

DUE DATE SLIP**GOVT. COLLEGE, LIBRARY**

KOTA (Raj)

Students can retain library books only for two weeks at the most

BORROWER S No	DUE DTATE	SIGNATURE

THE
KAUŚIKA SŪTRA
OF
ATHARVA VEDA

With extracts from the Commentaries
of Dārila and Kṣava

MOTILAL BANARSIDASS
DELHI :: VARANASI :: PATNA

© MOTILAL BANARSIDASS

Head Office   BUNGALOW ROAD JAWAHARNAGAR DELHI 7
Branches   1 CHOWK VARANASI 1 (U P)
                  2 AS OK RAJPATH PATNA 4 (BIHAR)

1st Edition 1889 (Journal JAOS)
Reprint 1972
Price Rs 30 00

Printed in India

BY SHANTILAL JAIN AT HIRI JAIVENDRA PRESS BUNGALOW ROAD JAWAHAR
NAGAR DELHI 7 AND PUBLISHED BY SUNDARLAL JAIN FOR MOTILAL
BANARSIDASS BUNGALOW ROAD JAWAHARNAGAR DELHI 7

TO
WILLIAM DWIGHT WHITNEY
THE PIONEER OF VEDIC STUDIES
IN AMERICA

THIS WORK IS DEDICATED
BY HIS FAITHFUL PUPIL AND FRIEND

Preface.

The materials, upon which this edition of the *Kāuṣṭhika sūtra* is based, represent as exhaustive a collection of MS authority, as it was possible for the editor to make. Such MSS of the text, commentary, paddhatis, and other accessory literature, as are in the possession of libraries or individual scholars in Europe, were used, it is believed, without omitting anything very valuable. And no little effort was expended to secure as much as possible, if not every thing, of value, known to exist in India up to the present time.

Thanks are due in many quarters for advice, help, and cooperation. First, to the authorities of the Royal Library in Berlin, and to the Educational Department of the Bombay Government headed by its director, K M Chatfield Esq. Without the enlightened liberality of these two institutions, a work of this sort would have been well nigh impossible for an American scholar. Professors William Dwight Whitney of Yale College, and Rudolf von Roth of Tübingen granted freely the use of such materials, as were in their hands, along with other aid. Through the disinterested efforts of Rao Bahadur Shaukar Pandurang Pandit, the Oriental translator to the government in India, and honorary member of the American Oriental Society, I was enabled to present in the appendix extracts from the paddhati of Keçava — an exegetical aid second only to the commentary of Dārila. I am also indebted variously to Professors Albrecht Weber of Berlin, and Georg Bühler of Vienna, and

to Dr Johannes Klatt of the Royal Library at Berlin His excellency, Dr Otto von Böhtlingk, Member of the Imperial Academy of Sciences at St Petersburg lightened the burden of the work by reading one proof and he also favored me with many valuable remarks springing from his exhaustive knowledge of the language, and his keen philological insight To him I owe an especial debt of gratitude

Baltimore, May 1889

MAURICE BLOOMFIELD

Contents of the Introduction.

- i The materials for the edition of the text.
  - ii The composition of the sūtra.
  - iii The relation of the *Kaṇḍika* to its *samhitā*
  - iv The lexicon of the sūtra and its commentaries
  - v. Grammatical and orthographical notes
-

Introduction.

i The materials for the edition of the text.

The following MSS of the text commentaries, and other accessory literature were used for this first edition of the sutra of Kāuṣika

a Manuscripts of the text

1 K (Kielhorn) Nr 86 (p 55) catalogued in F Kielhorn's Report to K. M. Chaineld Esq on the search for San-skrit MSS in the Bombay Presidency during the year 1880—1881. A good carefully written MS of 128 folios 8 lines to the page, 1750 ślokas according to a statement upon the wrapper. Colophon *svastī śrī samvat 1708 varse karthikaśūda (1) 10 raśau adyeḥa śrī mārhañ puratāstavyam abhyamltaranāgarajñāṣya tricaṇṇī śrī 5 śivajyoti jaya īrsnena (Cōd jeya) svayam likhitam idam i śubham bhavatu i adyeḥa mār balipuratāstavyam abhyamltaranāgarajñāṣya i pañcakaṇṇī ganapatyabhṛatrgaṇ gadharabhṛāttrahaghata (1 for -rāgl aia ?) jibhātṛgādadharaabhṛātṛidyādharapañhanartham* For the meaning of *pañcakaṇṇī* see p LVII

2 P (Puna) Collated by Professor Rudolph von Roth in Tübingen in the year 1874, from a MS of the Pāna Deccan College. The MS consists of two parts. The first half contains 41 folios and ends with the following colophon *ut śr kauṣike saptaṁ dhyāyāḥ samāptāḥ i samvat 1740 varse śale 1606 pratartamāne adyeḥa brugu (1) ksetramal aprabhustāne dave śrī 5 ja akṛpasu'adevākṣenena likhitam i samvat sattaraṣṭyāṣṭavarṣe śale śolaṣe (1) sampravartamāne phālgunavadi 10 śukrena likhitaṁ kauṣikam pūrvardham likhitam asti*

The second part in 44 folios ends: *svasti samvat 1740 | varṣe śāke 1606 | pravarṇamāne cātroṣuḍi dābudhe adyeha brugukṛtraiḥ śtaryom dāre ṣṛī 5 jayakṛṣṇasutadēvakṛṇena likhitam | apāram pustolam rīkṣja ṣodhanīyom eadā budhāh | hīnādhyāis tarāir varnāir asmākam duṣṇam na he .*

3. Bh (Bharūch) MS or fol 894, nr 1493 (p 94) in A. Weber's *Verzeichniss der Sanskrit und Prākṛit-Handschriften*, vol 3 (Berlin 1886) 67 folios of 10 lines a page. The MS, presented by Professor Bühler to the Royal Library at Berlin, is a copy of a codex from Bharūch, belonging to the government of Bombay (collection of 1870-71) See G. Bühler, *A catalogue of Sanskrit Manuscripts contained in the private Libraries of Gujarāt, Kāthiāwad, Kachchh, Sindh and Khāndesh*. Fascicle 1, Bombay 1871, Nr 178 (p 172) *Saṁvat 1718* In the possession of Deva Narābherāma in Bharūch P and Bh exhibit identical readings down to the most minute details, KPBh stand out as a group related to one another, and not infrequently they are at variance with the remaining MSS of the text

4. Ch (Chambers) A MS of the Chambers collection (Nr 119) in the possession of the Royal Library at Berlin, cf. *Die Handschriften-Verzeichnisse der Kgl. Bibliothek. Erster Band. Verzeichniss der Sanskrit Handschriften*, Berlin 1803, Nr 362 (p 80), 143 folios. Colophon: *samvat 1670 | kāṣyāp gāṅgāsāmīpani tīṣṭeṣṭara-saṁnidhau | bhāṣagaṅgādharēna likhitam* Both the original and a copy in the possession of Professor Whitney were used by the editor. For the character of the MS cf. Haas, *Ind. Stud.* v, p 378

5. E (Elphinstone) A copy of a MS of Elphinstone College, made for Professor v. Roth through the mediation of Prof. Kielborn. Upon this MS Roth afterwards collated P (Nr 2) and Bi (Nr. 6), and the readings of these three MSS were in turn collated by the editor in Tübingen in June 1882 upon a transliterated copy of Ch (Nr. 4), belonging to Professor Whitney, and kindly loaned to him 43 folios of 13 lines a page. Colophon: *māghakṛṣṇatīrtiyām (1) tithāu śumyārāsore śāledhānaśāke 1792 tasmin dīne idam pustakain saṁdṛpitam . . .* The MS. is of inferior value and seems to stand in

some genetic relation to Ch, as it shares many readings and blunders with the latter

6 B₁ (Bikanir) Collation, made in 1878 by Prof v Roth of Nr 91 in the library of the Maharāja of Bikanir 91 folios of 8 lines a page Colophon *saṃvat 1735 | varṣe margaścira-uccudī 4 gurudine śrī pattananagare lkhītam | gramthāgram 1800 | mahārāja anuṃpa-sinḥajītyemrayye* (1) *śubham bhavatu* A MS of fair value

7 Bū (Bübler) A modern copy belonging to the Bombay government, Nr 150 of the collection of 1879—80 The first few *kandikās* are corrected, beyond that it is extremely faulty Colophon *lkhārāme 'a(m)trikam ajīttatanayakṛprarāmālikhacitam kāṣṭhī ma-dhye idam pustakam paṃcōḥṛamākṣenasya dattam kṛṣṇāpānam śrīr-ashtu* The number of *ślokaś*, as stated on the wrapper, is 1700

8 Ku (Kuhn) A fragment embracing the last five *adhyayas* (x—xiv) belonging originally to Adalbert Kuhn, and now in the possession of Professor Ernst Kuhn of München

b *The bhāṣya of Dārīa*

9 D (text) and D (schol) The commentary of Dārīa bhāṭṭa, a single fragmentary codex of which exists in Europe in the Royal Library at Berlin It forms part of a batch of Atharvan texts, presented to that institution by Professor Eggeling Cf *Die Handschriften Verzeichnisse der kgl Bibliothek*, Vol v *Verzeichniss der Sanskrit und Prākṛit-Handschriften von A Weber*, Vol II, Nr 1494 (p 80) MS or oct 343^d It consists of 136 folios of 11—12 lines a page The title is *Kauṣika bhāṣya*, and it extends to the end of the second *kandika* of *adhyaya* vi (*kandika* 48 in the continuous count) Here the text is treated as though fairly at an end, at least as far as the immediate source of this copy is concerned, inasmuch as the colophon, date and number of *ślokaś* by which the text is measured are given at the end *nehācedarthavīda upādhyayaṭatsaṣṭarmanah prapāu-trasya bhāṣṭadārīlaktāu kauṣikabhāṣye saṁthe 'dhyaye devīyā kaṇḍikā samāptā || bhagnapṛstikāṭigṛīṣā stabdhadrstir adhomukham | lāṭena li-khītam gramtho(m) yātnena paripālayet || śloke 1762 śarvarīnamasam vatsare aśāḍhaṣṭakātrayodaś varīcātare samāpto 'yam grāthikah ||*

prakāśasamāhāṣa 3790. Dārila is mentioned frequently in the pad-dhati of Keçāva (Nr 15) and occasionally in the Atharvaṅgiya pad-dhati (Nr 13), but Vatsaçarman, his grandfather, is known hitherto only from Dārila's work 'pādas of the teacher Vatsaçarman' (*pāda upādhyāyavatsaçarmanah*) are cited several times, e.g. at 32 26 (fol 101 b l 6), 35 6 (fol 105 b, l 6), 46 43 (fol 129 a, l 1), 48 9 (fol 136 a l 8). Very high praise is bestowed upon Vatsaçarman in a cloka cited at 6. 37 (fol 34 a, l 4) *na tena tulyaḥ suhrd asti kaçcin na sarvakarmapratimo 'sti rājan | na mātyutulyaḥ kṛcid asti bandhur na vatsaçarmanapratimo 'sti (vī)drān*. Through the kindness of Dr. Johannes Klatt, the custos of the Indian department of the Royal Library at Berlin the editor was enabled to obtain a copy of the MS which was afterwards compared and corrected by himself during his stay in Berlin in the summer of 1884. The copy will be turned over in due time to the library of the American Oriental Society. The text is very corrupt, and the comment often very obscure: no attempt has been made to restore the manifold corruptions in this text, or in any of the pād-dhatas to be mentioned below. A better picture of the character and value of such an exegetic help is rendered by presenting the text as it is, rather than by attempting to restore it throughout: individual emendations and suggestions, whenever given, are bracketed. On the whole Dārila's work forms the most valuable single factor in the present edition. The MSS of the text do not divide the sūtras, and that is the principal difficulty in the more obscure parts of the text. For this, for the exegesis of many difficult passages and for the explanation of many words the text is of paramount importance. cf p xxiifg.

11 The same. The only printed notice of the existence in India of a commentary to the sūtra is found in Martin Haug's report on his journey in Guzerat in the winter of 1863—1864, an extract from which is printed in *Ind. Stud.* ix, p 174. Haug simply mentions, that he saw in Broach a MS of the sūtra with the commentary, without stating the name of the commentator. Through the kindness of the Oriental translator to the government, Rāo Bahadur

Shankar Pandurang Pandit, an honorary member of the American Oriental Society, the editor was enabled to compare a second MS of the bhāṣya of Dārila. The owner is an Atharva vāidika named Venkay Bhaty Gore, alias Venku Daji, who lives at Sangli in the South Maratha country. The MS is modern beautifully written, and carefully corrected, consists of 200 folios of 9 lines to the page, and goes just as far as the Berlin codex namely to the end of kapaḍ 48. Moreover it repeats with such absolute fidelity the portentous mass of corruptions, which characterize that codex, as to render certain the conclusion that both go back to the same source. They seem both to be very faithful copies of the same original. This MS therefore in no way benefited the edition: there was no occasion to distinguish it from the preceding. The colophon of this MS is identical with that of the Berlin codex, excepting the date *śaka 1751 bhāṣapadaṣuddha-dostiyām mandatāsare samāpto yam gramthah | gramthasamkhyā 3790*

Mr Shankar P Pandit also has in use for his forthcoming edition of Śāyana's commentary to the Atharva Veda another MS of Dārila, which he compared with the Sangli MS, sent to me. This also ends at kapaḍ 48, and hails from the same source. The natural conclusion to be derived from this noteworthy coincidence would seem to be either that Dārila did not comment beyond kapaḍ 48, or that a part of his work is lost. The former alternative is however set aside by the testimony of Keçava (Nr 15), who mentions Dārila's opinion (*iti dārilamatam*) on passages beyond, as well as within the first 48 kapaḍikas see e.g. 31 7, 40 10 54 13 58 20: probably also at 43 3 and 120 (under the designation *bhāṣyakāra*). On the other hand it seems growingly unlikely that the complete commentary of Dārila will yet be found. Dārila is probably the only one who wrote a commentary to the Kauçika in the ordinary sense of the word. Keçava's work is a paddhati: he rarely explains single words or the language of the sūtra in general, but merely aims to make clearer, usually by expansion the rites enjoined by the sūtra, to readers acquainted with its language. Two *bhāṣyakāras*, named Bhadra and Rudra, are mentioned in the Atharvaṣiṇa paddhati (Nr 13;

cf J A O S xi, p 376, note 5), and very frequently by Keçava; since however several quotations from them are metrical, we may suppose that they were authors of *smṛti* works holding perhaps the same relation to Kāuṣika, as the Karmapradīpa or Chandogāpariṣiṣṭa of Kātyāyana to the sūtra of Gobhila in the Sama Veda. The search for a correct and complete MS of Darila is therefore of prime importance for the advance of Atharvanic studies.

c *The paddhati*

12 Daç Kār. The title of a paddhati is certain selected parts of the Kauṣika is *daça karmāṇi brahmavedoktāni*. It is nr 153 of the Bombay government's collection of 1879—1880, and restricts itself to those parts of the Kauṣika, which treat strictly speaking of house-ritual only. It begins with the *āyatantra* (cf Kauç 1 6, 137), and then turns to the *samskāras*, from the *garbhadhāna* to the *caturthikarma* (Kauç. 53—58, 70—75), citing the mantras in full, and with the regular accent marks in red. Those parts of the Kauṣika, which are more especially Atharvanic in their character (see below under ii), it does not touch upon at any point. The MS is very modern, and exhibits the following colophon: *samvat 1867 kṛttikamāsē çuklapakṣe 6 bhṛguṛāṣe adyeḥa niddhapurvastanyam udācyajñāṇīya çuklasukharāma-atmayahṛdayarāmaliṅghitam | pañhanārtham paṇcolitrāmakyṛṇa | idam pustakam varānastikṣetre kaçyam lipikṛtam | ādiviçveçvarasamipe |*. A text called Daça karmāṇi also a paddhati, describing house ceremonies, has been published in India, and a copy of it can be found at the Royal Library at Berlin. It has no connection with the Atharva-Veda.

13 Ath Paddh. The conventional designation Atharvapiya-paddhati is the title of a text, of which there are two modern MSS in the Royal Library at Berlin. Cf Die Handschriften Verzeichnisse der Kgl. Bibliothek zu Berlin, vol v Verzeichniss der Sanskrit- und Prākṛit Handschriften von A Weber, vol ii, nrs 1495 and 1496 (pp 86, 87), also J A O S vol xi, p 375. The text is a paddhati, considerably more extensive than the Daça karmāṇi, but also almost entirely restricted to *grhya* practices, in the manner of the other

grhya sūtras, omitting in general the Atharvānic rites proper. The text begins with the statement - *atharvavedasya samhitasidh'er eva-ranam lryate*, and adheres in general in its introduction to the text of the paddhati of Keçava - the extracts from the latter, given in the appendix to our edition, pp 307-308, present a sufficient account of the introduction. This is followed by comments on the paribhasa sūtra^{*} at the beginning of the Kauçika (i 1-19) while the more important, characteristically Atharvānic paribhasas, contained in kṣodikas 7, 8, are ignored. Then are treated in the order stated the *ajñatantra*, here called *brhatkuçamṇika* (sic *brhatkuçamṇika samaptah* (!) cf the word *kuçamṇika* in Weber's Verzeichniss vol 1 nr 1203, p 300] with its appendix the *uttaratantra*, this is followed by the following *sam-skārās* *garbhadhāna* *punsavana*, *simantonmayana* *jātalakṣma*, *nama-larana*, *nirṇayana*, *annupraçana* *godana* *cāḍakarana*, *upanayana*, [with *vedavratā*, *kalpavratā*, *mygāruvratā* (!), *viśāsahurata* (cf AV xvii 1 5)], *samavarṇana*, *enala* with the *madhuparka* inserted (as in the Daça karmas: Kāthaka grhya, and Manava grhya^{*}), *caturthi-karma* with the *madughamaniprayaścitta* as appendix.^{**} Then the *laglu-çalakarma* (Kauç 23), *brhucchālākarma* (Kauç. 43 3 fg) *çantiyudaka* (Kāuç 9), *saṁ pātana* (*karma*) *pustikama* (*karma*) *abhicara*, *erddhi-çrāddha* *dahanavidhi* (with *asthisamçayana*[†], *piṇḍadana* *soḍaçoḥpādāra*, and *erçotsarga* (Kāuç 24 19fg)

The text quotes the usual Atharvan literature Gopatha brahmana, Vāṁdevya sūtra, Nakastira-kalpa, Aṅgīrasa kalpa, and the paribhasas also such stockbooks as Manu and the Karmapradīpa. Further there is mentioned an *atarya* Upavarsa an author of *mīmāṃsā*, a work called the *Pancapajñika* (cf Dar at Kauç 8 22 note, and Bohtlingk's lexicon, s v), and the *paddhati kara* Keçava (nr 15). It also cites Darila and two other commentators, Bhadra and Rudra (*darila rudrabhadrau ca trayas te bhagyakaraḥ*), and finally Paṇḍinas. For all of these see nr 15.

^{*} See P. A. O. S. for October 1883, p viii, Jolly, Das Dharma-sūtra des Vāṁdevya und das Kāthaka grhyasūtra, Proceedings of the Munich Academy, June 1889, p 76.

^{**} Cf Ath. Par.ç 37 9, Ind. Stud v 464.

14 Antyeṣṭi Nr 152 of the Bombay government's collection of 1873—1880 is a paddhati on the burial ceremony, bearing on the wrapper the title *atīrarcacēdaya amtyeṣṭikarma sopinḍikarānāntakarmātharcacēdaya* 23 folios oblong, 10 lines a page, 608 ślokaś. The MS hails from Ahmedabad (*amadābād*) and has the following colophon *ṛibhāgarapāṇcolikṛtānust harīharapāṭhanārtham*. On the first leaf *pāṇcolikṛtārībhāga*. No date. The text bears largely upon *adhyāya xi*, but it contains also incidentally an account of the *Ājatantra* under the name *kūṣaṇḍikākarma* (cf above under 13), and the *ṛṣṭisarga*.

15 Keçava Through the kind offices of Mr Shankar P Pandit I was enabled to add in the appendix extracts from the paddhati of Keçava, the Keçavi. The MS, to which I had access, is the copy of a codex in the possession of that scholar, which he had made for my use in this work. Though a busy copy of an apparently far from faultless original, the extracts given, it is believed, exhaust pretty well the contributions to the exegesis of the sūtra, to be derived from this source. My copy consists of 336 folios, of 12—17 lines a page. The comments become shorter and shorter as the work advances, and end with *adhyāya xiii*, parts of *adhyāya xiv* having been treated along with earlier chapters of the text, e g the *Ājatantra*, *Kāuṣ xiv 1* (137), along with *Kāuṣ 1—6*, the *śṛāḍḍ* ceremony, *Kāuṣ xiv 2* (138), along with *Kāuṣ 29*. The extent, to which the treatment becomes more and more hurried towards the end, may be understood in the light of the fact that *adhyāyas i—vii* absorb 275 of the 336 folios of the MS used here. At the end of *adhy xi* there is the following colophon *samvat 1680 prarartamāne māgharādī pāṇcolī cūkre acārya nīrtikānārtham tathātmajoganeṣasyācalokanārtham idam somīttācidheḥ kāuṣṭikenoktam bhāṣyam yāhyānagare sdrāmgapuracārinā tatpā ṣaṇmakṣābhādhyaṇā ganeṣanāmlōkhyādātvena ca ṣṭīr astu sūbhām bharatu*. At the end of the codex are the following words *iti ṣṭī gṛhyapaddhati(h) sampūrnāḥ samāptāḥ | samvat 1883 nāmāgāsaramāse cūklapakṣe aṣṭamyaḥ varicāsure lūkītam grāmatha-sampūrnāḥ (1)*.

The explanations given by Keçava aim at the expansion of the ritual as presented by Kauçika rather than towards an explanation of the words cases are not wanting however, in which individual words are explained usually in a satisfactory manner cf below p xlvfg Occasionally e g at 29 10, 31 6 19, 40 16 Keçava differs more or less widely with Darila. Keçava seems to have command of a pretty wide range of authorities especially of those within the limits of AV literature. He recognizes the tradition, according to which the schools of the AV are nine in number (*nava bhedaḥ* 1 1) and reports in accordance with the Ath Paddh that the Kauçika (*samhitāyidhi*) is the sūtra of four cakras, the *śaunakīya* is the head (cf J A O S xi 37). He cites Upavarsa (1 8) Manu (6 28) a *gobhila brāhmaṇa* (2 18) Mahakī (fol 307 1 1, cf Ath Pariç 24 10, 46 8, Vauçabr 6) the school of the *caraṇatāyayā* (6 37 cf below, p xxxvi and Ind Stud iii 277), the five kalpas of the AV (see J A O S xi 376fg, Keç 1 8, 39 0—12, 46 20 47 7, 06 0 the Ath Pariçistas (e g 7 10). More important is the fact that he cites familiarly the following four authorities Darila, Rudra, Bhadra and Paithinasi. Keç., like Ath Paddh, states explicitly, that Darila, Rudra, and Bhadra are the three commentators of the Kauçika (see adhvaya vi, end *ebhik tribhir bhajakarah kauçiko vicaritah*).

The interesting fact that Keçava quotes Darila not only in the first 48 kandikas but also beyond kandika 48, has been mentioned above. Rudra and Bhadra seem to be commentaries, some what in the style of smṛtis for metrical passages are quoted from Rudra at 49 3—27 (p 307), and from Bhadra at 9, end (p 317) 36 end (p 338). Rudra is quoted in addition at 7 14, 31 7, 46 9 08 20 Bhadra at 6 37 49 end (p 303), 08 20. Both are occasionally opposed to Darila, e g at 58 00. Rudra is quoted also by Sāyana in his commentary on the AV, e g in the introduction p 27 of *Shankar Pādya* edition, and p 5 of the text. But little has been learned about Paithinasi, since attention was drawn to him by the editor in the J. A. O. xi 37. In Ath Paddh at Kauç 9 9 — the passage is not excerpted in this edition — he is

vol. II, nr 1497 p 87fg. Two more have already been alluded to under nr 16. Some of the texts of this collection, as the *rysotsarga* (19), the *śāṅgām indramahā sara* (20), the *ganamālā* (34) and the *adbluta*-texts (67, 70—74), bear directly upon corresponding passages in the *Kāṇḍika* pratikas of Atharvan mantras are employed very generally. Once, in the appendix to the *Nakṣatrahālpa*, which figures as the first part, 1^{sta}, there occurs in *sakalapatha* a version of AV (Çāṇakīya-çakḥā) = 12S₂ which appears also in the Kashmirian çakḥā see Roth, *Der Atharva Veda in Kaschmir*, p 12, note, and the editor *Seven Hymns of the AV* p. 19fg (*American Journal of Philology*, vol. VII nr 4, p 435fg). In general the paricistas yield but very little which directly elucidates the text, either of the AV, or its sūtras.

c Portions of the text previously edited

Adhyāya x, which contains the wedding rites has been edited, translated, and annotated by Dr E Haas in the *Indische Studien*, vol. V p 267—412. The author's translation and notes are supplemented by Professor Weber. *Adhyāya* xiii the book on omens and portents, has been edited, translated and annotated by Weber, in the transactions of the Royal Academy at Berlin 1859 *Zwei vedische Texte über Omina und Portenta* pp. 344fg. Both scholars are entitled to praise and thanks for their excellent presentations of these parts of the text, based as they were on the single Chambers MS (nr 4 above).

II The composition of the sūtra.

The sūtra of *Kāṇḍika* differs from all other known sūtras in the scope of the practices which it has elaborated for the use of the members of the school to which it pertains. It is not a *grānta-sūtra* this function is performed for the school of Çāṇaka in the AV by the so-called *Vāṇana* sūtra (or *Vitana kalpa* cf J. A. O. S. vol. XI p 37), as may be seen at once by comparing the treatment of the new-moon and full moon sacrifices, described by each text. *Kāṇḍ* 1—6, *Vait.* 1—4. The terminology connected with *grānta* practices is wanting the words *lo'ar*, *adīcaryu* and *ud-gā-ar*, in their technical meanings, do not occur in the entire text of

the Kāṇḍika, and the *grāta* fires are employed only occasionally and secondarily, = g 22 14, 57 6, 70 9—12, 71 1—6, 77 23, 80 18—23, 81 31 3¹, 88 20, 89 13. The *agrīotra* is mentioned twice 72 43, 80 25.

Nor is the text = *grhya-sūtra* in the ordinary sense of the word. It contains, to be sure, all the salient practices, which are regularly treated in such texts: notably the sacraments (*samskara*) from conception, through marriage to death, also the *madhuparka* *ajjatantra*, etc. But these do not occupy the most prominent position in the work: they seem to me pretty clearly absorbed, probably in some secondary manner, possibly at a later period, into the main body of the work. This cannot be described otherwise, than by saying that it is a *sūtra* of the AV, i. e. an account in *sūtra* form, of the practices implied along with the recitation of the individual Atharvan hymns: the recitation and the practice, or perhaps, to speak more cautiously, some practice of which the *sūtra* gives a later-developed form, of course went hand in hand from earliest times. And even if we should shrink from regarding the Atharva *sūtras* as the nucleus of the work about which the other parts were gathered later, because the *grhya* *sūtras* represent a larger proportion of the bulk of its subject-matter, we may at any rate safely speak of the Kāṇḍika as a mixture of two distinct kinds of *sūtras*: Atharva-*sūtras* and *grhya* *sūtras*. This distinction will be adhered to in the following discussion.

No tradition as to time and place of composition is extant. We have only two dates of relative chronology within the literature of the Atharvan itself. First the mantra or hymnal period is pretty well concluded: The text presupposes the *sambhita* of the *Çaunaka śakha* as will be shown pretty conclusively below p. xxvii, it seems also to be acquainted with materials hailing from the *Āṣṭamī śakha* (see Roth *Der Atharva Veda in Kaschmir* p. 23). If the report of Keçava and the Atharvaniya *paddhati* — see the introductions to these *paddhatis* and J. A. O. S. xi p. 377 — that this *sūtra* contains the practices in vogue in four *śakhas* of the AV., the *Çaunakiya* etc. is true: we may go so far as to suppose that the various redactions of Atharvan materials in most, if not all, the schools

of that Veda were in the main finished at the time when the practices, reported in the Kāṇḍika, were put into sūtra form. Secondly, this sūtra is prior to, and is presupposed by the Vāitana sūtra etc. This conclusion has been established beyond doubt: it is believed, by the editor in his article On the position of the Vāitana sūtra in the literature of the AV J A O S xi p 375 fg. The Vāitana is the gr̥nta manual of the Atharvavedins composed at a time when their efforts to establish themselves as an orthodox Vedic school rendered imperative the possession of an independent treatise on the Vedic sacrifices. How long a period elapsed between the redaction of the Kāṇḍika and that of the Vāitana it is impossible to state, I would only express the belief which has grown with prolonged study that the sūtra of Kāṇḍika also represents a rather late product of the efforts to put into exact orally remembered form the traditional practices of the Atharvan. This must not be misunderstood to imply that the practices themselves are necessarily modern: it lies in the nature of this Veda that recitation and practice go hand in hand, many hymns of the Atharvan become impossible without actual manipulation of the objects mentioned in them.

The redaction of the Kāṇḍika may have been a single one: all the materials which go to make up our text, may in a given period have been collected for the first time into that well defined collection which we have before us. I do not venture to assert that there was a time, when there existed a corresponding treatise of approximately the same scope, which would justify us in speaking of an earlier form of the text or in claiming, that certain parts were added after the text left the hands of the last redactors. But I propose to show, that the materials, which were collected for this sūtra, must have come from different sources, of somewhat individual character, and that these were not worked over by our redaction in a manner so perfect, as to efface the marks of different time and different workmanship.

The thirteenth adhyāya, the book on omens and portents betrays its individuality chiefly by a certain remoteness of its subject-

matter from that of the *sambhita*. Unlike the Atharvantic parts of the *sūtra*, which are defined below it presents its own hymn material: the mantras from the *AV*, cited by their pratikas, play a palpably secondary role in appeasing the ill effects of each separate portentous occurrence. The style of the *adhyaaya* is of a breadth and diffuseness which is altogether foreign to *sūtra* works proper: it broaches very closely upon the diction of the prose *pariśistas*. One would look in vain in the Atharva *sūtras* for an expression like *lapāle ngārā bhārantī* = *agaralapala* 130 1 or *catasro dhenava upakṛpta bhātī* = *tiṣṭeta kṛṣṇa rohini surūpā caturthī* 120 1 126 3. The passage *uttaram (prancam) idhmam upasamadhāya* etc. is repeated in full, and only with slight variations, at 94 10fg, 106 4fg, 109 3fg, 111 1fg, 120 3fg, 126 7fg, 130 4fg: proper *sūtra* style would demand only an allusion to the practice in every passage: succeeding 94 10fg. Cf. = g 11 11 17 11 14 24 15 7, 16 23, 91 16 86 23 29 87 24 etc. At 76 24, 30 24 the rites described at 41 1fg seem even to be anticipated in a condensed form. At 9 7 the passage *ape 'ta etu nirrtir ity etena sūktena* with the hymn given in *sakalapātha* in the following passage, is of a comfortable breadth out of keeping with *sūtra* language. The same may be said of *et sa sūktena* at 10 3 100 3, 102 4, 107 1, 108 1 109 3 110 2 11 3 4 (the same phrase twice) 118 1 124 6 125 3 129 3 130 1 133 1. At 126 9 the phrase *etena sūktena* follows the pratika of v 1 4 and seems to indicate the hymn from verse 4 to the end. The same may be said of *etabhiḥ sūktabhyam* at 104 3 113 3, 123 1 133 2 *etam tridhā sūktā* at 133 1 *ity etadhyāya* (sc *igdhāya*) at 136 6 *ity etabhiḥ catasrabhiḥ* (sc *igdhāya*) at 119 1. At 127 4 the phrase *iti catasrabhiḥ* (sc *igdhāya*) is employed, although the hymn contains just four verses: and the ordinary usage of *sūtra* style would be content to express the same thing by the pratika of the first verse alone. The laxity of the style, appears pointedly if we confront *ity etabhiḥ*, at 10 3, with *ity etabhiḥ catasrabhiḥ* at 119 1. A similar breadth and looseness of style will be exhibited below in connection with other parts of text which do not belong to what has been styled the Atharva *sūtra* proper but they do

not operate to anything like the extent, to which they appear here they are especially characteristic of *adhyāya xiii*. The fact, finally, that this part of the text is introduced by a table of contents in *kandikā 93*, would seem to point strongly, towards the independent composition of the book on omens and portents, in that case the work must have been incorporated by the redactors of the text, in its final form. Such, in fact is the opinion of Professor Weber in his treatise, *Zwei Vedische Texte über Omina und Portenta*, Transactions of the Royal Academy of Berlin 1859, pp. 345-384.

I see no reason for doubting this view. It will appear in the sequel that the *Kauṣika* is composed of various strata, which have not been worked over so evenly by the author of the *sūtra*, as to efface the marks of separate authorship, although all the materials, hailing as they do from the same or closely kindred schools, have much in common and although there are evident attempts on the part of the author of the *sūtra* at assimilating all the materials, which he has incorporated into his work. The familiar employment in *adhyāya xiii* of the *cātanagana* (136-9), the *matṛnamāni sūktāni* (94-15, 20-4, 96-3, 101-3, 114-3, 136-9) the *vāstorpāṭhyani sūktāni* (120-9) proves, either a knowledge of the rest of the work — these *ganās* are described at 8-23 fg. — or at least a familiarity with the leading technical terms of the school. At 118-1 a *mantra* selection, which does not hail from the *Çāunakīya sūhita*, is cited with its *pratīka* only — this can be accounted for only by the fact that it has been quoted previously in *sakalapāṭha* at 91-1, i.e. prior to *adhy. xiii*, of the *pratīka bhāratam naḥ samenaśau samakāśau* at 133-7 which is based upon the *sakalapāṭha* at 108-2, or elsewhere the *pratīka idarā-tiṛdja*, at 18-30 which is based upon the *sakalapāṭha* at 42-17. This is in all probability an instance, in which the redactor has succeeded in assimilating his materials, whereas he seems to have failed of this result, when he quotes in full the *mantra ayāc ca 'gne 'a* etc. at 97-4, although it has appeared previously in *sakalapāṭha* at 5-13; or, leaving aside *adhyāya xiii*, when he presents twice in *sakalapāṭha* the *mantra caha vapam jātatedah* etc., at 45-14 and 54-1. Still less successful was he in

carrying out *sūtra* methods when he left in his final redaction the mantra *ṛtaṁ ṛtaṁ ṛtaṁ* in *śakalapāṭha* at 4° 16 whereas the *pratikā* occurs previously at 6 1° see below p xxviii. A *sūtra*-work in order to be consistent, must have reversed this relation. Another instance of uneven finish is furnished by 137 ad where the *pratikā* of three successive verses are given at ^a 41 the *pratikā* of the first of these, followed by *at tṛtīyā* is quoted under essentially the same circumstances.

Very likely the book on omens and portents once upon a time existed separately somewhere in Atharvan quarters and was incorporated into the *Kṛucika* owing to the general fitness of the subject matter in such a collection. Similarly there were incorporated into *Par Gr* three chapters on omens and portents which were excluded, perhaps unjustly by the editor Professor Stenzler see Speyer *Bemerkungen zu den Grhya-sūtra* *Tijdschrift voor Ind Taal Land en Volkenkunde*, 18:9 p 39fg. The fusion of this book with the body of the text, though accomplished in a pretty thorough manner has not removed the traces of this individual character.

It seems very likely though it is not so superficially evident, that *adhyāya xiv* also represents a later stratum of the *Kṛucika*, or at least, that the original redactors themselves added the five very heterogeneous chapters of which this book consists after the main body of the work was concluded. There is to begin with, no imaginable reason for the insertion of *adhyāya xiii* between *xii* and *xiv* if *xiii* is a sort of *paricista* it follows that *xiv* was added at the same time, or still later. This is pretty well supported by the internal evidence of these chapters. *Kandikā 141* contains an excessively corrupt account of the rules for *veda* reading and the intermissions in the same, in mixed prose and verse its later *smṛiti* character cannot fail to impress itself upon the reader. It seems to be an after thought for *kand 139* treats of the introduction of pupils to *veda* reading in better *sūtra* style, and the insertion between these chapters of the *indramahotsata*, a *raja karma*, would be simply senseless. And *kand 139*, though its style in general does

originally stand where they now are found and that they were placed there in deference to the ordinary habit of the *Yajus samhitas* (see TS, VS, Kāṣh S, Kap S, and VS) or still more primarily the *grānta sūtras* (Çāṅkh, Aṣv, Luṣy, Kāty, Lāty, Āpast, cf also Vāit Sū.), of opening with this performance. And there is not wanting a certain amount of technical evidence in support of this view. The stanza *eratam eratapataye* is quoted by its pratika at || 18, whereas it occurs in sakalapatha at 42 16. This would seem to indicate, according to the ordinary habit of the Kauṣika and the Vāit Sū., that || 18 originally followed 42 16. It must be mentioned however, that a similar instance, which does not admit of such an interpretation, appears in the case of the stanza *acyutā* (heṣ. *acyutā dydur* at), whose pratika at 30 12 is followed by the sakalapāṭha at 98 2. In fact the mantras of adhyāya xiii seem occasionally to be handled, as though they formed a little *saṃhita* by themselves, so || g the *gāṇamita*. Ath Paric 34 29 quotes the mantra at Kāuṣ 104 2 (see the note there) by its pratika *śā asurā* (!) along with pratikas of Atharvan verses. The sūtra *pra yacha jarcum itī darbhahārḍya dātram j rayachoti* (5 24) is followed at 8 11 by a paribhāsa sūtra to the same effect in somewhat modified language. This seems to prove at least, that chapters 1—6 are not constructed in harmony with the chapters following. I do not venture to decide whether they once stood in some other part of the work or merely represent a different stratum worked over by some special hand, dating from a later period. They might have stood fittingly between kandik 52 and 53, immediately after the Atharva sūtra proper and at the beginning of the grhya chapters. I am content, however, to point out the peculiarities of this section, without urging any conclusion.

The Atharva sūtra proper, as it has been styled above, begins at kand 7, and extends to kand 33, though it is interrupted by the passages kand 42 15 to the end of 45, which are in the style of the grhya sūtras. This part of the work presents the strongest characteristics of Atharvan life while the remaining kandikas up to the end of adhyāya xiii, present ordinary grhya practices treated from the point of

view of the Atharvan, and upon the foundation of Atharvan mantras. The Atharva sūtras are written in condensed sūtra style and contain by far the most original practices. The language of these sūtras is noteworthy for its striking lexical materials and their value as an aid towards the exegesis of the Atharva saṃhitā is of a very high order. Cf. the editor's articles containing contributions to the exegesis of the AV, a list of which is given on p. xlii. They differ moreover from the rest of the work in quoting very few mantras which are not found in the Atharva saṃhitā. The style of the grhya sūtras is palpably broader than that of the Atharva sūtras and there are a number of technical points which differentiate the two divisions. Altogether the impression left upon the perusal of both is, that the final result of the redaction, which we have before us, represents the fashion of an Atharva sūtra with an ordinary grhya sūtra.

The most salient point which distinguishes the grhya sūtras are the very frequent mantras not derived from the Atharva saṃhitā, and therefore given in sakalapatha. Frequently both pratika and sakalapatha of the same mantra occur together. At 6 2 the pratika follows the sakalapatha. At 4 15 17, 62 20, 21, 68 9 10, 68 25 26, 72 13 14, 90 25—91 1, 92 30 31, 97 7, 8, 107 1 2, 108 1 2, 117 3 4, 118 3 4, 133 2, 3, 139 25 26 the pratika precedes the sakalapatha. Occasionally Atharvan pratikas occur together with mantras in sakalapatha. 6 2, 71 6, 72 13, 78 10 183 2. The extent of the mantra material, not derived from the AV, is very considerable as may be seen by surveying index C.

The broader style of the grhya sūtras is best recognized through their mode of quoting pratikas. At the beginning of 68 27 three successive verses are cited each with their pratika (cf. also 137 30). At 54 11 57 7, 75 24, 79 17, 90 15, 92 30 the phrase *iti etayā* (sc. *reca*) is employed in quoting a single verse, at 68 27 this is extended to *iti eardham etaya*, at 77 5 we have *ity etam ream*, at 90 25 *ity etābhīh* (sc. *rgbhīh*). Similarly the phrase *iti sūktena* occurs at 64 27 *ity aṇena sūktena* at 53 13, *ity etena sūktena* at 34 5 *ity etais trībhīh sūktaiḥ* at 77 15, at 65 9 *iti sūktena* refers only to part of a hymn

(x 9 3g) The word *abhayor* at III 20 precedes tautologically the quotation of two pratikas; the expression *iti dv ābhyaṁ* (sc *rgbhyāṁ*) at 57 23 is employed in addition to the quotation of the two pratikas of VII. 61 1, 2, while at 54 7; 56 1; 57 1 the same expression is employed, when only the pratika of the first of the verses is quoted. At 57 29, 63 27, 71.12, 87.29 we have *ititurbhūh* (sc *rgbhūh*), or *itituroh* (sc *ṛcah*), at 54 18; 71 8 *iticataraḥ* (sc *ṛcah*), at 56 10, 75. 11 *itipañcabhūh* (sc *rgbhūh*). Expressions of this sort are almost entirely wanting in the Atharva-sūtra, I have only noted the following at 9 1, 35 III *ity eka* (sc. *ṛk*) indicates, that only a single verse of the hymns in question is to be recited, at 13 28 *itisarveta sūltena* seems superfluous. This implies a notable difference in style, and, while it may be in part due to the fact that the mantras in the grhya-sūtras frequently represent parts of longer hymns, involving for their subdivisions the need of such special definitions, yet there is at least no occasion for them in many of the cases enumerated.

A somewhat subtle difference in the forms of the root *cam* + *a* points to the same conclusion. The MSS agree unanimously in writing *ācamayati* in the Atharva sūtras (25 34, 26 14, 27 4, 28 1; 29 13, 41 23), but *acamayati* everywhere else (44 5, 100 8, 110 6; 111 8). A similar topical differentiation seems to appear in the occurrence of *juhvāt* as nom sing masc of the present participle of root *hū* in the Atharva-sūtra (15 1) *juhvan* is the form of the grhya-sūtras (71 7, 109 5, 110 4, 111 5, 126 9). Less tangible, and less easy to formulate is the general difference in style between the Atharva sūtras and the grhyasūtras the latter are broader, naiver; the former severer and more technical. We may point to a few expressions illustrative of the grhya-style *tatrā 'tat sūktam anuyojayati* (23 7); *āpas tānu mītrā tanḍulān āropati* (61 36), *dyam juhvāt* (63 9 *dyam* is superfluous on account of the adhikāra of the paribhāṣā-sūtra 7 3), *athā 'ta odanasarāṇām upācārakalpam vyākhyāsyāmaḥ* (67.5); *punbhyam elāikasmā tīrastīras tā adhyadhy udāhānam paricrya* (72 12), *pūrcayor uttarasjōm sraktyām* (75 26: ordinary sūtra-style demands *pūrcottarasyām*), etc. The passage

3 fg *vidhman pīāncam upasamadhaya*, etc is repeated in full at 67 20 fg, 139 11 fg. Its frequent occurrence in full in adhyaya xiii has been stated above p. xxiii. Similarly, longer passages are given in full twice at 42 15, 16, 68 30, 36, at 62 2 fg, 69 18 fg, and at 71 16 fg, 86 19 fg. The style of the grhya sūtras seems to hold an intermediate position between that of adhyaaya xiii, which broods upon the diction of the parīṣistas and that of the Atharva sūtras.

I would finally draw attention to the fact, that *kānda xix* of the AV, whose relation to the Kāuṣika is peculiar (see below p. xl), is never quoted in the Atharva sūtras.

It lies in the nature of such investigations as the preceding, that they are not equally secure at all points. The ground is not firm and the opportunities for confusing subjective impression with objective fact are abundant. I shall be content if these remarks have made it clear, that the sūtra ascribed to Kāuṣika is a work dating from the later sūtra period, that it contains various strata not so cunningly assimilated, as to hide their individual character, due either to separate authorship or varying period of composition, that the distinction between Atharva sūtras and grhya sūtras is justified by their difference in subject matter style and sūtra technique, that adhyayas xiii and xiv are probably of later origin than the rest of the work, a fact which the final redaction of the work did not quite succeed in covering up; finally, that the first six *kāndikas* of adhyaya i seem to have formed originally a part of a later stratum of the work.

III. The relation of the Kāuṣika to its *samhitā*.

The student of Atharvan literature is confronted by the unswerving native tradition, that the AV existed in nine schools or variations (*śākhā, carana, bheda*). The chief sources for this tradition are 1. The two *caranavyūhas*. One, counted as the fifth parīṣista of the White Yajur Veda, registers the schools of the AV in chapter 1, another *caranavyūha* figures as the 49th parīṣista of the AV, and deals with the same subject in shorter form — 2. Incidental mention in Pāṇini, in the *Mahabhasya*, and other literature accessory to Pā-

gini — 3 The very late over systematic reports of the Purāṇas, and other late literature, = ■ the Satwikīraganapati of Ramakṛṣṇa. — 4 Incidental mention throughout the literature of the Atharvan itself — The question of the ṣākhās has been treated often see Weber, Indische Studien i. 12° 36, iii 27—28, xiii 434—435, Omita und Portenta p 412—413, Indische Literaturgeschichte p 170 Max Müller, Ancient Sanskrit Literature p 371, Rajendralāla Mitra in the introduction to the Gopathabrahmaṇa p 6, Ābda-kalīdruma s v *veda*, Roth Der Atharva Veda in Ka chmir, p 24 fg, the editor in J A O S xi p 377—378, Simon Beiträge zur Kenntnis der vedischen Schulen, p 31

The native tradition on this subject is analyzed most systematically and critically by Professor Roth in the monograph cited above. He arrives at the conclusion that five school names may be securely picked out of the varying reports as authentic, four more he rejects as untrustworthy. I believe however, that a closer adherence to the incidental references to the ṣākhās contained in the literature of the Atharvan itself will serve to purify the collective tradition on this subject to such an extent, as to render it pretty certain what nine schools were regarded by the Atharvavedins themselves in the light of separate ṣākhās. Just as it was possible for the editor to fuse the variegated reports throughout Hindu literature about the five kalpas of the AV into a single tenable result — see J A O S xi, p 379 fg — so also is it possible here to reduce the many conflicting accounts to one fundamental one. And there can be no doubt, that of the four sources of our knowledge on this subject the fourth, i. e. the literature of the Atharvan itself, is the most valuable.

The smaller carapavyūha (Ath. Pariç. 49) was accessible to the editor in four MSS. whose readings of the passage bearing upon this question may be summarized as follows: *tatra brahmavedasya nara bhīṣṭa bhavanti tad yathā 1 jāippalādās taudā māudāh śauna-*

* *taudā* is conjectured. The MSS. read *staudāh*, but the *s* is certainly due to the very frequent false sandhi of final *s* before *t* (पितृ-

believe that these nine school names are the nine *çakhas* of the AV and that the portentous mass of blundering report which overcasts this, is due to false MS readings to more or less conscious malformation of these names on the part of later writers and finally to later additions

1 The *paippalada*, also *pāippalādaka pāippalād pīpīallada pāppala, pippala paippalā, ana* etc These patronymes go back to the name of an *ṛcarya pippaladi*. The name occurs in Atharvan literature as follows. The colophons at the end of the *Landas* of the MS of the Kashmirian *çakha* of the AV exhibit the words *atharvanika pa ppalāda çakha* see Roth *ibid* p 12. At the end of a group of mantras which wind up the first Ath *Parīç.* and are derived according to Roth *ibid* from the Kashmir recension they are printed *American Journal of Philology* vii nr 4 p 486—487 (Seven Hymns of the Atharva Veda p 20—21). In the colophon of the *Praçnopaniṣad* *iti çrī pippalādatharvane (1) çakhayām praçnopaniṣat samaptā* see Weber, *Verzeichniss der Berliner Handschriften* i p 96 nr 346. In the colophons to the second half of the *Vaitana sūtra* (*adhyayas ix—xiv*), which contains *prayaçcitta* rules e.g. at the end of *adhv x v ity atharvarede vaitānasū re prayaçcittaprasaṃge caturdaço dh djaḥ çrīmadguru-atharvānācārya-p ppalāda çamyamatharvanaya* (") *namah çrīmadguru atharvānācārya p ppalāyana ( ) samapto yam*. The *pippalādiçāṅgana* Ath *P.riç* 34 20 (cf Kauç 9 3 note) begins with the *pratika çam no deç* (*valgata* 1 6), which is in all probability the opening verse of the Kashmir *çakha* see below p xxxvii and Roth *ibid* 16 17. Further Ath *Parīç* 2 3 6 23 10 24 14 41. The name is also reported in all other authorities. *Paṇini gāṇa lārta* the *Mahabbasya* (*Ind Stud* xiii 435), the *caranavyūha* of the White Yajur Veda, and the *Puranas* see the authorities cited above, p xxxv.

ii The *tauda* (VSS *stauda*) The report of the *caranavyūha* is supported by the parallel patronymic *taudayana* (VSS *sta ta*

नादा सौदा) — One MS reads *javāḍalā* two *jabāḍal* Two VSS read *ditadaryāḥ* — One MS reads *care tatidya* —

yana), Ath Pariç 23 3 This is the only occurrence of the name in Atharvian literature, as far as is known at present. From these two forms are propagated a brood of variants too numerous to report in full, the most interesting are *tāuta* in the ÇKD, *tautāyana*, *tottāyana* in the caranavyūha of the White Yajus Here also belong the *bhāudyanas* of the Devs purāṇa (Ind Stud iii 277) etc The passage, Ath Pariç 23 3, reads, *a skandhād uraso mē 'pi 'ti stāudāya; āh smṛtā* (sc *aranāh*)

iii The *māuda* The earliest authority for this school, known at present is Ath Pariç 2 4, 23 3 At 2 4 the *māuda* and *jalada* are attacked by the *pāippalāda* and *çāunaka* as follows *pāippalādam gurum kuryāt çirāçrārogyavardhanam ; tathā çāunakinam ca 'pi deamantraripaçcitam ; purodhā jalado yasya māudo vā syāt katham cana ; abadda daçabhyo māsebhyo rāṣṭrabhraṇçam sa gachati* The name *māudāyana* Ath Pariç 24 10, is the fuller patronymic of the same school, cf *pāippalāyana*, (*s*)*tāudāyana*, *jaladāyana* Pāṇini, gāṇakārta, and the Mahābhāṣya also report the *māuda* in close connection with the *pāippalāda* see Ind Stud i 152, xiii 435 The name *damoda*, which is found in several MSS of the caranavyūha of the White Yajus (see Gop Br Introd p 6, Ind Stud iii 277) has evidently in the confusion of the texts borrowed its first syllable *da* from the end of *pāippalāda*

iv The *çāunakiya* or *çāunakin* The term *çāunakin* occurs as a school name at Kauç 85 3. At Vait. Sū. 43 25 a *çāunaka* sacrifice is mentioned the *çāunaka*-sacrifice is for him who is desirous (of knowing) witchcraft, in Ath Paddh at Kauç 1 6 the Vaitaṇa sūtra is cited as *çāunakiya sūtra* The title of the published prātiçākhyas of the AV is *çāunakiya caturādhyāyika* see J A O S vii 333fg At Ath Pariç 24 10 the members of this çakhā are called *çāunakeyāh*, the name of an ācārya *çāunaka* occurs ibid 20 1, 23 3, 24 13, 26 1, 31, 54 1, 65 6, 71, *çāunakī* appears at 1 4 We have farther the explicit statement of Sāyana in the introduction to his commentary on the AV that the Kauçika is the ritual book for four çakhas the *çāunaka* at the head Shankar Pandit, in the London Academy of June 5,

1680, states, that the four *çakhas* are the *Çaunakīyas*, *Aksalas* (? *Jajalas*), *Jaladas* and *Brahmavadas*. A similar statement occurs in the introduction^s to *Keçara* and the *Ath Paddh*, see J A O S xi, 377, and above p xiii. The name occurs very frequently outside of Atharvan literature, e g Pan iv 3 106 and in the *gana çāunaka* along with the *deradarçamnah* (Icf Kāuç 85 7 8). In the outside reports of the *Ath çakhas* the name occurs with many corrupt variants, and I believe that the *kāunakhin*, or *kunakhin* (cf Roth loc cit 25), who are frequently mentioned along with the *çāunakin*, are the result of a popular etymology, perhaps with sinister intent (*kunakhin* 'ick-fingers'), based upon the name *çāunakin* itself. Variants of *çāunakin*, which seem to form the bridge between the two names, occur, e g *kāunakīyāh* in the Chambers Cod of *Ath Pariç* 49, *sakunakhi*, *Gop Br Intr* p 6. Moreover *ç* and *k* are easily interchanged cf *lopāça* and *lopāka*, *çarkoça* and *karkoçaka*, etc; see KZ xxv 125, P A O S for May 1886, p xl. No such school as the *kāunakhin* is, as far as known mentioned anywhere in *Ath* literature.

v. *Thejajala*. The name occurs only once in the unequivocal passage, *Ath Pariç* 23 2 *bahumatra deradarçār jajalar arumātrī'a* (sc *aranīh*). In the *Mahabbāsya* the school is represented by the name of its *ācārya Jajal* (*Ind Stud* xii 435). In *Shankar Pandit's* statement, quoted in the preceding section, the *Aksalas* are pretty clearly a corruption of the same word. Of the many variants which occur in the later accounts of Atharvan schools, *jābāla* is especially frequent, and is supported by readings of *Ath Pariç* 48. If we distrust with Professor Roth, *ibid* p 25, the name *jajala*, we may perhaps substitute *jābāla*, a name known elsewhere in Vedic literature. I have found nothing to support his surmise, that the *ācārya bhāgala*, Kāuç. 9 10, 17 27, *Vait Sū* 1 3, 22 1, 28 III is at the bottom of this school name.

vi. The *jālada* occur in the interesting passage, *Ath Pariç* 2 3—5, excerpted above under *māuda*. The name is authenticated further by the patronymic *jāladayana* at *Ath Pariç* 23 2, *jāladā yanār tilasīr eā* (sc. *aranīh*) *soḍaçe ti tu bhārgavāh*. According to

Shankar Pandit, loc cit, the Jalada are one of the cakhas, of which the Kāuṣika is the sūtra (sa ih / 11d/1)

vii The *brahmarada* This name I have not as yet found in any Atharvan work outside of the caranavyūha It is mentioned by Shankar Pandit loc cit and the secondary texts are unanimous in presenting it or some variant of it more or less corrupt *brahma vala brah nabala brah madabala brah mapalāṣa*, and others still worse

viii The *devadarṣa* or *devadarṣm* At Kauṣ 8o 7 they occur in conjunction with the *śaunakm* as also in Pāṇini, *gana śaunaka*, in the form *devadarṣanināḥ* They occur also in Ath Pariç. 23 2 see above under *jājala* In the later sources there are many variants *divadarṣa*, *dvārṣi* *vedadarṣa* etc.

ix The *caranavāidyā* (var *vidyā*) The name occurs in Keçava at Kāuṣ II 37 and in Ath Pariç 23 2 *cāranavāidyair jaṅgha ca māudena śṅgulani ca* (length of the arms)

That the preceding sketch reproduces the tradition of the Atharvan schools in reference to their cakhas may I think, be regarded as certain Why these school-names are picked out, while others, e g the *bhārgava*, who figure by the side of the *cāranavāidyā*, *māuda*, and *jalada* at Ath Pariç 23 2 are omitted from this list, it is no more easy to divine than the elevation of the insignificant Çāntikaṣpa to a place among the five kaṣpas by the side of the sūtras of the AV., cf J A O S 21 378fg in intrinsic interest the Çāntikaṣpa is excelled by a score or more of the Ath Pariçistas We may take it for granted that in both cases names of very different importance and scope have been associated on very superficial grounds And the report quoted above that the Kāuṣika is the *samhitāvid* of four of these cakhas excludes the possibility, that these school differences extend in every case to the samhitās themselves or even to the sūtra of the same samhitā

Hitherto in fact, there have been found no traces of the existence of samhitā-cakhas in addition to the vulgate and the Kashmir recension Professor Roth in his tract *Der Atharva Veda in Kachmir*, has associated the latter version with the *paṇḍalada* not with unhesit

ating assent in every quarter. I see no reason for doubting his conclusion. The fact that the name *pāṇḍalāda* is found occasionally associated rather loosely with Atharvan productions, which seem to have no nexus with that school (cf. above under *pāṇḍalāda* p. xxiii), is paralleled so frequently in the history of the other Vedas, as to need no special explanation. The surmise, that the vulgate belongs to the school of the *śaunakīn* (cf. Gop Br. In'r p. 7, Roth, *ibid.* 27) can now be regarded even as more certain. In the first place there is no reason to doubt the authority of the Ath. Paddh. in naming the Vaitana Sutra a *śaunakīya sutra*, the dependence of this upon the Kauṣika is equally certain. The Kauṣika is therefore also a sutra of the *śaunakīn*. The report of Keçava, Ath. Paddh. and Sāvana, that the Kauṣika is *catasraḥ śakhasu śaunakādīṣu samhitacidhīḥ* independently points to the same conclusion. At Kauç. 85. 7, 8 where a difference of opinion between the *devadarṣin* and *śaunakīn* is reported, the Kauṣika sides with the latter: this seems to support the same position, cf. J. A. O. S. xi. 377. There is no room for doubt that both the Kauṣika and the Vaitana are *śaunakīya*. And the evidence that both these sutras are based upon the vulgate, in other words that the vulgate itself is of the same *śakha*, is fully as strong.

There is in existence in Atharvan literature a persistent tradition that the Atharva *samhitā* began with the verse *śam no devīr abhīstāye* instead of with the verse *ye triptāḥ*, 1. 1. 1 of the vulgate. So Gop. Br. i. 29. *śam no devīr abhīstāya ity evamādīṣu kṛtā tharva vedam adhiyate*. In the *brahmayajna*, which contains a list of the initial verses of the Vedas the Atharvan is represented by the verse *śa no devīr abhīstāye* see A. Bourquin, *Brahmakarīṇa* (Paris 1884) Adhyāya 1 p. 130, bottom. And according to Haug, *Brahma und die Brahmanen*, p. 45, there are MSS. of the vulgate AV, which actually begin with this verse, repeating it in its ordinary place 1. 6. 1. Further, according to Haug, *ibid.* and Bhandarkar, in the *Indo-European Antiquary*, May 1874, p. 132, (cf. also Roth, *ibid.* p. 115), a devotee of the AV must recite in the morning, when rinsing his mouth, both the verses *ye triptāḥ* and *śam no devīr*. In the intro-

duction to the Mahābhāṣya also the verse *ṣaṁ no dēti* is given as the initial verse of the AV. see Haug, *ibid*, Weber, *Ind Stud* v 78, xiii 433.* In the Paippalāda-saṁhitā, which is known at present only through the single MS in the possession of Professor Roth the first folio is wanting, but this scholar has surmised, that the opening verse of this saṁhitā was the mantra in question, as it does not occur in any other part of the code, and the opening verse of the vulgata, *ye trisaptāh*, occurs at the beginning of the second anuvāka. This may now be considered as nearly certain, for the *pippa lāḍhāntigana*, Ath Parī 34 20 (see Kauç 9 7, note) begins with the pratika *ṣaṁ no dēti*, cf p xxxiii.

The Çāunakiya-saṁhitā, on the other hand, begins with the verse *ye trisaptāh*. The MSS of the Atharvan, which, according to Haug, begin with *ṣaṁ no dēti*, exhibiting the same verse also in its proper place 1 6 1, owe this addendum to the tradition as reported above. In the *śāradatasyā* "dēṣanarīdhī", Ath Parī 44 6fg, the statement is made, that *ye trisaptāh* is the opening verse of the AV. In the Vāt. Sū neither *ye trisaptāh*, nor *ṣaṁ no dēti* happen to be mentioned at all, but the Kauçika furnishes most unequivocal testimony to the effect that, as far as it is concerned, the words *ye trisaptāh* introduce the first hymn of the collection, upon which it is based. The paribhāṣā-sūtra 7 8 reads *pūrvāḥ trisaptīyari*, i e "whenever the word 'first' (sc hymn) is employed, the *trisaptīya* hymn (is to be understood)." Accordingly, in practice, the sūtra employs the word *pūrvā* as the short technical designation of this Hymn see above p xxi. This is a pretty conclusive indication that the Kauçika belongs to the vulgata, and that the latter therefore is *çūnālīya*, as is distinctly reported for all its three sūtras. Kauçika Vātsena, and Prātiçakhyā.

Further technical points of contact between the two texts are the following. According to Ath Pratiçakhyā 1 81 an o before m

* Haug, *ibid* p. 43fg, advances the bold and quite improbable statement, that the AV is known in the Avesta (Yaçna 9 24) by the name of *apām auruti*, which he identifies with the words *āpo* and *abīryāye* of this mantra.

which is *anāṛṣa*,² that is, which does not form part of the text of the *samhita* is *pragr̥hya*, i. e. remains unchanged. Whitney J. A. O. S. VII 383, naturally recognizes the scope of this rule only in the concurrence in the pada patha of vocatives in *o* with *iti*. But the dia-
 skeuasts of the Kauçika seem also to be dominated by this rule, for when a vocative in *o* ends a pratika, and is therefore followed by *it* the *n* remains unchanged. e. g. *abayo iti* 30 1, *param mitjo ti* 71 21, 86 24, at 74 20 the same sandhi occurs at the end of a passage in *sakalapatha* *ma risama indo iti*. In fact it would look as

though the rule of the *praticakhyas* intended to include these cases if the same sandhi did not occur likewise before other words, at 62 15 we have *babhrer adhvaryo idam prapam iti* etc. These cases represent at any rate a point of contact between the two texts. In general the text of the MSS. of the vulgate is carefully reproduced in the Kauçika, e. g. at 61 44 the pratika of xi 1 23 is quoted. Several MSS. of the Kauç. repeat the bad variants of several Ath. MSS., reading *ansadr̥m* for *ansadhr̥m*. At Kauç. 71 16, II 19 the MSS. write

sise mr̥dhram iti just like the Ath. MSS. the editors of the vulgate have emended *mr̥dhram* to *mrddhram*. Especially true is this of the few pratikas derived from *kanda* xix (see below) the ancient blunders of the Ath. MSS. reappear. So *tan ma asyat* = (for *asann*) *iti* xix 60 1 in Kauç. III 1, *aryataç* (for *ayacataç*) *ce ti* xix 68 1 in Kauç. 139 10.

It is moreover evident, that the Kauçika presupposes the vulgate because the overwhelming majority of the hymns of this *samhita* are quoted in pratika. It is therefore assumed that he who practices the ritual, knows these hymns by heart. Aside from *kanda* xix which will be discussed below, only very few passages which occur in the *samhita* appear in full in the sutra. vi 83 2^{ab} in Kauç. 6 4^b 2^d at 106 7 (p. 260, note 8, of our text) viii 9 9^{ed} at 9^{ed} 13^{ed} in 73 5. It is evident in every one of these cases excepting the last, that the mantra is not derived from the *samhita* at all: the partial identity of the mantra quoted in full, with the Ath. passage is accidental — a very ordinary phenomenon in comparing mantras.

of different schools. The *Kāuṣika* however omits entirely *kāṇḍas* xv and xix, the former apparently on account of its impractical, allegorical nature (the *trāṭya* book) the latter, either because it was added after the composition of the *sūtra*, or, as seems more likely, on account of its evident connection with *grānta* practices. It is with few exceptions, employed in the *Vāitāna sūtra* for use at the *gastras* and *stotras* of the soma sacrifices, see *Vast Sū. Index of quotations*.

Of special interest is the relation of *kāṇḍa* xix to the *sūtra*. Only very few mantras are cited by their *pratīkas* xix 52 1 at *Kāuṣ* 6 37, 45 17 68 29 xix 50 1 at 6 37 xix 60 1 at 66 1 xix 51 1 at 57 26 xix 52 1 at 139 10. The rest of the quotations in index D, which refer to *kāṇḍa* xix, represent mantras quoted in the *sūtra* in *sakalapāṭha* they are therefore not derived from the *chāuna kīya saṁhitā*. Curiously enough *Dārila* at *Kāuṣ* 6 37 substitutes the *sakalapāṭha* of the entire hymn even for one of the very rare *pratīkas* xix 59. It has been pointed out above that the part of the *Kāuṣika* which is here styled *Atharva sūtra*, does not contain any quotations in *pratīka* from *kāṇḍa* xix. Altogether the book occupies in the *sūtra* an intermediate position between a collection fully established within the *saṁhitā* of the school, and a body of mantras distinctly recognized as hailing from a different school. According to Roth *ibid* 18 the materials of *kāṇḍa* xix occur scattered throughout the *paippalāda śakha* we may assume that they were known in the tradition of all the *ītharvan* schools that they were left out during a first *diakruasis* but were afterwards thought worthy of being collected and added. While the *Ath. Pratiṣ* according to Whitney *J A O S* vii 334 381 does not as yet recognize the *kāṇḍa* in question at all the *Kāuṣika* seems to be in an attitude of hesitance. Some mantras are so familiar to its school-fraternity, as to need indication only by *pratīka* others it is still thought advisable to present in full. The familiarity with these mantras evidently increases in the later *Atharvan* literature in the *paṭiṣṭha* *kāṇḍa* xix is on a level with the preceding books, and quotations from it are especially frequent. So e. g. xix 7 is quoted at *Paṭiṣṭha* 10 xix 9

at Naks 26 and Ath Pariç 4 4, 6 2 xix 16 at 4 4, 6 2 xix 17, 18 at 19 1, xix 26 at 13 1, xix 38 39 47, 49, at 4 4, xix 56 ॥ at 8 1, 2 A considerable number of mantras from kanda xix are quoted in the gaṇamāla, Ath Pariç 34

I can not leave this subject without alluding to the question which Hillebrandt has raised in his two interesting papers in Bezz Beitr viii 195 fg, and ZDMG xl. 708 fg. Does the sūtra ever indicate that a given mantra or hymn is, as far as it is concerned, in a different condition from that presented in the saṃhita? In general the mantras and hymns employed by the sūtra are just those of the saṃhita, as regards the wording, and the number and arrangement of the stanzas, of which they consist. But the following point is worthy of note in this connection. When an Atharvan hymn is evidently of a composite character, in other words when several hymns have been fused by the redactors of the saṃhita into one, then the sūtra recognizes this composite character by employing each independently in its proper value. So e g AV iv 38 is evidently composite in its character. Grill Hundert Lieder des Atharva Veda (second ed.) p 140, remarks in reference to stanza 3-7 '(sic) gehören ursprünglich nicht zum Vorhergehenden wenn sie auch der Redactor des vierten kanda damit verband, oder verbunden vorfand'. The Kauçika supports perfectly this criticism which is patently justified by the internal evidence of the hymn itself. stanzas 1-4, contain a gambling charm, and are treated at 41 13 along with the very similar hymns vii 50, and vii 109, cf Zimmer Altindisches Leben p 285. On the other hand stanzas 5-7 are employed at Kauç. 21 11 (see Keçava ibid) in a cattle-charm so thoroughly are the last stanzas recognized as independent from the preceding ones as to be endowed with a special technical name, *karkīpravāḍāḥ* (sc. *rcāḥ*). Cf also Kauç. 66 13. In the same manner the palpably composite character of vii 74 is recognized by the sūtra. At 32 ॥ the first two stanzas are rubricated in a performance intended to drive away the kind of sores called *apacit*; cf the editor in P A O S for October 1887, p. xv. At 36 25 stanza 3 is fitly employed in a charm against

apacit sore pustule b'1 or the like? AV vi 25, vi 22 vii 74 1 vi 6 1 2, Kauç 31 17 school 32 8, school The same word occurs at VS xii 97 in the form *upacit* changed by popular etymology. W. & C. Digest of Hindu Medicine, p. 315 reports the word in the form *Apacti* (?). Cf. J. A. O. S. xiii p. 100 viii 5 f.

jaṅghā AV ii 14 xix 34 3, is explained by Dārila at Kāuç 8 10 as *arjunāścalāḥ dāḥṇātjah* हेच वारुणस्यैव प्रसद्धाह Cf. Zimmer Altindisches Leben p. 60

tājadbharga AV viii 8 3 is glossed by Dārila at Kāuç 16 22 by *pranḍa* निचन्द्रा common Cf. Zimmer ibid 72 The accentuation in the AV *tājadbharga* is problematic

badhaka (*vadhaka*) AV vii 8 3 Kauç 16 14 Dar *girimālakaḥ* (Cod. *kira* and *kari*) हेच गिरिमलका Cf. Zimmer ibid

bandi AV v 19 12, Kāuç 21 1, 3, 24 4, 30, 71 19, 80 33, 86 24 The Pet. Lex. translates by *faufes-ei* B. *reisbündel* bundel Both D. r. and hec gloss the word with *badar*

tārstagī AV v 2, 15 Çant kalpa 21 fem. adj. coming from the *tārstagī* tree: *tārstagha* name of a tree whose wood is used as a firewood Kauç 20 23 27 Dar and Kec *sarsapa*

laetraya inherited disease AV ii 8 10 11 7 etc is discussed in Ind. Stud. xix 101 xxii 207 Zimmer Altindisches Leben p. 331 Dar at K. ii 6 43 (cf. also 27) *kaula rjāditi* which palpably correct translation is wanting in the Pet. Lex. and B.

tulāḥ name of a plant AV vi 1, 3, Kauç 8 16 Dar *māḥlāḥ* *atāḥ* (?) *pras dāḥaḥ* हेच रतासि

pūtirajju a rotten rope AV viii 8 1 Kāuç 16 10 Dar *jarna rajju* h. The Pet. Lex. and B. wohl eine bestimmte Pflanze Cf. Zimmer Altindisches Leben p. 2

pāḍca This word has undergone a noteworthy shift of meaning in the sūtra. In RV i 116 6 ix 89 4 AV x 4 the word evidently means the horse of Pāḍa which slays serpents. In Kāuç 32 21 29, 35 4 the *pāḍca* is ground and put into the nose as a cure against snake poison or hidden in the seam of the garment in case of danger from serpents. Dārila's explanation of the word is corrupt,

but Keçava states explicitly that it is the name of an insect *pāṇḍra* *ṭṭakam talinī ti lokaprasiddha* (32 .1), *pāṇḍram āraṇyavarṇasadrśaḥ kṛtaḥ citrīto vāṣapāṇḍra ity ucyate* (32 .22). It seems that some insect hostile to serpents, has assumed the name *pāṇḍra* and is employed as a substitute for the horse.

siṇḍyalā 'a creeper or weed growing in grainfields', AV vi 16 .4 and Kauç 51 16 where the MSS read *ṣṭā*. Keç *saṭjavallī*. Cf *ataṭala* *vṛṇagatavala*, AV viid , *āla*, Kauç 23 18 *antāla* Kauç 35 25, *haritāla*, Pet Lex.

The following are the more interesting words which have not been found hitherto outside of the Kauçika, arranged alphabetically.

adhyāṇḍa name of a plant, Kauç 35 .4. Also cited by lexicographers. Dar *parṇaphālā ity aprasiddha* (?)

anṣat *ṭarṣṭi* fem bahuvrīhi adj. presenting the other side. Kauç 39 16. See Dar.

apa ata (sc *gauh*) a cow which has lost her love for the calf, Kauç 31 .6. Dar *apagata gauh vatsarigalīnamehā*. Cf the word *vanana* p. 120. The text is not absolutely certain.

apamarga (sc *samiddh*) fem adj. coming from the *apāmārga* plant, Kauç 46 .49.

abhinigadana 'the act of talking to, or reciting to' Kauç 71 13. Refers to the verb *abhinigadati* at 39 .27.

amamri (v : *mri*) name of a plant. Kauç 33 § 15, 54 19. Keç at 53 15, *poṭhka* (for *poṭhā* or *puṭhikā* see Bo).

arīṣaka epī'ptic, possessed, Kauç 23 15, 31 .27 = *arīṣagrṛhita* (Dar *ibid*). Dar *arīṣam āṇḍaṇḍanakahalabhātadī*. In *Āty* Cr ix 3 16 (echol) a disease *arīṣaroga* is mentioned.

armakapālīna 'mud from a marsh' Kauç 26 11. See Keç 26 11 12. Dar corrupt. Cf Bo sub *armakapala*.

alaka 'name of a plant' *Āty*, 31 28. Dar *bhṛṅgarajaka* (?emended), Keç *bhṛṅgaraja*.

araka-ā apparently a designation for plants growing on garbage heaps. Kauç 28 §. Dar *arakaṭṛaḥ ukurāṇḍakṛīṇaḥ*. Keç has the following passage, not given in the extracts in the appendix *ukarīṇḍika*

mārjanīdīpam avajcāhtam . The word may of course simply mean 'garbage', in accordance with its etymology, the grass being implied in the tradition of the practice.

avagamana 'attachment', Kāuc 16. 27. Dār. *janapadaḥ tasya 'cagananakarām . anurāgakarām*

aṣaṇi, apparently 'baulstone', Kāuc. 38. 8. Dār. *himaṣarkarāpah.*

acmayokta 'name of a tree', Kāuc 8. 15. Perhaps to be emended in *aṣmayoktra*? Keç. *aṣmantaka bhṛṅgulacche prasiddhaḥ*. Dār. apparently also *aṣmantaka*.

aṣṭaiyā 'a cow employed in the *aṣṭalā*-performance'. Kāuc. 19. 28. The adjective *aṣṭaiya* is known otherwise only in Pāṇ. v. 1. 2.

aṣṭācara 'epithet of *idhm*' Kāuc 18. 34. Dār. *idhmāmātrā* (!) *aṣṭasamkhyā yasya* so 'ṣṭācara *idhmah* *ṣukla* ity arthaḥ. Cf. also Keç. *ibid.*, and 47. 27.

astāla in *astālakāṇḍā* (sc. *ṛṇu*) 'a plant, from which the shafts of arrows are made', Kāuc 35. 28. Dār. *kṛṣṇam ālam* (1)... *yasyāḥ*. Cf. *ala* and *śilāhṛata*, p. xlii.

astāśandha and *śandhamani* 'amulet made from the skin on the shoulder of a black animal especially the elephant, and tied on with hair from its tail'. It is employed to strengthen the membrum virile. Kāuc 40. 17, and 18, note. See Dār. and Keç, and cf. AV. iii. 11. 6; vi. 70. 2.

āḥṭa, in a list of *samidh*, Kāuc. 16. 11. Dār. *pālāṣa*. Keç. *tīrṇi-samidhah* (1 for *parṇa*?)

ālārṇa 'an instrument for collecting ashes, poker', Kāuc. 36. 9. Dār. *ālārṇah loḥalāḍṛanam* | *aṅgārālārṇanārtham* | *kuṣāḷā* (cf. Bḍ 9. v. *kuṣāḷa* 3) Keç. *aṅkuṣa*. Cf. *ākṛṣṇ*

ālṛṭi loṣṭa 'a clod from the field, in its natural shape'; Kāuc 8. 16, 37. 8. Dār. *kṣetraloṣṭa*.

ālṛṣṭa m. 'a magical diagram scratched into the ground?' Kāuc 36. 9. Dār. *ālṛṣṭāḥ 1. āḥṭe 2. prasiḍḍhāḥ*.

āgama-ṣa-luḥi 'pastry baked for welcoming guests', Kāuc 23. 8. Cf. *āgama kṛṣṇa* in the lexicons

āṅgīrasa 'pertaining to witchcraft', Kāuc. 47. 2 (Dār. *ghoradra-*

cyāni) fem *āṣṣirast*, Vait Su 5 10. Cf J A O III vol xi, p 387 See also Keç at Kauç II 30'

apana 'a cavity for fluid' Kauç. 62 15 Keç *garta*

arka and *ekarlamam* 'amulet made of the *arka* plant' Kāuç 40 16 *ekārlasutram ārkam badhnāti*, he ties on an *arka* amulet tied with a thread from the same *arka*-plant 'Dār *ekārkaḥ tanya valka lanutrena* . *arkas* badhnati In a note to sū 17 Dār refers to the same amulet as *ekarkamam* Keç *ekaṣakḥarkamanam* . *arkasūtrena badhnāti* Cf s v *arka* in the lexicons

ala 'name of a creeper or weed in grain fields' Kāuç 25 III Dār *godhumavyadhī* (?) Keç *yatagodhūmavallī* Cf under *nīlanjāla* p. XLIV, and *astala* above

avalekham with *pratīkṛti* 'image of a person made of clay', Kāuç. 80 28, 47 54, 49 22 Cf J A O S xi, p CLXXII

avrasaka 'fissure' place or spot from which something is cut or broken', Kauç 44 36 *avrasakam abhīgharya* Keç. *chedanasthānam gṛītenā 'bhīghārya* Dār *yasmat deṣad tapam uddhṛtya ta n deṣam abhīghārayati* . Thence *avrasakaja* grown upon a fissure, or place of cutting, Kauç. 16 28 Dār *avrasakāḥ chinnasya oudhnaḥ tato jatani pumāḥ* Cf also Keç. *ibid*

asada in *grhapatnyāsāda* 'dining room, kitchen' Kauç 23 5, 24 15 Dār *bhaktagṛha*

dhruv sahi 'strong in sacrifice', Kauç 73 1

ṛṣana hata 'slain by fever', Kauç 36 15 Dār and Keç *ṛṣana hata* Cf J A O S xiii p CXVI

idhmābarhi!, Vedic *arandra* fuel and sacrificial straw, Kauç. 25 31 Cf the unquotable *idhmābarhiḥ* in Bo

isikāṇy 'having lines, or stripes like reeds', Kauç 32 17 etc.

isū guḥa 'binding arrows', Kauç. 49 7 . With several variants

ucchuṣṭa 'name of a plant', Kauç 40. 14. Dār and Keç. *kapi kacchu*

udakarakakā 'leech', Kauç 30 III Dār *ibid jalāla* (?) Keç. at 31 16 *jalauko*

udalga designation of a water plant', Kauç 22 10. Dār *udacṣāṃaka*

kuṣṭaka 'name of a tree', Kāuṣ. 8 III Dār and Keç *mālavale*
pranddhah

kuḍvict apparently = *guḍuci* 'name of a shrub' Kāuṣ. 50 22 *ku*
drictaphān Keç *guḍucīpadan*

kṛtayāma 'whose function is performed, useless', Kāuṣ. 76 6
According to Keç at Kāuṣ. 8 22 the full wording of the citation is
kṛtayamam kankatam acatyajam Cf *yātayama*

kṛṣa name of a bird, Kāuṣ. 10 2 Dār *gomenaka* (also un-
known), Keç *bhāradvaja* lark Cf J A O S xi p. 12311

kṛṣṇabhakṣa 'eating black grain', Kāuṣ. 31 28 Dār *kṛṣṇatila-*
bhākṣa Keç. *masatladikṛṣṇam annam*. Occurs also in Gobh
iii 2 14.

kerā, 'name of a plant, used as a *samīdā*' Kāuṣ. 38. 6 Dār *kerā*
parṇi 'ti yā surāṣṭre punḍarīkē 'ti Keç. *paṣṭerakasamīdhah* Cf
a v *paṣṭeraka* in the lexicons

keçāni 'name of a creeper', Kāuṣ. 33 9 Dār *prastāṣṭi*.

kṛi + adhi 'to buy up', Kāuṣ. 33 7

kṛṣṇikā 'a certain part of a lute', Kāuṣ. 32 12 See Dār and Keç.

kṣātrāna 'name of a demon', Kāuṣ. 36 13

khadā 'a cavity, natural or dug' Kāuṣ. 39 7, 40 1 Dār *sva-*
bhādvajah gartāḥ, and simply *gartāḥ*, Keç *khadām khātva*. Cf J A
O S *ibid*

khaleaka = *khalea* Kāuṣ. 8° 18. Keç. *khaleakān alabhate*

khaleaṅga Kāuṣ. 27 14 In J A O S *ibid* this word was trans-
lated by 'a certain kind of worm'. But Dārila, the authority for
this translation is somewhat ambiguous. *khalecamgāḥ kṛṣṇacarnakāḥ*
tān aṣyamīcṛān juhōti Keç *ibid* says *kṛṣṇacarnakan gṛhṭamīcṛān*
juhōti. At Kāuṣ. 27 III the rite is again referred to with the word
khalecādīn 'the performances beginning with *khalea*'. Here again
Keç explains in the same manner as in su. II. As *khalea* is a lentil
I would now incline to Keçava's explanation of *khaleaṅga* and *khalea*
= *kṛṣṇacarnaka*

galacala 'name of a tree, which grows in the Himālayas',
Kāuṣ. 8 15

garhya 'name of a tree, which grows in the Himālayas', Kāuṣ. 8. 15.

grāmya 'venereal disease', Kāuṣ. 27. 32. Dār. *grāmyo vyādhir mithunasamyogāt*. Keç somewhat differently

cikkaṣa (v. l. *cikkasa*) 'barley flour', Kāuṣ. III 14. Bḍ. *cikaṣa* (?). The word is not known elsewhere in Vedic literature, and is quoted later only from lexical works the Amarakosa iii. 6. 4. 35, and Hēmacandra's *Abhidhānacintāmaṇi*. cf. *Pet Lex.* s. v. *cikkasa*. A derivative of this, *cāikkaṣa* (or *cāikkasa*), 'mixture of barley-flour', occurs at Kāuṣ. 43. 41. Dār. *prasādayantām ṣaṭrum yavānām prakṛtābhicāraṣāntar iyam*.

citi (v. l. *citi*) 'name of a plant' Kāuṣ. 8. III Cf. J. A. O. S. vol. xi, p. 357 Also Dār. and Keç. at 8. 16

jālmāyana, v. l. *jāgmāyana* 'a certain kind of water-vessel', Kāuṣ. 3. 1, 18. 17; 3. 17, schol., 6. 17, schol., 47. 1, schol. It is probably a light water-vessel in common use (*sametyacahārārtham*) Cf. J. A. O. S. vol. xi p. clxxii For the writing *jālmāyana*, a word which seems certainly derivable from a reduplicated form of the root *gam*, cf. *stiṇnoti* for *stighnoti* in the Mātrāyaṇī-saṁhitā: see Z. D. M. G. xxiii 195, von Schroeder's edition, vol. i p. xiv.

jirakoṣaṇi 'skin from a living animal', Kāuṣ. 26. 43. Dār. *jirataḥ paṣoṣ carma* 'ākashalikā tasyām prakṛpya utsteya sācyā badhnātī. Keç. *jirataḥ paṣoṣ carma*

jiraghātya 'a live animal III to slay' Kāuṣ. 7. 24; 18. 5. Dār. *jiraghātārha*, *jirahata* Cf. also Keç. 7. 24.

jici 'name of a plant' Kāuṣ. 31. 28. Dār. and Keç. *kācamāci*. Keç. seems to explain the word by *jiracāṇi* also Cf. Bḍ. s. v. *jira*, *jirika*, and *jiranā*.

jydyu 'bow-string' Kāuṣ. III 10 Cf. J. A. O. S. xi p. clxxii.

jala 'hot infusion', Kāuṣ. 27. 23, 33; 28. 2; 30. 8; 32. 10, etc. Dār. glosses the word with *atayajala* 27. 23, 32. 10. The latter word is not in the lexicons.

tārcha 'name of an amulet', Kāuṣ. 48. 24. Dār. *asthikamaṇi* Keç. *palāṣamaṇi*.

tunyu name of a tree Kauç 8 III See Dar and Keç

tripada vessel with three feet Kauç 30 27 Dar *tripadaçikya*

trisandhi see Dar and Keç at Kauç 16 24.

driṭhurala 'name of a reed plant Kauç 40 9 See Keç *ibid*
and at 41 3 4

deṣakopatu mushroom, Kauç 48 III Dar *ahichatraka* Keç
sarpaçatratra Cf Bo s v *patu* 3 (not quotable)

dā+rya 'to throw off Kauç 43 40 Dar *isipati* Bo only
to open

dārbhyaḥ r l *uḥ* epithet of a bow Kauç 39 8 35 98
Dār at 4 50 See Darīśa corrupt gloss at 32 3

dhaja bunch bundle Kauç 18 37 (*catraro dhajah*) Dar and
Keç *catrarah pālalah*

dhāgne dual neuter two doors folding doors (?) Kauç 34 10
adhyadhi dhāgne audumbarir adhāpajati Dar *torana n tasyo pary*
upari Keç *dcarjor upari*

naḥ siṣa a mass of river foam lit river lead 8 18 Dar
naḍphenariṇḍa Keç *naḍiphena*

nara new grain Kauç 38 10 (*dadhī narenaçnat*) Dar *nara n*
dhānyam

nimurṣi designation of a measure Kauç 80 2 The Pet Lex
s v *prakrama* reads *murṣi*

nivestana the act of holding back detention Kauç 36 5 Dar
nirodha Keç *bandhanalarna* Pet Lex and Bo *das umbullen*
amkleiden

nud+upa to push against, Kānç 80 20 Bo notes only *upa*
nunna herangerieben

pancaparīṭan sc *ḍanḍa* a staff made of a reed with five knots
Kauç 26 9 Dar *panca partani yasja da dāja sa pancaparīṭa*
Keç *pancapar atenuḍanda*

paraṣu paloṣa blade of an axe Kauç 4 15 Dar *paloṣa*
kūṭhāramukham Differently Keç *paraṣu rksapattir*

paraṣu phānta a decoction heated by an axe Kauç 30 7
Dār *parṣunā taptam phantam*

- parigṛhyā* 'designation of a certain kind of *veda*', Kāuṣ 17 2
 Dār *parigṛhyā parigṛhyavedih parigrahanam sa yogo* (1) Keç *veda*
paçudāraṇa = *paçudā*, Kāuṣ 72 13
punat 'a cow with a male calf', Kāuṣ 35 8 Dār. *punvatāḍ*.
pūtiçaphari 'rotten fish', Kāuṣ 27 32 Dār *pūtiçandhā matsikā*.
 Keç *pūtiçandhamatsyā* Cf Bo s v *çaphara* and *çaphari* The Pet.
 Lex s v *çaphara* translates wol 'eine bestimmte pflanze'
prçnimantiha 'a stirred drink, which contains materials coming
 from a speckled cow', Kāuṣ 11 15, 16
pratyāpa 'the act of muttering against' Kāuṣ. 36 25
pratyahuti, adv., 'at each oblation', Kāuṣ 43. 40 Also Āpast.
 Çr xiv 29 3
pradehana = *pradeha* 'the act of anointing', Kāuṣ 31 25.
prapuṣa 'a large cornucopia', Kāuṣ 25 30 Dār. *puṣah dṛḍhaḥ*
pramatta rayju 'a certain kind of rope used by potters', Kāuṣ.
 38 26 Dār *cākrīkānam avalambanarayjuh* Keç. *cākrīkasya rayjuh*.
pramanda 'name of a plant', Kāuṣ 8 17, 25 11, 32 29 Dār
induka
pramehapa 'causing flow of urine', Kāuṣ 25 10 *pramehanam*
badhñati he ties on (as amulet) a substance, causing flow of urine
 Cf. Keç. and Dār B5 writes *pramehana*, and translates 'penis'.
praçna turban, head dress', Kāuṣ 26 2, 3fg Dār *uṣṇiṣam* Keç
muniçapraçna māuñya induka māuñyapraçna
prāyaçatti 'name of a plant', Kāuṣ 3 16 Cf J A O. S vol
 xi, p 387 note 3 Also Dār and Keç. at 8. III
prāiçakṛi, 'the priest who gives the command', Kāuṣ 26 4 etc.
 Dār *prāiçam dadāti* 'ti *prāiçakṛi*
prakṣodumbara 'name of a tree', Kāuṣ 20 22 Dār *pippari* 'ti
pranddhah (1)
phāla-camasa a certain part of the ploughshare', Kāuṣ 35 4.
 Dār *phāla-ribukājāḥ sṛmacamasākāram kṛtvā*. Cf *cibukā*, ¶ LV
phala print of on arrow' Kāuṣ 28 3 in *ārāḥaphalabhyaḥ* (ac.
 v 31-32) The word occurs occasionally in the later language.

dānāparnī name of a plant, Kauç 36 19 38. *Dār çarapunkha*
 || *prasiddha*. Keç *manika loka prasiddha*

brhaspat çiras epithet of a porridge Kauç 49 15 Keç *bṛhas*
patiçira odana.

bhadraśatī fem adj Kauç 39 9

bhaga dhana treasury Kauç 38 13 Dar *mahādhanagrham*
madanaka det ved from the *madanaka* tree Kauç 1° 1 Dar
madānakani phalaṇi madanakaphalam yasya

māh 1a plur *māh* *sanī* harem women's apartments Kauç
 17 6 Dar *grhāṇi* *rājīnam* Keç *strīnam grhāṇi*

mṛdā lump or grain (of salt) Kauç 47 46 See Dar Th s
 meaning s not certain

yathopapad n in *yathopapad paçu* adj as it happens to turn up¹
 Kauç 189 2 Cf B8 s r *yathopapadam*

yugmaḥ nala (sc *man*) an amulet made of a pair of *śrimala*
 berries Kauç 11 19 o 18 See Dar and Keç at 11 19

rajoḥarana Kauç 13 11 See Dar and Keç

rajj dāna the spot on the neck of an animal : here the rope
 is fastened Kauç 44 23 Dar *gr aja band anaśānam*

ray dharana pṇḍa lump of earth Kauç 8 3 Dar *rajj* is
dānenama dārajjat t dharana b um s tanmāyan pṇḍan

r s + r in *rījjat* loc absol of the present part siple when
 one is hurt Kauç 29 25 2 30 Some MSS read *ar yann ti*
 and *rar yjat* Keç. at 29 8 r *naçopayit tam* Cf *crista* n 44 vi
 51 3 and Dar at Kauç 31 9

lūh + par to grind up Kauç 23 7 26 43 etc Dar *çurn*
koranam and *samçurnya*

çaiḡha name of a tree Kauç 8 15 Dar *çaiḡha gh h ma*
çata ( ) || *prasiddha* Keç *Lampakubjo* (?) *pras adhaḥ*

çanana love inclination Kauç 41 1^a Dar *goh sara sa sa*
bhajaḥphalam karma Cf also Keç The word *saṁbhaja* does not
 appear in the lex cons : See also *aparata* p XLV

vartī (v l *carta*) urethra Kauç 25 III Dar *çarta* *u ltra*
b lam Keç. *mudrapracāha* n

cārṣmana sc *udumbara* Kāuṣ 23 7 Dār *carṣṇa mahat tasmān*
n cyto cārṣmanah Bo zu oberst befindlich Keç obscure The word
 seems to mean coming from a height

cāṣa name of a plant Kāuṣ 8 16 39 ■ Dār *ṛṣaka* and
aṣarṇaka The word *rṣaka* occurs elsewhere only in the Çabda
kalpadruma

ṛp + aia ■ tremble, to have spasms Kāuṣ 58 1

ṛdhra bindu rain drops after the clouds have passed, Kāuṣ
 46 41 Dār *ṛgatādhraṇḍun* Keç *ākāṣodakam*

ṛdyuddhañ emended MSS *vaidyudvatt*, fem. epithet of a
śamīdh obtained from a tree struck by lightning, Kāuṣ 48 36 Dār
vidyutā hato ṛkṣo vidyuddhatah Keç *vidyuddhataiṛkṣasya sam*
idhah

śākaersa (variants *sāka* and *mṛṣa*) 'name of a plant, Kāuṣ
 33 14 For the interchange of *ṣ* and *m* see J A O S. vol. xii.
 p cxviii fg

śanku dhāna part of a skin in which a peg is stuck, in order
 to fasten it when spread out used as an amulet', Kāuṣ 26 17,
 27 99 Dār *śankudhānam carmāno vātārāya kulakabandhah śanku*
sthāpanam ity arthah Keç *carmachidramanīh*

śamī lāna one (whose hair is) cut with (an instrument made of)
śamī wood Kāuṣ 31 1 Dār *śamyā lānah keṣa yasya sa śamīlānah*

śamākā, name of a creeper found in Naḍapura, Kāuṣ 8 16
 See Dar and Keç *ibid* At Kāuṣ 31 1 Dār seems to identify
 this plant with the *śamyāka* but the text is untrustworthy

śakala sc *manī* an amulet made of chips of wood Kāuṣ 27 5
 Dār *daṣṇāḥ śāntavṛkṣanām śakalanī ti śakalo manīḥ*

śāntivā fem adj., personified as a divinity, Kāuṣ 39 9

śāmyavākā name of a plant, Kāuṣ 8 11 See Dar and Keç

śūln one who suffers from internal pain as though a spear
 stuck in him, Kāuṣ 31 7 See Keç especially, and also Dar Cf
 Pet. Lex s v *śūln* 1b

śeṣya the skin which covers the tail, Kāuṣ 43. ■ Dār *vatsa*

śya śepasa nreṣṭanam carma Keç. *vatsakhadīyam* (?) *kṛti* a For *khali* cf Keç at 36 III

ṣṛayanī=ṣṛenī Kauç. 63 4 See the editors article On Certain Irregular Vedic Subjunctives or Imperatives A J P vol v nr 1 (Baltimore 1884) p 27 (p 12 of the reprint)

sadampusa name of a plant Kauç 28 7 39 6 Dār *trisam dhyā* Keç. *samdhyā*(I) Cf *sadapusa*

sacaṇṇa name of a plant, Kauç 8 16 Dār *ṣṛṅgalaraṇṇaka* Cf also Keç

sahasratrīna having a thousand holes, Kauç 83 II Cf *ṣatā-trīna* in the lexicons

sakṣa (*sa+akṣa*) furnished with a yoke (of oxen) Kauç 37 6 *śre sakṣe* Dār *hale gobhya yulṭe* Cf also Keç ibid

śu+pratyā to pour in again Kauç 53 1

śitara (v 1 *śita* *ṣiti* cf Pet Lex under *śitāra*) name of a plant Kauç 39 6 Dār *apamargasadr̥ṣo mahān*

śpuna name of a plant Kauç 8 15 See Dār and Keç

śtra ox at the plough Kauç 39 30 *adhī śrebhya daṣa daksina* Dār *halagobhyah daṣa gavo dhīka daksina deyah*

śthanatana 'the act of standing and sitting' Kauç 141 44

śyandana name of a tree Kauç 8 15 Dār *madana* Keç *śimavati narmadayam prasiddhah*

śastyā adjective happy Kauç 137 26 Daç Kar *śastyam pantham*

śra name of a tree Kauç 8 15 Dār *śragranghau śimavata*(I) *śti prasiddhau* Keç *mālarake prasiddhah*

śraja name of a certain forest plant Kauç 33 7 9 10 See Dār ibid

The following lists of words which occur in the commentary of Dārila and in the *paddhatis* are worthy of note

Dārila *adhyagṛ* = *upadhyaya* 10 7 — *apana* euphemistic expression for rectum 23 9 found elsewhere in lexical literature — *abhyatana* Dār and the *paddhatis* designation of the performance described in Kauç 137 II is also known as *brhatkuṣaṇḍika* see

137 42, note, and p xv — *alambhava* 2 17 (fol 19^a l 11) 'sufficiency': the word is not excerpted — *āchedanam*, action noun from *chid*+*a*, II 23 — *aruṣṭikṃ* 27 13 — *ālopana*, action noun from *lup*+*a*, 26 23 — *uttaratantra*, designation of the performances described at K 305 5 5fg — *upasaṃhāra*=*prāṇa* So Dār explains *upasaṃhāra* at K 305 5 5fg — *kanikavika*, 14. 19=Keç *kanika* Cf also *kanika* — *kariara*=*prṣṇi*, 11 13 Perhaps for *karbura* Cf *ṣarcara*. — *kṛmīn* 'affected with worms' 29 20 — *cibuka* an instrument employed as an amulet' 19 22, 23 (p 53, notes 10 and 12) Cf also 85 4. *phalacibukāyāḥ somacūmasāḥkārāḥ kṛtvā* — *jyegṣṭhmadhu*, and *-madhuka*=*yogṣṭhmadhu* So is to be read at Dār 38 17. See also Keç. 52 5, 35 21 and the paddhatis at 75 1 — *joṣanam* and *joṣanā*, 8 15 16 (p 25 note 13, and p 26, note 7) are glosses explaining *cumbala* name of a plant' — *niravadoṣatva* 7 16 — *parāmarṣana*, 17. 4 =*grahana* Cf *parāmarṣa* — *parikṛana* as gloss to *parikīraṇi*, 26 10 — *pākasthāna*=*ṣmaṣṭhāna*, 48 17 — *puṣṭakānuvāsana* 'a funnel-shaped syringe' 25 12, cf *puṣṭaka* — *puṣṭakarmaṇ*, (see *mantra*), adj 'relating to performances, which cause prosperity', 24 45 — *prṣṭi*=*prṣṭha* 16 23 cf B6 s v 3 *prṣṭi* — *peṭāka* 'basket', otherwise unquotable, seems to occur 18 2 — *prapiti* → *prapā* 'drinking place' 19 3 Keç *toḍaga* — *phāṇṭay* denom from *phāṇṭa*, 25 18 — *bhāṣapāṭha* 'quotation of a part (the *pratīka*) of a mantra'. 6 10. The opposite is *sakalapāṭha* 'quotation of an entire verse' Neither one is in the lexicons — *lenḍikā*, in *aja lenḍikāḥ*=*lenḍa* 'excrements', 48 32 — *vāri*, in *vāri stambā*, 'name of a plant?' II 12; 29 4 Keç 29 4, *ṣaṇostambā* — *viṣṭāmana*, 16 25 — *erṣṣuta*, perf part pass of *erāṣ* 47 11 — *samḍseka*, 'pouring together', 17 4. — *sarṇayana* 'putting together', 33 8 — *sarpātay*, denom fr *sarpāta*, 'to sweat with' 'he dregs of an oblation' The word is very common in Dār and the paddhatis — *śilūlika* 'rosin', II 36 both text and translation are doubtful — *śrī karmāni*, technical designation of the second part of *adhyāya* iv, beginning at 22 25. —

Keçava *andhapuṣpika* 'name of a flower', 10 16 — *ucchraya karmāni* 'supererogatory rites', 1.1, and frequently elsewhere. Also Ath

Paddh — *udara-gaṇḍulaka* 'a kind of worm', 14 20. — *odana* = *undana* 53 18 — *kaṣṭhā* 'name of a plant (?)', 34 2. — *tāṇi* name of an insect, 21 — *pūgarvādā* 'epidemic disease' (?) 26 26 — *paṭeraka* name of a tree', 38 6, 40 2, 7 The Pet. Lex mentions *paṭṭeraka* from the Nighaṇṭu Prakāśa, as the name of the cypress. — *paṭaka toranani* 'folding doors' (?), 47 2 Cf *kapāṭa*. — *balagapātra* or *balāgamapātra* 39 5 III — *maḥmadā* 'typical name for a Mussalman', 47 22 etc. — *mānaka* 'name of a measure', 6. III cf *mānaka* — *vallanika* = *titā* 26 31 — *sūryavetā* 'name of a plant', 36 12 Cf *suryavetā* — *vikalpa* optional, denominative perfect passive participle from *vikalpa* 50 13. — *etika* 'name of a measure' 6 22, 46 33 — *haṣṭāvartaka*, III 11 = *parihasta*, AV vi III —

The remaining *paṭ* libatis, etc : *akāśaphena* 'name of a plant', Ath. Paddh and Antyesti 82 26 Cf Kaṣṭh. 93 22, 110 1 — *karna* name of a plant', ibid. — *kājala* = *kajjala* (?) Daṣ Kar and Ath Paddh 54 6 — *paribhāṣay*, denom of *paribhāṣā*, AV Anukramanī : 4 (in *śartatra paribhāṣyate*). — *pūṣpākṣodaka* and *pūṣpākṣita* (denom perf pass participle from the same) in *pūṣpākṣodakanyajam pūrayntā* and *pūṣpākṣitam anyajam pūrayntā* of frequent occurrence in Ath Paddh and Daṣ Kar — *praśakya* as gloss to *paritearamana* as one III able, Daṣ Kar 55 18 — *muktika* 'name of a plant' Ath Paddh and Antyesti 82 26 Cf the unquotable *muktika* in Bo Keç seems to read *śuktika* — *reṣṭay* denom of *reṣṭa* Daṣ Kar 50 23 — *vrata* Various special kinds are mentioned in Ath Paddh at the end of hāṇṇ 57 and Keç 42 12 17 *kalpatrata* : *angiro vrata*, *yamavrata*, *veda vrata* *śro vrata* *mrgara vrata* *māla vrata* *cusasaḥ vrata* (cf AV xvi 1—5) — *herukā* name of a plant Ath Paddh and Antyesti 82 26 —

In this connection I would draw attention once more to the two words *pancakalpa* (*pancakalpm*) and *mātrikalpika* In J A O S vol xi p 378 I expressed the view that the word *pancakalpa* which is reported by the *śiṣāśāstrīyasya* refers to an *śānarvaveśin* who in conversant with the five kalpas of the AV see ibid This surmise is now rendered certain by the occurrence in the colophon of one

of the MSS of the Kāṇḍika (K) used for this edition, of the word *pañcakalpin*, nominative *pañcakalpi*, as a title of the writer see p ix. The word means a practicing Atharvavedin. The word *mātṛkalpika*, which also occurs in the Mahābhāṣya (cf the index Ind Stud xiii), I have explained in H. W. Magoun's report on his edition of the Āsṛikalpa, P. A. O. S. for October 1888 p xiv. The Mahābhāṣya is very familiar with Atharvan literature. If we suppose that this word is Atharvānic it may be translated by 'one who practices the *mātṛkalpa*'. This may be the title of some minor ritualistic treatise, involving especially the use of the list of hymns, which are known as the *mātṛnāmanī* (ac. *sūktānī*) or *mātṛgana* see index B, p 384. What the nature of these performances may have been, it is of course impossible to guess. They may have dealt with a *çrāddha* for the *mātaraḥ*.

I would finally draw the attention of the lexicographers to the numerous special designations of verses, hymns and gaṇas of hymns, a list of which is given in index B pp 383—385.

v Grammatical and orthographical notes

The most salient phonetic peculiarity of the text is the frequent removal by crasis of the hiatus produced by changes due to sandhi. So unanimous are the MSS in certain cases in this regard, that it was thought proper to reproduce the practice in the edition while attention has been drawn every time to its ordinary equivalent in the notes. The first case is *patnyāñjalau*=*patnya(h) añjalau*, 6 17 emendation to *patnjanjalau* suggests itself readily, but this is rendered improbable owing to the similar cases following. These are *dāvateti* for *dāvatata iti* (= *dāvatate+iti*) 6 34, *talpārśabham* for *talpa ārśabham* (= *talpe+ārśabham*) 17 3, *garteḍhmāu* for *garta idhmāu* (= *garte+idhmāu*) III 23, *anāmayaḍdhi* (MSS *anāmayedhi*) for *anāmaya edhi* (= *anāmaya+edhi*) 74 20, *jaghanatāghnantah* for *jaghanata āghnantah* (= *jaghanatas+āghnantah*) 81 21, *-yajnotthāpanibhik* for *yajna utthāpanibhik* (= *yajnas+utthāpanibhik*) 84 12, 13 as the sandhi happens between two *sūtras*, it was not possible to retain it in the text, and its mention in the critical notes is omitted owing to an oversight,

anyaṭodahārya for *anṣata udahārya* (= *anyatas + udahārya*) 13 14
saṭkṛtīcodakam for *saṭkṛta udakam* (= *saṭkṛti + udakam*) 140 5 *agra*
topasthāḥ like for *agrata upasthant* like (= *agratas + upasthantī*) 141 40
dasā mōlam for *dasā asnāka* 1 (= *dasās + asnākam*) 90 18 *kū*
mūdhodadhane for *kūmbhā udadhāne* (= *kūmbhe + udadhane*) 93 43 136 1
possibly however a compound *kūmbhodadhana* is to be assumed
in both places *deṣavartah* for *deṣa āvartah* (= *deṣas + āvartah*)
124 1 The same practice occurs also occasionally in part of the
MSS at 51 14 *neti* for *ne + iti* (= *ne + iti*) in three MSS at 53 12
asmararabdhāja for *asmā anarabdhāya* (= *asmar + anarabdhāya*) in
three MSS, at 69 5 *anāncetare* for *anāncatāre* (= *anāncas + tāre*)
in four MSS at 106 7 *nā* for *na + a* (= *nas + a*) in three MSS as also
sarvāhoratra for *sarva ahorātra* (= *sarvas ahorātra*) in three MSS
For the same peculiarity in Apastamba's *dharmaśāstras* etc. see
ZDMG xl p 536

When final *s* preceded by an alterant vowel is followed by *k* or *p*
(cf Whitney Sk Gr² § 188^b) the MSS are hopelessly at variance as to
the treatment of *s* both *h* and *ṣ* appear in the same MS under essentially
the same conditions The editor has adopted the less archaic writing
h The cases in which both modes of writing occur are as follows
trih paryagni 2 10 *trih pradakṣiṇam* 2 11 *haviḥ kurvita* 6 22 *īyotih*
kurute 11 12 *trih prutiḥaram* 29 22, *trih parikṛāya* 31 3 33
46 14, *trih prasajam* 44 11 84 10 87 30 68 13 *trih paryuktat*
53 8 57 20, *trih karayamāna* 53 9 *trih pramāṣṭe* 59 19 *trih*
pariṣajati 76 20 77 22 So also *duṣkṛtam* and *duḥkṛtam* are variants
at 17 6 7 In the mantra at 6 III there occur together *dṛviḥ da* and
antariḥṣida

In the treatment of *n* before *ṣ* and *y* the MSS of the Kauṣ like
those of AV (cf Whitney at Ath Pratiṣ 1 10 11 1) are very
much at variance the sound appears as anusvara *n* and *m* the anus
vara predominating The *ṣ* is also occasionally not changed In
this edition the normal euphony *n + ṣ* to *nch* and *n + y* to *ny* has
been adhered to The cases in question occur at 10 9, 18 13 20
III 14, 25 24, 27 14, 30 27, 36 9, 48 28, 69 1 71 6 7, 72 15

78 12, 13, 34, 97 5, 8, 125 2 The same difference in the treatment of *n* occurs twice before *v* at 64 5 (*unnahyan casanena*) and 102 2 (*prājāpatyañ vi*) once *n* is seen before *sy* at 67 26 (*crapaya syan syāt*)

The vowel of the particle *om* coalesces with preceding *m* and *a* to *o* according to Pāṇini vi 1 95, Vopadeva ii 5 Accordingly we have *scālom* = *scāhā + om* 5 13 *anujnapjom* = *anujnapya + o* 9 9, *corimca + om* 70 6 At 90 18 the MSS read *pusjom* which has been emended to *pusjam om*

The following instances of Vedic sandhi have been noted *apā-dya r̥tām* at 2 18 *sampātavata ṛgabham* (most MSS) 34 18 see Whitney Sk Gr² 127^a At 58 7 8 the MSS read *acamyehi* = *acamya + a + ihi* in accordance with Whitney ibid 127^b The fact that *o* of the vocative *m* *pragrhya* before *iti* is in accordance with Ath Prātiç 1 81, has been pointed out above ¶ xxxviii

The following phonetic peculiarities, or tendencies of the MSS are worthy of notice Frequently *s* appears as *ç* and in general the MSS illustrate abundantly the confusion between the sibilants in Sanskrit as discussed by the editor and Dr E H Spieker in P A O S for May 1886 p xxxvifg At 4 15 all MSS read *vaçijān* for *vaṣṭyan* at 24 13 29 9 76 23 *suçime* is emended to *suṣime*, the majority of the MSS write *pāṇçu* for *pāṇsu* (2 18 29 71) at 51 18 the MSS have *çilānyalā* which is emended to *silānyalā* in accordance with AV vi 16 4, at 3 8, 137 40 *açispate* is emended to *anīja e* at 86 18 the MSS have a pratika beginning with *çam* which has been emended, so as to yield the pratika of vii 21 1 *cam eta* Conversely at 3 3 the MSS read *sāmāla* for *çāmāla*, at 8 10 *riçaye* for *riçaye* The MSS are divided in the orthography of the words *cikkaça* at 21 14 with its vrddhi-derivative *cāikkaça* at 48 41 both *ç* and *s* are written The editor has given preference to *ç* on account of the presence of *k* in an adjoining syllable cf P A O S ibid p. xl For the same reason the writing *kṛçara* at 34 13, 23, 35 5, 66 16, 84 3, the prevailing usage of the Kāṇḍika MSS, has been adopted.

Other variants concerning the confusion of the sibilants are given in the critical notes to the text — The MSS frequently write *ś* for *ç* *arataśdyā* for *arachādyā*, four MSS at 24 10, one at 50 19 and six at 81 28, *uśīpta* for *uechīpta* one MS at 20 18, *utsrayan* for *uechrayan* one MS at 21 21, *īśata* for *īchata* one MS at 73 15, *patcā* for *patchah* four MSS at 82 29 — Occasionally *y* is written for *j* *yunaymi* for *yunajmi* three MSS at 3 1, *yāyum* for *jayum* one MS at 23 10, *yāmyā* for *jāmyā* three MSS at 34 20, at 42 17 *ānymah* is emended upon the basis of the MSS readings *āymah*, *ayyah* *ayah* and *āyamah* at 64 17 one MS reads *anaymi* for *anjmi*, at 120 1 three MSS *samayyāyām* for *samajyāyām*, at 133 6 two MSS *yajne* for *rajne* — Conversely at 126 9 two MSS write *vilājyam* and *vilajye* (?) for *vilāyya* — We may mention finally a few cases of Prākritic writing in one or the other of the MSS *bhāryauvā* for *māryajitā* at 6 17, *mārkhauvā* for *mārchajitā* at 11 2, *varjīan* for *varajyan* at 17 13

A few cases of haplography occur *caranāninayaneyyā* for *caranani ninayaneyyā* at 43 3, *anagnārabhāsa* for *anagnāu arabhāsa* at 93 37, 130 1, *vā* at 110 1 is omitted by most MSS because it is preceded by *raḍavā*, *na* is omitted at 135 9 (p 280 l 1) because it is preceded by *annam*

The MSS of the text agree in writing *ch* throughout This has been retained in the edition, except when it represents the product of *t* (*d*) + *ç* (*ch*) then *ccha* was put into the text The group *n + s* appears as *na* in the MSS and is represented in the same manner in the edition

Of formal peculiarities we may mention a few extra-optatives, made in accordance with Whitney Sk Gr² 738^b, 1043^c, *upanayīta* at 17 31, 33, *anodhrayīta* at 60 32, *cāpayīta* at 67 15 — A number of aorists with the Vedic function of completed past time occur *akṛkṣata* 20 16; *akṛkṣāma* 70 17, *dhṛṣṭa* 20 13, *praśnam* 22 2, 3 4, *acāryam* and *aśakam* 56 7 Further a number of modal aorist forms *śakṣyam* 3 3, 137 40, *śikṣya* 45 10, 47 16, *śikṣā*

56 1° *jīcyāsam* (precatif) 68 1, *gamema* 70 1 *hinaṣa* 72 34, *vyath-*
 73 15, *radhūṣa* 9° 14, *bhūjāsmā* (prec) 92 25, 29 *vyanaṣat* is
 employed both as prohibitive form and as past tense at 56 6 7 All
 these aorist forms occur of course in quoted passages (mantras
prāśas etc) — The future participle *vibhunkṣamāna* occurs at 23
 9, 35 26 — The gerund in *ya* from an uncompounded verbal root
 seems to appear in *ṣcotya* at 53 18, in *kṣpya* at 30 18 52 14 in
 all three cases it is possible to emend *adbhṣ ṣcotya* to *adbhṣcotja*,
ca kṣpya to *vakṣpya* : Note also *hasteghrya* at 76 10 and possibly
uraṅghrya at 81 30 cf Whitney Sk Gr² 99^{ab} — In the *paddhati*
 of Keçava there are four occurrences of Prakritic causatives *karu*
payat at 54 1, 58 4, *aṣṇāpayat* 23 15 16, cf Whitney, *ibid*
 1042^a

Of isolated formal peculiarities we may mention *ālayas* at 3
 11 used as accusative plural cf J A O S xi 383, *bibhetti* a doubtful
 reduplicated present from root *bāvi* at 25 16 all MSS write *bī avati*
 voc fem for *bhavarati* nom at 57 18 in the edition it has been emended
 to *bhavarati* (cf Par Gr ii 5°, 3 4), at 72 42 most MSS read *ātman*
(era) archaic loc sing = *ātmany (eta)*, at 76 21 occurs the acc plur
 fem *pracjas* (sc *lekhas*) at 96 3 occurs *nanadditām* as subjunctive third
 person dual middle of the intensive, at 99 2 *bhramayan* a masc parti-
 ciple agrees with *ugram* neuter and at 126 9 *amum* a masc. pronoun
 seems to agree with *naranitām*, a neuter noun

The text exhibits finally a number of long dvandva compounds,
 members of which occasionally govern or are dependent upon words
 outside of the compound in a manner quite unusual and sometimes
 altogether problematic. At 27 29 the MSS reads *karinasye* || *ban-*
dhanapāyanācamanaṣankudhānaji ālenā 'anakaṣatre' *caṣincati*, i. e. 'with
 the hymn IV iii 7 (an amulet) is tied on to the (sick) person, he is
 given drink he is made to rinse his mouth and the priest sprinkles
 him with water, warmed by a heated *ṣankudhāna* (see above p LIII)
 The compound might be readily emended to *bandhanapāyanā-*
camanam, or *camanāni*, but for the fact that similar difficulties appear

in others, and it would seem as though the clumsily concise construction were intentional. Cf *bandhanapāyanācamanapradhānam* *muṣṇena* at 31 ■ and the still more difficult *kṛṣṭyaṣṭajāmbilodakarakṣikamaṣakadibhyām* at 30 16 *mālānīspramandadantadhavanakeṣam* *iṣṭmahatayah* (*nīspramanda* 'without pramanda'?) at 36 15. See also 25. 11, 27 33, 28 2 16, 37 3, 38 9, 39 6, 41 6, 52 16, etc.

Contents of the Sūtra.

Adhyāya :

- Sources of the work I 1—8
- pāka, jagna paribhāṣā* I 9—23
- New moon and full moon sacrifices I 24—6 37
- Paribhasās for the sūtra in general 7 1—8 22
- Gāṇas of hymns and verses 8 23—9 7
- Preparation of the *śāntiyudakam*, 'holy water' 9 8—11

Adhyāya II

- Rites for begetting wisdom 10
- Rites for obtaining success in vows of chastity II 1—6.
- Charms for obtaining villages II 7—10
- Charms for obtaining every desire II 11—12 4.
- Charms to secure harmony 12 3—9
- śāntasyānt* charms to secure power 12 10—13 12
- Various rites in war and battle 13 1—16 VII
- Restoration of a dethroned king 16 27—32
- Coronation of a minor potentate I 1—10
- Coronation of a greater potentate 17 11—34

Adhyāya III

- Rite for the aversion of misfortune (*niryāti*) 18 1—18
- citrākarma* (*pāṇṣṭilam*) III 19—26
- Charms for securing prosperity upon starting on a journey
III 27—31
- samudrākarma* (*pāṇṣṭilam*) 18 32—33

Adhyāya III

- Charms for the prosperity of cattle 19 1—21.
 Amulets to insure prosperity 19 22—27
aṣṭaka festival 19 28—31
 Ploughing festival 20
 Cattle charms 21 1—11
 Charm for obtaining clothes 21 12—14
 Rites on dividing an inheritance 21 15—20
rasakarmāṇi 21 21—25
 Various rites for obtaining property success, and prosperity 22
 Rites on building a house 23 1—11
citrakarma (*paustikam*) 23 12—16.
 Charm for ploughing 23 17
 Rite for sowing 24 1—2
 Various rites for obtaining prosperity 24 3—10
 Rites before entering upon a journey and upon returning
 from the same 24 11—18
irṣotsarga 24 19—23
agrahājantī ceremony 24 24—36
 Various rites for obtaining property and prosperity 24 37 46

Adhyāya IV

- bhāṣajyānti* remedial charms for every possible disease and
 injury real or fancied and for driving out demons the
 scope of these practices can be seen most readily by
 following the headings of each performance as given in
 the extracts from Darila and Keçava 25 1—32 27
śrīkarmāṇi women's rites obtaining of children against
 abortion *pūnsaranam* against sterility rites for obtaining
 a husband *garbhadhanam* *śmantakarma* sleeping charms
 charms for capturing truant women, appeasing or sub
 jecting women overcoming and damaging rival women
 philtres suppressing jealousy and wrath suppressing
 paramours etc for details see the headings as given by
 Darila and Keçava 32 28—36 40

Adhyaya v

cynanākarmuṇi, oracles, (see Keçava's introduction to the *kandikā*) 37

Charms against storms and lightning 38 1—10

Rites imparting firmness to buildings 38 11—16

Rites imparting power in debate, influence in assemblies, and proper conduct while reading the Vedas 38 17—30.

Rites warding off the effects of witchcraft 39

Charms for directing the course of rivers 40 1—10.

Removal of the fire 40. 11—13

Charms imparting sexual vigor 40 14—18

Charms to procure rain 41 1—7

Charms for luck in business and gambling 41 8—17

Charm for restoring affection between calf and cow 41 18—20.

Bestowal of good qualities upon horses 41 21—26

Rite to insure a successful business trip 42 1—5

Rites for producing harmony between various persons 42 6—8

Charm procuring knowledge of the Vedas 42 9—11

Return of the disciple after finishing his studies 42 12—18.

Charm for obviating the effect of evil signs in women 42 19—21

Amulets for warding off evil demons 42 22—43 1

The building of a house 43 2—15

Rites to avert the evil effect of funeral fires 43 16—20

raçāçamanam 43 20—45 III

Rite for obviating the evil effect of a false accusation 46 1 3

Removal of obstacles in sacrifices 46 4—5

Charm to promote the fulfilment of demands and prayers 46 6

Warding off the influence of ill-omened birds 46 7—8

Against evil dreams 46 9—13

Various *prayascitta* ceremonies 46 14—25.

Expiatory performance when a younger brother marries before the older 46 26—29

Various *prayascitta*-ceremonies 46 30—55

Adhyaya vi

abhicārikānt witchcraft practices 47—49

Adhyaya vii

Rites to secure welfare in various conditions of life while walking sleeping waking etc 50 1—11

Rites to secure safety and good weather for a merchant starting on an expedition 50 12—16

Removal of serpents vermin etc. from house and lands 50 17—22

Rites to obtain security for cowherds stables fields etc 51 1—16

Freeing fields from animals destructive to their products 51 17—22

Safety away from home 52 1—2

Charms to loosen fetters 52 3—4

Protection against fire 52 5—9

Safety in boats and ships 52 10—11

How to find lost property 52 12—14

Rites for security in general 52 15—17

Charms for securing long life 52 18—19

varcasyaṇi charms for securing power 52 20—21*godanam* 53 1—54 14*śudākaranam* 54 15—22*upanayanam* 55 1—57 30*medhayanam* 57 31—32

Against ringing of the ears and twitching of the eyelids 58 1—2

Charms and amulets for securing long life 58 3—12

nāmalāvanam 58. 13 17*nṛṇayanam* 58 18*annaprāśanam* 58 19—21

Charms to secure long life 58 22—25

Charms to obtain special wishes (*kāmyaṇi*) 59

Adhyāya viii

śatayajñāh 60—63

Adhyāya ix

Preparation of the house fire 69 1—72 43

Evening and morning oblations 72 44—73 19

balu/aranam 74 1—12

Sacrifice of the first fruits of the season 74 13—23

Adhyāya x

Marriage rites 75—79

Adhyāya xi

Funeral rites 80—86.

pinḍapitrayajra 87—89

Adhyāya xii

Ceremonies on the reception of a guest *madhuparka*, *arghya*
90—92

Adhyāya xiii

Book of omens and portents *kāṇḍikā* 93 contains an account
of the book, 93—136

Adhyāya xiv

ajjatantra 137*asaka* festival 138.

Introduction into the study of the Vedas 139

śāndramahotsava 140Description of the conditions under which the study of
the Vedas shall be carried on, or suspended 141

अथर्ववेदस्य कौशिकसूचं

रामेण पुण्यक्षेत्रेण श्रोत्रा वस्तिमोराख्ये महानगरे

अमरिकदेशे संशोधितमीशसंवास्तरे

१८८९

॥ श्रीं ॥

अथ विधिं वक्ष्यामः । १ । स पुनरास्नायप्रत्ययः^१ । २ ।
आस्नायः पुनर्मन्त्राश्च ब्राह्मणानि च^२ । ३ । तद्यथा ब्रा-
ह्मणविधिरेवं कर्मलिङ्गा मन्त्राः^३ । ४ । तथान्यार्थाः^४ । ५ ।
तथा ब्राह्मणलिङ्गा मन्त्राः^५ । ६ । तदभावे संप्रदायः^६ । ७ ।

^१ k P E and Darla in the introduction पुनरास्नाय*, Ath Paddh
स पुनरास्नाय । स विधिर्वेदप्रत्यय । गोपयब्राह्मणप्रमाणक D (schol)
आस्नायप्रत्यय इति आभिमुख्येनाभ्यस्यते (Cod अभि*) इति
शिष्टं — ^२ D (schol) सर्वदाभ्या (') सयोगास्नाय । पुनरित्यवधा-
रणार्थं । मचा इति ये व्यवसिते स्मृत्यता । ब्राह्मणानि ब्रह्म ह वा इदमप्य
आसीदित्येवमादीनि (Gop Br : 1 1) — ^३ D (schol) तत्रास्नाये यथा
ब्राह्मणं विदधाति एव कर्माभिधातारं मच विदधाति (' for मचा
*धति?) । , Ath Paddh यथा सहिताविधौ कर्म उक्तं । वितानसूत्रे ।
मचानादेशे लिगवतेति भागवि (Vat 5u 1 3) । तथा एवलिगा मचा
अपि भवति । यथा वाताज्जात इति (iv 10 1) शब्द वधाति (cf
kauç 58 ९) — ^४ D (schol) यथा ब्राह्मणमन्यार्थं तथा मचा अन्यार्था
भवति । अन्यार्थत्व प्रायेण कृतिनिदा , Ath Paddh अन्यार्था अपि
मचा भवति । यथासि ब्रूमो (xi 6 1) उतामृतासु शिवास्त (९ 1 ,
vii 43 1) इत्यभ्याख्याताय प्रयच्छति (kauç 46 1) — ^५ D (schol)
ब्राह्मणलिगमभिधेयं येषां ते ब्राह्मणलिगमचा Ath Paddh ब्रह्म ह
वा इदमयासीदित्यादि (I Gop Br : 1 1) पूर्वब्राह्मण एवरूपा अपि मचा
भवति । यत्र तु देवतोक्ता मचा नास्ति (') । तत्र प्रजापते न त्वदेतान्यन्य
इति (vii ९0 3) युवा यौशिक आह वितानसूत्रे (I 3) तथा कृदोगपरिशिष्टे
(karmap 1 8 16) । मचस्य देवतायाश्च अनादेशे प्रजापतिरित्याह का-
त्यायन । तथा शौनकोयसूत्रे (Vat 1 3) आ भूर्भुव स्वर्जनदोमित्या-
चार्या । समस्ता व्याहृतयश्चैति श्रुति । प्रणवादीनां ओकार इति मन्त्रमच
इति स्मृति — ^६ D (schol) तस्यास्नायस्याभावे मन्त्रादिसूतये ,
Ath Paddh सहिताविधौ यन्नास्नायते तत् सर्वं स्वश्र*खाया सप्र
दानेन कर्तव्य —

प्रभृक्त्वाद्वाहणानाम्' । ८ । यज्ञं व्याख्यास्यामो देवानां
 पितॄणां च' । ९ । प्राङ्मुख उपांशु करोति' । १० । यज्ञो-
 पवीती देवानाम् । ११ । प्राचीनावीती पितॄणाम्' । १२ ।
 प्रागुदग्वा देवानाम् । १३ । दक्षिणा पितॄणाम्' । १४ ।
 प्रागुदगपवर्ग देवानाम्' । १५ । दक्षिणप्रत्यगपवर्ग
 पितॄणाम् । १६ । सकृत्कर्म पितॄणां अवरार्ध' देवा-
 नाम् । १७ । यथादिष्ट वा । १८ । अग्निदक्षिणमाचारो
 देवानां प्रसव्यं पितॄणाम्' । १९ । स्वाहाकारवपद्वा-
 रप्रदाना देवाः । २० । स्वधाकारनमस्कारप्रदानाः पि-
 तॄः' । २१ । उपमूललूनं^{१०} बर्हिः' पितॄणाम् । २२ ।
 पर्वसु देवानाम् । २३ । प्र यद्ध पर्शुमिति^{११} दर्भाहाराय
 दाच प्रयच्छति^{१२} । २४ । ओषधीर्दान्नु पर्वन्नित्युपरि^{१३} पर्वणां

^१ D (schol) तत्रमाणस्त्राध्येतृभिः प्रसीनत्वादित्यर्थः, Ath Paddh आ-
 चारसप्रदायविषये विष्णुतानि ब्राह्मणानि शिषे (I) सप्रदायो रक्षित —
^२ D (schol) दर्शादिप्रतिष्ठार्थं अतश्चेता परिभाषा सर्वाया, Ath
 Paddh देवाना यज्ञशान्तिकपोष्टिकादि । पितॄणां पितृमेधपिडपितृयज्ञा
 दि — ^३ D (schol) वितानप्रगतमुख उपांशु गधान् प्रयुज्जीत
 सर्वत्र न चात्र दिग्वाचक (Cod *चक) उत्तरवा(I) दिग्विकल्पवधनात्
 (Cod दिग्वा), cf २० 13 fg — ^४ D (schol) पित्र्युपवीती, Ath Paddh
 अपसव्य कृत्वा पितृकर्म कुर्यात् — ^५ Ath Paddh केचित् (I) दक्षिण-
 पूर्वमन्तर्देशमभिमुखा पितृकर्म कुर्यु — ^६ D (schol) पूर्वस्या दिशि
 उत्तरस्या वा, Ath Paddh यथासंख्य कर्मसमाप्ति — ^७ Ch अवरार्ध,
 Bū the same with चि added over the line — ^८ D (schol)
 दक्षिणहस्तमभिमुख आचरण आगमन देवानां कार्ये । वेदिपरिग्रहणा
 दिषु पितॄणां प्रगतसव्यहस्त — ^९ D (schol) अपये कव्यवाहनाय
 स्वधा पितृभ्य इत्युदाहरण (Kāu. ४७ ४) — ^{१०} II (schol) मूलसमीपे,
 Ath. Paddh समस्त बर्हिः पितॄणां — ^{११} XII ३ ३१, Bū परेशान् —
^{१२} D (schol) चेतो .. यज्ञाविच्छिन्नदाच .. प्रयच्छति — ^{१३} Part
 of xii. ३ ३१^०.

लूत्वा तूष्णीमाहृत्योत्तरतो' ऽप्येवमसादयति । २५ । नाग्निं
 विपर्यावर्तेत' । २६ । नान्तरा यज्ञाङ्गानि व्यवेयात् । २७ ।
 दक्षिणं जानु प्रभुज्य जुहोति । २८ । या पूर्वा पौर्णमासी
 सानुमतिर्योत्तरा सा राका' । २९ । या पूर्वामावास्या सा
 सिनीवाली योत्तरा सा कुहूः । ३० । अद्योपवसथ इत्युपव-
 त्स्यन्नक्तमभ्याति' । ३१ । मधुलवणमांसमापवर्जम्' । ३२ ।
 ममाये वर्च' इति समिध' आधाय' व्रतमुपैति । ३३ । व्रतेन
 त्वं व्रतपत' इति वा । ३४ । ब्रह्मचारी व्रत्यधः शयीत । ३५ ।
 प्रातर्हुते ऽग्नी कर्मणे वां वेधाय वां सुकृताय वामिति'^१
 पाणी प्रक्षाल्यापरेणायेर्दभानास्तीर्य तेधूत्तरमानडुह रो-
 हितं चर्म प्राग्गीवमुत्तरलोम" प्रस्तीर्य" पवित्रे कुरुते । ३६ ।
 दर्भावप्रहिन्नप्रान्तौ" प्रक्षाल्यानुलोममनुमार्ष्टि विष्णो-
 र्मनसा पूते स्थ" इति । ३७ । ॥ १ ॥

^१ D (schol) तूष्णीमिति वचन त्वरया हर (part of xii § 31^a) इत्ययमा-
 हरणे (Cod. 'रेणे') लिङ्गात्मात् — ^२ D (schol) अपि प्राथ निवर्तमान
 कर्ता ब्रह्मा यजमानपत्नी वा प्रतीपमुखा नावर्तेत (!) — ^३ This and the
 next passage occur in Gop Br ii 1 III D (schol) उत्तरा पौर्णमासी
 प्रतिपत् । उत्तरसवधात् । सव्यवहाराभावाच्चानर्थक्यं सञ्ज्ञापन । अर्थयत्न (!)
 चाक्रियानिमित्तत्वात् — ^४ D (text) उपवसथ*, D (schol) चतुर्दश्या
 सह सद्युक्त (!) पूर्वति । अस्मिन्नहनि उपवसथ । उपवत्स्यन्नक्तमभ्याति
 यजमान — ^५ D (schol) सुरादीनि नित्यप्रतिपिद्यानि — ^६ v 3 1 —
^७ K समिधम् — ^८ D (text) आदाय, II (schol) समिध आददाति (!)
 समिद्धहण विधिकर्मत्वात् — ^९ vii 74 4, B₁ B₂ K P E D ला —
^{१०} cf VS 1 6, TS 1 1 4 1, Taitt Br iii 2 4 1, Maitr S 1 1 4 —
^{११} All MSS, except E B₁ प्राग्गीव — ^{१२} E 'लोमोपस्तीर्य' — ^{१३} K 'प्र-
 हिन्न', D (schol) परिभोजनीयमूलदर्भाखामपादाय .. — ^{१४} Gobh 1
 7. 23, cf. VS 1 12 —

त्वं भूमिमत्येषोजसा त्वं वेद्यां सीदसि चारुध्वरे ।

त्वां पवित्रमृषयो भरन्तस्त्वं पुनीहि दुस्तिन्यस्मदिति'
पवित्रे अन्तर्धाय हविर्निर्वपति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
ऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामग्रे^१ जुष्टं निर्वपामी-
ति । १ । एवमयोषोमाभ्यामिति^२ । २ । इन्द्राग्निभ्या-
मित्यमावास्यायाम् । ३ । नित्यं पूर्वमाग्रेयम्^३ । ४ । निरुप-
पवित्राभ्यां प्रोक्षत्यमुष्मे त्वा जुष्टमिति^४ यथादेवतम् । ५ ।
उलूखलमुसलं शूर्पं प्रक्षालितं^५ चर्मण्याधाय व्रीही-
नुलूखल ओषावग्नंस्तिर्हविष्कृता^६ वाचं विमृजति^७
हविष्कृता द्रवेहीति^८ । ६ । अपहत्य सुफलीकृतान्कृत्वा^९
विः प्रक्षाल्य तरुडुलानग्रे चरुयज्ञियस्त्वाध्यरुष्टादिति^{१०}
चरुमधिदधाति । ७ । शुद्धाः पूता^{११} इत्युदकमासिञ्चति । ८ ।
घक्षणा शुद्धा^{१२} इति तरुडुलान्^{१३} । ९ । परि त्वाग्रे पुरं

^१ D (schol.) त्वं भूमिमिति कल्पश्रया चर्मणो व्रीहीणां चारु-
ध्वरा , the verse occurs xix 33 3, but the सकलपाठ and
the scholast's designation as कल्पश्रया show that it is regarded as
not belonging to the AV — ^२ Up to this point of xix 51 2,
but note the सकलपाठ the formula occurs in full TS i 1 4 2,
cf Vb i 10 etc. Mātr S i 1 9 etc — ^३ D (schol.) अप्रय इति स्थाने
अयोषोमाभ्यामिति — ^४ D (schol.) सर्वदा चाग्रेय (') विधिः प्रथम
प्रत्येत्य — ^५ D (schol.) चर्मस्थान व्रीहीन् यस्य देवतार्थं प्रोक्षति
cf e.g. TS i 1 3 1 — ^६ Bt. देवतम् — ^७ D (schol.) यद्यत्कृण्व
इति (xii 5 13 cf Kāuc 8 14) मन्त्रोक्तप्रधानितानि निर्वोपचर्मणि
स्थापयत् — ^८ I हवि कृता, I' हविष्कृता D (schol.) हवि कृतो
मन्त्रेण — ^९ KP. ते so als. kāt (r ii 4 1 — ^{१०} Cf Vb i 15⁴,
Mātr S i 4 10 also Vāt Sū 2 2, Gop Br ii 1 1, Kāt Cr
ii 4 4, Ap Cr i 19, etc — ^{११} D (schol.) फनीकरणा तुषुषा —
^{१२} xi 1 16 — ^{१३} xi 1 17 — ^{१४} xi 1 18 — ^{१५} D (schol.) आसि-
ञ्चति —

वयमिति' त्रिः^१ पर्येयि करोति' । १० । नेक्षणेन' त्रिः^२
 प्रदक्षिणमुदायौति । ११ । अत ऊर्ध्वं यथाकामम्^३ । १२ ।
 उत्तरतो ऽग्रेरुपसादयतीध्मम् । १३ । उत्तरं बर्हिः^४ । १४ ।
 अग्रे त्वा जुष्टं प्रोक्षामीतीध्मम्^५ । १५ । पृथिव्या' इति
 बर्हिः । १६ । दर्भमुष्टिमभ्युक्ष्य' पश्चादग्नेः प्रागग्रं निदधा-
 त्पूर्णांमदं^६ प्रथस्व^७ स्वासस्यं^८ देवेभ्यः^९ इति । १७ । दर्भाणा-
 मपादाय क्षुपीणां प्रस्तरो ऽसीति^{१०} दक्षिणतो ऽग्रेर्वत्सा-
 सनं निदधाति^{११} । १८ । पुरस्तादग्रेरस्तीर्य तेषां मूला-
 न्यपरेषां प्रान्तैरवच्छादयन्परिसर्पति दक्षिणेनाग्निमा पश्चा-
 धात्^{१२} । १९ । परि स्तृणीहीति संप्रेषति^{१३} । २० । देवस्य त्वा
 सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्या पूष्णो हस्ताभ्यां प्रसूतः^{१४}
 प्रशिषा परिस्तृणामीति^{१५} । २१ । एवमुत्तरतो ऽयुजो धा-

^१ vii 71 1 (iii 3 21) — ^२ Bu विष्णुः — ^३ D (schol) चरन् —
^४ Bi Antyesti मैक्षणेन ef = g Gooch ii 1 6 मैक्षणाभ्यां प्रदक्षिण-
 मुदायुवन, cf Kauç 87 1^२ — ^५ Bu D (text) विष्णुः — ^६ D (schol)
 अत पर घट्टनमनाघट्टन वा प्रदक्षिणमप्रदक्षिण वा — ^७ D (schol)
 इध्मस्तोत्तरत — ^८ Cf Katy Cr ii 2 11 — ^९ D (schol) यो मुष्टि
 प्रथमो लून निवृत्तिचौदनाहवनकाले प्रथमस्य मुष्टे पूषण्वचन — ^{१०} K
 Antyesti ऊर्ध्वमद, Ch Bi Bh D ऊर्ध्वमद Bu ऊर्ध्वमद corrected to
 ऊर्ध्वमद — ^{११} K Ch प्रथस्व — ^{१२} D (text) स्वसस्य — ^{१३} Cf VS
 ii 70 ३, TS i 1 11 1 1a Br iii 3 6 7 Mantr S i 1 13 —
^{१४} vii 2 6 — ^{१५} D (schol) दर्भेभ्यः परिभोजनीयेभ्यः अपादाय दर्भा
 प्रदक्षिणत अग्ने विदामेव वेदियंश्चस्तीति वचनात् (Kauç 157 २) । अथ
 ब्रह्मवरणं वितानवत् । स वृत्तो जपतीति । अहं भूपतिरिति (Vait Su
 1 15) — ^{१६} D (schol) उत्तरवेदेर्मध्यदेशादारभ्यास्तृणाति । आच्छा-
 दयन् सर्वतो गच्छति स्तरणाय गच्छति दक्षिणेनाग्रेर्यावत् । पथिममर्धं
 यावद्वेदे — ^{१७} vii 99 1, D (schol) ब्रह्मा कर्तार — ^{१८} Up to this
 point cf vii 51 १ — ^{१९} D (schol) वेदिस्तरणार्थं बर्हिष मुष्टि गृही-
 त्वानेन भवेयं सस्तृणाति —

समानेनोत्पुनाति । ३८ । अदारसृदित्यवेक्षते^१ । ३९ ।
उत्तिष्ठतेत्यैन्द्रम्^२ । ४० । अग्निर्भूम्यामिति^३ तिसृभिरुपस-
मादधात्यसौ द्वावाण्येतमिधमिति^४ वा । ४१ । ॥ २ ॥

युनज्मि^५ त्वा ब्रह्मणा दैव्येन^६ हव्यायासौ वोढवे जातवेदः ।
इन्धानास्त्वा सुप्रजसः सुवीरा ज्योर्जीवेम बलिहृतो
वयं त^७ इति^८ । १ ।

दक्षिणतो^९ जाङ्ग्यायनमुदपावमुपसाद्याभिमन्त्रयते^{१०}

तथोदपात्रं धारय^{११} यथाये ब्रह्मणस्पतिः ।

सत्यधर्मा^{१२} अदीधरहेवस्य सवितुः सव^{१३} इति । २ ।

अथोदकमासिञ्चति

इहेत देवीरमृतं वसाना हिरण्यवर्णा अनवहारूपाः ।

^१ 20 1 — ^२ D (schol) मुक्तेन उत्तरेण विधिकर्ममन्त्रेण बाध्यमान-
त्वात् — ^३ D (schol) उत्तिष्ठताव पश्यतेति तिस्र (vi 72 1-3) — ^४ xi 1
19-21, D (schol) तिस्रयद्वय (1) विधिकर्मत्वात् । चतुर्थपदमयोर्विकल्प-
(cf note 9) अत्रयो भुतिकरणभाव । एतयोरेव विकल्पो यथा स्यात्,
cf Dārila in note 9 — ^५ vi 73 2, ४ 6 35 — ^६ K Bā Ch युनज्मि,
cf Kauç 64 17, note. — ^७ Up to this point cf vi 73 2^b — ^८ So
K Bh (cf VS, Mātr S), Ch त इति corrected to तवेति, P B
तवेति — ^९ The verse (कल्पजा according to Dārila and the Anvesti)
occurs in TS 1 6 2 1, 10 1, Mātr S 1 4 1, Panc Br 1 2 1,
Laty Çr 1 9 11 (?), D places this passage at the end of the pre-
ceding kaṇḍikā युनज्मि त्वेति पञ्चमी इधमुपसमादधाति, cf
note 4 — ^{१०} Dārila commences the third kaṇḍikā with this word —
^{११} So Ch P Bū D (text) and Ath Paddh, D (schol) जाङ्ग्यायनग्रहण-
सव्यवहाराद्यं अतरस्याय धर्मो न भवति, D elsewhere आरमयन्^{१२} (v 8
fol. 23^b, 1 1 to kauç. 3 17, 29^b 1 7 to kauç. 6 17), K Bī and Antyesti
आरमायन्, cf Kauç 68 17 and 47 1 note — ^{१३} Ch Bī and
Daç Kar धारयति, Bū धारय with ति on the margin — ^{१४} So K,
all MSS (except K) and Daç Kar सत्यधर्मा — ^{१५} Ch Bū प्रसव,
Daç Kar सवन; the verse is not found in any known Samhita, D de-
signates it as कल्पजा (कल्पजया दक्षिणतो ऽग्निर्देवा तूष्णीमुपसादन) —

आपः^१ समुद्रो वरुणश्च^२ राजा संपातभागान्हविषो
जुपन्ताम्^३ ॥

इन्द्रप्रशिष्टा वरुणप्रसूता अपः समुद्रादिवसृद्बहन्तु^४ ।
इन्द्रप्रशिष्टा वरुणप्रसूता दिवस्पृथिव्याः^५ प्रियमा वह-
न्त्विति^६ । ३ ।

कृतं त्वा सत्येन परिपिञ्चामि जातवेद^७ इति सह^८ हविर्भिः
पर्युह्य जीवाभिराचम्योपोत्थाय^९ वेदप्रपद्भिः^{१०} प्रपद्यत
ओं प्रपद्ये भूः प्रपद्ये भुवः प्रपद्ये स्वः प्रपद्ये जनत्प्रपद्य^{११}
इति । ४ । प्रपद्य^{१२} पश्चात्स्तीर्णस्य दभोनास्तीर्याहे दै-
धिपव्योदतस्तिष्ठान्यस्य सदने सीद यो ऽस्मात्पाकतर^{१३} इति
ब्रह्मासनमन्वीक्षते^{१४} । ५ । निरस्तः पराग्वसुः सह पाप्मना

^१ E अप — ^२ B¹ Bu and Daç Kar वरुणश्च — ^३ K and Daç Kar जुपता — ^४ For this pāda cf. iv 27 4* — ^५ Ch Bū Bh °पृथिव्या —
^६ Not found in any known Samhitā, D (schol.) इहेतु देवीरिति । द्वाभ्या
छन्दजाभ्या अद्योदपाचमपसाद्य परिवरणेनाज्य परिधर्य । तत्रोपसादनमा-
सेवनार्तं यथा स्वात् — ^७ Tāt Br ii 1 11 1, cf. Vāt Sū 7 4, Āp Çr
ii 5 4, Çākh Çr ii 6 10 1. — ^८ E B¹ सह — ^९ D (schol.) जीवा स्वेति
चतसृभिः (six) (9 1-4, cf. Kāuç 90 22, Vāt Sū 1 19) सकृदपि
भक्षयतीति कर्ता ब्रह्मा च उपोत्थितायेति वचनमचमप्रत्ययार्थं । नवभि
शतिवेति दशम्योदायुवेति (10 1 80 iii 31 19, cf. Kāuç 21 31) उपो
सिष्ठति — ^{१०} D (schol.) कव्यार्थे पचभि सह हविर्भिरपि मर्चालगात् ;
cf. Çākh Çr ii 2 2, Gobī iv 5 7 Grhyas ; 96. — ^{११} Bū
जन F जन — ^{१२} Bu प्रपाद्य, wanting in D — ^{१३} TS iii 2
4 4 hāty Çr ii 1 22, Vāt Sū 1 20 — ^{१४} K इत्यात्मा*, Bū
ब्रह्मा* in the text, but आत्मा on the margin, Daç Kar treats the
performance described in this sūtra twice ending the first time
with ब्रह्मासनमन्वीक्षते, the second time with आत्मासन ब्रह्मासनवत्,
D (schol.) कर्ता अनेन ब्रह्मणा आसनमन्वीक्षते । अथवा ब्रह्मा आ-
द्योदममनमन्वीक्षते । मुखेन होम कर्तुं शक्यते The passage be-
gioning with this sūtra and ending with sū. 8 is repeated Kāuç 137.
86-39 —

निरस्तः सो ऽस्तु यो ऽस्मान्हेष्टि यं च वयं द्विष्म इति
 दक्षिणा तृणं निरस्यति^१ । ६ । तदन्वालभ्य जपतीदम-
 हमर्वाग्वसोः सद्ने सीदाम्यृतस्य सद्ने सीदामि सत्यस्य
 सद्ने सीदामीष्टस्य सद्ने सीदामि पूर्तस्य सद्ने सीदामि
 मामृषदेव बर्हिः स्वासस्थं त्वाध्यासदेयमूर्णम्रदमनभिशो-
 कम्^२ । ७ । विमृग्वरीमित्युपविश्यासनीयं^३ ब्रह्मजप
 जपति बृहस्पतिर्ब्रह्मा ब्रह्मसदन आसिष्यते^४ बृहस्पते
 यज्ञं गोपाय यदुदुषत^५ उन्निवतः^६ शक्यमिति । ८ । दमैः
 सुवं निर्मृज्य निष्टन्नं रक्षो निष्टन्ना अरातयः प्रत्युष्टं रक्षः
 प्रत्युष्टा अरातयः^७ इति प्रतप्य^८ । ९ । मूले सुवं गृहीत्वा जपति

^१ Cf. Kāty. Cr. II. 1. 23; Çat. Br. I. 5. 1. 23, Çaukh. Cr. I. 6. 6; Lāty. Cr. II. 4. 5, IV. 9. 16, Gobh. I. 6. 11 (Çat. Br., Lāty. and Gobh. with the variant परावसु) — ^२ D (schol.) आसनामृण गृहीत्वा दक्षिणतः विपति सन्धेन हस्तेन. — ^३ Ch. E. K. कार्यन्नदमं, Bū Bb the same changed to मृद on the margin, Bī कार्यन्नद, cf. Kauç. 2. 17. —

^४ Cf. Āçv. Cr. I. 4. 7, Çaukh. Cr. I. 6. 9, Lāty. Cr. II. 4. 5, D कल्पयेन (sc. मयेण). — ^५ xii. 1. 11. — ^६ D (text) उपविशति, D (schol.) कर्ता ब्रह्मा च. — ^७ K. P. Bī Ch. Bb आसनी, D (schol.) आसनीयवचन ब्रह्मण अभावे (Cod. आ०) ऽपि कर्तुर्यथा स्यात् । ब्रह्मजपवचन भवति (Cod. भवेति) च ब्रह्मणी ऽपि विशेषार्थत्वात् । अथवा इद्रमहे जपमाप्त्यर्थं ब्रह्मजपग्रहण. — ^८ So emended; MSS आशिष्यते. — ^९ So emended;

K. P. Bī Bū Bb (prim. man.) य उदुषत, E Ch. Bb (sec. man.) यदुषत — ^{१०} Bī उन्नमत्.; Bū: उन्निवतः corrected to उन्नमत्.; the remaining MSS उन्नमत्.. Emended according to TS. III. 2. 4. 4, where a passage corresponding to the latter part of this formula is to be found. Perhaps the MSS can be sustained by reading यदुषत उन्नमत्. शक्यमिति and they seem indeed to represent collectively a syncretism of this with the reading accepted above in accordance with the TS, cf. Kauç. 137. 39. — ^{११} Cf. VS. I. 7th, Kāty. Cr. IV. 14. 7; TS. I. 1. 2. 1, 4. 1 etc.; Tait. Br. III. 2. 2. 2, Mātr. S. I. 1. 2 etc., Vāit. Su. 7. 6. —

^{१२} Ch. प्रतप्य. —

विष्णोर्हस्तो ऽसि दक्षिणः पूष्णा दत्तो बृहस्पतेः^१ ।

तं त्वाहं सुवमाददे देवानां हव्यवाहनम् ॥

अयं सुवो वि दधाति^२ होमाञ्छताक्षरछन्दसा^३ जा-
गतेन ।

सर्वा यज्ञस्य समनक्ति विष्टा^४ बार्हस्पत्येष्टिः शर्मणा
दैव्येनेति^५ । १० ।

ओं भूः शं भूयि त्वा गृहे भूतय इति प्रथमं यहं^६
गृह्णाति^७ । ११ । ओं भुवः शं पुष्ट्यै त्वा गृहे पुष्टय
इति द्वितीयम् । १२ । ओं स्वः शं त्वा गृहे सहस्रपो-
षायेति तृतीयम् । १३ । ओं जनच्छं^८ त्वा गृहे ऽपरि-
मितपोषार्येति चतुर्थम् । १४ । राजकर्मभिचारिकेष्व-
मुष^९ त्वा प्राणाय गृहे ऽपानाय व्यानाय समानायोदा-
नायेति पञ्चमम्^{१०} । १५ । अयावग्रिर्हृदा पूतं पुरस्ता-
द्युक्तो यज्ञस्य चष्टारिति^{११} जुहोति^{१२} । १६ । पश्चादमेर्मध्य-

^१ E and Daç Kar. बृहस्पते — ^२ B and Daç Kar. दधातु —

^३ Bh होमाञ्छ the rest होमा छ — ^४ E छताक्षरः छन्दसाः ।

Bü छताक्षरः छन्दसा — ^५ All MSS except Ch विष्टा (cf VS.

xxiii. 57) — ^६ The pratika विष्णोर्हस्तो ऽसि occurs in Ç&kb Gr.

I 9. 3 — ^७ E B, गृह — ^८ D (schol.) आग्यधान्या सुवेषं सस्रुतमाय

गृहीत्योत्पापयति — ^९ MSS अमुषः; Bü corrects on the margin ■ अम-

य — ^{१०} B, •षारके — ^{११} D (schol.) पूर्वस्य हस्तिवसनानीत्याध्या-

यपरिममाप्तेः (K&uc 14 1-17. 34) राजकर्मणि । उभयतः परिब्र-
मित्याभिचारिकाणि (K&uc 47. 1) । एषु पच यज्ञा भवति । यहमंवा

राज्यवर्धनाय. — ^{१२} iv. 87 9 10, v. 29. 1, vi. 35. 5 (xix. 58. 5). —

^{१३} This word is wanting in D (text), D (schol.) एकैका अविधि-

कर्मत्वात् (Cod अवधि) । एतेर्मन्त्रेरेकेण सुवेषाध्याना आन्य सु-

होति. —

देशे समानत्र पुरस्ताद्धोमान्^१ । १७ । दक्षिणेनाग्निमु-
दपात्र^२ आज्याहुतीनां संपातानानयति^३ । १८ । पुरस्ता-
द्धोम आज्यभागः^४ सस्थितहोमः समृद्धिः शान्ताना-
मिति । १९ । एतावाज्यभागौ । २० । ॥ ३ ॥

वृष्णे बृहते स्वर्विदे अग्नये शुल्कं हरामि त्विधीमते ।

स न स्थिराबलवतः कृणोतु ज्योक्च नो जीवातवे
दधात्व-^५

अय स्वाहेत्युक्तरपूर्वार्धं आग्नेयमाज्यभागं जुहोति । १ ।
दक्षिणपूर्वार्धं सोमाय

त्वं सोम दिव्यो नृचक्षा^६ सुगा^७ अस्मभ्यं पयो
अनु र्व्यः^८ ।

^१ Bi °होमा Bu the same corrected to °होमान्, D (text) °होमा इति D (schol) सञ्ज्ञाव्यवहारार्थः । पुरस्ताद्धोमा (१) आज्यभागसंस्थित होम (१) समृद्धि शान्तानामिति (cf su 19) । सव्यवहारवज्रवचन प्रत्युच कर्मभेदार्थः — Bu D (text) °पात्रमा° D (s fol) आग्नेयमा एव पत्रव्य लाघवादेव निश्चि cf u 2 — ^२ D (schol) संपाता ऋतशेषस्थानयन — ^३ E °भाग D (t २१) पुरस्ताद्धोमाज्यभाग (१) — ^४ D (schol) एषा संपातानयन शान्ताना नाभिचारिकाणा अपावपिर्हदा पूत इति (१ ३९ १ १० see su 16) पुरस्ताद्धोमा वृष्णे बृहते इत्याज्यभागी (see Kauç 4 1) यदय त्वा प्रयतीत (१ ५ १ see h 2a ३) सस्थितहोमा आ कृत्या इति (see Kauç ५) एषा संपातानयन तदुदपात्रे । शान्ताना मिति पूर्वविशेषणार्थ (cf Kauç 47 1 note) । तत्सह वेदसंपातसद्भावार्थः । अमृतय न पाणितत्रेय पुरस्ताद्धोमादीना संपात प्रसंग शान्ता (१) । अपे यत्ते तप इति (10 1) पुरस्ताद्धोमा (see Kauç 47 7 so also Ath Paddh आभिचारिकेषु अपे यत्ते तप इति पुरस्ताद्धोना जुहोति वेतानोक्तः) । तथा तदय (१ २९ २) इत्याज्यभागी (Kauç 47 8) निरमु नुदेति (१ ७० १) सस्थितहोमा इति (Kauç 47 ९) — ^५ So h Bb, the rest शुल्क — ^६ So emended MSS दधात्व — ^७ Not found in any known Samhita D वृष्णे बृहते इति कल्पजा, Antvesti कल्पजेन — ^८ K त्वा — ^९ Ch E P Bi नृचक्ष — ^{१०} Bu सुगा, E सुयमस — ^{११} B Bu and Daç. Kar अनुच —

अभि नो गोचं विदुष इव नेपो ऽह्ना नो वाचमुशन्ती
जिगासि'
सोमाय स्वाहेति । २ । मध्ये हविः' । ३ । उपस्तीर्याज्यं
संहताभ्यामङ्गुलिभ्यां द्विर्हविषो ऽवद्यति मध्यात्पूर्वा-
धाच्च' । ४ । अथ तमभिघार्य द्विर्हविः प्रत्यभिघारयति' । ५ ।
यतो यतो ऽवद्यति' तदनुपूर्वम्' । ६ । एवं सर्वाण्यवदा-
नानि' । ७ । अन्यथ सौविष्टकृतात्' । ८ । उदेनमुत्तरं
नयेति' पुरस्तादोमसहतां पूर्वाम्^१ । ९ । एवं पूर्वापूर्वा
संहतां जुहोति" । १० । स्वाहान्ताभिः प्रत्यृचं होमाः । ११ ।
यामुत्तरामग्रेराज्यभागस्य जुहोति रथोदेवत्या सा यां
दक्षिणतः सोमस्य पितृदेवत्या सा" । १२ । तस्मादन्तरा

^१ So K P Bb, Bū जिगासि corrected to जिगाय, E B; Ch जिगाय. The mantra is not found in any known Samhita. — ^२ D (schol.) पुरस्ता-
दोमाज्यभागयोर्मध्ये प्रधानहविर्जुहोति । तमधिकारात् । न वाज्यभागा-
पेक्षमेष पुरस्तादोमसहतामिति वचनात् (su 9), Antyesti मध्ये सर्वा
होमाः. — ^३ D (schol.) कथं हविर्होतव्य । सृचि (Cod सृचि) आज्यमु-
पस्तीर्यं सृचिणोपस्तरणम्... सबदाभ्यामङ्गुलिभ्या मध्यमादेशनोभ्या...
Antyesti सृचि एक सृच मुक्ता अवदानं अग्नौद्वयेन... — ^४ D (schol.)
प्रत्यायायतोत्यर्थं, Antyesti पुनः सृचः । अभिघार वरोः — ^५ E य-
द्यति — ^६ D (schol.) यतो ऽवद्यति तेन क्रमेण तद्विः प्रत्यभिघा-
रयति — ^७ D (schol.) उक्तेनावदानधर्मेण प्रत्युचमवदानानि कर्तव्यानि —
^८ D (text) सौविष्टकृतत्वात्, D (schol.) अनेकहविः, सबधप्रयोगेन प्रत्य-
वदानमुपस्तीर्याज्यं मर्षेणामुत्तरतः सकृत्सकृदवदाय द्विरवत्तमभिघारय-
तोत्येतत् (Cod *तिन्येतत्) भवति । एकदेवताना च प्रत्युच ध कर्मभेदा-
दवदाननिवृत्त्यर्थं । देवताभेदेनावदानवत् । तथा चिकस्त्रिष्टकृत इति दर्श-
नात् (? Cod दर्शतः). — ^९ vi 3 1. — ^{१०} D (schol.) अन्यथो प्रथमाहुति-
पुरस्तादोमदेशसंबध (I) जुह्यात् । पूर्वस्यां दिशि मध्ये हविरिति वचनात्
(su. 3). — ^{११} D (schol.) पूर्वस्मिन्पूर्वाग्निदेवे सहितायाः (I) प्रथमा-
याः... जुहोति. — ^{१२} D (schol.) सोम्यादाज्यभागदेशाजुहोति । पि-
तरस्त भुजते. —

होतव्या' देवलोक' एव हूयन्ते । १३ । यां हुत्वा पूर्वामपरां
जुहोति सापक्रामन्ती' स पापीयान्यजमानो भवति' । १४ ।
यां परांपरां संहतां जुहोति साभिक्रामन्ती' स वसीया-
न्यजमानो' भवति । १५ । यामनयौ' जुहोति सान्धा तथा
चक्षुर्यजमानस्य मीयते सो ऽन्धभावुको यजमानो भव-
ति । १६ । यां धूमे जुहोति सा तमसि हूयते सो ऽरोचको
यजमानो भवति' । १७ । यां ज्योतिष्मति' जुहोति तथा
ब्रह्मवर्चसी भवति तस्माज्ज्योतिष्मति'^{१०} होतव्यम् । १८ ।
एवमस्मै क्ष्वचमग्नीषोमावित्यग्नीषोमीयस्य'' । १९ । ॥ ४ ॥

अग्नीषोमा सवेदसा सहूती वनतं गिरः ।

सं देवचा वभूवधुः ॥

युवमेतानि दिवि रोचनान्यग्निश्च सोम सक्तू अधत्तम् ।

युवं'' सिन्धूरभिश्चस्तेरवद्यादग्नीषोमावमृज्जतं गृभीतान् ॥

अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशाङ्गविष्कृतिम् ।

स प्रजया सुवीर्यं विष्कृमायुर्व्यश्नवत्'' ॥ १ ।

^१ E अन्तरा ऽ अहोतव्या. — ^२ P Bb D (text) देवलोकम्. D (schol.) एव उभयोर्दोषात्सादृश्यात् मध्ये हीनव्या । आहुतिं कस्तस्य गुणो भवति । उच्यते देवस्थान एव ऊता भवति — ^३ K Ch 'क्रामति' । ^४ 'क्रामति. — ^५ D (schol.) यामाहुतिं ज्ञत्वा पश्चिमे देशे यामाहुतिं जुहोति । सापक्रामन्ती नामाहुति । अपक्रामयति. . न श्रेयस' प्रत्या-
पयतीत्यर्थ (Cod प्रत्याव) — ^६ K E Ch (prim 1930.) 'क्रामति, P Bb Ch (we man) 'क्रामति — ^७ So emended, MSS वशोधान्, D (schol.) आभिममुख्य गमनात् स यजमान ईश्वरो भवति — E यामग्रीः D (schol.) अग्निरहिते देशे परिभ्रमन्ति — ^८ D (schol.) स यजमानो गुणवानपि अपक्राशो भवति — ^९ K E Bb Ch D (text) and Ath. Paddh ज्योतिष्मती — ^{१०} K E Bb Ch D (text) 'ती. — ^{११} vi. 34 2. — ^{१२} Ch युवं — ^{१३} The verses occur RV. i. 93.9, 5 3; TS. ii. 3. 14 1 fg., Iāt. Br iii 5 7 2, Maitr S i 5 1, page 65;

इन्द्रायो रोचना दिवः परि वाजेषु भूपथः ।

तद्वा चेति प्र वीर्यम् ॥

अथदृत्रमुत सनोति वाजमिन्द्रायो अग्नी सहुरो सपथोत् ।

इरज्यन्ता वसन्थस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्ता ॥

इन्द्रायो अस्मानुक्षता यौ प्रजानां प्रजावती ।

स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यभवत् ॥

गोमद्विरण्यवद्वसु यद्वामश्रावदीमहे ।

इन्द्रायो तद्वनेमहि स्वाहेति । २ ।

ऐन्द्राग्रस्य हविषो ऽमावास्यायाम् । ३ । प्राक्स्विष्ट-
कृतः^१ पार्वणौ^२ होमौ समृद्धिहोमाः^३ काम्यहोमाश्च^४ । ४ ।

iv 10 1 (end), P marks them १ २ ३ and continues the count (४ ५ etc) through the following verses Ch has accent marks in red for these and the following verses designating the real circumflex by an oblique line under the syllable (गञ्जवत्!) and the dependent circumflex by a horizontal stroke in the line across the syllable cf Ind Stud xiii 118. D (schol) यस्यापेयस्य होमविधिः । एवमग्नी योमीयस्यापि हविषः । उदेनमुत्तरं यय (vi 5 1, cf Kāuṣ 4 9) अ चापि देशे (Cod देश) प्राप्ते मघातराणाह । अग्नी चर्वमिति (vi 11 2, cf Kāuṣ 4. 19) वैदिक एक कल्पजाय यय समागविधानात् —

^१ The verses occur RV iii 12 9 vi 60 1, AV x. 1 १st and RV i 93 3rd, RV vii 94 9 Also TS iv 11 1, fā Br iii 5 7 8 D has only the pratika इन्द्रायो रोचना दिव इति चतुर्भि (counting AV x 1 21st and RV i 111 3rd as one verse) P continues the count (४, ५ etc.) from the preceding sūtra, counting four verses as D The accentuation in Ch is the same as in the preceding verse —

^२ D divides after होमौ and therefore reads प्राक्स्विष्टकृतौ — ^३ E B: D (text) पार्वण, D (schol) सर्वेषामुत्तरतः सकृत्सकृद्वदायेत्यादि (su. 10) चोदित स्विष्टकृतः । प्रथम स्विष्टकृतः पूर्णं पद्यादित्येते होमौ भवतः (su 5) — ^४ D (text) reads होम and divides a sūtra here, B (schol) आकूली स्वा होमा एव (su. 7) — ^५ K P Bb B: काम्याय, Bb has the same in the text but काम्यहोमाय on the margin E काम्या होमाश्च, D (text) काम्यश्च D (schol) पूषित्यामपय इति चेति होमः सवधार्थः (su 8) —

पूर्णं पश्चादिति' पौर्णमास्याम् । ५ । यत्ते देवा अ-
कूत्स्वभागधेयमित्यमावास्यायाम्' । ६ । आकूत्यै त्वा
स्वाहा' । कामाय त्वा स्वाहा । समृधे त्वा स्वाहा ।
आकूत्यै त्वा कामाय त्वा समृधे त्वा स्वाहा ।

ऋचा स्तोमं समर्धय' गायत्रेण रथंतरम् ।

बृहन्नायचवर्तनि' स्वाहा' । ७ ।

पृथिव्यामगये समनमच्चिति' संनतिभिश्च । ८ । प्रजापते
न त्वदेतान्यन्य इति च' । ९ । उपस्तीर्याज्यं सर्वेषामुत्तरतः
सकृत्सकृदवदाय द्विरवत्तमभिधारयति' । १० । न ह-
वींषि^{१०} । ११ ।

आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्रवाम'^{११}तदनुप्रबोदुम् ।
अग्निर्विद्वान्स यजात्स इद्धोता सो ऽध्वरान्स ऋतून्क-
ल्पयान्य-

^१ vii 80, 1, the Daç Kar treats the passage beginning here after the चतुर्थीकर्म (Kauç 79) and introduces it with the words अथ उत्तरतवमुच्यते, the Ath Paddh treats it after the बृहत्कुशडिका (which ends Kauç 137 41), introducing it by the same words as the Daç Kar. It is carried through to Kāuç. 6 23, and ends with the words इत्युत्तरतश्च समाप्तम् II (schol) and Ath Paddh पार्वणहो-
मतश्च कृष्णपक्षे, cf note 4 o the preceding sūtra. — ^२ vii 79 1
Ath Paddh पावणहोम इतरपक्षे, cf note 1 end — ^३ D (schol
आकूत्यै त्वा स्वाहेति प्रथमे समृद्धिहोमे, Ath Paddh चा० त्वा स्वा
हेत्यादि पक्षे समृद्धिहोम, cf sū 4 note — ^४ Ch Bū and Daç
Kar समृद्धये — ^५ The verse occurs VS xi 8^b; TS, iii 1 10 1
iv 1 1 2, v 1 1 3 — ^६ D (schol) समृद्धिहोमेषु सपाता, Ath
Paddh पाचे सपातानानयाति — ^७ iv 39 1 — ^८ vii 80 3, D (schol)
सन्नतय' प्रजापतेषु काम्या उच्यते (cf sū. 4 note) । . सन्नतिभिराज्य
जुहुयात् — ^९ Cf. D (schol) to the first part of sū 4 — ^{१०} D
(schol) इति प्रतिषेध । सर्वेषामिति द्विरवत्तमसंबन्धात् । समानदेशेषु
कर्मसु एकहविष्टेन (!) सकृद्वदान यथायहण एकहवींषि — ^{११} Bū Bh
'छक्रवाम —

अये^१ स्विष्टकृते स्वाहेत्युत्तरपूर्वार्धे ऽवयुतं हुत्वा सर्व-
प्रायश्चित्तीयान्होमाञ्जुहोति^२ । १२ । स्वाहेष्टेभ्यः स्वाहा^३ ।
वषट्निष्टेभ्यः^४ स्वाहा^५ । भेषजं स्विष्ट्यै स्वाहा । निष्कृ-
तिर्दुरिष्ट्यै स्वाहा । देवीभ्यस्तनूभ्यः स्वाहा ।

अयाश्वाये^६ ऽस्यनभिश्चिस्तिश्च सत्यमित्यमया^७ असि ।

अयासा मनसा कृतो ऽयास्य^८ हव्यमूहिषे^९ ।

अया नो धेहि^{१०} भेषजं^{११}

स्वाहेत्यो^{१२} स्वाहा भूः स्वाहा भुवः स्वाहा स्वः स्वाहो^{१३}
भूर्भुवः स्वः स्वाहेति । १३ । ॥ ५ ॥

^१ The verse occurs AV xix 39 3 but the सकलपाठ shows that it is regarded as coming from a different source of RV x 2 3 and TS i 1 14 3-4 Ch has accent marks in red as at the beginning of the kandikā. — ^२ D (schol) उत्तरपूर्वार्धो यो अवयुत ऊत्वा

पुण्यभूतमित्यर्थः । स्विष्टकृतो प्रायश्चित्तीयान्होमान् जुहोति — ^३ The word is wanting in all MSS except Ch E Bu Antyesti and Ath Paddh D (schol) स्वाहेष्टेभ्य इति द्वादश ये मन्त्रा (Cod द्वादशयो समन्त्रा) यन्मे स्तन्नमिति पाठात् । सर्वप्रायश्चित्तीयवचनात् । सर्वप्रायश्चित्तीयवहण जुहोति यहणाद्याम् — ^४ So L Bu Ch P B B Bh वषट्निष्टेभ्य Antyesti वषट्निष्टेभ्य Ath Paddh वषट् निष्टेभ्य —

^५ Ch E B *वे Ath Paddh *वेस्यनभिश्चिस्तिश्च — ^६ Ch (prim man) सत्यम् Bu has सत्यम् in the text सत्यम् on the margin —

^७ So P, all other authorities *स्यम् — ^८ This reading is conjectural, Ch E B Bu Bh यासा here and in Kāuṣ 97 4, B यासा in both places, P यसा here, यासा in kandikā 97, Antyesti यासा Mātr S ऽया सन् Çāṅkh Çr यास, Weber, Omina and Portenta, p 307 conjectures ऽयास्त्व — ^९ L E P B B उहिष आ Ch Bu and Antyesti उहिष ।, Ath Paddh उहिष । —

^{१०} So emended Antyesti अया धेहि all MSS and Ath Paddh आ नो धेहि, Mātr S, Kāy Çr and Çāṅkh Çr अया नो धेहि —

^{११} E भेषज्य — ^{१२} The verse occurs in Kāuṣ 97 4. and with more or less variation in Mātr S i 4 3, Kāth S v 4, Kāy Çr xxv 1 11, and Çāṅkh Çr iii 19 3 — ^{१३} So all MSS —

सुवो ऽसि घृतादनिशितः^१ । सपत्नक्षयणो दिवि घीद ।
अन्तरिक्षे सीद पृथिव्यां सीदोत्तरो ऽहं भूयासमधरे
मत्सपत्ना^२ इति सुवं प्राग्दण्डं निदधाति^३ । १० ।

वि मुञ्चामि ब्रह्मणा जातवेदसमग्निं होतारमजरं
रथस्पृतम्^४ ।

सर्वा देवानां जनिमानि विद्वान्यथाभागं वहतु
हव्यमग्निर^५

अये स्वाहेति समिधमादधाति^६ । ११ । एधो ऽसीति
द्वितीयां समिदसीति^७ तृतीयाम् । १२ । तेजो ऽसीति^८
मुख विमार्ष्टि^९ । १३ । दक्षिणेनाग्निं चीन्विष्णुक्रमान्क्रमते
विष्णोः क्रमो ऽसीति^{१०} दक्षिणेन पादेनानुसंहरति
सव्यम्^{११} । १४ । मूर्धस्यावृतमित्यभिदक्षिणमावर्तते^{१२} । १५ ।
अगन्म स्वरित्यादित्यमीक्षते^{१३ १४} । १६ ।

Tāt. Br. iii ३ १ ७, and its pratika Vāt Sū. ४ ७, D (schol.)
सप्तवणमचाद्विष्टेन हस्तेन सुवधारय सव्येन आग्नीधारीसत्तावण —

^१ So K Bū, P Bb Ch *निशीत, D *निशीत; B and Daç. Kar
*निपीद, E *नीपत, Ath Paddh *निसोद — ^२ With this passage
cf VS : २९ — ^३ D (schol) वेदा कृषिन्मचस्य भागपाठ (Dārila

gives only the pratika सुवो ऽसि घृतादनिशीत!) — ^४ So emended,
MSS *सृत — ^५ The pratika of this verse occurs Vāt. Sū. २४ ७,

D designates it as कल्पजा — ^६ E inserts आदाय after समिधम् —
^७ vii ६९ ४ — ^८ vii ६९ ४, cf VS. xx २३, xxviii. २०, TS १. ४

४० ३, Mātr ६ : ३ ३९ — ^९ D (schol) कर्तात्वन मुख — ^{१०} x ५
२५ fg — ^{११} D (schol) वेदा कथनादारभ्य विष्णोः क्रमान्क्रमते कर्ता .

अनुसंहरति सव्यं पादं पथात् सङ्गत (Cod सहत) दक्षिणस्य हरति
क्रमते — ^{१२} x. ५ ३७, D (schol) अभिदक्षिणामुत्तिवचन नापि विपर्याय

वर्तते प्रतिषेधात् (Kaoç १ २६). — ^{१३} D (schol) अधिगृह्णाति कस्य
प्राश्ना . (Ath Paddh पर्यायद्वयेन), xvi. ३. ३, ४ — ^{१४} Antyeçp

and Daç. Kar निरीक्षते —

इन्द्रस्य वचसा वयं मित्रस्य वरुणस्य च ।

ब्रह्मणा स्थापितं पात्रं पुनरुत्थापयामसी^१

त्यपरेणामिमुदपात्रं^२ परिहृत्योत्तरेणामिमापो हि घा
मयोभुव^३ इति मार्जयित्वा^४ बर्हिषि पत्न्याञ्जलीं^५ निनय-
ति समुद्रं वः प्र हिणोमीतीदं^६ जनासं^७ इति वा । १७ ।
वीरपत्न्यहं भूयासमिति मुखं विमार्ष्टि^८ । १८ । व्रतानि
व्रतपतय^९ इति समिधमादधाति । १९ । सत्यं त्वतेनेति^{१०}
परिषिच्योदञ्चि हविरुच्छिष्टान्युडासयति^{११} । २० । पूर्ण-
पात्रं दक्षिणा^{१२} । २१ । नादक्षिणं^{१३} हविः^{१४} कुर्वति^{१५} यः

^१ The first two pādas are found in vi 35 2th but the सकलपाठ points to a different origin — ^२ D (schol) पद्यादपरेणामायन सर्वायन सर्वत (१) इत्या Cf Kauç 3 2 — ^३ १ 5 1 — ^४ P B मार्जयित्वा, E मार्जयित्वा, D (schol) अभ्युत्थय कृत्वा — ^५ K Ch B Bu Bb D (schol) Ath Paddh and Daç Kar पत्न्याञ्जली (with d uble sandhi, cf the introduction), D (text) पत्न्या अञ्जली, E पत्न्या अञ्जली, P and Dar in the introd fo¹ 9th 11 पत्न्याञ्जली Antyc¹ पत्न्याञ्जली, D (schol) पत्न्याञ्जली बर्हिं करोति परिभोजनीय वेदित्तरणमेकेन तत्र बर्हिं शब्दप्रयोगात् । तस्मिन्नेव च बर्हिषि आरमायनभावर्तते — ^६ x. 5 23, D (schol) द्वाभ्या — ^७ १ 3 1 — ^८ D (schol) पत्नी या आर्द्धेण दक्षिणपाणिनात्मनो मुखं शोधयति । वीरपत्नीति कल्पजेन प्रधानात् — ^९ The verse is given in full in Kauç 42 16 as pratihā in Vait Sū 4 22, D designates it as कल्पजा — ^{१०} D (schol) परिषिचामि जातवेद इति शेषप्रकरणविशेषात्, see Tait Br ii 1 11 1, Çankh Çr ii 6 11 — ^{११} E here adds the formula in full सत्यं त्वतेन परिषिचामि जातवेद इति; D (schol) उदग्रगृहीतहविं शिष्टानि (Cod उदग्रगृहीत) स्वीकुर्यात्कर्ता — ^{१२} D (schol) ब्रह्मकर्तृभ्या पोषणं समर्थं पूर्णपात्रं । ब्रह्मादिधाव्यदानं । दक्षिणावचनमन्यदक्षिणासशब्देते पूर्णपात्रस्य निवृत्त्यर्थं. Ath Paddh पूर्णपात्रं दक्षिणा । ततो ब्रह्मा कर्त्तुं वाचन (१) । उत्तिष्ठ ब्रह्मण्यसते (xix 63 1) इत्युक्त्वा ब्रह्मोत्थापयेत् — ^{१३} D (schol) introduces this sūtra with the words य स्वयं करोति तस्य दोषमाह — ^{१४} K हविष्कु — ^{१५} B कुर्वति —

कुरुते कृत्यामात्मनः कुरुत इति ब्राह्मणम्^१ । २० । अ-
 न्वाहार्यं ब्राह्मणभोजयति^२ । २३ । यद्वै यज्ञस्यानन्वितं
 भवति तदन्वाहार्येणान्वाह्रियते । २४ । एतदन्वाहार्य-
 स्यान्वाहार्यत्वम्^३ । २५ । ईड्या वा अन्ये देवाः सपर्येण्या
 अन्ये देवाः । ईड्या देवा ब्राह्मणाः सपर्येण्याः^४ । २६ ।
 यज्ञेनैवेड्यान्म्रीणात्यन्वाहार्येण सपर्येण्यान् । २७ । ते
 ऽस्योभे प्रीता यज्ञे भवन्तीति । २८ । इमौ दर्गपूर्ण-
 मासी^५ व्याख्याती । २९ । दर्गपूर्णमासाभ्यां^६ पाकयज्ञाः^७
 । ३० । अथाप्यपरो^८ हवनयोगो भवति । ३१ । कुम्भी-
 पाकादेव^९ व्युद्धारं^{१०} जुहुयात् । ३२ । अधिष्ठयणपर्य-

^१ D (schol.) पर्येणैव कारयेत् । यतो ऽ य दौष श्रयते । आत्मन
 कृत्या कुरुते । यो दक्षिणा न ददाति । कृत्यावचन (Cod कृत्यावन) द्विषो
 विनाशहेतुत्वात् । उभौ च संधिर्वा यो (Cod सन्धी) वैश्वदेवो यवृत्तिर्वा (!) ।
 वर्जयित्वा सर्वादिष साद्या यज्ञा (Cod यज्ञ) मदक्षिणा (cf Kāuṣ 73
 4 13) । उपस्थानि वर्षागानि मन्त्रादिषु स्वयकर्तृत्वं । दक्षिणाभावात् ।
 वैश्वदेव इति विद्यानायुक्कामो यज्ञते इत्युपतिष्ठते वा (Kāuṣ 53 1) कर्ण
 क्रौञ्चतमनुमचयते (Kāuṣ 59 1 and s0 30 note) उपमीद (!) अपतीत्युदा-
 हरणानि (Kāuṣ 10 9), Ath Paddh तस्मान्नादक्षिण हवि शक्त्या वा
 दक्षिण दद्यान्नातिशक्तिर्विधीयत इति नवमे (Kāuṣ 71 23 end of the
 nr th adhyāya) — ^२ D (schol.) श्रीदनादिभस्त्रा ब्राह्मणा , Ath
 Paddh सर्वत्र यज्ञमग्नयेष ब्राह्मणभोजन । यस्मात्क्रौञ्चादित्यन्त (Kāuṣ
 13 25) इत्युत्तरतश्च समाप्त (see Kāuṣ 5 5) — ^३ D omits this passage,
 both in the text and in the commentary — ^४ D introduces this
 passage with the remark अत्रापि ब्राह्मण भवति, cf Kāṣ S viii 13 —
^५ E P B. 'प्रीणं' — ^६ D (text) 'प्रीणं' — ^७ P 'यज्ञ', E यज्ञ, D
 (schol.) शेषप्रकरणात् । पाकेन यज्ञ पाकयज्ञः । अधिष्टोचवैश्वदेवयो
 नाश्वमेति कर्तव्यताविशेषः । उभौ च संधिर्वाविति प्रतिषेधात् (Kāuṣ
 73 4 13, cf s0 22 note) — ^८ D अपिवापीषोमयोऽमयोरन्तर —
^९ D (schol.) श्रीदनादिभस्त्रादेव निर्वापादितश्च स्नादिति — ^{१०} D (schol.)
 व्युद्धारमिति न मुश्लोः^१ व्युद्ध्य कुम्भीपाकयोर्देवताभेदे पृथक्क्रिया वि-
 शेषत्वात् —

मिकरणाभिधारणोद्भासनालंकरणोत्पन्नैः संस्कृत्य^१ । ३३ ।

अथापि श्लोकौ भवतः^२ ।

आज्यभागान्तं प्राक्तन्त्वमूर्ध्वं स्विष्टकृता सह^३ ।

हवींषि यज्ञ आवापो यथा तन्त्वस्य तन्तवः^४ ।

पाकयज्ञान्समासाद्यैकाज्यानेकवर्हिषः ।

एकस्विष्टकृतः^५ कुर्यान्नानापि सति दैवतेति^६ । ३४ ।

एतेनैवामावाप्त्यो व्याख्यातः^७ । ३५ । ऐन्द्राग्नौ ऽथ

द्वितीयो भवति । ३६ । तयोर्व्यतिक्रमे त्वमग्रे व्रतपा अस्मि^८

कामस्तदयं^९ इति शान्ताः^{१०} । ३७ । ॥ ६ ॥

^१ D (schol) अपि चरति (kau, २ 7) अधिययण । परि त्वादे पुर वधमिति त्रि पर्यधिकरण (kau 2 10) । etc जुहुयात् —

^२ H (schol) दर्शपोष्यमासयोरेव श्लोकाविमौ भाष्येति । गोपयद्वाह्यत्वात् श्लोकाविहीयेति । दर्शपोष्यमासयोर्वक्ष्यमाण एव । तत्र च हवनयो गातरमिति । अथशब्दात् । अपीति ब्राह्मणादस्य सभावैत्यर्थं (१) — ^३ Bu सहा — ^४ D (text) तच्च व D (chol) आज्यभागा यस्याति तदा-
व्यभागाना (१ for भागात्) । प्रागध । कस्य आपेयापीपीमयोमयोर्भेदो नाम काशित्वा भेदप्राप्त आह (Cud आह) । तत्र भवति । सकृत्कृतमु-
भयोऽपकरोत्यगृह्यमाणविशेषत्वात् । पुरस्तादौमादीना अगामासवधा-
तादयर्वा (?) वर्तते । दृष्टार्थद्वितुनि आपेयादीनि आवापो Cool आतापो)
वेदितव्यं यत्ते दर्शपूर्णमासयो यथका ततस्य (१ for यथातत्र तस्य)
मध्ये ततव प्रतोतान् क इत्यर्थं (१) — ^५ D (xt) एव Ch E
k P Bt एक, so also four of Stenzler's MSS of A, 1, 11
(1 9 10) — ^६ So emended MSS देवतेति (with double sandhi of the
pre ace), 1, 11 Gr has दैवत इति D (chol) पाकयज्ञान् बह्वनेक
स्मिन् काले आमापोपनभ्य यथापवन व्रतविसर्जन व्रतममय समावृत्त्या-
प्राति । समावर्तनीय इति तान्काज्यान् C 1 स्थान कुर्यात् । आज्यमा-
धनात् होमान् सतकुर्यात् । अदृष्टार्थानोत्थिव लचर्यात् । वेदिकमध्ये
पाकयज्ञहवींषि अत्र पार्वणादीनि सकृन्नागद्विषतान्वेति हविषा the
second shloka occur A, 1, 11 10 (तद्व्याभियञ्जताद्या गीयते) —

^७ D (schol) एतेनैव पार्ष्णमासापेयेनामावास्या ऐन्द्राग्नौ व्याख्यात —

^८ 1, 11 1, D gives the entire text 1, 11 1 in सकलपाठ —

^९ 1, 11 52 1 — ^{१०} D (schol) तयोर्दर्शपोष्यमासयोरन्यतरातिक्रमाया

शाता इति समिधौ सप्रत्यय । अवयो यति वायो पूत इति शाता

इति (kau, 25 10) and note) अनेन निर्देशसामान्यात् —

अध्यात्मनादेशे स्थालीपाकः^१ । १ । पुष्टिकर्मसु सारूपवत्ते^२ । २ । आज्यं जुहोति^३ । ३ । समिधमादधाति । ४ । आचपति ग्रीहियवतिलान् । ५ । भक्षयति क्षीरौदनपुरोडाशस्नान् । ६ । मन्थौदनी प्रयच्छति । ७ । पूर्वं चिपम्रीयम्^४ । ८ । उदकचोदनायामुदपाचं^५ प्रतीयात् । ९ । पुरस्तादुत्तरतः संभारमाहरति^६ । १० । गोरानभिप्राषाद्वनस्पतीनाम्^७ । ११ । सूर्योदयनतः^८ । १२ । पुरस्तादुत्तरतो ऽरण्ये कर्मणां प्रयोगः^९ । १३ । उत्तरत उदकान्ते प्रयुज्य^{१०} कर्माण्यपि सूक्तेराश्रुत्य^{११} प्रदक्षिणमावृत्याप उपस्पृश्यान्वेष्ट-

^१ D (schol.), corrected अत्र सहिताविधी यस्मिन्विश्वनादेशे अध्यात्मनाशयतीति वा चोद्यते तस्याचोदनायाः स्थालीपाकशेषो विधीयते —
^२ D (text) सारूपवत् । स(१), D (schol.) पूर्वस्य चिपकर्मत्यादौनि पुष्टिकर्मणि प्राक् भिषज्य (1, Kāuṣ. 18 19 to 20 1) । तेषु अध्यातिचोदनाया (Cod. °दना) सारूपवत् । स(1) स्थालीपाक प्रत्येतव्यः. — ^३ D (schol.) यत्र जुहोतिचोदना न च होतव्य चोदित । तत्र घृत प्रत्येतव्य — ^४ K L तृपम्रीय, D (schol.) पूर्वयह्येषु ये चिपम्रा इति सूक्त (1 1) प्रत्येतव्य. .
 चिपम्रीयगद्देन मयवहार, in the ganamālā (Atharva-pariṣiṣṭa 34) this hymn is counted as the 23d gāṇa, and called विश्वकर्मणः । ये चिपम्रा इति विश्वकर्मणः (all MSs) । २३ । — ^५ K B उदकमो, D (schol.) यचोदकस्य भस्कारयोद्यते तत् उदपाच प्रत्येतव्य — ^६ D (schol.) निवासदेशात्संभारमाहर्तव्य — ^७ L P B प्रायादः K B प्रपादः. —
^८ B यद्वनस्पतीनाम्, D (schol.) प्रदेश(१) नाभिप्राप्नोति गीतस्मात्प्रदेशाद्वनस्पत्या (Cod. °वातस्पत्या) आहर्तव्या — ^९ L B °दयेनतः D (schol.) सूर्योदयकाले आहरेदित्यर्थः. — ^{१०} D (schol.) निवासस्थानस्य पूर्वस्मिन्वा उत्तरस्मिन्वा (the last two words supplied conjecturally) अरण्यदेशे कर्म प्रयोक्तव्य — ^{११} D (schol.) सर्वकर्मणि उदकस्योत्तरे कार्याणि — ^{१२} D (schol.) अम्ययो यन्ति शश्वमयोभू हिरण्यवर्णादयः कृष्णं नियान् समुप्रीर्हमयत् प्र सवन्ति वायो पूत इत्यपि सूक्तानि, the pratikas are 1 4 1, 2 1; 6 1 (शश्वमयोभू according to Dārila to Kāuṣ. 9 1 are: आपो हि प्रा मयोभूव. श नो देवीरमिष्टय इति), 1 23 1; 11 22 1; 23 1, 24 1; 51 1 This gāṇa does not occur in the ganamālā, Ath. Pariṣ. 34, cf. Kāuṣ. 18 3; 41 14, etc. —

माणा' ग्राममुदाव्रजन्ति । १४ । आशयबन्ध्याप्लवनयानभ-
 क्ष्याणि' ^१ संपातवन्ति । १५ । सर्वाण्यभिमन्व्याणि' । १६ ।
 स्त्रीव्याधितावाप्नुतावसिक्तौ शिरस्तः प्रक्रम्या प्रपदा-
 त्रमार्ष्टि' । १७ । पूर्वं प्रपाद्य प्रयच्छति' । १८ । त्रयोदश्या-
 दयस्त्रिंशो' दधिमधुनि' वासयित्वा बध्नाति । १९ । आशय-
 ति' । २० । अन्वारब्ध्याभिमन्त्रणहोमाः^{१०} । २१ । पञ्चा-
 दशेष्टर्मणि हविषां संस्कारः । २२ । आनुहुहः शकृ-
 त्पिराडः । २३ । जीवघात्यं^{११} चर्म । २४ । अकणो^{१२} ऽश्मा । २५ ।
 आप्लवनावसेचनानामाचामयति च^{१३} । २६ । संपातवता-

^१ So P B₁ B₂ Ch (prim. man.) D (schol.), K वेद्यामाणा, the rest पेद्य-
^२ Ch P B₁ पान, K पान corrected to पान, D (schol.) यास्तत
 इति पान. — ^३ So K; B₂ भवाणि corrected to भक्ष्याणि, the rest
 भवाणि, D (schol.) भक्ष्यते तदिति भक्ष. — ^४ K D मवाणि, D (schol.)
 यावत् किंचिदनुसाधन सर्वं तदभिमन्त्र्य संपातवत्संपातवच्च (Cod. प-
 तवत्) सर्वशब्दस्य निरवदोषत्वात्. Cf Kauç 10 7, note — ^५ D
 (schol.) स्त्री व्याधिता पुमान्व्याधित आप्लुता स्त्री अवसिक्ता पुमा च्छिरस
 आरभ्य आ पादाद्येभ्यः प्रकर्षेण शोधयति — ^६ D (schol.) यच्च प्रपाद्य
 यूयते तत्रायमन्यविशेष । तत्र च प्रथम प्रदान (" for प्रपादन ") ततो
 प्रदान (Cod. न) मघयो' (cf su 7) पूर्वग्रहणात्. Cf Kauç 26 19,
 28 15 — ^७ So all MSS आदय' nominative for accusative' cf Vait.
 su 11. 24 and J A O S xi p 333, D (schol.) चयोदशीं च चतु-
 दशीं चादियहण (!) तासु . . . — ^८ Ch मधुनि, D (schol.) दधिम
 धुनीत्येकवत्समुच्चय तत्र स्थापयित्वा — ^९ D (schol.) बद्धा दधिमधुनि (!)
 कारयितार ! आशयति कर्ता. दधिमधुनामाश्रय प्रतिपाद्यत्वात् —
^{१०} D (schol.) अन्वारभतोत्यन्वारब्ध कारयिता कर्तरि । कर्ता वि-
 षासहिमित्यभिमन्त्रयति (xiii. 1-2) । अन्वारभणं कारयितुमुत्तुर्धो-
 निदेशात्. — ^{११} D (text) जीवघात D (schol.) अधिकमेषु चर्मग्रहणे
 बलिनः प्राणिनश्चर्म प्रयोक्तव्य जीवघाताहंस्थ . — ^{१२} E P (चर्म) कणो-
 ऽश्मा, D (schol.) यवाश्मा चोवते स विप्लगूग (Cod. विप्ल) प्रत्येतव्यः ।
 वर्तुल इति यावत्, cf Kauç 47 3' 33 2 — ^{१३} D (schol.) द्रव्याणि
 क्रियासाधनत्वात् । आप्लवनावसेचनानि तेषामाचामयति कारयितार (!)
 आप्लवनावसेचने करोति. —

मध्याति न्यङ्क्ते' वा । २७ । अभ्याधेयानां' धूमं नियच्छ-
ति । २८ । शुचिना कर्मप्रयोगः । २९ । ॥ ७ ॥

पुरस्ताद्धोमवत्सु निशाकर्मसु पूर्वाह्णे यज्ञोपवीती
शालानिवेशनं समूहयत्युपवत्स्यद्भक्तमशित्वा स्नातो ऽहत-
वसनः प्रयुङ्क्ते । १ । स्वस्त्ययनेषु च' । २ । इज्यानां'
दिश्यान्बलीन्हरति । ३ । प्रतिदिशमुपतिष्ठते' । ४ । सर्वचा-
धिकरणं कर्तुर्देक्षिणा' । ५ । चिरुदकक्रिया' । ६ । अन-
न्तराणि' समानानि युक्तानि' । ७ । शान्तं संभारम्^{१०} । ८ ।
अधिकृतस्य सर्वम्^{११} । ९ । विगये^{१२} यथान्तरम् । १० ।

^१ Ch Bu न्यङ्क्ते D (schol) अजी अति वा — ^२ D (text) अभ्याधेना D (schol) यानि विधिकर्मास्त्यभ्याधेयानि तेषां कारयिता धूममात्मनि बध्नाति — ^३ P Bh वे(ज्यानां), wanting in D (text), D (schol) to the entire sutra खसिदा ये ते पन्थान इत्यादीनि (i 21 1 et al vii 50 1 et al cf Kauç 50 1 and the स्वस्त्ययनगण Ath Paris 34 11 cited under Kauç 20 36) स्वस्त्ययनानि तेषु पुरस्ताद्धोमवत्सु etc. — ^४ D (text) ईद्याना, cf also the schol to the next sutra, D (schol) स्वस्त्ययनयागदेवताभ्यो बलि हरति — ^५ D (schol) ईद्याना बलि दत्त्वा (') — ^६ P D (text) कर्तुं, D (schol), very corruptly, न स्वस्त्य-यनेष्विव किं तर्हि सर्वविधिकर्मस्त्री- (Cod *स्त्री*) कर्माद्यै हि सर्वशब्दे प्राङ्मुख उपारा करोति । अधिकरणं कर्तुं (') दक्षिणेत्येव प्रत्येतव्य (Cod पतये) । एव सति शब्दे विधिकर्मसु भविष्यत्युपाशुभत् । ... अधिकरणा-भावे स्वयकर्तृत्वमुपस्थानादिषु विधे देवा इति विद्यानायु कामो यजत उपतिष्ठतेत्युदाहरणं (i Kauç 59 1) । पूर्णपात्रं तु ब्रह्मण कर्तयद्दद्यात् — ^७ D (schol) विधिकर्मसु योदकेन चोच्यते क्रिया सा च कर्तव्येति नित्यम् — ^८ D (t xt) अन्तराणि — ^९ Wanting in D (text), D (schol) सहिताया यान्यन्तराणि सूक्तानि पठ्यते तत्त्वार्थानि च तानि कर्माणि समुच्चितानि प्रयाक्तव्यानि — ^{१०} D (schol) शातत्वं संभारस्याभिचारिकवर्जमागिरस cf Vat Su II 10 — ^{११} E Bu सर्व, D (schol) अधिकृतस्य (') द्रव्यस्यायहणं (') प्रत्येतव्य । यानमारोहयतीत्येतत्कर्म (Kauç 25 13) विद्या शरस्थेत्येव प्रत्येतव्य (Kauç 25 10) । नोत्तमयोः अधिकृतस्य द्रव्यस्यायहणं (') प्रत्येतव्य । कथं मह इति मादानकश्रुतं धीरोदनमध्याति (Kauç 12 1) । चमसे सरूपवत्साया इति (12 2) चमसो ऽपि (Cod चमसापि) सा दानक एव — ^{१२} So amended MSs विपये, D (schol) मचकर्मद्रव्य सगये यज्ञिकृष्ट तत्प्रत्येतव्य —

प्र यद्य पशुमिति' ^१ दर्भलवनं' प्रयच्छति' । ११ । अराती-
 योरिति' तक्षति । १० । यत्वा शिङ्ग इति प्रक्षालय-
 ति । १३ । यद्यत्कृष्ण' इति मन्त्रोक्तम् । १४ । पलाशो-
 दुम्बरजम्बुकाम्पीलसम्बद्धशिरीषसत्तयवरणवित्त्व- ^{१० ११ १२}
 जङ्घिडकुटकगङ्गागलावलवेतसशिखलसिपुनस्यन्दना- ^{१३ १४}
 रणिकाश्मयोक्तुन्युपतुदारवः ^{१५ १६ १७} शान्ताः । १५ । चि-
 तिप्रायश्चित्तिशमीशमकासवंशाशाम्यवाका- ^{१८ १९ २० २१}

^१ D Ch (prim man) परशुम् — ^२ xii 3 31 — ^३ Ch K Bb D *लवण —
^४ Cf Kauç 1 24, 61 36 — ^५ x 1 — ^६ r 6 3 — ^७ xii 3 18 —
^८ D (schol) उन्मूलनमुसल प्रक्षालयेत् — ^९ Ch E P B; Bb जम्बू —
^{१०} The MSS write the word with anusvara, and it is difficult to decide
 whether they read वद्य or यद्य, D (schol) सम्बद्धो हिमवत इति
 प्रसिद्धौ — ^{११} P B; D शरीष, II शरीषः — ^{१२} D (schol) सत्तय-
 शिखल । वरणवित्त्वौ प्रसिद्धौ — ^{१३} D (schol) जङ्घिडो ऽर्जुन अचल
 इति दाक्षिणात्य कूटको मालवके प्रसिद्धः । गङ्गां वेप । गलावल हिमवति ।
 वेतस प्रसिद्धः । शिरोति प्रसिद्धः । शिखल (!) शीषण विलेभि न्यानर्ता
 (and below s. 16 note 7 शिखलश्च शीषणेति !) । शिखलि करटक ।
 अपिस्त्रामी सिपुना धायटो प्रसिद्ध (!) — ^{१४} D (schol) स्यन्दन मदन
 इत्येव प्रसिद्धः — ^{१५} अश्मयोक्ता मतक । अपट्टा — ^{१६} Ch P Bb तुन्यु,
 D (schol) तुन्युश्चिमस (! for तिमिश ?) — ^{१७} Bū K E पूतः, cf
 Kauç 58 12, D (schol) पूतदारुदेवदारु — ^{१८} K and Ath Paddh
 चित्ति, Bu Ch B; P B; Bb चित्तिः १ at Su 5 10 चित्थादिभि K P
 B; Ch Bb and Ath Paddh प्रायश्चित्ति, II *चित्ति, Ch has a colon
 here, D (text and schol) चिति प्रायश्चित्ति स्तचिति प्रायश्चित्ति इदं
 ताभ्यामेवविधाभ्या वरणेन सिद्धिभूमिस्त्व वर्तुल प्रसिद्धे (!) । मेव प्रायश्चित्त-
 विशेष (!) । वीणिवीणि सर्वाणि पर्वणि (!) उभे शतमेजकारे (! for
 गेजकारे ?) — ^{१९} So all MSS of text, Daç Kar and Ath Paddh ^२
 शमीका, Ath Paddh ^१ शमिका, D (schol) शमका नदपुरे वार्यपृष्ठतो
 जाता वरणप्रसिद्धा — Ath Paddh श्वशा D (schol) श्वशा
 शुगालवशक — ^{२०} Bū श्शाम्यवाका D (schol) श्शाम्यवाका अपामा-
 र्गसदृश फले क्षिण्ये हस्ततरागतपुष्प वासकृति स्थात् (!) —

तलाशापलाशवाशशिशपाशिशलसिपुनदर्भापा-^{१ २ ३ ४}
 मार्गाकृतिलोष्टवल्मीकवपादूर्वाप्रान्तवीहियवाः^{५ ६} शा-
 न्ता. १९६। प्रमन्दोशीरशलल्युपधानशकधूमा^{७ ८ ९} जरन्तः^{१०}
 । १११। सीसनदीसीसे^{११ १२} अयोरजांसि कृकलासशिरः सी-
 सानि । १८। दधि घृत मधूदकमिति रसाः । १९। वी-
 हियवगोधूमोपवाकतिलप्रियङ्गुश्यामाका^{१३ १४} इति मि-

^१ D (schol) तलाशः मालिका (Cod m) अथली प्रसिद्ध — ^२ All MSs पलाशो — ^३ EB वासा D (schol) वासा(?) पुष्पक, cf Kauç 39 6 — ^४ P B₁ शिशपा B₂ शिशपा, Daç Kar सीसपा Ath Paddh शिशपा D (schol) अडोलमा (for अडो?) शिशपा प्रसिद्ध (!) — ^५ P B₁ दर्भो ऽपामार्गं the remaining MSS and Daç Kar दर्भोपा^६ Ath Paddi दर्भ उपामार्ग D दर्भः अपा^७ — ^८ D (schol) आकृतिलोष्ट चित्रलोष्ट । वल्मीकवपा वल्मीकमध्य (!) — ^९ D (schol) पुनः शातपहण वज्रत्वात् । पूर्वपामिह चौपधित्वात् । शान्त्युदके आसा विधा नयोग । शबलस्य औषधेति पर्यायो ऽस्ति सो ऽपि सदेह (cf sū 15 p 2) not 13) Ath Paddh ता शान्ता औषधब्राह्मणे (1 १ 18) द्विविधा उक्ता । एका आगिरसीभिः । तत्र दृष्टात् । स खलु शान्त्युदक चकाराथर्वशीभिः आगिरसीभिरेति ब्राह्मणोक्त । तत्र वा आथर्वणी सा कौशिकोक्ता । या आगिरसी सा वैतानोक्ता (s 10) — ^{१०} D schol प्रमद इदुक् एव प्रसिद्ध । वाला उशीर गन्धद्रव्य । शलनी स्वावितशलाक — ^{११} K P B₁ D (text) उपधान Ch उपधान D (schol) उपधान उपधानक cf जर दुपानहा Kauç 17 10 41 6, 84 9^{१२} — ^{१३} D (schol, शकधूम ब्राह्मण, cf Kauç २० 11 and Ath Paddh to Kauç 76 15 अथ स्थाने चत्वारो शकधूमा सूर्यापाठक कुर्वन्ति — ^{१४} So B₁, B₂ चरत corrected to जरत the remaining MSS चरत D (schol) एतानि जीर्णानि प्रत्येतव्यानि cf जरतमन्द Kauç 25 11 also 16 1 note — ^{१५} K D (text) शीस Ch B₁ सीस — ^{१६} K D (text) नदीशीसे E नदीसीसे, D (schol) to the entire ultra शीसक सीस नदीकेनपिठ । अयोरज लोहकिष्ट (for शक्ति?) । कृकलास प्राणी प्रसिद्ध तस्य शिरः (cf Kauç II 39) । शीसचोदनास्तेतानि प्रत्येतव्यानि । ज्येष्ठस्यात्रली शीसा नुदाहरण (!) समासे समुच्चय । इतरत्र विकल्पचित्वादिचत् (su 16) — ^{१७} B₁ Ch D (text) उपवाकस्ति, D (schol) उपवाक इति अभियवा । सुराघ्राणा प्रसिद्धा — ^{१८} So P B₁ and Daç. Kar, the rest श्यामाका

अधान्यानि' । २० । यदहणमा यदहणात्' । २१ । यथार्थमु-
 दकान्योजयेत्' । २२ । इहैव ध्रुवामेह यातु यमो मृत्युः सत्यं
 बृहदित्यनुवाको वास्तोष्पतीयानि' । २३ । दिव्यो गन्धर्व
 इमं मे अग्रे यौ ते मातेति मातृनामानि' । २४ । स्तुवा-
 नमिदं हविर्निस्सालामरायक्षयणं शं नो देवी पृश्निपर्या
 पश्यति तान्सत्यौजास्त्वया पूर्वं पुरस्ताद्युक्तो रक्षोहण-
 मित्यनुवाकश्चातनानि' । २५ । ॥ ८ ॥

अन्वयो यन्ति शम्भुमयोभू' हिरण्यवर्णा निस्साला

¹ Ch (sec. man.) and D (schol.) मैत्र्यः; so also Pet. Lex. sub voce. and Weber, Omnia und Portenta, p. 404. — ² D (schol.) यथार्थं (') सहितायाः विधि प्रतिष्ठातः तस्माच्च कर्मणि विपरिमाण्य अय-
 रिमितायाः प्रयोगे ग्रहणमित्यनियमे प्राप्त इदमुच्यते ग्रहणमा ग्रहणा-
 दित्येक यथार्थवचनात् . — ³ E B; D (text) उदकान्, D; Kar. उदकान्, D (schol.) पुनरुक्तप्रयोगः । पचपटलिकायामेव कथितः ।
 आपो (') सहितायाः कर्ममयोगात् । आचार्यसहिताभ्यासार्था । अग्रे
 सयोगसहिता तस्याः परिपूर्णमाह (I for 'पूरणम्') । . . . साकाक्षस्य
 परिसमाप्त्यर्थं वचनमुदकं धूममिति धूममनुमच्यते (Kāṇḍ, 16 12) —
⁴ The pratikas are iii 12 1, vi 73 1, viii 1, xii 1 1 The
 corresponding gāṇa of the gāṇamālā (Ācharvapariṣṭa 34 5) reads
 as follows: आशानामाशापालेभ्य इहैव ध्रुवामुधद्भुक्तो योनिमुत पुत्र-
 पितरमिन्द्रस्य गृही ऽसीति चतस्रो दिव्ये स्वाहारमवर्तं मे पृथिव्यं योषा
 पाति धन्वानीति द्वे ऊर्जे विश्वदिति बहुष्य बृहदित्यनुवाको वास्तोष्पती-
 यानि ॥ ५ ॥ इति वान्तुगणः । The pratikas are i 31 1; iii 12 1;
 v. 9 1 and 5, vi 10. 1—7, vii 10. 1, viii 41 1; xii 60 1, xii 1 1. —
⁵ The pratikas are ii. 2 1, vi. 111. 1, viii 6. 1; cf Ath. Pariṣ. 34 4,
 दिव्यो गन्धर्व आ पश्यतीमं मे अग्रे यौ ते मातेति मातृनामानि ॥ ४ ॥
 इति मातृगणः ॥ The pratikas are those of the Kāuṣika with the
 addition of iv. 20. 1 between the first and the second. — ⁶ The
 pratikas are i. 7. 1; 8. 1; ii. 14. 1; 18. 3; 25. 1; iv. 20 2; 36. 1;
 37 1; v. 29. 1, viii. 3. 1, Ath. Pariṣ. 34 3 presents the same gāṇa
 (चातनगणः), adding in their proper order the hymns i. 16. 1; 28. 1;
 vi. 32. 1; 34. 1. — ⁷ D 'मयोमूर्हि'. —

ये अमयो ब्रह्म जज्ञानमित्येका^१ तदेव मृगारसूक्तानि^१ । १ ।
 उक्तमं^२ वर्जयित्वाप नः शोशुचदधं पुनन्तु मा ससुषो-
 हिमवतः प्र स्रवन्ति वायोः पूतः पवित्रेण शं च नो
 मयश्च नो ऽनदुद्भस्वं प्रथमं मद्यमापो वैश्वानरो रग्मि-
 भिर्यमो मृत्युर्विश्वजित्संज्ञान नो यद्यन्तरिक्षे पुनर्मेवि-
 न्द्रियं शिवा नः श नो वातो वात्स्रिं ब्रूमो वनस्पती-
 निति^३ । २ । पृथिव्यै ओचायेति^४ चिः प्रत्यासिञ्चति । ३ ।
 अमयो यन्ति शम्भुमयोभू हिरण्यवर्णाः शंतातीयं^५ शिवा
 नः शं नो वातो वात्स्रिं ब्रूमो वनस्पतीनिति^६ । ४ ।

^१ *Isu* एका corrected to एका D (schol) एकाग्रहण (1) सूक्तप्रस-
 गात् — ^२ According to Dārila the hymns called शम्भुमयोभू are
 आपो हि षा मयोभुव श नो देवीरभिष्टय इति (i 5 1, 6 1), the
 pratikas therefore are i 4 1, 5 1, 6 1, ii 14 1, iii 21 1, iv 1 1
 In the beginning of Ath Pariç 34 26 the मृगारसूक्तानि are given
 exactly as in the Kauçika, cf also Pet Lexicon sub voce — ^३ D
 (schol) मृगारसूक्तानि (1) तयोरनुपयुक्तानि सूक्तान्यवेमन्त इत्यादीनि
 (iv 28 1) तेषु सर्वेषु प्राप्तेषु तमह इद्रेभिरित्येतद्वर्जित्वा (ii. 20 1),
 but Ath Paddh अमयो यन्तीत्यादि तावत्पर्यन्तं दाययन्तातलीवर्जं
 (xi 6 28) i.e. the last verse of the last hymn in this gana — ^४ The
 pratikas are iv 33 1, vi 19 1, 23 1, 24 1, 51 1, 57 3, 59 1,
 61 1, 69 1, 93 1, 107 1, viii 39 1, 66 1, 67 1, 68 3, 69 1, xi.
 6 1, the Ath Pariç 34 26 has the same text (joining on to the
 मृगारसूक्तानि in the preceding passage), and it ends . अपि
 ब्रूमो वनस्पतीनिति शान्तिगणः ॥ इति सर्वं सूक्ते कीशिकोक्तबृहच्छान्ति-
 गणः ॥ २६ ॥ The Ath Paddh in its description of the शान्त्युदक also
 knows the distinction between बृहच्छान्तिगण and लघुशान्तिगण, cf
 su 4 note 7 — ^५ vi 10 1 — ^६ K and Ath Paddh शताती —
^७ The pratikas are i 4 1 5 1, 6 1 (cf note 2 on this page) 23 1;
 iv 13 1 (the शतातीय सूक्त^८ So according to Dārila उत देवा इति
 शतातीय the Ath Pariç 34. 27 which has simply the pratika उत
 देवा and the Ath Paddh शतातीय देवा सूक्त), viii 66 1, 67 1,
 68 3, 69 1, xi 6 1 Ath Pariç 34 27 has the same gana, and it
 is there called लघुशान्तिगण, so also Ath Paddh —

पृथिव्यै श्रोत्रायेति' त्रिः प्रत्यासिञ्चति । ५ । इति' शान्तियुक्तानि । ६ । उभयतः सावित्र्युभयतः शं नो देवी' । ७ । अहतवासाः' कंसे शान्त्युदकं करोति । ८ । अतिसृष्टो अपां वृषभं' इत्यपो ऽतिसृज्य' सर्वा इमा आप ओषधय इति पृष्टा' सर्वा इत्याख्यात' ओं बृहस्पतिप्रसूतः' ^{१०}

^१ vi. 10. 1; Ath. Paddh. to this and sū. 3 पृथिव्यै श्रोत्रायेति तृचेन शान्त्युदकमध्ये शान्त्युदकं प्रसिपति । पुनः पृथिव्यै श्रोत्रायेति तृचेनापि पयुञ्चति प्रत्युदकं. — ^२ Ch E have a colon here and not after 'युक्ता-नि; D (schol.) पूर्वो गणः शान्तिवाच्य उत्तरो ऽ पि शान्तिशब्दवाच्यः समुच्चिताणां संज्ञा पूर्वोत्तरा... सर्वपापप्रशमनयोजनत्वात् शान्तिशब्दप्रयोगः संख्यव्यवहारभावात् । एतानि युक्तानि महाशान्तिसंज्ञा भवतीति वाक्यविशेषः महाशान्तिमावपति सत्यवहारदर्शनात् (Kauç. 39. 27; 43 ०). — ^३ D (schol.) शान्तिराय तयोस्तत्त्वविमुर्धरेणमिति कर्तव्या (Rv. iii. 62. 10; also VS. TS. SV. etc.) उभयतः शं नो देवी (i. 6. 1 or ii. 25. 1) ... आचार्य शान्त्युदके मन्त्राणां प्राक्सवित्र्या शान्त्युदकं क्रियामाह; Ath Paddh शान्त्युदकप्रारम्भे समानो च शं नो देवी सावित्री चेति प्रयोक्तव्या; these two hymns stand at the beginning of the first gana, the शान्तिगण (Ath. Pariç. 34. 1). The remaining pratikas of this gana are xix. 1. 9 (wanting in the Chambers codex); xix. 1. 10; vii. 69. 1, xix. 12. 1; cf the two çantiganas above. There is further a पिप्पलादिशान्तिगण in the ganamālā, Ath. Pariç. 34. 20, which contains the latter of these hymns शं नो देवी शं न इन्द्रापो यं नो वातो प्राक्ता दीः पिप्पलादिशान्तिगणः । नृवाक (1). The pratikas are i. 6. 1 (ii. 25. 1); xix. 10. 1, vii. 69. 1; xix. 9. 1. — ^४ Ch E have a colon here and not after देवी. — ^५ xvi. 1. 1. — ^६ Ch विसृज्य; D omits the passage from the beginning of the sūtra up to this word. — ^७ B D (text) and Ath. Paddh सृष्टा; Bū सृष्टा in the text पृ. सृ on the margin. — ^८ Bū Ch 'ख्याता; D (schol.) ओषधीर्गृहीत्वा । आहारकं पृच्छति । सर्वा इमा ओषधय पृच्छति । ... आहारकः प्रत्याह सर्वा इति सर्वा अपि; Ath. Paddh प्रथमं कर्ता ब्रह्माणं प्रयच्छति । सर्वा इमा आप ओषधय इति सृष्टा (!) । सर्वा इति ब्रह्माणं प्रवीत् । सर्वा इति किं । चित्यादिभिः सर्वाभिरौषधीभिः । (cf. Kauç. 16) गगादिसर्वाभिरद्भिः. — ^९ K P Bū and Ath. Paddh बृहस्पतिः. — ^{१०} Ch प्रसूतः. —

करवाणीत्यनुज्ञापो^१ सवितृप्रसूतः भवानित्यनुज्ञातः^२ कु-
र्वीत^३ । ९ । पूर्वया कुर्वीतेति गार्ग्यपार्थश्रवसभागलिका-
ङ्गायनोपरिवभ्रवकौशिकजाटिकायनकौरुपथयः^४ । १० ।
अन्यतरया कुर्वीतेति युवा कौशिको युवा कौशिकः
। ११ । ॥ ९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे प्रथमोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ So all MSS — ^२ Ch B: भवामी° — ^३ Ath. Paddh. कर्ताब्रवीत् ।
अं वृद्धस्यतिप्रसूतः करवाणि । ततो ब्रह्माब्रवीत् । सवितृप्रसूतः कुर्वतां
भवानिति. — ^४ B (schol.) पूर्वया शान्त्वा (sq. 2) श्राव्यद्वक करोति. —

॥ ओ ॥

पूर्वस्य^१ मेधाजननानि । १ । शुकसारिकृशाना^२ जिह्वा^३
बध्नाति^४ । २ । आशयति^५ । ३ । औदुम्बरपलाशकर्कशूना-
मादधाति^६ । ४ । आवपति^७ । ५ । भक्षयति^८ । ६ । उपा-
ध्यायाय भैक्ष^९ प्रयच्छति^{१०} । ७ । सुप्तस्य कर्णमनुमन्त्रयते^{११}
। ८ । उपसीदन्नपति^{१२} । ९ । धानाः सर्पिर्मिश्राः सर्वहु-
ताः^{१३} । १० । तिलमिश्रा^{१४} हुत्वा प्राश्नाति^{१५} । ११ । पुरस्ता-
दग्नेः कल्माषं दण्डं निहत्य पश्चादग्नेः कृष्णाजिने धाना
अनुमन्त्रयते^{१६} । १२ । सूक्तस्य पार^{१७} गत्वा प्रयच्छति^{१८} । १३ ।

^१ पूर्व विषमोप (i 1) cf Kauç 7 8. — ^२ Bu शारि E सारिक —
^३ D (schol) कृश गोमेयक इति प्रसिद्धाभिधान कृष्णवर्णा दीघपुच्छ ( ) —
^४ E जिह्वा — ^५ D (schol) मेधामिच्छत यीवार्था बध्न अय मे वरण
उरसीति (x 3 11, cf Kauç 19 22) च तथानिग आश्नादि सूक्तेन स
पाता (cf Kauç 7 10) आन्याहुतीना सपातानामयतीति होम । उभौ
च सधिजाविति वचनात् (cf Kauç 74 13) — ^६ Bu आशयति, D
(schol) यो मेधा कामयते ॥ कर्ता आशयति । बिद्धामन्यतमा —
^७ With this and the preced ng sutra cf Kauç 7 5, 6. — ^८ E D (text)
भैक्ष, D (schol) अध्यायायिचे (?) मित्राना समूह ददाति विषमोपेना-
भिमत्र्य (i 1) सर्वाख्यभिमत्र्याशीति (Kauç 7 16) वचनात् — ^९ D (schol)
यद्येधाविनमिच्छति राचावनुमन्त्रणमहनि स्वापप्रतिषेधात् — ^{१०} MSS
of the text उपसीद, D (schol) ब्रह्मचारी स्वाध्यायार्थं शुद्धमुपा-
सीद (?) अपति — ^{११} D (text) धाना मिश्रा D (schol) धाना घृतेन
मिश्रिता कुहोति — ^{१२} D (text) मिश्रान् D (schol) तिले मिश्रिता
धाना हुत्वा ब्रह्मचारी — ^{१३} D (schol) विषमोपेन कारयिता —
^{१४} D (text) सूक्तस्यात् — ^{१५} D (schol) धाना अभिनेन कर्ता —

सकृज्जुहोति' । १४ । दण्डधानाजिनं ददाति' । १५ । अहं
 रुद्रेभिरिति' शुक्लपुष्पहरितपुष्पे किंस्त्यनाभिपिप्पत्यौ'
 जातरूपशक्लेन' प्राक्स्तनयहात्प्रागयति' । १६ । प्रथम-
 प्रवदस्य मातुरूपस्ये तालुनि संपातानानयति । १७ ।
 दधिमध्वागयति । १८ । उपनीतं वाचयति' वार्षशतिकं'
 कर्म । १९ । त्वं नो मेधे द्यौश्च म' इति भक्षयति । २० ।
 आदित्यमुपतिष्ठते'^{१०} । २१ । यदये तपसेत्यायहायण्यां'^{११}
 भक्षयति'^{१२} । २२ । अग्निमुपतिष्ठते'^{१३} । २३ । प्रातरग्निं गिरा-
 वरगराटेषु दिवस्पृथिव्या'^{१४} इति संहार्य'^{१५} मुखं विमार्ष्टि
 । २४ । ॥ १ ॥ ॥ १० ॥

पूर्वस्य' ब्रह्मचारिसांपदानि । १ । औदुम्बरीादयः' । २ ।

^१ D (schol) अजिनेनैव — ^२ Bg दधाति, D (schol) ददाति
 कर्त्तुं — ^३ iv 30 1 — ^४ h नाभि, D (schol) किंस्त्य शुक्ल
 तस्य नाभि — ^५ D (schol) and Ath Paddh जातरूपशक्लेन
 निघुष्य — ^६ D (schol) इदं जातकविधिकस्य, Ath Paddh and
 Daç kar introduce the corresponding passages with the words
 अथ जातकर्म उच्यते — ^७ D divides a sūtra here, D (schol)
 अहं रुद्रेभिरिति सूत्रं (iv 30 1) आ यातु मित्र इति गयति वचन (ii
 8 1 cf Kauç 5) 17) । उपनीतमितिवचनात् — ^८ D (schol) यो
 वर्षशतमायुरिच्छति पुत्रादे' म प्रथम(प्र)वदेव (१) सर्वं कर्म कुर्यात् —
^९ vi 10^c 1 xii 1 53 (D (sch 1) द्यौश्च म इदं पृथिवी चातारिच च म
 व्यच इति क्रमलिगाद्य) — ^{१०} Bu *तिष्ठति, D (schol) अन्यतरेण उप-
 स्थान — ^{११} vi 61 1 — ^{१२} Ch Bu D (text) *यहायिष्या — ^{१३} D
 (schol) मार्गशीर्षयोर्मास्या मेधाकाम, this sūtra is wanting in F —
^{१४} This sūtra is wanting in D — ^{१५} iii III 1, vi. Cj. 1, 125. 2
 (ix 1 1, xix. 3 1), D (schol) दिवस्पृथिव्या इति पञ्चानुवाकाश्च
 These pratikas are part of the second वर्षस्मरण, Ath Pariç 31 27,
 cf. Kauç. 12 15 and 12 10 note — ^{१६} D (schol) ब्रह्मचारी निद्रा-
 त्यक्ता — ^{१७} पूर्व चिपमोय (i 1), cf. Kauç. 7 8. — ^{१८} Cf Kauç.
 10. 4. —

ब्रह्मचार्यवसथादुपस्तरणान्यादधाति' । ३ । पिपीलि-
 कोद्वापे' मेदोमधुश्यामाकेपीकतूलाभ्याज्यं' जृहोति । ४ ।
 आज्यशेषे पिपीलिकोद्वापानोप्य याममेत्य सर्वहुतान्
 ५ । ब्रह्मचारिभ्यो ऽन्नं धानास्तिलमिश्राः प्रयच्छति । ६ ।
 एतानि यामसांपदानि' । ७ । विकार स्यूणामूलावत-
 क्षणानि सभानामुपस्तरणानि' । ८ । यामीणेभ्यो'
 ऽन्नम् । ९ । सुरां सुरापेभ्यः' । १० । औदुम्बरादीनि
 भक्षणात्तानि' सर्वसापदानि^{१०} । ११ । चिज्योतिः
 कुस्ते^{११} । १२ । उपतिष्ठते । १३ । सव्यात्पाणिद्वया-
 लोहितं रसमिध्रमघ्राति । १४ । पृश्निमन्थः^{१२} । १५ ।
 जिह्वाया उत्साद्यमह्योः परिस्ररणमस्तृहणं^{१३} हृदय दूर्ण
 उपनह्य तिस्रो रात्रीः पल्पूलने वासयति^{१४} । १६ । चूर्णा-

^१ E ब्रह्मवर्चावसथान्य* — ^२ D (schol) कीटिकाभिरुत्कीर्ण
 मुद* — Ch E Lu *श्यामाके* — ^३ D (ho) इपीकतूल (C) d दूयो,
 शरपुष्प — ^४ D (s h l) इत्यादुम्बरादीनि धानाना प्रदानातानि
 यामकामेन कार्याणि — ^५ D (clol) ब्रह्मचारिसापदेभ्य विशेयो
 यामसापदात् समिद्धिकार । उपस्तरणेषु उभयविशेषणत्वात्
 विकार इति वर्तते — ^६ P Bb यामणोभ्यो F यामपिभ्यो D
 (t v) यामीणेभ्यो D (ch l) ब्रह्मचारिस्थाने यामीणाधिकार —
^७ K सुरापे D (b) ये यामोणा सुरा पिबति तेभ्यो मथ दद्यात् —
^८ Lu भक्ष — ^९ D (ch l) औदुम्बरपलाशककंस्थूनामादधानो
 त्वेवमादीनि (har. 11 41) भक्ष्य तोत्वेवमन्नानि (for *मन्तानि)
 कर्माणि सर्वकामस्य भवति पूर्वग्रहणमुक्त (1) — ^{१०} So 1
 nis th rest ज्योतिष्कु* — ^{११} D (11) पूर्वस्य (1) कर्म
 पृश्निमन्थः । पृश्निर्गो कर्करा तदगसाधनी मदस्तृहणं जिह्वादीना (1-2
 the next cu.) पृश्निसमन्थयार्थ — ^{१२} So K Ch Bt P l b *मिहण
 Γ *मिहण Bt suggests hesitation for the reading परिस्ररण मन्थ्य
 comparing Hemac. 6 5 मन्थ्यो मन्थुद्वय, cf note 14 — ^{१३} K E
 Ch वासयति D (text and schol) जिह्वायानुसाद्यमह्यो (1) परिस्ररणा
 वृषिकान्मृणो (1) मेधूलक । हृदय प्रसिद्ध । सर्वानि प्रन्थ १ जिह्वा

नि करोति' । ११ । मिश्रधान्ये' मन्थ' श्लेष दधि मधु-
मिश्रमश्नाति । १८ । अम्लिन्यमु यदावधन्वव प्राणानिति'
युग्मकृष्णलं वामितं वध्नाति' । १९ । सात्त्विकं पुन्य-
गात्रं द्वादशरात्रं संपातवन्तं कृत्वानभिमुखमश्नाति । २० ।

॥ २ ॥ ॥ ११ ॥

जयं मह' इति मादानकृतं स्त्रीरुदनमश्नाति^{१०} । १ ।
चमसे' मत्स्यवात्साया' रुग्णे त्रीहियवाचवधाय मृष्टे-
यित्वा' मध्वामिष्यागचति । २ । पृथिव्यं श्रोत्रायेति'^{११}
जुहोति । ३ । वत्सो विराज' इति मन्थान्तानि^{१२} । ४ ।
महदयं तदृ पु म जानीष्वमेह यातु मं वः पृथ्यन्ता मं वो

टीका पूर्वमद्य इति कुर्याद्विधानात् । सर्वोलीति दृष्ट इत्येव ( ) वद्धा
(Cud) वद्धा) दृष्ट औपवास तिष्ठो रात्रौ पूर्वमग्नये प्रदिश्य वास
यति विराज —

D (schol) दत्तं इति कीर्त्तानि (?) करोति । मह दामना
सवीक्ष्य — ^१ E मिश्र — ^२ D (text) omits this word D
(sch L) मध' (?) ल' (१ मिश्रधान्यानि) दूरे (?) इत्योदकेन वृत्ता मिश्रधा-
न्यो मध' — ^३ १ १ १ (cf. the first verse of the *h. loc.* 12 1, note)
४ १ २ १ — D (schol) एतेषां प्रतीक्षायां कनकपत्रमणि
वामयित्वा । सर्वप्रसन्नमिच्छन्ति मन्थपत्रमिति च दृष्टी' । वृत्ता
गतिर्वेति (C d गते, प्रसिद्धमिच्छान्दय च सादरमणि cf. *h. loc.* 12
1 — ^१ EP मात्स्यवत् D (text) सोपदस — D (schol) to the *entire*
entire समान्दण्डत्वात् पदवि श्रुतमोदन पुरपात्र पुरपात्र वृत्ता
द्वादशाहानि संपातवन्तं करोति — ^{१०} १ 11 1 — ^{११} So all MSS
11 1 — D (schol) महदयं तदृ (Cud महद) विचार मादानवानि
वाटानि महदयं दय फल तै वाटि — ^{१२} D (schol) सपत्नान् —
^{१३} L पालदमसे Ch has पाल on the margin — ^{१४} EP E D
(t xi) मात्स्य, D (sch L) प्रस्थितमसाकार तत्र सात्त्विकं पद
वृत्ता — ^{१५} F महदय, D (schol) दृष्टी' वृत्ता (?) — ^{१६} १ 12
1 — ^{१७} XIII 1 22 — ^{१८} D (sch L) चिच्छोति वृत्त इत्यादीनि
(*h. loc.* 12 12 *h. loc.* इत्येव मथातानि वनाणि भवति —

मनांसि संज्ञान न इति सामनस्यानि^१ । ५ । उदकुलिजं^२
 संपातवन्त यामं परिहृत्य मध्ये निनयति^३ । ६ । एवं
 सुराकुलिजम् । ७ । त्रिहायण्या वत्सतर्याः^४ शुक्तानि पि-
 गितान्याशयति^५ । ८ । भक्तं सुरां प्रपा^६ संपातवत्करोति^७ । ९ ।
 पूर्वस्य ममाये वर्च इति वर्चस्यानि^८ । १० । औदुम्बरा-
 दीनिषीणि^९ । ११ । कुमार्या दक्षिणमूर्ध्मभिमन्त्रयते^{१०} । १२ ।
 वपा^{११} जुहोति । १३ । अयिमुपतिष्ठते^{१२} । १४ । प्रातरयि
 गिरावरगराटेषु दिवस्पृथिव्या इति^{१३} दधिमध्वाशयति । १५ ।
 कीलालमित्रं क्षत्रियं^{१४} कीलालमितरान्^{१५} । १६ ॥ ३ ॥ १२ ॥

^१ III 30 1, v 1 5 v 64 1 73 1 74 1 94 1 (in 8 5) v 57 1

No gana corresponding to this is to be found in the ganamala or in the list of ganas given in the A¹ Sarvanukramanikā — ^२ E B कुलोजं D (schol) कुलिजो घट — 'D (schol) अन्यतमेन सूक्तेन याम परिजन परिहृत्य यामजनस्य मध्य आवर्जयति — 'D (text) 'हायिण्या वत्सतर्या — Ch B B शुक्त्यानि P B शुक्तानि D (schol) शुक्तान्या सुतरसे (Cod 'सुतरास) कृत्वा — 'D (schol) ये सामनस्यमिच्छति अग्रातोति प्रैष — D (schol) भक्तसुरे (Cod 'रा) प्रसिद्धे प्रपा पानीय (Cod प्रपाद्यातिथ) D (schol) to Kāu 30 19 भक्तसुरा⁽¹⁾ प्रपा All MSS. of the text read as above — ^३ D (schol) धनाशनपाने (' for धाना^२) यथा स्यात् । अकाले बुधितस्य मा भूतामित्यर्थ (Cod भूतामित्यर्थ — ^४ D (schol) पूर्व त्रिपत्तोय । 1 v 3 1 The second वर्चस्यमण Ath Paric 34 77 begins with these two pratikas continued with the three in sūtra 15 (in 16 1, vi 69 1, ix 1 1), and with the following pratikas rubricated in Kāu 13 in 92 1 in III 1 39 1 and ends with यस्ते गन्ध इति तिसृभि (in 1 23 fg the गन्धप्रवादा अच . Kāu 13 12), D (schol) अनयो सक्तयो दी त्रिफलानि कर्माण्युच्यते For the first वर्चस्यमण (Ath Paric 34 10) see Kāu 13 1, note — ^{१०} D (schol) आदधात्यावपतीवितानि भवणातानि (Kāu 10 4 1g) — ^{११} D (schol) कुमारीवर्चस्यमितत् — ^{१२} D (schol) घातस्य पशो — ^{१३} D (schol) प्रकृतयोरेवतररेण — ^{१४} in 16 1 vi 69 1, ix 1 1 (et al), cf su 10, note, and Kāu 10 24 — ^{१५} D (schol) अच मित्रा⁽¹⁾ दधिमध्वाशयति कीलालमित्र — ^{१६} D (schol) इतरान् . . . अनुलीमजान् मृथतरजान् —

हस्तिवर्चममिति^१ दन्तिनम्^२ । १ । हस्तिदन्तं^३ वधा-
ति । २ । लोमानि जतुना मंदित्य ज्ञातरूपेणापिधाप्य^४
। ३ । मिहे व्याघ्रे यगो हविगिति^५ स्नातकमिहव्याघ्रयन्त-
कृष्णवृषभराज्ञां^६ नाभिलोमानि^७ । ४ । दगनां शान्तवृ-
क्षाणां जकलग्नि^८ । ५ । एतयोः प्रातरग्निं गिरावग्गरा-
देषु दिवस्पृचिष्या^९ इति मत्त मर्माणि म्यालीपाके पृक्ता-
न्यध्याति^{१०} । ६ । अकुगलं यो प्राक्षणे लोहितमश्रीया-
दिति गार्ग्यः । ७ । उक्तो लोममणिः^{११} । ८ । सर्वेषांमा-

^१ III 22 1 The first वर्चस्मय (Ath. Paris 24 10) contains the follow-
ing pratikas including this one ये विपत्ता अग्निजम् प्रातरग्निं हस्ति
वर्चसं मिहे व्याघ्रे यगो हविगिति मेष्टो गिरावग्गरादेषु यदा सोम
प्रातः मृषे पक्ष वर्चो अरेषु येन महानध्या उपगमिहि, वर्चस्यानि ॥ १० ॥
इति वर्चस्मय The pratikas are 1 1 1 9 1 cf. K&U 11 19),
III 16 1 (et. 6), 22 1 (et. 1) vi 28 1, 29 1 (et. 4), 58 1, 59 1
(et. 6), 12 1 11, xiv 1 25, 26 For the 22 1 1 1 9 1 cf. K&U 12 10 note — ^२ D (schol.) घटि चचियमृषतिष्ठते । अग्निमृषति-
ष्ठते अंतरस्तात् — ^३ D (text) हस्ति, D (schol.) हस्तिनो दन्तो हस्ति दन्तस्य
विहारी हस्तिदन्त (Cod. हस्ति). आग्नेयस्य वधाति — ^४ D (et. 1) वधा-
तीति वाक्यशेष — ^५ vi 28 1, 29 1 Cf. et. 1 et. 4 — ^६ Perhaps
वृष्णि is to be substituted for वृष्ण [cf. K&U 4 17, वृष्णि
शुवा], K 30 1, P 31 1 (see. man) वृष्ण, Ch (prim. 11 11)
वृष्णा, 11 1 वृष्ण II (text) वृष्ण, D (schol.) वृष्णवृषभ मिहो गो
वृषगो मिह (1') — ^७ D (schol.) जतुना मंदित्य ज्ञातरूपेणापि-
धाप्य वधाति — ^८ D (schol.) एतयोः प्रातरग्निं गिरावग्गरा-
देषु दिवस्पृचिष्या इति मत्त मर्माणि पाटमध्यानि नाभिलोमानि
महादीना यथाणि — ^९ D (schol.) मत्त मर्माणि पाटमध्यानि नाभिलोमानि
महादीना यथाणि — ^{१०} D (schol.) म्यालीपाके पृक्ता-
न्यध्याति — ^{११} D (schol.) उक्तो लोममणिः — ^{१२} B&D (text)
आग्नेयस्य, D (schol.) मत्त मर्माणि पाटमध्यानि नाभिलोमानि
महादीना यथाणि — ^{१३} D (schol.) म्यालीपाके पृक्ता-
न्यध्याति —

वयति' । ९ । अवसिञ्चति । १० । चतुरङ्गुलं तृण रजो-
हरणं विन्दुनाभिश्चोत्थोपमथ्यं^१ । ११ । शुनि किलासमजे'
पलितं तृणे ज्वरे यो ऽस्मान्द्वेष्टि य च वय द्विप्मस्त-
स्मिन्नाजयक्ष्म' इति दक्षिणा तृण निरस्यति गन्धप्रवा-
दाभिरलंकुरुते' । १२ । ॥ ४ ॥ ॥ १३ ॥

पूर्वस्य हस्तिवसनानि' । १ । रथचक्रेण सपातवता
प्रतिप्रवर्तयति' । २ । यानेनाभियाति' । ३ । वादित्रैः^२ । ४ ।
हतिवश्योरोष्य शंकराः^३ । ५ । तोत्त्रेण नयप्रच्छन्नः^४ । ६ ।
विद्या शरस्य मा नो विदन्नटारसृत्स्वस्तिदा श्व मनु-
निर्हस्तः परि वर्त्मान्यभिभूरिन्दो जयात्यभि तेन्द्रेति^५

^१ D (schol) पक्षभि प्रतीकै — Bu °युत्थो° — ^२ D (schol)
चतुरङ्गुलपरिमाणं तृण रजोहरणमुच्यते । रजोहरतीति (for रज उहरतीति)
रजोहरणं किञ्चित् । आकाशोदकविन्दुना — 'Pitt की° Bo Lex
किलासमथे — D (text) यक्ष — ^३ D (schol) यस्मै गन्ध इति तिसुभि'
(xi 1 23 lg 1 the second वर्षस्त्रयण kauç 19 1 not) अनुलिपति
मुरभिगर्धर्षचक्षामिन of kauç at ३ — D (schol) पूर्व विपत्तीयः । १ —
^४ D introduces the chapter with the words राश्रकर्मक्रम of kauç
8 1a, note, D (schol) to this sūtra पृथिवीविजयस्य हस्तिवले हेतुत्वात् ।
परसेनाहस्तिना (Cod परसेना) भगवत्करणे कर्माश्रय्यते । हस्तिवसनानिति
फलवचन वक्ष्यमाणानि वसनानीत्याधापयति — D (schol) cor-
ruptio परवलहस्तिन (1) युधाय प्रवर्तमानाना दृष्टान्ताया (1) रथचक्रेण
अतो (1) पत्न्या हस्तिन प्रवतयात — ^५ D (text) यानेनाभियाति D (schol)
यान अथादि ते न सपातसंस्कृतेन परमेनाहस्तिन अभिमुखो गच्छति —
^{११} D (schol) पुरोधा वादित्रै अभियाति । भेर्यादीनि वादीनि वा
दिवाणि भेरीमृदगङ्गहारिकादीनि — ^{१२} Ch शंकरा । शंकरा
D (schol) वस्तिरनुवसना (1) चर्म तयो प्रच्छिद्य शंकरा अन्यतरेणा
भिमुख परहस्तिना याति — ^{१३} D (text) नप° K °प्रच्छिन्नो
Bh °प्रयच्छन्तो, D (schol) तोत्र (1) हस्तेनोदत (1 r हस्तिनो तुदतो)
वेणुक (Cod twice वेणुक) इति प्रसिद्धानामा (1 for प्रसिद्धानाम) नप
यासो प्रवृत्तयेति 1) नप प्रच्छन्न । नप प्रावृत्त इत्यर्थः । तोत्र करण —
^{१४} 1° 1 (3 1—5), 19 1 20 1, ११ 1, ५१ 6३ 1 ६ 1 ६७ 1 ९७ 1 ९९ 1, ९९ 1

सांयामिकाणि' । ७ । आज्यसक्तूञ्जुहोति' । ८ । धनुरिध्मे'
 धनुःसमिधमादधाति' । ९ । एवमिध्विध्मे । १० । धनुः
 संपातवद्विमृज्य प्रयच्छति' । ११ । प्रथमस्येपुपर्ययणानि'
 । १२ । दुग्ध्यान्नीज्यापाशतृणमूलानि' बध्नाति । १३ ।
 आरे ऽ साधित्यपनोदनानि' । १४ । फलीकरणतुपयुसा-
 वतक्षणान्यावपति । १५ । अन्वाह' । १६ । अग्निर्नः
 शत्रूनग्निर्नो दूत इति मोहनानि^{१०} । १७ । ओदनेनोपयम्य
 फलीकरणानुलूखलेन जुहोति । १८ । एवमणून्^{११} । १९ ।
 एकविशत्या शर्कराभिः^{१२} प्रतिनिष्पुनाति । २० । अष्ट्वा

The corresponding gana in the gaṇamālā called अपराजितगण (11th P 19 31 13) contains the following hymns विद्या शरस्य मा नो वि
 दन्नदारसुखस्तिदा सशित (seesu 22) स्वया मन्यो यस्ते मन्यो (seesu 20)
 ता देवसेना अव मन्युर्निर्हंस परि वत्सान्यभिभूरिहो जयात्वाभि सन्द्रेत्य
 पराजितानि॥१३॥ The pratikas are : 2 1 (3 1-5), 19 1, 20 1, 21 1
 22 1 23 1 24 1 25 1 26 1 27 1 28 1 29 1 30 1 31 1 32 1 33 1 34 1 35 1 36 1 37 1 38 1 39 1 40 1
 41 1 42 1 43 1 44 1 45 1 46 1 47 1 48 1 49 1 50 1 51 1 52 1 53 1 54 1 55 1 56 1 57 1 58 1 59 1 60 1 61 1 62 1 63 1 64 1 65 1 66 1 67 1 68 1 69 1 70 1 71 1 72 1 73 1 74 1 75 1 76 1 77 1 78 1 79 1 80 1 81 1 82 1 83 1 84 1 85 1 86 1 87 1 88 1 89 1 90 1 91 1 92 1 93 1 94 1 95 1 96 1 97 1 98 1 99 1 cf Iso Kauç 16 4

¹ B: सया° D (schol) एतेषा सूक्ताना सयामसाधनकर्माणि —
² D (text) सकयञ्ज° — ³ B: ध्मे, D (schol) धनूयि इध्मा
 यश्चादेरिति वज्रर्त्रीहि — ⁴ D (text) धनुः — ⁵ K P join the word
 धनु to the preceding sūtra D (schol) सयामे वर्तमाने धनु
 सपातवत्कृत्वा राज्ञे प्रयच्छति — ⁶ D (text) प्रथमस्येति D (schol)
 प्रथमस्य विद्या शरस्येत्यस्य (2 1 or 3 1-5) इपूणा सर्वतीगमनफला
 नि कमाण्युच्यन्ते — ⁷ K P B: Bu Bb °पाशतृण° E °पाश तृण°,
 cf Pet Iax sut तृण D (schol) ज्यापाश तृणाना मूलानि तृणा
 न्ययमूकरवालकमप्रत्ययार्थं प्रसिद्ध (1) । अन्यतमस्य बधन मस्कारसाधन
 त्वात् — ⁸ 1 26 1 D (schol) अस्य सूक्तस्य कर्माणि शत्रुप्रयुक्तशस्त्राणा
 प्रतीपकरणफलानि, cf Kauç 47 १२ — ⁹ D (text) अन्वाह, D (schol)
 अथवा परसेना — ¹⁰ in 1 1, 2 1, there is no corresponding
 gana in the gaṇamālā D (schol) स्वपरघातमोहन — ¹¹ D
 (schol) अणव कणिकिका — ¹² Bu D (text) शर्कराभि, D
 (schol) परसेना प्रति सूर्ये (1) एकविंशतिशर्करा —

यजते^१ । २१ । संशितमिति^२ शितिपदीं संपातवती-
मवसृजति^३ । २२ । उद्धृत्सु^४ योजयेत् । २३ । इममिन्द्रे-
ति युक्तयोः^५ प्रदानान्तानि^६ । २४ । दिग्युक्ताभ्यां^७ नमो
देववधेभ्य^८ इत्युपतिष्ठते । २५ । त्वया मन्यो यस्ते मन्यो^९
इति संरम्भणानि । २६ । सेने समीक्षमाणो^{१०} जपति^{११} । २७ ।
भाङ्गमौञ्जाभ्याशानिङ्गिडालंकृतान्सपातवतो ऽनूक्तास्ते-
नाक्रमेषु वपति^{१२} । २८ । एवमामपाचाणि^{१३} । २९ ।
इङ्गिडेन समोक्ष्य तृणान्याङ्गिरसेनाग्निना^{१४} दीपयति । ३० ।
यां धूमो ऽवतनोति तां जयन्ति^{१५} । ३१ । ॥ ५ ॥ ॥ १४ ॥

ऋधद्भन्वस्तदिदासेत्याश्वत्थ्यां^{१६} पात्र्यां चिवृति^{१७} गो-
मयपरिचये हस्तिपृष्ठे पुरुषशिरसि यामिचाञ्जुहृदभि-

^१ So P B₁, K Ch अघा, B₅ अत्वा (?), || एवा जयते, D (text) अघ्वा, D (schol) अघ्वा यजे (?) निर्वापादि वध्वाशब्दयोजनात् ('for अघ्वा°) — ^२ m 19 1, cf su 7 note — ^३ D (schol) मुक्तपदी नेषो परसेनायामवसृजति पुरीधा — ^४ So K Bu E P D (text) Ch B₁ उद्धृत्सु, D (schol) उद्धृत (?) उद्धेत । उद्धिपेषु शत्रुषु पुष्ट योजयेत् — ^५ v 22 1 '3 1 E has a colon after this word — ^६ D (schol) आन्यसक्तनिखिबमादीनि (sutas 8-11) — ^७ E P °मुक्ताभ्या, D (schol) ये ऽ स्यो स्य प्राच्या दिशि प्राची दिशि-
ति दिग्युक्त (i) १० 1, ११ 1) उपस्थान । मचोक्ताना मृतीधानिदेशो
ऽन्यथ योगो मा भूत्, Ath Paric 34 17 (the इन्द्रगण) consists of the
same hymns Cf hanc 50 13 — ^८ v 13 1 — ^९ v 31 1, 32 1 cf
the अपराजितगण, hanc 14 7 note — ^{१०} || (schol) आत्मीया परसेना
च विनाशलिगे परसेनाया । आशोलिगे (l) स्वसेनाया — ^{११} Bu जयति —
^{१२} E omits sutras 29 30 || (schol) परसेनाक्रमेण देशेषु वपति ।
अनुवाचनमन्यारभण (for °न्यारभण?) मा भूत् — ^{१३} D (schol) दिगि-
डालंकृतानि सपातवत्यनूक्तानि etc — ^{१४} D (schol) आगिरसो ऽपि
कल्पोक्त — ^{१५} P B₁ जयति, D (schol) या (?) पुरुषाद्भोचेतनोति
व्याप्नोति तानितरे अव्याप्ता जयति — ^{१६} v 1 1, 2 1 — ^{१७} h Bu
E P B₁ D (text) तृवृति —

प्रक्रम्य^१ निवपति^२ । १ । वराहविहिताद्राजानो^३ वेदि
कुर्वन्ति । २ । तस्या^४ प्रदानान्तानि^५ । ३ । एकेष्वाहतस्या-
दहन^६ उपसमाधाय दीर्घदण्डेन सुवेण रथचक्रस्य खेन^७
समया^८ जुहोति । ४ । योजनीयां श्रुत्वा योजयेत्^९ । ५ ।
यदि चिन्नु त्वा नमो देववधेभ्य^{१०} इत्यन्वाह^{११} । ६ । वैश्याय
प्रदानान्तानि^{१२} । ७ । त्वया वयमित्यायुधियामणये^{१३} । ८ ।
नि तद्दधिप^{१४} इति राजोदयाचं द्वौडाववेक्षयेत् । ९ ।
यन्न^{१५} पश्येन्न^{१६} युध्येत् । १० । नि तद्दधिपे वनस्पते ऽया
विष्टाय इन्द्रो दिशश्चतस्र^{१७} इति नवं रथं राजानं समार-
थिमास्थापयति^{१८} । ११ । ब्रह्म जज्ञानमिति^{१९} जीवित-
विज्ञानम्^{२०} । १२ । तिस्रः^{२१} स्रावज्जूरहारेष्ववधाय^{२२} । १३ ।

^१ K °भिक्रम्य — ^२ D (schol.) पात्र्या तृषुति (!) गोमघप-
रिषय कृत्वा ता पात्री हस्तिन पृष्ठे करोति अभिधान् प्रति अ-
भिक्रमति जुहुन् (!) । शत्रुप्रयोग । अह्नि समाप्ती निवपन पा-
त्र्या — ^३ D (schol.) सुकरेण खाता मृदमानीय — ^४ D (text)
यस्या D (schol.) तस्या वेद्या — ^५ See Kauç. 14 24 note — ^६ K P
°हनस्याह — ^७ E P D (text) °दहनम् D (schol.) एकह्वा (!) हुतो
यस्यसादहनमुपसमाधाय — ^८ Ch शरवेन D (schol.) यावता कृ-
शान न सृष्टति रथस्य चक्रान्तस्य क्षिद्रेण — ^९ D (schol.) अभित
परित — ^{१०} D (schol.) सयामयोश्वा वाच श्रुत्वा पुरोधा योज-
येत् — ^{११} १ 2 4 ५ 13 1 — ^{१२} D (schol.) परस्मैकान् —
^{१३} D (schol.) वैश्याय राज्ञे सकृन्तित्यादीनि cf Kauç. 14 8-10 —
^{१४} = 2 5, D (schol.) प्रदानान्तानि बलाधिकृतत्वात् कुर्यात् —
^{१५} v 2 6, D (schol.) अत्रा पुरोधा राज्ञा सह (Cod रत्तरह) द्वौद्वौ
योद्वारावपेययेत् — ^{१६} Bu यन्न, the rest यन्न — ^{१७} K D (text) पश्येन (!),
D (schol.) corruptly य राजानं ('for राजानं') पश्येत् छदयाचेतयोस्ततो
न युध्येत् राजा — ^{१८} v 2 6 xii 3 33 vi 3 1 110 1, viii 8 22
D (schol.) नि तद्दधिप इत्येका । वनस्पत इति सूक्त । अथा विष्टेत्यादि
द्वे — ^{१९} D (schol.) पुरोधा — ^{२०} D (schol.) ब्रह्म जज्ञानमिति सह
त्वादिका, iv 1 1 (v 6 1) — ^{२१} Bu D (text) जीवितज्ञान, D (schol.) व्या-
धितो (Cod °त) जीवित्यति वेति ('for ज वेति') अग्नये तत्सावधारणविज्ञान-
न (Cod °न, कर्ता चितयित्वा कुर्यात् — ^{२२} h Bu B E तिस्रः — ^{२३} D (schol.)

पाशैरादानसंदानानि^१ । ६ । मर्मैणि तं इति क्षत्रियं सं-
 नाहयति^२ । ७ । अभयानामप्ययः^३ । ८ । इन्द्रो मन्थत्विति^४ । ९ ।
 पूतिरञ्जुरिति^५ पूतिरञ्जुमवधार्य^६ । १० । अश्वत्थवधकयोरग्निं^७
 मन्थति । ११ । धूममिति^८ धूममनुमन्थयते । १२ । अग्निमित्य-
 ग्निम्^९ । १३ । तस्मिन्नरण्ये^{१०} सपत्नक्षयणीरादधात्यश्वत्थव-
 धकताजङ्गङ्गाह्रस्वदिरशराणाम्^{११} । १४ । उक्ताः^{१२} पाशाः^{१३} । १५ ।
 आश्वत्थानि कूटानि भाङ्गानि जालानि^{१४} । १६ । बाधकदण्डा-

^१ D (schol) आदीयते अनेनेत्यादान पाश समुपदीयत(?) इति सदान
 पादवधन । इगिडालकृता सपातघत इत्यादीनि (Kauç 14 28) आदान-
 सदानयो र्नेनाक्रमेण (Cod सनेना) वपनमादानेति यद्वहण आदानवप-
 नस्यैव केषलस्य प्रयोगार्थ — ^२ vii 118 1 — ^३ Ch Bu सन्ना^०

^४ D (schol) अभय द्वावापुधिवीत्यादय एतेषामेतत्कर्म गच्छति (vi 40
 1, etc) the first अभयगण of the ganamala (11th Pariç 84 12)
 contains the following pratikas स्वस्तिदा विशा ब्राह्मणेन पर्युक्तासि न
 ता अर्वा रेणककाटो अभय मित्रावरुणावभय द्वावापुधिवी अक्षी यामाय
 हत तर्द पेमेमा आशा इन्द्र मुशामा मैत पन्था स्वस्तिदा विशा
 पतिर्नमस्ते घोषिणीभ्य आ ते राष्ट्रमिदमुद्धेयो यत इन्द्र भयामह इत्य-
 भयानि ॥ १२ ॥ the pratikas are : 21 1, iv 19 2; 21 4, vi 32 3,
 40 1, 2, 50 1 vii 9 2, 91 1, viii 1 10, 5 27, xi 2 31, xiii 1 5,
 xiv 14 1, 15 1 For the second अभयगण (Ath Pariç 84 99) see
 Kauç 101 3 — ^५ viii 8 1, D (schol) सक्ते कृते समानादित्वात् ।

मथनसमिदाधानयो प्रयोगार्थ — ^६ viii 8 7 — ^७ D (schol)
 जीर्णरञ्जु अग्निनिपातदेशे अर्धर्चेन — ^८ D (schol) पिप्पलकिरमा
 लयो (1 for 'गिरिमालयो ?) — ^९ viii 2^० — ^{१०} The same
 अर्धर्च beginning at the second word अग्निम् — ^{११} D divides a

sutra after तस्मिन् and glosses तस्मिन् (sc अग्नी) सेनाकर्मणि स्यु —
^{१२} D (schol) अरण्ये कर्मद न युद्धदेशे वधक करिमालक (1 for
 गिरि?) । ताजङ्गङ्ग एरड । आह्र पलाश । खदिरशरी प्रसिद्धी —

^{१३} Ch I joins this word to the preceding sūtra — ^{१४} D (text) पा-
 लाशा, D (schol) अस्त्र सूक्तस्य ये उक्ता पाशा ते भवति भाङ्गमोजपा-
 शानित्यमी (Kauç 14 28) — ^{१५} B D (text) जालानि, D (schol)
 कूट खादाना (for खादाना? cf Danta to Kauç 38 7, खदा स्वभावज
 गते ?) प्राणिवधन जल(?) व्याधाना प्राणानुरोधन —

नि । १७ । स्वाहिभ्यं इति मित्रेभ्यो जुहोति । १८ । दुराहा-
मीभ्यं इति सव्येनेङ्गिडममित्रेभ्यो बाधके । १९ । उत्तरतो
ऽपेलोहिताश्वत्थस्य शाखां निहत्य नीललोहिताभ्या सू-
त्राभ्यां परित्यक् नीललोहितेनामूनिति दक्षिणा प्रहाप-
यति । २० । ये बाहव उन्निष्ठतेति यथा लिङ्गं संप्रेष्यति । २१ ।
होमार्थं पृथदाज्यम् । २२ । प्रदानान्तानि वाप्यानि । २३ ।
वापैस्त्रिषन्धीनि वज्ररूपाण्यर्बुदिरूपाणि । २४ । शिति-
पदी संपातवती दर्भरज्ज्वा क्षत्रियायोपासद्गण्डे वध्ना-
ति । २५ । द्वितीयामस्यति । २६ । अस्मिन्वस्विति राट्वा-

¹ viii १ २३^a — ² So Bu only, K Cb E P B₁ Bb इत्यमित्रेभ्यो D (text) इत्यमित्रेभ्यो D (schol) मन्त्रार्थं (?) आत्मीयार्थं मन्त्रार्थमाज्य जुहोति —
³ The remainder of viii १ २३^a — ⁴ D (schol) वधककाष्ठे प्रज्वा-
लितबाधकौऽपि तस्मिन्नुज्ज्यात् — ⁵ D (schol) भूमिदरे — ⁶ Cb D
(text) परित्यक्, D (schol) वेष्टयित्वा — ⁷ viii १ २३^a — ⁸ So only E
and Ch (sec man), K B₁ B₂ P Cb (prim man) D (text) बाहवयति,
Bb बाहवयति D (schol) दक्षिणाद्वारे (?) प्रक्षेपेण त्याज्ययति — ⁹ xi १ १,
10 १ — ¹⁰ D (schol) अग्नयो सक्तयोर्येषां प्रविविधान- (?) मन्त्रादी-
संप्रेष्यति । मन्त्रोक्तासु क्रियासु योक्ते यो (?) पुरोधा उन्निष्ठत स नद्यध्वमु-
दाहरति सप्तहध्वजकरणयो (?) — ¹¹ D (schol) अग्नयो सक्तयोर-
ज्यसक्तूनित्यादीनि (Cod *सक्तयोरऽप्यसक्तूनीत्यादीनि, Kauç 14 १—11)
भागमीजाभ्याशनेवमा- (Cod *नेयन-) मन्त्रावाणि (Kauç 14 २९, २०)
आदानसदानानि (Kauç 16 ६) भाङ्गानि जालानि (Cod भाङ्गानि जाल-
ानि, Kauç 16 १६) — ¹² D (text) वाप्यानि वापैस्त्रिषन्धीनि (?) —
¹³ D (schol) पाशादिभिस्त्रिषन्धीनि व्याख्यातानि वज्ररूपाणि च अर्बु-
दिरूपाणि च त्रिषन्धीनि छेदाय वज्ररूपाणि भेदाय अर्बुदिरूपाणि च
(त्रिषन्धीनि छेदाय) पाताय परेषा तिस्रो धार्य एकवासमिता (?) Cod
*समिता (?) । त्रिषन्धानि (?) वज्ररूपाणि पादुरगकपालकर्तृका पट्टिचतुष्क ।
अर्बुदेरेव रूप येषा वर्तुलानि सर्वाख्यायसानि सर्वाणि रज्जुप्रतिवद्धानि
रगिडालकृतानि — ¹⁴ D (schol) दर्भशुल्बेन क्षत्रियार्थं विग्राम
णार्थोर्ध्वभेदं तत्र वध्नाति — ¹⁵ II (schol) शितिपदी संपातवती
(cf Kauç 14 २२) अभिमन्त्रान् (?) अभिमन्त्रान् (?) प्रति अस्मति —
¹⁶ १ १ १, E has a colon after इति —

वगमनम्' । २७ । आनुशूकानां व्रीहीणामावस्कजैः' का-
म्पीलैः शृतं सारूपवत्समाशयति' । २८ । अभीवर्तेनेति'
रथनेमिमणिमयःसीसलोहरजतताम्रवेष्टितं हेमनाभिं वा-
सितं वद्धा सूचोतं बहिर्हि कृत्वा संपातवन्तं प्रत्यृचं भृ-
ष्टीरभीवर्तोत्तमाभ्यामाचृतति' । २९ । अचिक्रददा त्वा ग-
न्धिति' यस्माद्राष्ट्रादवस्तुस्तस्याशयां शयनविधि' पुरो-
डाशं दर्भपूदके' निनयति । ३० । ततो लोष्टेन' ज्योतिराय-
तनं संस्तीर्य' क्षीरौदनमध्नाति । ३१ । यतो लोष्टस्ततः' संभा-
राः । ३२ । तिसृणां प्रातरग्निते पुरोडाशे ह्वयन्ते' । ३३ ॥ ७ ॥ १६ ॥

¹ D (schol.) अनपदं तस्यावगमनकरं अनुरागकरं, Datta ends the seventh kandikā at this point — ² So Ch E, & Bu P Bh Bh
•सूकानाम् D (text) अनुशूकां D (schol.) प्रथमानां शूकानां (') लूनानां
पक्षोज्जातानि शूकानि (') ततो निवृत्तानि व्रीहयोऽनुशूका (Cod. अनुशूका)
तेषां व्रीहीणां, cf Bu Lex aut आनुशूक and आनुसूक — ³ आ-
वस्कजैः D (text) आवस्क D (schol.) यषणकाष्ठानि आवस्कजानि ।
आवस्क द्वित्रस्य व्रक्षस्ततो (1 for बुधस्त?) जातानि पुन सारूपवत्स पु-
ष्टिकर्मत्वात् — ⁴ D (schol.) राज्ञां — ⁵ 1 2 1 — Ch L
Bi D (text) बध्नाति, D (schol.) रथचक्रस्य बाह्यपृष्ठसद्वयव
(cf पृष्ठ ३ in Bu Lex) मण्यकार कृत्वा एतं (अथ ॥) तन्मणि
वेष्टयित्वा नाभिमणिद्वारं मुखर्णद्वारं कृत्वित्यर्थः । वासितं वयोदशादथ
(huag 7 19) इत्युक्तं — ⁶ D (text) अष्टय D (schol.) अष्टि (') वा-
यव (for वयव?) इत्यर्थः — ⁷ D (schol.) अभीवर्तोत्तमाभ्या उदसी
सपत्रवयव इत्याशयम्, 1 29 5 c — ⁸ in 3 1 4 1 — ⁹ So Ch P
Bh शयनविधि the rest शयनविधि, D (schol.) यस्माद्देशात्पराजेन नि-
ष्कासितं तस्य राष्ट्रस्य आशयां जेवात् (Cod. जेवान्) व्रीह्युदकदभाटोन्
गृहीत्वा निवासदेशे शयनविधि (') पुरोडाशं कृत्वा — ¹⁰ Ch L P *दकेष,
D (schol.) दर्भानां स्तीर्यं सवतेपूदकेन सह निनयति — ¹¹ D लोष्टेन,
D (schol.) तस्या आशया मृष्टोष्टेन चर्णितेन — ¹² D (schol.) ज्योतिर्य
(Cod. *पु) आयातस्य श्यानमुत्तरदिदिमवेकीर्य — ¹³ 1 लोष्टं, D (schol.)
साधनानि तत एव बाह्याणि यस्मिंलोष्ट — ¹⁴ D (schol.) राष्ट्रिणो
अनां स्वामित्वाय, D ends the eighth kandikā here, but designates
the next one also as the eighth, cf sū 27, note —

भूतो भूतेष्विति' राजानमभिषेक्ष्यन्महानदे^१ शान्त्यु-
दकं करोत्यादिष्टानाम्^{११}। स्थालीपाकं श्रपयित्वा दक्षि-
णतः परिगृह्याया' दर्भेषु तिष्ठन्तमभिषिञ्चति^{१२}। तस्या-
र्षभं चर्मारोहयति। ३। उदपात्रं समासिञ्चेत्^{१३}। ४। विपरि-
दधाने^{१४}। ५। सहैव नौ सुकृतं सह दुष्कृतमिति^{१५} ब्रू-
यात्^{१६}। ६। यो दुष्कृतं^{१७} करवत्तस्य दुष्कृतं सुकृतं नौ सहे-
ति^{१८}। ७। आशयति^{१९}। ८। अश्वमारोह्यापराजितां प्रतिपा-
दयति^{२०}। ९। सहस्रं^{२१} यामवरो दक्षिणा। १०। विपरिधाना-
न्तमेकराजेन^{२२} व्याख्यातम्। ११। तस्ये दर्भेष्वभिषिञ्चति^{२३}। १२।

^१ iv 8 1, this hymn is called the अभिषेकगण in the ganamala
(Ath Paris 34 30) भूतो भूतेष्विति राजानमभिषेको (I) गण ॥ ३० ॥ —
^२ So emended, Ch L P Bu D (text) अभिषेक्ष, Bā अभिषेक्ष D
(schol) अभिषेकेन सस्करिष्यन् — ^३ D (schol) महानघो गगाव-
मुनासरस्वतीत्याद्या तासामदूरतद्वावाद्देशो (' for 'दूरमद्वाद्देशो')
महानद — ^४ D (schol) पुरोधा मशोक्तानामित्यर्थः । यो आपो
दिव्या पयसेत्यचोक्ताना (iv 8 2) दिव्या मेधा अतरिषादिस्था पृथिव्या
नदीसरवप्रादिस्था सर्वासामपा — ^५ D (schol) परिगृह्या परिगृ-
ह्यवेदि परिग्रहणं स योगो(') — ^६ D (schol) पुरोधा — ^७ So con-
jecturally, as containing double sandhi at तस्ये आर्षभ (cf पत्न्याञ्जनी
Kau 6 17 दैवतेति 6 34 and preface) P Bu Ch E L । तस्या अर्षभ
P Bb तस्याद् अर्षभ( ) D (text) तस्याद्( ) अर्षभ D (schol) तस्या गृह्या
तवार्षभ चर्म कृत्वा (I) तदारोहयति राजानमभिषिक्तं रक्तं अर्षभं से ।
गोस्य चर्मोर्षभं तस्य कृत्वा — ^८ 'सिचते D (schol) एवमुदकुम्भ
राजा पुरोधा अभिमुखेन सिचते समासेके सूक्त — ^९ E विपरी- Bu
दधति D (schol) राज्ञः(') पुरोधस परिवर्ति (' for 'वर्तति) पुरोधा
राज्ञ परिवर्ते (I for 'वर्तते) सूक्तेच — ^{१०} Bu दु कृतम् — ^{११} D (schol) ।
पुरोधा राजानम् — ^{१२} D (text) दु कृतम् — ^{१३} D (schol) राजा
प्रतिब्रूयात् — ^{१४} D (schol) स्थालीपाकः । अग्रात्पनादेश इति (Kau १
- 1) — ^{१५} D (schol) राजान — ^{१६} D (schol) गवा — ^{१७} E
विपरी, D (text) परिधाना, D (schol) परमेश्वराभिषेकस्य मङ्गला
भिषेकेण विपरिदधाने इत्येवमत (see su 5) कर्म कथितं ज्ञेय । भूतो
भूतेष्विति (iv १ 1) — ^{१८} D (schol) मघके दर्भेष्वभिषिञ्चति
विकारः पुनर्दर्भेष्विति तस्यसंबन्धार्थं यदारोहयति तत् —

वर्षीयसि' वैयाघ्रं' चर्मारोहयति' । १३ । चत्वारो रा-
जपुत्रान्तात्पाः पृथक्पाटेषु शयनं परामृश्य' सभां प्रा-
पयन्ति । १४ । दासः पादौ' प्रक्षालयति । १५ । महागृह
उपसिञ्चति' । १६ । कृतसंपन्नानद्यानात्तृतीयं विचिनो-
ति । १७ । वैश्यः सर्वस्वजैनमुपतिष्ठत 'उत्सृज्यायुष्मन्नि-
ति' । १८ । उत्सृजामि" ब्राह्मणायात्सृजामि दक्षियायो-
त्सृजामि" वैश्याय धर्मो मे जनपदे चर्यतामिति' । १९ ।

¹ D (text) वर्षीयसी, Bh वर्षसि, Ch E वर्षीयसि — ² D (text) वैयाघ्र — ³ D (schol) चट्पाटेषु (cf su. 4) विपरिधानानवचन (cf su. 5) सहैव नावित्यादि (cf su. 6) निवृत्त्यर्थे । अग्रजं चात्र स्थानीपा-
कतिदेशात् (cf su. 8) — ⁴ II (schol) राजपुत्रा इति नियमाच्च तात्पा
इति सामर्थ्यप्रतिपादनार्थे । परामृश्यं यहस्य — ⁵ D (schol) राक्ष —
⁶ D (text) इति सिद्धति, D (schol) महागृह गृहाणा बलाधिकृत —
⁷ Bh *चातामृतीय D (text) *चातृतीय, D (schol), corruptly, पुष्टिद्वयार्थं
विभीतकानि विनोति रात्रा कृतेन यत् राक्ष चेतादिभिरन्येषा (Cod *या)
तृतीयं प्रति वर्षेण (!) सकृत्कृतेन यत् राक्ष परंस्वयसा (!) गृह्णामु (राष्ट्रो-
पसिञ्चति महागृहसु interpolated from su. 16 and commentary) राक्ष
एव ययो परंस्वयेण (!) गृह्णामु देवनेनाधिकारार्थे । चाध्यातृतीयमिति —
⁸ So in accordance with the unanimous reading of all MSS of the
text this can be maintained if सर्वस्वजैनम् is considered as the product
of double sandhi from सर्वस्वज्ञ (bahurūhi accompanied by all his
children' or all his property' and एनम्, cf. sutra 3, note and preface
Darila's comment is very corrupt and unintelligible उत्सृज्यायुष्मन्नि-
ति मय स्वयेन जित स सर्वयज्ञयोत्सृज्याम् ('for उत्सृजने') उपतिष्ठते मय
साधिवर्धते (!) The P. L. Lex. emends to सर्वस्वयेनम् (सर्वस्वया at '
एनम् setting up the feminine abstract सर्वस्वा entire property) ;
this passage. Ione see preface for the interchange between य and ज
Weber, Ind. Stud. x 19, emends hesitatingly to सर्वस्वजैनम् (= सर्वस्वज्ञा
and एनम्) A simpler emendation yields सर्वस्वेनम्. — ⁹ E उत्-
सृज्या* — ¹⁰ A B have a colon here, Bu leaves a small blank —
¹¹ B has a colon — ¹² D (text) वर्णमिति D (schol) वर्णायम धर्मं
चरणव्यवस्थावयारा (Cod *व्यापाना) जित उत्तमस्य इति गृह्णामु
तु राक्ष एव ब्राह्मणादीना चक्षुस्तीना (!) —

प्रतिपद्यते' । २० । आशयति' । २१ । अश्वमारोह्यापराजितां
 प्रतिपादयति । २२ । सभामुदायाति । २३ । मधुमिश्रं ब्राह्म-
 णान्भोजयति । २४ । रसानाशयति । २५ । माहिषाण्युपया-
 ति' । २६ । कुर्युर्गामिति' गार्ग्यपार्थश्रवसौ' नेति भाग-
 लिः' । २७ । इममिन्द्र वर्धय क्षत्रियं म इति' क्षत्रियं प्रातः-
 प्रातरभिमन्त्रयते' । २८ । उक्तं समासेचनं विपरिधानम्' । २९ ।
 सविता प्रसवानामिति' पौरोहित्ये वत्स्यन्वैश्वलोपीः' । १०
 समिध आधाय । ३० । इन्द्र क्षत्रमिति' क्षत्रियमुपन-
 यीत' । ३१ । तदाहुर्न क्षत्रियं सावित्रीं वाचयेदिति' । ३२ ।
 कथं नु तमुपनयीत' यन्न वाचयेत् । ३३ । वाचयेदेव वाच-
 येदेव' । ३४ । ॥ ८" ॥ ॥ १७ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे द्वितीयोऽध्यायः समाप्तः ॥

¹ E प्रतिपद्यत इति, D (schol) विश्व प्रतिपद्यते राजानम् (Cod राजान्) कृता अवस्था यदाज्ञापयति तदेव (Cod तदेव) इति स च विश्व. सर्ववर्णैरनुज्ञात — ² Wanting in D — ³ Ch ० क्षपयाति, D (schol) महिषीगृहाणि (Cod महिषा) याति सर्वासा राक्षीना गृ-
 हाणि याति — ⁴ D (schol) गो(") मधुपर्क — ⁵ So emended Mb ० सो, D (schol) पार्थश्रवसौ गन्वते — ⁶ D (schol) स्त्रीणामस्वतच-
 खान् — ⁷ n 22 1 — ⁸ D (schol) पुरीधा — ⁹ So D (text) the rest विपरिदधान, D (schol) अथ सक्तस्य उदपाच समासेचने
 (Cod ० चते) । विपरिधान (") इति च प्रातः (cf sutras 4 ७) —
¹⁰ v 24 1. — ¹¹ D (text and schol) पौरोहित्य करिष्यन् — ¹² D P Bt Bh D (text. and introduction to kṛndika 14, विश्वलोपी, Ch विश्व-
 लोपी, M (schol) इदं वद्रमम सर्वलोपादमावास्या विश्वलोपा त
 स्थाभावादिश्वलोपाः (") ता आदधाति — ¹³ vii 84 2 — ¹⁴ D (text)
 उपनयति, Bū नयति (Cod ० नयात) D (schol) आश्यामुपनयन् (Cod
 आश्यामु; vii 84 2, 3) । अश्विनस्वादीना (i 9 1 etc, cf kṛnd ३५ 17)
 निवृत्तिः — ¹⁵ D (schol) ब्राह्मणवाक्यनिर्देशार्थ — ¹⁶ D (text) उप-
 नयते तस्य — ¹⁷ D omits 'the second वाचयेदेव — ¹⁸ D ends this
 chapter with the words अष्टमोऽष्टिका. just as in the preceding
 chapter; cf. Kauç 16 27, note —

पूर्वस्य^१ चित्राकर्म^२ । १९ । कुलाय शृतं हरितवर्हिपमन्ना-
ति^३ । २० । अन्वक्ताः प्रादेगमाचोरादधाति । २१ । नाव्ययोः
सांवैद्ये^४ पश्चादग्नेर्भूमिपरिलेखे कीलानं मुखेनाश्राति । २२ ।
तेजोव्रतं चिरात्रमश्राति^५ । २३ । तद्गष्टः^६ । २४ । शंभुम-
योभुभ्या^७ ब्रह्म जज्ञानमस्य वामस्य यो रोहित उदस्य
केतवो मूर्धाहं विपासहिमिति सलिलैः^८ क्षीरौदनमश्रा-
ति^९ । २५ । मन्थान्तानि^{१०} । २६ । द्वितीयेन^{११} प्रवत्स्यन्हविपा-
मुपदधीत । २७ । अथ प्रत्येत्य^{१२} । २८ । अथ प्रत्येत्य^{१३} । २९ ।
अथ प्रार्थयमाणः^{१४} । ३० । अथ प्रार्थयमाणः । ३१ । च-

^१ D (schol) पूर्वं चित्राकर्म, १ १ — ^२ D (schol) चित्राया कर्म
कर्तव्य । चित्राकर्म मुखविधि । चित्रा पीर्यमास्या कर्म क्रियत इति कृत्या
नित्य चेतत्, cf Kauç 7 2, note — ^३ D (schol) कुलादे पङ्क्त्या-
नीपाक कुलाय शृतं हरितवर्हिपमन्नाति स्नानोपाकस्य तमश्राति
साहचर्यवर्त्ते पुष्टिकर्मसु साहचर्यवत् इति वचनात् (Kauç 7 2) —
^४ D (schol) ये नद्यो नावा तार्यन्ते (Cod तार्यन्ते) तयो सगमे —
^५ D (schol) घृताशन तेजोव्रत । मुखविधि । व्रतग्रहण नित्यभोज-
नसप्रत्ययार्थ — ^६ D (schol) तापिव (for ताविव?) भयो ऽस्य स तद्यच्च स-
स्कृत समस्त भवधेदित्यर्थ — ^७ E शंभुभ्या — ^८ The praukas are
1 5 1, 6 1 (see Kauç 7 13, note), iv 1 1 (v 6 1), ix 9 1, xiii
1 2, 2 1, xvi 3 1, xvii 1 1—5 The corresponding gāṇa of the
ganamala, Ath Parīṣiṣa 34 22, reads as follows अन्वयो यन्ति श-
भुमयोभुभ्या ब्रह्म जज्ञानमस्य वामस्य यो रोहित उदस्य केतवो मूर्धाह-
मिति द्वे सूक्ते विपासहिमिति सलिलगण ॥ २२ ॥ The praukas are the
same with the addition of 1 4 1 (अन्वयो यन्ति) and xvi 4 1 (the second
of the मूर्धाहमिति द्वे सूक्ते), cf also the अथा सूक्तानि, Kauç 7 14, note
The Atharvamaṇya paddhati in its description of the पुष्टिकर्म (cf Kauç
24 22 fg) furnishes still another set of pratikas for the सलिलगण
namely " 2, 1, iv 1 1 (v 6 1), iv 7 7, v 6 3, ix 9 1, xiii
1 25 26 (यो रोहितो ह्यर्च), xiii 2 1, xvi 3 1, xvii 1 1 fg, D
(schol) एतानि प्रतीकार्थि सलिलगणान्युच्यन्ते — ^९ D (schol) पुष्टिकर्म —
^{१०} D (schol) चित्र्योति कुरुत इति (Kauç 11 12 fg, 13 4) मघातानि
सलिलं करोति — ^{११} D (schol) ब्रह्म जज्ञानमनाप्ता इत्यनेन, v 11.
1, 2 — ^{१२} D (schol) प्रवत्स्यन् चेद् कथात् — ^{१३} D (schol) प्रतिग्रह-
निमित्तं प्रवत्स्य (for प्रवत्स्यन्?) कुर्यात्. —

त्वारो धायाः पलाशयष्टीनां^१ भवन्ति । ३२ । दर्भाणामु-
पोलवानां^२ चत्वारः । ३३ । तं व्यतिषक्तमष्टावरमिध्मं^३
सात्त्विके ऽग्नावाधायाज्येनाभिजुहुयात्^४ । ३४ । धूमं नि-
यहेत्^५ । ३५ । लेपं प्राप्नीयात्^६ । ३६ । तमु चेन्न^७ विन्देद्य^८
सत्त्वस्यायतने^९ यज्ञायतनमिव कृत्वा^{१०} । ३७ । समुद्र इत्या-
चक्षते कर्म^{११} । ३८ । ॥ १ ॥ ॥ १८ ॥

अन्वयो यन्ति शंभुमयोभुभ्यां ब्रह्म जज्ञानमा गाव
एका च म इति^{१२} गा लवणं पाययत्युपतापिनीः^{१३} । १ ।

^१ D (text) धायाः, पलाशयष्टीनां, D (schol) पलाशानां चत्वारो पू-
लवा (Cod मूलका) यष्टीयइण (Cod यष्टी*) । आदधाति क्रिया

उदुष्वरपलाशकैर्धूनामादधाति (Kaṇṇ 10 4) निर्देशसामान्यात् —

^२ So all MSS. cf. Bohtlingk's Lexicon sub उपोत्प D (schol) उपो-
त्पत्तेः (1) तृणानि मलवेषु प्रसिद्धानि मुदितोद्यासः (1) इति आनर्तासमोपज्ञाना
(1 for आनर्तासमोपज्ञाना^२) दर्भा उपोत्पत्तौ पामपि चत्वारो पूला प्रथ-
ममेव यथा — ^३ Ch *मिष्टावर, D (schol) तमेवप्रकारं पूलकैराशिद्वयं

व्यतिषक्तं कृत्वा व्यतिषक्तं एकातरवचनात् । इध्मावावा (1) अष्टनख्या यद्य सो
ऽष्टावर इध्मं मूल इत्यर्थः — ^४ D (schol) सलिलहोम — ^५ D (text) निययहेत्,

D (schol) अज्यहोमानंतरं धूमं ताविकापिर्भक्षयति (1 for सात्त्विका*) —

^६ D (text) प्राप्नीयात्, D (schol) पलाशयष्टीरसो ऽपि सयोगाद्य (Cod
पि*) सिलिसिलिक इति यस्तु प्रकर्षेणाश्रीयत् — ^७ Ch L B चेन्न —

^८ D (text) reads विदेत् and divides a sutra here. D (schol) सात्त्विका
गन्धभावे ऽप्युभयं तमु चे (1) न विदेत् — ^९ Here D (text) inserts यज्ञा-
यतने — ^{१०} D (schol) चत्वारो धाया इति (su. 1) एतत्कुर्यादिति

वाक्यशेषः — ^{११} D (schol) सर्वफलमेतत् कर्म एतत् (Cod कर्मेतत्) । आ-
चार्यो य अभिदधाति पुष्ट्यापेक्ष्य (1 for पुष्ट्य च*) समुद्रत्वमिति चेत् —

^{१२} 1 4 1, 5 1, 6 1 (cf. Kaṇṇ 7 1 note), iv 1 1 [D (schol) सप्तर्चक],

21 1, v 10 1 The Atharvamaṇḍalī in its description of the
पुष्टिकर्म (Kaṇṇ 24 22fg) designates as पुष्टिका मन्त्रा a series of pratikas

which begin here and extend through the third adhyāya of the Kāṇḍika,
सर्वेषां सूक्तानां ये विपन्ना (1 1) सलिनगण (see Kaṇṇ 18 23, note),

then come the following pratikas iv 1 1, v 4 1, 10 1 (1 1), ii 24 1,
vi 73.1, iii 5 1 (et al.), viii 5 1, x 1 1, vi 10 1 (et al.) 102 3, iii 10 1,
17 1, 24 1 (et al.), vi 79 1, iv 21 1, 7 35 5, v 1 1, 1 1, 2 1, 3 1, 26 1, 27 1,
vi 4 1, 141.1, 33 1, 142 1, viii 14 1, 39 1, 60 1, 111 1, ix 4 1, xii 1 1, 38;
xiii 1 21 । इत्येते मन्त्राः पुष्टिका मन्त्राः — ^{१३} D (schol) गौरीगृहीताः —

प्रजननकामाः^१ । २ । प्रणामवरुणद्वि^२ । ३ । सं सं स्रव-
न्विति^३ नाव्याभ्यामुदकमाहरतः^४ सर्वत उपासेचम् । ४ ।
तस्मिन्मैथधान्यं शृतमश्नाति^५ । ५ । मन्यं वा दधिमधु-
मिथम्^६ । ६ । यस्य थियं कामयते^७ ततो व्रीह्याज्यपय
आहार्यं क्षीरीदनमश्नाति^८ । ७ । तदलाभे^९ हरितगोमय-
माहार्यं शोषयित्वा चिवृति^{१०} गोमयपरिचये शृतमश्ना-
ति । ८ । शेरभकेति^{११} सामुद्रमप्सु कर्म व्याख्यातम्^{१२} । ९ ।
अनपहतधाना^{१३} लोहिताजाया द्रप्सेन संनीयाश्नाति^{१४} । १० ।
एतावदुपैति^{१५} । ११ । तृणानां यन्थीनुद्गृह्यन्नपक्रामति^{१६} । १२ ।
तानुदावजन्नुदपाचस्योदपाचेणाभिप्रावयति^{१७} मुखं वि-

- ^१ D (text) काम, B (schol) ना लवणं पाययति — ^२ D (schol) उदकस्य पाण सोकमपि गोभी न दद्यात् । प्रपीतस्य इति क्रियायोगा-
दुदकप्रपाः — ^३ १ १५ १ (x x १ १) — ^४ B has a colon here —
^५ Bū उपासेच(तस्मिन्), Ch उपासेचं, D (text) उपासेचतः, D (schol)
ये (Cod घो) नथी नावा जन उत्तरति ताभ्या गृहीत्वा उदकमाहारयेत् ।
चितानदेश, is the last word to be emended to उपासेचयेत्? B has
a colon here — ^६ D (schol) तेनोदकेन पयसि मैथधान्यं त शृतम-
श्नाति — ^७ D (schol) नायोदकालाभे मैथधान्यं मथ दधिमधुमि-
थमश्नाति — ^८ Ch कामयेति — ^९ D (schol) यत्नेश्चरस्य थियं हर्तु-
मिच्छति तस्मादीश्वराद्व्रीहीनाम्य पयसाहारयति । केनचिदुपायेन तैर्त्रो-
हिभिराहति. (Cod °हति) पयसि शृत क्षीरीदनमश्नाति — ^{१०} D
(schol) तेषां व्रीह्यादीनामलाभे — ^{११} KP Ch Bh Bū Bī तृवृति —
^{१२} १ २४ १ — ^{१३} D (schol) शपिटमालिष्येत अप्सु कर्म एव समुद्र-
शपिटमालिष्य सामुद्रेति (°) निबध्य कर्तव्य । . . अतो निश्चितिकर्मेद सह-
वचन सूत्राधिकाराय । सामुद्रेम (° for °ज?) सामुद्र, cf Kauç १८ ७. —
^{१४} D (text) अपहत° — ^{१५} B (schol) अनपहतानां यवानां धानाः कृत्वा
रक्तवर्णाया अजाया द्रप्सेन समथितेन (° for स°?) धाना आलोड्य
अश्नाति पुष्टये — ^{१६} D (schol) एतत्परिमाणमेतावत् । सामुद्रमशुक्-
मशुक्तात् (for सामुद्रमशुक्ता .. ?) कर्म कुर्यात् — ^{१७} P Bn स-
नुद्गृह्यन्नं, Ch E Bī D (text) उद्गृह्यन्नं, D (schol) वारिरुवाणुद्गृह्यति (I)
वध्नातीत्यर्थं ता वधून्नपक्रामति । अवतरति? — ^{१८} E °सुपक्रामति —
^{१९} Ch (sec man.) D (text) उदाव्रजति, D (schol) to the entire sūtra,
तान्यथीनुदाव्रजन् सल्लिखाशयाद्विश्वं वयसि (for य°?) आश्रावयति । पुष्ट-

मार्ष्टिं । १३ । एह यन्तु पशवः सं वो गोष्टेन प्रजावतीः
 प्रजापतिरिति गोष्ठकर्माणि । १४ । गृष्टेः पीयूषं क्षेप्समि-
 थमध्याति । १५ । गां ददाति । १६ । उदपात्रं निनय-
 ति । १७ । समुह्य सव्येनाधिष्ठायार्धं दक्षिणेन विक्षिप-
 ति । १८ । सारूपवस्ते शकृत्पिराडान्गुग्गुलुलवणे प्रतिनोय
 पश्चादग्नेर्निर्वनति । १९ । तिसृणा प्रातरध्याति । २० । वि-
 कृते संपन्नम् । २१ । आयमगन्नय प्रतिसरो ऽय मे वरणो
 ऽरातीयोरिति मन्त्रोक्तान्वासितान्वधाति । २२ । उत्तमस्य
 चतुरो जातरूपशकलेनानुसूचं गमयित्वावभुज्य वैध
 पर्यस्यति । २३ । एतमिधममित्युपसमाधाय । २४ । तमिमं

काम मुखं विमार्ष्टि । आद्वनं प्रचालयति मुख । तानाशोधयति उत्तीर्थं
 गच्छति गृहाणि —

¹ n 28. 1, m 14 1, r 21 7 (n 21 1⁶ m 15 1) 1 11 8 —
² D (schol) वक्ष्यमाणानि कर्तव्यानि — ³ D (schol) द्विप्रमृता (Cod
 द्विप्रमृता) गौर्गृष्टि । तस्या प्रथमे ऽहनि दुग्ध पीयूष — ⁴ D (schol) अथ
 वोदपात्रमभिमेथ्य गोष्ठे आवर्तयति (for आवर्जयति?) — ⁵ Ch Ru Bb EP
 अधिष्ठाया, D (schol) समुह्य करीष सित सव्येन हस्तेन आक्रम्य युज्य ।
 तस्य पाशुपुत्रस्यार्धं (l for ०र्ध) विक्षिपति गोवाटे — ⁶ D (schol) य
 पणान् — ⁷ D (schol) चतुर्थे ऽहनि — ⁸ D (schol) विकृते सारू-
 पवस्ते गन्धरसरूपे सपन्नफल प्रयेतव्य । अनशिते ऽपि अतश्चाविकृतस्या
 श्वन (Cod अतश्चा) — ⁹ m 5 1 m 5 1 r 3 1 6 1 —
¹⁰ D (schol) मणिद्रव्याणि मवाभिहितानि वासिता (1) यथोदश्यादि
 विधानवासिताना (Kaṇṇ 8 19) बन्धन पृष्टिफलत्व मध्य ददतु पृष्टये
 इति (x || ११^b) मन्त्रलिङ्ग । अयमागन्ति पलाश । अयं प्रतिसर
 इति सिनृत्त्वत् (1?) । अयं मे वरण इति वरण । उत्तमस्य खादिर्यादि
 चिवुकाया प्रतिपत्तिवधन वासनसवभात् — ¹¹ E नृसुत — ¹² D
 (schol) अरातीयोरिति (x 6 1) । उत्तमयेष्वतस सुवर्णस्रसृजितुल
 (for ०जतुल cf x 6 4?) नोत्वा सूचानुलोम नोत्वा अवभुज्य कटिला
 (1) कृत्वा एकैकं सज्ज विरावेष्टयति पात्रे सर्वतो वेष्टनमायसेन पृथुत्वेनैक
 शतदक्षिणसुवर्णसचय मन्त्रियाभ्या फालाज्वाता (x || ११^b) इति उग्र
 खदिरमिति (x 6 6^a) खादिर्या चिवुकाया कर्तव्य — ¹³ x 6 30 —

प्रजननकामाः^१ । २ । प्रणामवरुणद्वि^२ । ३ । सं सं स्रव-
 न्त्विति^३ नाव्याभ्यामुदकमाहरतः^४ सर्वत उपासेचम् । ४ ।
 तस्मिन्मैश्रधान्यं शृतमश्नाति^५ । ५ । मन्थं वा दधिमधु-
 मिश्रम्^६ । ६ । यस्य श्रियं कामयते^७ ततो व्रीह्याज्यपय
 आहार्यं क्षीरौदनमश्नाति^८ । ७ । तदलाभे^{१०} हरितगोमय-
 माहार्यं शोषयित्वा त्रिवृति^{११} गोमयपरिचये शृतमश्ना-
 ति । ८ । शेरभकेति^{१२} सामुद्रमप्सु कर्म व्याख्यातम्^{१३} । ९ ।
 अन्नपहतधाना^{१४} लोहिताज्या दृप्सेन संनीयाश्नाति^{१५} । १० ।
 एतावदुपैति^{१६} । ११ । तृणानां यन्थीनुद्गघ्नपक्रामति^{१७ १८} । १२ ।

अश्विना फालं कल्पयतामुपावतु बृहस्पतिः ।

यथासद्वहुधान्यमयक्ष्मं बहुपूरुषमिति^१ ॥

फालमतिवर्धति^२ । पांडुरावानसि धार्तराष्ट्रे तव मे सन्ने रा-
ध्यतामिति^३ प्रतिमिमोति^४ । ६ । अपहताः प्रतिष्ठा^५ इत्यपूर्पः
प्रतिहत्य कृपति^६ । ७ । सूक्तस्य पार गत्वा प्रयच्छति^७ । ८ ।
तिस्रः सीताः प्राचीर्गमयन्ति कल्याणोवाची वदन्तः^८ । ९ ।
सीते वन्दामहे^९ त्वेत्पावर्तयित्वात्तरास्मिन्सीतान्ते पुरोडाशे-
नेन्द्र यजते । १० । अश्विनौ स्यालीपाकेन । ११ । सीता-
या^{१०} सपातानानयन्ति । १२ । उदपाच उन्नयन्^{११} । १३ ।
गण्यहविषामवधाय^{१२} । १४ । सर्वमनक्ति^{१३} । १५ । यत्र सपा-
तानानयति ततो लोष्टं धारयन्त पत्नी पृच्छत्यकृष्यतेति^{१४} । १६ ।

^१ All MSS except Ch (see man) and Bh पुरुषम् — ^२ Not found in any known Samhitā — ^३ The words पानमति are want in a D (text) D (schol) अनेन कुषी इक्ष्ममपीप पानयति — ^४ Not found in any known Sa hitā. — ^५ So all MSS except Bu which has प्रतिप्रमिमोति D (schol) कुषी (Cid कुषी) पानकपुरे प्रवेष्टतोद्यथ । प्रपूर्वा मिमोति (or मिमोति?) प्रपद्यार्थ (?) (for प्रवेष्टतोद्यथ) — ^६ Not found in any known Samhitā, D (schol) अनेन नवेन — Ch E have a colon here — ^७ D (schol) अनेन अवेद्य पानमपूर्प सवतो वेष्टयति । अपूपा घृतपक्कमदका । एव कुत्वा । कृपति नामन प्रवीरवदितेवमादयो मवा (in 1-3 fig) यत्र मचोतव्या (?) — ^८ D (bol) कता कयदेव प्रयच्छति इन li, तावत् स्वय कृपति यावत् सक्त समाप्त — ^९ D (schol) कर्मिवर्तु निष्पद्यता वङ्ग धान्य मृषात् (for मृषात्?) आरोग्यमितेवमादयो वाच- — ^{१०} in 17 c — ^{११} D (schol) उत्तरास्त्रा — ^{१२} BuBhBbChF F उत्तरा (हृष्य) — ^{१३} D, Bh (उत्तरा) वचन Bb श्रव, D (text) श्रिय, D (schol) श्रव्याणि विष्ट वीज हवीणि कृति (?) शिष्यधि (?) आन्यस्याणि ग्रहण — ^{१४} D (schol) सर्वे इम पचायति — ^{१५} Bu प्रहृत्य कुचतेति Ch E सकृद्यतेति, D (schol) पत्नी पृच्छत्यकृष्यामोति (?) । कारयित्वा सपातान् (देयान् मृत्विह मृदीत्वा धारयति धारयन्त पत्नी स्वामिनी यत्रस्य पृच्छति सकृ-
धान् (!) इत्येव सप्त

देवता इति वासितमुल्लुप्य ब्रह्मणा तेजसेति^१ बध्नाति^२ । २५ ।
 उत्तमो असीति मन्त्रोक्तम्^३ । २६ । अक्षितास्त^४ इति यवम-
 लिम्^५ । २७ । प्रथमा ह व्युवास सेत्यष्टकाया^६ ^७ वपा सर्वेण
 सूक्तेन त्रिर्जुहोति^८ । २८ । समवत्तानां स्थालीपाकस्य^९ । २९ ।
 सहहुतानाज्यमिश्रान्हुत्वा^{१०} पश्चादग्नेर्वाग्यतः संविशति^{११}
 । ३० । महाभूतानां कीर्तयन्संजिहीते^{१२} । ३१ । ॥ २ ॥ ॥ १९ ॥

सीरा युजन्तीति^{१३} युगलाङ्गलं प्रतनोति^{१४} । १ । दक्षि-
 णमुष्टारं प्रथमं युनक्ति^{१५} । २ । एहि पूर्णकेयुत्तरम्^{१६} । ३ ।
 कीनाशा इतरान्^{१७} । ४ । -

^१ x 6 29 — ^२ x 6 30 — ^३ D (schol) पुनर्वध्नाति । यद्वह
 शिरसि च धनकरस्य स मायमधि रोहृत्विति लिगात् (x 6 31^० 3^{१०}) —
^४ D (schol) उत्तमो अक्षोवधीना तव वृषा इति (x 15 1) अथ यद्वह
 त्वह त्वमथमाप्य बध्नाति । तन्नाशसोमस्थानयोर्विकल्प (Cod. सोमम्या^०)
 साधनत्वात् तन्नाशा वली पन्नाश अमुर्केति (Cod. आस्त^०) कश्चित् —
^५ x 142 3 — ^६ D (schol) वध्नातीति शेषः । वाडमयहण (1 for का
 डमयि^०) सुपिरेण सूचस्य प्रवेशनार्थं लोममक्षिषप्रत्ययस्यासमात् —
^७ m 10 1 cf Kau, 138 5 — ^८ E अष्टावाक्याया D (schol) पूर्वे-
 षा क्रमभेदं वध्नातिप्रकरणात् । अष्टकाया भवा अष्टका तस्या (Cod
 तस्या) गोवेषा वृहोति — ^९ D (schol) चिरित्वा नुमती मा भूत् cf
 Kau, 23 4 etc — ^{१०} D (schol) समवत्तानि हृदयादीनि तेभ्यो हि
 द्विरवधीत् । एव च सूक्तेन होम स्थानीपाक — ^{११} E has a colon
 here, D (schol) सह हुता येभ्यस्ते सह हुता वा धानादयः (?) cf
 Kau, 138 2) स्थालीपाके न तेन सह हुता — ^{१२} Bu Ch ० वि-
 शति D (schol) अर्थलक्षणे न भावेत् अत एव च रावौ अष्टका
 क्रियते — ^{१३} D (schol) महाभूतानां च शब्दा (!) उच्चारयन् निद्रा
 व्यजति । महाभूतानि पृथिव्यापस्तेजो वायुराकाशमिति — ^{१४} m
 17 1 — ^{१५} D (schol) युगलाङ्गलमिति द्वय । प्रतनन (Cod. प्रतनन)
 यद्यद्विशकरणं प्रतनोतिर्विस्तारार्थं (Cod. प्रतनोति) — ^{१६} D (schol) सीरा
 युजतीति (m 17 1) अनया कर्ता दक्षिणस्था युगधुरि उष्टारं प्रजन-
 यितार — ^{१७} D (schol) उत्तरा (!) युगधुरि संस्कारमेव एहि पूर्णक
 इति कल्प्य ततो यदन्या (!) सीराणि सुसूतं प्रेषयति युनक्ति सीरां चि
 युगा तनोति (m 17 1^०) अनया कर्षकात् — ^{१८} ततः कीनाशा कृ-
 शिवजानः ते प्रवर्तते युजते -

अश्विना फालं कल्पयतामुपावतु बृहस्पतिः ।

यथासद्बहुधान्यमयक्ष्मं बहुपूरुषमिति^१ ॥

फालमतिकर्षेति^२ । ५ । डरावानसि धार्तराष्ट्रे तव मे सत्त्वे रा-
ध्यतामिति^३ प्रतिमिमीते^४ । ६ । अपहताः प्रतिष्ठा^५ इत्यपूर्पः
प्रतिहत्य कृषति^६ । ७ । सूक्तस्य पारं गत्वा प्रयच्छति^७ । ८ ।
तिस्रः सीताः प्राचीर्गमयन्ति कल्याणोर्वाचो वदन्तः^{१०} । ९ ।
सीते वन्दामहे^{११} त्वेत्यावर्तयितोत्तरास्मिन्सीतान्ते पुरोडाशे-
नेन्द्रं यजते । १० । अश्विनौ स्थालीपाकेन । ११ । सीता-
यां^{१२} सपातानानयन्ति । १२ । उदपात्र उत्तरान्^{१३} । १३ ।
शष्यहविषामवधाय^{१४} । १४ । सर्वमनक्ति^{१५} । १५ । यत्र सपा-
तानानयति ततो लोष्टं धारयन्त पत्नी पृच्छत्यकृष्यतेति^{१६} । १६ ।

^१ All MSS except Ch (sec man) and Bh *पूरुषम् — ^२ Not found in any known Samhita — ^३ The words फालमति are wanting in D (text), D (schol) अनेन कुशी हलसमीप आनयति — ^४ Not found in any known Samhita — ^५ So all MSS except Bu which has प्रतिप्रमिमीते, D (schol) कुशी (Cod कुसी) फालकपुरि प्रवेद्यतीत्यर्थ । प्रपूर्वो मिमीते (for मिमीति ?) प्रपदणार्थ (for प्रवे-
पणा) — ^६ Not found in any known Samhita, D (schol) अनेन मवेण — Ch F have a colon here — ^७ D (schol) अनेन मवेण फालमपूर्पि सर्वतो वेष्टयति । अपूर्वा धृतपक्षमदका । एव कृत्वा । कृषति लागल पवीरवदित्वेवमादयो मवा (m 17 3fg) अत्र मचोक्तव्या (?) — ^८ D (schol) कर्ता कर्षकश्च प्रयच्छति हल (t, तावत् स्वय कृषति यावत् सूक्त समाप्त — ^९ D (schol) अभिवर्धतु निष्पद्यता बहु धान्य ध्रुयात् (for ध्रुयात् ?) आरोग्यमित्वेवमादयो वाच — ^{१०} m 17 8 — ^{११} D (schol) उत्तराद्या — ^{१२} Bū Bh Bī Ch F P उत्तरा (कृष्ण) — ^{१३} Bī Bh (उत्तरा) कृष्ण, Bb शष्य, D (text) शष्य, D (schol) शष्याणि विरूढ बीज हवीषि ङिति (?) शष्यणि (?) आर्यस्यापि ग्रहण — ^{१४} D (schol) सर्व हल प्रधानयति — ^{१५} Bu प्रकृत्य कृषतेति Ch E अकृष्यतेति, D (schol) पत्नी पृच्छत्यकृष्यामीति (?) । कारयिता सपातान् । देशान् मृत्पिण्ड गृहीत्वा धारयति धारयत पत्नी स्वामिनी यज्ञस्य पृच्छति अकृष्याम (?) इत्येव सपातानयनकाले एवेतत् —

अकृषामेति^१ । १७ । किमाहार्यीरिति^२ । १८ । वित्तिं^३ भूतिं
 पुष्टिं प्रजां पणूनन्मन्त्राद्यमिति । १९ । उत्तरतो मध्यमा-
 यां निवपति^४ २० । अभ्यज्योत्तरफालं^५ प्रातरायोजनाय^६
 निदधाति । २१ । सीताशिरःसु दर्भानास्तीर्थं ब्रह्मोदुम्बरस्य^७
 चीर्त्स्नींश्चमसान्निदधाति । २२ । रसवतो दक्षिणे शप्यवतो
 मध्यमे पुरोडाशवत उचरे । २३ । दर्भान्प्रत्यवभुज्य संवप-
 ति^८ । २४ । सारूपवत्से^९ शकृत्पिराडान्गुग्गुलुलवणे प्रतिनी-
 याद्वाति^{१०} । २५ । अनहुत्सांपदम्^{११} । २६ । ॥ ३ ॥ ॥ २० ॥

पयस्वतीरिति^{१२} स्फातिकरणम्^{१३} । १ । शान्तफलशि-
 लाकृतिलोष्टवल्मीकराशिवापं^{१४} चीर्त्स्नीं^{१५} कूदीप्रान्तानि^{१६}
 मध्यमपलाशे^{१७} दर्भेण परिवेष्ट्य राशिपत्येषु^{१८} करोति । २ ।

^१ Bu अकृषामेति, E अकृष्यामीति, Ch D (text) अकृष्यामीति, D (schol.) पतिः (Cod. पतिं) प्रत्याह । अकृष्याम इत्येवं प्रत्याहति शेषः । प्र-
 द्यसद्वावात् — ^२ Bu किमाहार्यीरिति; D (schol.) पत्नी पतिं पुच्छति. —
^३ D (schol.) वित्तिं (I) वेदार्थविज्ञान — ^४ D (schol.) मध्यमाया सीतायां
 जोष्ट धारयति उत्तरस्मिन् देशे. अश्विनी स्थालीपाकेन यजति
 वाक्यविशेष. (I for वाक्यशेषः?) — ^५ D (schol.) तेनोत्तरमपादिसंस्कृते-
 नोदकेन (cf १० १५) — ^६ D (schol.) द्वितीये इहनि यदायोजन भविता —
^७ D (schol.) ब्रह्मोदुम्बरः पिप्परोति (I) प्रमदः — ^८ D (schol.) ये चमसेषु
 स्थापिताः तान् दर्भान् कुटिला (I) कृत्वा चमसानामपरि करोति —
^९ Bu सारूपवत्स — ^{१०} D (schol.) सीरा युज्यतेति सूक्तेन ^{११} D
 (schol.) अनहुत्सो (?) वहवो (Cod. व०) भवत्यनेन कर्मण (?) तत्रभेदः. —
^{१२} in २४ १ — ^{१३} D (text) reads प्रकरण and does not separate this
 passage from the next sūtra; D (schol.) धान्यस्य वृद्धिकरणमित्यर्थः —
^{१४} So Ch only, E वायं स्त्रीलि, Bū P D (text) वाप, B: वपा; D
 (schol.) चंदवल्मीकराशिवाप (I for वपादे?) देशमामान्यादापयहणं.. —
^{१५} E has a colon here — ^{१६} Bū कूदीः, Ch कूटी — ^{१७} E पलाशे;
 D (schol.) पलाशस्य मध्यमे पक्षे कृत्वा दर्भेण सर्वतो वेष्टयित्वा गंधपुट-
 कवत्. — ^{१८} E कत्येषु, Bu यत्नेषु; D (schol.) धान्यराशिषु करोति
 कोष्ठगारे... —

सायं भुञ्जते^१ । ३ । प्रत्यावपन्ति शेषम्^२ । ४ । आ भक्त्यात-
नात्^३ । ५ । अनुमन्त्रयते^४ । ६ । अयं नो नभसस्पतिरिति^५
पत्ये^६ ऽश्मानं संप्रोक्ष्यान्वृच^७ काशीनोप्यावापयति^८ । ७ ।
आ गाव इति^९ गा आयतीः प्रत्युत्तिष्ठति^{१०} । ८ । प्रावृषि
प्रथमधारस्येन्द्राय चिर्जुहोति । ९ । प्रजावतीरिति^{११} प्रति-
ष्ठमाना^{१२} अनुमन्त्रयते । १० । कर्कोप्रवादानां^{१३} द्वादशदा-
न्यां^{१४} संपातवत्यामय घास इह वत्सामिति^{१५} मन्त्रो-
क्तम्^{१६} । ११ । यस्ते शोकायेति^{१७} वस्त्रसापदी^{१८} । १२ । तिस्रः
कूदोमयोर्हर्षेणानाभिकुलाय^{१९} परिहिता अन्वक्ता आदधा-
ति । १३ । अत्यन्तेषीका^{२०} मौञ्जपरिहिता मधुना प्रलिप्य

- ^१ D (schol) धान्य मीत्वा सायं भुञ्जते । बङ्गवचनमतिध्यायर्थे —
^२ D (schol) मानुषगणनादधिक कोष्ठागारेऽपि प्रतिनयेत् । बङ्गवचनम-
नियतकर्त्तव्यं — ^३ D (schol) यावद्भक्त प्रत्यवपन्नवच प्रत्यावपनादि न
प्रथम एवाहनि — ^४ D (schol) प्रत्यावपने कर्ता — ^५ vi 79 1 —
^६ MSS पत्ये — ^७ K P B₁ Bu Bb Ch संप्रोक्षा — ^८ K P *मृच, E
*मृच — ^९ D (schol) मुष्टिर्निर्वपति (Cod मुष्टि) गृहपति आवाप
यत्यन्य (Cod *न्य) धान्य भुज्य — ^{१०} iv 21 1 — ^{११} D (schol)
अटव्या (for अटव्या ?) आगच्छतो (Cod *ती) स्त्रीणां चैतत्पुष्टिकर्म न
पुंसां मध्यप्रयोगात् । प्रत्युत्थानं च पूजावृद्धिप्रत्युत्थानवचनात् — ^{१२} iv
21 1^c (iv 21 1) — ^{१३} K Ch प्रतिष्ठमानाम् D (schol) अटव्या ग-
च्छती — ^{१४} Ch E B₁ कर्को D (schol) कर्कोशब्द या प्रवदति ता
कर्कोप्रवादा तासां कर्माच्यते । का तां सूर्यस्य रश्मिनिवृत्तवसाया (iv
38 3 fg) Cf Kauy 66 13 — ^{१५} Ch Bu E D (text) *नाम्या D (schol)
द्वादश दामानि यस्या वत्सतया सा द्वादशनाम्नी (1) तस्या (Cod तस्या) द्वा
दशनाम्न्या (1) संस्कृताया (Cod *न्य) — ^{१६} iv 39 1^{cd} — ^{१७} D (schol)
अयं घासो अयं वज्र इति पादेन घासापादान (Cod घासापा) इह वत्सा-
न्यवध्रीम (1) इति पादेन वत्सकावधन — ^{१८} 1 3 — ^{१९} B₁ सापदा,
D (schol) इयमवस्त्रलाभफला । अतश्चोच्चारणमाधेयैव वस्त्रोत्पत्ति —
^{२०} K Bb Ch (prim mau) D (text) *नाभि D (schol) गृहकोलीयकस्य
(Cod *स्या) वासक ऊर्ध्वनाभि कुलायपरिहिता वेष्टति (Cod य) घृतेन अन्व-
क्ता परिहिता आदधाति — ^{२१} Bu अत्यन्तेषीका Ch अन्तेषीका, E आयते-

चिक्रशेषु^१ पर्यस्य । १४ । उत पुत्र इति^२ ज्येष्ठं पुत्रमवसा-
ययति^३ । १५ । मितशरणः^४ सापद कुरुते^५ । १६ । अर्धम-
र्धनेत्यार्द्रपाणी^६ रस ज्ञात्वा प्रयच्छति^७ । १७ । शान्तशाख-
या प्राग्भागमपाकृत्य^८ । १८ । प्रत्यपि परिचृतति^९ । १९ ।
तस्या अमावास्यायां तिस्रः प्रादेशमाचीरादधाति^{१०} । २० ।
त्वे क्रतुमिति^{११} रसप्राशनी^{१२} । २१ । रसकर्माणि कुरुते^{१३} । २२ ।
स्तुष्ट्व वर्षमिति^{१४} प्राजापत्यामावास्यायामस्तमिते व-
ल्मीकशिरसि दर्भावस्तीर्णे ऽध्यधि^{१५} दीपं धारयन्तिर्जुहो-

षिका D (schol) अतोत्पगता (I for *त्यागता?) अत्यता (Cod *त) मौ-
जमतीत्यागता इत्यर्थः —

^१ This reading is conjectural and based upon the word चिक्रस
'barley flour' reported by the Amarakoṣa, K चिक्रशेषु, PBh चिक्रशेषु,
Ch चिक्रशेषु || चिक्राशेषु E D (text) and B, tilingk's Lex चिक्रशेषु,
D (schol) मुञ्जशकनेन वेष्टिता माचिकेन मधुना प्रमिष्य चिक्रशेषु सर्वत
(C d *ते) प्रचिप्ता तिस्र समिध आदधाति — ^२ v 1 8 — ^३ E P
*साययति (I), D (schol) ज्येष्ठ पुत्र पिता अवशान कारयति । अवशान गृह
विभक्तमवसाययति (I) — ^४ P मित — ^५ D (schol) ज्येष्ठो गृह कृत्वा
अर्धव वेदमनि अवशानसंस्कारार्थं (I) — ^६ v 1 9 — So E, the
remaining MSs *र्द्रपाणि, D (schol) आर्द्रपाणि (I) भूत्वा प्रचाह्य पा
णिमित्यर्थः — ^७ D (schol) धानार्थं प्रयच्छति । मवार्थं ज्ञात्वा द-
दामीत्येव ज्ञात्वा प्रयच्छति — ^८ K P B; प्राग्भागम् D (schol) शा-
न्तपुत्रशाखया गवादिभाग नीत्वा प्रयच्छतीति संबधः । अपाकरण —
^९ D (schol) अपि प्रति बध्नाति । अत्र कथं न मत्र प्रतिपत्तिवात् ।
अपाकरणार्था हि शाखा प्रत्यपि परिचृततोति विभक्ता आत्मोपा एका
पि प्रति शाख बध्नाति — ^{१०} D (schol) तस्या शाखाया प्रकृतेन
मन्वेष्ट तिस्र समिध — ^{११} v 2 3 — ^{१२} K P B; Bb *प्रा-
शनी D (schol) रसासनया प्राशत (I for *रसा जनया प्राशति?)
इति रसप्राशनी — ^{१३} D (schol) अन्येषा मवाणा यानि रसकर्माणि
रससाधनानि (Cod सर*) करोति — ^{१४} v 2 7, D (schol) अस्या
अधः प्रजापतिर्देवता ईड्या तद्विदिता — ^{१५} Ch (sec. man) *अधि —

ति' । २३ । तण्डुलसंपातानानीय रसैरुपसिच्याध्रा-
ति' । २४ । एवं पौर्णमास्यामाज्योतान' । २५ ॥ ४ ॥ २१ ॥

अथङ्गन्वस्तदिदासेति' मैश्रधान्यं भृष्टपिष्टं' लोहिता-
लंकृतं रसमिश्रमध्नाति । १ । अभृष्टं' प्रक्षोदुश्चरस्योत्तरतो
ऽपेस्त्रिषु चमसेषु पूर्वाह्नस्य' तेजसायमन्नस्य' प्राशिष-
मिति पूर्वाह्ने । २ । मध्यन्दिनस्य तेजसा मध्यमन्नस्य प्रा-
शिषमिति मध्यन्दिने' । ३ । अपराह्नस्य' तेजसा सर्वम-
न्नस्य प्राशिषमित्यपराह्ने' । ४ । अतुमत्या स्त्रिया अङ्ग-
लिभ्यां लोहितम्' । ५ । यत्क्षेवं कामयते तस्मिन्कीलालं
दधिमधुमिश्रम्' । ६ । संवत्सरं स्त्रियमनुपेत्य' शुक्त्यां
रेत आनीय तण्डुलमिश्रं सप्तयामम्' । ७ । द्वादशीम-
मावास्येति क्षीरभक्षो' भवत्यमावास्यायां दधिमधुभक्ष-
स्तस्य मूत्र उदकदधिमधुपल्पलनान्यासच्य' । ८ ।

^१ D (schol) दीप प्रदीपो ऽपि कर्परस्त्रे ऽपौ कृत्वाभ्यासस्तडले' —
^२ Ch उपरिमिष्ट — ^३ D (schol) आज्येनोपसिच्याध्राति — ^४ v 1
1, 2 1 — Bu धृष्ट, D (schol) मिश्रधाभ्यासा धृष्टानां' — ^५ Bu
D (text) अभृष्ट D (schol) अभर्जित (Cod *जित) मैश्रधान्य पिष्टमेव
क्षेवल — ^६ D (text and schol) *एहस्य — ^७ D (text) तेजसात्र
मन्नस्य — ^८ D (schol) मध्यम भवयति — ^९ D (text and schol)
*एहस्य — ^{१०} D (schol) प्राश्नाति — ^{११} D (text) स्त्रियामङ्ग, D
schol) अतुमती (Cod *तो) गर्भकालयुक्ता तस्या रुधिर योन्या नि-
सृत प्रदेशनीमधमिकाभ्या कुलपृष्ठे अश्नाति — ^{१२} D (schol) यत्
क्षेवं लघुमिच्छति तस्मिन् तच्च कला कीलालं दधिमधुभा समिश्रया
श्नाति — ^{१३} D (text) स्त्रियमनुपेत्य — ^{१४} D schol) सप्तयामेति
आद्वीयमुक्त श्रुत्या कारयत्युपायेन श्रुति' प्रसिद्धा सामुद्रा । तद्वेतस्त्रुनि-
र्मिश्रित (Cod त रेत) अशित सप्तयामनाभफल भवति — ^{१५} D (schol)
द्वादशीमादि कृत्वा प्रायमावास्याया इति मर्यादार्यत्वात् । एतानि
षोडशानि क्षीरमश्नाति — ^{१६} D (text) उदके, D (schol) तस्य भव
यितु मूत्रे (Cod पाचे!) *पल्पलनानि प्रसिध्याश्रति —

क्रव्यादं नाडी प्र विवेशाभिं प्रजाभाङ्गिरतो माय-
यैती ।

आवां देवी जुपाणे घृताची इममन्नाद्याय प्र
विशतं

स्वाहेति । ९ । निशायामाययणतण्डुलानुदक्यान्मधुमि-
श्रान्निदधात्या^१ यवानां पङ्केः^२ । १० । एवं यवानुभया-
न्समोष्य^३ । ११ । चिवृति^४ गोमयपरिचये शृतमध्रा-
ति^५ । १२ । समृद्धमिति काङ्कायनः^६ । १३ । ममाग्रे
वर्चे^७ इति सात्त्विकानमीन्द्रर्भपूतौकभाङ्गाभिः^{८, ९} परि-
स्तीर्य गार्हपत्यशृतं^{१०} सर्वेषु संपातवन^{११} गार्हपत्यदेशे
ऽश्नाति । १४ ।

^१ F चिवेद्या — ^२ So K P Ch (prim man) for प्रजाभा( ) च
ङ्गिरतो with double sandhi? cf the introduction, L Ch (sec man)
गिरितो B भाङ्गिररता, Bu प्रजाभागिरितो — ^३ E माययैती —
^४ K Bh D देवी — ^५ F जुपाणे — ^६ B Ch E घृताचीमाम,
B: चामाम, K P घृताचीमाम, D (text and schol) क्रव्यादमिति गवये
मचक्षिगात् । आवा देवी (?) जुपाणे घृताची इति पाठ । अन्नपुष्टये इति
मयादाय अमावास्याया भक्षणतरविधानात् — ^७ K Bu D (text and
once in schol) उदक्यान्, Ch E P B: and D (once in schol) उद-
क्यान् — ^८ P निदधात्या — ^९ D schol) शरदि यस्या कस्या चिद्रात्री
प्रीहिततुलानुदक्यामाकाय उभयानिति वचनात् । मधुमिश्रितान् कृत्वा
उदक्या (?) कृत्वा निहति यावत्तया (Cod यावत्) पक्ववशात्ते (?)
उदके? — ^{१०} D (schol) यथा तदुला निष्ठाता एव उदक्या (?) कृत्वा नि-
दधात् आ प्रीतिपक्वमभयान्समोष्य — ^{११} K Bu Ch P Bh D (s 1 ol)
तृवृति L तृभि — ^{१२} D (schol) इति व्याख्यात (Kau 15 1) । सार-
यवत्ते (Cod 'त्स) पुष्टिकर्मत्वात् (cf K ३०५ १ २) — ^{१३} D (schol)
सर्वकामस्येदं कर्म इह वचन सत्तादिकारात् । आकायनपहण पू-
जार्थ — ^{१४} १ ३ १ — ^{१५} K सात्त्विकान् — ^{१६} D (s 1 ol)
दर्भगार्हपत्य पूतिकर्दचिद्यापि भागया आहवनीय — ^{१७} B: गार्हपत्य-
— ^{१८} D (schol) चिष्यपि सपातवत शरोति —

एवं पूर्वस्मिन्नपरयोरुपसंहृत्य^१ । १५ । एवं द्रोणकलशे
रसानुक्तम्^२ । १६ । ॥ ५ ॥ ॥ २२ ॥

यज्जुंषि यज्ञ इति^३ नवशालायां सर्पिर्मधुमिश्रमश्ना-
ति^४ । १ । दोषो गायेति^५ द्वितीयाम् । २ । युक्ताभ्या तृती-
याम्^६ । ३ । आनुमती^७ चतुर्थीम् । ४ । शालामद्गुलिभ्या
संमोक्ष्य^८ गृहपत्यासाद^९ उपविश्योदपात्र निनयति^{१०} । ५ ।
इहैव स्तेति^{११} वाच विसृजते^{१२} । ६ । ऊर्ध्वा अस्येति^{१३} वा-
र्ष्मणमौदुम्बरं^{१४} मन्थप्रतिरूपमभिजुहोति^{१५} । ७ । असत्या-
ता अधिभृत्य सप्तागमशङ्कुलीः^{१६} । ८ । त्वष्टा म इति^१
प्रातर्विभुक्ष्यमाणो^{१७} ऽश्नाति^{१८} । ९ । ज्यायु^{१९} वध्नाति । १० ।

^१ [(schol) आहवनीयमुत etc आहवनीयदेशे ऽश्नाति । उपसहार
प्राशन (Cod *ना) तदपर्योरगम्यो ज्ञात् — ^२ D (schol) द्रोणकलश
सोमपात्र तत्र रसान् कृत्वा एवमेव करोति । माचिकानप्रीत्यरिस्त्रीयं
त्यादि उक्तग्रहण (cf su. 14) — ^३ v. 26 1 — ^४ D (schol) आग्नेनागहोम
प्रधानहोमा(?) सर्पिषा मधुमिश्रेण — ^५ v. 1 1 — ^६ D (schol) आभ्या
समुक्षिताभ्या तृतीयामाहुति — ^७ D (schol) अनुमति सर्वमिदमिति
अनयानुमते स्नादिति केचित्, Ath Paddh अनुमति सर्वमिदमिति ॥
20 6 — ^८ Ch [ ] समोक्ष — ^९ D (schol) भक्तगृहे (cf Kauç 24 1) —
^{१०} Ch P निनयती — ^{११} v. 60 7 — ^{१२} Ath Paddh इति लघुया
जाकर्म समाप्त (cf Kauç. 43 3) — ^{१३} v. 27 1 — ^{१४} K b. वारिष्मा
णम्, D (schol) वर्ष्महत तस्मान्निवृत्तो वार्ष्मण उदुम्बर — ^{१५} B.
मथ D (schol) औदुम्बरात्(?) कर्तव्यमित्यर्थः । तमथाकारमित्यर्थः । प्रतिरू-
पमष्टावरध्वजत् (Kauç 18 34) । चत्वारो धाया इत्यादि (18 37) चीदनासा
मान्यात् — ^{१६} K Bu P. PBh शङ्कुलो D (schol) प्रतिग्रहो यानेन द्रव्यकृता
शङ्कुल्य आगमशङ्कुलीना अपावपरिमिता अधिभृत्यति । तासामग्रां सप्त
करोति अभिजुहोति । एतदा कर्तुरधिभृत्यात् — ^{१७} v. 4 1 — ^{१८} So Ch L.
B. Bh P D (text), cf D (schol) to the next two sutras h. भुव
माणो, Bū विभक्ष्यमाणो, D (schol) द्वौ विभाग (?) करिष्यन्साहस्रवत्स-
मश्नाति, in the word to be corrected to विभक्ष्यमाणो? cf विभाग in
the commentary, and Kauç 38 [ ] note — ^{१९} D (text) जपति —
^{२०} E जायु, Bu दायु, D (schol) अथ प्रातर्विभुक्ष्यमाण ज्यायु वध्नाति ।
ज्यायुर्ध्या (?) -

दण्डं संपातवन्तं विमृज्य^१ धारयति । ११ । वायुरेना इति
युक्तयोश्चिवाकर्मनिशायां^२ ^३ संभारान्संपातवतः^४ कगे-
ति । १२ । अपरेद्युर्वायुरेना^५ इति शाखयोदकधारया^६ गाः
परिक्रामति । १३ । प्रथमजस्य शकलमवधायौदुम्बरेणा-
सिना लोहितेनेति^७ मन्त्रोक्तम्^८ । १४ । यथा चक्रुरिती-
स्तुकाशकारण्यो^९ ^{१०} लोहितं निर्मृज्य रसमिश्रमश्नाति । १५ ।
सर्वमौदुम्बरम्^{११} । १६ । यस्येदमा रज^{१२} इत्यायोजनानाम-
प्ययः^{१३} । १७ । ॥ ६ ॥ ॥ २३ ॥

उद्ध्रयस्वेति^{१४} बीजोपहरणम्^{१५} । १ । आज्यमिश्रान्यपा-
नुर्वरायां कृष्टे^{१६} फालेनोदुत्थान्वृचं^{१७} काशीन्निनयति^{१८} नि-
वपति । २ । अभि न्यमिति^{१९} महायकाशे^{२०} ऽरण्य उन्नते^{२१}

^१ D (text) विमृज्य, D (schol) प्रातर्बिभृक्षमाणो दण्ड विमृज्य (I) धारयति — ^२ D (schol) त्वष्टा म इत्यनेन योग vi 4 1, 141 1 —
^३ E सक्तयोश्चि — ^४ K P Bh संभरत D (schol) निशायाच्च चि
वाकर्म कृत तस्याहो (Cod तस्याहो) रानाविद् कर्म संभारान्वध्यमाण
कान् संपातवत करोति । संभारा शाखोदकधारालादय साधनत्वात् —
^५ vi 141 1 — ^६ L °दग्धारया, D (schol) द्वितीये ऽहनि संपातितया
शाखया उदकधारा आनयति — ^७ vi 14 2 — D (schol) धर्त-
मनि सवत्सरे य (Cod सवत्सारत्य) प्रथमो जातो वत्स तस्य कर्णयोर्-
धशकल (1) र अध शकल^२ कृत्वा मिथुन कर्णयोरित्यभयो पाटन
करोति — ^८ vi 141 3 — ^९ Ch काण्डवृक्षो D (schol) इदुखेन
काण्डखेन च कर्माभ्या लोहित गृहीत्वा काट्या (I) समुचय —
^{१०} D (schol) शाखाशकलसु (I) आज्यधानी पाचयि — ^{११} vi 33 1 —
^{१२} D (schol) सीरा युजतीत्यस्य यानि कर्माणि (Lanc 1) प्रततयुक्ता-
न्यस्य (for प्रतनन्यु^२) युक्तस्य अयति — ^{१३} vi 14 1 — ^{१४} D (schol) कीदृज्य
भिमज्य चैव नीयते — ^{१५} D (schol) भूमिप्रदेशे — ^{१६} ॥ °हुद्या°,
Bt °हुद्या° — ^{१७} D चीमुष्टीन् — ^{१८} vi 14 1 — ^{१९} Bh D (text
and (schol) माहा° — ^{२०} D (schol) उन्नते देशे —

विमिते^१ प्राग्द्वारप्रत्यग्द्वारेष्वप्सु^२ संपातानानयति । ३ ।
 कृष्णाजिने सोमांशून्विचिनोति^३ । ४ । सोममिथ्येण सं-
 पातवन्तमश्नाति^४ । ५ । आदीप्ते संपन्नम्^५ । ६ । तां स-
 वितरिति^६ गृष्टिदाम^७ वध्नाति । ७ । सं मा सिञ्चन्त्विति^८
 सर्वोदके^९ मैथधान्यम् । ८ । दिव्यं^{१०} सुपर्णमित्यूषभदग्नि-
 नो^{११} वपयेद् यजते । ९ । अनुवद्विशिरःपादेन^{१२} गोगालां
 चर्मणावच्छाद्यावदानकृत^{१३} ब्राह्मणान्भोजयति । १० ।
 प्रोष्य^{१४} समिध आदायोर्ज^{१५} विभदिति^{१६} गृहसंकाशे जप-
 ति । ११ । सथ्येन समिधो^{१७} दक्षिणेन शालावलीकं सं-
 स्थभ्य जपति^{१८} । १२ । अतिव्रज्य समिध आधाय^{१९} सुमङ्गलि
 प्रजावति सुसोमे^{२०} ॐ वा गृहपतिर्जीव्यासमिति स्थूरे

^१ D (-chol) विमितं गृह — ^२ K P P u L D (text) प्राग्द्वार D (schol) प्राग्द्वार इति । बङ्गप्रीति, c^१ Kau 34 3 — ^३ D (-h) सोमवद्वानि विचिरति — ^४ E *श्राव्य D (schol) सोमममिथ्ये-
 णाज्येन खानीपाक संपातवत कृत्वाश्नाति । अभिषवश्च सोममिथ्येणैति (Crd *श्राति) वचनात् । मन्त्रिण च सावीर्हि देवेति (vi 14 3) वचनात् — ^५ D (schol) यदि तद्विमित संपातवत ('for *वत') काल एवादीप्यते । तत सपन्न यजितयति तत्काल अपरिसम्पन्नाविपरि कर्मण ( ) — ^६ vi 15 1 —
^७ D (text) गृष्टिः D (schol) द्वि प्रसता या गृष्टि — ^८ vi 33 1 —
^९ Ch D (text) सर्वोदके, D (schol) द्यौवलुदकानि (Crd चावतोत्युद° प्रागादिषु तानि गृहीत्वा तस्मिन् सर्वोदके गृत खानीपाक प्राश्नाति —
^{१०} vi 33 1 — ^{११} D (schol) दद्वीति इवा सर्वेषा यो वध्नायां अथ वशाधर्मा भ्यु (cf Kauç 44 1 fg) — ^{१२} So Lu Ch E the rest शिरः-
 स्था° Cf Kauç 64 29 81 28 — ^{१३} K Ch E B *वत्साद्या°, D (schol) अधोमुनेनाद्यादयति — ^{१४} P प्रोष्य, Bb प्राष्य, Bi प्रोष — ^{१५} K B, Lb Bū आधायो° D (schol) देशान्तर गत्वा प्रत्विष्य आरण्यान् (!) समिधो गृहीत्वा गृहसंकाशे जपति । यवयवश्च गृह्णाणि पश्यति तस्मिन् (Crd तस्मात्) देशे स्थित — ^{१६} vi 56 1 — ^{१७} D (schol) आधाय — ^{१८} D (schol) शालाया वलीक पटल सक्तभ्य सस्यूष ऊर्जे विभदिति जपति —
^{१९} D (text) आदधाति, D (schol) समिद्वहण वनिक(!) निवृत्त्यर्थ —
^{२०} K Ch P Bb E D सुसोमे, the formula occurs also in Kauç. 39 6 and 76 24.

गृह्णात्युपतिष्ठते^१ । १३ । यद्वदामीति^२ मन्त्रोक्तम्^३ । १४ ।
 गृहपत्यासाद उपविश्योदपात्रं निनयति^४ । १५ । इहैव
 स्तेति^५ प्रवत्सन्नवेक्षते^६ । १६ । सूयवसादिति^७ सूयवसे प-
 शून्निष्ठापयति^८ । १७ । दूर्वायैरञ्जलावप आनीय दर्शं दा-
 शींभिरुपतिष्ठते^९ । १८ । इन्द्रस्य कुक्षिः साहस्र^{१०} इत्यृषभं
 सपातवन्तमतिमृजति^{११} । १९ । रेतोधायै त्वातिसृजामि
 वयोधायै त्वातिसृजामि यूथत्वायै त्वातिसृजामि गण-
 त्वायै त्वातिसृजामि सहस्रपोषायै त्वातिसृजाम्यपरिमि-
 तपोषायै त्वातिसृजामि^{१२} । २० । एतं वो युवानमिति^{१३}
 पुराणं प्रवृत्य^{१४} नवमुत्सृजते^{१५} संप्रोक्षति । २१ । उत्तरेण
 पुष्टिकामं क्षुपभेणेन्द्र^{१६} यजते^{१७} । २२ । संपत्कामः श्वेतेन^{१८}

^१ D (schol) पाणिना गृह्णाति — ^२ xii 1 58 — ^३ D (schol) सभाषते (Cod. स०) गृहजन्मप्रिय — ^४ D (schol) भक्तगृह उदकपर्ण-
 पात्रं निनयति, cf. kṛuṇ 23 5 — ^५ vii 60 7 (vi 73 3) — ^६ K P
 E Bb *वेक्षते D (schol) गृह्णाति — ^७ vii 73 11 (ix 10 20) — ^८ Bū
 निष्ठापयति, E P B₁ *स्थापयति — ^९ D (text) दर्शन — ^{१०} B (schol)
 दूर्वायै सहाप चञ्चली कृत्वा दर्शमापयोदियोम्य (for *पेयादि?) दर्शं
 कतमा दूर्वापरिमिति (?) यद्वदमितीत्यात, the दार्शं चञ्च' are not defined
 by Darila, but judging from the fact that the hymn containing them
 consists of six verses (यद्वदमितीत्यात) they are probably vii 61 1-6 —
^{११} vii 111 1, ix 4 1 Ath P addh इन्द्रस्य कुक्षिरित्येकया साहस्र इति
 चतुर्विंशत्यृचैर्वा ज्ञत्वा वृषभं सपातय । य इन्द्र इव देवेष्वित्येकया
 (ix 4 11) वृषभस्य दक्षिणे कर्णे ज्ञपेत् । लोहितेन स्वधितिनैति (vi 141 2)
 वत्सतरो अनुभवयते — ^{१२} D (text) *वसृजति D (schol) *वनयो-
 मूक्तयो सेतार ग्रा आनीय गोष्ठे ऽतिसृजति स्थापयति — ^{१३} Ath
 P addh and Anvickṣṭi रेतोधायै त्वेति पौष्टिकं कल्पजर्मवे — ^{१४} ix 4 24 —
^{१५} K प्रवृत्य P प्रवृत्त्य D (schol) पुराणो यो गोष्ठे यद्वदं तमपनीय (Cod.
 *तीय) — ^{१६} K Bū *सृजति — ^{१७} K Bū Bb and Ath P addh omit
 इन्द्र — ^{१८} D (schol) यं पुष्टिमिच्छति — ^{१९} K P श्वेतेन, D (schol)
 सपदपूर्वनाम । श्वेतवर्णेन यया पौष्टिकमासा यजतेन्द्र (?) —

पोषेमास्याम् । २३ । सत्यं बृहदित्यापहायस्याम्^१ । २४ ।
 पश्चादग्नेर्दग्नेषु खदायां सर्वहुतम्^२ । २५ । द्वितीय सपात-
 वन्तमग्राति । २६ । तृतीयस्यादितः सप्तभिर्भूमे मातरि-
 ति^३ चिर्जुहोति । २७ । पश्चादग्नेर्दग्नेषु कशिष्वास्तीर्य वि-
 मृग्वरीमित्युपविशति^४ । २८ । यास्ते शिवा इति^५ सवि-
 शति^६ । २९ । यच्छयान इति^७ पर्यावर्तते^८ । ३० । नवभिः
 शन्तिवेति^९ दशम्योदायुषेत्युपोत्तिष्ठति^{१० ११} । ३१ । उद्वयमि-
 त्युक्तामति^{१२} । ३२ । उदीराणा इति^{१३} चीणि पदानि प्रा-
 ङ्गोदङ्ग^{१४} बाह्वेनोपनिष्क्रम्य यावत्त इति^{१५} वीक्षते^{१६} । ३३ । उ-
 च्चताच्च^{१७} । ३४ । पुरस्तादग्नेः सीरं युक्तमुदपाचेण सपातव-
 तावसिञ्चति^{१८} । ३५ । आयोजनानामप्ययः^{१९} । ३६ । यस्यां स-
 दोहविधाने इति^{२०} जुहोति वरो म^{२१} आगमिष्यतीति^{२२} । ३७ ।

^१ xii 1 1, D (schol) मार्गशीर्षपीर्यमास्या यस्या सदोहविधाने इति (xii 1 08) जुहोतीति (cf eu. 3) यावद्ब्रह्मणः अथापि न गन्धप्रवादा (xii 1 23-25, cf Kauç 13 17) न निष्ठीवारनिगमन्यकर्मत्वात् (११) गन्धप्रवा-
 दाभिरलकुर्वते । युक्ता न आप इति (xii 1 30) निष्ठीयेति च (cf Kauç 08 7) — ^२ Bh ० ऊत, D (text) ० ऊति, D (schol) यतेर्दग्नास्तीर्य
 स्थालीपाकः — ^३ D (schol) स्थालीपाकायाभि सप्तभिर्दग्भिः सत्य
 बृहदित्याभि । भूमे मातरिति चाष्टम्या, xii 1 1-7 and ७० — ^४ xii
 1 21 D (schol) वेदिसारणदग्नेषु कशिषु नृणामय (Cod सु०) प्रसरणा (1)
 शुगुलिकाया (1) तदास्तीर्य — ^५ ix 2 १० — ^६ D (schol) कशिषुनि —
^७ vii 1 34 — ^८ D (schol) स्वपत्तनमावर्तते — ^९ xii 1 1-9
 (2 cf sūtras 24-27) and xii 1 09 — ^{१०} Bu दशम्यामु० — ^{११} ii
 31 10 — ^{१२} vii 53 7 D (schol) शयनादुत्थित अनया गच्छति —
^{१३} vii 1 28 — ^{१४} Ch B B i u उद्व्या — ^{१५} xii 1 3० — ^{१६} F P Bh
 वीक्षते — ^{१७} D (schol) उत्तरस्थल तदाब्रह्म तस्मिन्वीक्षते — ^{१८} D
 (schol) सत्य बृहदिति सपातमवा प्रकृतत्वात्, xii 1 1 — ^{१९} D, (1 vi)
 to Kauç ११ 1, सीरा पुत्रतीत्यस्य यानि कर्माणि (Kauç ०७ १) प्रतत
 युक्तान्यस्य (1 f प्रतननयु०) युक्तस्य भवति — ^{२०} vii 1 38 — ^{२१} B Ch
 (sec man) मा — ^{२२} D (clol) वरो वरणीयो (Cod ०या) इयं मम
 भवेत् —

यस्यामन्नमित्युपतिष्ठते^१ । ३८ । निधिं बिभ्रतीति^२ मणिं
 हिरण्यकामः^३ । ३९ । एवं वित्त्वा^४ । ४० । यस्यां कृष्णमिति^५
 वार्षकृतस्याचामति^६ शिरस्यानयते^७ । ४१ । यं त्वा पृषती
 रथ इति^८ द्यौः पृषत्यादित्यो रोहितः^९ । ४२ । पृषतीं गां
 ददाति^{१०} । ४३ । पृषत्या क्षीरौदनं सर्वहुतम्^{११} । ४४ । पुष्टि-
 कर्मणामुपधानोपस्थानम्^{१२} । ४५ । सलिलैः^{१३} सर्वकामः
 सलिलैः सर्वकामः । ४६ । ॥ ७ ॥ ॥ २४ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे तृतीयोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ xii. 1 42; D (schol) भूमिमुपतिष्ठते आत्मनेपदात् — ^२ xii. 1. 44 — ^३ D (schol) उपतिष्ठते प्रकरणात् । मणिमयः हिरण्यं सुवर्णं (1) —
^४ So P Bb D; K वित्त्वा यस्यां with the syllable वित्त्वा over the line
 between the two words, Bt वि त्त्वा and the syllable वी over the line
 between the two, Bb Bt D (text) वित्त्वा; D (schol) प्राप्यापि मणिं
 हिरण्यं वाभ्यामेवोपतिष्ठते — ^५ xii. 1 52 — ^६ Bā वार्षिकं, Bb वार्ष-
 ण्यतय — ^७ K °चामयति — ^८ Bb °नयति, D (schol) निर्वर्तति
 वार्षकृत (Cod °वार्ष्यं) शिरसि करोति पूर्वशेषमतश्चातनमं च (Cod
 °स्थानम्) — ^९ xiii. 1 21 — ^{१०} D (schol) यं त्वा पृषती रथे प्रष्टिर्व-
 हति रोहितेति (xiii. 1 21^{ab}) । अत्र का पृषती को वा रोहित इति त-
 त्त्वययति । द्यौः पृषती ज्ञेया । आदित्यो रोहितः — ^{११} D (schol)
 ब्राह्मणाय . षड्भिरशिमत्र्य (xii. 1. 21—26?) — ^{१२} D (schol.)
 पृषत्या. क्षीरे औदनं हुतं सर्वहुतं षड्भिरपि सकृदोतव्यः । अत्र देवता
 विधान — ^{१३} D (schol) पुष्टिकर्माणि येषां मन्त्राणां ते पुष्टिकर्माणि ।
 तेषां मन्त्राणां उपधानोपस्थाने पूर्वाधिकारोक्ते भवतः । चित्राकर्मादीनि
 (Kauç 18 19) च पुष्टिकर्माणि पूर्वाधिकारात्. — ^{१४} For the सलिलगण
 see Kauç 18 25, note; D (schol) ते. समुच्चितैरुपधानोपस्थाने कार्यं
 सर्वाणि फलानीकृता.

॥ ओं ॥

अथ भैषज्यानि^१ । १ । लिङ्गुपतापो^२ भैषज्यम्^३ । २ ।
वचनादन्यत् । ३ । पूर्वस्योदपाधेण^४ संपातवताङ्गे^५ । ४ ।
बलीर्विमाष्टि^६ । ५ । विद्या शरस्यादो यदिति^७ मुञ्जशि-
रो रज्ज्वा वधाति^८ । ६ । आकृतिलोष्टवल्मीकौ परिलिख्य^९
पाययति । ७ । सर्पिपालिम्पति । ८ । अपिधमति^{१०} । ९ ।
विद्या शरस्येति^{११} प्रमेहणं वधाति^{१२} । १० । आखुकिरिपू-

^१ E भैषज्यानि, D (schol) वक्ष्याम इति वाक्यशेष (Cod *विशेष) । द्विप्र-
कारा व्याधयः आहारनिमित्ता अमुभनिमित्तायेति । तत्र आहारवैषम्यस-
मुत्पन्ना आयुर्वेद^(१) चकार अधमसमुत्पन्ना तु शास्त्रमिदमुच्यते — ^२ D
(schol) व्याधिलिङ्गिन उपतापकर्म — ^३ Bu भिषज्य, Bu भिषज्य, D
(schol) दत्तमयति तद्विग्न तवस्त्राधिपि (for *व्याधि^३) व्याधे स लिङ्गो
तस्योपतापकरण कर्म भैषज्यमिति शेष । उपतापो (for *प-?) विनाशभै-
षज्यत्वात् — ^४ D (schol) ये विपत्नीयेन १ १ — ^५ KChEP B; D (text)
संपातवताते, Bb *तान्ने, D (schol) व्याधितमन्त्रे प्रोचति । सर्वभैषज्य विष-
लिम्पभावात् — ^६ All MSS बलीर्वि०, H (schol) बलिघनममाष्टि^(१) ।
सर्पादिदृष्टवान् (Cod *दृष्ट) । दक्षिणेन पाणिना बलिरोगानिति च —
^७ १ २ १, १ ३ १ (et al) — ^८ D (schol) मुञ्जशिरः पुलाधाङ्काष्ट
सूत्रे प्राप्तं रज्ज्वेद्युच्यते । मुञ्जश्चुरेव सनिधाभात् । अतिसारभैषज्यमात्रा
वशब्दस्य (१ २ ४ ॥ ३ २) तद्वादित्वात् (Cod तद्वावि०) — ^९ D (schol)
परिलिखन चूर्णोकरण — ^{१०} K B D (text) *धमिति, H (schol) अ-
पाने धमति अतिसारिणा (Cod सारिणा) — ^{११} १ ३ १ — ^{१२} D
(schol) प्रमेहणं हरितक्यादिभेदनीय द्रव्यं तद्वधाति । भूवपुरोषप्र-
तिबधे —

तीकमथितजरत्नमन्दसाग्रस्कान्पाययति^१ । ११ । उत्तमा-
भ्यामास्थापयति^२ । १२ । यानमारोहयति^३ । १३ । इपुं
विसृजति^४ । १४ । वस्तिं विषयति^५ । १५ । वर्ति^६ विभे-
त्ति^७ । १६ । एकविंशतिं यवान्दोहन्यामद्विरातीय दुग्धीं
जघने संस्तभ्य फलतो ऽवसिञ्चति^८ । १७ । आलबिसोल^९
फाण्डं पाययति^{१०} । १८ । उदावर्तिने च^{११} । १९ । अश्वयो
यन्ति वायोः पूत इति^{१२} च शान्ताः^{१३} । २० । उत्तरस्य^{१४}

^१ K E B₁ चायुः; P B₂ चायुः. — ^२ P पूतिक, D (text and schol) आशुकिरिपूतिमथितजरत्नमन्दो जीर्णदुःखः साग्रस्त्री द्रव्यान्तरे आशुकि-
रियादिभिः (I) अद्विरास्तोद्याभिमञ्च — ^३ D (schol) चस्य सूक्त-
स्योत्तमाभ्यामाभ्या (i 3. 3, 9) पुटकानुवासनाद्दाति (I for *वासनमाह-
दाति) तस्योपाय आयुर्वेदोक्त. . . । आशुकिर्यादिसाधनप्रत्ययार्थ —
^४ D (schol) यानमश्वादि त संमत्वारोहयति — ^५ D (schol) धनुषा
व्याधित प्रति भयोत्पादनाय — ^६ D (schol) शिन्न(I)निवासयति
(Cod *सपति) सृक्तांते मञ्चलिगात्. — ^७ So K P D (text); E वर्ति;
Cb Bū B₁ D (schol) वर्त (cf. i 3 7. प्र ते भिनन्ति मेहन वर्ष etc) —
^८ So B₂ alone; K Bū Ch E P B₁ विभेति; D (text) विभेदिति; D
(schol.) वर्ति मञ्चलि कुमारीवद्विकासयति। सृक्तांते Is the word to be
emended to विभिनन्ति or विभेदति, from the root भिद् and preposition
वि? — ^९ D (schol) सृक्तांति । . दुग्धी यथाया (I for *यो?) शत्रुह-
न्त्या (Cod *स्त) व्याधितस्य जघने संस्तभ्य यतः फलं ततो ऽवसिञ्चति...
दुग्धी च संस्तभने संस्कारकर्मत्वात् — ^{१०} K P E B₁ B₂ D (text and
schol) विष्टोः; Ch Bū विष्टोः. — ^{११} D (text) पाटं पाटयति (I); D
(schol) आल गोधमव्याधि (Cod गोधमो) । विश्वं पयस्कंदः । उलं क-
स्तुर्क- (I for कस्तुरिका-?) शाक (Cod *शाकं) तत्पाटयित्वा (I for फा-
टयित्वा) पाययति — ^{१२} D (schol.) उदावर्तो (Cod. *तो) यस्य सो
ऽयं उदावर्तो तस्मै उदावर्तिने । प्रमेहणादीनि कर्माणि भवन्ति । आच्छा-
दन च मध्यमपातात् । उदावर्तः पुरीषस्य गोलकभावः. — ^{१३} i 4 1;
vi. 51 1, cf the two शान्तिगण, Kāuṣ 9. 2, 4 — ^{१४} D (schol) स-
मिध आदधाति स्त्रीलिगात् । सर्वभेयज्यं; cf. D (schol) to Kāuṣ.
§ 37. — ^{१५} D (schol) वायो पूत इत्यस्य (vi. 51. 1) सोमसंमिश्राः
समिध आदधाति सर्वभेयज्य —

ससोमाः । २१ । चातनानामपनोदनेन^१ व्याख्यातम् । २२ ।
 चपुसमुसलखदिरताष्टाधानामादधाति^२ । २३ । अयुग्मा-
 न्खादिराञ्छद्भून्ह्यौ^३ नि विध्येति^४ पश्चादयेः समभूमि^५ नि-
 हन्ति^६ । २४ । एवमायसलोहान्^७ । २५ । तप्तशर्कराभिः श-
 यन^८ राशिपत्याणि^९ परिकिरति । २६ । अमावास्याया
 सकृद्गृहीतान्यवाननपहतानप्रतीहारपिष्टानाभिचारिकं प-
 रिस्तीर्य^{१०} तार्ष्टाघेध्म^{११} आवपति । २७ । य आगच्छेत्^{१२} ब्रू-
 याच्छरणश्रुत्वेन जिह्वां निर्मृजानः शालायाः प्रस्कन्दे-
 ति^{१३} । २८ । तथा कुर्वन्ननाद्ये हुवाने^{१४} । २९ । वीरिणतू-

^१ For the pratikas of the चातनगण see Kauç 8 25 — ^२ D (schol) चातनाना प्रतीकाना अपनोदने (!) कर्म कथित (Cod *ते) प्रत्येत्य । प्रतीक विकल्प पट्टीनिर्देशात् । अपनोदन आरे ऽसावखदलु (1 26 1) इत्यप-
 नोदनफलत्वात् (Kauç 14 14) । आवपणमाचनिदेश एकवचनात् । पि
 शाचगृहीतभिषज्य लिग्युपतायवचनात् — ^३ Bb *छदिर* (for खदिर) —
^४ Ch तार्ष्टाधानाम्, D (text) तार्ष्टाधानाम्, D (schol) तार्ष्टाय (!) सर्पप
 (Cod सर्पप) । द्रव्यविकल्प साधनत्वात् । पिशाचचातनमेव, cf
 Çuikhalpa 21 — ^५ Bb खादिरा, the rest खादिरान्छ* — ^६ v
 9 4 — ^७ Ch E P *भूमि* — ^८ D (schol) निहति सर्वचातनप्र
 तीकविशेष । श्वेयकर्मत्वात् एत वी युवानमिति (ix 4 24) कर्मवत् (Kauç
 24 21) — ^९ D (schol) कीलकाम्खादिरवन्निहत्यात् पश्चादये
 समभूमि — ^{१०} Ch Bu E P B शयन — ^{११} P *पत्याणि, D (schol)
 तप्तशर्कराभि पिशाचगृहीतस्य शयन सर्वत किरति धान्यराशिपत्य
 च — ^{१२} D (schol) दक्षिणेन हस्तेन तत्सप्रतिहत्याप्रतिहत्या (! for *हृ*)
 पिनष्टि श्रमय बर्हि उभयत परिलोयं (Kauç 47 1) — ^{१३} D (text)
 तार्ष्टाघेध्म, Ch E P B तार्ष्टाघेध्म, D (schol) तार्ष्टाय सर्पप । ता
 ष्टाया (!) इध्मा यस्य अपि — ^{१४} D (text) आगच्छते, D (schol) आ-
 वपने अयमायो (Cod *ण) यो यहविशेष आगच्छेत् स वक्तव्य (Cod
 सक्त*) — ^{१५} D (schol) अय मव प्रेष — ^{१६} K कुर्वन्ननाद्ये, P कु
 र्वन्ननाद्ये D (schol) तथा कुर्वन्नना (!) यदि प्रेषार्थ न (Cod भ) करोति
 ततो ऽसा अना (!) अमुप्यातिवीर्य (Cod अमुषी*) इत्यर्थ । अपगतो
 यह इति । आवपतीति हविर्ग्रहणे । यहार्य अना इति तत्पुरुष । हुवान
 प्रियायकरण । करोमि अवचन —

लमिश्रमिद्भिड प्रपुटे^१ जुहोति । ३० । इध्मावर्हिः गा-
 लायामासजति^२ । ३१ । अपरेद्युर्विकृते पिशाचतो रुज-
 ति^३ । ३२ । उक्तो होमः^४ । ३३ । वैश्रवणायाञ्जलिं कृ-
 त्वा^५ जपन्वाचमयत्यभ्युक्षति^६ । ३४ । निग्युत्सुके संक-
 र्षति^७ । ३५ । स्वस्त्याद्यं^८ कुरुते । ३६ । अथ देवानामित्ये-
 कविंशत्या^९ दर्भपिञ्जलीभिर्वलीकैः^{१०} सार्धमधिगिरो ऽव-
 सिञ्चति । ३७ । ॥ १ ॥ ॥ २५ ॥

^१ Ch (prim man) and Pet Lex. sub इद्भिड read प्रपुटेन, D (schol) पुट इड सहसादिहोमत्वात् — ^२ D (schol) पूर्वस्मिन्नहनि रध्माद्य वर्हिपथ (!) तस्या गालायामासजति — ^३ So K Bh, Ch रर्धागति P रजत्यत्, B) रर्जयित् Bu E D (text) र्जगति, D (schol) अन्यथाकारमिध्मावर्हिप पिशाचात्पीडासीति (? Cod पिशाचा- न्पीडासी) श्रेय । जपगत इति श्रेय तस्मिन्नति (Cod मृजति) पिशाच (Cod चे) — ^४ D (schol) यथातरवचनात् अस्य होमस्येध्मावर्हिष गा- लायामासक्त (? Cod गालामासक्त) — ^५ D (schol) चातनानामेव (Kāṇ. 8 25) नमस्कार कृत्वा — ^६ D (text) चामयत् — ^७ K अभ्युक्षति, D (schol) पिशाचगृहीत चम्बुचयति (!) — ^८ D (schol) चम्बुक घोषुके परस्पर कर्षति — ^९ D (schol) निशि स्वस्त्ययन कुरुते The ganamala (Ath Parī. 34 11) assembles under the head of स्व स्वस्त्ययन the following hymns and verses अमुं पारे पात न इन्द्रा पुष्या । त्वष्टा मे दैव्य येन सोमा नमो देववधेभ्यो ऽभयम् (cf the second अभयगण, Ath Parī. 34 29, Kāṇ. 104. 3) । मिथावर्णावप प्रागा त्सहसाचो ऽनमिष नो अधरयमी मूलबृंहसतिर्न परि पात त्वमू पु वा तारमिन्द्रम् । इन्द्र सुवामा स सुवामा या मन्त्रेरिन्द्र मर्षाणि ते । वर्म मे वावापृथिवी ऐन्द्राव वर्म गिरयसे यत्ते मध्ये यास्ते प्राचीमां न पथादिति स्वस्त्ययनानि ॥ ११ ॥ The pratikas are १. 27 1, vi 3 1, 4 1, 7 1 13. 1, ८ 24 ॥ vi 37 1, 40 3, 93 1, vii 51 1, 8, 1, ९ 1, 91 1, 93 1, 117 1, 118 1, viii ७ 15 (xix. 20 4), viii 5 19, xii 1 11 17 31, 37 Daç Kar (Kāṇ. 137 4, note) introduces the description of the ayya tantra by a स्वस्तिवाचन employin some of the hymns of this gana namely, vii 8, 1, 86 1, 117 1, 118 1, xix. 65 1, cf also Kāṇ. 8 2 — ^{१०} १ 10 1 — ^{११} Ch वलीकै, E वलीकै, D (schol) सह वलीकैरपधिरसि अवसिचति । वलीदरिण । स्त्रीव्याधितावाज्जुताववसि- क्तापिति स्तर्तव्य (Kāṇ. 7 17)

जरायुज^१ इति मेदो मधु सर्पिस्तैलं पाययति । १ । मौ-
 जप्रश्नेन शिरस्यपिहितः^२ सव्येन तितउनि^३ पूल्यानि धार-
 यमाणो दक्षिणेनावकिरन्व्रजति^४ । २ । सव्येन तितउप्र-
 श्नौ^५ दक्षिणेन ज्यां दुग्मीम्^६ । ३ । प्रैषकृदयतः^७ । ४ । यवैनं
 व्याधिर्गृह्णाति तत्र तितउप्रश्नौ निदधाति^८ । ५ । ज्यां
 च^९ । ६ । आब्रजनम्^{१०} । ७ । घृतं नस्तः^{११} । ८ । पञ्चपर्वणा

^१ 1 17 1, the pratika and a number of those occurring in the following kandikas are collected in the gupamala (Ath Paripata 84 7) under the head of the तवनाशनगण ॥ जरायुज प्रथमो घट-
 पिबदयता दशवृष सुत्र चेचियात्वा हरिणस्य रघुपदो मुखामि त्वा भ-
 वाश्वर्षी मन्वे वा यो गिरिषु दिक्षे स्नाहापिस्तवनाशनमपेरिवास्याव मा पा-
 म्मन्नुजाव ज्यामिष वरणी वारयाता इम यव विद्रुधस्य बलासस्य नमो
 ह्यरायेति द्वे शोपांमयमिति तवनाशनानि ॥ ७ ॥ The pratikas are
 1 12 1, 2) 1, 11 8 1, 9 1 10 1, 11 7 1 11 1 11 28 1 1 4 1, 9 1
 27 1 11 20 1, 26 1, 42 1, 43 1, 11 1, 127 1, 11 116 1, 1 4 10
 D (schol) सर्वं सूत्रं मृगादिमुच्यतेक्रमभेदात् (cf Kauç 97 84) भेदानि (?),
 प्रसिद्धानि । प्रतिद्रव्यं कर्मभेदः Darila fol 7^a 1 6 जरायुज इत्यादीनां
 दोषोपशमनमाचरणं फलदोषेण सव्यं विधानात् (Cod विधात्) । नि-
 म्बुपताप इति भैषज्येषु वचनात् (kauç 20 2, — D (schol) मुजनि-
 युतेन प्रश्ना (?) शिरसि प्रक्षादितः प्रश्न उष्णीषं गुरुमुलिका (?) —
^२ So Bu h (prim man), h (sec man) ChPBiBh D (text) तितउनि,
 D (schol) तितउत्थितानि (?) पूल्यानि तितउ सक्तुयालन पूल्यानि
 (Cod पूल्यानि) जला (?) for लाजा ? — ^३ D (schol) यामभुषमरस्य-
 भुवनं च — ^४ Ch (sec man) D (text) तितउ (in the manner
 of a Vedic draṇdra) — ^५ D (schol) धारयमाणो कर्ता व्रजति । दुर्घ्नो
 यस्या च्युतेनेषुना कश्चिद्याति (for कश्चिद्यातोत्) — ^६ D (schol)
 प्रैषं ददातीति प्रैषकृत् । अतश्चाब्रज (?) cf su 7 — ^७ D (schol)
 व्रजता यव देशे व्याधिं मुष्टु भवति तत्र तितउप्रश्नौ स्थापयति कर्ता ।
 अतश्च व्याधितं कर्तुरयत (Cod कुतुर) प्रैषकृत् इति — ^८ D (schol)
 कर्ता स्थापयति तत्र च — ^९ So P, II (text) आब्रज (cf the schol
 to su 4) the rest आब्रजनम्, D (schol) प्रैष प्रैषकृत् प्रवतारावदेश
 यावद्व्रजति निधाने भवो मन्त्रलिङ्गाच्छिरोरोगभैषज्यं — ^{११} D (schol)
 करोतीति वाक्यशेषः (Cod विशेष) । घृतं नस्तः स्वादिममय —

ललाटं संस्तभ्य जपत्यमूर्या इति^१ । ९ । पञ्चपर्वणां पां-
 सुसिकताभिः^२ परिकिरति । १० । अर्मकपालिकां^३ व-
 ध्नाति । ११ । पाययति । १२ । चतुर्भिर्दूर्वायैर्दधिपललं^४
 पाययति । १३ । अनु सूर्यमिति^५ मन्त्रोक्तस्य लोममि-
 थ्यमाचमयति^६ । १४ । पृष्ठे चानोय^७ । १५ । शकुधानं
 चर्मण्यासीनाय दुग्धे संपातवन्तं वध्नाति^८ । १६ । पाय-
 यति^{१०} । १७ । हरिद्रौदनभुक्तमुच्छिष्टानुच्छिष्टेना^{११} प्रपदा-
 त्प्रलिप्य मन्त्रोक्तानधस्तत्पे हरितमूत्रेण सव्यजङ्घासु वद्धा-
 वस्त्रापयति । १८ । प्रपादयति^{१२} । १९ । वदत^{१३} उपस्था-
 पयति । २० । क्रोडलोमानि जतुना संदिश्य जातरूपेणा-
 पिधाय^{१४} । २१ । नक्तंजाता सुपर्णा जाता इति^{१५} मन्त्रोक्तं

^१ : 17. 1 (et al.), D (schol) पंच पर्वणि यस्व दृढस्य स पंचपर्वं तेन
 रोगिण्य संस्तभ्य जलाट जपति — ^२ D (text and schol) omits this
 word. — ^३ K Ch B₁ P पांशुः; D (schol) पासुवत् शरणधूलिः सिकता
 वाजुका परिकिरणं — ^४ D (schol) अर्मकपालिकाभिः । संयोगात्पि-
 ठरादेः (?) । सकलं पतित केदार पर्वट (I) इति केचित्. — ^५ D दूर्वायैः
 सह — ^६ : 22. 1 — ^७ Ch D (text) *चामयति, D (schol) मन्त्रो-
 क्तस्य रक्तवर्णो गो तस्य लोमाभिमिश्र्य आचामयति । व्याधितपुरस्कृत
 भेषजं — ^८ D (schol) गोपृष्ठे उदकं संगृह्योत्पाचमयति — ^९ D
 (schol) शकुधानं चर्मणो विस्ताराय कोलकवधः शकुस्थापनमित्यर्थः ।
 तत्रैव चर्मस्थपविष्टाय घोरस्थं संपातवन्तं कृत्वासुराय वध्नाति — ^{१०} D
 (schol) तद्दुग्धं पाययति रोगिण्य — ^{११} Ch उत्तिष्ठेन; cf D (schol)
 to Kauç 47. 37 — ^{१२} D (schol) मन्त्रोक्तान् त व्याधितं कानिचि-
 त्पदानि कर्मांतरतुल्यात्वात् पूर्वं पपाय प्रयच्छतीति परिभाषायाश्चार्थ-
 त्वात् (Kauç 7. 18) — ^{१३} D (schol) तपतवस्त्राभ्यन्त्रोक्तान् वदतः
 श्रुत्वा उपस्थापयति । मुक्तेन व्याधित । के मन्त्रोक्ता मुक्ताः (I for मुक्ताः;
 cf. : 22. 4 and Indische Studien iv 415, end) प्रसिद्धाः (Cod *द्व.) रो-
 पणाका (Cod *णाका) हरिद्रवर्णाः चिटका (I) हरिद्रवर्णाः पीताचिटकाः
 (cf. : 22. 4) — ^{१४} D (schol) वध्नाति । यथांतरत्वात् । शकुधानं
 चर्मस्थाधाय दुग्धे संपातवन्तं वध्नाति । अथ वध्नातियहणं कृत. — ^{१५} : 23. 1;
 || 1 —

पाले' ऽन्वक्तानि । ३० । तितउनि' प्रतीपं गाहमानो व-
पतीतरो ऽवसिञ्चति पश्चात्' । ३१ । आमपाव ओपा-
सिच्य मौञ्जे त्रिपादे वयोनिवेशने प्रवध्नाति' । ३२ । अ-
घद्विष्टा शं नो देवी वरणः पिप्पली विद्रधस्य या वभव
इति' । ३३ । उपोत्तमेन पलाशस्य चतुरङ्गुलेनालिम्प-
ति' । ३४ । प्रथमेन मन्त्रोक्तं वध्नाति' । ३५ । द्वितीयेन
मन्त्रोक्तस्य संपातवतानुलिम्पति' । ३६ । तृतीयेन म-
न्त्रोक्तं वध्नाति'^१ । ३७ । चतुर्थेनाशयति'^२ । ३८ । पञ्चमेन
वरुणगृहीतस्य मूर्ध्नि संपातानानयति'^३ । ३९ । उत्तमेन

^१ B: कपाल, D (schol) यहगृहीतस्य शिरसि दर्भाधारक कृत्वा त-
द्वागारकपाल (for तचा*) करोति । ततः सर्वसुरभिषूर्णान्यन्वक्तानि ज्ञत्वा
श्रेष्ठेण प्रलिपति (cf su 29) — ^२ So only D (text and schol), the re-
maining MSS तितउनि — ^३ This division is according to D (text),
D (schol) नदीप्रतीप विलेडयमानो (for विलोड?) तितउनि सर्वसुर-
भिषूर्णानि इति . . . . .

^४ D (text) इति . . . . .
सुरभिषूर्णाः . . . . .
मातृनामोत्तररेण सूक्तेन — ^५ u 7 1, lo 1, vi 80 1, 109 1,
197 1 vii 7 1 the same list of pratikas occurs in the ganamala
(Ath Par 34 24) bearing the title इति शण्कर्मगणो (all MSS)
भेदयत्य भवति D (schol) एतेषां कर्माणि संपाताभिसंख्यानि यथा
करणभावः — ^६ D (schol) उपोत्तम विद्रधस्येति अनेन (vi 127 1)
पलाशस्य काष्ठेन पिष्टेनालिपति विद्रध पृथक्वचनं लिगिन् उपपातार्थं
पचमाधिकारवचने ऽस्यापि वरुणगृहीतभेदवत्त्वं स्यात्, cf su 39 —
^७ D (schol) अघद्विष्टेत्यनेन सूक्तेन (u 1) संपातवतं यव कृत्वा पुनः सूक्तेन
वध्नाति । फलमणि पिशाचनाशन — ^८ D (schol) शं नो देवी पूर्वप्रवर्णयति
(u 90 1) एतेनाशुमत्या (Cod *सुमत्या?) संपातवत्करण । ततो ऽनुलेपनं
पिशाचनाशन — ^९ E K P Bb संपातवतावसिचयनानुलिपति —
^{१०} D (schol) वरुणो वारयाता इत्यनेन (vi 45 1) वरुणमणि वध्नाति ।
यक्षनाशन — ^{११} D (schol) पिप्पली चित्रभेदजोत्पन्नेन
(vi 109 1) पिप्पली संपातवती कृत्वा पुनः सूक्तेनाशयति । चित्रभे-
दयज्य — ^{१२} D (schol) विद्रधस्य वलासस्येत्यनेन (vi 127 1) वरुणगृ-
हीतो बलोदरी (Cod *रि) —

शकलम्^१ । ४० । उद्गातामित्याप्तावयति वहिः^२ । ४१ ।
अपेयमिति^३ व्युद्गन्याम्^४ । ४२ । वधोरिति^५ मन्त्रोक्तमा-
कृतिलोष्टवल्मीकौ परिलिख्य जीवकोषण्यामुत्सीव्य व-
भाति^६ । ४३ । ॥ २ ॥ ॥ २६ ॥

नमस्ते लाङ्गलेभ्य इति^१ सीरयोगमधिशिरो ऽवसिञ्च-
ति^२ । १ । नमः सनिस्रसाक्षेभ्य इति^३ शून्यशालायामप्सु^४
संपातानानयति । २ । उत्तर जरुखाते सशालातृणे^५ । ३ ।
तस्मिन्नाचम्यत्याप्तावयति^६ । ४ । दशवृक्षेति^७ शा-
कलः^८ । ५ । दश सुहृदो^९ जपन्तो ऽभिमृशन्ति । ६ । क्षे-

^१ D (text) उपोत्तमेन शाल(), D (schol) या बध्व इत्यनेन (III 7 1) शकलो बध्य प्रथम सपात्य व्रतणा तेजसेति (Cod तेजसेति, २ 6 30) दशाना शतवृक्षाणां शकलानीति शाकल (Kauç 13 २ 27 3) । यक्षादिभेद्य —
^२ II 8 1 (cf the तक्मनाशनमण su 1, note), D (schol) चेचियसमु-
हीतस्य (Cod चेचिय*) भेद्य गृह्याद्भिः । आप्तावयत्युक्ता — ^३ II 8 2 —
^४ D (schol) प्रभातसमये आप्तावयति — ^५ II 8 3 — ^६ D (schol)
किं नवीकः । बध्ववर्णस्यार्जुनस्य तस्य काष्ठशेष (for विशेय) यवपल्लोति
यावतिनपित्रीति तिलकुलक (?) । आकृतिलोष्टवल्मीकौ प्रसिद्धौ । प-
रिलिख्य सचूर्णं (Cod चूर्णं) जीवकोषणे जीवत पशोश्चर्माकस्थलिका
तस्या प्रचिप्य उत्सोष्य मृत्वा बध्नाति । चेचियभेद्य । चेचिय कालो
व्याधि — ^७ II 8 4 — ^८ D (schol) हल युक्त गोभ्या । चेचियरो
गिण शिरस उपरि कृत्वावसिचत्युदपात्र — ^९ II 8 5 — ^{१०} D
(schol) शून्ये गृहे — ^{११} D (schol) जीर्णे गते तस्य एव शालायाम्पुनः
प्रचिप्य उत्तरसंपातानानयति — ^{१२} II D (text) चामयति, D (schol)
जरुखाते अवस्थित चेचियगृहीतमाचामयति संपातोदकेन — ^{१३} D joins
आप्तावयति to the next sutra — ^{१४} II 9 1 cf the तक्मनाशनमण
Kauç 2b 1, note — ^{१५} D (schol) दशाना शतवृक्षाणां शकलानीत्यथ
(Cod शालानी*) शाकलो मणिः (cf Kauç 13 5 2b 40) — ^{१६} E दशसुहृदो
which is accepted by Roth in Grill's Hundert Lieder des Atharva-
Veda II 50 as दशसुहृदो, D (schol) अथवा दश मित्रा (!) जपत एतत्सूक्त
(Cod एतत्सूक्त) अभिमृशन्ति पिशाचगृहीत (Cod *ता) —

त्रियाच्चेति' चतुष्पथे काम्पीलशकलैः पर्वसु^१ बद्धा पिञ्ज-
लीभिराग्रावयति । ७ । अवसिञ्चति' । ८ । पार्थिवस्ये-
त्युद्यति' पृष्ठसंहितावुपवेशयति' । ९ । प्राङ्मुखं व्या-
धितं प्रत्यङ्मुखमव्याधितं शाखासूपवेश्य वैतस चमस
उपमन्थनीभ्या तृष्णागृहीतस्य गिरसि मन्थमुपमथ्यातृ-
षिताय प्रयच्छति । १० । तस्मिंस्तृष्णा' संनयति । ११ ।
उद्धृतमुदकं पाययति' । १२ । सवासिनाविति'^{१०} मन्त्रो-
क्तम्^{११} । १३ । इन्द्रस्य या महीति' खल्वङ्गानलागृह्णनना-
ग्धृतमिध्याञ्जुहोति'^{१२} । १४ । बालान्कल्माषे कारुणे'^{१३}
सव्य परिवेष्ट्य संभिनत्ति'^{१४} । १५ । प्रतपति'^{१५} । १६ । आद-

^१ ॥ १० १, cf the तक्त्रगाशनमण Kauç २० १ — ^२ D (schol) व्याधित गावसधिषु (Cod गावसधिषु) — ^३ D (schol) अथवा अथ-
सिञ्चति — ^४ ॥ २९ १ — ^५ K सहता उप° P सहता उप°, Bh
सहतावुप°, Ch D (text) सहितामुप°, E B सहितामुप° Bū सहितावुप°,
D (schol) उद्यति भगवति सवितरि व्याधितौ पृष्ठसबन्धावुपवेशयति —
^६ D does not divide a sūtra here — ^७ D (schol) वैतसीषु शाखासूपवेश्य
ति व्याधित वैतसे चमसे सकृन् कूलोदकं प्रविष्य वैतसीभ्या तृष्णागृहीतस्य
गिरस्थाधाय चमसमुपप्रश्नाति ('for' प्राश्नाति) तमुपमथ्याव्याधिताय
(Cod मथ्याव्याधिता) प्रयच्छति — ^८ K तृष्णात्, B तृष्णात् D (schol)
तस्मिन्नव्याधिते तृष्णा सकामयति — ^९ D (schol) अभ्यावर्तस्य उदक
पाययति । अप्सु वावस्थित — ^{१०} ॥ २९ ६ — ^{११} D (schol) समा-
नवसनी भूला मथ पिबेति इत्यर्थ — ^{१२} ॥ ३१ १ — ^{१३} D (schol)
खल्वगा कृष्णवर्णका — ^{१४} K अल्लूङ्गन्, P अल्लाङ्गन्, B Bh D
(text) अल्लाङ्गन्, D (schol) अल्लाङ्गव कृमिनिग्रह । एककृमिकमिति प्र-
सिद्ध । उत्तरेणि सर्वकृमिणा, Ch ॥ L P and AV ॥ ३१ १, ३,
as above, cf sūtra २६, note — ^{१५} K P Bu हननाद्, B हननात्,
Bh हनना — ^{१६} KBu ॥ P B मिध्या, Ch D मिध्याञ्जु — ^१ D
(text) कल्माष कारुणे, D (schol) कृमिणो बालान् गृहीत्वा कल्माषवर्णे
शरे (Cod सरे) — ^{१८} D (schol) संभिनत्तिः अर्चरीकृतान् (Cod
०ता) — ^{१९} D (schol) अपी । पुन सूक्त. —

धाति' । १७ । सद्येन दक्षिणामुखः पांसूनुपमथ्य' परि-
 किरति । १८ । संमृद्नाति' । १९ । आदधाति' । २० । उद्य-
 न्नादित्य' इत्युद्यति गोनामेत्याहासाविति' । २१ । सूक्तान्ते
 ते हता इति । २२ । दमैरभ्यस्यति' । २३ । मध्यन्दिने
 च । २४ । प्रतीचीमपराह्ले' । २५ । बालस्तुकामाद्विद्य'^१ ।
 खल्वादीनि'^२ । २६ । अक्षीभ्यां त इति'^३ वीवर्हम्'^४ । २७ ।
 उदपावेण संपातवतावसिञ्चति'^५ । २८ । हरिणस्येति'^६
 बन्धनपायनाचमनशङ्कुधानज्वालेनावनक्षत्रे' ऽवसिञ्च-
 ति । २९ । अमितमात्रायाः सकृद्गृहीतान्यवानावपति'^७ । ३० ।

^१ D (schol) ताभ्यालान् सहरान् (Cod सरसान्) — ^२ All MSS
 पाप्मन्, D (schol) उपमथन मर्दन परिकिरति आक्षीक्रीमीणा —
^३ All MSS समृद्नाति D (schol) ताभ्यामून् समर्हयति । प्रकीर्णाति (!) —
^४ D (schol) अथवा समिध आदधाति — ^५ II 32 1 — ^६ D (schol)
 उद्यति सधितरि कर्ता गोखामिनमाह गोर्नाम कचयत्येति (Cod *खति)
 विद्येयनामाभिप्राय । असाविति — ^७ D (schol) सूक्तस्याति वाच्यो ते
 हता कुमय इति (II 32 5^४) ब्रूयात् कृत्वा प्राग्मुखा गा — ^८ D (schol)
 वातिकवत् — ^९ D (schol) प्रत्यङ्मुखा गा कृत्वा — ^{१०} So K
 Bu Bb D (text), E बाला*, P Bb बाला*, Cb बोल*, D (schol) बा
 लस्तुका बालवटा — ^{११} D (text and schol) आह्वय ब्रणान् (!) —
^{१२} D (text and schol) खल्वादीनन्वयद्वन् धृतमिथ्यान् जुहोति, cf sūtra
 14, note — ^{१३} II 33 1 — ^{१४} Cb E वीवर्हम्, D (text and schol)
 वीवर्हण्य मार्जन पर्वसु यन्त्रिविवर्तनमेके — ^{१५} D (schol) सर्वमपश्य —
^{१६} III 7 1, cf the तक्कनाशनगण, Kauç 26 1 note — ^{१७} Cb *ज्वा-
 लेभाव*, D (schol) बधन (Cod *न) विषणहरिणस्य (! cf III 7 2)
 तस्यैव धान आचमन हरिणसोममिश्र शङ्कुधान कथित (Kauç III 16) तत्र
 दीप्योदकेन निर्वाण तेनोष्णेनापगतनक्षत्रे जाले अवसिञ्चति । चेत्त्रियगृ-
 हीत । बधनादोना आप (!) जालोद्गम (!) यतश्च यद्यीसमासपूर्वद्व । बधन
 आचमन च बधनपायनानि । तेषां शङ्कुधानज्वालेन बधनपायनाचमनश-
 ण्कुधानज्वालेनावनक्षत्रे ऽवसिञ्चति — ^{१८} D (schol) अपरिमितपरिमा-
 नाद्यवराग्रे (Cod अपरितपरिमाणाद्यवराग्रे) सकृद्वेन गृह्णाति य
 वान् प्रत्युचमावपति । यहण्य तु सकृत् —

भक्तं प्रयच्छति । ३१ । मुञ्चामि त्वेति^१ याम्ये पूतिशफरी-
भिरोदनम्^२ । ३२ । अरण्ये तिलशण्णगोमयशान्ताज्वाले-
नावनक्षत्रे ऽवसिञ्चति^३ । ३३ । मृगारिमुञ्चेत्याप्लावय-
ति^४ । ३४ । ॥ ३ ॥ ॥ २७ ॥

ब्राह्मणो जज्ञ इति^५ तक्षकायाञ्जलिं कृत्वा जपन्नाच-
मयत्यभ्युक्षति^६ । १ । कृमुकशकलं संष्टुद्य दूर्ध्वजरदजिना-
वकरज्वालेन^७ । २ । सपातवत्युदपाच ऊर्ध्वफलाभ्यां^८ दि-
ग्धाभ्यां मन्थमुपमथ्य^९ रयिधारणपिसडानन्वृचं^{१०} प्रकीर्य
छर्दयते^{११} । ३ । हरिद्रा सर्पिषि पाययति^{१२} । ४ । रोहणीत्य-
वनक्षत्रे^{१३} ऽवसिञ्चति । ५ । पृषातकं^{१४} पाययत्यभ्यनक्ति । ६ ।

^१ in 11 1 of the तत्प्रनाशनमण Kauç 26 1 note — ^२ B; Ch (see man) *शफरीभिर*, D (schol) याम्यो व्याधि मिथुनस्योनात् पि-
तादूरिति (?) प्रसिद्धाभिधान । पूतिसपर्ययः । पतिगधामत्तिका । ताभि-
र्मिश्रमोदन । भक्तं प्रयच्छतीति प्रकरण — ^३ D (schol) अरण्ये तिल अरण्ये
शण अरण्ये (Cod शणारण्ये) गोमयाणि शान्ता ओषधय एतैरवज्वाल
अरण्ये तिलशण्णगोमयशान्ताज्वाल (cf शकुधानज्वाल su. 29) तेन
अवसिञ्चति विकल्पो ऽवज्वाल — ^४ D (schol) अनुवाकाभ्या मुच
शीर्षतया (1 12 3) इत्युक् आलवनक्षत्रे (1 for आलवनमवनक्षत्रे) क्रम
भेदात् । सर्वभेषज्यविधानाभावात् । अक्षक्रमभेदः सर्वभेषज्याय । मृगा-
ववदथा (1) स्थात् For the मृगारिसूक्तानि see Kauç 9 1, cf also the
Pet Lex sub voce where the मृगारिसूक्तानि are identified with iv
23—23 — ^५ B. जज्ञ — ^६ iv 6 1 — ^७ D (schol) नमस्तक्षका-
येत्युक्ता जपन्निदमुत्तर च सूक्तमनतरत्वात् (iv 7) । आचमयत्यभिमन्त्र्य
विषे रत्नमभ्युक्षति — ^८ B. कृमुकशकल, P कृमुकशकल, D (text) कृमुक*,
D (schol) कृमुक वधन कार्मुक इति यस्य नाम भवति तस्य शकल क-
मुकशकल उदकेनाभ्युक्ष्य जीर्णवाससा — ^९ D (text) *वकार*,
D (schol) अवकर उकरटिका नृणानि अन्यतमेन ज्वालेनावसिञ्चति
विषे रत्न — ^{१०} D (text) ऊर्ध्वफलाभ्याम् — ^{११} D (schol) विषेण
पुष्टिताभ्यामिषुभ्यामुपमथ्य — ^{१२} D (schol) भूमिस्तक्षयान् पिडा-
म्बाला — ^{१३} D (schol) विषे रत्न — ^{१४} D (schol) हरिद्रा चू-
र्णीकृत्य घृते प्रसिष्याभिमन्त्र्य सूक्ताभ्या (iv 6, 7) विपार्त — ^{१५} MSS.
रोहणी* — ^{१६} iv 12 1 — ^{१७} D (schol) घृतशीर —

आ पश्यतीति' सदंपुण्यामणि' वध्नाति । ७ । भवाशर्व-
विति' सप्त काम्पीलपुटानपां' पूर्णान्सपातवतः कृत्वा द-
क्षिणेनावसिच्य पश्चादपविध्यति' । ८ । त्वया पूर्वमिति'
कोशेन शमीचूर्णानि भक्ते' । ९ । अलंकारे' । १० । शालां
परितनोति' । ११ । उतामृतासुख्यमतिगृहीतस्य'^{१०} ^{११} भक्त
प्रयच्छति । १२ । कुष्ठलिङ्गाभिर्नवनीतमिच्छेणाप्रतीहार'^{१२} ^{१३} ^{१४}
प्रलिम्पति'^{१३} । १३ । लाक्षालिङ्गाभिर्दुग्धे'^{१४} फाटान्पायय-
ति'^{१५} । १४ । ब्रह्म जज्ञानमिति'^{१६} सूतिकाश्चरिष्टकौ प्रपादय-
ति'^{१७} । १५ । मन्थाचमनोपस्थानमादिव्यस्य'^{१८} । १६ । दिवे

^१ iv 20 1 — ^२ K Ch सदंपुण्य°, D (schol) सदंपुण्या चिसध्या
(cf Kauç. 39 6) पिशाचनाशन — ^३ iv 1, cf the तववना-
शनमया Kauç 26 1, note, D (schol) भवाशर्वो मृ(उ)तमिति सुक्तेन
(xi 2 1)? — ^४ D (schol) काम्पीलकपर्णपुटान् सप्त — ^५ D
(schol) व्याधित सखेन इहेन पुटकमेकैव अवसिचति पश्चाद्व्याधितस्य
चिपति सर्वभेषज्य — ^६ iv 37 1 — ^७ D (schol) मेयमृग्या
(Cod मेयमृ°, cf अन्नमृग्या, iv 37 2, 7) फलचूर्णानि फल्वा (I)
कोशेन भोजन (I for 'ने?) प्रविष्टाभिमज्ज भोजयेत् — ^८ D (schol)
अधवाचकारे चूर्णानि प्रविष्टाभिमज्जयात् । पिशाचगृहीताय — ^९ D
(schol) मेयमृग्या पिशाचगृह सर्वतो वेष्टपति — ^{१०} v 1 7 —
^{११} Ch अमिति°, Bu D (text) अमिति°, D (schol) अमितिगृहीत चिद्वर्ग-
मृत्युमुक्तिं तस्मै प्रयच्छति — ^{१२} K Bā E P B D (text and schol)
कुष्ठ° — ^{१३} (schol) यो गिरिष्वजायथा इति (v 4 1) सुक्तेन अथ
त्यो देवसदन इति द्वे अखे पूर्वसूक्तम् (I for अखे पूर्वसूक्तस्य v 4 3 4r)
आम्ना समुक्षितोभ्याम्, to v 4 cf the तववनाशनमया, Kauç. 26 1
note — ^{१४} P E Bū D (text and schol) °प्रति° — ^{१५} D
(schol) ज्वरभेषज्य — ^{१६} D (schol) रोहिष्यसीति (iv 12 1) सूक्त
रात्रौ मातेति (v 5 1) शब्दस्य आचापर्यायत्वात् (see v 2 7) —
^{१७} E आनयति, D (schol) फाटमुष्णाचारे (I) पाययति । अरयो (I)
भेषज्य — ^{१८} v 6, 1 (iv 1 1), D (schol) ब्रह्म जज्ञानमनाप्ता य
(v 1 2) इत्यनेन — ^{१९} (schol) सूतिका अरिष्टगृहीत (Cod सूति-
कारि°) च प्रपादयति (cf Kauç 32 26, note कासभेषज्य) कानि चित्प-
दानि गृहान्नियामयति । पूर्व प्रपाद्य प्रयच्छति (Kauç 7 1°) अरिष्ट
चामागस्यन्दनकलहसामृतादि (I) — ^{२०} D (schol) मधविशेषो व्या-

स्वाहेमं यवमिति' चतुर उदपात्रे संपातानानयति । १७ ।
 द्वौ पृथिव्याम् । १८ । तौ प्रत्याहृत्याप्लावयति' । १९ । स-
 यवे' चोत्तरेण यवं वध्नाति' । २० । ॥ ४ ॥ ॥ २८ ॥

ददिहीति' तक्षकायेत्युक्तम्' । १ । द्वितीयया' यहणी' । २ ।
 सव्य परिक्रामति' । ३ । शिखासिचि'^{१०} ^{११} स्तब्धानुद्ग्रा-
 ति'^{१२} ^{१३} । ४ । तृतीयया प्रसर्जनी'^{१४} । ५ । चतुर्थ्या'^{१५} दक्षिण-
 मपेहीति'^{१६} दंश्म तृणैः प्रकर्ष्याहिमभिनिरस्यति'^{१७} । ६ । यतो
 दष्टः'^{१८} । ७ । पञ्चम्या बलीकपललज्वालेन'^{१९} । ८ । षष्ठ्या-

धिविशेष' (? for विधि' ?) । मय पाययति । सर्वभेषज्यमयवाचमयति ।
 उपस्थानमादित्यसोभयो' —

^१ v 9 1 (et al), v 91 1, cf the तक्षकाश्चनयण Kauç 20 1, note, D (schol) द्विवे स्वाहा विभिरेको होम । पृथिव्यै स्वाहेति (v 9 2 b) चतुर्थ्यो होम । उत्तमाभ्यामुभ्या प्रत्युच — ^२ D (schol) यौ पृथिव्या सपातौ तौ नृहोत्तोदककलशे नीत्वाप्लावयति । सर्वभेषज्य — ^३ E P सव्ये, B₁ सव्य — ^४ D (schol) ह्यम यवमित्यनेन (v 91 1) यव वध्नाति — ^५ v 13 1 — ^६ D (schol) ब्राह्मणो जघ्न इति (iv 6 1) एतत्पुनः सर्वकर्मातिदेशार्थ इति करणात्, cf Kauç. 28 1 — ^७ D (schol) यत्त अपोदकमिति. v 13 2 — ^८ D (schol) यहण्यो कटकबध इत्यर्थ — ^९ D (text and schol) कथ कटकबध(?) स्वाह । सव्य परिक्रामति । मृदादितो प्रदक्षिण रेखा (Cod रेया) करोति बधत — ^{१०} K P B₁ B₂ शिषा' — ^{११} Ch B₁ शिचि, B₂ पिचि, D शिव, D (text) शिखाविषस्रवान्, D (schol) द्वितीयया विषस्रपाय शिखा वध्नाति । अथ वारिखवान् वध्नाति । एव यहणीय — ^{१२} h B₁ स्तब्धान् — ^{१३} Ch अनुद्ग्राति — ^{१४} B₁ Bu प्रसर्जनी, D (tex) प्रसूर्जति, D (schol) वृषा मे रवो (?) इति (v 13 3) पादृशाद्वाके (?) for यक्षादिशाद' ?) । विषमनोयतीत्यर्थ (? for *नोयत इत्यर्थ) । विषमर्जनमामृदादिविषमर्जयेण — ^{१५} v 13 4. — ^{१६} vii 63 1 — ^{१७} Ch D (text) दक्ष D (schol) दक्ष प्रदक्षिण तृणैः प्रकर्षेण कर्षयित्वा अहिमभिमुख प्रक्षिपति । तृणानि चक्षुरित्थनया (? Cod चक्षुरित्थ', v 13 4) अभिमन्त्र्य अपेहीत्यस्य विधिकर्म , cf Kauç. 32 24 — ^{१८} D (schol) अह्यभावे यक्षादिशादित्यादिना दष्टस्य (Cod दिं) देशमभिनिरस्यति, cf Kauç. 25 — ^{१९} D (schol) किरात पृथ इत्यनया

लीज्यापाशेन^१ । ९ । द्वाभ्यां मधूद्वापान्पाययति^२ । १० ।
 नवम्या श्वावित्पुरीषम्^३ । ११ । त्रिःश्रुक्तया^४ मांसं प्रा-
 शयति । १२ । दशम्यालावुनाचमयति^५ । १३ । एकादश्या
 नाभिं वध्नाति^६ । १४ । मधुलावृषलिङ्गाभिः^७ खलतुलप-
 र्णी संशुद्ध^८ मधुमन्थे पाययति । १५ । उत्तराभिर्भुङ्के^९ । १६ ।
 द्वारं सृजति^{१०} । १७ । अपिस्तक्मानमिति^{११} लाजान्पायय-
 ति^{१२} । १८ । दावे लोहितपात्रेण मूर्ध्नि संपातानानय-
 ति^{१३} । १९ । श्रोते म इति^{१४} करीरमूलं कारुडेनैकदे-
 शम्^{१५} । २० । यामात्पांसून^{१६} । २१ । पश्चादप्येमातुरूपस्ये

(१ 13 ७) वलोकानि च पल्लव च तैर्जालो वलीकपल्लवज्वाल तेना-
 वसिचति इष्ट (cf. Jhaṇḍ 27 2, 34)

^१ D (schol.) अक्षितस्य तैमास्येति (१ 13 6) अनया श्वात्रीज्यापाश-
 सेनात्वि (१) वध्नाति । ज्वालनेत्येके (२) Cod ज्वालयेत्येके प्रकर-
 णात्. — ^२ D (schol.) पाचस्यस्य मधुनी मडकाकारा मधूद्वापा ता ( )

पाययति विलिप्ता (१) । आलिगी चोद्भक्तलोपेत्याभ्या ( ) (१ 13 7 8) —

^३ P D (text) पुरुष, D (schol.) कर्णा श्वाविदित्यनया (१ 13) श्वावि-
 त्पुरीष पाययति — ^४ D (schol.) श्वाविच्छन्नाकया जातकर्मवत् ।

त्रि श्रुक्ता जातरूपशकलवत् (K. 10 16) — ^५ D (schol.) तावुवमित्यनया

(१ 13 10) अलावुमुदक कृत्वा आचमयति विपरुष — ^६ D (schol.) तलु

वमित्यनया (१ 13 11) अलावुनाभि वध्नाति — D (schol.) एका च म

इति (१ 15 1) मधुलाशब्दवत् यथेकवृषो ऽसीति (१ 1 1) वृषलिङ्गा —

^७ Bh खलतुलपरी, Ch E खलतुलपर्णान् D (text) खलकुल D (schol.) खल-
 कुलपर्णी काचमादभी Cod (मादीना) मधुनालोडितेषु सकृपु उर्जरीक

त्वाभ्याः त्रिमित्र्यान् भुङ्के विपरुष — Ch उत्तराभिर्भुङ्के, D (schol.) कंठ

विपरुषः — ^{१०} D (schol.) दारमनो द्वार मुख शस्त्रेण करोति । विपरुष-
 नीरुत्तराभि (१ for विपरुषनीभिर्नरुत्तराभि — ^{११} १ १ १ the

तक्मनाशनगण Jhaṇḍ 26 1 note — ^{१२} D (schol.) लाजा कृष्णव्रीहय
 तान् . मड कृत्वा ज्वरभेषज्य. — ^{१३} D (schol.) दावे भवो दावा-
 पितृवः . ज्वरितस्य मूर्ध्नि . — ^{१४} १ 13 1 — ^{१५} D (schol.)

करीरमूल कुमिण साधन कथ आह काडिन तस्य साधनकार कपितो
 वेदितव्ये कुमिहनफलसामान्यात् । वालान्कलमाषे काडे सव्य परिवेद्य
 समिनत्ति (Jhaṇḍ 27 15 । व्रतपत्या आदधाति (U d ० पाठ्याद०) । एकदेश
 करीरैकदेश काडिन . — ^{१६} K Bu E P Bh Bh पाशून, D (schol.)
 उत्तिरति (cf. Jhaṇḍ 27 18) —

मुसलबुधेन नवनीतान्वक्तेन विः^१ प्रतीहारं तालुनि ता-
पयति^२ । २२ । शिमुभिर्नवनीतमिथैः^३ प्रदेग्धि^४ । २३ ।
एकविंशतिमुशीराणि भिनद्मीति^५ मन्त्रोक्तम् । २४ । उ-
शीराणि प्रयच्छति^६ । २५ । एकविंशत्या सहाप्रावयति । २६ ।
आ मं विशन्तीति^७ वयोनिवेशनशृतं^८ शीरौदनमघ्ना-
ति । २७ । परि छामिवेत्ति^९ मधु शीमं^{१०} पाययति । २८ ।
जपंश्च^{११} । २९ । अस्थिसंसमिति^{१२} शकलेनाप्स्विटे^{१३} संपा-
तवतावसिञ्चति । ३० । ॥ ५ ॥ ॥ २९ ॥

आवयो इति^{१४} सार्यपं^{१५} तैलसंपातं^{१६} बध्नाति । १ । काण्डं
प्रलिप्य^{१७} । २ । पृक्तं शाकं प्रयच्छति^{१८} । ३ । चत्वारि शाक-

^१ P B₁ B₂ B₃ B₄ विष्म — ^२ Ch B₁ B₂ प्रति°, cf. Kauç 28 13, 58 12 —
^३ D (schol.) अघ्नी प्रताप्य मुसलबुधेन. परिहृत्य^(१) कुमार कृमिण तालुनि
तापयति — ^४ D (text and schol.) शिमुभिः, L P insert नवभिर् after
this word. — ^५ D (schol.) प्रक्षेपेण प्रविपति शीति म इत्यभिमन्त्र्य,
v 23 1 — ^६ v 23. 13 — ^७ B₂ and D (text) add here एक-
विंशति and Ch has it on the margin it, is probably a gloss. D (schol.)
ओशीरानुशीराणि एकविंशति (Cod. °ति) कृमिणो प्रयच्छति — ^८ v 1. 2. 2 —
^९ Ch B₂ E °निवेशने, D (schol.) अस्मा अच पाषाणकमुत शीरौदन-
मघ्नाति । रघोर्भयर्ज्य — ^{१०} v 12 1 — ^{११} B₁ शीरसः — ^{१२} B₁
जपश्च, D (schol.) एतत्प्रकृतं जपश्चाद्यमयत्यभ्युपयति । चकारात् । विपश्च
(cf. Kauç 28 1) — ^{१३} v 14. 1. — ^{१४} D (schol.) भ्रातवृत्तशकलेन —
^{१५} v 16 1. — ^{१६} Ch सार्यप — ^{१७} So conjecturally as bahuvrīhi-
compound, K B₂ Ch P B₁ B₂ तैल संपात, D (text) तैलं संपातवत,
D (schol.) सक्तस्य सार्यपविकारः सार्यपस्तस्य (१) बध्नाति । सार्यपतैलेन-
चत्संपातवतं^(१) (for तैलेनैव स?) करोति । संपातवच्च तैल गुणविधा-
नार्थः । तच्चहीमेष्वाज्यमेव । दक्षिणत उद्पात्र आज्याङ्गतीनामित्याज्यह-
यात् । सार्यप इति तद्धितः तैलस्य बंधन मा भूत्; cf. also the schol
to the next sūtra — ^{१८} D (schol.) सार्यपकाण्डं तैलेनाभ्यस्य बध्नाती-
ति प्रकरणात् । संपाता स्तुर्वध्यत्वात्; cf. Kauç. 7. 15 — ^{१९} D (schol.)
सार्यप शाक तैलेन मिश्रं प्रयच्छति —

फलानि^१ प्रयच्छति । ४ । क्षीरलेहमाङ्गे^२ । ५ । अग्राति^३ । ६ ।
अग्नेरिवेत्युक्त दावे^४ । ७ । इमा यास्तिस्र इति^५ वृक्षभूमौ
जाताज्वालेनावसिञ्चति^६ । ८ । शीर्षे^७ फाट्टाक्षैः^८ । ९ । निकटा-
भ्याम्^९ । १० । कृष्णं निवानमित्योषध्याभिश्चोतयते^{१० ११} । ११ ।
मारुतानामप्ययः^{१२} । १२ । हिमवत इति^{१३} स्यन्दमानादन्वीप-
माहार्ये^{१४} वलीकेः^{१५} । १३ । पञ्च च या इति^{१६} पञ्च पञ्चाशतं
परशुपर्णान्काष्ठैरादीपयति^{१७} । १४ । कपाले प्रसृतं^{१८} का-
ष्ठेनालिम्यति । १५ । किंरत्यश्वजाधीलोदकरक्षिकामश-

^१ D (text) शाकलफलानि, B (schol) पुन प्रयच्छति ग्रहणं पूताना मा भूत — ^२ h Bu B₁ B₂ B₃ आहते D (schol) अचिणो (Cod चकी) अङ्गे — ^३ D (schol) सर्वाण्यक्षीरोगर्भपञ्चानि । खिगुपतापवचनात् — ^४ १ 20 1 (cf the तक्षनाशमगण Kauç 26 1 note), D (schol) दावे क्षी-
हितपात्रेण मर्भि सपातानामयति (Kauç १९ 19) । अग्नेरिवेत्य — ^५ १ 21 1 — ^६ B₁ जाताज्वाले, D (schol) जातवृक्षभूमौ (?) जाताज्वाभि-
रवज्जालिताभिश्च दत्त तेषां नावसिञ्चति (cf Kauç २७ 29 34) । अय-
मप्ययः — ^७ B₁ शीर्षे — ^८ D (schol) शीर्षमदन फाटमोषदुष्ण-
मुदक (Cod *दुष्णमुदक) । अवा विभीतकफलानि । एते (?) ज्वालिता-
वनचचे इव सिञ्चति — ^९ D (schol) निकटावनिकटा (?) च निकटे इक-
टाभ्या (?) फाटज्वालेनावनचचे इव सिञ्चति — ^{१०} १ 21 1, D (schol)
सूताभ्या गोलया (?) समुपोरिति (१ 23 1) लिम्यपतापात् । अभिव-
र्षणेषु ग्रहणात् । न इति चेत्यर्थमुक्तत्वात् (for चेत्यर्थमुक्तत्वात्?) ।
यथायथा पितरमिति (१ 2 1) मन्त्रोक्तया अयं विष्टेति (१ 3 1) —
^{११} B₁ अतिशोतयते — ^{१२} D (schol) इति मारुताना मवाणा (cf Kauç-
26 24, 40 7) इत्यस्मिन्कर्मणि अपि तमस्या गमनं भवति । मारु-
ताना मवा इह गच्छतीत्यर्थः । कर्तृकर्मणो कृमीति पठो अतश्च ते
यामपि जलोदरमप्ययम् — ^{१३} १ 24 1 — ^{१४} K P B₁ B₂ स्य
न्दमाना अन्वीपम् — ^{१५} B₁ वलीके, D (schol) जलोदरिणमभि-
चोतते — ^{१६} १ 23 1 — ^{१७} Ch परशुपर्णात् all oth r MSS प
रशुपर्णान्, cf परशुपर्णाश्च Kauç 47 23, D (schol) तेषां पञ्चाश-
तकपालक कृत्वा काष्ठैरादीपयति सक्तेन — ^{१८} D (text) प्रसृत,
D (schol) पर्यरस (Cod कर्ण) काष्ठेन गृहीत्वा लिपत्यवसिञ्चति । अप-
विध्यति —

कादिभ्यां^१ २ दंशयति^३ । १६ । निश्यव मा पाप्मन्निति^४
 तितउनि पूल्यान्यवसिच्यापविध्य । १७ । अपरेद्युः सह-
 साद्यायाप्सु वलींस्त्रीन्पुरोडाशसंवर्तींश्चतुष्पथे^५ ऽवक्षि-
 प्यावकिरति^६ । १८ । ॥ ६ ॥ ॥ ३० ॥

यस्ते मद इति^७ शमीलूनपापलक्षणयोः^८ शमीशम्या-
 केनाभ्युद्य^९ वापयति^{१०} । १ । अधिशिरः^{११} । २ । अन्तर्दाव
 इति^{१२} समन्तमयेः कर्ध्वामुष्णपूर्णायां^{१३} जपंस्तिः^{१४} परिक्रम्य
 पुरोडाशं जुहोति^{१५} । ३ । प्रायये^{१६} प्रेत^{१७} इत्युपदधीत^{१८} । ४ ।

^१ K Bu Bt Bh *रचिका* — ^२ D (text) मशकीद्विभ्या — ^३ D (schol) कित्य श्रुत यजावील गुन द्यम् । उदकरचिका जलुकादि-
 गृहकोलिका । किस्तेनालेपन । यजाम्बोलेन वा यवा (?) श्रुतेनालेपन । तदा
 जलुकाया दशन । यदा श्रुजाम्बोलेन तदा गृहकोलिकयालेपने (!) मचा ।
 दशने च समाननिदेशात् । किस्त्यादीनि चेति बङ्गवचन तद्दप्रयोगात् ।
 सर्वप्रायोजनमिति (for *जनानामिति*) यथा In the introduction
 Darila has the following किस्तेनाभिलिष उदकरचिकाया दशन एव
 खालयालेपन (*श्रुल्ल्या*) मशकाद्विभ्या दशन Is the sutra to be com-
 pared, as far as construction is concerned, with Kauç 27 23? — ^४ vi
 26 1, cf the तव्वनाशननय Kauç 26 1, note : This pratika occurs
 also in the पाप्मगण, Ath Paris 34 6 वि देवा जरमादुतनप (VSS
 *चुतमप) न शोमुचदधमव मा पाप्मन्निति पाप्महा । इति पाप्मगण-
 The pratikas are in 31 1, in 33 1, vi 26 1 — ^५ Bh वलींस्त्री*,
 Ch वलीभस्त्री* (for वलीकास्त्री*), D (text) वलींस्त्री* — ^६ So with
 doubtful emendation, all VSS च चिष्य — ^७ vi 30 2 — ^८ D (schol)
 शम्या लूना केशा यस्त्र स शमीलून. पाप चवय यस्त्र स पापनचय
 अनयोर्भेदयप्रायसिस्ते — ^९ All VSS शमीशमकेना*, D (schol) शमी
 च शम्याका च शमीशमके (!) इति वद . तेनोदकमिश्रेण शिरो दर्भपि-
 ज्जलीभिर्वर्ज्यैः सार्द्धमधिशिरो ऽवसिचति (Kauç 25 37) . केशच्छेदने
 मत्र — ^{१०} Ch *नाभ्युद्वापयति — ^{११} D (schol) दर्भपिज्जलीभिः सार्द्धम-
 धिशिरो ऽवसिचति — ^{१२} vi 32 1 — ^{१३} K चरिष्यागे, D (text) कृ
 ष्याम्, D (schol) अपे. सर्वतो गतं खाला. — ^{१४} Ch त्रि ष्य*, the rest
 चिष्य* — ^{१५} D (schol) पिशाचनाशन — ^{१६} vi. 34 1 — ^{१७} D (schol)
 प्रेतो यन्तीति (I for यन्तिति), vi 114 2 — ^{१८} D (schol) रचचातन —

वैश्वानरीयाभ्यां पायनानि^१ । ५ । अस्थाद् द्यौरित्यपवा-
तायाः^{२३} स्वयंसस्तेन गोशृङ्गेण संपातवता जपन्^४ । ६ ।
यां ते रुद्र इति^५ शूलिने शूलम्^६ । ७ । उत्सूर्य इति^७ श-
मीविश्वशीर्षपर्यावधि^{८९} । ८ । द्यौश्च म^{१०} इत्यभ्यज्याव-
मार्ष्टि^{११} । ९ । स्थूणायां निकर्षति^{१२} । १० । इदमिडा^{१३} इत्य-
क्षतं मूत्रफेनेनाभ्युद्य^{१४} । ११ । प्रक्षिपति^{१५} । १२ । प्रक्षालय-
ति । १३ । दन्तरजसावदेग्धि^{१६} । १४ । स्तम्बरजसा^{१७} । १५ ।
अपचित^{१८} आ सुस्रम इति^{१९} किंस्त्यादीनि^{२०} । १६ । लोहि-
तलवणं संक्षुद्याभिनिष्ठीवति^{२१} । १७ । अन्तरिक्षेणेति^{२२}

^१ D (schol) वैश्वानरो न कृतय इत्येताभ्यां (vi 30, 36) कर्मणि कर्तव्यानि भेषजेषु पायनानि विहितानि सर्वभेषज्यानि घृतानि — ^२ vi 44 1 (vi 77 1) — ^३ K B वाताया Ch अथावाताया, Bu E P as above, D (text) अपवाताया, D (schol) अपवाता गौ वत्सविश्वलितलेहः —

^४ This word is wanting in D (text) L joins it to the next sūtra, D (schol) स्तम्बरजसावदेग्धिः शम्बरजसावदेग्धिः । शम्बरजसावदेग्धिः चामयतीति (Kauç 29 1) —

यतीति काचत् । — ^५ लि कृत्वा जपद्वाचामयतीति (Kauç 29 1) एकदेशग्रहणात् — ^६ vi 80 1 — ^७ D (schol) शूलमायुधविशेषः । क्रमभेदेन कर्मविधानं जपतः संबोधनं यथा स्यात् । शूलमस्यास्तीति (for शूलमस्यास्तीति) तस्मै शूलं वधाति — ^८ vi 32 1 — ^९ All MSS except D विष्व — ^{१०} Thus ended MSS शीर्षं, KP B Bh पर्यावधि — D (schol) शमीफलमुरोत्तकः शीर्षपर्यंका शरीरिणि (for शरीर्य) करोति प्रसिद्धा । आभ्यामभ्युत्तते । ओषध्याभिसोतयति (cf Kauç 30 1) । इति निर्देशसामान्यार्थत्वात् । पिशाचनाशन — ^{११} vi 33 1 — ^{१२} D (schol) व्याधित —

^{१३} D (schol) अथवा स्थूण्या (for) निकर्षति विरिष्ट घृतेनाभ्यक्त — ^{१४} vi 57 1 — ^{१५} D (schol) मानुषमूत्रफेनेन अरुह (for अरु) क्लेदयति — ^{१६} D (schol) ततो मूत्रं प्रक्षिपति योनिना — ^{१७} D (schol) दन्तमलिनानि पत्यवत —

^{१८} D (schol) मरीक्षवल्लर्षी (for) रजः पासुरित्यर्थः — ^{१९} D omits this word, E has a colon after it — ^{२०} vi 63 1, vii 76 1 — ^{२१} This division is according to E, D does not divide here, cf Kauç 30 16 — ^{२२} D (schol) शम्बरजसावदेग्धिः चूर्णकृत्यापचिति कृत्वा तमभिमुखी निष्ठीवेत् — ^{२३} vi 80 1 —

पक्षहतं मन्त्रोक्तं चङ्क्रमया^१ । १८ । कीटेन धूपयति^२ । १९ ।
 ग्लौरित्यक्षतेन^३ । २० । वीहि^४ स्वामित्यज्ञातारुः शा-
 न्युदकेन संप्रोक्ष्य^५ मनसा संपातवता^६ । २१ । या ओ-
 षधय इति^७ मन्त्रोक्तस्यौषधीभिर्धूपयति^८ । २२ । मधूद-
 श्वित्पाययति । २३ । क्षीरोदश्वित^९ । २४ । उभयं च । २५ ।
 देवा अदुरिति^{१०} वल्मीकेन वन्धनपायनाचमनप्रदेहनमु-
 ष्णोन्^{११} । २६ । यथा मनो ऽव दिव^{१२} इत्यरिष्टेन^{१३} । २७ ।
 देवी देव्यां यां जमदग्निरिति^{१४} मन्त्रोक्ताफल^{१५} जी-
 व्यलाकाभ्याममावास्यायां^{१६} कृष्णवसनः कृष्णभक्षः पुरा
 काकसंपातादवनक्षचे ऽवसिञ्चति । २८ । ॥ ७ ॥ ३१ ॥

^१ D(schol.) गमनं चंक्रमः(?)...कर्मोक्तमूत्रफेनेवाभ्युदेति सर्वकर्मणातिदेशः पक्षहतमेष्यः. — ^२ This sūtra is wanting in D (text and schol.), — ^३ vi. 83. 8^c; this sūtra is wanting in B (text and schol.); cf. sū. 11 — ^४ vi. 83. 4 — ^५ D (text) प्रक्षाल्य, D (schol.) अज्ञातकरणमज्ञातारुः त... प्रक्षालयति. — ^६ D (schol.) तत्र आश्रयं कृत्वा । मनसा संकल्पयति । संपातो त (?) मया कृता इति चितयति. — ^७ vi. 96. 1. — ^८ Ch Bū औषधिः; D (schol.) मचे तु सोम उक्तः तस्य वीरिष्य औषध्यस्ताभिर्धूपयति । मापगृहीत. — ^९ K Ch E D (text and schol.) वीरोदः. — ^{१०} vi. 100. 1 — ^{११} E D (text) प्रदेहनम्; B प्रदेशहनम्; D (schol.) to the entire sūtra. वल्मीकेन साधयति । वधनादोनि । वल्मीकं वध्नाति । वल्मीकं पाययति वल्मीकमाचमयति वल्मीकं चोष्णं कृत्वा प्रलिपति । विषदूषणा. — ^{१२} vi. 105. 1, vii. 107. 1. — ^{१३} D (schol.) अस्य कर्म-रिष्टगृहोतेनोक्तं वेदितव्यं । सूतकारिरिष्टकौ प्रपादयतीति कासमेष्यः; cf. Kauç. 28. 15 — ^{१४} vi. 136. 1, 137. 1; D (schol.) तत्स्त्रियंवृत्तिजन्यार्थं (?) पूर्वं वृत्तिदृष्टार्थमुत्तरसूत्रं विवक्ष्यः. — ^{१५} Ch पूलं. — ^{१६} D (schol.) मन्त्रोक्ता काचमाची (Cod. वाच) तस्याः फलं जीव्या सह जीवि (for जीविका, with haplography?) काचमाची आलाका भृगकः (for भृग-राजक?) अनयोरन्यतरया सह मन्त्रोक्तफलमवसिञ्चति (Weber's hesitating emendation to पूलजी वल्मीकाभ्याम् [Ind. Stud. v. 379 note] is thus rendered unnecessary) !... केशदोषमेष्यः. —

यस्ते स्तन इति^१ जम्भगृहीताय स्तनं प्रयच्छति^२ । १ ।
 प्रियङ्गुतण्डुलानभ्यवदग्धान्पाययति । २ । अग्राविष्णू सो-
 मारुद्रा सिनोवालिवि ते मुञ्चामि शुम्भनी इति^३ मौञ्जैः
 पर्वसु वद्धा पिञ्जलीभिराश्रावयति^४ । ३ । अवसिञ्चति^५ । ४ ।
 तिरश्चिराजेरिति^६ मन्त्रोक्तम्^७ । ५ । आकृतिलोष्टवल्मीकौ
 परिलिख्य^८ । ६ । पायनानि^९ । ७ । अपचितामिति^{१०} वैष्ण-
 वेन दार्भ्यूपेण^{११} कृष्णोर्णाज्येन^{१२} कालवुन्दे सूकायैरिति
 मन्त्रोक्तम्^{१३} । ८ । चतुर्थ्याभिनिधायामिविध्यति^{१४} । ९ । ज्या-
 स्तुकाज्जालेन^{१५} । १० । यः कीकसा इति^{१६} पिशीलवीणात-
 न्नीं वध्नाति^{१७} । ११ । तन्व्या क्षितिका^{१८} । १२ । वीरिणवधो^{१९}
 स्वयज्ञान त्रिः समस्य^{२०} । १३ । अप्सु त इति^{२१} वहन्त्यार्मध्ये

^१ vii 10 1 — ^२ D (schol) जम्भो रक्त्वा । तेन गृहीत तस्मै मातु-
 लान् प्रयच्छति — ^३ vii 29 1 47 1 46 1 8 1, 117 1 — ^४ D
 (schol) जम्भगृहीत — ^५ D (schol) अथवा अवसिञ्चति — ^६ vii 56 1 —
^७ D (schol) तन्वाययति मधुक मधुहापनिर्देशसामान्यात् cf Kauç.
 ७9 10 — ^८ D (schol) जीवकोपष्टामुत्तोष्य वध्नाति । अथ (') क्षिया नि-
 र्देशसामान्यात् cf Kauç 26 43 — ^९ D (schol) अष्टाष्टा (? Cod *ष्टा)
 यानि विषदूषणेषु पायनानि भवतीह हरिद्रा सर्पिषि पाययत्येतानि पा-
 यनानि — ^{१०} vii 10 1 — ^{११} Ch E D (schol) दार्भ्यूपेण — ^{१२} Ch E D (schol) कृष्णोर्णाज्येन — ^{१३} Ch E D (schol) कालवुन्दे सूकायैरिति

^{१४} vii 10 1 — ^{१५} Ch E D (schol) ज्यास्तुकाज्जालेन — ^{१६} vii 14 4 — ^{१७} D (schol)
 ज्यायां सुकयावज्जाल । तेनावसिञ्चति अपचित cf Kauç 27
 29 20 — ^{१८} vii 6 3 — ^{१९} D (schol) अचतर्भयज्य — ^{२०} Ch E
 चित्तिकान् the rest चित्तिका D (schol) तस्या (Cod तरस्या) वीणायां
 चित्तिकातयैव तस्या वध्नाति चित्तिकारमस्योपरि नृषड्ड (1 for *खड्ड ?)
 रोह्यादनाथ ( ) — ^{२१} Ch वधो E वध्री, D (text) वध, D (schol) वध —
^{२२} D (schol) वध्नाति अचतर्भयज्य — ^{२३} vii 83 1 —

विमिते पिञ्जलीभिग्रावयति^१ । १४ । अवसिञ्चति^२ । १५ ।
उष्णाः संपातवतीरसंपाताः^३ । १६ । नमो ह्यायेति^४ श-
कुनीनिवेपीकाञ्जिमण्डूकं नीललोहिताभ्यां सूचाभ्यां स-
कक्षं बद्धा^५ । १७ । शीर्षेक्षिमित्यभिमृशति^६ । १८ । उक्त-
माभ्यामादित्यमुपतिष्ठते^७ । १९ । इन्द्रस्य प्रथम इति त-
क्षकायेत्युक्तम्^८ । २० । पैव^९ प्रकर्ष^{१०} दक्षिणेनाङ्गुष्ठेन द-
क्षिणस्यां नस्तः^{११} अहिभये सिच्यवगूहयति^{१२} । २२ । अङ्गा-
दङ्गादित्या प्रपदात्^{१३} । २३ । दंशमोक्षमया^{१४} निताप्याहि-
मभिनिरस्यति^{१५} । २४ । यतो दष्टः^{१६} । २५ । ओपधिवनस्प-

^१ D (schol) बहुत्वोर्णयोर्मध्ये गूह कृत्वा संपातितभिरङ्गिरासावयति
बह्वणुहीत — ^२ D (schol) अथवावसिञ्चति — ^३ D (schol)
यासांमया संपातास्ता उष्णा कर्तव्या । असंपाता इतरा यासां संपाता-
स्ता धीतास्ताभिरङ्गिरवसेचन । सीताभिरसंपातत्वात् — ^४ II 116 1, cf
the तक्षनाशनमण Kauç 26 1 note — ^५ D (schol) शकुनीनिव
(Cod शकुनी) करोति । मञ्जोक्तमधस्तल्ये हरितसूत्रेण सव्यजघामु बद्धेत्या
दिवत् । इपीकेष रेखा यस्य स इपीकाञ्ज । ताम्रोत्सूत्रेण (Cod
ताम्रील*) लोहितेन च सूत्रेण सह कक्षाभ्या बद्धा शकुनीनिवे करोति ।
ज्वरभेषज, cf Kauç 40 4 4^२ 39 — ^६ ix 3 1 — ^७ D (sch 1) अथ
सूक्तस्योत्तमाभ्यामगभ्यामादित्यमुपतिष्ठते । पादाभ्या त इत्याभ्या व्याध्यपरमे
(for व्याध्यपरमे) मचा (ix 21, 22) — ^८ x 4 1, D (schol) इन्द्रस्य प्रथम
प्रक्षणो जघ इति (iv 1) तक्षकायाजलि कृत्वा जपघ्नित्यादीनि (Kauç-
29 1, 29 1) — ^९ D (text) पैवस्य — ^{१०} E प्रकर्ष, B प्रकर्ष, B²
प्रघृष्टा, D (schol) पैव कक्षपाया अध कक्षपाकार (?) अहिदष्टस्य (Cod
अहिर्द^{१०}) प्रकर्ष दक्षिणे नासापुटे (Cod नाशा*) च्योतयते । दक्षिणहस्ता-
गुष्ठेन प्रकर्ष नस्तः^{११} दद्यात् (cf Kauç 35 4) Is प्रकर्ष to be emended
to प्रघृष्य cf Kauç 9 6 — ^{१२} (schol) सर्पभये (?) Cod सर्पाहये)
पैव वस्त्रे बद्धा स्थापयति । तस्मिन् वेष्टमनि — ^{१३} x 4 20, D (schol)
सर्पदष्टस्या (Cod दष्टया) प्रपदाभ्या प्रकर्षेण मार्ष्टि — ^{१४} D (text and
schol) दक्ष — ^{१५} D (schol) आरे अभूदित्यनया (x 4 26) —
^{१६} D (schol) दक्ष उत्पुकेन (Cod उत्पु*) अहिमभिमुष्ट पिपति उत्पुक्त
(Cod उत्पुक्त) । आरे अभूदित्यनया निरसन (x 4 26), cf Kauç 29 6 —
^{१७} K (prim man) Ch (prim man) दष्टः, D (schol) सर्पदशनो (Cod.
दशनो) यत उद्देशे (Cod उद्देशे) दष्टमभिनिरसति उत्पुक्त, cf Kauç.
29 7 —

तीनामनूक्तान्यप्रतिषिद्धानि भैषज्यानाम्^१ । २६ । अंहो-
लिङ्गाभिः^२ । २७ । पूर्वस्य^३ पुत्रकामावतोकयोरुदकान्ते
शान्ता अधिशिरो ऽवसिञ्चति^४ । २८ । आब्रजितायै^५ पु-
रोडाशप्रमन्दालकारान्संपातवतः प्रयच्छति । २९ ॥ ८ ॥ ३२ ॥

वषट् ते पूषन्निति^६ चतुर उदपाचे सपातानानीय^७ चतुरो
मुञ्जान्मूर्ध्नि विवृहति^८ प्राचः^९ । १ । प्रतीचीरिषीका^{१०} । २ ।

^१ D (schol) ओषधीना वनस्पतीना च वैद्यके प्रतिषिद्धानि (for
ऽप्रति^०?) व्याधिनिदान (for °दान^०) सबधकानि भैषज्यमन्त्रनूक्ताना
(C d °नूक्ताना) तद्विहित (Cod °हीत) एव नियोगो ऽप्रतिषिद्धवचनात्
(Cod प्रतिषिद्ध^०) । तस्माद्वयार्थं पाणानुलेपनस्नानधूपभोजनानि । साम-
र्थ्यापेक्षयात् । उपभोगस्य भैषज्या मचा भैषज्यकर्मत्वात् । — ^२ D (schol)
अनूक्तान्यप्रतिषिद्धानीति (Cod अनु^० प्रकृतत्वात् । पूर्वस्यैवैवेद प्रसिद्धः
अहस इत्येव लिङ्गात् । ताभि समस्ताभिरायुवेदपठितानि द्रव्याणा
(°for °ए^०?) व्याधिहेतुविनाशकानि तद्विहितकर्मस्वेव विनियोज्यानि सर्व
भैषज्यानि । भैषज्यसंहितायास्तु विधिदृक् । स्त्रीकर्मसंहितायास्तु
कथ्यते The ganapala (11th Pur 34 31) gives the following as
the अहोलिङ्गगण । य आशानामाशपाता अपेर्मेन्व इति सप्त सूक्तानि
या (Cod इती सप्त सूक्तान्या) ओषधय सोमरक्षीर्वैश्वानरो न आगम
च्छुम्भनी वावापुथिवी यदर्वाचीनमपि (Cod °चीनमपि) द्रुमो वनस्पती
निति मुञ्चन्तु मा भवाश्वीं या देवीर्यन्मातली (Cod भवाश्वीयदवीर्य
यान्मातली) रथकीतमित्येताद्यतसो वर्जयित्वा अहोलिङ्गगण ॥ ३२ ॥
This gana is wanting in Chambers 36 (Weber's Verzeichniss der
Sanskrit Handschriften in Berlin p 91), it is found in Bubler's
codex (MSB orient fol 9 a of the same library) and counts
as the 23d gana in the Atharva Samtanukramani. The pratikas are :
31 2 1v 3 79 (अपेर्मेन्व इति सप्त सूक्तानि) ५ 96 2, 3 2 ४ 112 1
(xiv 2 45), x ७ ७० xi 6 (omitted verses 7 ॥ 22 and ७3) — ^३ D
(schol) पूर्व त्रिपत्नीयम् (1 1) — ^४ D (schol) पुत्रकामाया मृतापत्यायाय
शता ओषधीरपरि शिरसो ऽवसिञ्चति — ^५ D (schol) नृहाणि
प्रत्यागतायै — ^६ १ 11 1 — ^७ D (schol) पञ्चादुदपाचोपसादन ।
प्रथमा प्रत्युच उत्तमास्त्रिभुभि । समानोदकत्वात् — ^८ Ch Bu D (text
and schol) °वृहति — ^९ h P Bh प्रातः, so also Ch on the margin,
D (schol) सूक्तेनाभिमन्य चतुरो मुञ्जान् यमिच्छा शिरसि उच्छित्तान् (Cod
उच्छि^०) करोति प्रागयान् (Cod °यात्) — ^{१०} D (schol) प्रत्यगया —

अधिशिरो ऽवसिञ्चति^१ । १ । आब्रजितायै^२ । २ । नि-
 स्सालामित्यवतोकायै^३ कृष्णवसनायै चिपु विमितेषु प्रा-
 ग्द्वारप्रत्यङ्गद्वारेष्वप्सु^४ सपातनानयति । ३ । पलाशे सी-
 सेपूत्तरान्^५ । ४ । सीसान्यधिष्ठाप्याप्रावयति । ५ । निधाय
 कृष्णं व्रजति^६ । ६ । आदीप्य ब्रह्मा^७ । ७ । एवं पूर्वयोः^८
 पृथक्संभार्यै^९ । ८ । शाखासूक्तम्^{१०} । ९ । पश्चादग्रेरभितः
 कारादे^{११} इपीके निधायार्ध्यधि^{१२} धायिने^{१३} अौदुम्बरीराधा-
 पयति^{१४} । १० । उन्नमाब्रजितायै^{१५} । ११ । पतिवेदनानि^{१६} । १२ ।

^१ D (schol) वध्याया इदं कर्म । प्रसवाय (Cod °या) शिशुपा शाखा
 ज्ञानीयोदकसमीपे तासु वध्यामुपवेश्य तस्या शिरसि शीपधी कृत्वा
 अवसिञ्चति — D (schol) आह आब्रजिताया इत्यवयवयङ्गणान् ।
 पुरोडाशप्रमदालकारान् । सपातयत प्रयङ्गतीति भवति, cf Kau २
 १ — ^२ II 11 1 — ^३ K Ch °द्वार, D (schol) प्राक्द्वा, cf.
 Kau 24 8 — D (schol) प्रत्यङ्गद्वारेष्व° — ^४ I शीशेषू°,
 D (s. l.) पलाशे तत्र सीमानि कृत्वात्तरसपातनानयति — ^५ D
 (schol) तस्मिन्नालवनगृहे यत्परिहितं कृष्णं वस्त्रं तन्मुच्यते ततो ऽन्य (प)
 रिधाय पूर्वेण द्वारेण नि क्रामति — ^६ D (schol) तद्गृहमादीप्याग्निना
 तेनैव पूर्वद्वारेण नि क्रामयति — ^७ Bt has a colon here — ^८ D
 (schol) यथा पश्चिमे कर्म कृतमेव पूर्वयोर्गृहयोः कर्मणो ह्यता । पृथक्
 संभार्यति ('for °ते or °भारयति') — ^९ D (schol) अथ सूक्तस्य
 शिशुपाशास्वसदकात इत्येतत्कर्म भवति, cf sūtra 1 — ^{१०} Cl काष्ठे.
 D (text) काष्ठे, I u काष्ठे — ^{११} Bt °धायति — ^{१२} II धायिते, D (text)
 धीयिने, the rest as above (dual?) — ^{१३} D (text) °रोपाययति, D
 (schol) समिदाधानाये (Cod °ये) पश्चादग्रे तदशिरैरेपीकनीहत्या (°)
 तोरणाकारेधाये ( ) धारयति । तोरणं तस्मिन्परि प्रपरि ('for उपरि')
 समीपेन अौदुम्बरी समिध आधापयति । कर्तुमत्र अवधान्यवतोका अ-
 भित उभयतो निबन्धेत् । अभित इति यहण मूलसयोगात् — ^{१४} D (schol)
 पुरोडाशप्रमदालकारान्सपातयत प्रयङ्गतीत्येतदन्न भवति, cf Kau २
 29, 34 2 — ^{१५} D (schol) वक्ष्याम इति वाक्यशेष (Cod °विशेष) ।
 पतिराभ्यक्षानि कर्माणि . ., cf. Kauç. 74 7, and the Paddhatis
 ibid. —

आ नो अग्र^१ इत्यागमकृशरमाशयति^२ । १३ । मृगाख-
राद्वेद्यां मन्त्रोक्तानि संपातवन्ति द्वारे प्रयच्छति^३ । १४ ।
उदकंसे व्रीहियवौ जाम्यै^४ निशि हुत्वा दक्षिणेन प्रक्राम-
ति^५ । १५ । पश्चादग्नेः प्रक्षाल्य सधाव्य संपातवती^६ भगस्य
नावमिति^७ मन्त्रोक्तम्^८ । १६ । सप्तदाम्यां संपातवत्या
वत्सान्प्रत्यक्तान्प्रचृतन्तो^९ वहन्ति । १७ । अहतेन संपात-
वता^{१०} कृपभमभ्यस्यति^{११} । १८ । उदर्दयति^{१२} यां दिशम् । १९ ।
जाम्यै^{१३} प्र यदेत^{१४} इत्यागमकृशरम्^{१५} । २० । इमा ब्रह्मेति^{१६}
स्वस्ते^{१७} । २१ । अयमा यातीति^{१८} पुरा काकसंपातादर्यम्णे^{१९}

^१ u ३६ १ — ^२ So (with शु) all MSS, D (schol) कृशर ओद्गन् पुष्टिगत्वात् । तिष्ठतुलोदकं — ^३ D (schol) मृगारिर्नित्यं (!) सेवितो देशो मृगाखरः । ततो मृद गृहीत्वा वेदि कुर्यात् । अस्या संपातित कृत्वा कुमार्यं प्रयच्छति । उच्यते मन्त्रोक्तानि । आखर इदं हिरण्यं गुग्गुलुयमीष (cf u ३६ ७) गन्धोदकमित्यर्थः — ^४ D (schol) जामिक (!) नातृका तस्यैतत् (!) कर्म — ^५ D (schol) तस्य घटस्य दक्षिणेन अपक्रामयति । भगि- नीभ्रातरावपक्कामणे (? Cod *धातानापपक्का*) भक्षयेयन्वात् — ^६ E B सतपावतो — ^७ u ३६ ० D (schol) नात्र प्रधास्य संपातवतीं करोति — ^८ D (schol) तत्पतिकामाचारोद्गण (!) — ^९ Thus emended D (text) प्र वृतते the rest प्रचृतन्ती D (schol) सप्त दाम्यानि यस्या वत्सवत्या । सा सप्त दाम्यी तस्या सप्तदाम्यां संपाति दक्षताया सप्त वत्सान् पूर्वं प्रमुच्यति कुमार्या अतप्रतिवत्स (!) — ^{१०} Bu संपातवतर्यभम् — ^{११} D (schol) नवेन वाससा संपातवता या सेक्ताः (! for य सेक्ताः) तु गो (!) कृपभ सस्या वहति जानीयात् (? Cod *यान्) कस्य विशेषो ऽय आह ( ) — ^{१२} K Ch B B Bh Bu उदर्दयति D (schol) to the entire sutra इति प्रकृतस्यैव कर्मणो ऽस्य विधानात् — ^{१३} K P Bh जाम्यै, Ch D (text) जाम्यै — ^{१४} v १ ४ — ^{१५} Bu कृशरम् Bh कृपरम्, the rest कृशरम् — ^{१६} v २ ८ (xx १०७ ११) — ^{१७} This sutra is wanting in D. — ^{१८} v ६० १ — ^{१९} Ch अर्यस्ते Bh E B अर्यस्ते —

जुहोति^१ । २२ । अन्तःसक्तिषु बलीन्हरन्ति^२ । २३ । आ-
पतन्ति यतः^३ । २४ । ॥ १० ॥ ॥ ३४ ॥

पुंसवनानि^४ । १ । रजउद्धासायाः^५ पुंसवने । २ । येन
वेहदिति^६ बाणं मूर्ध्नि विवृहति^७ वध्नाति । ३ । फालच-
मसे सह्यपवत्साया दुग्धे ग्रीहियवाववधाय मूर्च्छयित्वा-
ध्यदे^८ बृहतोपलाशविदार्यो^९ ^{१०} वा प्रतिनीय पैदमिव^{११} । ४ ।
पर्वतादिव^{१२} इत्यागमकृशरमाशयति^{१३} । ५ । युगतर्चना^{१४} सं-
पातवन्तं द्वितीयम्^{१५} । ६ । खे^{१६} लूनांश्च पलाशस्तस्त्वन्निवृत्ते^{१७}

^१ D (schol) यावत् काका । आकाशसूत्रे (?) उक्तिरिति तस्मिन्काले
उपाकाल इत्यर्थे अयं गृहे जुहोत्याज्य — ^२ I Bu हरत्य — ^३ D
(schol) काका आगच्छति तस्या दिशो वरागमनं ध्रिय । इमा याणि
पतिविदनानि समाप्तानि — ^४ Ath Paddh and Daç Kar पचसे मासि —
^५ Bu has a colon here — ^६ in 23 1 — ^७ So only Bh, the remaining
MSS and Ath Paddh विवृहति — ^८ So k Bu Bi Ch (see man)
D (schol) Ch (prim man) L and Ath Paddh (both MSS) *ध्यदे,
D (text) *ध्यजे P Bh *ध्यदे — ^९ So D (text and schol), the rest
बृहति*, one of the MSS of the Ath Paddh has a colon (बृहति^१) —
^{१०} D (text) and Ath Paddh विदार्यो D फालचित्रकाया सोमचम-
साकार कृत्वा तत्र ग्रीहीन्यवाश्च प्रविष्य मूर्च्छयित्वा सचूर्णं अध्यदे .
पर्यफलेत्यप्रसिद्धा । पुषतिपलाशविदार्यो या प्रतिनीय पुषती बृहतो प-
लाश(!)विदारो वेलापत्वाशक इति प्रसिद्ध — ^{११} D (schol) and Ath
Paddh रजउद्धासाया दक्षिणे नासिकाच्छिद्रे दक्षिणेनागुष्ठेन नक्षकरण,
cf. haug 37 21 — ^{१२} v 25 1 — ^{१३} So k PBi Ch L D (text and
schol), Bu Bh *कसरम्, Ath Paddh and Daç Kar अथ गर्भाधानमु-
च्यते । स्नातायां चतुर्थे इहनि . सूक्तेनाज्य जुहुयात् । भक्त पात्रे तिलमिश्र
गर्भिणी प्राशयति — ^{१४} D (schol) and Ath Paddh *युगतर्चना —
^{१५} Ath Paddh and Ath Paddh *द्वितीयम् — ^{१६} So
पात्याभिमुख्य गर्भि-
स्वपन — ^{१७} So
निवृत्ते

निघृषाधाय^१ शिष्टे ग्रामं^२ प्रविशति^३ । ७ । शमासश्चत्य
इति^४ मन्त्रोक्ते ऽग्निं मथित्वा पुंस्याः^५ सर्पिषि पेद्वमिव । ८ ।
मधुमन्थे^६ पाययति । ९ । कृष्णोर्णाभिः^७ परिवेष्ट्य^८ वध्ना-
ति । १० । यन्तासीति^९ मन्त्रोक्तं वध्नाति^{१०} । ११ । ऋध-
ङ्गन्त इत्येका यथेयं पृथिव्यच्युतेति^{११} गर्भहंहणानि^{१२} । १२ ।
जम्भगृहीताय प्रथमावर्जं^{१३} ज्यां चिरुद्ध्य^{१४} वध्नाति । १३ ।
लोष्ठानन्वृचं प्राशयति^{१५} । १४ । श्यामसिकताभिः शयनं
परिकिरति^{१६} । १५ । यामिच्छेद्वीर जनयेदिति धातव्याभि-
रुदरमभिमन्त्रयते^{१७} ॥ १६ ॥ प्रजापतिरिति^{१८} प्रजाका-

^१ K P B₁ B₂ निघृषा^० Bu निघृकषा^०, Ch निघृषा^०, the rest as above, cf Kane १६ १२ ३ ३J — P धाम ।। शिष्टे)धयम —
^२ D (schol) वकार युगतर्जना सपातवत्करणार्थस्तत्त्वमभेद — ११
II 1 — ^३ K P B₁ B₂ पुष्या । C₁ पूष्या B₁ पुष्या D (cl 1), पुव-
त्ताया गोघृतेनापि (Cod *घृतेनमपि) प्रक्षिप्य रज उद्वासाया इक्षिणस्या
नस्य (†) इक्षिणेनागुष्ठेन cf Kane ३ 1 ३ ४ — ^४ D (text & ed
schol) दधि^० — ^५ D (text) Ch E P B₁ विष्णोर्णाभि K वि-
ष्णोर्णाभि, Bu वृष्णोर्णाभि, D (cl 1) सेक्कारणकस्योर्णाभिस्तमपि (†)
परिवेष्ट्य वध्नाति । पुसवन — ^६ Ch E P K Bu B₁ परिवेष्ट्य D (cl 1)
परिवेष्टा, E परिवेष्ट्य — ^७ ११ ११ १ — ^८ D (cl 1) इति शेष
प्रकरणात् । मन्त्र उक्ती परिहृती हृष्टीटकाविति († for हन्तावर्तकाविति)
प्रसिद्धा — ^९ ११ ११ ११ १७ १ ४ the third pranks is not found in
any known Sanskrit, D (schol) एकैति सूक्तप्रसगात् । यथेयं पृथिवीति
नार्थसूक्तलिगात् । उच्यते († for अच्युतेति) शिखान्तरीयसूक्त († for शा-
खान्तरीय^०) एतेषां गर्भवर्धनफलानि कसाणि भवति — ^{१०} Ch B गर्भ
वृहणानि, Bu गर्भवृ^० — ^{११} D (schol) ऋधङ्गन्त (१ १ १) इत्येतामृच
वर्जयित्वा — ^{१२} K II (text) *द्वध्य C *द्वध्य, D (schol) जम्भेन गृहीतो
गर्भो यस्या स्त्रिय तस्या ज्या त्रिगुणा कुला वध्नाति — ^{१३} D (schol)
मृत्लोष्ठानन्वृचाभिमन्त्रितान् जम्भगृहीता प्राशयति । न सपाता उपमृष्ट-
त्वात् — ^{१४} D (schol) प्रथमावर्जं (१ II १) इत्येव — ^{१५} All MSS
धातव्याभिर्, is it to be emended to some word agreeing with अग्निं,
and formed upon the basis of the words धाता दधातु, which occur
in each of the four verses, VII १७ १-४? — ^{१६} E P B₁ D उदर. —
^{१७} ११ II. ३ or ११ १९. १ —

माया उपस्थे जुहोति । १७ । लोहिताजापिशितान्याश-
यति^१ । १८ । वषान्तानि^२ । १९ । यौ ते मातेति^३ मन्त्रो-
क्तौ वधाति^४ । २० । यथेदं भूम्या अधि यथा वृक्षं वाञ्छ
मे यथायं बाह इति^५ संस्पृष्टयोर्वृक्षलिबुजयोः^६ शकला-
वन्तरेपुस्त्यकराञ्जनकुष्ठमदुघरेषमथिततृणमाज्येन^{७ ८ ९ १०}
संनीय संस्पृशति^{११} । २१ । उन्नुदस्वेत्यङ्गुल्योपनुदति^{१२ १३} । २२ ।
एकविंशतिं^{१४} प्राचीनकण्टकानलंकृताननूक्तानादधाति^{१५}
। २३ । कूदीप्रान्तानि^{१६} सनूचाणि । २४ । नवनीतान्वक्तं कुष्ठं^{१७}
चिरहः^{१८} प्रतपति^{१९} चिरावे^{२०} । २५ । दीर्घोत्पले ऽवगृह्य^{२१}

^१ B: लोहितायाः — ^२ D (schol) भक्तसुरा(?) प्रषामित्येतानि चास्त्र
कर्माणि भवन्ति see Kauç 1^२ J — ^३ m 6 1 — ^४ D (schol) वज्र
पिङ्गलघु सर्पपी मन्त्रोक्तौ मुक्तपीता सपातवन्तौ कृत्वा वृक्षमभिलिङ्गात् ।
यस्तै गर्भमिति (A m 6 18) ज्ञाताना रचय अतः(?) एव गर्भवृक्षादन्तरवि-
धाना गर्भवृक्षला(?) for लानि) समाप्तानि, Ath Paddh अथ सीमतोन्नयन
मुच्यते । अष्टमे मासि कर्म कुर्यात् । अथचसय (MSS अथचय, xix 68 1)
इत्यादि अभ्यातानात् कृत्वा । यौ ते मातेत्यर्थसूक्तेन आज्य जुह्यात् ।
रक्तपीतसर्पपरचपुट्टलिका (second Cod *पुट्टे*) कृत्वा । सपात्याभिमुख्य
पीवाद्या वधाति । नाभिमात्रं यावत् — ^५ u 30 1, vi 8 1, 9 1;
10^७ 1 — ^६ Ch *लुबुजयो E *लिबुजयो — ^७ D (text) *स्वकला* —
^८ All MSS *कुष्ठ* — ^९ Ch *मधुघ* K *मधुघ* — ^{१०} K Bb *मथित* —
^{११} D (schol) अनुरोधनं सवपनत्वात् — ^{१२} m 20 1 — ^{१३} Ch *ङ्गु-
ल्योपनुदति, D *नुदपति B: D (text) *पदधति, D (schol) सूच-
यद्वा (?) for सूत्र खद्याया?) अङ्गुल्योप समीपे ऽस्या (Cod समीपे स्या)
तुदति । वशीकरणमनुश्रियात् (cf अनुव्रता m 20 4?) — ^{१४} L D (text)
एकविंशति* — ^{१५} D (schol) या लोहानामिति लिङ्गात् (m 25 3) ।
मदनीकटका-पूर्वाद्यान् (Cod पूर्वाद्या) सकृदन्त्यादधाति — ^{१६} D
(text) कुदि D (schol) एकविंशतिमेव वदयिष्यामि (?) लाचारक्तसूत्रेण
आदधाति प्रकृतत्वात् cf Kauç 21 13 — ^{१७} Bu Bb Ch L
D (text and schol) कुष्ठ — ^{१८} L Ch E P B D (text) *स्त्रिर* —
^{१९} P D have a colon here — ^{२०} D (schol) उत्पल कुष्ठ (?) नवनीतेना
भक्ष्यं चि पूर्वाह्नमध्यदिनापरारह्णेषु कुष्ठ (?) चि. प्रताप्यादधाति — ^{२१} Bu
B: अवगृह्य, Ch चगृह्य

संविशति^१ । २६ । उष्णोदकं विपादे पतः^२ प्रवद्धाङ्गुष्ठा-
भ्यामर्दयच्छते^३ । २७ । प्रतिकृतिमावलेखनी^४ दार्भ्युषेण^५
भाङ्गज्येन^६ कण्टकशल्म्योलूकपत्रयासितालकाण्डयाद्वये
विध्यति^७ । २८ । ॥ ११ ॥ ॥ ३५ ॥

सहस्रशृङ्ग इति^८ स्थापनम्^९ । १ । उदपात्रेण संपात-
वता शालां समोक्ष्यापरस्मिन्दारपक्षे न्युञ्जति^{१०} । २ । एव
नमः^{११} । ३ । उलूखलमुत्तरा सक्ति^{१२} दक्षिणशयनपाद^{१३} तन्तू-
नभिमन्त्रयते^{१४} । ४ । अस्याद् द्यौरिति^{१५} निवेष्टनम्^{१६} । ५ ।

^१ D (schol) मचक्रे (??) अध वता (?) तत्र संविशति संवेशने मच ।
भर्तुरिदं कर्म नमैव कृत्यत वशे इति (iii 25 6^d) मचलिगात् । इति वि-
धान परपुष्पनिवर्तनार्थत्वात् । स्त्रीकमसु विधान । अनुरोधमन्यसपक्-
निरोध । यतासीत्यत (vi Si 1) आरभ्यानुरोधमाधिकार see supra
11 — ^२ K P B₁ Bb पतः D (text and schol) पतः Ch विपादेत्त —
^३ Bu प्रवद्धा* — ^४ K Bu Bb P अर्दय छेते E D (text) अर्दयत्येके,
Ch अर्दयत्येके, D (schol) विपादशिके उष्णोदकं कृत्वा शयनीयस्य पत
(?) प्रकषेण बध्नाति । पादाङ्गुष्ठाभ्यामर्दयन्न द्विष्य (?) चालाछेते (?) —
^५ B₁ पथिकृतिम* — ^६ E P B₁ Bb दार्भ्युषेण cf Kauç 32 8 and D (schol)
to 47 53 — ^७ K P Bb भाङ्गज्येन — ^८ D (schol) तत्प्रतिकृपाकृति ।
आवलेखनीप्रकृति । आवलेखनी कुम्भकारवक्त्रादवलिखिता मृत् । अस्मिन्
कृष्ण अल बाणु (?) यस्या सा असितालकाडा (sc इयु) तया विध्यति
cf Kauç 47 54 49 23. — ^९ iv 1 — ^{१०} D (schol) इह स्थापनक-
र्मविधान । ग्रामवरणार्थत्वात् । मेषुनचरणविघ्ननाशकतुलादित्यर्थः —
^{११} D (schol) स्त्रीगृहे उदपात्रेण समोक्ष्य उदपात्रशेष अपरस्मिन् द्वा-
रपक्षे न्युञ्जति । द्वारपक्ष कपाटमपर धुरादितर सव्यकपाटवुध्रेरावर्ज्य-
ति (?) Cod *वध्रे* — ^{१२} E has a colon between एव and नमः
D (schol) शाकटमपनीय (Cod *नीय) पूर्वकर्म करोत्येवशब्दात् — ^{१३} D
divides sutras at these points — ^{१४} D (schol) उलूखलमभिमन्त्रयते ।
शयनीयगृहस्थोत्तरकोष्ण अभिमन्त्रयते । स्त्रीमचक्रेपाद दक्षिणमभि-
मन्त्रयते — ^{१५} vi 77 1 (vi 44 1) — ^{१६} D (schol) नाम
प्रद्राविणीव्यभिचारिणा (Cod प्रद्रा*) निरोधमर्चलिगात् —

आवेष्टनेन^१ वंशायमववध्य मध्यमायां बध्नाति^२ । ६ । श-
यनपादमुत्पले च^३ । ७ । आकृष्टे च^४ । ८ । आकर्षण^५ ति-
लाञ्जुहोति^६ । ९ । इदं यन्त्रेण्य इति^७ शिरःकर्णमभिम-
न्वयते । १० । केशान्धारयति^८ । ११ । भगेन मा न्यस्ति-
केदं खनामीति^९ सौवर्चलमोषधिवच्छुक्लप्रसूनं^{१० ११} शिर-
स्युपचृत्य ग्रामं प्रविशति^{१२} । १२ । रथजितामिति^{१३} मा-
घस्मरान्निवपति^{१४} । १३ । शरभृष्टीरादीन्नाः प्रतिदिशमभ्य-
स्यत्यर्वाच्या आवलेखन्याः^{१५} । १४ । भगमस्या वर्च इति^{१६}
मालानिष्प्रमन्दन्तधावनकेशमीशानहताया^{१७} अनुस्तर-
ण्या वा कोशमुलूखलदरणे विशिले^{१८} निखनति^{१९} । १५ ।

^१ K आयेष्टनेन — ^२ D (schol) अथ पद्यमध्यमाया (I for खाद्या?)
बध्न सपाता स्यु. — ^३ D (schol) बध्नाति — ^४ D (schol.) आकृष्टः नातृकेति
प्रसिद्धाभिधानस्तस्मिन् शयनपाद बध्नाति । चकारात् — ^५ D (schol)
आकर्ष कौटुकारण । अगाराकर्षणार्थः । कुट्टा तेन तिलान् जुहोति —
^६ K Bū D (text) तिला, the rest तिलान् — ^७ vi 89 1 — ^८ K
Ch L P B धारयति, Bū D (text) as above; D (schol) या निरोद्धम्
(Cud या निरोद्धम्) इकति तस्याः केशान् धारयति — ^९ vi 129 1;
130 1, vi 38 1 — ^{१०} Ch E P D (text and schol) *मौपधिव* —
^{११} K *सुत, Ch *सुन — ^{१२} D (schol.) सजात् । शुक्लप्रसून । मूलं
दर्भेण परिवेष्ट्य शिरस्युपचृत्य ग्रामं प्रविशति । मूलग्रहणे हि वंध्यं स्यात् ।
अथ ओषधिवत् । सुवर्चला प्रसिद्धा चिस्र्यासोदृशी शुक्लप्रसूनं कर्मा-
तरेण मूलविशेषणत्वात्, cf Kauç 33 13 fig — ^{१३} vi 130 1 —
^{१४} E P K माख*, D (schol) रथजितामिति चीणि (vi 130 132) शय-
नातरत्वात् । माघस्मरानाम (?) उत्तरपूर्वेषु अयस्मिन् वा अन्य उते (I for
उत्ते?) ये माघा जाता ते माघस्मरान्नां निवपति यस्या निरोधमिच्छति ।
तस्याः शिरसि — ^{१५} So emended; Ch E P Bī Bū D अर्वाच्यावलेख*;
K Bū अर्वाच्या अवले*, D (schol) अयजेधनी कथिता (Kauç 25 2)
अर्वाच्या अर्धमुखा (?) शरफालीलाः प्रतिदिशमभिमन्वाया विपति —
^{१६} i 14 1 — ^{१७} Ch E Bī III (text) निप्रमद — ^{१८} Ch शिले,
cf III 17. — ^{१९} D (schol) विद्वेषणार्थत्वात् । क्रमभेदः । तस्या
माला शकुनिप्रमदः (I for शकुनिःप्र?) कोटायवर्गाज्जुक्त (?) । तस्या

मालामुपमथ्यान्वाह^१ । १६ । वीणि केशमण्डलानि कृ-
ण्णसूत्रेण वियथ्य^२ विशिले^३ ऽश्मीत्तराणि^४ व्यत्यासम्^५ । १७ ।
अथास्यै भगमुत्खनति

यं ते भगं निचक्षुस्तिशिले यं चतुःशिले ।

इदं तमुत्खनान्मि^६ प्रजया च धनेन चेति ॥ १८ ।

इमां खनामीति^७ वाणापर्णी^८ लोहिताजाया द्रप्सेन सं-
नीय शयनमनु परिकिरति^९ । १९ । अभि ते ऽधामित्यध-
स्तात्पलाशमुपचृतति^{१०} । २० । उप ते ऽधामित्युपर्युपास्य-
ति^{११} । २१ । काम विनेयमाणो ऽपाघेनासंख्याताः शर्कराः
परिकिरन्व्रजति^{१२} । २२ । समृद्धञ्जपति^{१३} । २३ । असमृद्धन्^{१४} । २४ ।

इतधरवन् तस्या एव च केशा । वरहताया गो उलूखलदरणे
तिस्र शिला निहत्य तत्र कोश निहन्त्यात् । अत उलूखल निहन्त्यात् । दरण
उलूखले गते । विद्वेषणलिङ्गात् —

^१ D (schol) तस्या एव पुण्यसञ्ज विमथ्य (? Cod विमथ्य^२) चन्दाह ता
मेव स्त्रिय — ^२ E P B, Bb K D (text) *गुथ्य — ^३ Ch शिले, cf
ss 15, D (text and schol) विशिले, B, विशिलो — ^४ P कौत्त
राणि, B, इमान्तराणि — ^५ D (schol) तस्या पुत्रकेशान् कृण्णसू-
त्रेण बध्ना विशिले (?) गते निहति ; केशमण्डलमन्वयेत्येवमश्मीत्तराणि (?)
भवति । व्यत्यासवचनमधस्त्रयाणामपि (Cod *व्यमाणां*) निखनन
मा भूत् — ^६ So all MSS, is the word to be emended to *खनामसि
or *खेनाम्यह? — ^७ in 18 1 — ^८ Ch वाणापर्णी, Ath Sarvaṇīkrāmanī
to in 18, वाणापर्णी — ^९ D (schol) रत्नवर्णाया अजाद्रप्सेन वाणा
पर्णी सचुच एकोकृत्य वाणापर्णी (?) शरपुच्छेति (Cod *पुच्छेति) प्रसिद्धा ।
तया सपत्न्या शयनमनु परिकिरति — ^{१०} in 18 6, D (schol) पादेन
शयनाधस्तात् वाणापर्णां पत्र बध्नाति — ^{११} in 18 6^b, D 11 ।
पादेनोपरि चपति — ^{१२} D (schol) काममिहामपनयित्वन् (Cod *थ्य,
परपुच्छ (?) Cod *थ) या ; अप न श्रोमुचदिति (in ss 1) अनेनापरिग-
णिता शर्करा अभिमन्त्रिता (cf Kau, 50 *) । परिकिरन्व्रजति । इह
विधान स्त्रोकामस्य विनियत्वात् । ईर्ष्याविनाशनायत एव पठितानि —
^{१३} MSS समृद्ध, D (schol) तां समर्द्धयन् जपति, cf Kau, 2 1⁹ —
^{१४} Bu असमृद्धा, K Ch E P II असमृद्धम्, wanting in D —

ईर्याया ध्राजिं जनाद्विश्वजनीनात्वाप्रेणाहमिति^१ प्रति-
जापः^२ प्रदानाभिमर्शनानि^३ । २५ । प्रथमेन वक्षणासु^४ म-
न्त्रोक्तम् । २६ । अग्नेरिवेति^५ परशुफाण्डम्^६ । २७ । अव-
ज्यामिवेति^७ दृष्ट्वाश्मानमादत्ते^८ । २८ । द्वितीययाभिनिद-
धाति^९ । २९ । तृतीययाभिनिष्ठीवति^{१०} । ३० । छायायां
सज्यं^{११} करोति^{१२} । ३१ । अयं दर्भ^{१३} इत्योपधिवत्^{१४} । ३२ ।
अग्ने जातानिति^{१५} न वीरं जनयेत्मान्यानि^{१६} न विजा-
येतेत्यश्वतरीमूचमश्ममण्डलाभ्यां^{१७ १८} संघृष्य^{१९} भक्ते ऽलं-
कारे^{२०} । ३३ । सीमन्तमन्वीयते । ३४ । अपि वृश्चेति^{२१}

^१ vi 18 1, vii 45 1, 74 3 — ^२ Ch E प्रतिजाप — ^३ K P Bb प्रजानां, D (schol) यस्यैर्या विनेतुमिच्छति तमभिमूञ्च जपत्यन्यतम जनादिति द्वे (vii 45 1, 2) । प्रदानं यत् किञ्चिदभिमज्ज्यं प्रददाति । अभिम-
र्शनं यस्यैर्या विनेतुमिच्छति तमभिमूञ्च जपति — ^४ D (text) वक्ष्यमणासु,
D (schol) ईर्याया ध्राजिमित्यनेन (vi 18 1) हृदये ऽभिनिर्वापण । मघो
तत्वात् । जनाद्विश्वजनीनादित्युच्य अर्धातस्य (I for अध्या^०?) वा हतेर्मोचन
(Cod सादृते^०?) — ^५ vii 42 2 — ^६ B पशुं, D (schol) पशुना तस्मिन् कथित
(I for कथित^०) फाटं पाययति । प्रमेहणयत् (see Kauç 20 10 11) । मन्त्र-
विनयमिह (Cod मन्त्रवि^०) विधानं मन्यो स्त्रीनिपयत्वात् — ^७ vi 42 1 —
^८ D (schol) एकया स्त्रिय दृष्ट्वा पापाणमादत्ते — ^९ D (schol) द्वितीयर्चा
(vi 42 2) भर्मा निदधाति — ^{१०} vi 42 3, D (schol) तमेवारमान —
^{११} K सज्य — ^{१२} D (schol) स्वन्निमित्तो (I for यन्नि^०?) मन्त्रस्तस्य छा-
याया धनुरागोपयति — ^{१३} vi 43 1 — ^{१४} D (schol) दर्भमूल दर्भेण
परिवेष्ट्य केशेषूपचुतति (Kauç 33 13, 36 12), । सर्वमन्त्रविनयनालग-
विशेषात् । यथावश्च इति (vi 43 3^०) सर्वचोपपत्ते स्त्रीनिमित्तमोपधि-
नयनं प्रकरणात् । ओपधिवदिति कर्मातिदेशार्थं — ^{१५} vii 34 1 —
^{१६} vii 35 1 — ^{१७} Ch विवायन्तेत्य^०, B विज्ञायतेत्य^०, D विज्ञायतेत्य^० —
^{१८} E Ch (prim man) अश्वमण्डलाभ्या — ^{१९} Ch सवृश्च, B समृश्च,
D (schol) सकर्ष्य, cf Kauç 26 22, 30 7. — ^{२०} D (schol) अश्वतरी
खरी तस्या मूच अश्ममण्डलाभ्या सकर्ष्यं तद्वक्त्रे कृत्वा तत्तस्यै ददाति । अ-
थवास्या अलकारे, cf Kauç 28 9, 10 — ^{२१} vii 30 1, D (schol) तृचेन
प्रसूताया विटमन्वाह —

जायायै जारमन्वाह।३५। स्त्रीवपदे बाधकं धनुर्वृश्चति^१।३६।
 आशये ऽश्मानं महरति^२। ३७। तृष्टिक इति^३ वाणाप-
 र्णीम्^४। ३८। आ ते दद इति^५ मन्त्रोक्तानि संस्पृशति^६।३९।
 अपि चान्वाहापि चान्वाह^७। ४०। ॥ १२ ॥ ॥ ३६ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे चतुर्थोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ D (schol) खटपदे ('for षड्') कृत्वा छिनत्ति विट(') पुमान्भव-
 ति — ^२ D (schol) आशया ('for आशयो') जारस्य सगमनदेश
 (Cod सगमन देश) रुकेतक देश तथाश्मान निक्षिपति — ^३ vii 113 1 —
^४ D(schol) शिरपुखासाशये ('for शरपुखामाशये) महरति द्वाभ्या —
^५ vii 114 1 — ^६ D (schol) वक्ष्यमाणानि हृदयं मुखमिति सचीकृतानि
 संस्पृशति जारस्य — D (text) has the words अपि चान्वाह but
 once D (schol) स्त्रीकर्माणि समाप्तानि —

॥ श्री ॥

अस्यो यतीति^१ धीरीदनोक्तुचस्तम्भपाटाविज्ञाना-
नि^{११} । १ । सांयामिकं वेदिविज्ञानम्^१ । २ । वेनस्तदि-
ति^१ पञ्चपर्वेषुकुम्भकमण्डलुस्तम्भकाम्पीलशाखायुगेध्मा-
क्षेषु पाण्योरेकविंशत्यां शर्करास्वीयते^१ । ३ । कुम्भमहतेन
परिवेष्ट्याधाय शयने विकृते संपातानतिनयति^१ । ४ । अ-
नतीकाशमवद्याद्यारजोवित्ते कुमार्यो^{१०} येन हरेतां ततो
नष्टम्^{११} । ५ । एवं सीरि साष्टे^{१२} । ६ । लोष्ठानां कुमारीमाह

^१ १ ४ १, D (schol) पूर्वादि समाप्तानि । सहिताविधिप्रह्ने अन्या-
दीना प्रतीकाना सहिताविधिप्रह्ने । अस्यो यतीति अस्य मूक्तस्य तत्त्व-
ज्ञानफल वर्मोच्यते । कस्य सशये पाण्यनागेशेगमनाभ्यामभ्यास्य (?) यद्
सद्योगाद्धाधितस्य जीवमरणाभ्या प्रजनने स्त्रीप्रयोगात् । एवमव्यवाधि
यद्येतदेव भवेत्तत्राय विकारो भवेदिति । सकल्पयेत्त चेत्ततो (Cod
चेत्ततो) न काञ्चि पुनस्तानि . — ^२ D (schol) उत्कर्षाक्षय स्तापर-
क्षरिति, Kāuṣ. 15 13, 14 — ^३ D (text and schol) पाठा — ^४ D
(schol) विज्ञानानि लोके प्रसिद्धानि भवन्ति — ^५ D (schol) जप जरा-
यत्पाधधारण (?) फल सयामकर्म वेदि (1) कुत्सा प्रकृतेन सूतेन (1 4 1)
अभिमन्य चित्तयेद्विशेष . — ^६ 11 1. 1 — ^७ So emended, Ch एकवि-
शत्या, the rest एकविशत्या, D (schol.) उभयोर्हंसयोरेकविंशतिशर्कराः
कुलेयते । पाण्योरसमाश्रयण — ^८ K Bū शर्करास्वी — ^९ Ch
अभिनयति, L D (text) आनयति; D (schol) इत्यतीष्टवेष्टन भयतोत्य-
भिमन्यनिवृत्त्यर्थ — ^{१०} 11 (schol) कुमार्यो — ^{११} 11 (schol.)
विशेष । सुपर्णादि . — ^{१२} D (schol) इत्थे गोभ्या युक्ते एवमेव कुर्यात् ।
अहतेन परिवेष्ट कुमारीरेव (1 for कुमारीरेव?) प्राञ्जलं . —

यमिच्छसि तमादत्स्वेति^१ । ७ । आकृतिलोष्टवल्मीकौ क-
ल्याणम्^२ । ८ । चतुष्पथाद्बहुचारिणी^३ । ९ । श्मशानान्न-
चिरं जीवति^४ । १० । उदकाञ्जलिं निनयेत्याह^५ । ११ ।
प्राचीनमपष्टिपन्थां कल्याणम्^६ । १२ । ॥ १ ॥ ॥ ३७ ॥

जरायुज इति^१ दुर्दिनमायन्प्रत्युत्तिष्ठति^२ । १ । अन्वृच-
मुदवजैः^३ । २ । अस्यल्लुक्किष्कृणादाय^{१० ११} । ३ । नयो
ललाटमुन्मृजानः^{१२} । ४ । उत्साद्य बाह्यतो^{१३} ऽङ्गारकपाले
शियुशर्करा जुहोति । ५ । केराकावादधाति^{१४} । ६ । वर्ध-

^१ D (schol) चतुरो लोष्टाभ्युहीत्वा प्रिय ददाति — ^२ D (schol) अ-
नयो लोष्टयोश्च अभिलिखिताय सप्त (Cod *सप्त) — ^३ D (schol)
कुमारी बह्वन्पुण्याभ्युहति — ^४ D (schol) श्व कुमारी श्मशानात्
गृहीत्वा हरति एव पूर्वच — ^५ D (schol) कुमारी 'for *री' ब्रूयात् —
^६ D (schol) पूर्वस्या दिशि अञ्जलि क्षिपत्यभिप्रेतफलं विज्ञानमहिताणि क
र्माणि कथितानि । तदन्तरा नैमित्तिकप्रतीकानि तत्प्राप्तेषां विधे क
ति — ^७ १ १ १ — ^८ LP दुर्दिने प्रायश्च D (schol) दुर्दिन
मेघानां विनाशहेतुः । तद्विनाशायानच्छन् मुक्त अपन् । प्रत्युत्तिष्ठति म-
च्छतीत्यर्थः । प्रायश्चित्तं दुर्दिनाययत्वात् । यथैव कमलं किं कृत उच्यते
प्रायश्चित्तत्वात् — ^९ K उदवजैर् ६ *वजैर् Bu वजैर् cf Ka ९ ४७
३१ ४९ १९, D (schol) प्रत्युत्तिष्ठति प्रहरणमवा (^{१०} Cod *णामात्र' x ६
१०, ४२, ५० cf Darida to Kaic ४७ ३१) चेतदुदवज्रसंस्कारस्य चिरका
स्निग्धस्नेहस्य विनाशः स्यात् — ^{११} D (text) उल्लुक् — ^{१२} LP
B Bb किं कृणु E Ch विष्कृणु D (schol) to the entire sutra
प्रत्युत्तिष्ठतीति वाक्यशेषः । किं कृणु मुखीको (?) चीर । तानादाय
प्रत्युत्तिष्ठति दुर्दिनं किष्कृणा समाप्तो विकल्पार्थः । नप दुर्दिनं प्रत्यु-
त्तिष्ठतीति शेषः । साकाचत्वात् — ^{१३} D (schol) नप दुर्दिनं प्रत्युत्तिष्ठ-
तीति शेषः । ललाटं तन्मर्दयन् — ^{१४} D (schol) गृहपटलमपनीय
गृहाद्बहिरवस्थितो (Cod यहातवहिरवस्थितो) ऽङ्गारपूणे कपाले शियुष-
चाणि जुहोति । शर्करा वा — ^{१५} E D (text) करोराकाव्, Ch क-
राकाव्, B: कौराकाव् D (schol) केरापण्येति या मुराष्ट्रे पुर्वरीकेति
(I for पुडरीकेति?) मालवेषु उच्चाय (I for उत्साय) केराकावादधाति (?)

परीतः प्रतिलोमकर्षितस्त्रिः^१ परिक्रम्य खदायामर्कं^२ क्षिप्रं
सवपति^३ । ७ । नमस्ते अस्तु यस्ते पृथु^४ स्तनयित्पुरित्य-
शनियुक्तमपादाय^५ । ८ । प्रथमस्य^६ सोमदर्भकेशानीकुष्ठ-
लाक्षामञ्जिष्ठीबदरहरिद्र^७ भूर्जेशकलेन^८ परिवेष्ट्य म-
न्यशिरस्युर्वरामध्ये निखनति^९ । ९ । दधि नवेनाश्राप्या
सहरणात्^{१०} । १० । आश्रापालीय तृतीयावर्ज^{११} दहणा-

अंगारकपालेन चोभयतश्च विकृष्टदेशत्वात्, cf Darila fol 85^a l 6, (to kãu, 7 4) रैराकीवाद्भाति cf also अर्कं in the next sūtra —

^१ K P Bu चिप्य०, Ch तृप्य० — ^२ E चर्कं — ^३ Ch F सविश्र
ति — ^४ D (schol) to the entire sūtra एव पूर्वश्च अर्कं क्षिप्रं सवपति ।
वधिणातिपीडितो वर्षपरीत उभयोर्वक्ष्यमाणे (Cod ० चमाणं) प्राय
क्षिप्तं चि परिक्रम्य खदायामर्कं (Cod ० चं) क्षिप्रं सवपति । गर्तं
स्वभावजं चि सवच गत्वा खदायामर्कं समुत्पन्नं (Ifor समुत्प०?)
प्रकृतेन सूक्तेन पिंडीकृतं चिपति — ^५ 13 1 v 11 1 —

^६ So Ch E K Bu Bī III P D (text) अशनि युक्तम् D (schol) to
the entire sūtra, चिप्यपरिक्रम्य खदायामशनि(?) युक्तं क्षिप्रं सवपतीति
शेष । साक्षात्त्वात् । सतिधि स्यात् । अशनि (?) हिमशकरापले
नाशनिविनाशित (?) तदशनियुक्तं न शीघ्रं खदायां सूक्तान्ते चिपति ।
अशनिविष्कटुकारमवर्षाणि (?) । अशिन्यपशमफललिङ्गात् — ^७ D
(schol) प्रथमस्य सूक्तस्य : III — ^८ Bh केशानी D (schol) केशानी
प्रसारिणीति उच्यते । उपकिन्निषु प्राकारि (f r उपखिन्नेषु or उपकीर्णेषु
प्राकारेषु?) प्रायेण जायते — ^९ All MSS except Ch D (text)

० कृष्टं — ^{१०} K P Bu Bī Bh भृजः Ch भृजः — ^{११} D (schol)
भूर्जोवयवेन सर्वाणि वेष्टयित्वा चर्धं शिरं किद्र कृत्वाभिमन्त्र्य सस्यमध्ये
निखनति । अशनिरचा — ^{१२} D (schol) दधि च नव धान्य न (f for
च) भवयेद्यावत्त धान्य गृह्णामनीत — ^{१३} Ch तृतीयाया D (schol)

आश्रानामाश्रापालेभ्य (i 31 1) इत्यस्य दहणान्वक्तानि (? Cod इत्यस्यैद्र
दृष्टि उल्लानि) कर्माणि बद्धवचनानुपपत्ति । औतिरायतनस्य भीमसव
धात् (Cod भीमः) । उभयान्सपातवत् इति द्वितीयतृतीयमेकतो इत्य
शमन भीम जपतीति भीमस्य द्वितीयसवधादाश्रापालीयस्य च विशेषेण
जपमात्रेण तृतीयामृच मुक्ता (i 31 3) अत एव भीमेन सह एव (cf
sūtras 12 16)

नि । ११ । भौमस्य दृत्तिकर्माणि^१ । १२ । पुरोडाशानश्मो-
त्तरानन्तःसक्तिषु^२ निदधाति । १३ । उभयान्संपात-
वतः^३ । १४ । सभाभागधानेषु^४ च । १५ । असंतापे ज्यो-
तिरायतनस्यैकतोऽन्यं शयानो^५ भौमं जपति । १६ । इयं
वीरुदिति^६ मदुघं^७ खादन्नपराजितात्परिषदमाव्रजति । १७ ।
नेह्नुवुरिति^८ पाटामूल प्रतिप्राशितम्^९ । १८ । श्पन्वाह^{१०} । १९ ।
वधाति^{११} । २० । मालां सप्रपलाशीं धारयति^{१२} । २१ ।
ये भक्षयन्त इति^{१३} परिषद्येकभक्तमन्वीक्षमाणो भुङ्क्ते^{१४} । २२ ।

^१ K Bu दृत्तिः, E D (text) दृत्तिः, Ch दृत्तिः, is the word to be emended to दृढकर्मणि? D (schol) सत्य दृढदित्यस्य (xu 1 1) यौ- ('for भौम ?) फलानि कर्माणि । उभयो सूक्तयो कर्मण्युच्यते — ^२ D (schol) पुरोडाशान्तरत्वार । अभिमन्य न संपाता शब्दान्तरत्वात् । तु इत्याभ्यन्तरकोषेषु (Cod गृहास्याभ्यः) निहति । एकैकस्य पुरोडाशस्य पा षायमुपरि कृत्वा — ^३ D (schol) पुरोडाशानश्मनस्य संपातवत् करोति । निखनन एववत् — ^४ D (schol) पर्यकर्मणि (for कर्मणी) भवत समाजमेलकेष्वान भागधान महाधनगृहमिति सक्तिष्विति देशनियम चकारेण सर्वातिदेशात् — ^५ K शयो D (-ch) to the entire sutra एकापिरायतनस्य असंपातयुक्ते ('for असंतापः) देशे रमानधोमुख (for शयान अधोः^{१५}) भौम (xu 1) जपति । एकेन पार्श्वेन पर्यावर्तेत आद्यापा लीय (i 31) तु शयानो (Cod शयनो) जपति नियमस्तु भौमस्यैव — ^६ i 31 1 — ^७ E Bu (prim man) मदुघ h मदुख (खादन्), D (schol) जनसमूहं ज्येष्ठीमधुक (') भक्षयन् आव्रजने मष । प्रत्यर्घ्यजप दोषश्मन प्रायश्चित्त — ^८ ii 27 1 — ^९ D (schol) पाटामूल खादन्न-पराजितात्प्रतिप्राशितमाव्रजति लिगात् — ^{१०} D (schol) प्रतिवादिन मन्वाह — ^{११} D (schol) यदि मूलसप्रत्यय अन्वाहेति मध्ये कि पठित । अत्र वचनान्यवधान्यकर्मत्वात् (') — ^{१२} So Bli D (text) the remaining MSS of the text धारयति D (schol) पाटामूल (') पर्णा ( ) विभर्ति सर्वस्य धारणस्य बाही वधनमचलिगात् (cf ii 27 3) । न संपाता शब्दांतरत्वात् । दूष्या दूषिरसीत्यस्यामुक्तास्य (') विधान (cf ii 11 1, Kauç. 39 1 fig) । खादन्नपराजितात्परिषद् नाव्रजति । तस्योपजीवनार्थं स्वक्तमेह्येतत् ('for भक्तः r) । सर्वं पुनरुच्यते — ^{१३} ii 30 1 — ^{१४} II (schol) एकेनैव भुङ्कत इति । नैकभक्त परिषद्येकभोजने परिषत्तुल्या समवायमात्र लोकोपचारादि तामेव परिषद् यासादनतरमौचमाणा कल्पातरे यचित-द्रवना मध्ये एको भुक्त इति अविशेषणत्वात् —

ब्रह्म जज्ञानमित्यध्यायानुपाकरिष्यन्नभिव्याहारयति^१ । २३ ।
 प्राशमाख्यास्यन्^२ । २४ । ब्रह्मोद्यं वदिष्यन्^३ । २५ । म-
 माये वर्च^४ इति विभुश्चमणः^५ प्रमत्तरज्जुं^६ वध्नाति । २६ ।
 सभा च मेति^७ भक्षयति^८ । २७ । स्थूणे गृह्णान्युपतिष्ठते^९ । २८ ।
 यद्वदामीति^{१०} मन्त्रोक्तम् । २९ । अहमस्मीत्यपराजितात्य-
 रिपदमाव्रजति^{११ १२} । ३० । ॥ २ ॥ ॥ ३८ ॥

दूष्या दूषिरसीति^{१३} स्राक्त्यं वध्नाति^{१४} । १ । पुरस्तादग्नेः
 पिशङ्ग^{१५} गां कारयति^{१६} । २ । पश्चादग्नेर्लोहिताजम्^{१७} । ३ ।

^१ १५ १ १, D (-schol) उपाकर्मसु शिष्यानभिव्याहारयति सूक्त । कस-
 हपरिहासदीपनाश्चात् (C d *परिहार*) प्रायश्चित्तस्य — ^२ D (schol)
 प्रतिप्रय कर्षयिष्यन् सक्तप्रभिव्याहारयति । प्रतिवादिनो अपनाशा-
 त्प्रायश्चित्तस्य (C d ज्ञेयपनाशाप्राय*) — ^३ D (schol) वाक्यविचार
 कर्षयिष्यन् प्रत्यर्चना सह प्रतिवादिनो अपनाशात् प्रायश्चित्तस्य —
^४ १ ३ १ — ^५ K P Bb B Ch L विभुचमाण, cf Kāuṣ २३ ९ — ^६ D (text)
 प्रमत्त*, D (schol) प्रमत्तरज्जु । चापकाया (for चाक्रिकायाः) अवन-
 चनराज (for *रज्जु ?) तामभिप्रेत्य विभाग करिष्यन्पिता बध्नीयाव स-
 पाता शब्दान्तरत्वात् । मान्वायत् कलहनाशदोषापयमात् — ^७ १५ १२ १ —
^८ D (schol) घीरादन सभा प्रविशन् — ^९ D (schol) सभास्थये
 सूक्तान्ते — ^{१०} १५ १ ५९, cf Kāuṣ २४ १४. — ^{११} १५ १ ५४ —
^{१२} Ch L *प्रोति (instead of *प्रवति), D (schol) यवतवस्त्रा (!) परिपदमा
 गच्छति — ^{१३} १५ ११ १ — ^{१४} D (schol) अप्रतिहार्या (?) कुत्वा.. प्रत्या-
 हरणमुच्यते । एककर्म (for *मंथा ?) काटिका समाप्त (!) शान्त्युदकान्ते
 अपन । आश्रयभागान्ते शान्त्युदक । तत्र शान्त्युदकक्रियादर्शनात् । पूर्वाह्ने
 कर्मसूत उत्तरतवादनतरम् (Cod *मे) कृत्यादेः प्रतिहरणात् । अथैषा-
 त्तरचार्थत्वात् । अतः कृत्योत्तरतव (Cod *त्तरव) निशाप्रतिपानन । स-
 त्त्यधिकार । सक्त्यमणि सक्त्यस्त्रिलक (cf Kāuṣ ८ १५) । कृत्याश्रमनार्थ —
^{१५} Ch L पिशङ्ग* — ^{१६} D (schol) मश्ववे (Cod *ये) पूर्वस्निग्धे
 कृष्णपिङ्गसवर्ण गा वृषभ कारयति । अन्येन मारयति — ^{१७} D (schol)
 रक्तवर्णेषाम पयिमदग्ने (Cod. *अ) कारयति —

यूपयिषितार्थम्^१ । ४ । मन्त्रोक्ताः^२ । ५ । वाशाकाम्योल-
सितीवारसदंपुष्पा^३ अवधाय^४ । ६ । दूष्या दूषिरसि ये
पुरस्तादीशानां त्वा समं ज्योतिरुतो अस्य बन्धुकृत्सुपर्णत्वा
यां ते चक्रुरयं प्रतिसरो यां कल्पयन्तीति^५ महाशान्ति-
मावपते^६ । ७ । निश्चवमुच्योष्णीषयतः^७ ^{१०} प्रोक्षन्वज-
ति^८ । ८ । यत्तायै यतायै^९ शान्तायै शान्तिवायै भद्रायै
भद्रावति स्योनायै शग्मायै^{११} शिवायै सुमङ्गलि प्रजाव-
ति सुसीमे^{१२} ऽहं वामाभूरिति^{१३} । ९ । अभावादपविध्य-

^१ D (schol) यूपार्थं वा यिषितार्थं । वज्रघेपो († for *युषो?) रसका ।
यिषितानि मासानि । न चानयोर्वशाधर्मात्पुष्ययिषितार्थत्वात् (!) — ^२ D
(schol) या मन्त्रे उक्ता । औषधयः काष्ठा आह । दभोपमार्ग (cf Kauç
8. 16) सह पाठा (?) आमषाचावत् भवति — ^३ D (schol) वाशा आ-
टक्ष्यन्, cf Kauç 8. 16 — ^४ K Bh Ch (sec man) शिती*, Bu शिति*,
D (text) सिता*, D (schol) सितीवार अपामार्गः (सङ्ग्रहो महान् —
^५ The reading सदपुष्पा अवधाय ~ conjectural, E Bū B: Ch D (text)
सदपुष्पानव*, K P Bb *पुष्पन्* D (schol) सदपुष्पा त्रिसंध्या (cf Kauç
2. 7) — ^६ D (schol) मन्त्रोक्तादीनां क्रमोत्तरमवधानमावायनं सद्यो
यात् — ^७ ॥ 11 1, 14 1, 17 1, 18 1, 19 1, 20 1, 14 1, 31, 1
viii 1, x 1 1, to this list corresponds the second gūṇa of the
gaṇamālā (Ath Parç 34 2), दूष्या दूषिरसीशानां त्वा समं ज्योति-
रुतो अस्य बन्धुकृते पुरस्तात्सुपर्णत्वा यां ते चक्रुः प्रतोचोनफनो यद्गृह्य-
तमयं प्रतिसरो यां कल्पयन्तीति कृत्याप्रतिहरणानि ॥ इति कृत्यागण ॥ २ ॥
The pratikas are m 11 1, 14 1, 18 1, 19 1, 40 1, 14 1
31 1; vii 65 1, 2, viii 5 1, x 1 1 — ^८ D (schol) महाशान्ति कथि-
ताः (see Kauç 9 6, note) एतानि प्रतोकानि आवपतो महाशान्ति)
चेति च लोपार्थगतिः (?) — ^९ K Bū उपमुच्य, so also Darila to Kauç
5, B: अपमुच्य, D (schol) रात्राववमुच्योपानहौ इति पृथिव्या घोर-
शामत (Cod घोरशामत) भवति । अत्र सर्वा कृत्या न्यासश्चात्र परिकरणे
विहितं तथा उपयोगार्थः — ^{१०} D (schol) उष्णीष शिरोवेष्टन । तस्यास्ति
कर्तुं अयत (!) — ^{११} D (text) प्रोक्षन् — ^{१२} K Bū Bh D (text)
पतायै (bis) — ^{१३} Bū शक्मायै — ^{१४} MSS सुसीमे, cf Kauç. 9. 14 and
7. 11 — ^{१५} D (schol) यतायै पतायै (?) शान्तायै इत्यादय इति क-
रणपर्यंत (!), cf Kauç. 46. 7, note. —

ति^१ । १० । कृत्यायामिवचक्षुषा समीक्षन्कृतव्यधनीत्यव-
लिप्तं^२ कृत्याया^३ विध्यति^४ । ११ । उक्तावलेखनीम्^५ । १२ ।
दूष्या दूषिरसीति^६ द्रव्या विः सारूपवत्सेनापोदकेन म-
थितेन गुल्फान्परिपिञ्चति^७ । १३ । शकलेनावसिच्य यू-
षपिशितान्याशयति^८ । १४ । यष्टिभिश्चर्म पिनह्य प्रैषकृ-
त्यरिक्रम्य बन्धान्मुञ्चति संदंशेन^९ । १५ । अन्यत्पार्श्वी^{१०} सं-
वेशयति^{११} । १६ । शकलेनोक्तम्^{१२} । १७ । अभ्यक्तेति^{१३} न-
वनीतेन मन्त्रोक्तम् । १८ । दभेरज्ज्वा संनह्योत्तिष्ठैवेत्युन्या-

^१ D (text) अभावेपदविध्यति, D (schol) कृत्याभावे सकाराणाम-
प्येष कृत्याकलमशिक्षाव्यभावे (17) कल्योक्तानामिह चोक्तानामभावे स-
कारा वच्यमाणा (1) — ^२ ५ 14 ५ — So all MS Is the word to

उत्तरव दर्शनात् । शान्तं सभारं कृत्यायामिवचक्षुषा समीक्षन् भूमिस्थितया
(1 Cod भूव) यदि पुनरानिष्टा (Cod २२ लिप्ता) भावः सच (1) — ^३ D (text)
लेखनी, D (schol) अलिप्तभावे (1) कथिता (cf Kauç 35 28) प्रकृति (1)
कृत्याया — ^४ ५ 11 1 — ^५ D (schol) चङ्गेका विधिकर्मत्वात् ।
कर्मत्वं तिलद्रव्या सारूपवत्सेनामुदकेन तत्र क्रमेण वि परिपिञ्चति । कु-
ल्यागुर्वफान् बहुवचन । प्रतिपाद गुल्फद्विवचनात् — ^६ D (schol)
सूक्तेन शकलेन वि शाल्युदकेन कृत्यावसिच्य (1) यूष पिशितानि वाशयति
मुखे प्रसेपार्थमाशयतिवचन यूषपिशिताश (1) न सपाता दूष्या दूषिरसीति
(11 11 1) सूक्तेनास्य प्रकरणात् । अग्नितेन प्रयोगात् — ^७ E joins this word
to the next sūtra, D (schol) परिक्रम्य वधदेश गत्वा आद्यसेन सदंशेन
(Cod सदनेन) कृत्याया बन्धान्मुञ्चति प्रैषकृत् हस्तेन — ^८ Ch ० पार्श्वी,
E K Bū ० पार्श्वी — ^९ K Bū Bū P सवेशयति, D (schol) तस्मिन्मणि
कृत्यामधीमुखी (Cod ० स्त्री) सवेशयति । प्रैषकृत् — ^{१०} D (schol) शक-
लेनावसिच्य यूषपिशितान्याशयतीत्येतदुक्त (cf su. 14) उक्तानि कृत्याव-
सेकस्य ततो दृष्टत्वात् । उक्तवचनसंबन्धमर्थत्वात् । शयनसयोगाच्च —
^{११} x 1 १०, D (schol) अभ्यक्तेति मन्त्रे यदुक्त । तच्च नवनीतेन मन्त्रो-
क्तस्यानवनीतशकलेन (1) गृहीत्वाजनाभ्यजने कृत्याया कुर्वति —

यददः संप्रयतीरिति^१ येनेच्छेन्नदी प्रतिपद्येतेति^२ प्रसिञ्च-
 न्वजति । १ । काशदिविधुवकवेतसान्निमिनोति^{३ ४ ५} । २ ।
 इदं व आप इति^६ हिरण्यमधिदधाति । ३ । अयं वत्स^७
 इतीपीकाञ्जिमण्डकं नीललोहिताभ्यां सकक्षं वद्वा^८ । ४ ।
 इहेत्यमित्यवकया^{९ १०} प्रछादयति । ५ । यचेदमिति^{११} नि-
 नयति^{१२} । ६ । मारुतं क्षीरैदनं मारुतशृतं मारुतैः परिस्तीर्य
 मारुतेन सुवेण मारुतेनाज्येन^{१३} वरुणाय चिर्जुहोति । ७ । उ-
 क्तमुपमन्थनम्^{१४} । ८ । दधिमन्थं बलि^{१५} दत्त्वा^{१६} समोक्षणीभ्यां

दुपचार्यते । आसपाशमिच्छधान्मासकृतवाक्यवनजकुरीरियो क(श)फाह-
 यकया (?) गर्दभमूलवानराविर्यो गार्हपत्याहवनीया (cf the words
 corresponding to this corrupt passage in v 31 l 4) —

^१ m 13 l — ^२ K P Bb प्रतिपद्येति, L प्रतोपद्यते, D (schol)
 येन भूमिदेशेन (Cod *देशे) नदी बह्वेदिति देशनिर्देशार्थं । त देश
 भूपलोदकेन प्रकर्षेण सिञ्चन्वजति । यतो प्रायश्चित्त नगरयामावपद्वा-
 रदोषग्रमणात् । तत्र च खननमर्यादुपश्रवणमर्यात् । उपश्रवे त देशे निम्न
 (') सवध्नातीति मूक्तेनाभिमन्थन सवाण्यभिमन्त्र्याणीति (Kauç 7, 16) वच-
 नात् । सर्वमूलमुत्तरेया यहणात् — ^३ Bu काश*, D (schol) काश
 प्रसिद्ध — ^४ D (text) *दिविधुक*. — ^५ K Bu Bb *वेतसा, D (schol)
 to the entire sutra निमातुमुद्गृह्यणार्थं यथैव सूक्तं सर्वं पूर्ववत् । प्रसिद्धा न
 निर्देशात् — ^६ m 13 7^a, D (schol) पादेन सुवर्ण (Cod सुपर्ण) न-
 दीमुखोपरि स्थापयति — ^७ m 13 7^b — ^८ D (schol) अधिद-
 धातीति शेषः । प्रकरणात् । अनेन पादेन इयीकेव रेखा यस्य स इयी-
 काञ्ज नीलेन सूत्रेण लोहितेन च सह कषाभ्या बध्वा कषा प्रसिद्धा ।
 हिरण्यस्योपरि दधाति, cf Kauç 32 17, 48 39 — ^९ m 13 7^c —
^{१०} D (schol) अवका शेषवाल (l for शेवाल cf शेफालि, शेफालिका,
 शेवाल and Aç Gr 11 4 8) । तेन मण्डकं प्रछादयति — ^{११} m
 13 7^d — ^{१२} D (schol) उदक — ^{१३} D (schol) येनेच्छेन्नदी प्रति-
 पद्येत तन्मत्र कृत्वा मारुतामिधगा (?) इति मारुतत्व कृष्णा यागा गो
 (Cod गौ) कृष्णवत्साया यस्य शृतं वेतसं (Cod *से!) काष्ठैस्तदाज्येन —
^{१४} E D (text) उपमन्थ D (schol) वेतसे (Cod वेतसेन) चमस उपमन्थन
 (cf Kauç 27 10) ते च उपमन्थान्यवयवातरत्वात् (l for उपमन्थानान्य*) ।
 उपमन्थक्रियामावा हिमद्रव्य (?) ओषधिमन्थन — ^{१५} Bb Bb Bb बली —
^{१६} E P ऊत्ता, D (text) दत्त्वा, || (schol) दधिमन्थन एव बलि (l)

पस्थ^१ आधाय पिवति^२ । १५ । मयूखे^३ मुसले वासीनो
यथासित^४ इत्येकार्कसूत्रमार्कं वध्नाति^५ । १६ । यावदङ्गी-
नमित्यसितस्कन्धमसितवालेन^६ । १७ । आ^७ वृषायस्वेत्यु-
भयमप्येति^{८ ९} । १८ । ॥ ४ ॥ ॥ ४० ॥

समुत्पतन्तु प्र नभस्वेति^{१०} वर्षकामो द्वादशरात्रमनुष्नु-
ष्येत्^{११} । १ । सर्वव्रत^{१२} उपश्राम्यति । २ । महतो यजते

खनन कल्पनायसेनापि मयनकार पाने सूक्तमधिकारस्येति वचनात् ।
खननमाचनवृत्ति (Cod खनन) शेषमाद्याना न (? Cod झ) कालकर्म
त्वात् । प्रायश्चित्त शेषमत्र सचपदीयनाग्रत्वात् —

^१ E B: फाटावधिश्चमुपस्थ, Bu फाटावधिश्चमु*, P फाटावधिश्चा-
पस्थ — ^२ D (schol) corruptly, तत्फाटाद्य फाट च फाटी पुमा स्त्रि
येति (Pin : 2 6) एकशेष । उष्णप्यापरिवाधा इति द्वय । परव
ज्ञिग द्वयतत्पुत्रयोरिति (Pan ii 4 26) पुज्ञिगवदिह (Cod *दिह*)
फाट घृण्य इति केचित् चकारात् — ^३ k Bu Ch E B: मयूखे, P Bb
मयूखे, D (schol) कोणके वीपविष्टो मुशसे वीपविष्ट इति — ^४ vi
72 1 — ^५ D (schol) यामे नगरे वा एक एकवार्क (?) । तस्या
वस्त्रलसूत्रेण तद्विकारमर्कं वध्नाति । शेषस्य (Cod शेषस्य) वृद्धि । मच-
शिगात् । नस्याद्य सस्याययत्वात् (for पु*), cf D (schol) to su. 18,
एकार्कमणि etc — ^६ vi 72 3 D (schol) अनया हस्तिन कुक्ष
तस्यैव हस्तिन वालेन वध्नाति । सर्पासित (Cod सर्पा*) इति केचित् —
^७ vi 101 1 — ^८ Ch *येति B: *प्रेति, E *भयेष्यसि — ^९ D
(schol) एकार्कमणि (?) स्कधमण्डितदुमयमप्यस्य भवति — ^{१०} vi.
15 1, vi 18 1, cf kauç 26 24, note — ^{११} E *मुष्येत्, Ch D (text)
*मुष्येत्, D (schol) यो वर्ष कामयेत्स द्वादशरात्रानि अनुमुष्येत् । अह
प्रात अह सायमितिव पश्चात् मुष्येत् अन्यथोपपत्ते (I*) । ननु च कृच्छ्रग्रह-
णमेककार्यं नघृत्वात् । न पराकादिप्रसगात् — ^{१२} All MSS except
D सर्वव्रत D (text) सर्वत, D (schol) सर्वेभ्य निवृत्ति सर्वत प्रधा-
नकाले अपि उपप्रयोगात् । श्राम्यति । श्रम( )तपसीति (Dhatupatha
26 95) शब्दविधिसूते सर्वत्र इत्यर्थः । प्राप्तनिवृत्ति सर्वत्र तद्गोप-
सगात् । उपश्राम्यतीति च । श्रतया ता उपपद्यते । इह काम्यविधि ।
कर्माद्वर्षणनिवृत्त्यर्थत्वात् (?) । तस्माद्वर्षात्काल एवास्त्र प्रयोग, cf. kauç
48 ॥ —

यथा वरुणं जुहोति^१ । ३ । ओषधीः संपातवतीः प्रवेश्या-
 भिन्युञ्जति^२ । ४ । विप्रावयेत्^३ । ५ । अशिरएटकशिरःके-
 शजरदुपानहो^४ । ६ । वशाये प्रवध्य योधयति । ६ । उदपात्रेण
 संपातवता^५ संप्रोक्ष्यामपात्रं^६ चिपादे^७ ऽग्मानमवधायाप्सु
 निदधाति । ७ । अयं ते योनिरा नो भर धीती^८ वेत्यर्धमु-
 त्थास्यन्मुपदधीत^९ । ८ । जपति^{१०} । ९ । पूर्वास्वपाढासु
 गर्तं खनति^{११} । १० । उत्तरासु संचिनोति^{१२} । ११ । आदेवनं

^१ D (text) omits जुहोति, D (schol) मरुतो याग कुर्यात् । यथा
 वरुणमिति कर्तव्यातिदेशः । यथासुख (for *सुख^२) चिरभ्याम पच-
 मां प्रथमा हीमां (Cod हीमां) तृतीयं पडिभरैव समुत्पत्तित्वत्वेन (iv
 10 1) माहृत चिरौदनमित्येवमाज्यातिदेशः । द्भेमुष्टि (1) परिभो
 जनोया यथाप्रकृति द्भेमां या यव ( ) परिस्तीयेति वचनात् । जुहोति मा
 द्यतमाभ्यमन्यतरैश्च सूक्तिन, cf Kauç 26 21 20 17 40 7 — ^२ D
 (schol) चित्पाद्या (cf Kauç 9 19) प्रवेशयत्युदकमध्ये तत्र मुखेन नोषी
 रन्वी (1) प्रवेशयति — ^३ Ch विप्रावयेत्, k *ज्ञावणत्, l D (text)
 *ज्ञावयति, D (schol) उदकात् एव ज्ञाना चिपत्योषधौ — ^४ Ch E D
 (text) पटक (for एटक, cf Pet Lex sub एडक) — ^५ So emended,
 MSS *ही, D (schol) शुन शिर मेपशिर केशा प्रसिद्धा । जीर्णो-
 पानही च । वशाये प्रवध्य एतानि वस्त्रा (for वधा^६) आकाशमाह-
 ति — ^६ D (schol) अन्यतरैश्च सूक्तिन (iv 10 or vii 18) संपात
 वत्कत्वा — ^७ K Ch E B₁ D (text) संप्रोषा* — ^८ D (text)
 चिपादेनाग्मानम*, D (schol) याषाणमामपात्रे प्रविष्य तत्सर्पमप्सु नि-
 दधात् — ^९ in 20 1, 7 1, vi 1 1, the same pratikas make
 up the उत्थापनगण in the ganamala Ath Panç 34 25, which is also
 mentioned in the AV Anukraman 1 3 cf also Kauç 82 31 —
^{१०} D (schol) अर्थार्थमीहमान हविषामन्यतममुपदधीता (1) उपतिष्ठते
 इहार्थत्वा (1) सप्रत्ययात्प्रार्थयित्तत्वं प्रसिद्धं द्विदोषशमनत्वात् — ^{११} D
 (schol) अथवा अन्यतम जपति । अवयो यतीत्यस्यानुक्ताख (1 4 1)
 विधानं कस्मात् । अवसेचनस्वार्थोच्चारणे (1 for *र्थोच्चारणे) न योगः ।
 क्रममेदात् — ^{१२} D (schol) द्युतशालाया गर्तं खनति — ^{१३} So
 emended, D (text) खचिनोति, B₁ सचिनोति K B₅ Ch सचिनोति,
 PBh सचिनोति, E तमिनोति, D (schol) उत्तरास्वपाढासु स्थण (for
 स्थल^{१४}) गर्तेषु प्रयचिपति (1) —

संस्तीर्ये^१ । १२ । उद्भिन्दती संजयन्तीं यथा वृक्षमग्नि-
रिदमुपायेति^२ वासितानक्षाच्चिवपति^३ । १३ । अन्वयो
यन्ति शंभुमयोभू हिरण्यवर्णा यददः पुनन्तु मा ससुषी-
र्हिमवतः प्र स्रवन्ति वायोः पूतः पवित्रेण शं च नो
मयश्च नो ऽनडुग्रस्त्वं प्रथमं मस्यमापो वैश्वानरो रग्नि-
भिरित्यभिवर्षणावसेचनानाम्^४ । १४ । उत्तमेन^५ वाच-
स्पतिलिङ्गाभिरुद्यन्तमुपातिष्ठते^६ । १५ । स्नातो ऽहत-
वसनो निष्काहतमाद्यादयति^७ । १६ । ददाति^८ । १७ ।
यथा मांसमिति^९ वननम्^{१०} । १८ । वत्सं संधाय गो-
मूत्रेणावसिच्य त्रिः परिणीयोपचृतति^{११} । १९ । शिरः-
कर्णमभिमन्त्रयते^{१२} । २० । वातरंहा इति^{१३} स्नाते^{१४} ऽथे

^१ D (schol.) दत्तशान्ता द्यादयित्वा — ^२ iv 23 1, vii 30 1;
109 1 — ^३ D (schol.) अद्यान्विभीतकान्निर्मुष्यत्वात्काष्ठनियमभाव ।

दधिमधुनोद्वाहन (cf Kāṇ. 7 19, यथातरत्वात् । वैश्वानरो
रग्निभिरिति (vi 62 1) अक्ष बध्यता तैमित्तिकमवशिष्यते । यथामुष्य स-
हितक्रममापयइत्या यथा वीरिति (ii 15 1) शोदाने पठित दत्तप्रतिषे-
धातिक्रम । दीपकाशात्प्रायश्चित्तत्व । दूतेनार्धमुत्पादकान्ते —

^४ i 4 1, 5 1, 6 1, 23 1, iii 12 1, vi 19 1, 24 1, 24 1, 51 1;
87 3, 59 1 61 1, 62 1, cf. the अपा सुक्तानि, Kāṇ. 7 14, also 9 1

fig. — ^५ D (text) *देवमानि, D (schol.) अभिवर्षणा फलवत्त्वाभि-
वर्षण (i) समुत्पत्तन्वित्वस्य (iv 15 1, cf. sutra 1) यानि कर्माणि विहि-
तानि अवसेच उदकेनाश्रयन अवसेचनफलमर्द्धोत्पादनमधिकानात् । प्रती-
क्षाणा विकल्प — ^६ vi 62 1 — ^७ D (schol.) पुन, रेहि वाच

स्यत इति (i 1 2) वाचस्पतिनिष्ठात् । वाचस्पते पृथिवी च स्रोनेति
(xiii 1 1) लिङ्गसमवाये ये विष्णोय (i 1) वमर्भेदात् ।.. अर्धमु-
त्पादकान् (Cod *स्य) प्रतिग्रहदोषप्रशमात् । प्रायश्चित्तत्व — ^८ Ch E
B D (text) निष्का, D (schol.) प्रकाश (Cod. प्रका) — ^९ K P Bū

Bh *ह्यादयते — ^{१०} This word is wanting in D — ^{११} vi 70 1 —

^{१२} K P Bū Ch नवन, D (schol.) गो सवत्स समवत्सल कर्मोत्तरं. — ^{१३} D
(schol.) गो मनीषे वज्राति । उपवर्तते सुक्त प्रधाननिर्देशात्. — ^{१४} D
(schol.) गो शिरःकर्णाभिमन्त्रय — ^{१५} vi 99 1 — ^{१६} Ch स्नातो —

संपातानभ्यतिनयति^१ । २१ । पलाशे चूर्णेष्टूत्तरान्^२ । २२ ।
आचमयति^३ । २३ । आप्लावयति^४ । २४ । चूर्णैरवकिर-
ति । २५ । चिरेकया चेति^५ । २६ । ॥ ५ ॥ ॥ ४१ ॥

भद्रादधीति^६ प्रवत्स्यन्नुपदधीत^७ । १ । जपति^८ । २ ।
यानं संप्रोह्य विमोचयति^९ । ३ । द्रव्यं संपातवदुन्यापय-
ति^{१०} । ४ । निर्मृज्योपयच्छति^{११} । ५ । उभा^{१२} जिग्यधुरित्यार्द्र-
पादाभ्यां सामनस्यम्^{१३} । ६ । यानेन प्रत्यञ्ची^{१४} ग्रामान्प्र-
तिपाद्य प्रयच्छति । ७ । आयातः समिध आदायोर्ज^{१५} ॥
विभ्रदित्यसंकल्पयन्नेत्य सकृदादधाति^{१६} । ८ । ऋचं^{१७} सामे-

^१ D (schol) अभातानाते आपयत्यत्र त उदपाचे संपातानानयति —

^२ D (schol) पलाशचूर्णपक्षातिस्थितेषु सुरभिचूर्णेष्टूत्तराक्षपातान् —

^३ E P आचमयति, D (schol) आश्रयनत्वादायमन प्राप्त प्रथम

विधीयते — ^४ D (schol) अश्र — ^५ vii 4 1, D (schol) चूर्णै-

रवकिरत्यत्र । चिरेकया च द्रव्यमिति । अश्रस्य विधिकर्मैर्दमर्धमुत्पास्य

मिति (cf su. 8) प्रकरणात् — ^६ vii 9 1 — ^७ D (schol) अर्थमो

हमान् प्रवत्स्यन्नया हविषामन्यतम जुहुयात्, cf Kau. 41 & note —

^८ D (schol) अथवा जपति — ^९ D (schol) यिन गच्छत्यर्थे तद्वि मप्रोच्य

विमोचयति । यत्रयत्र विमोचयति प्रियकृता (Cod °त्ता^१) तत्रतत्रैव —

^{१०} D (schol) विक्रयद्रव्य(I)प्रतिविह । द्रव्यग्रहणमविक्रयनिवृत्त्यर्थ । वे-

अकर्वेदित्यापयति । विक्रयार्थं नयन — ^{११} Ch निर्मृज्यो, D (schol)

क्रीत द्रव्यं मुहु शोधयित्वा स्वीकुर्यात् । स्वीकरणे मधप्रधाननिर्देशात् —

^{१२} vii 44 1 — ^{१३} D (schol) एकया आर्द्रपाणिपाद ययोस्तावार्द्रपा-

णिपादौ (Cod यस्तोस्ता^१) ताभ्यां प्रयच्छति । पश्यामिति(I). — ^{१४} E P (b

D (text) प्रत्यञ्ची, B1 प्रत्यञ्चा, D (schol) यानेन पार्श्वान्मुखे ('for पश्चा-

न्मुखौ? cf Kau. 44 2, note) प्रतिपादयति सामनस्य बहनामपि

भवति । अर्घ्योत्थापनप्रकरणादिह सामनस्यवचनं सह याणिज्येन कनहो

न स्यात् — ^{१५} Ch P Bb D (text) आदायो, D (schol) प्रत्यागच्छन्

पयि याः समिधस्तान् (I) गृहीत्वा — ^{१६} vii 60 1 — ^{१७} D (schol)

ऊर्ध्वं विभ्रदित्यर्चनासंकल्पयन् गृहविशेष साधारणो देशे सकृदादधाति ।

प्रत्युच न प्रतिवाणिजमुत्तम एवमप्रयोगेऽपि चैवर्णिकारे — ^{१८} vii

54 1, D (schol) वेदार्थमिह इत्यर्थः । तस्येदं कर्म अथ सामेति वाभ्या

प्रत्युच हीम आज्येन च जुहोति —

त्यनुप्रवचनीयस्य जुहोति । ९१ । युक्ताभ्यां तृतीयाम् । १० ।
 आनुमती^१ चतुर्थीम् । ११ । समावर्तनीयसमापनीययोश्चै-
 पेज्या^२ । १२ । अपो दिव्या इति^३ पर्यवेतव्रत^४ उदकान्ते शा-
 न्युदकमभिमन्त्रयते । १३ । अस्तमिते समित्पाणिरेत्य तृ-
 तीयावर्जं^५ समिध आदधाति^६ । १४ । इदावत्सरायेति^७
 व्रतविसर्जनमाज्यं जुहुयात् । १५ । समिधो ऽभ्याद-
 ध्यात् । १६ ।

^१ vii 20 6 (cf Kāuṣ 23 4), D (schol) इत्यधीनुमत्या (if for इत्य
 धीनु?) विधिरनुमतये स्वाहेति, Daç Kar adds तत दोषो नायेति
 (ii 1 1) मुक्तेन आगमकृशर चह सपात्याभिमन्त्र्य ब्रह्मचारी प्राशयति,
 Ath Paddh दोषो नायेति आचरणं समावृत्याश्रति । अभ्याताना
 युत्तरतश्च, cf Kāuṣ 59 25 — ^२ Ch चोपस्था, F चोपेष्ट्या, B
 चेष्या, D (text) चोपेष्ट्या, D (schol) समावर्तनमर्हति । यो ब्रह्मचारी
 सन्तु समावर्तनीय (Cod सस्त*) । वेदार्थविज्ञ (Cod *र्थाविज्ञ) इत्यर्थः ।
 समापनमर्हति च । तयोश्चभयोरपि एवैव क्रिया कार्यविशेषस्तु
 ईदृश (i) यात इत्यर्थः । वक्ष्यमाणवत् दर्शपूर्णमासाभ्यां पाकयज्ञा
 इति देशवचनात् (Kāuṣ 6 30) । अव्यक्तघोदनाधर्मत्वं । देवताभावात् ।
 समावर्तनस्य नित्यत्वं समापनी(य)योरिति युक्तं वक्तुमकल्यातरत्वात् । बह्व-
 चरस्य पूर्वनिपात (cf Pap ii 2 34) वचनात्तर मा भूत् । अधिकारस-
 प्रत्ययात् । अतश्च समावर्तनीय समापनवत् — ^३ vii 89 1 (x 5 46),
 Ath Paddh आपो हि छा इति चतसृभिः (i 5 1-4) शान्त्युदकमभि-
 मन्त्रयते । अपो दिव्या इत्यनुयोजयति । मातक्यते (xi 6 23, cf Kāuṣ 55 1,
 note) । ततो अभ्यातानानि जुहोति, Daç Kar सनुद्धिरिति (xi 7 8?)
 अपो दिव्या नानुयोजन(i) etc, like Ath Paddh — ^४ D (schol) परि-
 समाप्रब्रह्मचर्यव्रतश्च शिरोव्रतपरिसमाप्नोपरिमोक्षा उदकसमीपे वपनार्थं
 शान्त्युदकमभिमन्त्रयति — ^५ Ath Paddh अपो दिव्या इति द्वाभ्या
 एधो ऽसीत्येकया तिस्र समिध, vii 89 1, 2 4 — ^६ D (schol) इह
 विधी न भवप्रकरणात् । एवेति वचनात् । परिमोक्षागसमिदाधान —
^७ D (schol) परिधापयति पार्थिवस्य मा प्र गामेति (ii 29 1, xiii 1 59)
 जपित्वा अभ्यातानानि ऊत्वा इदावत्सरायेत्यादिभिः कल्पजाभिः चतसृ-
 भिराज्य जुहुयात् । सहितायामभा(वा)व्यवपाठ, Ath Paddh चतसृभिः
 कल्पजा(भिः), Daç Kar कल्पभिः चतुर्भिः The verse AV vi 55 3 is
 therefore not referred to by this pratika, cf the verses following,
 as also TS v 7 2 4 and Weber, Naksatra ii 29, note 1

इदावत्तराय परिवत्तराय संवत्तराय^१ प्रतिवेद्याम
एनत्^२ ।

यद्वृत्तेषु दुरितं निजग्मिमो दुर्हार्दं तेन शमलेनाञ्जमः^३ ॥

यन्मे व्रतं व्रतपते लुलोभाहोराचे^४ समधातां^५ म एनत् ।

उद्यन्पुरस्ताद्विषगस्तु चन्द्रमाः सूर्यो रश्मिभिरभिगृणा-

यद्व्रतमतिपेदे चित्त्वा^६ मनसा हृदा । [त्वेनत् ॥

आदित्या रुद्रास्तन्मयि बसवश्च समिन्धताम् ॥

व्रतानि व्रतपतय उपाकरोम्यग्रये ।

स मे द्युम्नं बृहद्यशो दीर्घमायुः कृणोतु म इति^७

व्रतसमापनीरादधाति^८ । १७ । चिरात्रमरसाशी^९ स्ना-

तव्रतं चरति^{१०} । १८ । निर्लक्ष्म्यमिति^{११} पापलक्षणाया^{१२}

मुखमुक्षत्पन्वृचं^{१३} दक्षिणात्केशस्तुकात् । १९ । पलाशेन^{१४}

फलीकरणाद्गुत्वा शेषं प्रत्यानयति^{१५} । २० । फलीकरणतु-

^१ Wanting in Ch. — ^२ Ch B: एनत् — ^३ So emended, E B: शमलेनाञ्जम, E Ch *नाञ्ज, P Bh *नाञ्ज, Bu *नाञ्जम — ^४ So emended, Bū B: P नुलोभा°, Ch नलोभा°, E नुलोभा°, k नुलोभा अहोराचे, Bh नुलोभा अहोराचे, Daç Kar लाभा आहो — ^५ f समा धाता, Daç Kar समिधाता — ^६ MSS चित्त्वा — The protika of this verse occurs Kauy 6 19, where Darila designates it as कल्पजा, also 'ait Bu 4. 22 — ^७ D (schol) समिध इति समिधानात् — ^८ D (schol) प्रथमाद् आरभ्य चीष्णहानि रसवर्जमग्राति। लवणरहित — ^९ Ch E D (schol) स्नातकव्रत, Ath Paddh adds यस्यात्कोशादिति (xix 72 1) जपेत् — ^{१०} 18 1 — ^{११} K Bu Ch (see man) D (text) पापलक्षणाया, D (schol) या स्त्री पापलक्षणा अनिष्टफलमूचक (') चिह्न यस्या सा पापलक्षणा (') दर्भगिति केचित् । तस्या मुख सिञ्चत्युदकेन दक्षिणात्केशस्तुकादारभ्य निर्लक्ष्म्यमिति मूक्तेनान्वृच सूक्तक्रमभेदः अर्थात्पापनाधिकारनिवृत्त्यर्थः । तस्यादधर्मत चणफलमिदं कर्म अहोमत्तादन्वचवचन — ^{१२} Ch उच्छति E उच्छति — ^{१३} D (schol) पलाशेन पात्रेण प्रकृतेन मूक्तेन. — ^{१४} D (schol) फलीकर (') कुङ्कुमा (Cod

पवुसावतक्षणानि सव्यायां पादपाष्ण्यां^१ निदधाति । २१ ।
अपनोदनापाधाभ्यामन्वीक्ष्य प्रतिजपति^२ । २२ । दीर्घायु-
त्वायेति^३ मन्त्रोक्तं वधाति^४ । २३ । ॥ ६ ॥ ॥ ४२ ॥

कर्शस्तेति^५ पिशङ्गसूचमरलुदण्डं यदायुधम्^६ । १ ।
फलोकरौर्धूपयति^७ । २ । अति^८ धन्वानीत्यवसाननिवे-
शनानुचरणानि^९ निनयनेज्या^{१०} । ३ । वास्तोष्पतीयैः^{११}

कुक्कु^{१२}) एवमेव वृषस्य होम । प्रत्यानयने एकमेव तत् वृषहोम ।
चतु सूतस्यापृप्ति द्रव्यभेदात् —

^१ Ch 'पाष्ण्यां, D (schol) पापलक्षणाया — ^२ D (schol) अति
ऽसावित्यपनोदनानां (p 26 1, cf Kauç 14 14) अप न शोमुचद
घमित्यपाघप्रतीकविकल्पो (ii 33 1) ऽपनोदनक्रमविधानात् — So
K only, Ch E Bu D (text) अन्वीक्ष्यम्, P Bh B; अन्वीक्ष्य — ^३ ॥
४ १ — ^४ D (schol) जगिडमणि जगिडो अर्जुन पिशाचचातनमश-
क्षिगत्वात् — ^५ ॥ ९ १ — ^६ D (schol) पिशङ्गकपिलावर्णवद्वर्णो
(^१) दासक (^१) स्थात् । अरलुक इति प्रसिद्धाभिधान । पिशाचनाशन
दृढ विसृज्य (^१for 'भूज्य' cf Kauç 23 11) धारयति । भूदडमरु
कदड (^२Cod भूदड अ^०) सपातवत विभूज्य धारयतीत्येकोदशग्रहणात् ।
यदायुध धारयति तत्सपातवत विभूज्य धारयति । विष्कधदूषण (Cod
'भूषण) — ^७ D (schol) विष्कध (^१) धूषण जुष्ट (^१) धूपने मत्र । फली
करणा कथिता (^१) मचनियमात् दोषनाशेन — ^८ ॥ ४१ १ — ^९ K
(sec man) Ch (sec mat) D (text and schol) 'वशान' — ^{१०} Thus
emended MSS (with haplographia?) 'चरणानिनयनेज्या, D (schol)
अति धन्वानीति द्वर्ष इहैव ध्रुवमित्यष्टभिर्धारयति (ii 12 1,
cf Kauç 9 23) । अति धन्वानीति कक्षादुच्यते । ईडाया (^१) वशाशम
नार्थत्वात् । एवस्थिते (Cod एव^०) निनयनानुचरणाचार्यथासंख्यत्वात्
(^१) अवशान (^१) निधानदेशनिवेशन गृह । अवशाने (^१) अनुचरण । निवेशन
निनयन अनुचरण । शानगृहकेन समोचणनिनयनमुदकावर्जन (Cod
'नियन^०) । ईडाया श्वेनदेवता मचलिगात् । एवमस्य सक्तस्य प्रयोगात्
गृहस्थानि श्वेननेज्याति धन्वानीति द्वाभ्या होम । पाकयज्ञतवे Ath
Paddh अथ बृहह्णानाकर्म चख्यते (cf Kauç 23 6) । अ^० ध^० इति उद-
पात्रमभिमज्ज भूमा निनयति । यत्र गृह करिष्यति तत्र विघ्न शमयति ।
श्वेनदेवतापाकयज्ञविधानिनाज्यभागात् (MSS सेन^०) कृत्वा । चर जु-
होति । भूमिस्थानि यत्र गृह करिष्यति । अथवा नवे गृहे श्वेनयोग
कर्तव्य — ^{११} For the वास्तोष्पतीयगण see Kauç 8 23 —

कुलिजकृष्टे^१ दक्षिणतो ऽग्नेः संभारमाहरति^२ । ४ । वास्तो-
 प्त्यादीनि^३ महाशान्तिमावपते^४ । ५ । मध्यमे गते^५ दर्भेषु^६
 व्रीहियवमावपति । ६ । शान्त्युदकशष्पशर्करामन्येषु^७ । ७ ।
 इहैव ध्रुवामिति^८ मीयमानामुच्छ्रायमाणामनुमन्त्र-
 यते^९ । ८ । अभ्यज्यतेनेति^{१०} मन्त्रोक्तम्^{११} । ९ । पूर्णं^{१२} ना-
 रीत्युदकुम्भमपिमादाय प्रपद्यन्ते^{१३} । १० । ध्रुवाभ्यां^{१४} दृंह-
 यति । ११ । शंभुमयोभुभ्यां^{१५} विष्यन्दयति^{१६} । १२ ।

वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान्स्वावेशो अनमीवो न
 एधि ।

^१ B5 कुलिज° D (schol) अपिर्दक्षिणत कुलीयेन (°) कर्षति, B1 has
 a colon here — ^२ D (schol) व्रीहियवपक्षिखुणादि सभारादि
 अभिमध्य स्थापयति — ^३ D (schol) इहैव ध्रुवामित्यादीनि (cf Kauç.
 8 १३) पक्ष्मणानां तृप्रभृतीनि (° f r मातृप्रभृ°) प्रतीकान्यावपते, Ath
 Paddh अत्र स्थाने इहैव ध्रुवामित्यवमादीनि चत्वारि (°) गृही कौशिकोक्तिः
 (the four gāthas beginning with the वास्तोष्पतीय Kauç १ २३) —
^४ D (schol) नदमा रोहेति (xv २) अनुवाक महाशान्तिमावपते (cf
 Kauç 9 6 note, 3, 27, 44 6) . शात्युदके शात्युदकस्योत्तरतववचनात्,
 Ath Paddh तत सावित्री पुन शर्गा देवी (ii 23 1, cf Kauç 9 7)
 शात्युदकेन तेन शाखा समोचति — D (schol) प्रधानस्थूणागते ।
 दर्भेषामुपरि — ^५ D (text) शर्कराम° D (schol) शात्युदक
 विरुद्धशर्कराद्यावपति, Ath. Paddh अन्येषु स्थूणागतेषु प्रविषति —
^६ iii 12 1 — ^७ K P Bh D (text) मीयमानाम् D (schol) मध्य-
 मस्थूणा, Ath Paddh मीयमाना शाखा — ^८ Ch °होयमाणामनु° —
^९ K P Bh भ्यज्यतेति, Ch ऽभ्यज्यतेति, iii 1१ ॥ — ^{१०} D (schol) वश-
 मारोपयति, Ath Paddh स्थूणावशावारोपयति (Cod °वशारो°) —
^{११} iii 1१ ६ — ^{१२} D (schol) एकया उदकपूर्णघटं गृह्णाति । उत्तर
 त्रयं घटं पूर्णं कृत्वा उदकं घटं गृह्णाति । उत्तर

क्रेदयति गृहभुव, Ath. Paddh उदकं गृह आकादयति —

यत्त्वेमहे^१ प्रति नस्तज्जुषस्व चतुष्पदो द्विपद आ वे-
शयेह^२ ॥

अनमीवो^३ वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशन^४ ।

सखा सुशेव एधि न इति^५

वास्तोष्पतये क्षीरौदनस्य जुहोति । १३ । सर्वान्नानि
ब्राह्मणान्भोजयति । १४ । मङ्गल्यानि^६ । १५ । ये अग्नय
इति^७ क्रव्यादनुपहत इति पालाशं^८ वध्नाति । १६ । जु-
होति^९ । १७ । आदधाति^{१०} । १८ । उदञ्चनेनोदपात्र्या^{११}
यवानङ्गिरानीयोऽलोपम्^{१२} । १९ । ये अग्नय^{१३} इति पाला-
श्या दध्या मन्यमुपमथ्य काम्पोलीभ्यामुपमन्यनी-
भ्याम्^{१४} । २० । शमनं च । २१ । ॥ ७ ॥ ॥ ४३ ॥

य आत्मदा इति^{१५} वशाशमनम्^{१६} । १ । पुरस्तादग्नेः

^१ Thus emended; MSS यत्त्वेमहे — ^२ Cf RV vii 54 1; TS iii 4 10 1; Çaṅkh Gr. ii 16 1, Par Gr iii 4 7; Âçv Gr ii 9 9, Çaṅkh Gr. ii 14 5, iii 4 8, Gobh iv 7 82; Mantrabrāhmaṇa ii 6 1, Ath Paddh, designates this and the next verse as शाखाधिकीये ऋचे, also as कल्पजे — ^३ KP Ath. Paddh अनामीवा. — ^४ Ch विश्व — ^५ Cf. RV. vii. 55. 1, Nirukta 10. 17, Par Gr. iii. 4 7, Çaṅkh. Gr iii. 4 7 — ^६ D (schol) ब्राह्मणस्वस्तिवाचन । बहुधान्यबहुपुत्रआयुष्य-
षर्चस्तित्यादि (I) । वलादारकादीन्यपि (Cod ऋषि) वाचयेयुः. — ^७ iii. 21 1. — ^८ Bū पलाश, D (schol) सप्त ऋग्मि । पालाशमणि वध्नाति ।
इति शाखाधिकीये ऋचे — ^९ D (schol) अथवा-
? . . . . . E B; Ch
? . . . . . (schol)

उलोप आलोपात्र्या (^१ for आलोड्य पात्र्या?) यवा जुहोति । क्रव्यादनुपहत इत्येव. — ^{११} K D (text) अथ, iii 21. 1 — ^{१२} D (schol) पूर्वैवेव निमित्तप्रतीकयद्वय सप्तार्ध — ^{१३} iv 2 1. — ^{१४} D (schol.) वशाया अतशार्थतस्तद्विनियोगं शातत्वात् . वशा गीर्था गर्भं न शू-
कृति तस्या दोषशमनार्थं पाकयज्ञिकं तत्र —

प्रतीचीं धारयन्ति^१ । २ । पश्चादग्नेः प्राङ्मुख उपविश्या-
 न्वारब्धायै^२ शान्त्युदकं करोति^३ । ३ । तत्रैतत्सूक्तमनुयोजय-
 ति^४ । ४ । तेनैनामाचामयति च संप्रोक्षति च^५ । ५ । तिष्ठन्ति-
 षन्तीं महाशान्तिमुच्चैरभिनिगदति^६ । ६ । य ईंशे पशुपतिः
 पशूनामिति^७ हुत्वा^८ वशमनक्ति शिरसि ककुदे जघनदेशे
 । ७ । अन्यतरां स्वधितिधारामनक्ति^९ । ८ । अक्तया^{१०} वषामु-
 त्खनति । ९ । दक्षिणे पार्श्वे दर्भाभ्यामधिक्षिपत्यमुष्मै त्वा
 जुष्टमिति यथादेवतम्^{११} । १० । निस्सालामित्युत्सुकेन^{१२}
 चिः^{१३} प्रसव्यं परिहरत्यनभिपरिहरत्वात्मानम्^{१४} । ११ । द-
 र्भाभ्यामन्वारभते^{१५} । १२ । पश्चादुत्तरतो ऽग्नेः प्रत्यक्शीर्षी-
 मुदकपादी^{१६ १७} निविध्यति^{१८} । १३ । समस्यै तन्वा भवेत्य-

^१ D (schol.) आज्यभागति पूर्वस्मिन्देशे अग्नेः पश्चात्मुखी धारयति प्रियकृता — ^२ D (schol.) वशमनयनादुपविश्यातिवचन (Cod. *विध्य*) —
^३ Cf. Kauç. 53 6 — ^४ D (schol.) तस्मिन् शान्त्युदके एतथ आत्मदा (iv 2 1) इति — ^५ D (schol.) तेन शान्त्युदकेनैता न कारयितार. — ^६ D (schol.) ता तिष्ठन् मुष्मै ऽवस्थितलिङ्गती वशा कृत्वा महाशान्तिमुच्चैः प्रकर्षेण अभिनिगदनादिकथ्यता, cf. Kauç. 9 6, note, 39 27, 43 5 —
^७ ii 34 1 — ^८ E inserts here जुष्टमिति यथादेवतम्, cf. 10 10 —
^९ D (schol.) उभयधाराया ह्रिकया अन्यतरा धारा अधिपति —
^{१०} h. P B D (text) उक्तया, D (schol.) अक्षितया (1 for अधिविपक्षया) धारया वशाया वषामुद्धरति — ^{११} D (schol.) वशाया (Cod. वशा) दक्षिणे पार्श्वे दर्भाभ्यामाहति प्रजापतये त्वा जुष्टमधिक्षिपामीति —
^{१२} ii. 14. 1 — ^{१३} Bū Ch. *चिष्म — ^{१४} D (schol.) वशा परिहरति । प्रसव्य आत्मनो वशा पश्चातरेणोत्सुकहरण । . परिहार्यं वशा सक्ता-
 र्थत्वात् — ^{१५} D (schol.) शामिचदेश नीयमाना पश्चादवस्थिता दर्भाभ्या
 सुश्रुति । परिभोजनीयाभ्या — ^{१६} Ch (prim man) *शीर्षा, P Bb
 *शीर्ष, D (schol.) पश्चिमशिरसाम्(1). — ^{१७} D (text and schol.)
 *पादा. — ^{१८} D (schol.) पातयति —

न्यतरं दर्भमवास्यति^१ । १४ । अथ प्राणानास्थापयति प्र-
जानन् इति^२ । १५ । दक्षिणतस्तिष्ठन्सोहणं जपति^३ । १६ ।
संज्ञप्रायां जुहोति

यद्वशा मायुमक्रतोरो^४ वा पङ्क्तिराहत^५ ।

अग्निर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वंहस इति^६ । १७ ।

उदपावेण पत्न्यभिब्रज्य मुखादीनि गाघाणि प्रक्षाल-
यते । १८ । मुखं मुन्यस्व देवयज्ञ्याया इति । १९ । प्रा-
णानिति नासिके^७ । २० । चक्षुरिति चक्षुषी । २१ । ओ-
चमिति कणौ । २२ । यत्ते क्रूरं यदास्थितमिति^८ समन्तं
रज्जुधानम्^९ । २३ । चरिचाणीति पादान्समाहृत्य^{१०} । २४ ।
नाभिमिति नाभिम् । २५ । मेढ्रमिति मेढ्रम् । २६ । पा-
युमिति पायुम् । २७ । यत्ते क्रूरं यदास्थितं^{११} तच्छुन्यस्वे-
त्यवशिष्टाः^{१२} पार्श्वदेशे ऽवसिच्य यथार्थं व्रजति^{१३} । २८ ।

^१ D (schol) याभ्या दर्भाभ्या वशात्वारब्धा (Cod वशामन्त्र^१) तयो-
रन्यतरं (I) दर्भविधि कार्यं । वशाया अध विपति — ^२ II III 5 —

^३ D (schol) मार्गमाणाया दक्षिणत ऊर्ध्वं सन् रचोहणमनुवाक (the-
anuvaka beginning with viii 3 1, cf Kauç 25) जपति । सञ्ज्ञ-
पमानाया — ^४ Bu E मायुमक्र^२, Cb B P Bh मायुमक्र^२, D cites only

the pratika यद्वशा मायुरिति (I) — ^५ K Ch E पाङ्क्तिर^२ — ^६ Bu Ch
(sec man) ०हत — ^७ Cf TS III 1 4 3, Katy Cr xxv 9 12, Çankh.

Cr iv 17 10, Gobh III 10 23, Mantrabr II 2 3 — ^८ D (schol) प्राणा-
निति नासिकाप्राणान् मुन्यस्व देवयज्ञ्याया इति (so also the following

passages are filled out) सर्वचोदकः साकायत्वात् । यथार्थमुदकोनिति व-
चनात् (Kauç 8 2^३) — ^९ D (schol) मुधस्व देवयज्ञ्याये, cf VS vi 10 fg —

^{१०} D (schol) योवाया वधनस्त्रान् (Cod वधन^२) समन्त सर्व इत्यर्थः —
^{११} D (schol) एव पादानिकोक्त्य प्रचारयति सकृत् — ^{१२} Cf VS

III 15 1 — ^{१३} D has a colon here though II continues the sūtra
to व्रजति so also K P Bh — ^{१४} D (schol) तत मुधस्व देवयज्ञ्याया

इति अनेनावशिष्टा अप (Cod आप) पार्श्वदेशे ऽवसिच्य कर्ता यथाप्रयो-
जनमवश्यकार्यार्थं गच्छति —

देवस्त्वा सविता अपयत्विति अपयति । ३९ । सुश्रुतां
करोति । ४० । ॥ ८ ॥ ॥ ४४ ॥

यद्यष्टापदी स्याद्गर्भमञ्जली सहिरण्यं सयव वा य आ-
त्मदा इति^१ खदायां^२ अरत्नावभौ सकृज्जुहोति । १ । वि-
शस्य समवत्तान्यवद्येत् । २ ।

हृदयं जिह्वा श्येनश्च दोषी पार्श्वे च तानि षट् ।

यकृद्बृक्कौ गुदश्रोणी^३ तान्येकादश देवतानि^४ । ३ ।

दक्षिणः कपिललाटः सव्या श्रोणिर्गुदश्च यः ।

एतानि चीणि^५ अङ्गानि स्विष्टकृद्भाग एव^६ । ४ ।

तदवद्य^७ प्रज्ञातानि अपयेत् । ५ । होषन्धिर्विदेवतानाम-
वद्येत्^८ । ६ । सकृत्सकृत्सौविष्टकृतानाम् । ७ । वषायाः
समिद्ध^{१०} ऊर्ध्वा अस्येति^{११} जुहोति । ८ । युक्ताभ्यां तृती-
याम् । ९ । आनुमती^{१२} चतुर्थीम् । १० ।

जातवेदो वषया गच्छ देवास्त्व हि होता प्रथमो बभूव^{१३} ।

^१ D (i xt) सुश्रुत — ^२ ११ १ १ — ^३ D (chol) खदा गर्त —
^४ Cl: गुद — ^५ All MSS except D देवतानि — ^६ Cf Kari Cr
v: 7 6 D (chol) तान्येकादशान्यगानि । अन्वतरथोर्द्वयो श्रोणी । स्वि-
ष्टकृतयोगादेकादशत्वं the last pada is hypercatalectic — ^७ D (sch 1)
एवयोगादेवता (Cod एवयोगादे०) भङ्गे । अतश्च (Cod अतश्च) द्विदेवता
नामपि हविः । एतेषा सम्ययवृक्षयोर्भेद एकादशत्वात् । दक्षिणकपिललाटो
बाहु सव्यश्रोणी सक्थिनी गुहश्च एतानि चीणि अंगमङ्गानि वितानव-
त्तितानि the last pada is catlect c — ^८ So all MSS, is the
word to be emended to अवदाय or अवदाय्य? D (schol) सचिद्गानि
अपयेत् । एकस्या स्यात्वा अवयति देवतानि (l) आविष्कृताणि चेति यथा
स्थान् — ^९ MSS अपयिष्येत् D (schol) हवनकाले हृदयोर्द्वि द्वि-
द्विरवच्छेदयेत् — ^{१०} K Bu E P B: समिध — ^{११} v 12 1 (et al),
27 1 — ^{१२} D (schol) अनुमति सर्वमित्यनया vii 20 6 ^{१३} Bu K
(prim man) बभूव —

घृतस्याग्ने तन्वां सं भव सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः
स्वाहा^१ । ११ ।

ऊर्ध्वं नभसं मारुतं गच्छतमिति वपाथपण्यावनुप्रहरति
। १२ । प्राचीमेकपृष्ठा^२ प्रतीचीं द्विपृष्ठाम्^३ । १३ । पित्र्येषु
बह वपां जातवेदः पितृभ्यो यच्चैतान्वेत्थ^४ निहिताभ्य-
राके ।

मेदसः कुल्या उप तान्मवन्तु^५ सत्या एषामाग्निषः
सन्तु कामाः^६

स्वाहा स्वधेति वपायास्त्रिजुहोति^७ । १४ । समवच्चा-
नाम्^८ । १५ । स्थालीपाकस्य सम्राडस्यधिष्ठयणं नाम
सखीनामभ्यहं^९ विष्वा आशाः साक्षीय । कामो ऽसि
कामाय त्वा सर्ववीराय सर्वपुरुषाय सर्वगणाय सर्वका-
भाय जुहोमि^{१०} ।

अन्वद्य नो ऽनुमतिः^{११} पूषा सरस्वती मही ।

यत्करोमि तदध्यताम-

नुमतये स्वाहेति जुहोति । १६ । क इदं कस्मा अदात्का-

^१ Ch E तन्वाः; P Bb तन्वः; K तन्व१ — ^२ Pādas ab occur in TS. *Jan.* 1. 4. 4; D (schol.) स्वाहाकारान्ताया सकृदाञ्च जुहोति — ^३ Ch || D (text) प्राचीनमे; D (schol.) प्रागयम्. — ^४ K Ch D द्वि पृ० D (schol.) to the entire sūtra, ऊर्ध्वं विपति. — ^५ P P; Bū यच्चैतान्. — ^६ K P B; Bū Bb ता, Ch ता, D ता — ^७ CL Vb xxxv 20, Agv Gr. 11. 4. 13; Çaṅkh Gr. 11. 13. 3; Par Gr. 11. 3. 9, Gobh. iv 4. 22; Mantrabr. 11. 3. 16, Kāu. 31. 1. — ^८ D (schol.) इमं यमेति (xviii 1 60) वसाय (for यमाय?) चतुर्थीमिति — ^९ D (schol.) समवच्चेभ्यः जुहोति. — ^{१०} So emended after Ch || सखीनामभ्यहं, KBaB; P सखि-नामभ्यय. — ^{११} So Ch only; the rest जुहोति. — ^{१२} CL viii 20 L.

मस्तदये यदक्षं पुनर्मैत्रिन्द्रियमिति^१ प्रतिगृह्णाति । १७ ।
उत्तमा सर्वकर्मा^२ । १८ । वगया^३ पाकयज्ञा व्याख्या-
ताः । १९ । ॥ ९ ॥ ॥ ४५ ॥

उतामृतासुः जिवास्त^४ इत्यभ्याख्याताय प्रयच्छति^५ । १ ।
द्रुघणशिरः^६ रज्ज्वा वध्नाति । २ । प्रतिरूपं पलागायोली-
हहिरण्यानाम^७ । ३ । येन सोमेति^८ याज्ञयिष्यन्सारूपव-
त्समध्नाति^{९ १०} । ४ । निधने यजते^{११} । ५ । यं याचामि यदा-
शसेति^{१२} माचिष्यन्^{१३} । ६ । मन्त्रोक्तानि पतितेभ्यो देवाः
कपोतश्चा कपोतममूहेतिरिति^{१४} महाशान्तिमाय-

^१ D (schol.) क इदमिति हे । कामस्तदय इति सूक्त । यदन्नमिति
सूक्त । पुनर्मैत्रिन्द्रियमित्येको, iii 29, 7, 8; xix 52 1, १; 71. 1, viii, 67.
1 — ^२ Ch E P B सर्वकर्मा, D (text) सर्वकर्मासु (l), D (schol.) पु-
नर्मैत्रिन्द्रियमिति (vi 67 1) य (l) सर्वकर्म यावति विधिकर्माणि सर्वाब्ध-
स्ता भवति विधिकर्माणि — ^३ So Ch (prim man) D (text), Ch (sec.
man) and the rest वगया; D (schol.) अनया वगया पशुपाकयज्ञाः
कथिता वेदितव्या इति. — ^४ v 1 7, viii 43 1 (et al.). — ^५ D (schol.)
प्रतिपिदकर्मकतुल्यभाभिग्रस अभ्याख्यात तथै मयवो (l for मयौदनौ?
cf Kāuc 7 7) प्रयच्छति प्रायश्चित्त — ^६ D (schol.) द्रुघण रथकारी-
पम्कर । द्रुममयो घनः (cf. Nirukta 9 23) — ^७ D (schol.) द्रुघण-
शिरःसदृशः पालाशः (l) प्रसिद्धः । अयः कृष्णसोह । ताम्र हिरण्यः (:) सुवर्ण-
मैत्र्य द्रुघणशिर इव कृत्वा वध्नाति । अभ्याख्यातप्रायश्चित्तं — ^८ vi.
7 1 — ^९ D (schol.) आर्त्तिंश करिष्यन् — ^{१०} D (schol.) add:
आश्रयतेषां याजनकृतमेतः स्पृशति । आ नो मरेत्यनुक्ता (v 7 1) येन सो-
मेति अथ विधाने कृतमेतः, ईकसर्थं उच्यते । आ नो मरेत्यस्य यवतपस्यस्य
सूक्त सप्रत्ययार्थः । नाम्य यहणमा यहणादि(ति) निवृत्तिः (cf Kāuc. 8. 21). —
^{११} D (schol.) याजनममाप्नो यजते सोमो देवता मज्जनिगात् । नादि-
त्यादिभ्यो नैघटुकत्वात् — ^{१२} D (schol.) य याचामीत्यत आरभ्य सू-
क्तशेषेण (v 7 5 10) यदाशसेति द्वे (vii 57 1, 2) — ^{१३} P Bb या-
चयिष्यन्, D (schol.) प्रायं करिष्यन् . अनयोरभ्यतरेण प्रतिग्रह(ह)कृ-
तमेतः स्पृशति । निधने याचनवचनात्. — ^{१४} vi. 27 1; 28. 1;
29. 1 —

पते^१ । ७ । परीमे ऽपिमित्ययि^२ गामादाय निशि कार-
यमाणस्त्रिः शालां परिणयति^३ । ८ । परो ऽपेहि यो न
जीव इति^४ स्वप्नं दृष्ट्वा मुखं विमार्ष्टि^५ । ९ । अतिघोरं दृष्ट्वा
मैश्रधान्यं पुरोडाशमन्याशाया^६ वा निदधाति । १० ।
पर्यावर्त इति^७ पर्यावर्तते^८ । ११ । यत्स्वप्न^९ इत्यशित्वा
वीक्षते^{१०} । १२ । विद्या ते स्वप्नेति^{११} सर्वेषामप्ययः । १३ । नहि
ते अग्रे तन्व^{१२} इति ब्रह्मचार्याचार्यस्यादहन उपसमाधाय
चिः^{१३} परिक्रम्य पुरोडाशं जुहोति^{१४} । १४ । विराचमपर्याव-

^१ D (schol.) मरीत्कार्यं उलूककपोता तैव अनुचितदेशगतिभ्यो पद-
श्रमात् (1) निष्क्रियायेदमुच्यते । कृत्याप्रतिहरणवत् । तत्तुच्यनिर्देशस्यो-
भयो समानकर्मत्वात् । विषये (1 for विशये cf Kauç 8 10) यद्यन्त-
रमिति तस्मादयत्त प्रोचन्नित्यादि- (Kauç 39 8) कृत्याप्रतिहरणवत्ता भू-
दिति (1 cf ■ 9, end) अस्मात् — ^२ vi 28 2 — ^३ D (schol.)
कारयमाणो ऽपि ना चाददाति (Cod. च०) । मचस्य कर्तुं सामर्थ्यात् ।
निशीत्यवयवग्रहण कृत्याप्रतिहरण ग्रयस्य निष्पृपमस्य (Kauç 39 ९)
इत्यादि मा भूदित्यकस्मात् (1 cf 39 9, end) कर्तुं सौमो यस्या (1) मचोक्ता
नि पतन — ^४ vi 40 1 46 1 these and the following pratikas
occur in the दुःखप्रनाशनगण in the gaṇamāla (Ath Pañç 84 8)
दुःखप्रनाशनगण दोषीवित्य परो ऽपेहि यो न जीवो ऽसि पर्यावर्ते दुःखप्रनाशन-
गण स्वप्ने अन्नमन्नामि यो न स्नायद्दिप्सति यो न सुप्ता चापतो यस्मि मनसो
दुःखप्रनाशनगण स्वप्ने सुप्ता विद्य तेति (1) चय पर्यायो दुःखप्रनाशनगणानि ॥ ८ ॥
The pratikas are, ix 17 5, vi 45 1, 46 1, vii 100 1 101 1 103
1 2, ix 2 2 3, x 3 6 vi 46 2 or xvi 5 1-3 — ^५ Cb E अन्त्याशा-
लाया, D (schol.) शत्रुचेवे वा मचसिगात् । यद्यसस्य विमार्जनेन योगः ।
ग्रहणस्यान्याद्यत्वात् । सायामिकवत् cf sū 14 note — ^६ vii 100 1 —
^७ ■ (schol.) येन पार्थेन सुप्तेन दृष्टं ततो ऽग्रेन पार्थेन शैते । नहि ते अन्न
तन्व (vi 49 1) इत्युक्ता वा पर्यावर्तते इत्यस्योच्यते स्वप्नसामान्यात् —
^८ vii 101 1 — ^९ K मोचते, D (schol.) मचति निहालयते । (1 for
निद्रा लभते?) अन्नमिव भुक्ता — ^{१०} vi 46 2 (or xvi 5 1), D
(schol.) अस्य पर्यायस्य (cf the end of the दुःखप्रनाशनगण, above sū. 9
note) सर्वाणि स्वप्नपार्थश्रितानि भवन्ति । अनुक्रमेण भेदविशेषसामान्यादिव —
^{११} vi 49 1 — ^{१२} Bu Bh विषय — ^{१३} D (schol.) जुहोतिग्रहण
अन्त्याशाया वा निदधातीति मा भूत् —

तमानः शयीत^१। १५। नोपगयीतेति^२ कौशिक^३। १६। स्नानी-
याभिः^४ स्नायात् । १७। अपर्यवेतव्रतः प्रत्युपेयात्^५। १८।
अवकीर्णिने दर्भशुल्बमासज्य यत्ते^६ देवीत्यावपति^७। १९।
एव सपातवतोदपावेणावसिच्य^८। २०। मन्त्रोक्तं गान्त्यु-
दकेन समोक्ष्य^९। २१। ॥ समिदिति^{१०} स्वयमज्जलिते
ऽग्नि^{११}। २२। अग्नी रक्षासि सेधतीति^{१२} सेधन्तम्^{१३}। २३।
यदस्मृतीति^{१४} सदेगमपर्याय^{१५}। २४। प्रत्नो हीति^{१६} पाप-
नक्षत्रे जाताय मूलेन^{१७}। २५। मा ज्येष्ठ तृते देवा इति^{१८}
परिविन्तिपरिविविदानाबुदकान्ते मौञ्जिः पर्वसु बद्धा पि-
ञ्जलीभिराभ्रावयति^{१९}। २६। अवसिञ्चति । २७। केनेपूत-

^१ D (schol) गुरुपात्रेनेत्यर्थः । आदहनाभिमुखो (Cod ०६४) गौरवात् ।
आदहनसमीप उपशब्दात् — ^२ D (schol) तस्माद्गोत्रेणाभिधानं कृतं अमु-
चित्वात् — ^३ K Bu Cl I D (t xt) स्नानीयाभि, D (schol) अपो दि-
व्या (vi ॥ १ et al) इत्यामा — ^४ D (schol) असमाप्रब्रह्मचार्य (Cod
असमाप्र) पुनरुपनयनं कारयेत् — ^५ Cl अवीकर्णे — ^६ vi
८३ १ — ^७ D (schol) यीवाया आवपति । गोह्रियवतिनामा अन्यतम
विकल्पेन (cf Kauc ७) — ^८ D (schol) यत्ते देवीति मन्त्रेन ।
उदपावि दर्भशुल्बमेवामज्य (Cod ०६४) यीवायामावपति —
^९ D (schol) शुल्ब इत्युदकेनोपसिच्य । यत्ते देवीत्यत्र विमोक्तं उक्तं
करोति । तत्ते विद्यामोति (vi ॥ १) पूर्वं शान्त्युदकेनोपसिच्य यो-
वाया शुल्ब — ^{१०} vi ८३ ४ — ^{११} D (schol) अनया यदि
काष्ठविनागरावस्थं ज्वलति तत अपी सकृज्जहोति — ^{१२} vi ३ २६ —
^{१३} D (text and schol) अग्नी रक्षासि सेधतीति सेध (') हस्तं तमिवा-
ग्निमुपतिष्ठते — ^{१४} vi १०६ १ — ^{१५} D (schol) अपिमुपतिष्ठते —
^{१६} vi ११० १ — ^{१७} D (schol) मूलेन कर्म व्याख्यातं मूलवा (!) फलवानिति
एत (!) मूलजातस्येदमेव पापनक्षत्रत्वात् जिष्ठादीनि पापनक्षत्राणि — ^{१८} vi
११२ १ ११३ १ — ^{१९} Ch L D (t xt) 'परिविविदानाबु', D (cl ol)
परिविन्तिष्ठ (for 'वित्तिर्ग्रह') परिविविदानं कनोद्याम्परिणीत (Cod
एत) ज्येष्ठेनापरिणीतं उदकसमीपे मौञ्जिं पाशे शरीरसंधिषु बद्ध्वा
सपाताभिरद्विषिञ्जलीभिराभ्रावयति —

रान्पाशानाधाय नदीनां फेनानिति^१ प्रप्लावयति^२ । २८ ।
 मवैश्व प्रविश्यापां सूक्तैः^३ । २९ । देवहेडनेन^४ मन्त्रो-
 क्तम्^५ । ३० । आचार्याय^६ । ३१ । उपदधीत^७ । ३२ । खदा-
 शयस्यावपते^८ । ३३ । वैवस्वतं यजते^९ । ३४ । चतुःशराव
 ददाति^{१०} । ३५ । उत्तमर्णे मृते तदपत्याय प्रयच्छति^{११} । ३६ ।
 सगोत्राय^{१२} । ३७ । श्मशाने निवपति^{१३} । ३८ । चतुष्पथे
 च^{१४} । ३९ । कक्षानादीपयति । ४० । दिवो नु मामिति^{१५}
 वीध्रविन्दून्प्रक्षालयति^{१६ १७} । ४१ । मन्त्रोक्तैः स्पृशति^{१८} । ४२ ।
 यम्योत्तमदन्तौ पूर्वां जायेते यौ^{१९} व्याघ्रावित्यावपति । ४३ ।
 मन्त्रोक्तान्दशयति^{२०} । ४४ । शान्त्युदकगृतमादिष्टानामाश-^{२१}

^१ v. 113 ०० — ^२ D (schol) नदीफेनेषु तान्मींजान्पाशानां स्या
 पयति (Cod तन्मीं) । कथं उत्तरोत्तरपाशयोर्यन्य (Cod पाशोऽप
 र्यन्य) पाशमित्यशेषकिल्बिषप्रवणस्य (Cod वाणस्य) — ^३ D
 (schol) अवधौ यन्तीति गण (1 & 1 etc. cf Kau, 7 14 note) नि
 वेशनं प्रविष्टं कर्ताज्ञावयति — ^४ D (schol) यदेवा देवहेडनमिति
 सर्वोऽनुवाकनाम्नाभिधानात् v. 114 1 f cf Kau, 10 — ^५ D
 (schol) कुर्यादिति शेषः । मेदस्तता सूचाञ्च ज्ञोति (1 : 114 3)
 गार्हपत्ये मातापित्रोश्चित्यामारोप्यमानयो जेहीमिमेति (for जिहिंसिमे
 ति^१ 1 v. 1 1 1) लिगात् — ^६ D (text and schol) आचार्याय च ।
 मचोक्तं कथाद्वचनाच्चतुर्थनिर्देशादिति गार्हपत्ये अथ जीवति स्यात् —
^७ D (schol) हविषामन्यतमं जुहुयात् । देवहेडनेन — ^८ D (schol)
 खदाया (Cod वेदाय) शेते (Cod ण्ति) यद्वान्य (Cod ह्वान्य) — ^९ D
 (schol) विवस्वते खदाशयचरं कुर्यात् — ^{१०} D (schol) खदाशयधान्यस्य
 ब्राह्मणाय दद्यात् । खदाशयस्य कर्माणि वीणि आवापादीनि —
^{११} D (schol) देवहेडनेन अभिमन्य — ^{१२} D (schol) अपत्याभावे —
^{१३} D (schol) सगोत्राभावे — ^{१४} D (schol) श्मशानाभावे —
^{१५} v. 1 1 1 — ^{१६} K P Bu B ण्ते — ^{१७} D (schol) विगताध
 विन्दून् पतिता शरीरे प्रक्षालयति द्वाभ्या — ^{१८} D (schol) अथवा
 वृक्षोत्पतितैः फलैः आम्नादिभिः (Cod आम्ना) — ^{१९} v. 140 1 —
^{२०} D (schol) ब्रह्मादीन् — ^{२१} ब्रह्मादीनामन्यतम —

यति। ४५। पितरौ च। ४६। इदं यत्कृष्ण^१ इति कृष्णशकुनिना-
धिक्षिप्त^२ प्रक्षालयति। ४७। उपमृष्ट^३ पर्येग्रि करोति। ४८।
प्रतीचीनफल^४ इत्यपामार्गेध्मे ऽपामार्गीरादधाति^५। ४९।
यद्वाचीनमित्याचामति^६। ५०। यत्ते भूम^७ इति विखनति
। ५१। यत्त ऊनमिति^८ संवर्पति^९। ५२। प्रेहि प्र हरेति का-
पिञ्जलानि^{१०} स्वस्त्ययनानि भवन्ति। ५३।

प्रेहि प्र हर वा दावान्गृहेभ्यः^{११} स्वस्त्ये।

कपिञ्जल प्रदक्षिणं शतपक्षाभि नो वद ॥

भद्रं वद दक्षिणतो भद्रमुत्तरतो वद।

भद्रं पुरस्ताच्चो वद भद्रं पश्चात्कपिञ्जल ॥

शुनं^{१२} वद दक्षिणतः शुनमुत्तरतो वद।

शुनं पुरस्ताच्चो वद शुनं पश्चात्कपिञ्जल ॥

भद्रं वद पुत्रैर्भद्रं वद गृहेषु च^{१३}।

भद्रमस्माकं वद भद्रं नो अयं वद ॥

आवदस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं
चिकिद्धि नः^{१४}।

^१ vii 64 1 — ^२ D (text) अवाधिप्त, D (schol.) कृष्णशकुनि काकः अधिषेप — ^३ Ch Bb अपमृष्ट, E अमृष्ट D (text) अमृतष्ट, D (schol.) कृष्णशकुनिमृष्ट — ^४ vii 65 1 — ^५ D (schol.) अपामार्गसमिध — ^६ x 5 22, D (schol.) अनृतमुक्ता. — ^७ xii 1 35 — ^८ xii 1 61 — ^९ D (schol.) अनया गर्तादिपूरण। मृदन्तरयोगात्। पु-
थिव्यनप्रतिपूरणे प्रायश्चित्तस्य — ^{१०} K कपिञ्जलानि, D (schol.) कपि
ञ्जल तित्तिरे ( ) सदृश। तित्तिरिवैत्यपरे कपिञ्जलवासितानि तान्य
शोभनानि अपि शास्यत एव यदा न श्रमिन्तानि तानि तदा स्वस्त्ययनानि
भवन्ति The Naksatrakalpa kandikā 36, has the following passage
सेना चेदभ्युत्थिता कपिञ्जल प्रतिवदेन्नद्र वदेति तिस्र कपिञ्जलानि
स्त्वनानि वदति — ^{११} Thus emended all MSS दावा — ^{१२} Ch E
here, and in the following padas, शुभ — ^{१३} Bū न — ^{१४} Cf RV.
ii. 43 3 —

यदुत्पतन्वदसि कर्करिर्यथा बृहद्देम विदधे सुवीराः^१ ॥

यौवनानि मह्यसि जिग्युषामिव दुन्दुभिः ।

कपिञ्जल प्रदक्षिणं शतपन्नाभि नो वदेति

कापिञ्जलानि स्वस्त्ययनानि भवन्ति । ५४ ।

यो अभ्यु बभ्रुणायसि^२ स्वपन्तमत्सि^३ पुरुषं शयानम-
गत्स्वलम्^४ ।

अयस्सयेन ब्रह्मणाश्ममयेन वर्मणा पर्यस्मान्वरुणो
दधदित्यभ्यवकाशे^५ संविश्यत्यभ्यवकाशे संविशति^६ । ५५ ।

॥ १० ॥ ॥ ४६ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे पञ्चमोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ Cf. RV 11 1 16, etc — ^२ So Naksatrakalpa, kandrīka 86, in two codices from Pūna and in the Berlin MS orient fol 973, the Chambers codex of the Naksatrakalpa, as also B1 Ch K (prim man.), यो अभ्यवभ्रुणायसि, E K (sec man) यो अभ्यवभ्रुणायसि Bū यो अभ्यवभ्रुणायसि, Bb यो अभ्यवभ्रुणायसि, D या अभ्यवभ्रुणायसि —

^३ So Ch alone, Naksatrakalpa, ibid (all MSS) and Bū *मत्स, E *मुत्स, B1 *मत्स, K P Bb *मत्स — ^४ So K Bu Bb, Ch E B1 P and all MSS of the Naksatrakalpa, *गत्स्वलम्, is the pada to be

emended to शयानमागत्स्वलम् — ^५ E दधादि — ^६ D (schol) पुन कापिञ्जलानि स्वस्त्ययनानि भवन्ति। या अभ्यवभ्रुणायसि(!) अभ्यवकाशे अन्तरे आकाशे च अन्यस्मिन् वा लोकगर्हिते दोषसयोगात्। दोषशमना(!) यस्या जपः —

॥ अ० ॥

उभयतः परिच्छिन्नं शरमयं वहिरभिचारिकेषु^१ । १ ।
दक्षिणतः संभारमाहरत्याङ्गिरसम्^२ । २ । इङ्गिडमाज्यम्^३ । ३ ।
सध्यानि^४ । ४ । दक्षिणापवर्गाणि^५ । ५ । दक्षिणाप्रवण
इरिणे^६ दक्षिणामुखः प्रयुङ्क्ते । ६ । सायीनि^७ । ७ । अये

^१ D introduces this adhyaya as follows. विधिर्नैमित्तिकः (Cod. विधिर्नै*) प्रोक्तः संहिताक्रमहेतुकः । क्रमप्राप्तौ अभिचारस्य संहिताया इहोच्यते । ननु च परविनाशप्रतिषेधादकर्तव्यस्योपदेशो वक्तव्यः । न वाभिचारः प्रतिषिध्यते प्रत्युत विधीयते । न ब्राह्मणो वेदयतेत्यादि मनु पठति; D (schol) to the sūtra वहिर्वेदिसरण्यार्थः । अन्यत्र दर्भ-शब्दप्रयोगात् । अग्रेणापेर्दर्भानास्तीयेत्यादि (Kāuṣ 1. 36) अतश्च परि-भोजनीयान् दर्भानिव । उभयतः सर्वच्छिन्नमूलायाभिप्राया शराः प्रसिद्धाः । तन्मय वेदिसरण्याय स्यात् (Cod. स्या) अभिचारप्रयोजनान्याभिचारिकाणि कर्माणि आभिचारिकेष्वाज्यतन्त्रं पुरस्तादोमादयो मचातराप्तात् ('for *तरास्मानात्') । जाड्यायने (cf Kāuṣ 3 2) सपाताभावः शातानामिति विशेषणात् (cf Kāuṣ 3 20) सवर्हिः साज्या इति या विशेषविधानात् । अथ चर्वादिभि (Cod. चरा*) संभारैः सामान्याधिकारात् प्रसव्यं चरणं प्रसव्यानीति ('for मव्यानीति, see sū 4) । न पार्वणसमुद्दिकाम्याः शा-तानामिति विशेषणसामर्थ्यात् Cf Kāuṣ 116 4. — ^२ D (schol) कस्य-वहिरध्यायपठित ('for *वर्हि*') आंगिरसः सप्तवर्गपठितः कस्यः वहि-रध्यायिकश्चातनारभ्यवादात् ('') । ननु वेदिकरणवचनात् । दक्षिणस्यां दिशि अंगिरस ('') अग्निनियमादसिद्धत्वं । यथापितानमिति वचनात् (Kāuṣ 137 1) । घोरद्रव्याणां चाहरणविधानात् — ^४ D (schol) अलोहितदिप्रसंगे इंगिडनियमाच्च वर्षावस्तंबनिवृत्तिः (1) नोत्पदन कर्म-मध्यसयोगात् । यथादिष्ट वर्हिः प्रक्षीयेत्युत्पवस्तंबविधिः — ^५ D (schol) अभिचारिकाणि — ^६ D (schol) दक्षिणस्यां दिशि परिसमापनीयानि — ^७ D (schol) दक्षिणानिन्देष्टे इरिणे वा । उभयविशिष्ट इति के-चित्. — ^८ K सायीति, D (schol) किं चान्यदाभिचारिकाणां आह ।

यत्ते तप' इति पुरस्ताद्धोमाः । ८ । तथा तदमे कृणु जात-
वेद' इत्याज्यभागौ । ९ । निरमं नुद इति' संस्थितहो-
माः । १० । कृत्तिकारोकारोधावाप्येषु' । ११ । भरद्वाजप्रवत्के-
नाङ्गिरसं दण्डं वृश्चति' । १२ । मृत्योरहमिति' बाधकीमा-
दधाति' । १३ । य इमामय वज्र इति' द्विगुणामेकवीरा-
न्तनह्य' ^{१०} पाशान्निमुष्टितृतीय' ^{११} दण्ड' सपातवत्' । १४ ।
पूर्वाभिर्वधीते' । १५ ।

सापीनि । न सर्वाणि यानि सापीनि अन्यत्र वचनेत्य (१) नियमः । यद्धो-
पवोत्यादि च नियमात् । न चाभिचारिकाणि पित्र्याणि —

^१ ॥ १९ १, D (schol) पञ्च सूक्तानि (॥ १९-२३), cf the पञ्चापत्यगण, Ath
Paris ३४ ३१, अपि यदिति पञ्च सूक्तानि पञ्चापत्यानि पाञ्चजन्यानि भवति
Cf Kauç ३ १९ note — ^२ ॥ २९ २ D (schol) द्वे ऋचे (॥ २९ १ ३)
cf Kauç ३ १९, note — ^३ ॥ १० १ D (schol) सक्त cf Kauç ३ १९
note — ^४ D (text) omits the syllables *कारो D (schol) यभि
चारप्रयोगकालविधिः । कृत्तिकाम् नलवे अरोध कृष्णपञ्च अरोधक अ
वाप्य समावास्या ('for सा') एष कानिष्वभिचार कार्यं कृत्तिकाम् चा
रोधे च (१ Cod कृत्तिकामुचरोधेचारोधे वा) अवाप्यग्रहणमा विधाना
त्तमाप्ति ('for *नसमाप्ति') अवाप्यग्रहणमा अत्यविमोकात् — D
(schol) शाबापुषिबी उर्वतरिचमिति सूक्त (॥ १०) भरद्वाजप्रवत्क भर-
द्वाजसप्रत्ययार्थः । आगिरसग्रहणं पूव चकार असप्रयोग आगिरसप्रम
यादेव सूक्तं दद्याति (॥ १० १) जैद्वन तृतीयायावणात् (॥ १० ३) —
^५ ॥ १३३ ३ — ^६ D (schol) व्याधिघातिकमभिधमादधाति ये
ऽस्मावास्यामिति (॥ १६ १ cf su २३) च क्रमकोप प्रधानादित्वादस्या
गत्यात्, cf su ४३ — ^७ ॥ १३३ १ (३४ १ — E B) एक
वीरात्, K Ch D (text) *वीराण् B *वीरास्त* F *वीरा —
^{१०} सनह्य only in E and D (text) cf the word सननाह ॥ १३३ १,
the rest सन्नुह्य — ^{११} So K P Bh Bu B D (text) पाशा निमुष्टि C I E
पाशान्य* which is followed in D by the gloss मुदहन् — १२ words
तृतीय दण्ड are wanting in D (text) — ^{१३} D (schol) उभय Cod
*य) मेखला (Cod *न्ना) दण्ड च य इमा इति सहेन मेखला । अथ वज्र
इति सूक्तेन दण्ड सपातवत् करोति — ^{१४} D (schol) मेखला य इमा-
मिति तिमृभिर्ध्वजिम् (॥ १३३ १-३) स्त्रीनिर्गन्दिशात् —

वज्रो ऽसि सपत्नहा त्वयाद्य वृचं साक्षीय ।

त्वामद्य वनस्पते वृक्षाणामुदयुष्महि^१ ॥

स न इन्द्र पुरोहितो विश्वतः पाहि रक्षसः^२ ।

अभि गावो^३ अनूपताभि द्युम्नं बृहस्पते ॥

प्राणं प्राणं त्रयस्वासो असवे मृद ।

निर्घृते निर्घृत्या नः पाशेभ्यो मुञ्च^४ ॥

इति दण्डमादत्ते। १६। भक्तस्याहुतेन मेखलाया^५ यन्धिमा-

लिम्पति^६ । १७। अयं वज्र इति^७ बाह्यतो दण्डमूर्ध्वमवा-

गयं तिसृभिरन्वृचं निहन्ति^८ । १८। अन्तरूपस्पृशेत्^९ । १९।

यदध्रामीति^{१०} मन्त्रोक्तम्^{११} । २०। यत्पात्रमाहन्ति फट्ठतो^{१२}

ऽसाविति^{१३} । २१। इदमहमामुष्यायणस्यामुष्याः^{१४} पुत्रस्य प्रा-

णापानावप्यायद्यामीत्यायहति^{१५} । २२। ये ऽमावास्यामि-^{१६}

^१ K वृक्षाणाम् — ^२ Thus emended, MSS रक्षत (cf विश्वत in the same pāda). — ^३ Cf for this pada RV ix 32 5* — ^४ K प्राण —

^५ So only K (see man) and AV, K (prim man) Bu Bh Ch EP B; मुञ्चत; the verse ending here occurs at xix 44 4 — ^६ So emended, all MSS except D मेखलाया, D (text and schol) मेखला — ^७ Ch *लिम्पयति,

D (schol) मेखलाययो (I) सुष्ठु लिपति । अथ्यालेपनादि प्रत्यह — ^८ v; 134 1 — ^९ D (schol) प्रेरयत्यध — ^{१०} D (schol) सद् प्रविष्ट

उदकमुपस्पृशेत् — ^{११} v; 135 1 — ^{१२} D (schol) अशन पात्र च कुर्यात् ।

यथार्थलिगप्रयुक्तस्य भक्तस्याहुतेनेत्येवमादि आदी तु सकृत् । दण्डदानत्वं

प्राग्योगात् । अये प्रतपत इति (Kauç 6 19, 42 16) योगविमुक्तस्य पुन

सर्वो (I) आह च आचमन सकृद्वोगात् । भक्तादिप्रत्ययपरिविमुक्तस्य पुन

सर्वं सर्वोर्णे ऽपि विधौ तदा — ^{१३} K Ch Bh P फट्ठतो, Bū फटतो,

E फटतो — ^{१४} D (schol) यज्ञोजनपात्र तदाहति । फटतो (I) राम

इत्यमुना — ^{१५} K Bu Ch P B; Bh *ममुष्यायण*, cf x. २ 36, Kauç. 41 २ — ^{१६} D (schol) दण्ड गृह्णाति । इदमह रामस्य । प्राणापाना-

वप्यायद्यामीति .. — ^{१७} 15 1 —

ति संनह्य सीसचूर्णानि भक्ते ऽलंकारे^१ । २३ । पराभूतवे-
 शोर्यष्ट्या बाहुमात्र्यालंकृतयाहन्ति^२ । २४ । द्यावापृथिवी
 उर्विति^३ परशुपलाशेन दक्षिणा धावतः पद वृश्चति^४ । २५ ।
 अन्वक्तिस्तिर्यक्तिः^५ । २६ । अक्षण्या^६ सस्याय । २७ । आब्र-
 स्तान्यांशून्पलाशमुपनह्य^७ भष्ट्रे^८ ऽभ्यस्यति । २८ । स्फोटत्तु
 स्तृतः^९ । २९ । पश्चादयेः कर्ष्वा^{१०} कूटुपस्तीर्णया द्वादशरात्रम-
 पर्यावर्तमानः शयीत^{११} । ३० । तत उत्थाय चिरह^{१२} उदयजा-
 म्प्रहरति^{१३} । ३१ । नद्या अनामसपत्न्याया अशमानं प्रास्य-

^१ D (s hol) सीसानि कथितानि (Kauç १ 1२) । तानि चूर्णोक्त्य
 पुटे बहानि तानि भक्त आवर्षेयस्य । अथवा द्वेषानकारे — ^२ D (chol)
 द्वेष — ^३ II 12 1 — ^४ D (-cho) पलाश कुठारमृग दक्षिणाया
 दिशि धावत द्वेषस्य पादस्थानं हिनति — ^५ D text and (chol)
 हिदनविधिमाह । अन्वक्ति । अनुपदेखाभिः तिर्यक चि (Cod तिर्यक ।
 चि) । पृथुलेन चिभिः — ^६ So emended Ch (ec man) D (text and
 schol) अक्षण्या, K Bū E P Bī Bh Ch (prim man) अक्षण्याया, D
 (schol) अक्षय कौण कौणे न समापन कौण दित्वा ('for कौणे दित्वा')
 द्यौ रेख्यौ क्रिया प्रतिरेख (Cod. १५) सूत्रावृत्ति । सस्यायेति वचन
 प्रतिब्रजनयहस्य मा भूत् — ^७ D (text) आवृत्ता — ^८ P B *याम्भ्य*,
 Bh *याम्भ्य* Ch (prim man) *याम्भ्य* Ch (*s man) *याम्भ्य*
 D (text) *याम्भ्य* Is the passage to be emended to आब्रस्तान्यांशू
 न्पलाशमुपनह्य? — ^९ So Bu Bh Ch (*ec man), K E P Bī Ch (prim
 man) D (text and schol) भष्ट्रे, cf Darila to Kauç 4- 11 — ^{१०} D
 (text) ग्यस्यति D (schol) वृश्चिता अदव्यागन् (1) वृश्चितादव्यागन्
 गृहीत्वा बधकपर्णे (Cod व०) वध्वा भष्ट्रे (1) लोकोपसिद्धे चिपति चेपते मच
 प्रधानवदभिधानात् — ^{११} So only E Bī K P Bī भृत Bī भृत (1)
 भृत, D (text) स्मृत, II (schol) शब्द अशुभ मृतो द्वय इति ज्ञेय cf
 p. 3० and 4९ II — ^{१२} So emended K Ch P Bī Bh D (text)
 कर्ष्वा, Bu करीवा, F कर्षा — ^{१३} D (chol) न चेच्छब्द ।

पश्चादये कूटोपसृगाति कूटी वदती शयीत प्राप्ते
 सवेशने ऽयं विधि भक्तस्याङ्गतेनेति (११ ५५ 1) प्रत्यह — ^{१४} Ch E
 तर — ^{१५} D (chol) तत कर्ष्वा चि उदयजान् चिपति । दिवस
 चि कर्मविधि नामधेयात्स्वयमिदृशोऽय इति (१ 5 1 Kauç 49 2)
 यो व आपो ऽपा य वय अपामश्चै वभूमिति (१ ७ 1 4१, ७० Kāç
 49 11) प्रहरणमत्र । प्रत्यह इदमयकर्म, cf 11 ७ 4१, ७२ 2 —

ति' । ३२ । उष्णे ऽक्षतसक्तूनूपमपिताननुद्धृतम्पिव-
 ति' । ३३ । कपं चीस्तीन्काशी-त्त्रिराचम्' । ३४ । द्वौ द्वौ
 त्रिराचम्' । ३५ । एकैकं षड्राचम्' । ३६ । द्वादश्याः प्रातः
 क्षीरौदनं भोजयित्वा उच्छिष्टानुच्छिष्टं बहुनत्से प्रकिरति' । ३७ ।
 सधावत्सु स्मृतः' । ३८ । लोहितशिरसं कृकलात्ममूह-
 न्नीति हत्वा सद्यः कार्यो भाङ्गे शयने' । ३९ । लोहिता-
 लंकृतं कृष्णवननमनूक्तं^{१०} दहाति । ४० । एकपदाभिरन्यो
 ऽनुतिष्ठति' । ४१ । अङ्गशः^{११} सर्वहुतनन्यम्^{१२} । ४२ । पद्या-

^{१०} So emended K Bu P Bh D (text) प्राङ्गति, cf also Darla to
 Ratn 49 20 Ch Eb. प्रहरति D (schol) यद्यान्या विष्टेयानां शान्ति त-
 स्मा चानान गृहीत्वा कपरा न समस्तदात् । एतत् त्रिराचं प्रवरणात् ।
 द्वाधापुष्टिद्वौ इति कृतेन (u. 1-1 cf sa 20) दक्षिणत दक्षिणानुष्ट
 इति (see eu 6) वक्ष्येत् — ^{११} So Ch I u अनुद्धृतम्, B अनु-
 धृतम् K Bh अनुद्धृतं P अनुद्धृतं E अनुद्धृतं D (text) अनुद्धृतं
 J (schol) अनुद्धृतं पिबति वता — ^{१२} K Bh विश्वेभ्यः Bu
 विश्वेभ्यः, D (schol) शीरेकैकस्मिन्नहनि (Cod. दिने) शीरे
 हानि — ^{१३} D (schol) अनुद्धृतं Cod अनुद्धृतं पिबतीत्यादि
 (Cod. बह्यादि) मत्तस्याहतेनेति (see eu 1) कर्तव्य — D (schol)
 एकैकानुच्छिष्टमहहानि एव बहहानि मत्तह दाधानुष्टिद्वौ (u 1' 1)
 इत्यनुनदणम् — ^{१४} D (101) शीरोदनं भोजयति द्वौ . 1
 उच्छिष्टं भोजनपाशस्य अनुच्छिष्टं कुक्षीस्य बहदौ दरोदके नत्वा तव प्र-
 वर्धेत् किपति — ^{१५} So B K (prim man) Ch Bu E D (text)
 कृतं K etc man) P Bh श्रुतं D (schol) यदि नत्वा यत्किंती,
 (Cod. धा) धावति । तन्न ततो नत प्रचुरिति द्वौ cf eu. 29 and
 45 73 — ^{१६} D (schol) रत्नवर्गशिरसं चानुद्धृतोति नदरं कार-
 दित्वा सद्यः कार्यनिति वक्ष्येत् । अभिचारिवप्रवरणात् . भागिवशदने
 कृकलाशं वरोति cf Ratn. 2 15 — ^{१७} E श्रुतौ — ^{१८} Ch E
 वक्ष्येत् D (schol) कृष्णवस्त्रपरिहित — ^{१९} So K Bu P B Ch
 D (text) कृत्यादतिष्ठति E कृत्यादं D (schol) मकृन्मैवावसाना
 वाद्यौ १) । कृत्यादवर्ता (1) अनुष्ठान । समूहं सद्यः सनाम्बन्धनेव हन्त
 (Cod. श्रु) अनुतिष्ठति । दधन दहोपचारार्थं — ^{२०} Ch नग्नश्च E अ-
 ग्नश्च — ^{२१} D (schol) सद्य लोहितशिरसं कृकलाशं अनुद्धृतोदेद
 हत्वा सद्यः वाद्यौ (Cod. वाद्ये) —

दमेः शरभृष्टीर्निधायोदग्ब्रजत्या^१ स्वेदजननात्^२ । ४३ । नि-
वृत्य^३ स्वेदालंकृता जुहोति^४ । ४४ । कोश उरःशिरौ^५ ऽवधाय^६
पदात्पांसून^७ । ४५ । पश्चादयेर्लवणमृडीचीत्तिसौ^८ ऽशी-
तोर्विकर्णीः^९ ^{१०} शर्कराणाम्^{११} । ४६ । विष शिरसि^{१२} । ४७ ।
पाथकेनावागयेण प्रणयन्न्वाह^{१३} । ४८ । पाशे^{१४} स इति^{१५}
कोशे यन्थीनुद्गृह्णाति^{१६} । ४९ । आमुमित्यादत्ते^{१७} । ५० । मर्म-

^१ K P Bh भृष्टीति° — ^२ D (schol) उत्तरतये (Cod °च) प्रवृत्ते
दीर्घा शरा स्फाटिता शरभृष्टा स्थिता शरभृष्टी स्थापयित्वा उद-
ग्मुखी यावत्प्रस्त्रिज्जलावद्ब्रजति — ^३ D (text) निवृत्य —
^४ D (schol) अभ्यक्ता शरभृष्टोर्जुहोत्यष्टा प्रवृत्त (। १^१ १ °) च
भ्यातानति — ^५ Thus emended, MSS उरःशिरौ — ^६ h
वधाय, Bh वधाय — ^७ All MSS except E पांसून D (schol)
अवनीतमासास्त्रिज्जलावद्ब्रजति (Cod °र) कोश उरः (Cod °र)
शिरसि उरःशिर तदुरसि स ('for स) कोशे प्रवेशयति । द्वेयस्य
पादात्पांसून्कोशे ऽवधाय — ^८ E मृडीची तिसौ Bi मृडी ।
वात्तिसौ (!) — ^९ So emended Ch । ऽशीति वि° D (text)
ऽशीति वि°, P Ba ऽशीतिवि° h Bu ऽशीतिवि° — ^{१०} °कणीं)
emended, MSS °कणीं — ^{११} D (schol) कोशे ऽवधाय । मृडीचीशब्द-
चक्ष्मपर्याय (Cod °पर्याय) लवणरुजका ('for रुजक ° cf Pet Lex
sub रुजक end) कर्ण्य ('for अक्षय?) इत्यर्थः । तिस इति सख्या अशीति
रिति च । विकर्णी (?) शर्कराणां चेति सामर्थ्या ( ) विगतकणानां^{१२} Cod
°माणानां च । शर्कराणां तिसौ ऽशीति ( ) कोशे ऽवधाय — ^{१३} D (schol)
कोशे शिरसि विषमवदधाति । असमाम् लवणशर्कराणामिति । इह
रुद्धिद्विधेयणसंबन्धार्थं च — ^{१४} E Ch (prim man) D (text) प्रणयनम्°
D (schol) कायिपातकदंडेन (cf au १) प्रेरयन्मर्मं प्रतिकोशं अन्वाह ।
प्रकृतेन सूक्तेनावागयेण — ^{१५} K P Bh पाशे — ^{१६} D (schol) पाशे
स वद इत्युद्धेन ॥ १२ २° — ^{१७} D (schol) पाशाकाशान् (! for
पाशकोशान् । का for को?) कथं तच्च दंडेन ( ) दंडं स्यात् । ततः प्रणयन
इत्येव कर्म प्रथमं प्रणयनं कस्मादुच्यते सूक्ते अनुच्यमाने पाशे स इत्यस्य क्रमे
कथमुद्धृष्टीयाद् (Cod °ग्रह्याद्) इत्यस्यादित्य (?) न प्रणयनविधानं प्रथमं
गृहीतस्य वनपयनासम्भवात् (?) । तद्देश एवादान् । तमनुवचनात् —
^१ So emended, MSS अमुम्, ॥ १^१ ४^४, D (schol) वाममादत्त इति ।
अनेन गृह्णाति । दंडेन ततो न य (!) ब्रूयात् । इह सूचन्यासा उद्धृत्यतयदण
(Cod उदय°) यथा स्यात् —

शि' खादिरेण सुवेण गर्तं खनति' । ५१ । बाहुमाचमतीव
य' इति शरैरवज्जालयति' । ५२ । अवधाय संचित्य लोष्टं
सुवेण समोष' । ५३ । अमुमुन्निषमित्युक्तावलेख-
नीम्^६ । ५४ । छायां वा^७ । ५५ । उपनिनयते^८ । ५६ ।
अन्वाह^९ । ५७ । ॥ १ ॥ ॥ ४७ ॥

भ्रातृष्यक्षयणमित्यरण्ये^१ सपत्नक्षयणीरादधाति^२ । १ ।
याममेत्यावपति^३ । २ । पुमान्पुंस^४ इति मन्त्रोक्तमभिहु-
तालंकृतं बभ्राति^५ । ३ । यावन्तः सपत्नास्तावतः^६ याश-
निङ्गिडालंकृतान्संपातवतो ऽनूक्तान्सूत्रांश्चग्वा^७ मर्मणि

^१ Ch E D (text and schol) मर्मणि — ^२ B (schol) मर्मणि
मर्षोक्तानि । खादिरेण तेन गर्तं खनति, cf Kauç. 43 4 — ^३ B.
12 6 — ^४ D (schol) गर्तं शरैरुपयति मर्षजिगात् — ^५ D (schol)
गर्तं कौशे प्रविष्ट । लोष्टं संचयनीकृत्य (Cod लोष्टसंचयी) गर्तं । खा
ताम्पान् गतं कृत्वा — ^६ १० (अमुमुन्निषम) only Bā, Ch E D
(text) अमुमुन्निष, K P B B (समोष्या)मुन्निषम् — ^७ Bā E D (text)
लेखनी, D (text and schol) अमुमुन्निषमिति अनेन मर्षेण (where?) ।
उक्तावलेखनी । अस्मिन् सूत्रस्य प्रतिकृतिभावलेखनीमिति वेधातकर्म (see
Kauç 30 १५, 43 23) — ^८ D (text and schol) छाया वा द्वेष्ट्य
(Cod द्वेष्ट्य) । छाया वा दार्भुषेण विध्यति, see Kauç 32 8, 35 28 —
^९ D (text) उपनीयते, D (schol) द्वेष्ट्यसमीपेनोदकं मार्जयति — ^{१०} D
(schol) भरद्वाजप्रवर्त्तेन (Cod भार), n 1^३ see sū 13 — ^{११} B
15 1 — D (schol) समिध सञ्चानिर्देगात् । अश्वत्यवधनताज-
न्नगाह्खदिरेणाराणा समिधस्तत्र विवक्ष्य, cf Kauç 16 11 — ^{१२} D
(schol) जनस्थानमागत्य व्रीहियवतिलानावपति (Kauç 7 5) । तत्रवि-
क्ष्य । प्रत्युच दक्षिणाप्रवणादेव — ^{१३} m 6 1 — ^{१४} D (schol)
खादिरेणालो^(१) अश्वत्यमणि बभ्राति । अभिज्ञत कृत्वा अभिह्वन ।
सुवदडे वध्वा (१) होम । अलकरण घृतेन वधनमभिचरत — ^{१५} So
emended, MSS तावन्त — ^{१६} Bā ०द्यावा, D (text) च (१). —

निखनति^१।४।नावि प्रैणानुदस्व कामेति^२मन्त्रोक्तं^३शाखया
प्रणुदति^४।५। त ऽधराञ्च इति^५प्रभावयति^६।६। बृहन्नेषा-
मित्यायन्तं^७शयमानमन्वाह^८।७। वैकङ्कतेनेति^९मन्त्रोक्तम्^{१०}
।८। ददिहीति^{११}सामीनि^{१२}।९। देशकपटु^{१३}प्रक्षिणाति^{१४}।१०।
ते ऽवदन्ति^{१५}नेतृणां पदं वृश्चति^{१६}।११। अन्वाह^{१७}।१२।
ब्रह्मगवीभ्यामन्वाह^{१८}।१३। चेष्टाम्^{१९}।१४। विचृतति^{२०}।१५।

^१ D (schol) यावतामभिचार (Cod यावताम) कर्तुमिच्छति तावत्प
रिमाणान्पाशानिगिडासकृताम् सपातवत्कुर्यात् । प्रकृतेनैव सूक्तानान्
क्तासह सूत्रेण संबध कृत्वा ममांशि (?) निखनति (cf Kauç 47 31) —
^२ III 6 8, 12 2 4 — ^३ D (text) मचोक्ता — ^४ D (schol) पूर्वसूक्तेन
पाशात् सकृत् . (the MS has a lacuna) — ^५ III 6 7 — ^६ D
(schol) . अखत्यशाखया (Cod *या) प्रेरयति अनया ऋचा नावमु
दकेन परयति — ^७ IV 16 1 — ^८ D (schol) द्विषो यद्वाक्य
माणो अपिमुख आगच्छेत्तत आन्वाह — ^९ V 8 1 — ^{१०} D (text)
joins the word मन्त्रोक्तम् to the next sutra, B1 divides explicitly as
above, D (schol) सूत्रेण होम — ^{११} V 13 1 — ^{१२} So K E
D (text), B1 P B Bb Ch सामि नि D (schol) कर्मातिदेशं कानि
तानि । अचोपाध्यायवत्सशर्मण पादा पठति । कुक्काशशरभृष्टिसपत्न-
चयस्थावारमणं (?) पाशमन्त्रोक्तहोमाना सायित्वात् (cf Kauç 47 39
to 48 3) — ^{१३} So K Ch P B1 *कपटु E *कपटु Bu the same
or *कपटु, D (text) दशकपटु, D (schol) यथायतम् (Cod यच
यातम्) अहिच्छक तत्रैव विनाशयति सूक्तातेन 311 Bo Lxx sub
पटु 3 — ^{१४} V 17 1 — ^{१५} D (schol) ब्राह्मण (?) गौनेतृणां
वृश्चति । उक्तेन विधानात् । अष्ट्रे (Cod अष्ट्रे) ऽभ्यस्यतीत्यवसत, cf
Kauç 47 25 28 — ^{१६} D (schol) अथवान्वाह नेतृन् — ^{१७} Here
E inserts the passage य ब्रह्मगवीभ्यामन्वाह P B1 the same words
without य, D (schol) नैता ते देवा इति सूक्ते (V 12 1, 19 1)
एका ब्रह्मगवी । (Cod omits the colon) यमेण तपमेत्यन्या (xx 5 1)
। आभ्या ब्रह्मगवीभ्या नेतृन्वाह — ^{१८} D (schol) अन्वाहेति विशेष
(for वाक्यशेष ?) । चेष्टा हननमारणकित्तनविश्रमना (Cod *विसना)
धिययणपचनभक्षणाद्या द्व्यगवि या चेष्टा ब्रह्मगव्याया (for *गवीभ्या)
चेष्टासमाख्यानात् । ब्रह्मगवीति (V 19 4?) मार्यमाणामिति (Cod
मार्यं, is this a pratika?) च तथा कल्पातरे हतगव्यामनुवचनसयोग ।
जीवत्यजीवत्या (Cod *त्याजीवत्या) भोगसयोगात् — ^{१९} D (schol)
यथे हविः कृतैत्यर्थः (?) । क. क्रिया अन्वाह —

ऊवध्ये^१ । १६ । इमशने^२ । १७ । त्रिरमूहनस्वेत्याह^३ । १८ ।
 द्वितीययाग्मानमूवध्ये^४ गूहयति^५ । १९ । द्वादशरात्रं स-
 र्वव्रत उपध्याम्यति^६ । २० । द्विरुदिते स्तुतः^७ । २१ । अवा-
 गयेण निवर्तयति^८ । २२ । उप प्रागादिति^९ शुने पिण्डं^{१०}
 पारु^{११} प्रयच्छति । २३ । ताड्य^{१२} वध्नाति । २४ । जुहोति^{१३} । २५ ।
 आदधाति । २६ । इदं तद्युजे यत्किं चासौ^{१४} मनसेत्याहिता-
 यिं प्रतिनिर्वपति^{१५} । २७ । मध्यमपलाशेन फलीकरणाञ्जु-

^१ D (schol) द्वेयमनसि कृत्वा सप्तमीनिर्देशात् — ^२ D (schol)
 पाकस्थानि ऊवध्यवत् — ^३ D (schol) त्रिरिति क्रियाभ्यावृत्तौ प्रत्ययस्युते-
 प्रत्यययोभ्यां धक्तव्य (Cod °व्य) कल्पजामवधश्च त्रिरिति सख्यायां पूर्वाभि-
 धानादमूहनस्वेति त्रिरित्येव वक्तव्यः । कल्पजया सवध एतानमूहनस्वेति ।
 आहुरिति ('for आहुरिति') सवध सम इत्यत्र राम इत्यस्वेति प्रदर्शन —
 'Ch इमशानम्, D (schol) इमशने (see note 6), cf °D 17 — Thus
 (°मूवध्ये) emended, MSS °मूवध्य — ^४ Ch (sec man) गूहयति,
 Bu गूहे, D (text and schol) corruptly, ऊवध्यवहे ('') इमशने ('') चो
 भयन्नानुवचन ('') cf schol to sū. 22 — ^५ D (schol) अग्मान
 प्राश्य ('for प्राश्य or प्राश्यति, cf Kauç 47 32 and note) सर्वव्रत
 इत्यर्थः । प्राप्तिवृत्तिशक्त्यापेक्षा । नातिशक्तिर्विधीयते इति वचन (cf
 Kauç 74 end) । उपध्याम्यतीति वचनत्वात्, cf kauç 41 2 — ^६ °so
 Hg, P Bt Bh K (prim man) स्थितौ k (see man) स्तुतौ, D (text)
 स्तुते, Ch स्तुतौ E ततौ D (schol) द्वादशरात्रादूर्ध्वं द्विं सवितरि उन्नते
 (Cod उन्नते) नष्ट शत्रुरिति चेत् । ततश्चानुवचन प्रयोजनाभावात्, cf
 kauç 47 29 and 38 — ^७ H Ch (sec man) निवर्तयति, D (schol)
 'अवागयेण दंडेनावपनपत्त- (I) इमानमूवध्ययहाद (? Cod अगान, cf schol
 to sū 19) द्विरुदिते — ^{१०} vi 37 1 — ^{११} C P Bt Bh पिण्ड —
^{१२} P पारु D (text) पाड, D (schol) उप प्रागादित्युदितार्थं यथातर-
 वचनात् । पिण्ड ('') भक्तस्य पाड ('') श्वेतलोका (I for °गोल ?) — ^{१३} E
 ताड्य, D (schol) अश्लिष्य कण्ठि वध्नाति । अभिश्ले अभिचारो मव
 लिगात् — ^{१४} B (schol) to this and the following sūtra, जुहोति
 अथ चागिरसीरादधाति (Cod °सिर°) । न ताड्यं जुहोति व्यवधा-
 नात् — ^{१५} vi 54 1, vii 70 1 — ^{१६} D (schol) प्रतेर्नत्वार्थत्वाद्-
 द्वितामेवत्तरतो दक्षिणामुखत्वा (I) कल्यातरे द्वेयस्योत्तरत इति तद्वत् —

होति^१। २८। निरमुभित्यङ्गुष्ठेन त्रिरनुप्रसृणाति^२। २९। शं
 कद्विन्दुकोष्ठैरनुनिर्वपति^३। ३०। लोहिताश्वत्थपलाशेन^४
 विषावध्वस्त^५ जुहोति^६। ३१। त्वंवीरुधामिति^७ मूत्रपुरीषवत्स-
 शेष्यायां^८ ककुचैरपिधाप्य^९ संपिष्य^{१०} निखनति^{११}। ३२। शेष्या-
 नडे^{१२}। ३३। शेष्यायाम्^{१३}। ३४। यथा सूर्य^{१४} इत्यन्वाह। ३५।
 उत्तरया यांस्तान्प्रश्यति^{१५}। ३६। इन्द्रोतिभिरग्रे जातान्यो

- ^१ K B D *करणा, Ch D (text) *करणा — ^२ vi 75 1 —
^३ D (schol) अपिष्यन्तिगुणं सृणाति — ^४ Ch (prim man) कद्वि-
 द्विन्दु°, E किद्विन्दु°, D (text) कद्विन्दु° — ^५ Cl E Bu Bb D (text)
 *कोष्ठैर°, D (schol) शरविन्दु (I) शरमय प्रसरण (cf Kau, 47 1)
 तुडुकेति (I for तुपिडकेति?) प्रसिद्धाभिधानात् । इड (' for इगिड')
 ओडिककोष्ठ (' for ओडिका°) धान्यभाजनमितिपामन्यतमेन निर्वर्तयति
 तमुत्तरवेदिस्थापनात् । पूयक करोति पूर्वेण च होमकारणादुते (Cod
 *देते) अनुप्रसृणानुनिर्वर्तयोस्तु मये योगार्थं प्रत्यक्ष विधान — ^६ E Ch
 (prim man) *श्वत्थस्य — ^७ So emended, Bu विषावध्वस्त, K B
 विषावध्वस्त, P Bb विषावस्त, Ch विषावध्वस्त, L विषावध्वस्त D
 (text) विषावध्वस्त — ^८ D (schol) अनुनिर्वर्तितेऽपी निरमुभिति
 (vi 75 1) प्रत्यक्ष एवमन्तमेक कर्म लोहिताश्वत्थो लोहिताश्वत्थन —
^९ vi 139 1 — ^{१०} K Bu शेष्याया, Ch (prim nau) शेष्याया
 D (text) शेष्याया, cf note 13 — ^{११} E बज्रचैर° D (text
 and schol) ककुचै° (I for ककु°?) — ^{१२} K Ch E D (text) संपिष्य so
 also D (schol) to the next sutra — ^{१३} D (schol) वत्सस्य शेषसवेष्टन
 चर्म वत्सशेष्या (Cod *शेष्या) तस्या अतः (I for अन्तर) मूत्रपुरीष कृत्वा
 ककुचै° (I) तिमिरफले । अजालौडकाभिर्वातस्याभिमुखं पूरयित्वा वा
 धकेन सपिष्य (Cod सपिष्य^१) सचूर्णं द्वेष्यस्य चर्मणि खनति (I for म
 र्मणि निखनति? cf Kau, 47 31, 49 4) निखनने मच — ^{१४} K Bu
 D (text and schol) शेष्या° — ^{१५} ■ *नेडे, D (schol) मूत्रपुरीष
 चूर्णं (I for *पूर्ण?) शेष्यानडेति (I) प्रवेश बाधकेन सपिष्य (I) निखनतीति
 प्रकृतत्वात् — ^{१६} D (schol) नड च मूत्रपुरीषचूर्णं (I for *पूर्ण)
 शेष्याया प्रवेश बाधकेन सपिष्य (I) निखनति — ^{१७} vi 15 1
 D (schol) यथा सूर्यो नक्षत्राणामिति अनया द्वेष्यानन्वाह — ^{१८} D
 (schol) यावतो मा सपत्न्यामिति (vi 13) । अनया आगच्छेद्यया
 मनुवचनं कृतं ता कचूमपश्य (I for कचून°?) मचोक्तेन —

न स्तायद्विप्सति यो नः शपादिति^१ विद्युद्धतीः^२ । ३७ ।
 सांतपना^३ इत्यूर्ध्वशुषीः^४ । ३८ । प्रंसृजतं पुरोडाशं प्रंसवि-
 लीनेन^५ सर्वहुतम् । ३९ । उदस्य^६ श्यावावितीपीकाञ्जि-
 मरूकं नीललोहिताभ्यां सूत्राभ्यां सकक्षं बद्धोष्णोदके
 व्यादाय^७ प्रत्याहुति मरूकमपनुदत्यभिन्युञ्जति^८ । ४० । उ-
 पधावन्तमसदग्राव इति^९ काम्पीलं संनस्य क्षीरोत्तिके^{१०}
 पाययति^{११} लोहितानां चैकशम्^{१२} । ४१ । अशिशिपोः^{१३} क्षी-
 रौदनम्^{१४} । ४२ । आमपात्रमभ्यवनेनेक्ति^{१५} । ४३ ॥ २ ॥ ४८ ॥

^१ vii 31 1, 34 1, 108 1, 59 1, vi 37 3 — ^२ Thus emended, MSS विद्यु-
 द्धती, D (schol) विद्युता हुतो वृषो विद्युद्धत तस्याद्विद्युद्धती (I) अरण्य
 आदधाति। धामनेत्यावपति (so 2)। इत्येवमनुक्तिमसामान्यात्। यो न शपा
 दिव्युभयो समानादित्वात् — ^३ vii 77 1 — ^४ D (schol) ततो राजा
 उर्ध्वशुषीरादधाति। तिसृभिः — ^५ Ch L D (text and schol)
 *विस्लीनेन, D (schol) उष्णपक्व पुरोडाशमातपविस्लीनेन (I) नवनीतेन
 इगिडकार्ये प्रंसविस्लीनेन (I) सर्वहुत नावदानहोम — ^६ vii 95 1 —
^७ Bu व्याहाय — ^८ D (schol) मुजेपीकेव रेखा यस्य स ह्यपीकाजिम-
 ब्रुक त भीक्षमोहितेन च मुषिण सह बद्धा बद्धा (I) उष्णोदके घिपति। ..
 क्षीरौदकीमर्षा कृत्वा नंतरं तद्विवर्धं मरूकं नुदति ततस्तद्विषाभिन्युञ्जत्यु-
 ष्णोदकेन अदशेन करोति cf Kāuṣ 32 17, 40 4 — ^९ vii 96 1 —
^{१०} Ch P Bt E D (text) क्षीरोत्तिके — ^{११} Bt and D (text) have a
 colon here — ^{१२} So emended, as vṛddhi derivative from चैकश
 (see Kāuṣ 21 14), h P Bt चैकश, Ch Bū Bt चैकश, E चैकश,
 D (text) चैक (I) D (schol) प्रमादयत शत्रु (Cod *बु) यवानां प्रकृता-
 भिचारशातिरिय — ^{१३} K I अशिशिपो, D (text) अशिशो —
^{१४} D (schol) भोजयित्वोक्तिष्टानुक्तिमित्यर्थः । कर्मकदेशग्रहणात् । उदस्य
 श्यावावित्यस्य सूत्रस्याभिचारिकप्रकरणात् (so 39) । असदग्राव इति
 चास्य प्रकृताभिचारशात्यर्थत्वात् । विप्रकरणत्वमिति — ^{१५} D (schol)
 पार्थिवमपचभाजन । उदस्य श्यावाविति शत्रुमभिघ्ननेति प्रचालयति ।
 अस्य च प्रधानकर्मस्य धापकमशिशिपो क्षीरौदनादीनि (Cod *नादी)
 क्षीणीति (Cod *क्षिति, cf Kāuṣ 19 20) Here ends the commen ary
 of Dārila —

सपत्नहनमित्यूषभं संपातवन्तमतिसृजति । १ । आश्व-
 न्धीरवपन्नाः । २ । स्वयमिन्द्रस्यौज इति प्रक्षालयति । ३ ।
 जिष्णवे योगायेत्यपो युनक्ति । ४ । वातस्य रंहितस्यामृ-
 तस्य योनिरिति प्रतिगृह्णाति । ५ । उत्तमाः प्रताप्याधराः ।
 प्रदायैनसेनानधराचः । पराचो ऽवाचस्तपसस्तमुन्नयत ।
 देवाः पितृभिः संविदानः प्रजापतिः प्रथमो देवतानामि-
 त्यतिसृजति । ६ । इदमहं यो मा प्राच्या दिशो ऽधायुर-
 भिदासादपवादीदिपूगुहः । १० तस्येसौ प्राणापानावपक्रा-
 मामि ब्रह्मणा । ७ । दक्षिणायाः प्रतीच्या उदीच्या । ध्रुवाया
 व्यध्वाया ऊर्ध्वायाः । ८ । इदमहं यो मा दिशामन्तर्देशेभ्य
 इत्यपक्रामामीति । ९ । एवमभिष्टा । १० । नापोहननिवेष्टना-
 नि सर्वाणि खलु शश्वद्भूतानि । ११ । ब्राह्मणा इज्जमुद्यच्छमा-
 नाच्छङ्कन्ते । १२ मां हनिष्यसि । १३ मा हनिष्यसीति । १४ तेभ्यो ऽभयं
 वदेच्छममये शं पृथिव्यै शमन्तरिक्षाय शं वायवे शं दिवे

¹ ix 2 1 — ² So Bū, the rest *वपन्ना before स्वय — ³ x
 5 1 fg — ⁴ x. 5 1^b fg — ⁵ E Ch (sec man) *धरा —
⁶ So K Bū Bī Bb, Ch E P *मिनाधराच — ⁷ K *वाचस —
⁸ So Bū, K तमूनयत, Ch E तमूनयन् Bī तमूनयत, P Bb तमू-
 चयत — ⁹ Bb दिशाधायु — ¹⁰ P Bī Bb Bū as above, E इपूगुह,
 Ch K (prim man) इपूगुह., K (sec. man) इपूगुह. Bū has a colon
 after this word, is the passage up to this point metrical (eight
 syllables)? Cf v 10 1, iv 40 1 — ¹¹ E उदीच्या प्रतीच्या —
¹² Cf v 10 2-6, iv 40 2-7, cf Kauç. 116 3 — ¹³ K Bū Ch
 *पक्रामी, E *लुक्रामामी, cf AV v 10 7, iv 40 8. — ¹⁴ So Ch
 P B, K Bū E *भिष्टा, is the word to be emended to एवम
 निष्टा? — ¹⁵ So emended; K Bū Ch P Bī उदाहमाना(श्च); E उच्छ-
 यमाना, cf the reading ख श for खच्छ, Kauç 3 14 E alone
 has a colon here. — ¹⁶ E त — ¹⁷ Ch हनिष्यति — ¹⁸ Ch E
 हनिष्यतीति —

शंसूर्याय शंसन्द्राय शंसह्यवेभ्यः शंसन्धर्वाप्सरोभ्यः शंसर्षे-
 तरजनेभ्यः^१ शिव मह्यमिति । १२ । यो व ज्ञायो ऽपां यं व-
 यमपामसै^२ वज्रमित्यन्वृचमुदवज्जान् । १३ । विष्णोः क्रमो
 ऽसीति^३ विष्णुक्रमान् । १४ । ममायेवर्च^४ इति बृहस्पतिगिरसं
 पृषातकेनोपसित्याभिमन्त्र्योपनिदधाति । १५ । प्रतिज्ञान-
 न्नानुप्याहरेत्^५ । १६ । उक्तमेनोपद्रष्टारम् । १७ । उदेहि
 वाजिन्नित्यर्धर्चनं^६ नावं मज्जतीम् । १८ । समिद्धो ऽग्निर्यै
 इमे द्यावापृथिवी^७ अजैप्सेत्यधिपाशानादधाति । १९ ।
 पदेपदे पाशान्वृश्चति^८ । २० । अधिपाशान्वाधकाञ्चद्वं-
 स्तान्संक्षुद्य संनह्य भष्ट्रे^९ ऽभ्यस्यति^{१०} । २१ । अग्निगिणोः
 द्यौरौदनादीनि षीणि^{११} । २२ । गतेध्मावन्तरेणावलेखनी^{१२ १३}
 स्थाणी निबध्य द्वादशरावं संपातानभ्यतिनिनयति । २३ ।
 षष्ठ्योदवज्जान्प्रहरति^{१४} । २४ । सप्तम्याचामति^{१५ १६} । २५ ।
 यश्च गामित्यन्वाह^{१७} । २६ । निर्दुर्मण्य^{१८} इति संधाव्याभि-
 मृशति । २७ । ॥ ३ ॥ ॥ ४९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे षष्ठो ऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ B₁ has a colon here — ^२ x. 5 10 42, 50, cf. Dārila to Kāuṣ 38 2 47 31 — ^३ x. 5 25 — ^४ v. 3 1 — ^५ Ch E Bu P प्रतिज्ञानना — ^६ xiii 1 1a — ^७ xiii 1 III (et al.), 3 1 (et al.), xvi 1 — ^८ Cf Kāuṣ 47 14, 25 — ^९ K B₁ भष्ट्रे, E भष्ट्रे वा (भ्यस्यति), Ch भष्ट्रे वा, cf. Kāuṣ 47 28 and Dārila to 48 11 — ^{१०} K B₁ (भष्ट्रे)भ्य स्यति — ^{११} Cf Kāuṣ 43 42 and Dārila to 43 — ^{१२} All MSS गतेध्माव for गते इध्माव with double sandhi, see the introduction — ^{१३} For आवलेखनी see Kāuṣ 35 28, 47 54 — ^{१४} x. 5 6, cf. Kāuṣ 47 31 — ^{१५} x. 5 7 — ^{१६} Ch चामयति — ^{१७} xiii 1 III — ^{१८} xvi 2 1 —

॥ ओं ॥

स्वस्तिदा ये ते पन्थानं^१ इत्यध्वान दक्षिणेन प्रका-
मति । १ । व्युदस्यत्यसंख्याताः^२ शर्कराः^३ । २ । तृणानि
छित्त्वोपतिष्ठते । ३ । झारे ऽमूः पारे पातं नो य एनं
परिषीदन्ति^४ यदायुधं दशडेन व्याख्यातम्^५ । ४ । दिष्ट्या
मुखं विमाय संविशति । ५ । चीरिण्य पदानि प्रमायोक्षि-
ष्टति । ६ । तिस्रो दिष्टीः^६ । ७ । प्रेतं^७ पादावित्यवशस्य^८ । ८ ।
पाययति । ९ । उपस्थास्तं^९ इति चीरयोष्यातिक्रामति । १० ।
स्वस्ति माच इति^{१०} निशुपतिष्ठते^{११} । ११ । इन्द्रमहमिति^{१२}
पण्यं सपातवदुत्थापयति । १२ । निमृज्य^{१३} दिग्युक्ताभ्यां^{१४}
दोषो गाय पातं न इति^{१५} पञ्चानहुह्यो यमो मृत्युर्विश्वजि-

^१ : 21 1, vii 55 1 (xii 1 47) — ^२ B₁ has a colon here —
^३ Cf Kauç 36 22 — ^४ : 26 1, 27 1, vi 3. 1, vii 1, cf the
सस्ययनगण Kauç. 25 36, note, B₁ have a colon here —
^५ This division in E, cf Kauç 23 II — ^६ Ch दिष्टा, E दिष्टो —
^७ : 27 4 — ^८ So emended 'reciting down upon ? MSS अच
सस्य — ^९ xii 1 62 — ^{१०} : 31 4 — ^{११} K Bu B₁ पतिष्ठते
(द्रम) with double sandhi — ^{१२} iii 15 1 — ^{१३} Thus emended, MSS
निमृज्य — ^{१४} D (schol) to Kauç II 20 ये ऽस्या स्त्र प्राच्या दिशि
प्राची दिगिति दिग्युक्ते (iii 26 1, 27 1), cf the note ibid., and the
पद्मगण Ath Pariç. III 16 — ^{१५} vi 1 1, the hymns vi 3 7 —

च्छकधूमं भवाशर्वावित्युपदधीत^१ । १३ । उत्तमेन^२ सारु-
पवत्सस्य रुद्राय चिर्जुहोति । १४ । उपोत्तमेन^३ सुददो
ब्राह्मणस्य शकृत्पिण्डान्पर्वस्ताधाय शकधूमं^४ किमद्याह-
रिति पृच्छति । १५ । भद्रं सुमङ्गलमिति प्रतिपद्यते । १६ ।
युक्तयोर्मा नो देवा यस्ते सर्प^५ इति शयनशालीर्वराः^६ प-
रिलिखति । १७ । तृणानि युगतर्धेना संपातवन्ति द्वारे
प्रचृतति । १८ । ऊवध्यं^७ संभिनन्ति । १९ । निखन-
ति । २० । आदधाति । २१ । अपामार्गप्रसूनांकुद्रीचीश-
फान्पराचीनमूलान^८ । २२ । ॥ १ ॥ ॥ ५० ॥

उदित इति^{१०} खादिरं शङ्कु^{११} संपातवन्तमुद्गृह्णन्निख-

^१ ॥ ०१ १ १३ १, १०७ १, १२८ १, १४ २८ १ (xi १ १, ६ १) The
दिग्युक्ते सूत्रे (cf p 145, note 14), three of the pratikas in this sūtra, one
in su. 19 and two in 51. 7 occur in the रौद्रगण Ath Paris 34. 17
रौद्र । इद्र ब्रह्माभयत्र ये ऽद्या प्राची दिगुदितस्त्रयो (two MSS *स्यो
या) अक्रमन् भवाशर्वा मन्वे वा ब्रह्म ब्रह्मानमनात्ता ये सहस्रधार एव
यीप्सो हेमन्तो ऽनदुष्टस्तु मद्यमापो वैश्वानरो यमो मृत्युर्या ते इद्र
(Bühler's Codex ends here वा तेति रौद्रगण^१) यो यमा इद्रो (this
word is wanting in the Chambers Codex) भवाशर्वा मृदत भवाशर्वा-
विद् ब्रह्मो यते सर्पलक्षी प्राच्या दिग्यो अर्वादेशादिति रौद्रगण ॥ १७ ॥
The pratikas are ॥ २७ ६ ॥ २६ १ १, ११ ३ १, २९ १, १० ६ १,
१० ६ ३ १ ६ ३ ॥ ०३ २ ०१ १, ६१ १ ६२ १ १३ १, १० १, vii ८७ १,
११ २ १ ६ १ xi १ ४६, xv ० १ — ^२ ॥ २८ १ (xi २ १, ६ १) —
^३ vi १२८ १ — ^४ Darla fol ४^७ १ ४ (to Kanç ॥ १७) शकधूम (!)
ब्राह्मण, cf also Ath Paddh to Kanç ७६ १९ — ^५ १४ २८ १, vi.
१२८ १, vi ०६ १, xii १ ४६ For the last cf the रौद्रगण, ८७ १३,
note — ^६ So all MSS, is the text to be emended to शयनशाला-
मूर्वरा? — ^७ E P B ऊवध्य — ^८ E alone reads *प्रसूनांकु, the
rest *प्रसूनाकु Is the word to be emended to *प्रसूता? — ^९ E
(prim man) गृहीची E (sec man) गृहीवा? Is the word (कुद्रीची)
to be emended to गृहीची? — ^{१०} १४ ३ १ — ^{११} K शङ्कु, Bū शकु —

नगा^१ अनुव्रजति । १ । निनयनं समुह्य चारे^२ सारूपव-
त्सस्येन्द्राय विर्जुहोति । २ । दिश्यान्बलीन्हरति । ३ । प्र-
तिदिशमुपतिष्ठते । ४ । मध्ये पञ्चममनिर्दिष्टम् । ५ ।
शेष निनयति । ६ । ब्रह्म जज्ञानं भवाशर्वावित्यासन्न-
मरण्ये^३ पर्वतं यजते । ७ । अन्यस्मिन्भवशर्वपशुपत्युग्र-
द्रमहादेवेशानानां पृथगाहुतीः । ८ । गोष्ठे च द्वितीयम-
घ्नाति^४ । ९ । दर्भानाधाय धूपयति । १० । भूत्यै वः पुष्ट्यै
व इति प्रथमजयोर्मिथुनयोर्मुखमनक्ति । ११ । तिस्रो
नलदशाखा वास्तान्पाययति । १२ । शाखयोदकधारया
गाः परिक्रामति^५ । १३ । अश्मवर्म^६ स इति^७ षडश्मनः
संपातवतः स्रक्तिषु पर्यधस्तान्निखनति^८ । १४ । अलसा-
लेत्यालभेषजम्^९ । १५ । चीणि सिलाञ्जालायाण्युर्वरामध्ये^{१०}
निखनति । १६ । हतं^{११} तर्दमित्ययसा सीसं कर्षन्नुर्वरा^{१२} परि-
क्रामति । १७ । अश्मनो^{१३} ऽवकिरति । १८ । तर्दमवशिरस^{१४}
वदनाक्केशेन^{१५} समुह्योर्वरामध्ये निखनति । १९ । उक्तं

^१ K *निगन शा Bu निखनन्ता E निखन गा, P निखन् गा —

^२ E चोर — ^३ iv 1 1 (v 11 1), iv 28 1 (xi 2 1 & 9), cf the
रीद्रगण Kauç 50 13, note — ^४ For घ्नाति see Kauç 7 1 — ^५ Cf
Dārila fol 80^a l 7 (to Kāu, 93 13) संपातितया शाखया उदक
धारा आनयति — ^६ E *मर्म — ^७ K Bū Bh मेति (with double
sandhi), v 10 1 — ^८ Bu स्रक्तिषपर्य — ^९ vi 16 4 For आल
cf Dārila fol 86^a l 9 (to Kāu, 75 18) आल गोधम (Cod *मो)
वाधि — ^{१०} So (सिला*) emended in accordance with Av vi 16 4,
MSs of the text शिला* — ^{११} vi 50 1 — ^{१२} K कषनु*, Bu E
कषनु*, Bt कर्षनु*, Cl कर्षनुर्वरान् — ^{१३} K Bu अश्मनो —
^{१४} K Ch P तर्दम* — ^{१५} Ch E वगनात् —

चारे^१ । २० । बलीन्हरत्याशया आशापतये ऽश्विभ्यां द्ये-
त्रपतये । २१ । यदैतेभ्यः कुर्वीत वाम्यतस्तिष्ठेदास्तम-
यात् । २२ । ॥ २ ॥ ॥ ५१ ॥

ये पन्थान इति^१ परोत्थोपदधीत । १ । प्रयच्छति^२ । २ ।
यस्यास्ते यस्ते देवी विषाणा^३ पाशानित्युन्मोचनप्रतिरूपं^४
संपातवन्तं करोति । ३ । वाचा बधाय^५ भूमिपरिले-
खम्^६ । ४ । आयन इति^७ शमनमन्तरा हृद्^८ करोति^९ । ५ ।
शाले च । ६ । अवकया^{१०} शालां परितनोति । ७ । शय्यमानाय
प्रयच्छति । ८ । निदग्धं प्रक्षालयति । ९ । महीमू प्विति^{११}
तरणान्यालम्भयति । १० । दूरान्नावं^{१२} संपातवतीं नौमणिं
बध्नाति । ११ । प्रपद्य इति^{१३} नष्टैषिणां प्रक्षालिताभ्यक्त-
पाणिपादानां दक्षिणान्पाणीन्निमृज्योत्थापयति^{१४} । १२ ।
एवं संपातवतः । १३ । निमृज्यैकविंशति^{१५} शर्कराश्चतुष्पथे
ऽवक्षिप्यावकिरति^{१६} । १४ । नमस्कृत्येति^{१७} मन्त्रोक्तम् । १५ ।
अंहोलिङ्गानामापो^{१८} भोजनहवींष्यभिमर्शनोपस्थानना-

^१ See sū २ — ^२ vi 55 1 — ^३ Ch has a colon here. — ^४ = 84. 1, 63 1, 121 1 — ^५ P *उन्मोचन* (I) — ^६ So P B₁ B₂ K (sec. man.) Ch (sec. man), Bū E K (prim. man.) Ch (prim. man.) बधाय — ^७ K *लेखन* — ^८ vi 106. 1 — ^९ E Ch (prim. man.) हृद्, P B₁ हृदय — ^{१०} B₁ has a colon here — ^{११} D (schol.) to Kauç. 40 ८, अवका श्रेयवाह (for श्रेवाल, cf. श्रेफालि, श्रेफालिका, श्रेवाल and Açv Gr. iv 4 8) — ^{१२} vii 6 2 — ^{१३} Ch दूरा, Bū दूराम् — ^{१४} vii 9 1 — ^{१५} K B₁ दक्षिणात् — ^{१६} Ch B₁ Bū K पाणी — ^{१७} K P B₁ निर्मु — ^{१८} Thus (ऽवक्षिप्या) emended, E बदक्षिप्य, the rest च क्षिप्य — ^{१९} vii 102 1 — ^{२०} For the अंहोलिङ्गवर्ण see Kauç. 32 27, note, 53 22, etc. —

दित्यस्य । १६ । स्वयं हविषां भोजनम् । १७ । विश्वे देवां
इत्यायुषाणि । १८ । स्थालीपाके घृतपिराडान्प्रतिनीया-
द्भाति । १९ । अस्मिन्वसु यदावधन्नव प्राणानिति^१ युग्म-
कृष्णलमादिष्टानां^२ स्थालीपाक आधाय वध्नाति । २० ।
आशयति । २१ । ॥ ३ ॥ ॥ ५२ ॥

आयुर्दो इति^३ गोदानं कारयिष्यन्सभारान्संभरति^४ । १ ।
अमस्मिमोजोमानीं^५ दूर्वामकर्णमश्ममण्डलमानडुहशकु-
त्पिराडं^६ १ षड् दर्भप्रान्तानि कंसमहते^७ वसने शुद्धमाज्यं शा-
न्ता ओषधीर्नवमुदकुम्भम्^८ । २ । वात्यतः शान्तवृक्षस्येधं
प्राञ्चमुपसमाधाय । ३ । परिसमुह्य पर्युक्ष्य परिस्तीर्य व-
र्हिर्हृदपात्रमुपसाद्य परिचरणेनाज्यं परिचर्य^९ । ४ । नि-
त्यान्पुरस्ताद्धोमान्हुत्वाज्यभागौ च । ५ । पश्चादग्नेः प्रा-

^१ 1. 30 1, cf the आयुष्यगण, Kauç 54 11 note, also 59 1 —
^२ 1. 9 1, 30 1, v 23 1, cf the first वर्चस्वगण Kauç 13 1 note —
^३ Cf D (schol) to Kauç 11 19 — ^४ u 13 1 — ^५ Ath Paddh
अथादिके गोदानिक कर्म, Daç Kar अथ सवत्सरे, both texts treat
the गोदान immediately after the अन्नप्राशन (Kauç 58 11) —
^६ Ch कटिपयन्तः — ^७ So P Bh, Bu Bi and Ath Paddh अमस्मिमो,
K अमस्मिमो Ch अमस्मिमो, E अमस्मिमो, cf su 15 and 04 19 —
^८ For अकर्ण cf Kauç. 7 20, and D (schol) ibid — ^९ Ch E Bū
मानडुह, cf Kauç 7 23, and D (schol) ibid — ^{१०} E कस्त —
^{११} Ath Paddh adds as follows इध्मावर्हिः । त्रीहियवौ । शमीपत्रिका
(cf Āçr Gr : 17 3) एतान्सभारान्समुद्रुत्य । अव्यवसयेत्यादि (AV
xix 68. 1, MSS अव्यवसये) गोदानिक तत्त्व — ^{१२} Ath Paddh
तत यदग्ने तपसा तपो ऽग्ने तपस्यामह इति द्वाभ्या (su. III 1 2)
परिसमहयति (see Kauç 57 23) । स मा विचलति (su 23 1) निः
पर्युषति (see ibid. su. 22). The passage contained in this and the
next sūtra is repeated at Kauç. 67 20 fig ; 94-11 fig ; 135. 4 fig, etc —

ङ्मुख उपविश्यान्वारब्धाय^१ शान्त्युदकं करोति । ६ ।
 तत्रैतत्सूक्तमनुयोजयति^२ । ७ । त्रिरेवाग्निं^३ संप्रोक्षति^४
 त्रिः^५ पर्युक्षति । ८ । त्रिः^६ कारयमाणमाचामयति च
 संप्रोक्षति च । ९ । शकृत्पिराडस्य स्थालरूपं^७ कृत्वा सुहृदे
 ब्राह्मणाय प्रयच्छति । १० । तत्सुहृदक्षिणतोऽपेरुद-
 ङ्मुख आसीनो धारयति । ११ । अथास्मा अन्वारब्धाय^८
 करोति । १२ । आयुर्दा इत्यनेन^९ सूक्तेनाज्यं जुहन्मूर्ध्नि^{१०}
 संपातानानयति । १३ । दक्षिणे पाणावश्ममण्डल
 उदपात्र उत्तरसंपातान्स्थालरूप आनयति^{११} । १४ ।
 अमग्निमोजोमानो^{१२} चोदपात्रेऽवधाय । १५ । स्थालरूपे
 पूर्वा शान्त्युदकमुष्णोदकं त्रैकधाभिसमासिच्य^{१३} । १६ ।
 आयमगन्तविता क्षुरेणेत्युदपात्रमनुमन्त्रयते^{१४} । १७ ।

^१ Ch ॥ ०न्वारब्धाय, cf Kauç 44 3 — ^२ Ath Paddh and Daç Kar आयुर्दा इति सूक्तेनानुयोजन — ^३ Daç Kar ०ग्नीन्त०, K P Bb ०ग्नी — ^४ Ch प्रोक्षति, Daç Kar यन्मातलो (etc, xi 6 23 in full) सर्वा इमा आप ओषधय इति (Kauç 9 9) त्रिरेवाग्नीन्तप्रोक्षति (?) — ^५ So K, the rest त्रिष्य० — ^६ Bū त्रिष्य० — ^७ E स्थानी० — ^८ K Bb Ch (prim man) अथास्मान्वारब्धाय (with double sandhi) — ^९ u 13 1 — ^{१०} Ath Paddh कुमारस्य मूर्ध्नि — ^{११} Ath Paddh पुनस्तेनैव सूक्तेन जुहुयात् अग्नमण्डले । पुनस्तेनैव जुहुयात् उदपात्रे । तस्मिन्स्थालरूपं कृत्वा उत्तरसंपातान्सर्वानानयति — ^{१२} So P Bb, Bū Bī अमग्निमो०, K अमग्निमो०, Ch E अमग्नीमो०, Daç Kar अमग्निमगलोर्वाहित (?) उदपात्रे, Ath Paddh अमग्निमोजोमानोयसहिते (?) उदपात्रे, cf su 2 and 54 1) — ^{१३} K P Bb त्रैकधाभि०, cf Kauç 54 19 — ^{१४} vi 8 1, Ath Paddh and Daç Kar आयमगन्तविता क्षुरेणेत्युदपात्रमनुमन्त्रयते 'But Daç Kar in citing the verses in full substitutes viii 2 17 for vi 8 3, cf the following sūtras

अदितिः श्मश्रुत्व्युन्दति^१ । १८ । यत्सुरेणेत्युदकपत्तं^२ श्मुर-
मद्भि श्रुत्य^३ त्रिः^४ प्रमार्ष्टि^५ । १९ । येनावपदिति^६ दक्षि-
णस्य केशपक्षस्य दर्भपिञ्जल्या केशानभिनिधाय^७ प्रच्छिद्य
स्थालरूपे करोति । २० । एवमेव द्वितीयं करोति । २१ ।
एवं तृतीयम् । २२ । एवमेवोत्तरस्य केशपक्षस्य क-
रोति^८ । २३ । ॥ ४ ॥ ॥ ५३ ॥

अथ नापितं समादिश्यत्सुखन्वप^९ केशश्मश्रुरोम परि-
वप नखानि च कुर्वेति^{१०} । १ । पुनः प्राणः पुनर्मैत्रिन्द्रि-
यमिति^{११} विनिर्मृज्य^{१२} । २ । त्वयि महिमानं सादयामीत्य-
न्ततो योजयेत्^{१३} । ३ । अथैनमुप्रकेशश्मश्रुं कृत्तनखमाप्ता-
वयति^{१४} । ४ । हिरण्यवर्णा^{१५} इत्येतेन सूक्तेन गन्धप्रवादा-
भिरलंकृत्य^{१६} । ५ । स्वक्तं म^{१७} इत्यानक्ति^{१८} । ६ । अथैनमहतेन

^१ vi 68 1, K श्मश्रुत्व्यु — ^२ viii 2 17 — ^३ K Bū Bh Ch
(sec. man) उदकपत्तं Bū P Ch (prim man) उदकपात्र, E उदकपात्र —
^४ So all MSS except K which reads 'त्रि' श्रुत्य, Ath Paddh चुरद्योतन
करोति — ^५ So K, the rest त्रिष्ण — ^६ vi 68 3 — ^७ Ath Paddh दर्भपिञ्ज-
लीसहिताम्केशान् — ^८ Ath Paddh ततो दक्षिणस्य केशपक्षस्य उत्तरस्य
केशपक्षस्य उदग पुन पुन तृप्त (for उप्त) । सकृत्सकृत्तच — ^९ Ath
Paddh and Daç Kar अथ नापितप्रिय — ^{१०} Cf Par Gr ii 1 91,
Ar Gr i 1 17 — ^{११} vi 3 1 vi 6 1 — ^{१२} KP Bū Bh
निर्मृज्य Ath Paddh and Daç Kar अर्धमुण्डिते शिरसि एताभ्या पुन
चुरसस्कार — ^{१३} Ath Paddh देवदत्तश्मश्रुणो त्वयि महिमान (MSS
मयिमाना) सादयामि — ^{१४} Thus emended K Bū Bh P Ch and Daç Kar
कृत° E Bū कृत° — ^{१५} i 30 1 — ^{१६} Ath Paddh and Daç Kar हि
रण्यवर्णा इति सूक्तेन कनशोदकमभिमम्याप्तावयति यत्ने गन्ध इति
तिर्मुक्ति (vi 1 20 3) गन्धपुष्पाद्यभिमम्य, cf Kauç 13 17 —
^{१७} vi 30 1 — ^{१८} Ch 'त्यनक्ति' these two words are wanting in E,
Daç Kar and Ath Paddh कञ्जलमभिमम्य (MSS काञ्जल) चविणी (?)
अञ्जन करोति —

वसनेन परिधापयति परि धत्तेति डाभ्याम्^१ । ७ । एह्य-
श्मानमा तिष्ठेति^२ दक्षिणेन पादेनाश्ममण्डलमास्याय
प्रदक्षिणमग्निमनुपरिणीय।८। अथास्य वासो निर्मुणाति^३
यस्य ते वास इत्येतया^४ । ९ । अथैनमपरेणाहतेन वसने-
नाह्लादयत्ययं वस्ते गर्भं पृथिव्या इति पञ्चभिः^५ । १० ।
यथा द्यौर्मनसे चेतसे धिय इति^६ महाव्रीहीणां स्याली-
पाक अपथित्वा शान्त्युदकेनोपसिध्याभिमन्त्र्य प्राशय-
ति^७ । ११ । प्राणापानावोजो ऽसीत्युपदधीत^८ । १२ । तुभ्यमेव
जरिमन्त्रिति^९ कुमारं मातापितरौ पिः संप्रयच्छेते^{१०} । १३ ।
घृतपिण्डानाशयतः^{११} । १४ । चूडाकरण^{१२} च गोदानेन व्या-

^१ ॥ १३ २ ३ — ^२ ॥ १३ ४ — ^३ Pi has a colon here, Daç. Kar आचार्य (१) वस्त्र समर्पयति, Ath Paddh उत्तरवास च दत्तं गृह्णा-
त्युपाध्याय — ^४ ॥ १३ ५ — ^५ xiii 1 16 20 — ^६ ॥ १३ १,
vi. 41 1 For the first of these pratikas and several others following
in this and the next four chapters of the आपुष्यमथ Ath Pariç
34 4 यथा द्यौर्मनसे चेतसे धिय इति तुभ्यमेवासीद्वा ते मुचामि त्वोत
देवा आवतस्त उप मियमन्त्रकाय मुह्यव आ रभस्त प्राणाय मनो (MSS
नम) विषासहिमित्याधुषाणि । ४१. The pratikas are ॥ १३ १, १७ १, २८ १,
■ १ ॥ ११ १ (i १०. ४) iv १३ १, v २० १ vi ३१ १, vii १ १, २
१, xi ४ १, xii १ ५ cf Kaç. 52 १८ ५७ ३१ etc — ^७ Daç Kar
माणवक (Cod माणवक) — ^८ ॥ १६ १, १७ १, cf the preceding
note — ^९ ॥ २८ १, cf note ६. — ^{१०} Daç Kar परस्पर प्र-
यच्छेते (Cod *यच्छति) । प्रथम पिता मातु । द्वितीय माता पितु तृतीय
पिता मातु Ath Paddh घटसूक्तावृत्ति — ^{११} Daç. Kar पुनरनेनैव
सुक्तेन चीन्धृतपिण्डान्प्रत्येकप्रत्येक सपात्याभिमन्त्र्य कुमार प्राशयति । ततः
पूर्वोक्तानि चत्वारि परिदानानि ददाति (cf su. १७ and the notes to Kaç.
5६ १६ १७ and १८) इति गोदान Ath Paddh. कुमारपितो (Cod. कुमार
पि०) प्राशयति (१) पूर्वोक्तानि च चत्वारि परिदानानि ददाति । इति
गोदान समाप्त Both paddhais treat the नामकरण of which cere-
mony the परिदानानि form a part (see Kaç. ■ १८, note), before
the गोदान — ^{१२} Ch K P B चूडकरण —

ख्यातम् । १५ । परिधापनाश्ममण्डलवर्जम्^१ । १६ । शिवे
ते स्तामिति^२ परिदानान्तानि^३ । १७ । पार्थिवस्य मा प्र
गामेति^४ चतस्रः सर्वाण्यपियन्ति । १८ । अमस्मिभोजो-
मानी^५ च दूर्वा च केशांश्च शकृत्पिण्डं चैकधाभिसमा-
हत्य^६ । १९ । शान्तवृक्षस्योपर्यादधाति । २० । अधिकरणं
ब्रह्मणः कंसवसनं गौर्दक्षिणा । २१ । ब्राह्मणान्भस्तेनोपेक्ष-
न्ति । २२ । ॥ ५ ॥ ॥ ५४ ॥

उपनयनम्^७ । १ । आयमगन्धिति मन्त्रोक्तम्^८ । २ ।
'यत्सुरेणेत्युक्तम्' । ३ । येनावपदिति^९ सकृदपिञ्जलि^{१०} । ४ ।

^१ Ath Paddh adds शेष गोदानवत् । नुभमेवेति (॥ ३३ ॥ १) अनुयोजन
शान्तवृक्षे (cf Kauç. 53 6), Daç Kar treats the वृक्षाकरण in full
(अथ सप्तसरे द्विसप्तसरे वा वृक्षाकरणमुच्यते) agreeing with the
Ath Paddh in employing ॥ 28. 1 in connection with the शा-
न्त्युदक — ^२ vii 2 14 — ^३ Cf Kauç 59 18 note, Daç Kar
इति वृक्षाकरण — ^४ ॥ 29 1, xii 1 59 cf for the second pratika
the आयुष्यगर sū. 11, note. — ^५ So PBh, KBi Bū अमस्मिभोजो, Ch E
अमस्मिभोजो, cf Kauç. 53 2, 13 — ^६ Ch ॥ *कधाभि समाहत्य, Bī
*कधाभि, cf Kauç 53 18 — ^७ Daç Kar and Ath Paddh
गर्भपक्षमे गर्भाष्टमे वा गोदानिकं तत्र । आन्धभागाते शान्त्युदकं करोति ।
आ यातु मित्र (॥ 8 1 cf sū 18) इति सूक्तनानुयोजन । मातली
(xi 6 23) अति । ततो ऽभ्याताजानि जुहोति । तत्र मातृवक
आत्मसमीपे प्राहमुख उपविश (१) । आयुर्दा इति सूक्तन (॥ 13) आयु
जुहोति । कुमारस्य मुग्धं दक्षिणे पाशावस्ममण्डलेन उदपावे । उत्त-
रसपाताम्बूलरूपे आनयति । त्रिः वृक्षावृत्ति, cf Kauç 53 6 fg —
^८ vi 68 1, Daç Kar and Ath Paddh दूर्वा शान्त्युदकमुष्णोदकं चैकधा
कृत्वा आयमगन्धिति उदपावमनुमचयते, cf Kauç 53 16 17 —
^९ vii. 2 17, Daç Kar and Ath Paddh चुरमार्वजं चण्येनेति (vi
68. 1^९) उदकं गृह्य । आदित्या इति (vi 68 1^९) अदिति इत्येकया
(vi 68. 2) उदन, cf Kauç. 53 17 fg — ^{१०} vi 65 3. — ^{११} Thus Bu
alone, the rest *पिञ्जली, Daç Kar and Ath Paddh वपनं करोति
(Ath Paddh केशकेदनं) सकृत् । दर्भपिञ्जलीवर्ज, cf Kauç 53 20 —

लौकिकं च समानामा परिधानात्^१ । ५ । उपेतपूर्वस्य
नियतं सवान्दास्यतो^२ ऽग्नीनाधास्यमानः^३ पर्यवेतव्रतदी-
क्षिष्यमाणानाम् । ६ । सीष्णोदक शान्त्युदकं प्रदक्षिणम-
नुपरिणीय पुरस्तादग्नेः प्रत्यङ्मुखमवस्थाप्य^४ । ७ । आह
ब्रूहि^५ । ८ । ब्रह्मचर्यमागमुप मा नयस्वेति^६ । ९ । की नामासि
किंगोच इत्यसाविति^७ यथा नामगोचे भवतस्तथा प्रब्रू-
हि^८ । १० । आपर्पेय मा कृत्वा बन्धुमन्तमुपनय^९ । ११ ।
आपर्पेयं त्वा कृत्वा बन्धुमन्तमुपनयामीति^{१०} । १२ । ओं
भूर्भुवः स्वर्चैनदोमित्यञ्जलाबुदकमासिञ्चति^{११} । १३ । उत्तरो
ऽसानि ब्रह्मचारिभ्य इत्युत्तमं पाणिमन्वादधाति^{१२} । १४ । एष
म^{१३} आदित्यपुत्रस्तन्मे गोपायस्वेत्यादित्येन समीक्षते^{१४} । १५ ।
अपक्रामन्पीरुषेयादृणान^{१५} इत्येनं बाहुगृहीतं प्राञ्चमव-

^१ Daç Kar and Ath Paddh give the लौकिक in full as at Kauç 54 1 7 अथ नापितप्रिय (Ath Paddh अथ नापित समादिशति) etc — ^२ E सवा, k Bū Ch P Bh सवा cf Kauç 60 1, 67 6 —

^३ L Bh Ch (sec man) *धास्यमान is the passage to be emended to ऽग्नीनाधास्यमानस्य? Or are these words an interpolation from Kauç 10 1 (अग्नीनाधास्यमान सवान्वा दास्यन्तवत्तर ब्रह्मोदिकमपि दीपयति)? — ^४ Ath Paddh उपवेष्टयति — ^५ Bh ब्रूहि, Ath Paddh, and Daç Kar तावदाचार्यो ब्रूयात् । आह ब्रूहि — ^६ Ath Paddh and Daç Kar ब्रह्मचारी वदति — ^७ Ath Paddh and Daç Kar पुनराचार्यो वदति — ^८ Daç Kar पुन ब्रह्मचारी । अमुकगोच अमुकनाम (!) अमुकशर्मो ऽह अमुकप्रवरो ऽह — ^९ Ch (sec man) inserts मा between उप and नय but this is again erased — ^{१०} Ch omits इति — ^{११} Daç Kar and Ath Paddh अञ्जलि पूरयित्वा । आदित्याय अर्घ्यं ददाति — ^{१२} Daç Kar ब्रह्मचारिण पाणी गृहीत्वा, Ath Paddh दक्षिण पाणि गृहीत्वा — ^{१३} So emended, all MSS of the text and Ath Paddh मा, Daç Kar मादित्य — ^{१४} So all MSS, except Ch (sec man) *दित्यमीक्षते, but this correction is again cancelled so that *दित्येन समीक्षते is the final reading of the MS, Daç Kar एष मादित्यपुत्र । चद्वय तमसस्वरि (iii 53 7) आदित्य निरोक्षते — ^{१५} iii 100 1 —

स्थाप्य दक्षिणेन पाणिना नाभिदेशे ऽभिसंस्तभ्य जप-
ति^१ । १६ । अस्मिन्वसु वसवो धारयन्त् विश्वे देवा वसव
आ यात् मित्रो ऽमुचभूयादन्तकाय मृत्यव आ रभस्व
प्राणाय नमो विषासहिमित्यभिमन्त्रयते^२ । १७ । अथापि
परित्वरमाण^३ आ यातु मित्र इत्यपि^४ खल्वेतावतैवोप-
नीतो^५ भवति^६ । १८ । प्रष्टाद्य ची-प्राणायामान्कृत्वाव-
ष्टाद्य^७ " वत्सतरीमुदपाचे समवेक्ष्येत्^८ । १९ । समिन्द्र नः
सं वर्चसेति^{१०} द्वाभ्यामुत्सृजन्ति^{११} गाम् । २० । ॥ ६ ॥ ॥ ५५ ॥

अद्याया दुहितेति द्वाभ्यां^{११} भाद्रमौर्जीं मेखला वधा-
ति^{१२} । १ । मित्रावरुणयोस्त्वा हस्ताभ्यां प्रसूतः प्रशिषा
प्रयच्छामीति पालाशं दण्ड^{१३} प्रयच्छति^{१४} । २ । मित्रावरुणयो-

¹ Ath Paddh त ब्रह्मचारिण बाहु गृहीत्वा प्राहमुख उपविशति
उपाध्याय । दक्षिणेन पाणिना नाभिदेशे सन्तभ्य जपति । आचार्य ।
दक्षिणेन हस्तेन ब्रह्मचारिणाभिदेशे (Cod ब्रह्मचारी*) सख्युश्च जपति —
² 1 9 1 80 1 m 8 1 vi 53 1 vii 1 1 2 1 xi 4 1 xii
1-5 of the आयुष्यगण Kaṇḍ 34 II note, Ath Paddh पचपटलि
काया यथादिष्टान्तया पठितान्मुक्तान् — ³ Ch *चरमाणो —
⁴ m 6 1 — ⁵ E *तावतो* Ch (prā man) *तावती* — ⁶ Ath
Paddh and Daṣ Kaṇ यदाचार्यत्वर भावति (Daṣ Kaṇ अथ च आ
चार्यं प्रशस्य) । तदा आ यातु मित्र इति सूक्तं गणस्थाने जपति । आचार्य
उपनयमान इत्येकया xi 5 3) जपति । अह इद्रेभिरिति सूक्तेन (ii 10)
पादपाद वाचयति ब्रह्मचारिण — ⁷ E *प्राण* — ⁸ h *वत्साय
Daṣ Kaṇ *वसाय* ⁹ So only E the r st वत्सतयुंदपात्रे Daṣ
Kaṇ अवसाय (') उदपात्रे वत्सतरीमुख निरीचयेत् Ath Paddh अव
साय वत्सतरी (') उदपात्रेण मुख निरीचते (') ब्रह्मचारी (') — ¹⁰ vi
9* 2, vi 53 3 — ¹¹ Ath Paddh (both MSS) उह्वजन्ति — ¹² vi
13* 4 5 — ¹³ Ath Paddh and Daṣ Kaṇ कटिप्रदेशे वध्नाति । पुनर्मेदिनि
यमिति (vii 67 1) यज्ञोपवीतं ददाति — ¹⁴ Wanting in K — ¹⁵ Daṣ
Kaṇ treats this and the following two sūtras as follows मित्रावह
णयोस्त्वा प्रयङ्गामि यज्ञोपवीतमसि यज्ञस्य त्वा यज्ञोपवीतेनोपन

स्त्वा हस्ताभ्यां प्रसूतः ग्रशिषा प्रतिगृह्णामि । सुश्रवः^१
 सुश्रवसं मा कुर्ववक्रो ऽविश्रुरो ऽहं भूयासमिति प्रतिगृ-
 ह्णाति । ३ । श्येनो ऽसीति^२ च । ४ । अथैन व्रतादानोयाः
 समिध आधापयति^३ । ५ । अग्रे व्रतपते व्रतं चरिष्यामि
 तच्छ्रेयं तत्समापेयं तन्मे राध्यतां तन्मे समृध्यतां तन्मे
 मा व्यनशत्तेन^४ राध्यासं तस्ते प्रववीमि तदुपाकरोमि
 अग्रे व्रतपतये स्वाहा^५ । ६ । वायो व्रतपते । सूर्य व्रत-
 पते । चन्द्र व्रतपते । आपो व्रतपन्त्यो । देवा व्रतप-
 तयो । वेदा व्रतपतयो । व्रताना व्रतपतयो व्रतमचा-
 रिष^६ तदशक तत्समाप्तं तन्मे राद्धं तन्मे समृद्धं तन्मे मा^७
 व्यनशत्तेन राद्धो ऽस्मि तद्वः प्रववीमि तदुपाकरोमि
 व्रतेभ्यो व्रतपतिभ्यः स्वाहेति^८ । ७ । अथैन वद्धमेखलमा-

ह्यामोति माणवकस्य दक्षिणवाङ्मसुदुत्य वामस्कन्धी च धारय (१) श्येनो
 ऽसि ब्रह्मचारी (Cod ब्रह्मचारिणो) दृढ प्रतिगृह्णाति सुश्रव
 भूयासम् । तूष्णीं कृष्णाग्निं ददाति Ath Paddh दण्ड प्रतिगृह्णा
 ति ब्रह्मचारी असितर्षलेन (Iboth MSS) ददाति । प्रशापते न त्वदे
 तान्यस्य इति (vi 80 3) —

^१ Thus emended MSs and Daç Kar सुश्रव cf Par Gr ii 4 1, Aqr Gr i 22 21 Gobh Gr iii 10 41 — ^२ vi 48 1 — ^३ E आधापयति Ath Paddh and Daç Kar पुष्पाक्षिता अञ्जलि (Daç Kar पुष्पोदकाञ्जलि) पुरयित्वा । आज्येनाभिधायं । ब्रह्मचारिव्रत द्वाद-
 शवर्षिक वा पञ्चवर्षिक वा त्रिवर्षिक वा एकवर्षिक वा अहोरात्र वा रो
 मनवधारण । अचारचोरभोजन । अधश्चयन । यथाशास्त्रविहित यथा
 स्मर्यमाणधर्मक । यथाशक्त्या चरिष्यामि तदपी निवेदयामि । अग्रे
 स्वाहा । तत्र मे ऽविघ्नमस्तु तथा अस्तु इति ब्रूयात् । अग्रे स्वाहा । पुनरञ्जलि
 पुरयित्वा उदकेनाभिधायं । यथाप्राक्यदित तद्गुरवे निवेदयामि तत्र मे
 ऽविघ्नमस्तु । एव गुरवे नमः । अग्रे व्रतपत ब्रूयादि षष्ठी समिध आद-
 धाति — ^४ Daç Kar (twice) व्यनशत्तेन Are the words to be emended
 to विनशत्तेन or नीनशत्तेन? cf sū. 7 — ^५ Cf VS i 5; 11 28 Maitr S
 iv 9 24, TS i 5 10 3, Tait Ār iv 41 3-6, Çankh Çr iv 8.6, 12.8 —
^६ B: अचार्य — ^७ Is the word to be emended to मा? cf. sū. 6. — ^८ Ch has

हितसमित्कं^१ सावित्रीं वाचयति । ८ । पच्छः प्रथमम् । ९ ।
ततो ऽर्धचंशः । १० । ततः संहिताम् । ११ । अथैनं
संशस्त्यग्रेष्वासि ब्रह्मचारिन्मम चापो ऽशान कर्म कुहूर्ध्व-
स्तिष्ठन्मा दिवा स्वाप्सीः^२ समिध आधेहि^३ । १२ । अथैनं^४
भूतेभ्यः परिददात्यग्रे^५ त्वा परिददामि ब्रह्मणे त्वा परि-
ददाम्युदङ्ग्राय^६ त्वा मूर्त्वाणाय^७ परिददामि शत्रुंजयाय त्वा
स्वाचाणाय परिददामि मार्तुंजयाय^८ त्वा मार्तुवाय^९ परि-
ददाम्यघोराय त्वा परिददामि तक्षकाय त्वा वैशालेयाय
परिददामि हाहाहूहूभ्यां त्वा गन्धर्वाभ्यां^{१०} परिददामि यो-

the numbers २ ३ etc before the colons, Daç Kar fills out as follows, in accordance with sūtra ६ चयो व्रतपते (Cod *पतये) व्रत चरिष्यामि वायवे (Cod वापो) व्रतपतये स्वाहा । २ । सूर्य व्रतपते (Cod *पतये) व्रत च* सूर्याय व्रतपतये स्वाहा । ३ । etc इति अष्टौ व्रतानि, Ath Paddh . इत्यष्टौ मन्त्रा कल्पजा Cf 1S 1 6 6 3 —

^१ E *समित्क — ^२ P B₁ स्वाप्सी — ^३ Daç Kar अथाचार्यं आचारं कथयति । स्वस्थाने उपविश्य अग्रेष्वासि ब्रह्मचारिन्मम गीरपो (१) कुर्या (Cod *यात्) । मा दिवा स्वाप्सी । नित्यं भोजनकाले अपो ऽशान कर्म कुह । कर्ध्वस्तिष्ठन्मा कुप निरीक्षये (Cod *येत्) । मा वृषारोहणं कुह । मा यज्ञाय (१) कुह । बाढमिति । इत्येवमादि आचारान्कथयति । करवाणीति ब्रह्मचारी वदति Cf Açv Gr 1 2° 2, Çankh Gr 11. 4 5, Gobh Gr 11 10 34, Par 11 3 2, Çat Br 11 5 4 5 —

^४ Ath Paddh अथैनं भूतेभ्यः परिददामीति षोडश परिदानानि ददातीति, Daç Kar ततः षोडश परिदानानि ददाति । अथैनं भूतेभ्यः परिददाम्यग्रे etc as above — ^५ Thus emended All MSS and Daç Kar (cf the preceding note) परिददाम्य*, it is probably an old error, due to the subsequent occurrences of the word in the formula —

^६ Ch *ये, Bb *पय — ^७ Daç Kar उदङ्ग्राय — ^८ KB₁ मूर्त्वाणाय, Daç Kar. मूर्त्वाणाय — ^९ So emended, KP Bb B₁ मार्तुंजयाय, Ch E B₁ and Daç Kar मार्तुंजयि, Pet Lex emends to मार्तुंजयि (dative of मार्तुंजयी) — ^{१०} So emended, KP Bb B₁ E मार्तुंजयि, Ch B₁ and Daç Kar मार्तुंजयि, this latter reading is emended to मार्तुंजयि by the Pet Lex to match the emended मार्तुंजयि, see the preceding note. Cf also viii 10 23. — ^{११} Ch here inserts स्वा, above the line —

गक्षेमाभ्यां त्वा परिददामि भयाय च त्वाभयाय^१ च^२ परि-
ददामि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः परिददामि सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः
परिददामि विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यः परिददामि सर्वेभ्यस्त्वा^३
भूतेभ्यः परिददामि सप्रजापतिकेभ्यः^४ । १३ । स्वस्ति
चरतादिहेति मयि रमन्तां ब्रह्मचारिण इत्यनुगृह्णीयात्
। १४ । नानुप्रणुदेत् । १५ । प्रणोतीरभ्यावर्तस्वेत्यभ्यात्म-
मावर्तयति^५ । १६ ।

यथापः प्रवता^६ यन्ति यथा मासा अहर्जैरम्^७ ।

एवा मा ब्रह्मचारिणो धातरायन्तु^८ सर्वदा ॥

स्वाहेत्याचार्यः समिधमादधाति^९ । १७ । ॥ ७ ॥ ॥ ५६ ॥

आज्ञाया दुहितेति ब्राभ्या^{१०} भाद्रमौर्जीं मेखलां ब्रा-
ह्मणाय वध्नाति । १ । मौर्वीं श्रुतियाय धनुर्ज्या^{११} वा । २ ।
शौमिकी वैश्याय । ३ । मित्रावरुणयोस्त्वा हस्ताभ्यां

^१ E and Daç Kar भयाय च त्वाभयाय — ^२ Wanting in K. —

^३ Daç Kar reads the passage beginning here as follows सर्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यस्त्वा । मुख्याणाय (' for मुख्याणाय) त्वा । सप्रजापतिकेभ्यः परिद-
दामि । त्रीह्रियवशमीभिश्चोदकेन अभिनञ्च मर्भिं दद्यात् । इति परि-
दान — ^४ Cf Çat Br xi 5 4 3, Açv Gr : 20 8, Çañkh
Gr iv 18 2 — ^५ vi 10 1, Daç Kar and Ath Paddh अधर्चनं

आत्मसमुख करोति — ^६ Bu प्रवता Daç Kar पर्वता — ^७ P
•जुर — ^८ Ch धारयन्तु, Daç Kar reads the last two padas as
follows एवा वा ब्रह्मचारिणो धातरायन्ति कल्पता (0), Ath Paddh
यथाप प्रवता पत्येकया कल्पजया Cf Jaitt Ar vii 3, Taitt Up
i 4 3 — ^९ Daç Kar and Ath Paddh add here ततः अध्याता

नानि जुहोति । वाताज्जात (iv 10 1, cf Kauç 52 9) इति शङ्ख
मणि सपात्याभिमञ्च शीवाया वध्नाति । ततः सध्यावदनं करोति. Ath.
Paddh सध्यालोकवद्भूरोनि (' for सध्या वपद्भूरोति'), cf Kauç 37 16,
note — ^{१०} vi 133. 4, 5 — ^{११} Ch B धनुर्ज्या —

प्रसूतः प्रशिषा प्रयच्छामीति पालाशं दण्डं ब्राह्मणाय
 प्रयच्छति । ४ । आश्वत्थं क्षत्रियाय । ५ । न्ययोधावरोहं
 वैश्याय । ६ । यद्यस्य दण्डो भज्येत यच्चृते चिदभिप्रियं^१ इत्ये-
 तया लभ्याभिमन्त्रयते । ७ । सर्वं च शीर्णे भिक्षे नष्टे^२ उन्यं
 कृत्वा पुनर्मैत्रिन्द्रियमित्यादधीत^३ । ८ । अथ वासांसि । ९ ।
 ऐण्येयहारिणानि ब्राह्मणस्य । १० । रौरवपार्श्वतानि^४ क्षत्रि-
 यस्य । ११ । आज्ञाविकानि वैश्यस्य । १२ । सर्वेषां
 क्षौमशाणकम्वलवस्त्रम्^५ । १३ । काषायाणि । १४ ।
 वस्त्रं चाप्यकाषायम्^६ । १५ । भवति^७ भिक्षा देहीति ब्रा-
 ह्मणश्चरेत्^{१०} । १६ । भिक्षां भवती ददात्विति क्षत्रियः । १७ ।
 देहि भिक्षां भवतीति वैश्यः । १८ । सप्त कुलानि ब्राह्म-
 णश्चरेत्क्षौणि क्षत्रियो द्वे वैश्यः । १९ । सर्वं यानं चरेद्भिक्षं
 स्तेनपतितवर्जम् । २० । मय्यय इति "पञ्चप्रश्नेन जुहो-
 ति । २१ । सं मा सिञ्चन्त्विति" विः^{११} पर्युक्षति^{१२} । २२ ।
 यदमे तपसा तपो ऽमे तपस्तप्यामह इति द्वाभ्यां^{१३} परि-

^१ xiv 2 47 — ^२ vii 67 1 — ^३ KE °दधीत — ^४ KP
 B1 Bh °पारिव्रतानि — ^५ ECh (sec man) °द्याण — ^६ Ch °वस्त्र —
^७ K °यायका — ^८ KP Bh °काषायो (for °काषाय ओ the latter
 belonging to the next sūtra?) — ^९ Ch P have a colon here perhaps
 misunderstanding भवति as the verb and joining it to the previous
 sūtra? — ^{१०} Ath Paddh and Daç kar अथ स्थाने सन्ध्यालोकापङ्क-
 रोति (cf Kauç 56 17 note) । भिक्षा च । माता प्रथमं भिक्षा ददाति ।
 ओ स्वस्ति गृहीत्वा । भिक्षा ब्रह्मचारी गुरवे निवेद्य । भिक्षा भो इति
 मन्त्रेण । आचार्यं प्रतिगृह्णाति । सुभिक्षा भोरिति (I) — ^{११} vii 62 2 —
^{१२} vii 33 1 — ^{१३} Da Ch E Br विष्णुः — ^{१४} Ath Paddh and Daç
 kar ततो अधिकार्यं करोति । अव्यवसयेति (Cod अव्यवसयेति, xix 69 1)
 क्षपति । स मा etc as Kauçika — ^{१५} vii 61 1 ° —

समूहयति । २३ । इदमापः प्रवहतेति^१ पाणी प्रक्षालयते^२ । २४ ।
 सं मा सिञ्चन्विति^३ चिः^४ पर्युक्षति^५ । २५ । अग्रे समिध-
 माहार्षमित्यादधाति चतस्रः^६ । २६ । एधो ऽसीत्यूपमक्षं
 भक्षयत्या निधनात्^७ । २७ । त्वं नो मेध^८ इत्युपतिष्ठते^९ । २८ ।
 यदन्नमिति^{१०} तिसृभिर्भैक्षस्य जुहोति । २९ । अहरहः
 समिधं ज्ञाहृत्यैवं सायं प्रातरभ्यादध्यात् । ३० । मेधाजनन
 आयुषैर्जुहुयात्^{११} । ३१ । यथाकामं द्वादशराचमरसाशी भ-
 वति^{१२} । ३२ । ॥ ८ ॥ ॥ ५७ ॥

^१ vii 28 3 — ^२ B₁ *क्षालयति — ^३ vii 33 1 — ^४ Bu Ch E B₁
 त्रिय्य* — ^५ Ath Paddh and Daç Kar पुनं चि पर्युक्षति । अपये
 त्वा जुष्टं प्रोक्षामि — ^६ xix 64 1, Ath Paddh and Daç Kar
 चतसृभिः प्रक्षिप्तं समिधमादधाति Then follow in Daç Kar four verses
 corresponding to xix 64 1-4 with the following variants Verse 1st,
 यक्षति for यक्षतु 2nd, भोजय for वर्धय and at the end of the verse
 there is added दीर्घमायुः कृणोतु मे, 4th, आचार्याय for आ शस्य —
^७ vii 89 4, E निधानात् — ^८ vi 108 1 — ^९ Ath Paddh अपि —
^{१०} vi 71 1-3, Daç Kar cites the verses in full substituting vi 71 2nd
 for vi 71 3rd वैद्यानरी(नो) अदध्वस्तनूपा चन्तस्त्रिषाति दुरितानि वि-
 न्धा — ^{११} For the आयुष्यगण see Kauç 54 11 note, for the मेधाजनन
 Kauç 10 1 fg — ^{१२} The Ath Paddh adds a chapter of वेदव्रतानि
 to wit विधवनं अन्नस्त्रिमिते भोजनं । अथ शयित्वं । नैस्तव्रतं (?)
 द्वादशराचं चरेत् । तच्चभावात् द्विजानां नार्हं इति वचनात् ॥ अथा-
 न्दिके वेदव्रतं करोति । स्थण्डिले ऽपि स्थापयित्वा वपनं करोति ।
 पुष्पाचित्ताङ्गलिं पूरयित्वा आज्येनाभिषार्यं । वेदव्रतं सावत्सरिकं रोम-
 नखानि (?) धारयन् यथाशास्त्रविहितं । यथास्मार्द्धमाणधर्मकं । यथाशक्त्या
 चरिष्यामि etc (as in Kauç 56 5 note) तथास्त्रित्वाचार्यो ब्रूयात् ।
 अपये व्रतपतय इत्यष्टौ समिधं आदधाति । इति वेदव्रतग्रहणं समाप्तं ॥
 अथ वेदव्रतदीर्घमुच्यते । इदावत्सरायेति चतसृभिः कौशिकोक्तं (4th 1)
 आज्यं जुहुयात् । समिधो ऽभ्यादध्यात् । एतदनन्तरं सर्वं पूर्ववत्करोति ।
 अभ्यातानाद्युत्तरतश्च इति वेदव्रतं समाप्तं ॥ अथ कल्पव्रतं परमासिकं करो-
 ति । ग्रहणमुद्दीर्घं वेदव्रतवत्करोति ॥ अथ मृगाव्रतं (both MSS) उच्यते ।
 षड्राचमर्थे अन्यचस्रश्च (MSS अन्यस्रश्च, x x 68 1) वपति । स्थण्डिले ऽपि

भद्राय कर्णः क्रोशतु भद्रायास्त्रि वि वेपताम् ।

परा दुःष्वभ्यं सुव यद्भद्रं तन्न आ सुव ॥

अस्त्रिवेपं दुःष्वभ्यमार्तिं पुरुषरेषिणीम्^१ ।

तदस्मदश्विना युवमप्रिये प्रति मुञ्चतम्^२ ॥

यत्पार्श्वदुरसो मे अद्वाद्वाद्वाद्वावेपते ।

अश्विना पुष्करस्रजा तस्मान्नः पातमहसं

इति कर्णं क्रोशन्तमनुमन्त्रयते । १ । अस्त्रि वा स्फुरत्^३ । २ ।

वि देवा जस्योत देवा आवतस्त उप प्रियमन्तकाय

मृत्यव आ रभस्व प्राणाय नमो विधासहिमित्यभिम-

न्त्रयते^४ । ३ । ब्राह्मणोक्तमृषिहस्तश्च । ४ । कर्मणे वां वेपाय वा

सुकृताय वामिति^५ पाणी प्रक्षाल्य । ५ । निर्दुरमण्य^६ इति सं-

धाव्या^७ । शुद्धा न आप इति^८ निषीव्य जीवाभिराचम्य^{९,१०} । ७ ।

एहि^{११} जीवमित्याज्ञनमणि बध्नाति । ८ । वाताज्जात^{१२} इति

आपयित्वा चपन करोति । मेखलाघघोपवीतदण्डादान यथोक्त करोति (Kauç 58 1 fg) । पुष्पाचिताञ्जलि पूरयित्वा । मृगाश्चरत अगस्तमिते भोजन । अधश्चित्त विषयश्च अस्तमिते भोजनं । असीरभोजन । रोमन-
छानि धारण (!) । यथाशास्त्रविहित etc. (like the वेदव्रत above) । इति मृगाश्चरत । विधासहिमत विराच वा चतुराच ग्रहण चहीषण । मृगाश्च-
रतयत्करोति ॥ यमव्रत ब्राह्मणराच मृगाश्चरतकरोति । व्रताते धेनुर्दक्षिणा ।
ब्रह्मचारी ददाति —

^१ Ch E P B: दुष्वभ्य — ^२ K ०वेव — ^३ K Bh ०रेवशी — ^४ K सुवता — ^५ K B Ch E B: पातु — ^६ Ch स्फुरत्, E स्फुरत् —

^७ in 31 1, iv 13 1, v 30 1 vi 39 1, viii 1 1, 2 1, xi 4 1, xvi 1-5, cf the आयुष्यगण Kauç 54 11, note — ^८ E has a colon here. — ^९ VS : 6 TS : 1 4 1, Taitt. Br iii 4 1, Maitr S 1 1 4, cf Kauç 1 11 — ^{१०} xvi 2 1 — ^{११} xii 1 30 — ^{१२} D (schol) to Kauç 4 जीवा शेति चतसृभि (xix 69 1-4) — ^{१३} MSS ०चम्येहि with Vedic sandhi (Whitney 127, end) — ^{१४} iv 9 1 — ^{१५} iv 10. 1, cf the Paddhatis, Kauç. 56. 17 note —

कृशनम्।९। नव प्राणानिति^१ मन्त्रोक्तम्।१०। घृतादुक्षप्रमा
त्वा चृतत्तृभिष्टा मुञ्चामि त्वीत देवा आवतस्त उप प्रि-
यमन्तकाय मृत्यव आ रभस्व प्राणाय नमो विषासहि-
मित्यभिमन्त्रयते^२।११। निर्दुरर्मण्य^३ इति सर्वसुरभिचूर्णैर-
रण्ये ऽप्रतीहारं^४ प्रलिम्पति।१२। अथ नामकरणम्^५।१३।
आ^६ रभस्वेमामित्यविद्धिन्नामुदकधारामालम्बयति^७।१४।
पूतुदाहं^८ बध्नाति^९।१५। पाययति^{१०}।१६। यत्ते वास^{११}
इत्यहतेनोत्तरसिचा प्रछादयति^{१२}।१७। शिवे ते स्तामिति

^१ v 28 1 — ^२ v 28 14, 12, 13, iii 11 1, iv 13 1, vii 13 1, v 30 1, vii 32 1, viii 1 1, 2 1, xi 4 1, xvii 1-5, cf the चायु-
यगण, Kauç 54 11, note — ^३ Ch *मन्त्रयति — ^४ xvi 2 1 —
^५ Ch III Bū प्रति*, cf Kauç 28 11 Or is प्रतीहार the right reading
as in Kauç 29 22? — ^६ Daç Kar and Ath Paddh एकादशे ऽहनि
द्वादशे वा त्रयोदशे वा मासे वा प्रथमवदस्य मातुरूपस्थे। तानुनि सपा-
तानानयति दधिमध्वाश्रयति (Daç Kar *श्रमयति, cf Kauç 10 17, 19)
। शतरात्र वा नामकरणमुच्यते। यथाकुन्धमेण वा — ^७ viii 2 1,
cf the चायुयगण Kauç 54 11, note — ^८ K *वह्निनामु* — ^९ Ath
Paddh and Daç Kar आ रभस्वेत्यर्थश्रुतेन मरणवकस्य दक्षिणहस्ते
*धारा निनयति। Then follow in the Daç Kar verses 1-10 of
viii 2 in full — ^{१०} K Ch (prim man) पूत*, cf Kauç 8 15 —
^{११} Daç Kar and Ath Paddh देवदाहमणि (Ath Paddh शाक्तमणि)
सपात्याभिमन्त्र्य निघृण्य बध्नाति — ^{१२} Daç Kar and Ath Paddh
पाययति। तत पुष्पाहति नाम करोति। ह्यचर चतुरचर वा। मन्त्रसमुक्त
(I for मनुष्य?) देवतासमुक्त वा। हिरण्यमन्त्रधाय पिता माणवकस्य
दक्षिणतश्चरौ (I for *त कर्णे?) नाम कथयति — ^{१३} viii 2 16 —
^{१४} Ath Paddh and Daç Kar यत्ते वास इत्युक्त्वा यत्रनिर्मुक्तवस्त्रेण
उदग्दशेन आच्छादयति तत चत्वारि परिदानानि ददाति। शिवे ते
स्तामिति द्वाभ्या (viii 2 14 15, but Daç Kar cites in full only viii 2
14, 15^{ab}, dividing the whole into two verses after ते हृदे, at the end
of the second line of verse 14) पार्थिवस्तेति द्वाभ्या (ii 29 1, 2) मा प्र
गमेति द्वाभ्या (xiii 1 59, 60) व्रीहियवौ शमीप्रान्तानि उदक च।
वावापृथिवीभ्या त्वा परिददामि (both MSS of Ath Paddh *ददाति,

कुमारं प्रथमं निर्णयति^१। १८ । शिवौ ते स्नामिति^२ व्री-
हियवौ प्राशयति^३। १९ । अह्ने^४ च त्वेत्यहोरात्राभ्या परि-
ददाति । २० । शरदे त्वेत्यूतुभ्यः^५ । २१ । उदस्य केतवो
मूर्धाहं विपासहिमित्युद्यन्तमुपतिष्ठते^६ । २२ । मध्यंदिने
ऽस्तं यन्तं सकृत्पर्यायाभ्याम् । २३ । अंहोलिङ्गानामापो
भोजनहवींष्युक्तानि^७ । २४ । उत्तमासु यन्मातली रथक्रीत-
मिति^८ सर्वासां द्वितीया । २५ । ॥ ९ ॥ ॥ ५८ ॥

cf Kauç 54 14 note, 54 17) । कुमारस्य मूर्ध्नि ददाति पुन । शिवौ
ते स्नामिति द्वाभ्या (viii 2 18 19) पार्थिवस्तेति द्वाभ्या मा प्र गामेति
द्वाभ्या व्रीहियवाभ्या त्वा परिददामि । अह्ने च त्वेत्येकया (viii 2 १०)
पार्थिवस्तेति द्वे मा प्रगामेति द्वे अहोरात्राभ्या त्वा परिददामि । शर-
देत्येकया (viii 2 १२) पार्थिवस्तेति द्वे व्रीहियवौ शमीपत्रिका उदक च ।
उतुभ्यस्त्वा परिददामि । माणवकस्य मूर्ध्नि ददाति । अभ्यातानाद्युत्त-
रतन्त्र । इति नामकरण समाप्त —

^१ viii 2 14, Ath Paddb and Daç Kar अथ चतुर्थे मासि
निष्क्रमणमुच्यते । शिवौ ते स्नामिति द्वाभ्या कुमारस्य गृहाद्वाहिर्नि क्राम-
यति । उदस्य तमससरि इत्येकया (vii २३) आदित्ये निरीयते । एव
कुमारस्य पूर्वोक्तानि चत्वारि परिदानानि ददाति (cf su 17 note) ।
अभ्यातानाद्युत्तरतन्त्रं कुहोति । निर्णयन समाप्त — ^२ viii ॥ 13 —

^३ Daç Kar and Ath Paddb अथ षष्ठे (Ath Paddb अष्टमे) मासि अ-
न्नप्राशनमुच्यते । अन्नचसद्य (MSS अन्नचसद्य, xix 69 1) इत्याद्यभ्या-
तानान् कृत्वा । भूमे मातरित्येकया (xii 1 63) कुमार भूम्यामुपवेश-
यति । शिवौ ते सोम etc. आभ्या (viii 2 18 19) व्रीहियवावाभर्मन्त्र्य
निधूय पाययति सर्वोन्नाद्य पुरयति । सुक्लृप्त्य पुस्तक द्रव्य ददाति पूर्वो-
क्तानि चत्वारि परिदानानि ददाति (cf sū. 17 note and 20) स्वस्ति न
इन्द्रोमिति (!) कुमारमन्न प्राश । अभ्यातानाद्युत्तरतन्त्र । इत्यन्नप्राशन
समाप्त — ^४ viii 2 20 — ^५ viii 2 22, for this and the preceding
sūtra cf sū. 17 note — ^६ xiii 2 1, xvi 3 1, xvii 1-5 —

^७ P *तिष्ठते — ^८ Cf Kāuç. 52 16. For the अंहोलिङ्गमण see
Kauç 37 27 note, cf 59 16. — ^९ xl 6 23, cf. the end of the
अहोलिङ्गमण Kauç. 32 27, note. —

विश्वे देवा^१ इति विश्वानायुष्कामो यजते^२ । १ । उप-
 तिष्ठते । २ । इदं जनास^३ इति द्यावापृथिव्यौ पुष्टिकामः
 । ३ । संपत्कामः । ४ । इन्द्र जुषस्वेतीन्द्र^४ बलकामः । ५ ।
 इन्द्रमहमिति^५ पण्यकामः^६ । ६ । उदेनमुत्तरं नय यो ऽस्मा-
 निन्द्रः सुचामेति^७ यामकामः । ७ । यामसांपदानामथयः^{८, ९}
 । ८ । यशसं मेन्द्र इति^{१०} यशस्कामः । ९ । मत्स्यमाप इति^{११}
 व्यचस्कामः । १० । आगच्छत इति^{१२} जायाकामः । ११ ।
 वृषेन्द्रस्येति^{१३} वृषकामः । १२ । आ त्वाहार्षं ध्रुवा द्यौरिति^{१४}
 ध्रौव्यकामः । १३ । न्यमू पु चातारमा मन्दैरिति^{१५} स्वस्त्य-
 यनकामः । १४ । सामास्त्वाये ऽभ्यर्चतेत्यग्नि^{१६} संपत्कामः
 । १५ । पृथिव्यामिति^{१७} मन्त्रोक्तम् । १६ । तदिदास धीती^{१८}
 वेतीन्द्रामी^{१९} । १७ । यस्येदमा रजो ऽथर्वाणामदितिद्यौ-
 र्दितेः पुत्राणां बृहस्पते सवितरित्यभ्युदितं^{२०, २१} ब्रह्मचारिणं
 बोधयति^{२२} । १८ । धाता दधातु प्रजापतिर्जनयत्यन्वद्य नो

^१ १ ३० १, cf Kāuṣ ५२ १८ — ^२ Dārila, fol ५^a l ५ describing the contents of chapter ५९, विश्वे देवा इति विश्वानायुष्काम इति काम्यानि —
^३ १ ८८ १ — ^४ ११ ५ १ — ^५ ११ १५ १ — ^६ Ch (sec man) पुष्ट्य, cf Kāuṣ ५० १२ — ^७ vi ५ १, ६ १, vii ९१ १ — ^८ Ch यामसांपदानम्, ॥ *संपदानाम्* — ^९ Cf Kāuṣ ११ ७ — ^{१०} vi ५८ १, cf the first चर्चस्वगण, Kāuṣ १८ १, note — ^{११} vi ६१ १ — ^{१२} vi ८२ १ —
^{१३} vi ८६ १ — ^{१४} vi ८७ १, ८८ १ — ^{१५} vii ८५ १, ८६ १, ११७ १, cf the स्वस्त्ययनगण, Kāuṣ २५ ३६ note — ^{१६} ११ ६ १, vii ८८ १ —
^{१७} iv ३९ १ — ^{१८} v २ १, vii १ १ — ^{१९} E *पि — ^{२०} vi ८३ १, vii २ १, ६ १, ७ १, १६ १, for vii ६ १, as also for vii ४६ १ of the next sūtra of the पञ्चीकृतगण (१), Aśb Parv ३४ १३ अदितिर्द्वौ सिनीवासि कुह देवीमिति (vii ४७ १) चोणि सूक्तानि पञ्चीकृत । इति पञ्चीकृतगण ॥ १९ ॥ Cf Vāit sū. १ १८ — ^{२१} Bi has a colon here —
^{२२} E Ch (prim man) *ते —

यन्न इन्द्रो ययोरोजसा विष्णोर्नु कमग्राविष्णू सोमारुद्रा
 सिनीवाल्लि बृहस्पतिर्नो यत्ते देवा अकृण्वन्पूर्णा पश्चा-
 त्रजापते ऽभ्यर्चत को अस्या न इति^१ प्रजापतिम् । १९ ।
 अग्न इन्द्रश्चेति^२ मन्त्रोक्तान्सर्वकामः । २० । य ईशे ये भ-
 क्षयन्त^३ इतीन्द्रामी लोककामः । २१ । अन्नं ददाति^४ प्रथमम्
 । २२ । पशूपाकरणमुत्तमम् । २३ । सवपुरस्ताद्धोमा^५
 युज्यन्ते । २४ । दोषो गायेत्यथर्वाण^६ समावृत्याश्नाति । २५ ।
 अभयं द्यावापृथिवी श्येनो ऽसीति^७ प्रतिदिशं सप्तर्षीन्भ-
 यकामः । २६ । उत्तरेण^८ दीक्षितस्य वा ब्रह्मचारिणो वा^९
 दण्डप्रदानम् । २७ । द्यौश्च न इति^{१०} द्यावापृथिव्यौ विरि-
 ष्यति^{११} । २८ । यो अयाविति^{१२} रुद्रान्स्वस्त्ययनकामः^{१३} स्व-
 स्त्ययनकामः । २९ । ॥ १० ॥ ॥ ५९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे सप्तमो ऽध्यायः समाप्तः^{१४} ॥

^१ vi 17 1, 19 1, 20 1, 24 1, 25 1, 26 1, 29 1 46. 1, 51 1, 79 1, 80 1, 82 1, 103 1, E has a colon here — ^२ vii 110 1 —
^३ vii 110 1 — ^४ ii 34 1, 35 1 — ^५ E has a colon here —
^६ K सर्व, E सर्व — ^७ Ch •द्यौमावृत्याश्नाते — ^८ vi 1 1, cf Daç
 Kar and Ath Paddh to Kauç 42 12, note. — ^९ vi 40 1 48 1
 cf the first अभयगण, Kauç 13. 1, note — ^{१०} vi 48 1 — ^{११} Bt
 has a colon here — ^{१२} vi 53 1 — ^{१३} So Ch Bu E Bt K (prim
 man), P Bb K (sec man) विरिष्यन्निति, cf Kauç 72 30 —
^{१४} vii 87 1 — ^{१५} Ch ends here, E inserts चो, cf Kauç 25 36,
 note — ^{१६} K P Bh here divide the text into two halves इति
 पूर्वार्धं समाप्त —

॥ ओं ॥

अग्नीनाधास्यमानः सवान्वा^१ दास्यन्संवत्सरं ब्रह्मोद-
निकमयि दीपयति । १ । अहोरात्रौ वा । २ । याथा-
कामी वा । ३ । संवत्सरं तु प्रशस्तम् । ४ । सवामिसे-
नाग्नी तादर्थिकौ निर्मथ्यौ वा भवतः । ५ । औपासनी^२
चोभौ हि विज्ञायेते^३ । ६ । तस्मिन्देवहेडनेनाज्यं^४ जुहुयात्
। ७ । समिधो ऽभ्यादध्यात् । ८ । शकलान्वा । ९ । तस्मि-
न्यथाकामं सवान्ददात्येकं^५ द्वौ सर्वान्वा । १० । अपि वै-
कैकमात्माशिषो दातार वाचयति । ११ । पराशिषो ऽनु-
मन्त्रणमनिर्दिष्टाशिषश्च^६ । १२ । दातारौ कर्माणि कुरुतः
। १३ । तौ यथालिङ्गमनुमन्त्रयते । १४ । उभयलिङ्गैरुभौ
पुंलिङ्गैर्दातारं स्त्रीलिङ्गैः पत्नीम् । १५ । उद्वहत्संमैषव-
र्जम्^७ । १६ । अथ^{१०} देवयजनम् । १७ । तद्यत्समं
समूलमविदग्धं^{११} प्रतिष्ठितं प्रागुदकप्रवणमाकृतिलोष्टव-

^१ Dārila fol 5^a l. 5 अग्नीनाधास्यमानः सवानिति सवा (Cod सर्वा इति सर्वा) — ^२ So Ch B₁ Bu (prim man), KP Bh Bū (sec man) उपासनी — ^३ K विज्ञायेते — ^४ D (schol.) to Kauç 46 30 यद्देवा देवहेडनमिति सर्वो ऽनुवाकः (vi 114. 1 fg) — ^५ MSS सवा — ^६ E has a colon here — ^७ Thus emended, MSS पुष्टिर् — ^८ Bh उद्वहत्सः — ^९ Cf sq. 20 — ^{१०} E अथैतद् — ^{११} Ch has a colon here —

स्मीकेनास्तीर्य दमैश्च लोमभिः पशूनाम् । १८ । अग्ने
जायस्वेति^१ मन्थन्तावनुमन्त्रयते^२ । १९ । पत्नी मन्त्रं सन-
मयति । २० । यजमानं च^३ । २१ । कृणुत धूममिति^४ धू-
मम् । २२ । अग्ने ऽजनिष्ठा इति^५ जातम् । २३ । समिद्धो
अय इति^६ समिध्यमानम् । २४ । परेहि^७ नारीत्युदहतं^८
संप्रेषत्यनुगुप्तामलकृताम् । २५ । एमां^९ अगुरित्पायती-
मनुमन्त्रयते । २६ । उत्तिष्ठ नारीति^{१०} पत्नीं संप्रेषति^{११}
। २७ । प्रति कुम्भं गृभायेति^{१२} प्रतिगृह्णाति । २८ । ऊर्जो
भाग इति^{१३} निदधाति । २९ । इयं महीति^{१४} चर्मास्तृ-
णाति^{१५} प्राग्ग्रीवमुत्तरल्लोम^{१६} । ३० । पुमान्पुंस इति^{१७} च-
र्मारोहयति । ३१ । पत्नी ह्वयमानम्^{१८} । ३२ । तृतीयस्यामपत्य-
मन्वाह्वयति^{१९} । ३३ । छधिप्रशिष्टेत्युदपाच^{२०} चर्मणि निद-
धाति । ३४ । तदापस्सुचास इति^{२१} सापत्यावनुनिप-
द्यते^{२२} । ३५ । ॥ १ ॥ ॥ ६० ॥

प्राचींप्राचीमिति^{२३} मन्त्रोक्तम् । १ । चतसृभिरुदपाच-
मनुपरियन्ति^{२४} । २ । प्रतिदिश ध्रुवेयं^{२५} विराडित्युपति-
ष्ठन्ते । ३ । पितेव पुत्रानित्यवरोह^{२६} भूमिं^{२७} तेनोदकाश्वा-

^१ x1 1 1 — ^२ Ch E मन्थन्तावनुमन्त्रयते — ^३ च is wanting in E. —
^४ x1 1 2 — ^५ x1 1 3 — ^६ x1 1 4 — ^७ x1 1 13 —
^८ E °दहत, Ch °हित, B1 has a colon here — ^९ x1 1 11 —
^{१०} x1 1 14^b — ^{११} Ch संप्रेषति, E °प्रेषति — ^{१२} x1 1 14^d —
^{१३} x1 1 15 — ^{१४} x1 1 8. — ^{१५} E has a colon here — ^{१६} MsS
प्रायोव — ^{१७} x11 3 1 (11 6 1) — ^{१८} E ह्वयमान —
^{१९} तृतीयस्या sc. छधि, x11 3. 3¹ — ^{२०} x1 1 15^b — ^{२१} x11
3 4 — ^{२२} So only Bū, K °त्यावनुपद्यते, the rest °नुनिपद्यते —
^{२३} x11 3 7 — ^{२४} x11 3 7-10 — ^{२५} x11 3 11 — ^{२६} x11
3. 12 — ^{२७} E has a colon here —

कुर्वन्ति । ४ । पवित्रैः संप्रोक्षन्ते । ५ । दर्भायाभ्यां च-
र्महविः^१ संप्रोक्षति । ६ । आदिष्टानां सानजानत्वे^२ प्रयच्छ-
ति । ७ । तांस्त्रेधा^३ भाग इति^४ ब्रीहिराशिषु निदधाति । ८ ।
तेषां यः पितृणां तं श्राद्धं करोति । ९ । यो मनुष्याणां
तं ब्राह्मणान्भोजयति । १० । यो देवानां^५ तमसे सह-
स्वानिति^६ दक्षिणं जान्वाच्यापराजिताभिमुखः प्रहो वा
मुष्टिप्रसृताञ्जलिभिः^७ कुम्भ्यां निर्वपति । ११ । कुम्भ्या
वा चतुः । १२ । तान्सप्त मेधानिति^८ मापत्यावभिमृ-
णतः । १३ । गृह्णामि हस्तमिति^९ मन्त्रोक्तम् । १४ ।
चयो वरा इति^{१०} चीन्वरान्वृणीष्वेति । १५ । अनेन
कर्मणा ध्रुवानिति^{११} प्रथमं वृणीते । १६ । यावपरी
तावेव^{१२} पत्नी । १७ । एतौ यावाणावयं यावेत्युलूखल-
मुसल^{१३} शूर्पं प्रक्षालितं चर्मण्याधाय । १८ । गृहाण^{१४}
यावाणावित्युभयं गृह्णाति । १९ । साकं सजातैरिति^{१५}
ब्रीहीनुलूखल आवपति । २० । वनस्पतिरिति^{१६} मुसल-

^१ E has a colon here. — ^२ So (सा + सानजानत्वे) K P Bh Ch Bū
(prim man) Bū (sec man) आदिष्टानां सानजानत्वे, B E आदिष्टाना
यान् — ^३ K P Bb तस्त्रे — ^४ xi 1 5 — ^५ E has a colon
here after इति and after मुख — ^६ xi 1 6 — ^७ E मुष्टि, Ch
(prim man) मुष्टि — ^८ K has a colon here, cf 7.1.26 —
^९ xii 3 16 — ^{१०} xii 3 17 — ^{११} xi 1 10 — ^{१२} Ihus with
very doubtful emendation some verb like आश्रुयाम् or the like must
be supplied, if it be correct, K B Ch P कर्मणो ध्रुवानिति, B कर्मणा
देवानिति, E कर्मणा ध्रुवानिति Upon the basis of the last Roth
suggests, on the margin of E the emendation कर्मणोद्धवानिति, 'may
I get to be uppermost through this rite' — ^{१३} K Ch E Bh तामिव —
^{१४} xi 1 9, xii 3 14. — ^{१५} xi 1 10 — ^{१६} xi 1 7 — ^{१७} xii 3 13 —

मुच्छयति^१ । २१ । निर्भिन्ध्यंशून्याहिं^२ पाप्मानमित्यवह-
 न्ति । २२ । इयं ते धीतिर्वर्धवृद्धमिति^३ शूर्पं गृह्णाति
 । २३ । ऊर्ध्वं प्रजां विश्वव्यचा^४ इत्युदूहन्तीम्^५ । २४ । परा
 पुनीहि तुषं पलावानिति^६ निष्पुनतीम्^७ । २५ । पृष-
 यूपाणीत्यवक्षिणतीम्^८ । २६ । चयो लोका^९ इत्यव-
 क्षीणानभिमृशतः । २७ । पुनरा यन्तु^{१०} शूर्पमित्युद्वपति
 । २८ । उपश्वस^{११} इत्यपवेवेक्षति । २९ । पृथिवीं त्वा पृथि-
 व्यामिति^{१२} कुम्भीमालिम्पति^{१३} । ३० । अये चरुत्पिधि-
 थयति^{१४} । ३१ । अग्निः प्रचक्षति^{१५} पर्यादधाति । ३२ ।
 क्षुधिप्रशिष्टेत्युदकमपकर्पति^{१६} । ३३ । शुद्धाः पूताः पूताः
 पवित्रैरिति^{१७} पवित्रे अन्तर्धाया^{१८} उदकमासिञ्चति । ३४ ।
 ब्रह्मणा शुद्धाः संख्याता स्लोका^{१९} इत्यापस्तासु^{२०} नि-
 क्ता^{२१} तण्डुलानावपति । ३६ । उरुः प्रयस्वोद्योधन्ती-
 ति^{२२} थपयति । ३७ । प्र यच्छ पर्णुमिति^{२३} दर्भाहाराय दावं

^१ Ch उच्छयति — ^२ xl 1 9^b, xii 3 18 — ^३ xi 1 11, xii 3 19^a —
^४ xi 1 9^d, xii 3 19 — ^५ So emended, Bū Bī Ch (sec man) *हृती,
 Ch (prim man) *हृती, K *दूहति, E *दहती, P Bb *दूहती —
^६ K Bū Ch Bī पलावानिति — ^७ xi 1 11^c, xii 3 19^d — ^८ h
 निष्पुनती, || पुनती, Bī Bb पुनती — ^९ xii 3 21 — ^{१०} Ch *वि-
 यती, E *चयती — ^{११} xii 3 20 — ^{१२} xii 3 20^d — ^{१३} xi 1 12,
 Ch उप श्वसथ (cf AV vi 176 1) — ^{१४} xii 3 22 — ^{१५} Ch Bū
 (sec man) *लिम्पयति — ^{१६} xi 1 18 — ^{१७} xii 3 24 — ^{१८} xl
 1 15^b — ^{१९} xi 1 17 xii 3 25 — ^{२०} xi 1 18, xii 3 28. —
^{२१} So (इत्यापस्तासु) E only, Ch Bū इत्यापस्तासु. so also D (schol) to
 Kauç 2 9, K P Bb Bī इत्यापस्तासु — ^{२२} So emended, K P Bb Bū
 Bī नीत्वा, E नीत्वा — ^{२३} xi 1 19, xii 3 29 — ^{२४} Ch पर-
 णुमिति, xii 3 31 Cf Kauç 1 24, 3 11 —

प्रयच्छति । ३८ । ओषधीर्दान्तु पर्वन्त्रित्युपरि^१ पर्वणां लु-
नाति । ३९ । नवं वह्निरिति^२ वह्निं स्मृणाति । ४० ।
उदेहि वेदिं धर्ता^३ ध्रियस्वेत्युद्वासयति । ४१ । अभ्यावर्त-
स्वेति^४ कुम्भी प्रदक्षिणमावर्तयति^५ । ४२ । वनस्पते स्तो-
रमिति^६ वह्निषि पाची^७ निदधाति । ४३ । अमघ्रीमि-
त्युपदधाति^८ । ४४ । उप^९ स्मृणीहीत्याज्येनोपस्मृणाति । ४५ ।
उपास्तरीरित्युपस्तीर्णामनुमन्वयते^{१० ११} । ४६ । ॥ २ ॥ ॥ ६१ ॥

अदितेर्हस्तां सर्वान्समागा इति^{१२} मन्त्रोक्तम् । १ । तत
उदकमादाय पाच्यमानयति^{१३} । २ । दर्व्यां^{१४} कुम्भ्यां^{१५} । ३ ।
दर्विकृते^{१६} तच्चैव प्रत्यानयति^{१७} । ४ । दर्व्योत्तममपादाय^{१८} त-
त्सुहृद्दक्षिणतो ऽमेरुदङ्मुख आसीनो धारयति । ५ । अ-
घोक्षरति । ६ । उद्धृते यदपादाय धारयति तदुत्तरार्ध आ-
दधाति । ७ । अनुत्तरधरताया ओदनस्य यदुत्तरं तदुत्तर-
मोदन एवोदनः^{१९} । ८ । पृथ्यां गरत्स्विति^{२०} पृथ्वादमेरुपसाद-

^१ xil. 3. 31^b — ^२ xil. 3. 32 — ^३ xl. 1. 21, xil. 3. 35 —
^४ xl. 1. 22 — ^५ Ch E *वर्तते — ^६ xil. 3. 33 — ^७ K पाचीहि* —
^८ K P Bh Bu (prim. man.) *उसद्रीमि*, xl. 1. 23^c — ^९ xil. 3. 37 —
^{१०} xil. 3. 28 — ^{११} Ch *स्तीर्णम्* — ^{१२} xl. 1. 24, xil. 3. 35 —
^{१३} B₁ has a colon here, for this and the following five verses cf.
Kāṇ. 68. 18-23 — ^{१४} Thus Ch (sec. man.), Ch (prim. man.) and
the remaining MSS दर्व्या, cf. Kāṇ. 68. 19 — ^{१५} K कुम्भा, cf.
Kāṇ. 68. 19 — ^{१६} ॥ दर्वी*, Ch *उद्धृते* — ^{१७} Ch E have a colon
here. — ^{१८} P *मुपादाय, Bh *मपा*, E वादाय — ^{१९} Ch *दन
(cf. AV xl. 3. 31), E एवोदन, K P Bh have ॥ here, as at the end
of metrical passages, is the passage beginning with यदुत्तर a half
śloka? — ^{२०} xil. 3. 34 —

यति । ९ । निधि निधिपा इति^१ वीणि कारडानि करो-
ति । १० । यद्यज्जायेति^२ मन्त्रोक्तम् । ११ । सा पत्यावन्वा-
रभते । १२ । अन्वारब्धेष्वत ऊर्ध्व^३ करोति । १३ । अग्नी
रक्ष इति^४ पर्येयि करोति । १४ । बभ्रेरध्वर्यो इदं प्रापमि-
त्युपर्यापानं^५ करोति । १५ । बभ्रेर्ब्रह्मचिति^६ ब्रूयादनध्वर्युम्
। १६ । घृतेन गावा सिञ्च सर्पिरिति^७ सर्पिषा विष्यन्द-
यति^८ । १७ । वसोर्या धारा आदित्येभ्यो अङ्गिरोभ्य इति^९
रसैरुपसिञ्चति । १८ । प्रियं प्रियाणामित्युत्तरतो^{१०} ऽमेधे-
न्वादीन्यनुमन्त्रयते । १९ । तामत्यासरत्प्रथमेति यथोक्तं
दोहयित्वापसिञ्चति^{११} । २० ।

अत्यासरत्प्रथमा^{१२} धोष्यमाणा^{१३} सर्वान्यज्ञान्विभ्रती
वैश्वदेवी ।^{१४}

उप वासं सृजत^{१५} वाश्यते गौर्यसृष्ट^{१६} सुमना हिंकृ-
णोति^{१७, १८} ॥

^१ xii ३ ४२ — ^२ xii ३ २९ — ^३ K Bū ऊर्ध्व — ^४ xii
३ ४२ — ^५ xi १ ३१, xii ३ ४२ — ^६ So K Bū P Ch (prim man),
Ch (sec. man) उपर्यापान Bū उपर्यापान, E उपर्यापान, cf Kauç
६६ ७ — ^७ Modification of xi १ ३१ — ^८ xi १ ३१, xii ३ ४२ —
^९ P Bū विष्यन्दयति — ^{१०} xii ३ ४१ ४४ — ^{११} xii ३ ४२ —
^{१२} E P दोहयित्वा — ^{१३} Bū प्रथमा — ^{१४} So K, the rest धो-
षमाणा — ^{१५} The colon is wanting in K. — ^{१६} Bu E सृजति,
Ch (prim man) सृजति न, Ch (sec man) सृज न — ^{१७} K P Bū Bb
व्यसृष्ट — ^{१८} P Bh Bu (sec man) Ch (prim man) सुमनाभिहि
कृणोति this perhaps stands for सुमना अभिहिंकृणोति a reading
which goes against the metre, but seems rather more suitable to the
sense Is सुमना हिंकृणोति the product of emendation, arising from
the better metrical feeling of the scribe? — ^{१९} The colon is
wanting in K —

वधान वत्समभि धेहि भुज्जती निज्य^१ गोधुगुप^२ सीद^३
दुग्धि ।

इरामस्सा ओदनं पिन्वमाना कीलालं घृतं मदम-
न्नभागम् ॥

सा धावतु यमराज्ञः सवत्सा सुदुग्धां पथा^४ प्रथमेह
दत्ता ।

अतूर्णदत्ता^५ प्रथमेदमागन्वत्सेन गां सं सृज विश्व-
रूपामिति ॥ २१ ॥

इदं मे ज्योतिः समपय इति^६ हिरण्यमधिदधाति । २२ ।
एषा त्वचामित्यमोतं^७ वासो ऽयतः^८ सहिरण्यं निदधा-
ति । २३ । ॥ ३ ॥ ॥ ६२ ॥

यदक्षेष्ब्विति^९ समानवसनौ^{१०} भवतः । १ । द्वितीयं त-
त्पापचैलं भवति तन्मनुष्याधमाय दद्यादित्येके । २ । शृतं
त्वा हव्यमिति^{११} चतुर श्रार्पेयान्भृग्वह्निरोविद उपसादयति
। ३ । शुद्धाः पूता इति^{१२} मन्त्रोक्तम् । ४ । पक्कं द्येचाद्वर्यं व-
नुष्वेत्यपकर्षति^{१३} । ५ । अग्नीं तुषानिति^{१४} तुषानावपति
। ६ । परः कम्भूकानिति^{१५} सव्येन पादेन फलीकरणानपो-

^१ E निज्ये, Bū निज्य — ^२ Bū गोमधुगुप ^३ K सेद — ^४ E
यथा, Ch (sec. man) पथा, Ch (prim et tert. man) as above, so
also the remaining MSS — ^५ Bī अतूर्णदत्ता or *दत्ता — ^६ xi
1 28, xii 3 50 — ^७ xii 3 51 — ^८ K Bh अयत — ^९ xii
3 52 — ^{१०} K समानवत्सनौ — ^{११} xi 1 25 — ^{१२} xl 1 27 —
^{१३} xi 1 28^b, xii 3 58 — ^{१४} xi 1 29 — ^{१५} xi 1 29^b.

हति^१ । ७ । तन्वं स्वर्गं^२ इत्यन्यानावपति^३ । ८ । अये प्रे-
हि समाचिनुष्वेत्याज्यं^४ जुहुयात् । ९ । एष सवानां सं-
स्कारः । १० । अर्थलुप्तानि निवर्तन्ते । ११ । यथासर्वं^५
मन्त्रं संनमयति । १२ । लिङ्गं^६ परिहितस्य लिङ्गस्यानन्तरं
कर्मकर्मानुपूर्वेण^७ लिङ्गं परीक्षेत^८ । १३ । लिङ्गेन वा^९ । १४ ।
कर्मात्पत्त्यानुपूर्वं^{१०} प्रशस्तम्^{११} । १५ । अतथोत्पत्तेर्यथालि-
ङ्गम् । १६ । समुच्चयस्तुत्यार्थानां^{१२} विकल्पो वा । १७ ।
अथैतयोर्विभागः । १८ । सूक्तेन^{१३} पूर्वसंपातवन्तं करोति । १९ ।
आम्यत^{१४} इतिप्रभृतिभिर्वा सूक्तेनाभिमन्याभिनिगद्य^{१५}
दद्याद्वाता वाच्यमानः । २० । अनुवाकेनोत्तरं^{१६} संपातवन्तं
करोति । २१ । प्राच्यै त्वा दिश^{१७} इतिप्रभृतिभिर्वानुवाके-
नाभिमन्याभिनिगद्य दद्याद्वाता वाच्यमानः । २२ । यथा-
सवमन्यान्पृथग्वेति^{१८} प्रकृतिः । २३ । सर्वे^{१९} यथोत्पत्त्या-
चार्याणां^{२०} पञ्चीदनवर्जम् । २४ । प्रयुक्तानां पुनरप्रयो-
गम्^{२१} । २५ । एके सहिरण्यां^{२२} धेनुं^{२३} दक्षिणां^{२४} । २६ । गो-

^१ K P Bh °हयति — ^२ xii. 3 54 — ^३ K इति तन्वान्; B₁ Ch
(sec man) इत्यन्वान् — ^४ iv 14 5, xi. 1 36 — ^५ K Ch यथासर्व —
^६ Ch लिङ्ग — ^७ B₁ has a colon here — ^८ This word is wanting
in K — ^९ K कर्मात्पत्त्या; B₁ °त्पत्त्या — ^{१०} K °पूर्वे; B₁ °पूर्व —
^{११} Ch (prim man) प्रशस्तमम्. — ^{१२} Thus emended; Ch समुच्चयः, the
rest समुच्चय — ^{१३} xi 1 1 — xi 1 37? — ^{१४} xi. 1. 30 fg — ^{१५} B₁
°भिगद्य — ^{१६} xiii. 3 1 — xiii 3 60? — ^{१७} xii 3 53 fg —
^{१८} K पृथक्तेति, B₁ पृथगे — ^{१९} K सर्वे, B₁ has a colon here —
^{२०} MSS यथोत्पत्त्या. — ^{२१} B₁ पुन प्रयोगम्. — ^{२२} B₁ सहिरण्या —
^{२३} K B₁ धेनुर्दं — ^{२४} K B₁ दक्षिणान्गो, B₁ °शान्गो. —

दक्षिणां^१ वा कौरुपयिः । २७ । संपातवतो^२ ऽभिमन्या-
भिनिगद्य दद्याद्दाता वाच्यमानः । २८ । एतं भागमेतं
सधस्या उलूखल इति^३ संस्थितहोमाः । २९ । आवपते
। ३० । अनुमन्त्रणं च^४ । ३१ । ॥ ४ ॥ ॥ ६३ ॥

आशानामिति^५ चतुःशरावम् । १ । यद्राजानं^६ इत्य-
वेक्षति^७ । २ । पदस्त्रातस्य पृथक्पादेष्वपूपान्निदधाति^८
। ३ । नाभ्यां पञ्चमम् । ४ । उन्नह्यन्वसनेन^९ सहिरण्य^{१०}
सपातवन्तम् । ५ । आ^{११} नयैतमित्यपराजितादजमानी-
यमानमनुमन्त्रयते । ६ । इन्द्राय^{१२} भागमित्यग्निं परिणी-
यमानम् । ७ । ये नो द्विपन्तीति^{१३} संज्ञप्यमानम् । ८ ।
प्र पद इति^{१४} पदः प्रक्षालयन्तम् । ९ । अनु छच श्या-
मेनेति^{१५} यथापरु^{१६} विशसन्तम्^{१७} । १० । ऋचा^{१८} कुम्भी-
मित्यधिग्रयन्तम् । ११ । आ^{१९} सिञ्चेत्यासिञ्चन्तम् । १२ ।
अव^{२०} धेहीत्यवदधतम् । १३ । पर्याधत्तेति^{२१} पर्यादधतम्
। १४ । ऋतो^{२२} गच्छत्वित्युद्वासयन्तम् । १५ । उक्क्रामात इति^{२३}

^१ KBb *दक्षिणांवा — ^२ Ch Bb *वतो — ^३ vi 122 1, 123 1,
x 9 26 — ^४ Ch वा — ^५ 31 1 — ^६ iii 1 — ^७ Bu
Bi इत्यवे चति, C इत्यविमीक्षते, cf iii 29 1 fg, and the Anu
kramani to the hymn (अदिदेवत्यम् उद्वाचको ऽनेन श्रुतिपा
दमविमसीत्) — ^८ P Bb पृथक्पादेष्व — ^९ Bu पचमनुनह्य, K
पचमुनुनह्य, the rest पचममुनह्य — ^{१०} P सहिरण्यसने or *सेने —
^{११} ix 5 1 — ^{१२} ix 5 2 — ^{१३} ix 5 2^a — ^{१४} ix 5 3 —
^{१५} ix 5 4 — ^{१६} Ch (prim man) *परु — ^{१७} Ch E *शसन्त —
^{१८} ix 5 5 — ^{१९} ix 5 5^b — ^{२०} Part of ix 5 5^b — ^{२१} Ch
पर्याधत्त इति, ix 5 5^c — ^{२२} ix 5 5^d — ^{२३} ix 5 6 —

पश्चादमेर्देर्भेषूद्धरन्तम् । १६ । उद्धृतमजमनज्मीत्याज्येना-
नक्ति^१ । १७ । पञ्चौदनमिति^२ मन्त्रोक्तम् । १८ । औदना-
न्पृथक्पादेषु निदधाति । १९ । मध्ये पञ्चमम् । २० । दक्षिणं
पश्चार्धं यूपेनोपसिच्य^३ । २१ । शृतमजमित्यनुबद्धशिरः-
पादं^४ त्वेतस्य चर्म । २२ । अजो हीति^५ सूक्तेन संपात-
वन्तं यथोक्तम् । २३ । उत्तरो^६ ऽमोतं तस्यापतः सहि-
रण्यं निदधाति । २४ । पञ्च रुक्मेति^७ मन्त्रोक्तम् । २५ ।
धेन्वादीन्युत्तरतः^८ सोपधानमास्तरणं वासो हिरण्यं च । २६ ।
आ नयैतमिति^९ सूक्तेन संपातवन्तम् । २७ । आञ्जनान्तं^{१०}
शतौदनायाः पञ्चौदनेन व्याख्यातम् । २८ । ॥ ५ ॥ ६४ ॥

अघायतामित्यत्र^{११} मुखमपिनह्यमानमनुमन्त्रयते । १ ।
सपत्नेषु वज्रं यावा त्विष इति^{१२} निपतन्तम् । २ । वेदिष्ट
इति^{१३} मन्त्रोक्तमास्तृणाति । ३ । विंशत्यौदनासु अयणीषु^{१४}
शतमवदानानि वध्रीसंनद्धानि^{१५} पृथगोदनेषूपर्यादधति^{१६}
। ४ । मध्यमायाः प्रथमे रन्ध्रिण्यामिक्षां^{१७} दशमे ऽभितः^{१८}

^१ K मज्जी, १४ १४ ६ — ^२ १४ १४ ७ — ^३ K च यूपेणो, Bh यूपेणो — ^४ B has a colon here — ^५ १४ १४ ९ — ^६ K Bū Bh *शिरसाद्, cf Kauç. 24 10, 81 23 — ^७ १४ १४ १ (ix 5 13) — ^८ K inserts उत्तम between this and the preceding word Is it a gloss? Cf Kauç. 62 23 — ^९ ix 5 20 (25) — ^{१०} Cf Kauç. 62 19 — ^{११} १४ = १ — ^{१२} Bū (sec. man) आञ्जनान्त, the performances ending with su 17 — ^{१३} x 9. 1. — ^{१४} x 9 1^b, 2^d — ^{१५} x 9 2 — ^{१६} So K B; Bh (sec. man); Ch अपणीषु; Bū (prim man) अणीषु, E P Bh अणीषु — ^{१७} So emended; Bū Bh वध्री, the rest वध्री — ^{१८} K पृथगोदने पर्या — ^{१९} P *रन्ध्रिण्या, B; *रन्ध्रिण्या, E *रन्ध्रिण्या — ^{२०} K दशभित. —

सप्रसन्नापूपान्परिध्रियति । ५ । पञ्चदशे^१ पुरोडाशौ । ६ ।
 अग्रे हिरण्यम् । ७ । अपो देवीरित्यत^२ उदकुम्भान् । ८ ।
 वालास्त इति^३ सूक्तेन संपातवतीम् । ९ । प्रदक्षिणमग्नि-
 मनुपरिणीयोपवेशनप्रक्षालनाचमनमुक्तम्^४ । १० । पा-
 णाबुदकमानीय । ११ । अथामुष्यौदनस्यावदानानां^५ च
 मध्यात्पूर्वार्धाच्च द्विरवदायोपरिष्टादुदकेनाभिघार्य जुहोति
 सोमेन पूतो जठरे सीद ब्रह्मणामार्षेयेषु नि दध^६ औदन
 त्वेति^७ । १२ । अथ प्राध्याति । १३ । अग्नेष्ट्वास्येन प्राध्या-
 मि बृहस्पतेर्मुखेन । इन्द्रस्य त्वा जठरे सादयामि वरुण-
 स्योदरे^८ । तद्यथा हुतमिष्टं प्राध्नीयाद्देवात्मा त्वा^९ प्राध्या-
 म्यात्मास्यात्मन्नात्मानं मे मा हिंसीरिति प्राशितमनु-
 मन्त्रयते । १४ ।

यो ऽग्निर्नृमणा^{१०} नाम ब्राह्मणेषु प्रविष्टः ।

तस्मिन् एष^{११} सुहुतो ऽस्त्वोदनः स मा मा हिंसीत्परमे
 व्योमन्^{१२} ॥

सो अस्मभ्यमस्तु परमे^{१३} व्योमन्निति दातारं वाचयति
 । १५ । वीक्षणान्तं शतौदनायाः प्रातर्जपेन व्याख्या-
 तम् । १६ । ॥ ६ ॥ ॥ ६५ ॥

^१ Bū °दश, Ch (prim man) °दशेषु — ^२ x 9 27 (i 4. 3) —
^३ x 9 3 — ^४ Bū Bh °चमनमुक्तम् — ^५ MSS °मुख्योदनस्या —
^६ Ch दधत — ^७ x 1 23^c, 33^a — ^८ Cf up to this point VS.
 (Kauśa-śakṛda) n 3 5, 7 (p 25 of Weber's edition), Katy Cr. n
 2 20 — ^९ Thus emended, P Bh Bū देवात्मा (without त्वा), K Ch
 E B₁ देवा त्वा — ^{१०} K नृमणा — ^{११} Ch एतस्मै, Bū एत — ^{१२} The
 colon here only in Bū — ^{१३} The passage from परमे in the pre-
 ceding line up to this word is omitted in K —

वाङ्म आसन्निति^१ मन्त्रोक्तान्यभिमन्त्रयते^२ । १ । बृ-
हता मनो द्यौश्च मे पुनर्मैत्रिन्द्रियमिति^३ प्रतिमन्त्रयते^४ । २ ।
प्रतिमन्त्रिते व्यवदायाश्नन्ति । ३ । शतौदनायां द्वादशं
शतं दक्षिणाः^५ । ४ । अधिकं ददतः^६ कामप्रं संपद्यते । ५ ।
ब्रह्मास्येत्योदने^७ हृदान्प्रतिदिशं^८ करोति । ६ । उपर्यापा-
नम्^{१०} । ७ । तदभितश्चतस्रो^{११} दिश्याः कुल्याः । ८ । ता
रसैः^{१२} पूरयति । ९ । पृथिव्यां^{१३} सुरयास्मिराण्डोकादिवन्ति^{१४, १५}
मन्त्रोक्तानि प्रतिदिशं निधाय । १० । यमोदनमित्यतिमृ-
त्युम्^{१६, १७} । ११ । अनङ्गानित्यनङ्गाहम्^{१८} । १२ । सूर्यस्य
रश्मोनिति^{१९} कर्को^{२०} समूबन्धा^{२१} ददाति । १३ । आयं
गौः पृथ्निरयं सहस्रमिति^{२२} पृथ्निं^{२३} गाम् । १४ । देवा इमं

^१ MSS आसन्निति (as in the Atharvan MSS), xix 60 1 —
^२ K मन्त्रोक्तान्यभिमन्त्रयते, Bu E B₁ अभिमन्त्रयते — ^३ v 10 8, vi 53 1
(et al), vii 67 1 — ^४ For this and the next sūtra cf Kauç
68 33 34 — ^५ So दक्षिणा (अधिक), all MSS except Ch (sec.
man.) दक्षिणाधिक — ^६ E ददतः — ^७ K E काम प्र, P B₁ Bb
कामप्र, cf x 9 4 — ^८ iv 34 1 — ^९ K E P हृदान् —
^{१०} Cf Kauç 62 14. — ^{११} Ch E तदभितश्च, K तदभितश्च तिस्रो —
^{१२} P कुल्यासारसौ — ^{१३} E Ch (sec man) पृथिव्या — ^{१४} K Ch
E P B₁ सुरया — ^{१५} *राण्डोकादिवन्ति is a doubtful con-
jecture, h Bu (prim man) *राण्डोकादिवन्ति, Bū (sec man) *राण्डो-
(l), Ch (sec man) *राण्डोकादिवन्ति Ch (prim man.) *राण्डोकादिवन्ति,
E *राण्डोकादिवन्ति, P *राण्डोकादिवन्ति, Bb *राण्डोकादिवन्ति, B₁ राण्डोका-
दिवन्ति, or is an emendation to *वत्या (cc पृथिव्या) in be preferred?
Cf iv 34 5 — ^{१६} iv 35 1 — ^{१७} P Bb *त्यातिमृत्युम् — ^{१८} iv 11 1 —
^{१९} iv 28 5 — ^{२०} E P कर्को, B₁ कर्को, Ch कर्को, Bū कर्को —
^{२१} So K Bb, P B₁ समूबन्धा Bu समूबन्धा, Ch E and Pet Lex.
sub कर्क read सागौ बन्धा, cf also Kauç 21 11 — ^{२२} vi 31 1, vii.
22 1 — ^{२३} E Bb Ch (sec man) पृथ्नि —

मधुना संयुतं यवमिति^१ पौनःशिलं^२ मधुमन्थं सहिरण्यं
 संपातवन्तम् । १५ । पुनन्तु मा देवजना इति^३ पविचं
 कृशरम्^४ । १६ । कः^५ पृश्निमित्युर्वराम् । १७ । साहस्रं^६
 इत्यृषभम् । १८ । प्रजापतिश्चेत्यनङ्गाहम्^७ । १९ । नमस्ते
 जायमानस्यै ददामीति^८ वशामुदपाचेण संपातवता सं-
 प्रोक्ष्याभिमन्त्र्याभिनिगद्य दद्याद्वाता वाच्यमानः । २० ।
 भूमिष्ट्वेत्येनां^९ प्रतिगृह्णाति । २१ । उपमितामिति^{१०} यच्छा-
 लया सह दास्यन्भवति तदन्तर्भवत्यपिहितम् । २२ । म-
 न्नोक्तं तु^{११} प्रशस्तम् । २३ । इदस्य ते वि चृतामीति^{१२}
 द्वारमवसारयति । २४ । प्रतीचीं त्वा प्रतीचीनं^{१३} इत्युद-
 पाचमग्निमादाय प्रपद्यन्ते । २५ । तदन्तरेव सूक्तेन संपा-
 तवन्करोति । २६ । उदपाचेण संपातवता शालां संप्रो-
 क्ष्याभिमन्त्र्याभिनिगद्य दद्याद्वाता वाच्यमानः । २७ । अ-
 न्तरा ह्यं च पृथिवीं चेत्येनां^{१४} प्रतिगृह्णाति । २८ । उपमि-
 तामिति^{१५} मन्नोक्तानि प्रचृतंति । २९ । मा नः पाशमित्यभि-
 मन्त्र्य^{१६} धारयति । ३० । नास्यास्वीनीति^{१७} यथोक्तम् । ३१ ।
 सर्वमेनं समादायेत्यग्निः^{१८} पूर्णं गते प्रविध्य^{१९} संवपति । ३२ ।
 शतौदनां^{२०} च । ३३ । ॥ ७ ॥ ॥ ६६ ॥

^१ vi 30 1 — ^२ K Bt पौनः — ^३ vi 19. 1. — ^४ K Bb Ch
 (sec man) कृशर, cf Kauç 84 3 — ^५ vii 104 1 — ^६ ix 4. 1. —
^७ ix 7 1 — ^८ x 10 1; xii 4 1. — ^९ iii 29. 8 (v. 28. 5) —
^{१०} ix 3 1. — ^{११} This word is wanting in Ch. — ^{१२} ix 3. 18. — ^{१३} ix
 3. 22 — ^{१४} ix. 3. 15. — ^{१५} ix. 3. 1. — ^{१६} ix. 3. 24. — ^{१७} ix.
 5. 23. — ^{१८} ix 5. 23°. — ^{१९} Ch (prim man.) प्रवृद्ध. — ^{२०} Ch
 (prim mau) शतौदना; B शतीददनी. —

संभृतेषु साविकेषु संभारेषु ब्राह्मणमृत्विजं वृणीत । १ ।
 ऋषिमार्षेयं सुधातुदक्षिणमर्नमित्तिकम् । २ । एष ह वा
 ऋषिरार्षेयः सुधातुदक्षिणो यस्य अवरार्थाः^१ पूर्वपुरुषा
 विद्याचरणवृत्तशीलसंपन्नाः । ३ । उदगयन इत्येके । ४ ।
 अथात ओदनसवानामुपाचारकल्पं^२ व्याख्यास्यामः । ५ ।
 सवान्दत्त्वायीनादधीत^३ । ६ । सार्ववैदिक^४ इत्येके^५ । ७ ।
 सर्वे वेदा द्विकल्पाः^६ । ८ । मासपरार्था^७ दीक्षा द्वादशरात्रो^८
 वा । ९ । चिराच इत्येके । १० । हविष्यभक्षा^९ स्युर्ब्रह्मचा-
 रिणः । ११ । अधः शयीरन् । १२ । कर्तृदातारावा समा-
 पनात्कामं^{१०} न भुञ्जीरन्संतताश्चेत्स्युः^{११} । १३ । अहनि स-
 माप्तमित्येके^{१२} । १४ । याचार्थं दातारौ वा दाता केशश्म-
 श्रुरोमनखानि^{१३} वापयीत । १५ । केशवर्जं पत्नी । १६ ।
 स्नातावहतवसनौ सुरभिणी व्रतवन्तौ कर्मण्यावुपवसतः^{१४}
 । १७ । श्वो भूते यज्ञोपवीती शान्त्युदकं कृत्वा यज्ञवास्तु
 च^{१५} संप्रोक्ष्य ब्रह्मौदनिकमयि मथित्वा । १८ । यद्देवा

^१ Ch चिरार्था, K अरार्था — ^२ For the variant *पषार* see K. auc 140 1 — ^३ D (schol) in the introduction fol 7^a 4, अध सवान्दत्त्वायीनादधीतेति तस्या औदनायामपि संस्कारफलतदगत्वात् । ब्रह्मौदनव्रत । अनगभूताना स्वर्ग । अये माचवर्णिक फलमिच्छति पुष्टियदृष्ट्यात् —
^४ B^१ वैदिक B^२ (sec man) सार्ववैदिक — ^५ Ch brackets the passage beginning with su 5 and ending here — ^६ Ch सर्ववेदिक —
^७ Bh मासमप — ^८ Thus emended (cf Pāṇini 1. 4. 29), P Bh *राचि, the rest *राची — ^९ E *भक्ष्या — ^{१०} E Ch (prim man) समापनात् —
^{११} P सन्तता — ^{१२} K Bh B^२ (prim man) समाप्त इत्येके — ^{१३} E *सोन — ^{१४} Thus emended, K Ch F *वसथ (श्वो), Bu *वसन, the rest *वसथ Cf Kauç. 140 4 —
^{१५} Wanting in K P B^१ —

देवहेडनं यद्विद्वांसो यदविद्वांसो ऽपमित्यमप्रतीक्षमित्येतै-
 स्त्रिभिः^१ सूक्तैरन्वारब्धे दातरि पूर्णहोमं जुहुयात् । १९ ।
 पूर्वाह्णे वाह्यतः शान्तवृक्षस्येध्मं प्राञ्चमुपसमाधाय^२
 । २० । परिसमुत्थ पर्युत्थ परिस्तीर्य वर्हिर्हृदपाचमुपसाद्य
 परिचरणेनाज्यं परिचर्य । २१ । नित्यान्पुरस्ताद्योमान्हु-
 त्वाज्यभागौ च । २२ । पश्चादग्नेः पत्पूलितविहितमीक्षं
 वानुहुं वा रोहितं चर्म^३ प्राग्योवमुत्तरलोम^४ परिस्तीर्य
 । २३ । पवित्रे कुरुते । २४ । दर्भावप्रच्छिन्नप्रान्तौ प्रक्षाल्यानु-
 लोममनुमार्ष्टि । २५ । दक्षिणं जान्वाच्यापराजिताभिमुखः
 प्रहो वा मुष्टिना प्रसृतिनाञ्जलिना यस्यां अपयिष्य-
 न्यात्तया^५ चतुर्थम्^६ । २६ । शरावेण चतुःशरावं देवस्य
 त्वा सवितुः प्रसव क्षपिभ्यस्त्वापेयेभ्यस्त्वैकपेये त्वा जुष्टं
 निर्वपामि । २७ । ॥ ६८ ॥ ॥ ६७ ॥

वसवस्त्वा गायत्रेण छन्दसा निर्वपन्तु । ऊर्जमक्षित-
 मक्षीयमाणमुपजीष्यासमिति दातारं वाचयति । १ ।
 रुद्रास्त्वा चैष्टुभेन छन्दसा । आदित्यास्त्वा जागतेन छन्द-
 सा । विश्वे त्वा देवा आनुष्टुभेन छन्दसा निर्वपन्तु । ऊ-
 र्जमक्षितमक्षीयमाणमुपजीष्यासमिति^७ दातारं वाचयति
 । २ । निरुप्र सूक्तेनाभिमृशति । ३ । स्वर्गप्रसौदनौ तन्त्रम् । ४ ।

^१ vi 114 1 115 1, 117 1 — ^२ Ch E Bu insert इध्म after प्राञ्चम्;
 cf. Kauç. 53 3 — ^३ E has a colon here — ^४ B has a colon
 here — ^५ K Bb प्राचीव — ^६ Thus embedded, MSS अप-
 यिष्य — ^७ K Bā स्रोतमया Bb स्रोतमया, Ch स्रोतया —
^८ Cf Kauç III 11 — ^९ Cf Mātr S III 12 19, VS xxiii 8, also
 VS i 27, v. 2 —

संनिपाते^१ ब्रह्मोदनमितमुदकमासेचयेद्विभागम्^{२ ३ ४} । ५ ।
 यावन्तस्तरादुलाः^५ स्युर्नावसिञ्चेन्न प्रतिपिञ्चेत् । ६ ।
 यद्यवसिञ्चेन्मयि वर्चो अथो यश इति^६ ब्रह्मा यजमानं
 वाचयति । ७ । अथ प्रतिपिञ्चेत् । ८ । आ प्यायस्व
 सं ते पयांसीति द्वाभ्यां^७ प्रतिपिञ्चेत् । ९ ।

आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ययम् ।

भवा वाजस्य संगथे ॥

सं ते पयांसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्ययान्यभिमा-
 तिषाहः ।

आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि अवांस्युत्तमानि
 धिष्वेति । १० ।

तच्च चेदुपाधिमावायां नखेन न^८ लवणस्य कुर्यात्तेनैवास्य
 तद्वृष्याच्च संपद्यते । ११ । अहतं वासो दक्षिणत उपशेते
 । १२ । तत्तहिरण्यम् । १३ । तच्च द्वे उदपात्रे निहिते
 भवतः । १४ । दक्षिणमन्यदन्तरमन्यत्^९ । १५ । अन्तरं यतो
 अधिचरिष्यन्नभवति । १६ । बाह्यं जाड्यायनम्^{१०} । १७ । तत्
 उदकमादाय पात्र्यामानयति^{११} । १८ । दर्व्या^{१२} कुम्भ्याम्^{१३} । १९ ।

^१ Ch सपाति — ^२ Bū ब्रह्मोदनी°; E Ch ब्रह्मोदनो° — ^३ Ch °मित
 उदक° — ^४ P B: °मासिञ्चयेदि° — ^५ So Bū F, the rest तण्डुला —
^६ vi || 3 — ^७ RV i 91 16, 18, TS iii 2 5 3, iv 2 7 4, TB
 iii 5 12 1, 7 13 4, TAr vi 6 3, VS xii 112, 113, Maitr S ii
 7 14, Katb || xvi 14, Kap S xxv 5, Tandya Br i 5 8 —
^८ Ch E and Pet Lex sub उपाधि omit च, Bb त — ^९ B: °दुत्तर
 मन्यत् Is this to be taken into the text? of the next sutra —
^{१०} K जारमायनम्, cf Kauç 3 1 — ^{११} For this and the follo-
 wing four sutras cf Kauç 62 2-7 — ^{१२} Thus amended, MSS
 दर्व्या, cf Kauç 62 3 — ^{१३} E कुम्भा, as in Kauç 62 3 —

दर्विकृते तच्चैव प्रत्यानयति । २० । दर्व्योक्तममपादाय
तत्सुहृदक्षिणतो ऽमेरुदङ्मुख आसीनो धारयति । २१ ।
अथोद्धरति । २२ । उद्धृते यदपादाय धारयति तदुत्तरार्ध
आधाय रसरूपसिच्य प्रतिपहीचे^१ दातोपवहति । २३ ।
तस्मिन्नन्वारब्धं दातारं वाचयति^२ । २४ । तन्त्र सूक्तं पच्छः^३
स्नानेन^४ यौ ते पक्षौ यदतिष्ठः । २५ ।

यौ ते पक्षावजरा पतत्रिणौ याभ्यां रक्षांस्यपहं-
स्योदन^५ ।

ताभ्यां पथ्यास्^६ सुकृतस्य लोकं यत्र ऋषयः प्रथ-
मजाः पुराणाः^७ ॥

यदतिष्ठो दिवस्पृष्टे ध्योमन्त्रध्वोदन^८ ।

अन्वायन्सत्यधर्माणो^९ १० ब्राह्मणा राधसा सह । २६ ।
क्रमध्वमग्निना नाकं पृष्ठात्पृथिव्या अहमन्तरिक्षमारुहं
स्वर्यन्तो नापेक्षन्त उरुः प्रथस्व महता महिषेदं मे
ज्योतिः सत्याय चेति तिस्रः समयय इति^{११} सार्धमेतया
। २७ । अत ऊर्ध्वं वाचिते हुते संस्थिते ऽमू^{१२} ते ददामी-

^१ So emended, MSS प्रतिगृहीत्वे दातो*, cf Pet. Lex sub प्रति-
गृहीतर and प्रतिपहीतर — ^२ B has a colon here — ^३ Bu K E Ch
B पच्छ — ^४ B has a colon here — ^५ So emended, MSS
•स्योदन — ^६ K P B Bp पथ्यास्तु*, VS and TS पतेम —
^७ Cf VS xviii 52, TS iv 7 13 1 — ^८ K P Bb •ध्योदन —
^९ K P B Bp अन्वायत्स* — ^{१०} Ch E •धर्माणो — ^{११} iv
IE 2 3, 4, xi 1, 19 28, xii 3 46-48, 50 — ^{१२} E सु, Ch (sec.
man) मू —

ति नामयाहमुपस्पृशेत् । २८ । सदक्षिणं कामस्तदित्यु-
क्तम्^१ । २९ । ये भक्षयन्त^२ इति पुरस्ताद्धोमाः । ३० ।

अये त्वं नो अन्तम उत चाता शिवो भवा वरूथ्यः^३ ।

तं त्वा शोचिष्ट दीदिवः सुधाय नूनमीमहे सखिभ्यः^४ ॥

गयस्फानो अमीवहा वसुवित्युष्टिवर्धनः ।

सुमिचः सुमनो भवे-^५

त्याज्यभागौ । ३१ । पाणावुदकमानीयेत्युक्तम् । ३२ । प्र-

तिमन्त्रणान्तम्^६ । ३३ । प्रतिमन्त्रिते^७ व्यवदायाश्नन्ति

। ३४ । इदावात्सरायेति व्रतविसर्जनमाज्यं जुहुयात्^८ । ३५ ।

समिधो ऽभ्यादध्यात् । ३६ । तत्र ह्योक्ती ।

यजुषा मथिते अग्रौ यजुषोपसमाहिते ।

सवान्दत्त्वा^९ सवायेस्तु कथमुत्सर्जनं भवेत् ॥

वाचयित्वा सवान्तरवामप्रतिगृह्य^{१०} यथाविधि ।

हुत्वा संनतिभिस्तचोत्सर्गं^{११} कौशिको ऽब्रवीत् । ३७ ।

प्राञ्चो^{१२} ऽपराजितां^{१३} वा दिशमवभृषाय व्रजन्ति

। ३८ । अर्पा सूक्तेराभुत्य^{१४} प्रदक्षिणमावृत्याप उप-

^१ RV 52 1 — ^२ B 35 1 — ^३ RV 7 24 1^{ab}, SV 1 443, 11 457, VS 111 25^a, xv 48^a, xxv 47^a, TS 1 5 6 2, 17 4 4 8, Maitr S 1 5 3, 10, 11 18 8, Kath S 111 1, 8, Kap S 7 1 —

^४ RV 7 24 2^{ab}, VS 111 26^a, xv 48^a, xxv 47^a, TS Maitr S 111 1 — ^५ RV 1 91 12, Maitr S 17 10 4, 12 4, Kath 11 14, TS 17 3 18 5, all with the variant सोम यो for सुमनो —

^६ Cf Kauç 66 2, 3 for this and the following sūtra. — ^७ E प्रतिमन्त्रयते — ^८ For this and the following sūtra of Kauç.

42 15, 16 — ^९ K Bū Bh Ch (sec. man) सवा दत्त्वा — ^{१०} K Bū सवात्स — ^{११} K Bū Ch (prim et tert. man) insert हि after

this word — ^{१२} B₁ प्राचो — ^{१३} B₁ पराजिता — ^{१४} For the

अर्पा सूक्तानि see Darila to Kauç 7 14. —

स्पृश्यानवेक्षमाणाः^१ प्रत्युदाव्रजन्ति । ३९ । ब्राह्मणा-
 भक्तेनोपेप्सन्ति । ४० । यथोक्ता दक्षिणा यथोक्ता
 दक्षिणा । ४१ । ॥ ९ ॥ ॥ ६८ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे ऽष्टमो ऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ Ch *वेक्षमाणाः; K *वेक्षमाणाः; cf. Kāṇḍ. 7. 14; 140 18. —

॥ ओं ॥

पिच्यमपिं शमयिष्यज्ज्येष्ठस्य^१ चाविभक्तिनं^२ एका-
यिमाधास्यन्^३ । १ । अमावास्याया पूर्वस्मिन्नुपशाले गा
बिहायनीं रोहिणीमेकहृषां बन्धयति^४ । २ । निशि शमू-
लपरिहितो^५ ज्येष्ठो ऽन्वालभते । ३ । पत्न्यहतवसना ज्ये-
ष्ठम् । ४ । पत्नीमन्यञ्च इतरे^६ । ५ । अथैनानभिष्याहारयत्य-
ध्रिगो शमीध्वम् । नुशमि शमीध्वम् । शमीध्वमध्रिगा-
उउ इति^७ ८ चिः^८ । ६ । अयमपिः सत्यतिर्नडमा रोहेत्य-
नुवाक^९ महाशान्ति च शान्त्युदकं ज्ञावपते^{१०} । ७ ।
अये अक्रव्यादिति^{११} भद्रादीप^{१२} धारयति । ८ । भूमेश्चोप-

^१ Thus emended, MSS शमयिष्य Bt has a colon here —
^२ P Bb वा° — ^३ Darja fol ३^a l 6, पिच्यमपि शमयिष्यन्निति
कथाच्छमन — ^४ E P बन्धयति — ^५ Thus emended, MSS
सामूल — ^६ So Bt, Ch E k Bu अवचेतरे P Bb 'वचेतरे
cf the introduction — ^७ K Bt 'ध्रिगा ओ इति Bu P 'ध्रिगा
ओ (or उ) इति Bb 'ध्रिगा उ इति Ch 'ध्रिगाउओ इति Nirukta
5 11 'ध्रिगविति, Āt Br and Ācr Cr as above — ^८ Bt has a
colon here — ^९ The formula occurs Tat Br in 6 6 4 Āt
Br in 7 Ācr Cr in 3 1 Nirukta 5 11 (commentary p 6°
introduction p xxxviii), cf VS 1 15 TS 1 1 5 2, Mātr S
1 1 6 — ^{१०} vi 6° 1, xii 2 1 (he अनुवाक beginning with this
pratika) — ^{११} Cf Kāuṣ 39 7, 43 5 46 7 — ^{१२} xii 2 42 —
^{१३} K भद्रादी°, E भद्रादी°, cf. Kāuṣ 47 28, 49 21 —

दग्धं समुत्थाय । ९ । आकृतिलोष्टवल्मीकेनास्तीर्य । १० ।
 शकृत्पिण्डेनाभिलिष्य । ११ । सिकताभिः प्रकीर्याभ्युक्ष्य
 । १२ । लक्ष्णं कृत्वा । १३ । पुनरभ्युक्ष्य । १४ । पञ्चा-
 ल्लक्ष्णस्याभिमन्थनं निधाय । १५ । गोऽश्वज्जावीनां
 पुंसां लोमभिरास्तीर्य मोहियवैश्च शकृत्पिण्डमभिविमृज्य
 प्राञ्चौ दभौ निदधाति । १६ । वृक्षणीं स्थं इत्यभिप्राय-
 रायौ^१ । १७ । तयोरुपर्यधरारणिम् । १८ । दक्षिणतो मू-
 लान् । १९ । पश्चात्प्रजननामुर्वश्यसीत्यायुरसीति^२ । २० ।
 मूलत उत्तरारणिमुपसंधाय^३ । २१ । पृतनाजितमित्याहूय^४
 । २२ । अभिदक्षिणं ज्येष्ठस्त्रिरभिमन्थ्यो^५ भूर्गोयत्रं छन्दो
 ऽनुप्रजायस्व वैष्टुभं जागतमानुष्टुभमो^६ भूर्भुवः स्वर्जनदो-
 मिति^७ । २३ । अत ऊर्ध्वं यथाकामम् । २४ । ॥ १ ॥ ॥ ६९ ॥

मन्थामि त्वा जातवेदः सुजातं जातवेदसम् ।

स नो जीवेष्वा भज^८ दीर्घमायुश्च धेहि^९ नः ॥

जातो ऽजनिष्ठा^{१०} यशसा सहाये^{११} प्रजां पशून्स्तेजो रयि-
 मस्मासु धेहि^{१२} ।

^१ VS v. 2^b, TS 1 3 7 1; Kāty. Cr v. 1 29; Çat Br. in 4 1. 21. — ^२ So B; K *प्राञ्चारायौ, Ch P Bu Bh *प्रारणा-
 रायौ. — ^३ VS v. 2^d; TS. 1 3 7. 1; Katy Cr v. 1. 30; Çat. Br.
 in. 4 1 22 — ^४ Ch E have a colon here, K has a double colon in the
 middle of the word after उत्तरा. — ^५ vii 63. 1. — ^६ K Bh
 *दोर्मिति — ^७ Cf. VS. v. 2^f, etc, TS 1 3 7 1; Kath in. 4;
 Laty. in 3 5, Katy. Cr v 1 28; Çat Br in 4. 1 23 — ^८ K Ch
 भजद्भो — ^९ E देहि — ^{१०} So K B; Ch (sec. man), M Ch (prim
 man.) अनिष्ठा; P Bh अनिष्ठा; Bū अनिष्ठा. — ^{११} K Bū Ch P
 *येः. — ^{१२} Cf. Çaikh Cr. in. 17 8 —

आनन्दिनो मोदमानाः सुवीरा^१ अनामयाः सर्वमा-
युर्गमेम ॥

उद्दीप्यस्व जातवेदो ऽव सेदिं^२ तृष्णां^३ क्षुधं जहि ।
अपासन्नम उद्धत्वप ह्रीतमुखो^४ जह्यप दुर्हार्दिशो^५
इहैवैधि धनसनिहि त्वा समिधीमहि । [जहि ॥
इहैधि पुष्टिवर्धन इह त्वा समिधीमहीति । १ ।

प्रथमया मन्थति । २ । द्वितीयया जातमनुमन्त्रयते । ३ ।
तृतीययोद्दीपयति । ४ । चतुर्थ्योपसमादधाति । ५ । यच्चा
कुडा^६ इति चो^७ भूर्भुवः स्वर्जनदोमित्यङ्गिरसां त्वा देवा-
नामादित्यानां व्रतेना दधे^८ । द्यौर्महासि^९ भूमिर्भूम्ना^{१०} त-
स्यास्ते देव्यदितिरुपस्ये^{११} ऽन्नादायान्नपत्याया^{१२} दधदिति^{१३}
। ६ । लक्षणे प्रतिष्ठापोपोत्याय । ७ । अयोपतिष्ठते । ८ । अये
गृहपते सुगृहपतिरह त्वयाये गृहपतिना भूयासम् । सु-
गृहपतिस्त्वं मयाये गृहपतिना भूयाः । अस्थूरि णौ गा-

^१ K Ch (prim man) 'वीरा' —

^२ K P Bb शेद, B शेदि —

^३ K B धिष्णा, P धिष्णा, the omission of the word perfects the metre — ^४ E ह्रीत — ^५ So with doubtful emendation, Ch E दुर्हार्दिशो, Bu दुर्हार्दिशो, E दुर्हार्दिशो, P Bb दुर्हार्दिशो, K दुर्हार्दिशो — ^६ xii 2 3, cf TS 1 5 3 1, Mastr S 1 7 1 — ^७ So all MSS —

^८ K Bb B दधे, B only has the colon. — ^९ So emended, K Bu Ch महासि, EP Bb महासि, Mastr S 1 6 1 (end) as above — ^{१०} So emended according to Mastr S (ibid) and TS 1 5 3 1, MSS भूमेर्भू —

^{११} So Ch P Bb, K 'दितिरुप', E B 'दितिरुप', Bb 'दितिरुप' (so also Mastr S ibid) — ^{१२} So E and Mastr S, K Bu Ch B प्रापत्या, P न्नपत्या, Bb न्नपत्या — ^{१३} Cf VS iii 5, TS 1 5 3 1, Mastr S 1 6 1 (end) 2 —

ति' कूद्या पदानि योषयित्वा' नदीभ्यः । १९ । मृत्योः
 पदमिति' द्वितीयया नावः । २० । परं मृत्यो इति' प्राग्द-
 क्षिणं कूदीं प्रविध्य । २१ । सप्त नदीरूपाणि कारयित्वा दकेन
 पूरयित्वा । २२ । आ रोहत सवितुर्नावमेतां मुचामाणं
 महीमू ध्विति' सहिरण्यां सयवां नावमारोहयति । २३ ।
 अश्मन्वती रीयत उत्तिष्ठता प्र तरता सखाय' इत्युदीच-
 स्तारयति । २४ । ॥ ३ ॥ ॥ ७१ ॥

उत्तरतो गते उदक्प्रसवणे' श्मान निदधात्यन्तच्छि-
 न्नम्' । १ । तिरो' मृत्युमित्यश्मानमतिक्रामति । २ । ता
 अधरादुदीचीत्यनुमन्त्रयते^{१०} । ३ । निस्सालामिति^{११} शा-
 लानिवेशनं संप्रोक्ष्य^{१२} । ४ । ऊर्जं विभ्रदिति^{१३} प्रपादयति
 । ५ । वैश्वदेवीमिति^{१४} वास्ततरीमालम्भयति । ६ । इममि-
 न्द्रमिति^{१५} वृषम् । ७ । अनङ्गाहमहोरात्रे इति^{१६} तत्पमा-
 लम्भयति । ८ । आ^{१७} रोहतायुख्यारोहति । ९ । आसीना^{१८}
 इत्यासीनामनुमन्त्रयते^{२०} । १० । पिञ्जलीराजनं सर्पि-
 पि पर्यस्येमा नारीरिति^{२१} स्त्रीभ्यः प्रयच्छति । ११ । इमे

^१ xii 2 29° — ^२ So emended in accordance with AV xii ॥
 29^a 30, Bu लोपयित्वा, K Cb E P B लोपयित्वा, cf Kauç 56 22 —
^३ xii 2 30 — ^४ xii 2 21 — ^५ xii 2 45^e, vii 6 3, 2 — ^६ xii
 2 26 27 — ^७ Bū *प्रयस्यवरे — ^८ So Bū, B, अन्त छिन्न, Cb
 अत्तछिन्न, K P Bb अत्तछिन्न, E अनुछिन्न — ^९ xii 2 23^d — ^{१०} K
 P Bb *दीचीनैरि (cf xii 2 29) — ^{११} xii १ 41 — ^{१२} ii
 14 1 — ^{१३} Cb E संप्रोक्ष्य (cf xii 2 29), K संप्रोक्षी (दर्श) — ^{१४} vii 60 1 —
^{१५} xii 2 28 — ^{१६} xii 2 47 — ^{१७} xii 2 48, 49 — ^{१८} xii 2 24 —
^{१९} xii 2 30^e — ^{२०} So all MSS Is the passage to be emended
 in इत्यासीनामनु? — ^{२१} xii 3 31 —

जीवा अविधवाः सुजामय इति^१ पुंभ्य^२ एकैकस्मै तिस्र-
स्तिस्रस्ता^३ अघ्यधुदधानं^४ परिचृत्य^५ प्रयच्छति । १२ । परं
मृत्यो व्याकरोम्या रोहतान्तर्धिः प्रत्यञ्चमर्कं ये अग्रयो
नमो देववधेभ्यो ऽग्रे^६ ऽभ्यावर्तिन्नमे जातवेदः सह रय्या^७
पुनरुर्जेति^८ । १३ ।

अग्रे ऽभ्यावर्तिन्नभि न आ ववृत्स्व ।^९

आयुषा वर्चसा सन्या^{१०} मेधया प्रजया धनेन ॥

अग्रे जातवेदः^{११} शतं ते सहस्रं त उपावृतः ।

अधा^{१२} पुष्ट्येशानः पुनर्नो रयिमा कृधि ॥

सह रय्या नि वर्तस्वामे पिन्वस्व धारया ।

विश्वप्त्या विश्वतस्परि ॥

पुनरुर्जा ववृत्स्व^{१३} पुनरप^{१४} इपायुषा^{१५} ।

पुनर्नः पाह्यहसः^{१६} ॥ १४ ।

^१ Cf xii 2 22, 31^a, the passage seems to be a jagati pada from an unknown source — ^२ Bū E Ch (prim man) कुभ्य — ^३ Ch तिस्रस्तिस्रस्तिस्रस्ता (so also Pet. Lex. sub वर्त+परि), Bū तिस्रस्तिस्रस्तिस्रस्ता, B तिस्र तिस्रस्तिस्रस्ता, Bh तिस्र तिस्रस्ता — ^४ So only K, the rest अघ्यधुदधान, the Pet. Lex. ibid, अघ्यधुदधान — ^५ Bū E Ch (sec man) परिचृत्य — ^६ Ch Bb अग्रे — ^७ Ch (sec. man) रय्या, E रय्या — ^८ xii 2 21, 32 24 (48), 44, 55, iii 21 1, vi 13 1, TS iv 2 1 2, 3, VS xii 7-10, Mātr S 1 7 1, ii 7 8, Kath S xvi 8, xix 11, xxii 12, Laty iii 5 11 — ^९ So K B, the rest, as also TS and VS, omit the colon and the vowels coal-ace — ^{१०} Ch सन्या, Bū सन्या — ^{११} The reading of TS VS and Mātr S (चङ्गिरः) perfects the metre — ^{१२} Ch अध — ^{१३} TS VS and Mātr S read नि वर्तस्व for आ ववृत्स्व — ^{१४} B पुनरप — ^{१५} E Bū (prim man) इपायुषा (omitting *युषा) — ^{१६} K पाह्यहसः —

शर्करांस्वयमातृणाञ्छणरज्जुभ्यां^१ विवध्य धारयति । १५ ।
 समया खेन जुहोति^२ । १६ । इमं जीवेभ्य इति^३ द्वारे नि-
 दधाति । १७ । जुहोत्येतयर्चा । आयुर्दावा धनदावा बल-
 दावा पशुदावा पुष्टिदावा प्रजापतये स्वाहेति । १८ ।
 षट्संपातं माता पुत्रानाशयते^४ । १९ । उच्छिष्टं जायाम्
 । २० । संवत्सरमग्निं^५ नोद्यायान्न हरेन्नाहरेयुः । २१ । द्वाद-
 शरात्र इत्येके । २२ । दश दक्षिणा । २३ । पश्चादग्नेर्वाग्यतः
 संविशति । २४ । अपरेद्युरग्निं चेन्द्राग्नी च यजेत^६ । २५ ।
 स्थालीपाकाभ्यामग्निं चाग्नीषोमी च पौर्णमास्याम् । २६ ।
 सायंप्रातर्ग्रीहीनावपेद्यवान्वाग्ये स्वाहा प्रजापतये स्वा-
 हेति । २७ । सायं सूर्याय स्वाहा प्रजापतये स्वाहेति । २८ ।
 प्रातर्द्वादशरात्रे ऽग्निं पशुना यजेत^७ । २९ । स्थालीपाकेन^८
 वोभयोर्विरिष्यति^९ । ३० । संवत्सरतम्यां^{१०} शान्त्युदकं कृत्वा^{११}
 । ३१ । घृताहुतिर्नो^{१२} भवाग्ने^{१३} अक्रव्याहुतिर्घृताहुतिं त्वा व-
 यमक्रव्याहुतिमुपनिषदेम^{१४} जातवेद इति चतुर उदपात्रे
 संपातानानीय । ३२ । तानुल्लप्य । ३३ । पुरस्तादग्नेः प्रत्यङ्गा-
 सीनो जुहोति ।

^१ K Bū Bī E P °तृणा श्रण°, Bn °तृणां श्रण°, Ch °तृणाश्रण° —
^२ Cf Kauç 15 4 — ^३ xn 2 23 — ^४ E Bī °ति, P पुत्रां प्रा-
 शयति — ^५ P Bī Bb °वि(नो) — ^६ E यजेत् — ^७ E यजेत् —
^८ Ch E स्थालीपाकेनोभयो — ^९ So K P Bh Bī, Bū °विरिष्यति,
 Ch E °विरिष्यति, cf Kauç 59 28 — ^{१०} E Bū Ch (see man)
 °तस्या — ^{११} K Bū (prim man) omit this word — ^{१२} Ch E Bu
 घृताहुति नो — ^{१३} E भवाग्नेः क्रव्या° — ^{१४} Ch E °हुतिमुपनि-
 षदेम —

हुते रमस्व हुतभाग एधि मृडास्मभ्यं मोत हिंसीः प-
शून् इति^१ । ३४ ।

यद्युवायाद्भस्मनारणिं संस्पृश्य तूष्णीं मथित्वोहीष्य । ३५ ।
पूर्णहोमं हुत्वा । ३६ । संनतिभिराज्यं जुहुयाद्वाहतिभिर्वा
। ३७ । संस्पृष्टे चैवं जुहुयात् । ३८ । अग्रावनुगते जायमाने^२
। ३९ । अन्नदुहेन शकृत्पिरडेनाग्न्यायतनानि^३ परिलिप्य । ४० ।
होन्यमुपसाद्य । ४१ । प्राणापानाभ्यां स्वाहा समानव्या-
नाभ्यां स्वाहोदानरूपाभ्या स्वाहेत्यात्मन्येव^४ जुहुयात् । ४२ ।
अथ प्रातरुत्थायामिं निर्मथ्य यथास्थान प्रणीय यथा-
पुरमग्निहोत्रं जुहुयात् । ४३ । सायमाशप्रातराशी यज्ञावृ-
त्तिजौ^५ । ४४ । ॥ ४ ॥ ७२ ॥

पुरोदयादस्तमयाच्च पावकं प्रबोधयेद्गृहिणीं शुद्ध-
हस्ता ।

समतीते संधिवर्णे ऽथ हावयेत्सुसमिद्धे^६ पावक आ-
हुतीषहिः^{१० ११} । १ ।

^१ Some of the verses cited in full in this chapter, according to Roth, *Der Atharva Veda in Kaschmir*, p 23 are found in the Kashmir śakha of the Atharvan — ^२ E *ज्जायाभक्ष*, Ch (prim man) *ज्जायाद्भक्ष* — ^३ B For the सनति verses of Kau, 5 ॥ — ^४ K (prim man) जायमाने (आवदुहेन) Ch (prim man) जयमाना, Ch (sec. man) जयमान — ^५ So K E Bh, the rest *यतन* — ^६ So Bū E K omits these two words reading *इषाभ्या स्वाहेति जुहुयात्*, the rest *तन्नेव* Cf Lity iv 11 1^३ for the entire passage — Ch *वृत्तिजौ* — ^७ K Ch E P Bh गृहणी — ^८ E हावयेत् सु — ^९ B आहुतिः, Bu सहि — ^{१० ११} The passage is metrical, four times twelve syllables —

अग्रे च प्रजापतये च रात्रावादित्यश्च दिवा प्रजा-
पतिश्च^१ ।

उदकं च समिधश्च होमेहोमे पुरो वरम्^{२ ३} । २ ।

होम्यैः^४ समिद्धिः पयसा स्थालीपाकेन सर्पिषा ।

सायंप्रातर्होमं एतेषामेकेनापि सिध्यति^५ । ३ ।

अभ्युद्धृतो हुतो^६ ऽग्निः प्रमादादुपशम्यति ।

मथिते घ्राहतीर्जुहुयात्पूर्णहोमौ यथञ्चत्विजौ^{७ ८} । ४ ।

वनस्पतिभ्यो वानस्पत्येभ्य ओषधिभ्यो वीरुद्वाः सर्वेभ्यो
देवेभ्यो देवजनेभ्यः पुण्यजनेभ्य इति^{१०} प्राचीनं तदुदकं
निनीयते । ५ । स्वधा प्रपितामहेभ्यः स्वधा पितामहेभ्यः
स्वधा पितृभ्यः^{११} इति दक्षिणतः । ६ । तार्क्ष्यायारिष्टनेमये
ऽमृतं मह्यमिति पश्चात् । ७ । सोमाय सप्तयिभ्य इत्युक्त-
रतः । ८ ।

परिमृष्टे परिलिप्ते च^{१२} पर्वणि व्रातपतं हावयेदन्नमयौ ।
भूयो दत्त्वा^{१३} स्वयमल्पं च भुक्त्वापराहेन व्रतमुपैति
याज्ञिकम्^{१४} । ९ ।

^१ Metrical: 12 + 11 syllables. — ^२ Bū वरम् ('without colon). —

^३ Metrical 8 + 8 syllables — ^४ E होम्यै, P होम्यै., Bū has a colon after the word — ^५ E होमि. — ^६ Metrical four times eight syllables — ^७ Bū अभ्युद्धृतो हुतो — ^८ So with doubtful emendation, MSS here and in verse 13, यवृत्विजौ. So also Dārila to Kauç 6 22 (fol 30^b 1 3 fg) Or is यावृत्विजौ the correct reading? Compare furthermore Kauç 72 44 — ^९ The first line is metrical: 8 + 8,

the second seems to contain one hypercatalectic and one regular pāda of the same metre — ^{१०} Cf viii 8 14; xi 9 24. — ^{११} P here inserts the word स्वधा. — ^{१२} E च. — ^{१३} MSS. दत्त्वा. —

^{१४} Metrical: 12, 11 11 12.

अनशनं ब्रह्मचर्यं च भूमौ शुचिरग्निमुपशेते^१ सुग-
न्धिः^२ । १० ।

अग्नीषोमाभ्यां दर्शेन इन्द्राग्निभ्यामदर्शने ।

आग्नेयं तु पूर्वं नित्यमन्वाहार्यं प्रजापतेः^३ । ११ ।

अर्धाहुतिस्तु^४ सौविष्टकृती सर्वेषां हविषां स्मृता ।

आनुमती^५ वा भवति^६ स्थालीपाकेष्वथर्वणाम्^{७ ८} । १२ ।

उभौ च संधिजौ यौ वैश्वदेवौ यथञ्चत्विजौ^९ ।

वर्जयित्वा सर्वाहिपः साज्या^{१०} यज्ञाः सदक्षिणाः^{११ १२} । १३ ।

यथाशक्ति^{१३} यथानलं^{१४} हुतादो ऽन्ये^{१५} अहुतादो ऽन्ये^{१६ १७} ।

वैश्वदेवं हविरुभये संचरन्ति^{१८ १९} । १४ ।

ते सम्यञ्च इह मादयन्तामिधमूर्जं यजमाना यमिच्छत^{२०} ।

विश्वे देवा इदं हविरादित्यासः सपर्यत ।

^१ K has a double colon after the syllables शुचिर° — ^२ Metrical 11, 11 — ^३ Metrical four times eight syllables — ^४ E आर्ध इतिपु, P आर्धइतिपु — ^५ K अनु° — ^६ Bt has a colon here — ^७ E स्थालीपाके ह्य° — ^८ Metrical anustubh padas, the first is irregular — ^९ So emended hesitatingly, cf verse 4 B धृत्विजौ, E यथञ्चत्विजौ the rest here as also in verse 4, and in Darila to Kauç. 6 22 यथञ्चत्विजौ Cf also Kauç. 72 44 — ^{१०} So Bt only, Bu साज्या, K E Ch Bh P, and Darila to Kauç. 6 23 साज्या — ^{११} D (schol.) to Kauç. 6 30 (fol 32^b l 6) cites the beginning of this verse अपिहीचवैश्वदेवयो नाज्येनेति कर्तव्यताविशेषः । उभौ च संधिजादिति प्रतिषेधात्, cf also Kauç. 10 2 note — ^{१२} Metrical four anustubh padas — ^{१३} So emended, MSS यथाशक्तिर्य° — ^{१४} Ch Bt have a colon here — ^{१५} Ch E ते — ^{१६} Ch E ते — ^{१७} Cf TS 4 5 1, 5 10 3, Vaitr. 8 1 4 6, At Br 7 19, Gop Br 11 1 6 — ^{१८} E संचरिष्यति — ^{१९} Metrical the first line 8 8, the second would be a pada of eleven syllables if the word हविर° is omitted — ^{२०} K यमिच्छ Bt यमित्सत —

अस्मिन्यज्ञे मा व्यथियमृताय^१ हविष्कृतम्^२ । १५ ।

वैश्वदेवस्य हविषः सायंप्रातर्जुहोति ।

सायमाशप्रातराशौ^३ यज्ञावेतौ स्मृतावुभौ^४ । १६ ।

अप्रतिभुक्तौ शुचिकायौ^५ च नित्यं वैश्वदेवौ जानता
यज्ञश्रेष्ठौ^६ ।

नाश्रोचियो नानवनिक्तपाणिर्नामन्त्रविज्जुहुयान्नावि-
पश्चित्^७ । १७ ।

वीभत्सवः शुचिकामा हि देवा नाश्रहधानस्य हवि-
र्जुषन्ते ।

ब्राह्मणेन ब्रह्मविदा तु हावयेन्न स्त्रीहुतं शूद्रहुतं च
देवगम्^८ । १८ ।

यस्तु विद्यादाज्यभागौ यज्ञान्मन्त्रपरिक्रमान्^९ ।

देवताज्ञानमावृत^{१०} आशिषश्च कर्म स्त्रिया अप्रति-
पिद्धमाहुः^{११} । १९ । ॥ ५ ॥ ७३ ॥

तयोर्वलिहरणम् । १ । अथ इन्द्राग्निभ्यां वास्तोष्य-

^१ E व्यथियमृताय, B व्यथियामृताय — ^२ These three lines contain a mantra-citation: tristubh and jagati pādas in the first line; anushtubh in the remaining two lines. — ^३ Ch has a colon here. —

^४ Metrical: eight syllables; the second pāda catalectic — ^५ So

E; the rest शुचिः कायौ — ^६ K यज्ञः. — ^७ Four tristubh-pādas, the first hypercatalectic — ^८ So emended; MSS देवगं. — ^९ Metrical:

11, 11, 12, 12 — ^{१०} B: क्रमात्, Ch यज्ञान्मन्त्रपरिक्रमात्; E यज्ञा-

न्परिक्रमात् — ^{११} P अवृत — ^{१२} Metrical, the first line 8, 8; the second line 11, 11, with crasis of अवृत and आशिः in the first pāda. —

तये प्रजापतये ऽनुमतय इति हुत्वा । २ । निष्क्रम्य वहिः^१
 प्रचीनं^२ ब्रह्मणे वैश्वरण्याय^३ विश्वेभ्यो देवेभ्यः^४ सर्वेभ्यो
 देवेभ्यो विश्वेभ्यो भूतेभ्यः सर्वेभ्यो भूतेभ्य इति^५ बहुशो
 बलिं^६ हरेत् । ३ । द्विः^७ प्रोक्षन्नदक्षिणमावृत्यान्तरुपातीत्य
 द्वारे । ४ । द्वार्ययोर्मृत्यवे धर्माधर्माभ्याम्^८ । ५ । उदधाने
 धन्वन्तरये समुद्रायौषधिवनस्पतिभ्यो द्यावापृथिवीभ्या-
 मिति । ६ । स्थूणावंशयोर्दिग्भ्यो ऽन्तर्देशेभ्य इति । ७ ।
 स्रक्लिषु वासुकये चिषसेनाय चिषरथाय तद्योपतक्षा-
 भ्यामिति । ८ । समन्तमपेराशायै श्रद्धायै मेधायै श्रियै
 ह्रियै विद्याया इति^९ । ९ । प्राचीनमयेः^{१०} गृह्याभ्यो^{११} देव-
 जामिभ्य इति^{१२} । १० । भूयो ऽभ्युद्धृत्य^{१३} ब्राह्मणान्भोज-
 येत् । ११ । तदपि श्लोको वदति^{१४} ।

माब्राह्मणायतःकृतमश्रीयाद्विषवदन्नमन्नकाम्या^{१५ १६} ।

^१ B has a colon here — ^२ Ch वैश्वरण्याय — ^३ E has a colon here. — ^४ B has a colon here — ^५ Cf for this and the following sūtras Çankh. Gr n 14. 4, Par Gr 1 12 3, n 9 Aqr Gr 1 n 1, Gobh Gr 1 4 4, 9, Kath Gr xlv 2 fg, Vi n 117 3, Man Gr n 11 (cf Jolly, Das Dharmasutra des Viṣṇu und das Kāthakagrhya pp 31 and 80). — ^६ Ch बलीन्ह, E बलीन्ह. Bh बलि — ^७ So (हरे)द्वि प्रो, B only, the rest *द्विप्रो* — ^८ Ch *धर्माभ्यामुद* — ^९ B has a colon here — ^{१०} Ch has a colon here — ^{११} B गृह्याभ्यो — ^{१२} B has a colon here — ^{१३} P B, *द्धृत्य* — ^{१४} So Ch E, the rest श्लोकी वदत — ^{१५} Thus emended according to Ch, which reads *यत*, B *यतमश्री*, the rest *यद्धृतमश्री* Ch's reading is accepted as the basis of the reading above, as it makes good metre, after ब्राह्मणायत which is apparently a later gloss, is removed — ^{१६} E विषवदन्नमन्नकाम्या, the rest as above, ब्राह्मणायत is a gloss, metrically superfluous —

देवानां देवो ब्राह्मणो भावो नामैष देवतेति । १० ।
 आययणे शान्त्युदकं कृत्वा ययर्तुं तरुडुलानुपसाद्य । १३ ।
 अप्सु स्थालीपाकं अययित्वा पयसि वा । १४ । सजूर्क्ष-
 तुभिः सजूर्विधाभिः सजूरग्नये स्वाहा^१ । सजूरिन्द्राग्निभ्या
 सजूर्द्यौवापृथिवीभ्या सजूर्विश्वेभ्यो देवेभ्यः सजूर्क्षतुभिः
 सजूर्विधाभिः सजू सोमाय स्वाहेत्येकहविर्वा^२ स्यान्नाना-
 हवीषि वा । १५ । सौम्यं तन्वच्छ्यामाकं^३ शरदि । १६ ।
 अथ यजमानः प्राशिक्षं गृह्णीते^४ । १७ । प्रजापतेष्टु^५
 यहं गृह्णामि^६ । मह्यं भूत्यै मह्यं पुष्ट्यै मह्यं ध्रियै मह्यं
 ह्रियै मह्यं यशसे मह्यमायुषे मह्यमन्नाय मह्यमन्नाद्याय
 मह्यं सहस्रपोषाय मह्यमपरिमितपोषायेति^७ । १८ । अथ
 प्राश्नाति ।

भद्राक्षः श्रेयः समनैष्ट^८ देवास्त्वयावसेन^९ समशीमहित्वा ।

स नः पितो^{१०} मधुमा^{११} आ विवेश शिवस्तोकाय तन्वो
 न एहीति^{१२ १३} । १९ ।

^१ The colon is exhibited in KPChE — ^२ Cf. Āçv. Gr. II 24 —

^३ So emended, MSS तन्वच्छ्यामाक — ^४ Ch गृह्णीते || गृह्णीते —

^५ Ch (prim. man.) प्रजापते ध — ^६ The colon appears in KP — ^७ Cf.

Çankh. Gr. III 82 — ^८ So emended according to TS etc. (see

note 13) P B. B. समन इष्ट, K समनसा इष्ट, E समन इष्ट, Ch

समन इष्ट — ^९ Ch E एवमेव of the critical note to Çankh. Gr.

III 83 — ^{१०} So all MSS including Ch (prim. man.), Ch (sec.

man.) सुतो — ^{११} Ch E मधुमा — ^{१२} Ch E नयेहीति, cf. Ind.

Stud. IV 252 — ^{१३} Cf. TS v 724; Tait. Br. II 487, Āçv.

Çr. II 910 Çankh. Gr. III 83, Pār. Gr. III 14, Gobh. Gr.

III 810 —

प्राशितमनुमन्त्रयते ।

अमो ऽसि^१ प्राण तद्वतं ब्रवीम्यमासि^२ सर्वाङ्गसि
प्रविष्टः ।

स मे जरां रोगमपनुद्य शरीरादनामयैधि^३ मा रिषाम^४
इन्दो^५ इति^६ । २० ।

वत्सः प्रथमजो यीप्से वासः^७ शरदि दक्षिणा । २१ । श-
क्त्या वा दक्षिणा दद्यात् । २२ । नातिशक्तिर्विधीयते ना-
तिशक्तिर्विधीयत इति^८ । २३ । ॥ ६ ॥ ॥ ७४ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे नवमोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ So Ch (see man) Aqr Cr and Çankh Gr (see note 7),
K E Bī Ch (prim man) आङोसि Bu आङोसि, P आङो, or आ
जी Bh आजी — ^२ E ब्रवीत्य — ^३ So all MSS of Kāuṣ
and Aqr Cr, Çankh Gr *मोसि — ^४ So emended on the
supposition that अनामयैधि is for अनामय एधि with double sandhi,
cf the introduction The MSS unanimously read अनामयैधि which
might be emended in accordance with Aqr Cr and Çankh Gr to
अना मयैधि (for अना म एधि) the latter representing the peculiar
sandhi of मे wh ch is paralleled by the reading of Ch ॥ in sūtra 19
(मयैहि for म एहि) cf also Kāu. 135 9 (the reading *स्तायिम
for *स्ता इम) and Ind Stād IV 252 — ^५ Ch माङोम (?),
E मयोम — ^६ B Ch इन्दो — ^७ Cf Aqr Cr n 9 10 Çankh
Gr iii 8 4 — ^८ B यीप्से वास, both words are want ag in
E — ^९ Ch विधीयते without इति —

॥ श्लो ॥

अथ विवाहः^१ । १ । ऊर्ध्वं कार्त्तिक्या आ वैशाख्याः । २ ।
याथाकामी वा । ३ । चित्रापक्षं तु वर्जयेत् । ४ । मघासु
हन्यन्ते गावः फल्गुनीषु व्युह्यत इति^२ विज्ञायते^३ मङ्गलं
च^४ । ५ । सत्येनोत्तमिता पूर्वापरमित्युपदधीत^५ । ६ । पति-
वेदनं च^६ । ७ । युव भर्गमिति^७ सभल सानुचरं प्रहिणो-
ति^८ । ८ । ब्रह्मणस्पत इति^९ ब्रह्माणम्^{१०} । ९ । तद्विवृ-

^१ Daç Kar and Ath Paddh अथ विवाह उच्यते ।, the former continues तत्र सभारान्तभृत्य । आगमकृश्वर । सपुट । श्रवशाखा । कलश । सर्वापधि । दधि । ज्येष्ठीमधु (I for यष्टीमधु^२) । विष्टरास्त्रय । अर्घपात्र । मधुपर्कपात्र । धुसद (I for धूसर?) । जोष (I for योक्त) । एतान्तभारान्तभृत्य । अव्यसद्येति (I for अव्यसद्येति XIX 1) बर्हिर्ल वगादि । अभ्यातागतं कृत्वा — ^२ xiv 1 13^{ed} — ^३ Ch has a colon here — ^४ B₁ has a colon here — ^५ xiv 1 1 23 Daç Kar and Ath Paddh सत्येनोत्तमिता इति षोडश (xiv 1 1-16) पूर्वापरमिति द्वाभ्यां (xiv 1 23, 24) एताभिरष्टादशभिराश्व जुहुयात् । उपदधीतेति वचनात् — ^६ Daç Kar and Ath Paddh आ नो अय इति मूक्तेन आगमकृश्वरम् (Ath Paddh परगृहात् भक्त तिलमिश्रितमाहृत्य) सपात्याभिमन्य कुमारीभक्त (I for श्री भक्त) प्राशयति, cf Kauç 34 12 fg — ^७ xiv 1 31^a — ^८ K प्रहिणोमि — ^९ Daç Kar अर्धर्चेन सपुटमभिमन्य सानुचरं वरं प्रतिप्रेषयति, Ath Paddh अर्धर्चेन शोभनमलकृतं पुष्प (Cod पुरीष) सचरहस्त (2) सानुचरं प्रहिणोति — ^{१०} xiv 1 31^c — ^{११} Daç Kar अर्धर्चेन ब्रह्माणं प्रेषयति कुमारीसमीपे वरस्य गुणान्कथयति Ath Paddh अर्धर्चेन ब्रह्माणं । कुमारीपार्श्वे गत्वा वरस्य गुणान्कथयति —

हाच्छङ्कमानो^१ निशि कुमारीकुलाद्वलीकान्यादीय^२ । १० ।
 देवा अय इति^३ पञ्चभिः सकृत्पूल्यान्यावापयति^४ । ११ ।
 अनृक्षरा इति^५ कुमारीपालं ग्रहिणीति^६ । १२ । उदा-
 हारस्य प्रतिहितेपुरयतो जघनतो ब्रह्मा^७ । १३ । यो अ-
 निध्म^८ इत्यप्सु लोग^९ प्रविध्यति^{१०} । १४ । इदमहमित्य-
 पोह्य^{११} । १५ । यो भद्र^{१२} इत्यन्वीपमुदच्य^{१३} । १६ । आस्यै
 ब्राह्मणा^{१४} इति प्रयच्छति^{१५} । १७ । आव्रजतामयतो ब्रह्मा
 जघनतो ऽधिज्यधन्वा^{१६} । १८ । बाह्यतः स्रक्षोदुम्बरस्योत्त-
 रतो ऽग्नेः शाखायामासजति^{१७} । १९ । तेनोदकार्थाम्कुर्व-
 न्ति^{१८} । २० । ततश्चान्वासेचनमन्येन^{१९} । २१ । अन्तरूपाती-

^१ P विवृहा°, Bu has a colon after the syllables विवृहा° —
^२ Ch (prim man) °कुलीकान्या° ^३ xiv 2 39—36 — ^४ Ath
 Paddh कुमारी एकामाहुति पत्या जुहोतीति for Daç Kar see
 note 7 — ^५ xiv 1 34° — ^६ k P Bb ग्रहिणीमीति Ch
 (prim man) ग्रहिणीमीति. Ch (sec nan) °ग्रोमीति Ch (tert.
 man) as above — ^७ Daç Kar अर्धर्चेन कुमारीरचार्य प्रेषयति ।
 यदि वा दशवर्षाधिका कन्या तदा देवा अये पञ्चभिः कुमारी एकामा
 हुती लाजा जुहोति (cf su 11), Ath Paddh कुमारीरचार्य धनुर्धर पुरय
 ग्रहिणीति — ^८ Daç Kar (अग्ने) धनुर्धर पृष्ठे आचार्यो मध्ये उदक
 हार, Ath Paddh उदकहरणार्थं पुरुषस्य (Cod पुरुषो, गच्छत अग्ने
 धनुर्धरो भवति । पृष्ठत आचार्यो मध्ये उदकहार, cf Kauç 26 4
 82 5 — ^९ xiv 1 37 — ^{१०} Ch k Ka लोष्ट — ^{११} Ath Paddh
 and Daç Kar उदकसमीपे गत्वा एकया मृत्तिका प्रविषति —
^{१२} xiv 1 35° — ^{१३} xiv 1 38° — ^{१४} k P Bb °दध्य, Daç Kar
 and Ath Paddh अर्धर्चेन घटमुदकेन पूरयति — ^{१५} xiv 1 39° —
^{१६} Daç Kar and Ath Paddh उदकहाराय — ^{१७} Daç Kar and
 Ath Paddh मध्ये उदकहार — ^{१८} Bb °सजति Daç Kar
 and Ath Paddh वेदिबाह्यत स्रक्षोदुम्बरपरि कलश स्थापयति —
^{१९} Bb उदकार्थाम्कुर्वन्, Daç Kar and Ath Paddh तेनोदकेन सर्वाण्युद-
 ककार्थाणि करोति — ^{२०} Daç Kar and Ath Paddh यदि स्वल्पो
 दक कलशे भवति तदान्येनोदकेनावसिञ्चति —

त्यार्यमणमिति^१ जुहोति । २२ । प्र त्वा मुञ्चामीति^२ वेष्ट
विचृतति^३ । २३ । उशतीरित्येतया^४ त्रिराधापयति^५ । २४ ।
सप्तभिरुष्णा^६ सपातवतीः करोति । २५ । यदासन्ध्या-
मिति^७ पूर्वयोरुत्तरस्या सक्त्या तिष्ठन्तीमाप्तावयति^{८,९}
। २६ । यच्च वर्चो यथा^{१०} सिन्धुरित्युत्क्रान्तामन्येनावसि-
ञ्चति^{११} । २७ । ॥ १ ॥ ॥ ७५ ॥

यदुष्कृतमिति^{१२} वाससाङ्गानि प्रमृज्य कुमारीपालाय
प्रयच्छति^{१३} । १ । तुषरदण्डेन^{१४} प्रतिपाद्य^{१५} निर्धजेत् । २ ।
तद्वन आसजति^{१६} । ३ । या अकृन्तस्त्वष्टा वास^{१७} इत्यह-
तेनाद्यादयति^{१८} । ४ । कृचिम इति^{१९} शतदत्तयोकेण^{२०,२१} कङ्क-

^१ Daç. Kar and Ath Paddh (to अन्तरपातीत्य), वेषा प्रविशति —

^२ xiv 1 17 — ^३ xiv 1 19 — ^४ Daç. Kar कुमारीं केशान्नेष्ट

यति — ^५ xiv 2 62 — ^६ Ath Paddh तिस्र समिध आधापय

ति । मचण कुमारी — ^७ Daç. Kar and Ath Paddh उशतीरिति

सप्तभि x v 2 52 58 — ^८ Ch (sec. man) उष्णी, Ch (prim man)

and the remaining MSS as above — ^९ xiv 2 65 — ^{१०} Ch

०त्ते — ^{११} Ath Paddh पूर्वोत्तरकोणे सक्त्यामूर्ध्वदिग्ङ्कुमारी (Cod

०री) स्नापयति — ^{१२} xiv 1 3० 48 — ^{१३} Ath Paddh तस्य

स्थानादुत्क्रान्तामन्यस्थाने शीतोदकेनावसिञ्चति — ^{१४} xiv 2 66 —

^{१५} Ath Paddh यदुष्कृतमिति द्वाभ्या (१) वस्त्रेण चयानि प्रमृज्य शिर

प्रमृति कुमारी — ^{१६} So K Ch Daç Kar and Çantikarpa 22. 1,

Bu तुम्बुर० Ath Paddh तुवर०, B Ku तुम्बर०, P उदुम्बर०, E औ

दुम्बर०, cf Ind Stud v 383 note 1 — ^{१७} Daç Kar and Ath

Paddh तद्वस्त्र तुवरदण्डेन कृत्वा कुमारीपालाय प्रयच्छति — ^{१८} Daç

Kar कुमारी वन गत्वा तं प्रतिपाति — ^{१९} xiv 1 45 53 — ^{२०} Ath

Paddh अन्यवस्त्रमभिमन्त्र्य यज्ञोपवीतवद्वाङ्गं वञ्चति — ^{२१} xiv 2 68 —

^{२२} So emended, K Bu B शतदत्त इयो०, P Bb शतदत्त इयो०, Ch Ku

शतदत्तयो०, E शतदत्तयो० — ^{२३} So emended, MSS योकेण —

तेन सकृत्प्रलिख्य^१ । ५ । कृतयाममित्यवसृजति^२ । ६ ।
 आशासाना सं त्वा^३ नह्यामीत्युभयतः पाशेन योक्त्रेण संन-
 हति^४ । ७ । इयं वीरुदति^५ मदुघमणि^६ लाक्षारक्तेन सूत्रेण
 विमथ्यानामिकायां^७ बध्नाति^८ । ८ । अन्नतो ह मणिर्भ-
 वति बाह्यो यन्धिः^९ । ९ । भगस्वेत इति^{१०} हस्तेगृह्य^{११} नि-
 र्णयति^{१२} । १० । शाखायां युगमाधाय दक्षिणतो अन्यो
 धारयति^{१३} । ११ । दक्षिणस्यां युगधुर्युत्तरस्मिन्युगतर्ध्नि
 दर्भेण विमथ्य^{१४} श त इति^{१५} ललाटे हिरण्यं संस्तभ्य जप-
 ति । १२ । तर्ध्ने समयावसिञ्चति^{१६} । १३ । उपगृह्योत्तर-
 तो^{१७} ऽपेरङ्गादङ्गादिति^{१८} निनयति । १४ । स्योनमिति^{१९}
 शकृत्पिण्डं ऽश्मानं निदधाति । १५ । तमा^{२०} तिष्ठेत्यास्था-

^१ Ath, Paddh शतदंतमथ कथत कृत्वा सकृत्विशाम्प्रलिख्य, Daç. Kar
 हवीकमथ कथत कृत्वा — ^२ Daç. Kar प्रविपति — ^३ xiv
 1 42, 2 70 — ^४ Daç. Kar, कटिप्रदेशे बध्नाति — ^५ “, III 1
 (xii III 2) — ^६ Ch मधुघ — ^७ So emended, Daç. Kar विगुह्य
 MSS विगुह्य — ^८ Daç. Kar पुखाहाते बध्नाति — ^९ Daç. Kar
 and Ath Paddh here interrupt the account of the विवाह with the
 चर्च (Kauç 90-93), cf Jolly, Das Dharmasutra des Visnu und das
 Kathakagrhyasutra p 76 — ^{१०} xiv 1 20 So also Ath Paddh, but
 Daç. Kar भगसे हस्तेमघहीत् etc. (xiv 1 51) — ^{११} So Ka Bū,
 the rest गृह्य — ^{१२} Daç. Kar and Ath Paddh आधाय कुमारी
 दक्षिणे हस्ते गृहीत्वा कौतुबगृहादिति नि कामयति — ^{१३} Bi धार
 याति — ^{१४} So only Bū; the remaining MSS of the text विगुह्य
 (cf su 8) Daç. Kar उत्तरस्या युगदिद्रेण हिरण्यदर्भेण विगुह्य (!),
 Ath Paddh वरणागत्य विदामपरि उत्तरस्या युगदिद्रेण हिरण्यदर्भेण
 विकृष्य (the second MS विकृष्य) युगदिद्रेण मर्धं नीत्वा — ^{१५} xiv
 1 40, Ath Paddh श ते हिरण्यमिति दाढ्या (xiv 1 40 41) —
^{१६} K Bū Bi Bb P श्रमया — ^{१७} Daç. Kar and Ath, Paddh
 तमुदकं गृहीत्वा — ^{१८} xiv 2 69 — ^{१९} xiv 1 47^a — ^{२०} xiv 1 47^c —

य^१ । १६ । इयं नारीति^२ ध्रुवां तिष्ठन्तीं^३ पूल्यान्यावाप-
यति^४ । १७ । चिरविह्विन्दती^५ चतुर्थी^६ कामाय^७ । १८ ।
येनागिरिति^८ पाणिं ग्राहयति^९ । १९ । अर्यम्ण^{१०} इत्यग्निं
चिः^{११} परिणयति^{१२} । २० । सप्त मर्यादा^{१३} इत्युत्तरतो ऽग्नेः
सप्त लेखा लिखति प्राच्यः^{१४} । २१ । तासु पदान्युत्क्रामय-
ति । २२ । इषे त्वा सुमङ्गलि प्रजावति सुसीम^{१५} इति प्रथ-
मम्^{१६} । २३ । ऊर्जे त्वा रायस्योषाय त्वा सौभाग्याय त्वा
साम्राज्याय त्वा संपदे त्वा जीवानवे त्वा सुमङ्गलि प्रजा-
वति सुसीम^{१७} इति सप्तमं^{१८} सखा सप्तपदी भवेति । २४ ।
आ रोह तस्यं भगस्तनक्षेति^{१९} तस्य उपवेशयति^{२०} । २५ ।

^१ Daç. Kar. and Ath Paddh कुमारीं स्थापयति — ^२ xiv. १. ६३ — ^३ Daç Kar ऊर्ध्वस्थिता लाजानावययति; Ath Paddh. ऊर्ध्वस्थिण् (!) पूल्यान्यावययति चिः — ^४ So emended, E चिरविह्विन्दती, P चिरविह्विन्दती, Ath Paddh चिरविह्विन्दती; the rest *चि-
ह्विन्दती. — ^५ B; चतुर्थी. — ^६ Daç Kar चिरविह्विन्दधारा चिर्मन्वावृत्तिः कामाय स्नाहा चतुर्थी — ^७ xiv 1 48. — ^८ Daç Kar सुवयहण (?) Cod सुव*) करोति । अच स्थाने सूर्यापाठ (?) Cod. सूर्य*) पठति, Ath Paddh. येनागिरिति पचभिर्चर्चिभ (!) उपाक्षिप-
हण करोति । अच स्थाने चत्वारः शकधमाः (cf. Kauç. १. 17; 50 15) सूर्यापाठ (?) MSS सूर्य*) कुर्वन्ति — ^९ xiv. 1. ४९; Daç. Kar. adds य ते हिरण्य etc, xiv 1 40. — ^{१०} So Ch Ku; the rest विष्णु*. — ^{११} Daç. Kar and Ath. Paddh वरो मर्कं वृयात्. — ^{१२} v. 1. 6 — ^{१३} So all MSS and the Paddhatis; Haas, Ind. Stud. v 384, suggests प्राची. or प्राच्याः, see however Lanman, Noun-inflection p. 396, top. — ^{१४} So emended, MSS. of the text and the Paddhatis सुशी-
ममिति. Cf. the next sūtra, and Kauç 24. 13, 39 9 — ^{१५} Ath. Paddh अनेन मन्वेण प्रथमलेखाद्योपरि (!) दक्षिण पादं ददाति — ^{१६} So emended, MSS of the text and the Paddhatis सुशीममिति Cf the preceding sūtra. — ^{१७} Daç Kar inserts the numbers २-७, be-
ginning after ऊर्जे त्वा and ending after सप्तम — ^{१८} xiv. 2 31; 1 60 (KChEP Bb ततच इति) — ^{१९} Ath Paddh. and Daç Kar. रायमुप* —

उपविष्टायाः सुहृत्पादौ प्रक्षालयति । २६ । प्रक्षाल्यमा-
नावनुमन्त्रयते ।

इमौ पादौ सुभगौ सुशेवौ सौभाग्याय कृणुतां नो'
अघाय ।

प्रक्षाल्यमानौ' सुभगौ सुपत्न्याः' प्रजा पशून्दीर्घ-
मायुश्च धत्तामिति ॥ २७ ।

अहं वि ध्यामि प्र त्वा मुञ्चामीति' योक्तुं विवृतति' । २८ ।
अपरस्मिन्भृत्याः' संरभन्ते । २९ । ये जयन्ति' ते बलीयांस'
एव मन्यन्ते । ३० । बृहस्पतिनेति' सर्वसुरभिचूर्णान्यृच-
र्चा'^{१०} काम्पोलपलाशेन मूर्धन्यावपति'^{११} । ३१ । उद्यच्छ्वं
भगस्ततश्चाभ्रातृघ्नोमित्येकैकयोत्थापयति'^{१२} । ३२ । प्रति
तिष्ठेति'^{१३} प्रतिष्ठापयति'^{१४} । ३३ । ॥ २ ॥ ॥ ७६ ॥

सुकिष्णुक रुक्मप्रस्तरणमिति'^{१५} यानमारोहयति । १ ।

^१ B₁ B₂ B₃ B₄ the rest and the Paddhatis as above — ^२ Daç Kar *चाक्षमाणी — ^३ E सुपत्ना, Ch B₁ K₁ सुपत्न्या Haas Ind Stud v p 334 would emend to सुपत्न्या or सपत्न्या — ^४ xiv 1 57 — ^५ Daç Kar विवृजति, Ath Paddh विवृतत्युपाध्याय — ^६ B₁ अपर-
स्मिन् भृत्या Ch (sec man) अपरस्मिन्भू, Ch (prim man) the
rema ning MSS and Daç Kar as above — ^७ E यजते — ^८ Ch
बलीयांस, Ath Paddh यो योक्तुं गृह्णाति ते बलीन् (?) — ^९ xiv
2 53 — ^{१०} K₁ Ch (prim man) चूर्णान्यृचर्चा, E *चा B₁ चूर्णा
न्यृचर्चा — ^{११} Ch f मूर्ध्ना — ^{१२} Ath Paddh काम्पोलपत्तेण
सुभिर्नि आवपति प्रत्युच वधू — ^{१३} xiv 1 59 60 62 — ^{१४} xiv 2 13 —
^{१५} Ath Paddh (to this and the preceding २१. २२) उद्यच्छ्वमित्येकया
उत्थापयति । प्रतिष्ठेति प्रतिष्ठापयति । तु पुन ममस्ततश्च इत्येकया उत्था' ।
प्र तिष्ठेति प्रतिष्ठा' । अपर चाभ्रातृघ्नोमित्येकयोत्था' । प्र तिष्ठेति प्रतिष्ठा' ।
अभ्रातानादि उत्तरतश्च । स्वस्तिवाचकाय आचार्याय गौर्दक्षिणा । इति
विवाह समाप्त । अथ चतुर्थिकाकर्म उच्यते (Kauç 79 1fg) — ^{१६} xiv
1 61, 2 30 —

एवं पन्थां ब्रह्मापरमित्ययतो^१ ब्रह्मा प्रपद्यते । २ । मा
 विदन्नृक्षरा अध्वानमित्युक्तम्^२ । ३ । येदं पूर्व्वेति^३ तेनान्य-
 स्यामूढायां^४ वाधूयस्य दशां चतुष्पथे दक्षिणैरभितिष्ठ-
 ति^५ । ४ । स चेदुभयोः शुभकामो भवति सूर्यायै देवेभ्य^६
 इत्येतामृचं जपति^७ । ५ । समृद्धतं स्वपथो^८ ऽनवयन्तः^९
 सुसीमकामाबुभे^{१०} विराजाबुभे^{११} सुप्रजसावित्यतिक्रमयतो^{१२}
 ऽन्तरा^{१३} ब्रह्माणम् । ६ । य चतृते चिदभिधाय इति^{१४} यानं
 संप्रोक्ष्य विनिष्कारयति । ७ । सा मन्दसानेति^{१५} तीर्थे
 लोग^{१६} प्रविध्यति । ८ । इदं सु म इति^{१७} महावृक्षेषु जप-
 ति । ९ । सुमङ्गलीरिति^{१८} बध्नीक्षीः^{१९} प्रति जपति । १० ।
 या श्लोपधय^{२०} इति मन्त्रोक्तेषु । ११ । ये पितर^{२१} इति श्म-
 शानेषु । १२ । प्र बुध्यस्वेति^{२२} सुप्तां प्रबोधयेत्^{२३} । १३ ।
 सं काशयामीति^{२४} गृहसंकाशे जपति । १४ । उह ऊर्मि-
 रिति^{२५} यानं संप्रोक्ष्य विमोचयति । १५ । उन्निष्ठेत^{२६} इति

^१ xiv 2 8 1 64 — ^२ xiv 2 11, 1 34, so (without इति after the pratikas) Bu hu; the rest *बुधराध्वानमित्युक्त It seems that इति is omitted because the second इति follows immediately upon it (a sort of haplographia) The phrase अध्वानमित्युक्त seems to refer to Kauç 50 1 fg — ^३ xiv 2 74. — ^४ P *मूढाया, Bu *मूढाया — ^५ Bb दक्षिणैरभितिष्ठति — ^६ xiv 2 46 — ^७ K *तानृच — ^८ K जपे(कमृक्त), Ku जपेत्समृ. — ^९ See the preceding note — ^{१०} Ch (see man) स्वपथो, E चपथो — ^{११} So (but without avagraha) all MSS, Haas Ind stud v 391 reads the passage समृद्धत( ) स्वपथो जावयात, the last by conjecture — ^{१२} So emended, MSS सुसीम* Cf Kauç 76 23 — ^{१३} Ch E Ku भिराजा* — ^{१४} P Bb सुप्रजावि* — ^{१५} K P Bb *क्रमयतीन्तरा, Bt *क्रमयतान्तरा — ^{१६} xiv 2 47 — ^{१७} xiv 2 6 — ^{१८} Ku Ch E श्लोष्ट, P Bb श्लोक — ^{१९} xiv 2 9 — ^{२०} xiv 2 11 — ^{२१} Ch (see man) बध्नीक्षी, Ch (prim man) बध्नीक्षी — ^{२२} xiv 2 7 — ^{२३} xiv 2 73 — ^{२४} xiv 2 75 — ^{२५} E प्रति* — ^{२६} xiv 2 12 — ^२ xiv 2 16 — ^{२७} xiv 2 19 —

पत्नी शलां^१ संप्रोक्षति । १६ । स्योनमिति^२ दक्षिणते-
वलीकानां शकृत्पिण्डे ऽश्मानं निदधाति । १७ । तस्यो-
परि मध्यमपलाशे^३ सर्पिषि चत्वारि दूर्वायाणि । १८ ।
तमा^४ तिष्ठेत्यास्थाप्य । १९ । सुमङ्गली प्रतरणीह^५ प्रियं
मा हिंसिष्टं ब्रह्मापरमिति^६ प्रत्यूचं^७ प्रपादयति । २० । सु-
हृत्पूर्णकंसेन^८ प्रतिपादयति । २१ । अघोरचक्षुरित्यग्निं^९
चिः^{१०} परिणयति । २२ । यदा गार्हपत्यं सूर्यायै देवेभ्य^{११} इति
मन्त्रोक्तेभ्यो नमस्कुर्वतीमनुमन्त्रयने । २३ । ॥ ३ ॥ ॥ ७७ ॥

शर्म वर्मेति^{१२} रोहितचर्माहरन्तम् । १ । चर्म^{१३} चोप-
स्तृणीयनेत्युपस्तृणन्तम् । २ । यं बल्बजमिति^{१४} बल्बजं
न्यस्यन्तम् । ३ । उप^{१५} स्तृणीहीत्युपस्तृणन्तम् । ४ । तदा^{१६}
रोहत्वित्यारोहयति । ५ । तचोपविश्येत्युपवेशयति^{१७} । ६ ।
दक्षिणोत्तरमुपस्थं कुरुते । ७ । सुन्यैष्ठ्य^{१८} इति कल्याणना-
मानं ब्राह्मणायनमुपस्थ उपवेशयति । ८ । वि तिष्ठन्ता-
मिति^{१९} प्रमदनं प्रमायोत्थापयति । ९ । तेन भूतेन तुभ्य-
मये शुम्भनी^{२०} अग्निर्जनविन्मह्यं जायामिभामदात्तोमो
वसुविन्मह्यं जायामिभामदात्पूषा जातिविन्मह्यं जाया-

^१ So E Bt, the rest शाल — ^२ xiv. 1 47. — ^३ K P Bb *पलाशेन —
^४ xiv. 1. 47^c — ^५ Cb प्रतरणीरिह — ^६ xiv. 2 26, 1 21, 63,
64 — ^७ So emended, all MSS except Bū read ब्रह्मापरमित्यूच,
Bū *मित्यूच — ^८ Bt Bb *कासेन — ^९ xiv. 2 17. — ^{१०} MSS चिष्य* —
^{११} xiv. 2 20, 46. — ^{१२} xiv. 2 21. — ^{१३} xiv. 2 22^b. — ^{१४} xiv. 2.
22 — ^{१५} xiv. 2. 23. — ^{१६} xiv. 2. 22^c. — ^{१७} xiv. 2 23^c —
^{१८} xiv. 2. 24^d. — ^{१९} xiv. 2. 25. — ^{२०} vl. 73 1, xiv. 2 1, 45;
E Bū have a colon here. —

मिमामदादिन्द्रः सहीयान्मह्यं जायामिमामदादये जन-
विदे स्वाहा सोमाय वसुविदे स्वाहा पूष्णे जातिविदे
स्वाहेन्द्राय सहीयसे स्वाहेत्यागच्छतः । १० । सविता प्रस-
वानामिति^१ मूर्धोः^२ संपातानानयति । ११ । उदपात्रं उ-
त्तरान्^३ । १२ । शुम्भन्याञ्जल्योर्निनयति^४ । १३ । तेन भूते-
नेति^५ समशनम् । १४ । रसानाशयति^६ स्यालीपाकं च । १५ ।
यवानामाज्यमिथ्याणां पूर्णाञ्जलिं जुहोति । १६ । ॥ ४ ॥
॥ ७८ ॥

सप्त मर्यादा^७ इति तिमृणा प्रातरावपते^८ । १ । अक्ष्यै^{१०}
नाविति^{११} समाज्जाते^{१२} । २ । महीमू प्विति^{१३} तल्पमालम्भ-
यति । ३ । आ रोह^{१४} तल्पमित्यारोहयति । ४ । तत्रोपवि-
श्येत्युपवेशयति^{१५, १६} । ५ । देवा अय इति^{१७} सवेशयति । ६ ।

^१ v 24 1 — ^२ So emended, MSS मूर्धोः — ^३ Haas Ind Stud v p 397 reads उदपावत, MSS उदपाव — ^४ Ch (ser man) उत्तरा(कु*), the rest उत्तरा(कु*) — ^५ Ch Bu (चत्तरा) कुम्भन्या*, the rest *कुम्भन्या*, Haas and Weber, Ind Stud v 397, note 2 un-
necessarily emend to शुम्भनीत्यञ्जल्यो*, कुम्भन्या means with the
कुम्भानि verse (xiv 2 45) cf Kauç 79 2, as also इ नो देवा
Kauç 140 5 and बीवामिह Kauç 3 4. — ^६ v 78 1 — ^७ So P
Bh Ch Ku B: Bu *शयत K *शयत cf Ind Stud v 397 note 3 —
^८ v 1 6 — ^९ Daç Kar and Ath Paddh अय चतुर्थीकर्म (Ath Paddh
चतुर्थीकर्म) उच्यते (cf Kauç. 76 33 note) । तिमृणा रात्रीणा अती
ताया (!) अन्धातानात कृत्वा वर एकामाहुति जुहोति — ^{१०} Ch
(*वपते) अची, the rest (*वपते) अची — ^{११} v 36 1 — ^{१२} So all
MSS, Haas, Ind Stud v p 393 note 3 emends to समाज्जाते Daç
Kar वरवधू परस्पर वज्जवममिमत्र्य अचिणी अते (!) — ^{१३} v 36.
2 — ^{१४} xiv 2 31 — ^{१५} xiv 2 23^c — ^{१६} Ath. Paddh उपवेशयति
ती — ^{१७} xiv 32 —

अभि त्वेत्यभिच्छादयति^१ । ७ । सं पितराविति^२ समावेश-
यति^३ । ८ । इहेमाविति^४ चिः संनुदति^५ । ९ । मदुघम-
णिमौक्षे ऽपनीयेयं^६ वीरुदमो ऽहमिति^७ संस्पृशतः^८ । १० ।
ब्रह्म^९ जज्ञानमित्यङ्गुष्ठेन व्यचस्करोति^{१०} । ११ । स्योनाद्यो-
नेरित्युत्थापयति^{११, १२} । १२ । परिधापनीयाभ्यामहतेनाच्छा-
दयति^{१३} । १३ । बृहस्पतिरिति^{१४} शष्पेणाभिघार्य^{१५} ब्रीहि-
यवाभ्यामभिनिधाय दर्भपिञ्जल्या सीमन्तं विचृतति^{१६}
। १४ । शण्णकलेन परिवेष्ट्य तिस्रो राशीः प्रति सुप्रास्ते^{१७}
। १५ । अनुवाकाभ्यामन्वारव्याभ्यामुपदधीत^{१८} । १६ ।

^१ vii 37 1, Daç Kar and Ath Paddh अभि त्वा मनुजतिन etc.
वस्त्रेणाच्छादयति ती — ^२ xiv 2 37, Daç. Kar cites here the

three verses 37, 38 and 39, Ath Paddh. सं पितराविति चतसृभिः (1) —

^३ Daç Kar and 1th Paddh समुख करोति — ^४ xiv 2. 11 —

^५ Ath Paddh एकदा परस्पर कठग्रहण करोति । चीन्वेलाया तवाह
पैटीनसि । चीन्वेलाया । आवपेत्सुरभिगन्धान् चीरसर्पिण्यधोदक (1) ।
एतदेवमित्याहुर्न च (for 'रीच') तु मधुना सह, Daç Kar has a
metrical passage too corrupt to report, corresponding to the last part
of this extract, this also seems to be ascribed to Parthiban. —

^६ Bu B पिनीये, E *मीषेपनीये* — 1 34 1, xiv 2 71 — ^७ Daç.
Kar. and Ath Paddh त मदुघमणि पिष्टा सुगन्धमध्ये (Ath Paddh
अयुतमध्ये) प्रक्षिप्य चतुर्येत इय वीरुदिति सूक्तेन । अमो ऽहमिति द्वा-
भ्या अवचतमभिमन्य परस्पर कठग्रहण करोति — ^८ iv 1. 1 (v. 6 1) —

^{१०} Daç. Kar and Ath Paddh अङ्गुष्ठेन नाभिदेशे (MSS. अङ्गुष्ठेना-
भिदेशे) व्यचस्करोति वरः — ^{११} xiv 2 43 — ^{१२} E *त्युपस्थाप-
यति, Daç Kar. उत्थापयति वरवधू(1). — ^{१३} Daç Kar and Ath.

Paddh. या अकुटम्बहृता वामो (xiv 1 45, 53) द्वाभ्या — ^{१४} xiv. 1 55;
Ath Paddh बृहस्पतिरिति द्वाभ्या (xiv 1 55, 56) — ^{१५} Ch (prim-
man) शिषेणा, Bb श्षेणा — ^{१६} Daç. Kar कचुक (1 for कचु?)

मूर्ध्नि दधाति । ब्रीहियवी शिर (1) दर्भपिञ्जलीमहित, Ath Paddh.
कदक(1) मूर्ध्नि दधाति. — ^{१७} E सुप्रास्ते, P Bb सुप्रास्ते — ^{१८} Ath
Paddh. to this and the preceding sūtra, शष्पेन परिवेष्ट्य । सत्वेनोत्त-

इहेदसाथेत्येतया^१ शुक्लमपाकृत्य^{२ ३} । १७ । द्वाभ्यां नि-
वर्तयतीह मम राध्यतामत्र तवेति^४ । १८ । यथा वा
मन्यन्ते । १९ । परा देहीति^५ बाधूयं ददतमनुमन्त्रयते^६
। २० । देवैर्दत्तमिति^७ प्रतिगृह्णाति । २१ । अपासन्नम
इति^८ स्थाणावासजति^९ । २२ । यावतीः कृत्या इति^{१०}
व्रजेत्^{११} । २३ । या मे प्रियतमेति^{१२} वृक्ष प्रतिष्ठादयति^{१३}
। २४ । शुम्भन्यामुत्थ^{१४} । २५ । ये अन्ता^{१५} इत्याद्यादयति^{१६}
। २६ । नवं वसान^{१७} इत्याव्रजति^{१८} । २७ । पूर्वापर^{१९} यच्च
नाधिगच्छेद्वसापरमिति^{२० २१} कुर्यात्^{२२} । २८ । गौर्देक्षिणा

भित्ति (xiv 1 1) सर्वेषु काण्डेषु चाग्न्य जुहोति तवे चाग्न्य वा समिधो
वा पुरीडाश्च वा ग्रीहिषवतिसादि वा जुहोति विकल्पः । सयिनीत्तमि
तेति द्वा° अनुवा° (xiv 1 1 2 75) आग्यादयस्त्रयोदश हवीषि मध्ये
एकमावर्षति । तिस्रो राशीर्मध्ये यदाप्रसक्ता भवन्ति तदा इदं प्रार्थयित्त
करोति —

^१ xiv 1 32, Daç Kar and Ath Paddh द्वाभ्यामुभया (xiv 1
32 33) — ^२ E Bu Ke शुक्ल° — ^३ Bu Bi °मुपकृत्य, Daç Kar and Ath
Paddh शुक्लं दिधा करोति — ^४ Ath Paddh वरवध्नी ददाति (I) —
^५ xiv 1 25, Ath Paddh द्वाभ्या — ^६ Ath Paddh and Daç Kar

गुतीय वस्त्रमभिमन्त्र्य (cf Kāuṣ 76 1 4) वरो ददाति —
^७ xiv 2 41, Daç Kar and Ath Paddh add verse 42 also —

^८ xiv 2 48 — ^९ Ath Paddh स्यासी (bo ti VSS द्वायाः) परि
वस्त्रं प्रक्षिपति — ^{१०} xiv 2 49 — ^{११} I Iti व्रजेत् Daç Kar
and Ath Paddh वस्त्रं गृहीत्वा आव्रजति — ^{१२} xiv 2 50 —

^{१३} Bu °आदयते — ^{१४} xi 2 41 Bu Ct (prim man) शुम्भन्या°,
Ch (sec mau शुम्भनी इत्या°, Ath Paddh शुम्भनीत्येकया त वस्त्रमु
दक्षेन समोचति cf Kāuṣ 78 13 — ^{१५} xiv 2 51 — ^{१६} Ath
Paddh and Daç Kar आशान् आचार्य — ^{१७} xiv 2 44 —

^{१८} Daç Kar आचर्य — ^{१९} xiv 1 23, cf Kāuṣ 75 6 —

^{२०} E P Bi Ch (sec. man) नामि° — ^{२१} xiv 1 33 — ^{२२} Ath.
Paddh पूर्वापर आचार्यो न आभति । तदा ब्रह्मापरमित्यनया चक्षुषा
करोति । अन्तातानावृत्तरतः । सर्वत्र हस्तहीमान् । सर्वविकल्पः । यदि

प्रतीवाहः । २९ । जीवं रुदन्ति यदीमे कोशन^१ इति जु-
होति । ३० । एष सौर्यो^२ विवाहः । ३१ । ब्रह्मापरमिति^३
ब्राह्म्यः^४ । ३२ । आवृतः प्राजापत्याः प्राजापत्याः^५ । ३३ ।
॥ ५ ॥ ॥ ७९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे दशमोऽध्यायः समाप्तः ॥

प्रवक्ष्यादिके ऽपि करोति तदा उत्तरतश्च करोति । कामरुदय इति शा-
मसूक्त (xix 52) अपेत् । इति चतुर्थिकाकर्म समाप्तः⁽¹⁾ Here follows in
the Ath Paddh the ceremony called मधुघमणिप्रायश्चित्त, see Ath
Paris ॥ १ (समुद्धयप्रायश्चित्तानि) cf Ind Stud v 404

^१ xiv 1 46, 2 59 — ^२ Cb E सूर्यो — ^३ xiv 1 64 —

^४ Bu Ku ब्राह्म — ^५ So emended with Haas Weber Ind Stud v 400
(cf also 402 and 410), MS. आवृता प्राजापत्य प्राजापत्य, E P B
fail to repeat the word प्राजापत्य —

॥ श्रीं ॥

अथ पितृमेधं व्याख्यास्यामः । १ । दहननिधानदेशे^१
परिवृष्टाणि निधानकाल इति ब्राह्मणोक्तम्^२ । २ । दुर्ब-
लीभवन्तं^३ शालातृणेषु दर्भानास्तीर्य स्योनास्मै^४ भवे-
त्यवरोहयति । ३ । मन्त्रोक्तावनुमन्त्रयते । ४ । यत्ने कृष्णं^५
इत्यवदीपयति । ५ । आहितायीं^६ प्रेते संभारान्संभरति^७
। ६ । आज्यं च पृषदाज्यं चार्जं^८ च गां च । ७ । वसनं
पञ्चमम् । ८ । हिरण्यं पष्ठम्^९ । ९ । शरीरं नान्वालभते^{१०} । १० ।
अन्यं चेष्टन्तमनुमन्त्रयते । ११ । शान्त्युदकं करोत्यसकलं^{११}
चातनानां चान्वावपते^{१२} । १२ । शान्त्युदकोदकेन^{१३} के-

^१ ॥ निधानो०. — ^२ Bū Ch (prim. man.) देश. — ^३ Ath. Paddh दहननिधानदेशे परिवृष्टाणि इति कीशिकसूत्रमाह । दहनस्थाने वृक्षवर्जिते देशे निधानकाल इति ब्राह्मणोक्त. — ^४ Ath. Paddh दुर्बलीशब्देन मृत्. — ^५ xviii 2 19 — ^६ xviii. 3 55 — ^७ B. *पा; Bb *पि — ^८ Antyesth. तत्र उपहारः । मुद्गो ऽपि । दर्भः । तिलाः । घृत । हिरण्यशकलाः ७ । चदनकाष्ठ । गोपीचंदन । तुलसी । पिष्ट । ताम्रपात्र २ । गोमय । खनिच । अहतवस्त्र । सूत्र । इत्यादिदुग्ध । पञ्चाशशाखा. — ^९ K Bī वा०. — ^{१०} K P Ch (prim. man) पृष्ठ; Bb पृष्ठ — ^{११} So Bū only; P P Bb शरीरमनोन्वा०, Ch Ka शरीर नोन्वा०; E शरीरमन्वाचते — ^{१२} So Ch (sec man.); Ch (prim. man) *सकली, E Kō *सकल, P Bb *सकले; Bū Bī *शकल; K *शकले. — ^{१३} K Kō वा०. — ^{१४} K Bb *न्वावपते. — ^{१५} Bū शान्त्युदकेन —

शश्मश्रुरोमनखानि संहारयन्ति। १३। आघ्रावयन्ति। १४।
 अनुलिम्पन्ति। १५। सज्जो ऽभिहरन्ति। १६। एवंस्ना-
 तमलंकृतमहतेनावाग्दशेन^१ वसनेन प्रक्षादयत्येतत्ते देव
 एतस्मा वासः प्रथमं न्वागन्निति^२। १७। अपेममित्य-
 मिषु^३ जुहोति। १८। उखाः^४ कुर्वन्ति। १९। ताः शकृ-
 दाभ्यन्तरं^५ लिम्पन्ति^६ शुष्केण वा पूरयन्ति^७। २०। ताः
 पृथगग्निभिः संतापयन्त्या शकृदादीपनात्^८। २१। तेषा
 हरणानुपूर्वमाहवनीयं प्रथमं ततो दक्षिणाग्निं ततो गा-
 र्हपत्यम्। २२। अथ विदेशे^९ प्रेतस्या रोहत जनिषीं
 जातवेदस^{१०} इति पृथगरणीष्वग्नीन्समारोपयन्ति। २३।
 तेषु यथोक्तं करोति। २४। अपि वान्यवत्साया^{११} वा सं-
 धिनीक्षीरेणैकशलाकेन^{१२} वा मन्थेनाभिहोचं जुहोत्या^{१३}
 दहनात्। २५। दर्शपूर्णमासयोः कृष्णकतराडुलानां^{१४} तस्या
 आज्येन नान्तं न वहिः^{१५}। २६। पलालानि बर्हिः। २७।
 तिल्यज्या^{१६} इध्माः। २८। यहानाज्यभागौ पुरस्ताद्धो-

^१ E सज्जोभिर्हहरन्ति, K Bā सज्जोभिर्हहरन्ति, P Bī Bh सज्जोभिर्ह-
 रति, Ch (prim man) सज्जोभिरहरति, Ch (sec man) as above —
^२ K Bh Ch (prim man) ऽग्देशेन — ^३ xviii, 4 31, 2 5 —
^४ xviii 2 27 — ^५ K Bū E Bī Bh Ch (prim man) उषा —
^६ Ch Bb सकृदा, P ता त्सकृदा — ^७ K P B Bh Ch (prim man)
 निखति — ^८ K पूरयति — ^९ Ku Bu Ch P Bī Bb सकृदा —
^{१०} Ch (गार्हपत्य)मथर्वदेशे, Bh (गार्हपत्य)मथर्व विदेशे, Bū वैदेशे —
^{११} xiii 4 1 — ^{१२} Cf Kāuṣ 82 22 — ^{१३} Ch (prim man)
 सन्निधीनि, Ch (sec man) शरीनि — ^{१४} Bū ऋषिण वैक —
^{१५} Bā जुहुया — ^{१६} K P E कृष्णतण्डु, Bh कृष्टतण्डु — ^{१७} K
 बर्हिष्य — ^{१८} K P Bī Bb तिल्याज्या, Ch (prim man) तिल्याज्या,
 E तिल्यज्या, Bū Ch (sec man) as above, cf xii 2 54 —

मसंस्थितहोमानुद्धृत्य । २९ । प्राणापानावरुद्धै^१ निधना-
भिर्जुहुयात् । ३० । अथोभयोरुत्तिष्ठेत्यन्थापयति^२ । ३१ ।
प्र च्यवस्वेति^३ निः संहापयति^४ यावत्कृत्यश्चोन्थापयति^५
। ३२ । एवमेव कूदी जघने^६ निवध्य । ३३ । इमी युन-
ज्मीति^७ गावौ युनक्ति पुरुषौ वा । ३४ । उत्तिष्ठ मेहि प्र
च्यवस्वोदभवतीति एते ऽपीयोमेदं पूर्वमिति^८ हरिणीभि-
र्हरेयुरिति^९ द्रवेत्यष्टभिः^{१०} । ३५ । इदं त^{११} इत्यभिमयतः
। ३६ । प्रजानत्यष्ट^{१२} इति जघन्यं गामेधमग्निं^{१३} परिणीय
। ३७ । स्योनास्मै^{१४} भवेत्युत्तरतो ऽग्नेः शरीरं निदधाति । ३८ ।
अध्वर्येव इष्टिं निर्वपन्ति । ३९ । तस्यां यथादेवतं^{१५}
पुरस्ताद्धोमसंस्थितहोमानुद्धृत्य । ४० । प्राणापानाव-
रुद्धै^{१६} निधनाभिर्जुहुयात् । ४१ । अथोभयोरपेत ददामीति^{१७}

^१ Thus with doubtful emendation, E च्यवस्वो, the remaining MSS प्राणापानावरुद्धोर्निः Cf sū 41 — ^२ xviii 3 8 — ^३ xviii 3 9 —
^४ Bā inserts here the word यापयति — ^५ K Bā Bī Bb यावत्कृत्य-
श्चो — ^६ K जघने — ^७ xviii 2 56, the Antyeṣṭi employs this
verse differently इमी युनक्ति etc चक्षुः कटे बध्नाति । यत्र तत ।
प्रचालन । अहतवस्त्रपरिधापन, cf sū. 33 Similarly Ath Paddh
इमी युनज्मीत्येकया कटे बध्ना श्रव । ततो दहनस्थाने गत्वा भस्मी सस्कार
उच्यते — ^८ xviii 3 8, 9, 2 48; 1 61, 2 53, 4 44, K here inserts
the syllables भान्यसामूढाया वाधूयस्त (contamination from Kāṇṇ
77 4) — ^९ Ch हरेयुरित्यतिद्रवे — ^{१०} xviii 2 11-18 —

^{११} In the Antyeṣṭi the verses of this sūtra are employed as follows
उत्तिष्ठ . इदं पूर्वं etc. । अथेव भवेण कस्यमुत्पाप । अति द्रवेत्यष्टवेन
अष्टीन्यभिर्मन्त्र (here follow the eight verses in full) † एताभिर्ध-
ग्निभिः । हरयोमी (1) Cf Kāṇṇ 82 31, 83 20, 84 18 — ^{१२} xviii 3 7 —
^{१३} xviii 3 4, Ch Kā E *प्र — ^{१४} Ch गोवेधम, P नक्षिमुसः;
cf Kāṇṇ II 20 — ^{१५} xviii. 2. 19 — ^{१६} K Bā Bb *देवत —

^{१७} Thus emended, MSS प्राणापानावरुद्धोर्निः Cf sū 30 — ^{१८} xviii.
1 65, 2 37 —

शान्त्युदकं कृत्वा संप्रोक्षणीभ्यां काम्पीलशाखया^१ दहनं
संप्रोक्ष्य^२ । ४२ । उदीरतामित्युद्धृत्याभ्युक्ष्य^३ लक्ष्णं कृत्वा
पुनरभ्युक्ष्य प्राग्दक्षिणमेधश्चिन्वन्ति^४ । ४३ । इयं नारीति^५
पत्नीमुपसवेशयति^६ । ४४ । उदीर्घ्वेत्युत्थापयति^७ । ४५ ।
यद्विरण्यं विभक्तिं तद्दक्षिणे पाणावादायाज्येनाभिघार्य
ज्येष्ठेन^८ पुत्रेणादापयतीद हिरण्यमिति^९ । ४६ । स्वर्गं
यत इति^{१०} दक्षिण हस्तं निर्मार्जयति । ४७ । दण्डं हस्ता-
दिति^{११} मन्त्रोक्तं ब्राह्मणस्यादापयति । ४८ । धनुर्हस्ता-
दिति^{१२} क्षत्रियस्य । ४९ । अष्टामिति^{१३} वैश्यस्य । ५० ।
इदं पितृभ्य इति^{१४} दर्भानेधान्त्वृणति । ५१ । तत्रैनमु-
त्तानमादधीतेजानश्चित्तमारुक्षदपिमिति^{१५, १६} । ५२ । प्राच्यां
त्वा दिशीति^{१७} प्रतिदिशम् । ५३ । नेत्युपरिविभवः । ५४ ।

^१ Ch and Ath Paddh *शाखाया — ^२ K Ch E *प्रोक्ष,
Antyesti and Ath Paddh दहनस्थान मार्जयति — ^३ xviii 1 44 —
^४ E P Bb *दक्षिणमधश्चि° — ^५ E Ch (sec man) चिन्वती(य),
Ath Paddh and Antyesti पूर्वदक्षिणाभिमुखस्थाडानि विचिन्वन्ति —
^६ xviii 8 1 — ^७ Antyesti and Ath Paddh पत्नीं प्रेतेन सह
सवेशयति । भरुणार्धं (?) । ततः पुराशोक्तेन विधिना करोति —
^८ xviii 8 2, Antyesti and Ath Paddh अथ यमुत्तिष्ठति तदा उदी-
र्घ्वेति etc. — ^९ Ch ज्येष्ठेण — ^{१०} xviii 4 56, Antyesti and Ath
Paddh add ये च औषा इति (xviii 4 57) सर्षपा सस्युग्रति —
^{११} xviii 4 56° — ^{१२} xviii 2 59 — ^{१३} xviii 2 60 — ^{१४} Thus
pratika seems to be a modification of one of the two verses immedia-
tely preceding — ^{१५} xviii 1 46 (4 51) — ^{१६} xviii 4 14° —
^{१७} Antyesti and Ath Paddh चित्तोपरि उत्तानं शबमादधाति ।
अहतवस्त्रपरिधापनं प्रेतं । एतस्ते देवः सविता etc । एतस्त्वा वास etc ।
द्वाभ्यां (xviii 4 31, 2 57, cf sū. 17) प्रेतस्त्राहतवस्त्रं परिधापयति —
^{१८} xviii 3 30 —

अनुमन्त्रयते । ५५ । अथास्य सप्तसु प्रायेषु सप्त हिरण्यश-
कलान्यवास्यत्यमृतमस्यमृतत्वायामृतमस्मिन्नेहीति^१ । ५६ ।

॥ १ ॥ ॥ ८० ॥

अथाहिताग्नेर्धेर्भेषु कृष्णाजिनमन्तर्लोमास्तीर्य^२ । १ ।
तत्रैनमुद्गानमाधाय^३ । २ । अथास्य यज्ञपावाणि पृषदा-
ज्येन पूरयित्वानुरूप^४ निदधति^५ । ३ । दक्षिणे^६ हस्ते जुहूम
। ४ । सव्य उपभृतम्^७ । ५ । कण्ठे ध्रुवां मुखे ऽग्निहोत्रह-
वणीं नासिकयोः^८ सुवम् । ६ । तान्यनुमन्त्रयते जुहूदा-
धार द्या ध्रुव आ रोहेति^९ । ७ । ललाटे प्राश्निचहरणम् । ८ ।
इममग्ने चमसमिति^{१०} शिरसीडाचमसम् । ९ । देवा यज्ञ-
मित्युरसि^{११} पुरोडाशम् । १० । दक्षिणे^{१२} पार्श्वे स्फ्य सव्य
उपवेषम् । ११ । उदरे पाचीम् । १२ । अष्टीवतीरुन्मुख-
लमुसलम् । १३ । श्रोणयोः^{१३} शकटम् । १४ । अन्तरेणोरु
अन्यानि यज्ञपावाणि । १५ । पादयोः शूर्पम् । १६ ।
अपो^{१४} मृन्मयान्युपहरन्ति^{१५} । १७ । अयस्मयानि निदध-

^१ Kom is the syllables *मृतत्वाया* Antyestri and Ath Paddh आ
दधाति मुखादिसप्तयोचान् — ^२ K P Bh *अर्धानमास्तीर्य* Ch
(pr m man) *अर्धानमास्तीर्य* Ku E P Bu Ch (sec. man) as above —
^३ Bu *धाय* — ^४ So emended, K P Bh पूरयित्वा धूप, Bu रूप, B: रूप
E तप, Ku Ch (sec man) *मप* Ch (prim man) रूप — ^५ Ch
E B: *दधाति* — ^६ K P Bh दक्षिण* — ^७ So E and Ch (prim
man) cf Aqy Gr iv 3 3 the rest, including Ch (sec man)
उपभृत् — ^८ Ch Ku E नासिकयो — ^९ xviii 4 5 6 —
^{१०} xvi 1 3. 53 — ^{११} xviii 4 2 — ^{१२} Bū दक्षिण* — ^{१३} Ch
Ku E श्रोणा — ^{१४} Ch (sec. man.) आपो; Ch (prim or tert. man)
as above — ^{१५} Ch E मृन्मया* —

ति^१ । १८ । अमा पुत्रा च हृषत्^२ । १९ । अथोभयोरपश्यं
युवतिं प्रजानत्यघ्नै^३ इति^४ जघन्या^५ गं प्रसव्यं परिणीयमा-
नामनुमन्वयते^६ । २० । ता नैर्ऋतेन जघनताघ्नन्^७ उप-
वेशयन्ति^८ । २१ । तस्याः पृष्ठतो वृक्षावुद्धार्य^९ पाण्योर-
स्यादधत्यति^{१०} द्रव श्वानाविति^{११} । २२ । दक्षिणे दक्षिणं
सव्ये सव्यम् । २३ । हृदये हृदयम् । २४ । अग्नेर्वर्मेति^{१२}
वपया समच्छिद्रया मुखं प्रच्छादयन्ति^{१३} । २५ । यथागात्र
गात्राणि । २६ । दक्षिणैर्दक्षिणानि सव्यैः सव्यानि । २७ ।
अनुवह्निशिरःपादेन^{१४} गोशालां चर्मणावच्छाद्य^{१५} । २८ ।
अजो भाग उज्ज्ञा वहन्ति^{१६} दक्षिणतो ऽजं वध्नाति^{१७}
। २९ । अस्माद्वि^{१८} त्वमजायथा अयं त्वदधि^{१९} जायतामसौ^{२०}
स्वाहेत्युरसि^{२१} गृह्ये^{२२} जुहोति । ३० । तथाप्रियु^{२३} जुहोत्य-
मये स्वाहा कामाय स्वाहा लोकाय स्वाहेति^{२४} । ३१ ।

^१ Ch निदधाति B₁ दधति — ^२ So Bu only, the rest धृषत् The text of this sūtra is doubtful, cf दृषत्युच and Aq̄v Gr 14 3 18 —
^३ Ch KuE ०८ — ^४ xviii 3 34 — ^५ K Bā जघन्य, cf Kaoç 80.37 —
^६ K P ०णोयमानम्, cf Kaoç 80 37 — ^७ So (with double sandhi) all MSS, except Bu which resolves to जघनत आघ्नन्, see the introduction — ^८ So Bu, the rest ०यति — ^९ P B₁ वृषावुः — ^{१०} So Bā, the rest ०दधत्यति — ^{११} xviii 2 11 — ^{१२} xviii 2 58 — ^{१३} ECh (prim man) ०यति — ^{१४} K Bu E P B₁ ०शिरसादेन, cf Kaoç 24 10, 64. 22 — ^{१५} K E P B₁ Bh Ch (prim man) ०वत्साय — ^{१६} xviii 2 8, 29, the second pratika is wanting in K and P B₁ Bh have instead of it एतत्त्वा वास (xviii 2 57) — ^{१७} K (वध्नाति)यसादे, Bū (वध्नाति)सादे, P (वध्नात्य)सादे — ^{१८} So Ku and Aq̄v Gr 14 3 27, K अयत्तदधि, Bu अयत्तदधि, the rest अय तदधि — ^{१९} K P Bh जायथा इत्यसी. — ^{२०} Cf Tāt. Ār vi 2 1, 4. 2, Aq̄v Gr 14 3 27 — ^{२१} P Bh ०पुत्तरसि — ^{२२} So Bū Ku Ch E, K P B₁ Bh गृह्ये, is the passage to be emended to उरसिगृह्य (gerund)? Cf Kaoç. 76. 10. — ^{२३} K Bh B₁ यथा — ^{२४} Cf Aq̄v Gr 14 3 26. —

दक्षिणायावित्येके।३२। मैनमये वि दहः^१ शं तप आ रभस्व
 प्रजानन्त इति^२ कनिष्ठ आदीपयति^३ । ३३ । आदीप्ते सु-
 वेण यामान्होमाञ्जुहोति^४ परेयिवास प्रवतो महीरिति^५
 । ३४ । यमो नो गातु प्रथमो विवेदेति^६ द्वे प्रथमे^७ । ३५ ।
 अद्भिस्मो नः पितरो नवग्वा इति^८ संहिताः सप्त । ३६ ।
 यो ममार प्रथमो मर्त्याना ये नः पितुः पितरो ये पिता-
 महा इत्येकादश^{१०} । ३७ । अथ सारस्वताः । ३८ । सरस्वतीं
 देवयन्तो हवन्ते सरस्वती पितरो हवन्ते सरस्वति या
 सरथ ययाथ सरस्वति व्रतेषु त इद ते हव्य घृतवात्सरस्व-
 तीन्द्रो^{११} मा मरुत्वानिति^{१२} । ३९ । दक्षिणतोऽन्यसिचनु-
 षाता जुहोति । ४० । सर्वैरुपतिष्ठन्ति चीणि प्रभृति-
 निर्वा^{१३} । ४१ । अपि वानुष्ठानीभिः । ४२ । एता अनु-

^१ The words वि दह are wanting in K, Ch Ku E P B; Bh दह —

^२ xviii 2 4 36 3 71 (et al), ii 34 5 — ^३ Antyesṣi तत अपि-
 क्षापन। ऋष्यादमपि etc (xii 2 8 10 cf Kāuṣ 71 12) । मैनमये etc.
 (xviii 2 4 7) । शं तप etc । आ रभस्व वातवेद etc । प्रजानत्यङ्ये etc.
 (xviii 3 4), एतर्मये पुत्रा । गोविणो वा । अन्यो ब्राह्मणो वा । अपि
 दीपयति । अस्मात्त्वमभिजातो इति स्वदय आयता पुन (cf sq 30) अ
 मुकसगोच । अमुकप्रेत । स्वर्गाय लोकाय स्वाहा (cf sq 31) । स्त्री चेत ।
 गोवा । प्रिता (i e अमुकसगोवा, etc.) । इति दहनविधि समाप्त Ath
 Paddh deals with this sūtra essentially as the Kāuṣika, but like
 the Antyesṣi employs मैनमय इति चतसृभिः (xviii 2 4-7) and प्रजा-
 न्त्येका (xviii 3 4) — ^४ Ch Ku E याम्यान्हो — ^५ K होमान्,
 Bu Bh Ku Ch (prim man) होमा — ^६ xviii 1 49 — ^७ xviii 1
 50, the word द्वे is wanting in B — ^८ This word is wanting in K Bh —
^९ xviii, 1 58. — ^{१०} xviii 3 13, 2 49 — ^{११} K घृतपशुहोतीन्द्रो —
^{१२} xviii 1 41, 42, 43, vii 68 1, 2, xviii 3 11 — ^{१३} K Bh वा
 (अपि), the rest वा(पि) —

ष्ठान्यः । ४३ । सैनमये वि दह इतिप्रभृत्यव सृजेति वर्ज-
यित्वा सहस्रनीथा इत्यातः^१ । ४४ । आ रोहत जनित्रीं
जातवेदस इति पञ्चदशभिराहिताग्निम्^२ । ४५ । मित्रा-
वरुणा परि मामधातामिति^३ पाणी प्रक्षालयते । ४६ ।
वर्चसा^४ मामित्याचामति । ४७ । विवस्वान् इत्युत्तरतो
ऽन्यस्मिन्ननुष्ठाता जुहोति । ४८ । ॥ २ ॥ ॥ ८१ ॥

यवीयःप्रथमानि कर्माणि प्राङ्मुखाना यज्ञोपवीतिनां
दक्षिणावृताम् । १ । अथैषां सप्तसप्त शर्कराः पाणि-
ष्वावपते^५ । २ । तासामेकैकां सव्येनावचीनहस्तेनाव-
किरन्तो ऽनवेक्षमाणा^६ व्रजन्ति^७ । ३ । अपाघेनानुमन्त्र-
यते^८ । ४ । सर्वे ऽयतो^९ ब्रह्मणो^{१०} व्रजन्ति । ५ । मा प्र गा-
मेति^{११} जपन्त^{१२} उदकान्ते व्यपाद्ये^{१३} जपन्ति^{१४} । ६ । पश्चा-
दवसिञ्चति । ७ । उदुत्तममिति^{१५} ज्येष्ठः । ८ । पयस्वती-
रिति^{१६} ब्रह्मोक्ताः^{१७} पिञ्जलीरावपति^{१८} । ९ । शान्त्युदकेना-

^१ xviii 2 4-78, omitting verse 10, cf Kāṇḍ. 85 26, 86 17 ॥ ३०, E reads इत्यत — ^२ xviii 4 1-15 — ^३ xviii 3 18 — ^४ xviii 3 10 (11) — ^५ xviii. 3. 61 — ^६ Bū व्यपति — ^७ K वेक्षमाणा, Bū वेक्षमाणा — ^८ Ch E Bu Ka व्रजयेत्य(पावेना) — ^९ K अपापाघेना, B अपापाघेना, cf D (schol.) to Kāṇḍ. 42 22, अप च शोभुचदधमित्यपाघप्रतीक (iv. 33 1). Perhaps अपाद्य is to be read both here and at 42 22 the MSS confuse च and द hopelessly — ^{१०} Ku Ch E यतो — ^{११} Ku Ch E Bū ब्रह्मणो, the rest ब्राह्मणा, cf Kāṇḍ. 26 4, 75 18 — ^{१२} xiii. 1 59 — ^{१३} K P व्यपत्यु — ^{१४} So K Bh and Ch (sec man), Ku Ch (prim man) व्यपापाद्ये, E व्यपापाद्ये, P व्यापाद्ये, Bū व्यापाद्ये, cf sū. 19 18 the word to be emended to व्यपाद्ये (or व्यपाद्ये sc. सुक्ते) the two hymns iv 33-34? cf अपाघेन (अपाघेन?), sū. 4 — ^{१५} Ku Ch E Bū जपति — ^{१६} xviii 4. 69 — ^{१७} xviii 3 56 (nt al). — ^{१८} E ब्राह्मणोक्ता, Bū ब्रह्मोक्त — ^{१९} Ch Ka पिञ्जलोभिः, E पिञ्जलिभिः —

चम्याभ्युक्ष्याश्वावतीमिति^१ नदीं तारयते^२ । १० । नक्षत्रं
दृष्टोपतिष्ठते नक्षत्राणां मा संकाशश्च प्रतीकाशश्वावता-
मिति^३ । ११ । शम्याकीः^४ समिध आधायायतो^५ ब्रह्मा
जपति । १२ ।

यस्य चया गतमनुप्रयन्ति^६ देवा मनुष्याः पशवश्च सर्वे^७ ।

तं नो^८ देवं मनो ह्यधि ब्रवीतु^९ सुनीतिर्नो^{१०} नयतु^{११}

द्विषते^{१२} मा रधामेति^{१३}

शान्त्युदकेनाचम्याभ्युक्ष्य^{१४} । १३ । निस्सालामिति^{१५} शा-

लानिवेशनं संप्रोक्ष्य । १४ । ऊर्जं विभ्रदिति^{१६} प्रपादय-

ति^{१७} । १५ । नदीमालम्भयति^{१८} गामपिमश्मानं च । १६ ।

यवो ऽसि यवयास्मद्वेषो^{१९} यवयारतिमिति^{२०} यवान् । १७ ।

खल्वकास्येति^{२१} खल्वान्खलकुलांश्च^{२२} । १८ । व्यपाद्याभ्या^{२३}

शम्याकीराधापयति । १९ । तासां धूमं भक्षयन्ति^{२४} । २० ।

^१ xvii 2 31 — ^२ P Bb तारयति; cf Kauç 86 27. — ^३ Cf Vait. Sū 11 13 — ^४ K Ch (prim. man) *काः, Bb Ch (sec. man) *का. — ^५ Bū E आदाया — ^६ Ch *यन्ते — ^७ The colon in Bī only — ^८ So emended, MSS तन्नो — ^९ So Bū; E ब्रवीति, K P Bb Bī Ch ब्रवीतु* — ^{१०} So emended; K Bū E Ch सुनीतिर्नो, P Bb सुनोतुर्नो; Bī सुनानुतिर्नो, Ku सुनोर्नो — ^{११} So Ch, Bū E न एतु, K P Bb Bī न हति, cf Kauç 74 19; 130 9 — ^{१२} K द्विषते — ^{१३} Not found in any known Sañhitā. — ^{१४} Ch E *भ्युक्ष — ^{१५} ii 14 1 — ^{१६} vii 60 1 — ^{१७} K पादयति, Bī प्रतिपा* — ^{१८} Bū नादीमा* — ^{१९} K Bū Bī E Ku *व्यदेपो; P *व्यद्विषो — ^{२०} K यवया अरातीरिति, cf the versions of the verse cited in the next note — ^{२१} Cf VS. v 26; Gobhila's Çrāddhakalpa ii 9, Yājñav 1 230 — ^{२२} Bū खल्वकास्येति; is it to be emended in खल्वकासीति? Cf the mantra in the preceding sūtra — ^{२३} K *कुलश्च — ^{२४} So K P Bb Bī; Ch E Bū व्यपाद्याभ्या, Ku व्यपा-पाद्याभ्या For व्य read perhaps च, cf sūtras 4 and 6 — ^{२५} K भक्षयति. —

यद्यत्क्रव्याद्बृहद्यदि^१ क्रव्यादा^२ नान्तं^३ उपरेद्युः^४ ।

दिवो^५ नभः शुक्रं पयो^६ दुहाना इषमूर्जं पिब्वमानाः ॥
अपां योनिमपाध्वं स्वधा याश्चकृषे जीवंस्तास्ते^७ सन्तु
मधुश्रुत^८ इत्यग्नौ स्थालीपाकं निपृणति । २१ । आदहने
चापि^९ बान्यवत्तां^{१०} दोहयित्वा तस्याः पृष्ठे जुहोति वैश्वा-
नरे हविरिदं जुहोमीति^{११} । २२ । तस्याः पर्यसि । २३ । स्था-
लीपाक इत्येके । २४ । ये अग्नय इति^{१२} पालाश्या दध्या
मन्थमुपमध्य काम्प्लीभीयामुपमन्थनीभ्यां तृतीयस्याम-
स्थीन्यभिजुहोति । २५ । उप द्यां^{१३} शं ते नीहार इति^{१४}
मन्त्रोक्तान्यवदाय^{१५} । २६ । क्षीरोत्तिक्तेन^{१६} ब्राह्मणस्याव-

^१ So K P Bb Bt, Ka °बृहद्यदि, E °बृहद्यदि, Bā °बृहो यदि Ch °बृहोयदि — ^२ Bu Ku Ch E क्रव्या — ^३ MSS नान्ति (for नान्ति?) —
^४ MSS without avagraha The entire lines seems hopelessly corrupt —
^५ Bu दिवो — ^६ Wanting in Ch Ku EP Bb — ^७ So Ch (prim
man), Bu जीवन्ता, Ku जीवन्तास्ते K EP Bt Bb Ch (sec.
man) जीवन्ता — ^८ K °श्रुत Bā °श्रुत — ^९ The passage from
स्वधा occurs in xviii 2 20° but note the सवत्सपाठ — ^{१०} E Bu
चापि, Bt चोपि — ^{११} Bā °वशा, E °वशा P Bb °वत्ता गा, cf
Kāṇḍ. 80 25 — ^{१२} xviii 4 35 — ^{१३} iii 21 1 — ^{१४} Ch adds
उप वेतस (the words following the pratika) — ^{१५} xviii 3. 5 10 —
^{१६} Antyesti and Ath Paddh to this and the following sūtra, अप
तृतीये इहनि चतुर्थे वा अस्त्रिसचयन कुर्यात् । उप यामिति द्वाभ्या च
(xviii 3 5 6) हिरण्यपाणिमिति तिसुभि (iii 11 8 10, cf Kāṇḍ
71 8) । शं ते नीहार इत्येकया मन्त्रोक्तानामोषधीना उदकं क्षीरं चैकै
कृत्वा ब्राह्मणस्यास्थीनि सिचति । मधुत्तिक्तेन चविष्यस्यादत्तेन वैश्वस्य ।
मन्त्रोक्ता ओषधीश्च्यते (I) । शमीशाखा । दुग्ध । शतपत्र । पलाशपत्र ।
वेतसश्च । कर्णश्च । नदीफेन च (Ath Paddh सीस च, cf Kāṇḍ.
8 16) । अदका च । अगुरु । हेमका च । बृहदूर्वा च आकाशफेन च ।
मण्डूकपण्यो च । मुक्तिका च (Ath Paddh सूक्तिक च) । एता मन्त्रोक्ता
ओषधयः — ^{१७} Ch Bt क्षीरोत्तिक्तेन —

सिञ्चति^१ मधूत्सिक्तेन क्षवियस्योदकेन वैश्यस्य । २७ ।
 क्षव सृजेत्यनुमन्वयते^२ । २८ । मा ते मनो यज्ञे अङ्ग-
 मिति^३ संचिनोति^४ पञ्चः^५ । २९ । प्रथमं शीर्षकपालानि
 । ३० । पश्चात्कलशे समोष्य सर्वसुरभिचूर्णैरवकीर्योत्थाप-
 नीभिरुत्थाप्य हरिणीभिर्हरेयुः^६ । ३१ । मा त्वा वृक्ष इति^७
 वृक्षमूले निदधाति^८ । ३२ । स्योनासौ भवेति^९ भूमौ बि-
 राचमरसाशिनः कर्माणि कुर्वते^{१० ११} । ३३ । दशरात्र इत्येके
 । ३४ । यथाकुलधर्मं वा^{१२} । ३५ । ऊर्ध्वं तृतीयस्या^{१३} वैव-
 स्वतं स्थालीपाकं अर्पयित्वा विवस्वान् इति^{१४} जुहो-
 ति । ३६ । युक्ताभ्या^{१५} तृतीयाम् । ३७ । आनुमतीं
 चतुर्थीम् । ३८ । शेषं शान्त्युदकेनोपसिञ्च्याभिमन्त्र्य प्रा-

^१ Ch E Bū and Ath Paddh ब्राह्मणस्य सिञ्चति — ^२ xviii 2 10, K Ch Ku P Bh read क्षवसिञ्चते, Antyesti ततः अस्तीन्यभिमन्त्रयेत् ।
 क्षव मुञ्च etc — ^३ xviii 2 24 26 (et al) — ^४ Antyesti अस्तीन्य
 भिमन्त्र्य कलशे निदधाति । पलाशपत्रेण — ^५ K P Bh Ch (prim
 man) पत्स, Ch (sec mar) पत्स, Bu पत्स, E पत्स, Antyesti पत्स
 पादत — ^६ Antyesti पश्चात्सर्वचूर्णानि कलशे निदधाति कल-
 शमुत्थाप्य । उत्तिष्ठ etc (xviii 3 8) । प्र अथवस्व etc (xviii 3 9) । उह-
 न्वती etc (xviii 2 48) । इत एत etc (xviii 1 61) । अप्रीषोमा etc
 (xviii 1 53) । इदं पूर्वं etc (xviii 4 44) । अनेन मन्त्रेण कलशमुत्थाप्य ।
 अति द्रव्य etc (xviii 2 11—18) । एताभिर्चर्चिमः । हरिणीमी (I) । अभि-
 मन्त्र्य Cf Kāṇḍ 35, 36 20, 24 13 The gaṇamālā (Ath Pariṣ 34 25)
 also contains an उत्थापनमन्त्र which exhibits however a very different
 et of pratikas, see Kāṇḍ 41 8 — ^७ xviii 2 25 — ^८ Antyesti
 कलशं मूले गिखनयति — ^९ xviii 2 11 — ^{१०} E Ks Ch (sec
 man) कुर्वन्ति, Ch (prim et tert man) and the rest, as above —
^{११} Antyesti स्तीना etc । इति मन्त्रेण मुख्यकथं खातमध्ये नि-
 चिष्य । तस्योपरि मृत्तिका परयेत् । तस्योपरि पिण्डदानं कर्तव्यं —
^{१२} Ch E चो(र्ध्व) — ^{१३} So Ku Bu, K E P B Bh तृतीयस्या(द्विष्वक्)
 Ch तृतीयास्या(द्विष्वक्) — ^{१४} xviii 3 61 — ^{१५} xviii 3 61, 62 —

शयति । ३९ । आ प्र च्यवेथामिति' गावावुपयच्छति'
 । ४० । एयमगन्ति' दशगवावरार्घ्या दक्षिणा । ४१ ।
 द्वादशरात्रं कर्ता यमघृतं चरेत् । ४२ । एकचैलस्त्रिचैलो
 वा । ४३ । हविष्यभक्षः । ४४ । सायप्रातरुपस्पृशेत् । ४५ ।
 वस्त्रचारी वस्यथः शयीत' । ४६ । स्वस्त्ययनानि प्रयु-
 ज्जीत' । ४७ । ॥ ३ ॥ ॥ ८२ ॥

पितृन्निधास्यन्संभारान्सभरति' । १ । एकादश चरुच-
 ककृतान्कारयति' । २ । शतातृषसहस्रातृषी' ^१ च पा-
 शीमूष' ^२ सिकताः शङ्ख' ^३ शालूकं सर्वसुरभिश्मौचूर्णकृतं
 शान्तवृक्षस्य नावं विपादकम् । ३ । द्वे निःशीयमाने
 नीललोहिते' ^४ सूत्रे सत्थरज्जुं शान्तवृक्षस्य चतुरः शङ्खचतुरः
 परिधीन्वारणं शमीलमौदुखं पालाश वृक्षस्य' ^५ शा-
 न्तीवधीः' ^६ । ४ । माघे' ^७ निदध्यान्माघं' ^८ भूदिति । ५ ।

^१ xviii 4 49 — ^२ So Ku Bū, E गावा उप, K P Bb Bī Ch (sec. man) गावोपयच्छति (एयमगन्ति), Ch (prim man) गावावुपय —

^३ xvii 4 50 — ^४ Bī शयान — ^५ Cf Kāuṣ. 25 36 and note —

^६ Ch E Bu *धास्य — ^७ P Bb here insert the words न भवति (का-

दश) — ^८ So emended hesitatingly, K चरुचककृतान्कारयति with the

syllable च cancelled, Bī चरुचककृता, Ch चरुचककृता, E चरुच-

ककृता, P Bb चरुचककृता, Ku चरुचककृता, Bī चरुचक

कृता, Cf Yājñav iii 146 — ^९ So emended K Ch Ku E P Bb Bī शता

तृष, Bū शतातृष — ^{१०} So emended K P Bb Bī सहस्रातृषी Ch *सह

स्रतृषी, Ku Bū सहस्रा, E *सहस्रास्रतृषी — ^{११} KB पाश, P Bb पाशो,

E पाशो, cf Kāuṣ. 25 13 — ^{१२} K P Bb *मूष Ku Ch (= sec man) *मषक —

^{१३} K Bb शङ्ख — ^{१४} K *लोहित — ^{१५} Bū दयास Bī वृक्षद्वयो —

^{१६} So emended, Ch Ku शान्तीवधी perhaps for शान्ता शोवधी

(with double sandhi), cf the introduction, the rest शान्तो Cf

Kāuṣ. 8 15 16. — ^{१७} K Ch (prim man) माघो, Bb Ch (sec. man)

माघो — ^{१८} Bb Ch (sec. man) *माघ —

शरदि निदध्याच्छाम्यत्वधमिति । ६ । निदाघे निदध्या-
 न्निदस्यतामधमिति । ७ । अमावास्यायां निदध्यादमा हि
 पितरो भवन्ति^१ । ८ । अथावसानम् । ९ । तद्यत्समं
 समूलमविदग्ध^२ प्रतिष्ठितं प्रागुदक्प्रवणम् । १० । यचा-
 कण्टका वृक्षाश्चौपधयश्च । ११ । उच्चतं^३ स्वर्गकामश्च^४ । १२ ।
 श्वो ऽमावास्येति गां^५ कारयते^६ । १३ । तस्याः सधं चा-
 पघनं^७ प्रपाकं च निधाय^८ । १४ । भिक्षां^९ कारयति^{१०}
 । १५ । यामे यामसारस्वतान्होमान्हुता^{११} । १६ । संप्रोक्ष-
 णीभ्यां काम्पीलशाखया निवेशनमनुचर्य^{१२} । १७ । प्राग्द-
 क्षिणं^{१३} शाखां प्रविध्य सीरेण कर्षयित्वा शाखाभिः परि-
 वार्य^{१४} । १८ । पुनर्देहीति^{१५} वृक्षमूलादादत्ते । १९ । यत्ते कृष्ण
 इति^{१६} भूमेर्वसने समोष^{१७} सर्वसुरभिचूर्णैरवकीर्योत्थाप-
 नीभिरुत्थाप्य हरिणीभिर्हरेयुः^{१८} । २० । अविदन्तो देश-
 त्पांसून्^{१९} । २१ । अपि वोदकान्ते वसनमास्तीर्यासाविति
 ह्येते^{२०} । २२ । तत्र यो जन्तुर्निपतेत्तमुत्थापनीभिरुत्थाप्य^{२१}

^१ Ch भवति — ^२ B: सप्तमल० — ^३ P Bh (०वधय)धीर्देत —
^४ Bū Ku Ch स्वर्गकामश्च — ^५ K P Bh क्षिणा — ^६ K कारयति —
^७ Ch चापघन, E वापघन — ^८ So Bū E, Ku निधानाय, the re-
 maining MSS निधनाय The latter reading may be a corruption
 due to the subject matter निधाय death — ^९ So Bū, K P Bh
 भिक्षा न, Ku भिक्षा न, the rest भिक्षाब्दा — ^{१०} P Bh यति —
^{११} Ch here inserts कृत्वा — ^{१२} P Bh ०णा — ^{१३} Ch परिषर्यं,
 wanting in B: — ^{१४} xviii 3 70 — ^{१५} xviii ॥ 55 — ^{१६} K
 समाप्य — ^{१७} For the उत्थापनी and हरिणी verses see sq. ॥ and
 Kauç. 80. 35, 82 31, 84. 13 — ^{१८} K P Bh विदन्तो देशाभ्यासून् —
^{१९} E B: ऊयेत् — ^{२०} Ch योर्बतु तिप०, K ॥ P Ku B: Bb योर्बनु
 तिप०, on y Bu as above. —

हरिणीभिर्हरेयुः^१ । २३ । अपि वा चीणि षष्टिशतानि पला-
शत्सहस्रानाम्^२ । २४ । ग्रामे दक्षिणोद्वारं विमितं^३ दभै-
रास्तारयति । २५ । उत्तरं जीवसंचरो दक्षिणं पितृसचरः
। २६ । अनस्तमित आ^४ यातेत्यायापयति । २७ ।
आच्या^५ जान्वित्युपवेशयति । २८ । सं विशन्विति^६ संवे-
शयति^७ । २९ । एतद्वः पितरः पात्रमिति^८ चीण्युदकंसा-
न्निनयति । ३० । चीन्त्रातानुलिप्तान्ब्राह्मणान्मधुमन्थं पा-
ययति । ३१ । ब्रह्मणे मधुपर्कमाहारयति^९ । ३२ । गां वेद-
यन्ते^{१०} । ३३ । कुरुतेत्याह । ३४ । तम्या^{११} दक्षिणमर्थं^{१२} ब्रा-
ह्मणाभोजयति सव्यं पितृन् । ३५ । ॥ ४ ॥ ॥ ८३ ॥

वह वपां जातवेदः पितृभ्यो यचेतान्वेत्थ निहि-
तान्पराके ।

मेदसः कुत्या उप तान्सवन्तु^{१३} सत्या एषामाशिषः
सन्तु कामाः^{१४}

स्वाहा स्वधेति वपायास्त्रिजुहोति । १ । इमं यमेति^{१५}

^१ For the उत्थापनी and हरिणी verses see sū. 20 — ^२ Cf for this sūtra Katy Gr xxv 8 15, Çaukh Gr iv 15 9 — ^३ Bū विमिति — ^४ xviii 4 62 — ^५ xviii 1 52 — ^६ xviii 29 — ^७ Ch Bū संवेश्यस्तेति — ^८ Cf VS ii 32^b, Visvasūrti 73 12 — ^९ Bu *माहारयिष्यन्, cf Kauç 90 1 — ^{१०} Bu वेद-यन्ते — ^{११} Ch तस्या, Bū तस्य — ^{१२} P Bū दक्षिणाम् — ^{१३} So Bū and VS xxxv 20, K P B Bh ता, ॥ Ku Ch (sec. man) ता, Ch (prim man) तै — ^{१४} See Kauç. 45 II and cf VS xxxv 20, Açv Gr ii 4 13, Çaukh Gr iii 11 3, Par Gr iii 3 9, Gobh iv 4 22, Mantrabr ii 3 II — ^{१५} xviii 1 60. —

यमाय चतुर्थीम् । २ । एकविंशत्या यवैः कृशं^१ रन्धयति
 युतमन्यत्रपाकंच । ३ । सयवस्य^२ जीवाः प्राश्रन्ति । ४ । अथे-
 तरस्य पिरुडं निपृणाति । ५ । य ते मन्थमिति^३ मन्त्रोक्तं
 विमिते^४ निपृणाति । ६ । तदुद्धतोष्महर्तारो^५ दासा भुञ्जते^६
 । ७ । वीणा बदन्वित्याह^७ । ८ । महयतं^८ पितृनिति रिक्त-
 कुम्भं^९ विमितमध्ये^{१०} निधाय तं^{११} जरदुपानहासन्ति^{१२} । ९ ।
 कस्ये मृजाना इति^{१३} चिः^{१४} प्रसव्यं प्रकोर्णकेश्यः^{१५} परिय-
 न्ति दक्षिणानूरुनाघ्नानाः । १० । एवं मध्यरात्रे ऽपररात्रे च
 । ११ । पुरा विवाहात्समांसः^{१६} पिरुडपितृयज्ञः । १२ । उत्था-
 पनीभिरुत्थाप्य हरिणीभिर्हरेयुः^{१७} । १३ । अथावसायेति प-
 ष्चात्पूर्वकृतेभ्यः पूर्वाणि पूर्वभ्यो ऽपराणि^{१८} यवीयसाम्
 । १४ । प्राग्दक्षिणं^{१९} दिशमभ्युत्तरामपरां दिशमभितिष्ठन्ति^{२०}
 । १५ । यथा चितिं^{२१} तथा श्मशानं दक्षिणापरां दिशमभि-
 प्रवणम् । १६ । ॥ ५ ॥ ॥ ८४ ॥

^१ Bū कृशं, the rest कृशुर, cf. Kāṇḍ 66 16 — ^२ So Ch E Ku, the rest यवस्य — ^३ xviii 4 42 — ^४ So Bū (cf. sū 9, and 83 25), the rest विमित — ^५ E *द्वतोहर्तारो, Ku Ch (prim man) *द्वतोमहर्तारो, Bī *द्वताप्महर्तारो — ^६ K P Bī Bh भुञ्जन्ति — ^७ K P Bh चादं — ^८ Ch महयत — ^९ So Bū, K P Bī Bh श्रुक्तं, Ch Ku E रक्तं — ^{१०} K P Bh विमित — ^{११} E Ch (prim man) निधारयत Ch (sec nan) निधाय — ^{१२} Ch *पनद्वे-
 जेति E *पानद्वेजि — ^{१३} xviii 3 17 — ^{१४} Bū चिष्म — ^{१५} K प्रकीर्ण — ^{१६} Bū विवाहान्त्सं, Ch विवाहान्त्सं, P विवाहा सं, E विवाहसन् — ^{१७} For the उत्थापनी and हरिणी verses see Kauṣ 80 30, 82 31, 83 0 3 — ^{१८} E पराणी — ^{१९} E प्राग्द-
 क्षिणानां, Bī प्राग्दक्षिणा, P प्रदक्षिणापरा, Bh प्रदक्षिणा — ^{२०} Bū *भिनिक्षिष्टति, K Bh *भिक्षिष्टन्ति — ^{२१} Bū चिति, Ku चित्त, Ch चित, E चिति —

अथ मानानि । १ । दिष्टिकुदिष्टिवितस्तिनिमुष्ट्यरन्ति-
 पदप्रक्रमाः^{१ २ ३} । २ । प्रादेशेन धनुषा चेमां^४ मात्रां मिमी-
 मह इति^५ । ३ । सप्त दक्षिणतो मिमीते सप्तोत्तरतः पञ्च^६
 पुरस्तात्तीणि पश्चात् । ४ । नव दक्षिणतो मिमीते नवो-
 त्तरतः सप्त पुरस्तात्पञ्च पश्चात् । ५ । एकादश दक्षिणतो
 मिमीत एकादशोत्तरतो नव पुरस्तात्सप्त पश्चात् । ६ ।
 एकादशभिर्देवदर्शिनान्^७ । ७ । अयुग्ममानानि परिम-
 ण्डलानि चतुरस्राणि वा शौनकिनाम् । ८ । तथा हि
 दृश्यन्ते । ९ । यावान्पुरुष^८ ऊर्ध्वबाह्वस्तावानभिश्चितः^{९ १०}
 । १० । सध्यानि दक्षिणाद्वारण्ययुग्मशिलान्ययुग्मेष्टिका-
 नि^{११} च^{१२} । ११ । इमां मात्रां मिमीमह इति^{१३} दक्षिणतः
 सथ्यरज्जुं मीत्वा । १२ । वारयतामघमिति वारणं परिधिं^{१४}
 परिदधाति^{१५} शङ्कुं च निचृतति^{१६} । १३ । पुरस्तान्मीत्वा श-
 मेभ्यो ऽस्त्वघमिति^{१७} शमीलं परिधिं परिदधाति^{१८} शङ्कु

^१ K वितस्ती, Bā वितस्ति — ^२ Bā निमुष्टिरन्ति, Cb (prim
 man) निर्मुष्ट्यरन्ति, Ch (sec man) निमुष्ट्यरन्ति, E निमुष्ट्यरन्ति —
^३ Bā पदप्रक्रमा — ^४ Bu चेमा — ^५ xviii 2 33 — ^६ K omits
 the passage beginning here and ending with the word पञ्च in the
 next sūtra — ^७ K P देवदर्शिनान् — ^८ Ch Ku यावत्पु, Bb
 यावा — ^९ Sc (*स्तावान्) emended, K P Bī Bb *स्तावान्, Bā Cb
 Γ Ku *स्तावद् — ^{१०} Thus emended Bu *भिचित, P Bī *सिचित
 the rest *भिचित — ^{११} K E *शिलीष, Ch P *शिलाष —
^{१२} Bu वे मा) — ^{१३} xi 1 > 32 — ^{१४} This word is wanting in
 K — ^{१५} E परिदधाति K P परिहति, Ku परिदति, Bī परिति —
^{१६} Bā Ku निचृतति — ^{१७} So Ch E Ku Bu, K P Bb Bī त्वघमि-
 ति — ^{१८} Ch Ku E परिदधाति so also in the next sūtras —

च निचृतति^१ । १४ । उह्वरतो मीत्वा शाम्यत्वधमित्यौदुम्बरां^२
 परिधिं परिदधाति शङ्कुं च निचृतति । १५ । पश्चान्मीत्वा
 शान्तमधमिति^३ पालाशं परिधिं परिदधाति शङ्कुं च
 निचृतति^४ । १६ । अमासीत्यनुमन्त्रयते^५ । १७ । अद्वयया^६
 लोहितसूत्रेण निबध्य । १८ । स्तुहि श्रुतमिति^७ मध्ये गर्तं
 खात्वा पाशिसिकतोपोदुम्बरशङ्कुशालूकसर्वसुरभिश्मीचू-
 र्णानि^{८ ९ १० ११} निवपति । १९ । निःशीयतामधमिति निः-
 शीयमानमास्तृणाति । २० । असंप्रत्यधम्^{१२} । २१ । वि लु-
 म्पतामधमिति परि चैलं^{१३} दूर्शं विलुम्पति । २२ । उक्तो
 होमो दक्षिणत^{१४} स्तरणं च । २३ । एतदा रोह ददामीति^{१५}
 कनिष्ठो निवपति । २४ । एदं बर्हिहरिति^{१६} स्थितसूनुयथा-
 पर^{१७ १८} संचिनोति^{१९} । २५ । मा ते मनो यत्ते अङ्गमिन्द्रो
 मोदपूरित्यातो^{२० २१ २२} अनुमन्त्रयते । २६ । धानाः सलिङ्गाभि-
 रावपति^{२३ २४} । २७ । ॥ ६ ॥ ॥ ८५ ॥

^१ Bū Ku निचृतति so also in the next sūtras — ^२ E शाम्यत्व —
^३ P शाम्यत्वधमिति, Bī शाम्यत्वधमिति — ^४ This sūtra is wanting in
 K — ^५ xviii 2 45 — ^६ Bū यद्वयया — ^७ xviii 1 40 — ^८ So
 (पाशि*) all MSS, cf Kauç 83 3 — ^९ E Ch (prim man) (पाशि)
 शिकतो*, Ch (sec man) *शितो* — ^{१०} All MSS except Bū Ku omit
 the syllable *षो*, cf the word ऊष in Kauç 83 3 — ^{११} K *शालूक,
 P Bh *सानूक — ^{१२} So emended hesitatingly P Bī Bh Ku *प्रत्यग,
 K Ch Bū *प्रत्यग — ^{१३} Ch परिचैल, Ku परिचैल — ^{१४} Bu *त —
^{१५} xviii 3 73, 2 37 — ^{१६} xviii 4 52 (et al) — ^{१७} Ch E स्थितस्तनु*, cf
 the word तन्व in xviii 4 52 — ^{१८} So emended, K यथापर, the rest
 यथापर, cf Kauç 64 10 — ^{१९} Cf Kauç 82 29 — ^{२०} So (अङ्गमिन्द्रो
 मोदपूरित्यातो) only Bū, E *ङ्गी मा माह्वोदपूरित्यातो (cf xviii 3 25)
 K Ch Ku P Bī *द्रस्त्वोदपूरित्यातो — ^{२१} xviii 2 24, 26, 3 25-37 —
^{२२} For इत्यातो cf Kauç 81 44, 86 17 — ^{२३} K सलिङ्गाभिरा* Cf xviii
 3 69, 4 26, 43, 4 32 fg — ^{२४} Ch E *वपते, K Bī Bh *वपति —

इदं कसाम्बिति^१ सजातानवेक्ष्यति । १ । ये च जी-
वा ये ते पूर्वे परांगता इति^२ सर्पिर्मधुभ्यां चरुं^३ पूरयित्वा
शीर्षदेशे निदधाति । २ । अपूपवानिति^४ मन्त्रोक्तं दिव्य-
ष्टमदेशेषु निदधाति । ३ । मध्ये पचन्तम्^५ । ४ । सहस्र-
धारं शतधारमित्यङ्गिरभिविष्यन्ध^६ । ५ । पर्णो राजेति^७
मध्यमपलाशैरभिनिदधाति^८ । ६ । ऊर्जो भाग^९ इत्यश्मभिः
। ७ । उक्ते स्तभ्रामोति^{१०} लोगान्यथापरु^{११ १२} । ८ । निः-
शीयतामघमिति निःशीयमानेनावह्याद्य दभैरवस्तीर्य^{१३} । ९ ।
इदमिहा उ नोप सर्पासौ हा इति^{१४} चिन्वन्ति । १० ।
यथा यमायेति^{१५} संश्रित्य^{१६} । ११ । ऋणात्वघमित्युपरिशिर^{१७}
स्तम्बमादधाति । १२ । प्रतिषिद्धमेकेयाम् । १३ । अकल्मा-
षाणां^{१८} कारडानामष्टाङ्गुली^{१९ २०} तेजनीमन्तर्हितमर्घमि-
ति^{२१} यामदेशादुच्छ्रयति^{२२} । १४ । प्रसथं परिषिच्य कुम्भा-

^१ XVIII 4 37 — ^२ XVIII 4 57, 3 72 — ^३ Bā Ch E चरु K च
चरु — ^४ XVIII 4 16 — ^५ So K P Bh Ku पचत, Ch Bū पचन्त,
E वपन्त, Bī एव न — ^६ XVIII 4 36 (P omits the word शतधार) —
^७ Ch E P Bī Bb *प्यस्य — ^८ XVIII 4 ३३ — ^९ For मध्यमपलाश cf
Ksuç १1 ॥ — ^{१०} XVIII 4 ॥ — ^{११} XVIII 3 52 — ^{१२} So Bā, Ch Ku Bb
लोकान्य* KEPB: लोकान्य* — ^{१३} Thus emended, E *पर, the rest *पश् —
^{१४} XVIII 2 50 3.49 4 66, P Bī सर्प मातारमिति (continuing the second
pratika and omitting the third) — ^{१५} XVIII 4 ३५ — ^{१६} So Ku
Bī सयत्य ॥ Ch (sec man) सयत्य, Ch (prim man) सयत्य K P Bh
सयत्य, Bu सयत्य — ^{१७} P Bb *शिर — ^{१८} So Bu Ku, K (*केयाम्)
कल्माषाणा Ch (*केषा) कल्माषाणा, the rest (*केषा) कल्माषाणा —
^{१९} E काडानाम* — ^{२०} Thus emended, K Ch E P Bī Ku *ष्टाङ्गुदी
Bb Bb *ष्टाङ्गुदी — ^{२१} K Ch *हिताम* — ^{२२} So Ch Ku E (cf
Katy Cr xxi 3 27), K P Bī Bb *देशा उच्छ्रयति, Bu *देशावुदुक्ष्य
ति —

भिन्दन्ति^{१ २} । १५ । समेत्यपरस्यां^३ श्मशानसत्तयां ध्रुव-
नान्युपयच्छन्ते^{४ ५} । १६ । पश्चादुत्तरतो ऽग्नेर्वर्चसा^६ मां वि-
वस्वानिन्द्र क्रतुमित्यातः^७ । १७ । समिन्धत^८ इति पश्चा-
त्संकसुकमुहोपयति । १८ । अस्मिन्वयं यद्रिप्रं सीसे मृद्द्व-
मित्यभ्यवनेजयति^{९ १०} । १९ । कृष्णोर्णया पाणिपादान्नि-
मृज्य^{११} । २० । इमे जीवा उदीचीनैरिति^{१२} मन्त्रोक्तम् । २१ ।
चिः सप्तेति^{१३} कूद्या पदानि योषयित्वा^{१४} श्मशानात्^{१५} । २२ ।
मृत्योः पदमिति^{१६} द्वितीयया नावः । २३ । परं मृत्यो
इति^{१७} प्राग्दक्षिणं कूदीं प्रविध्य । २४ । सप्त नदीरूपाणि
कारयित्वात्केन पूरयित्वा । २५ । आ रोहत सवितुर्नाव-
मेता सुत्रामाणं महीमू प्विति^{१८} सहिरण्यां सयवां ना-
वमारोहयति । २६ । अश्मन्वती रीयत उत्तिष्ठता प्र

^१ So Bu only, Ch (sec man) कुम्भा, K || P Ku Bī Bh Ch (prim man) का (for कुम्भिका?) — ^२ K P Bī भिदति, Ch भिदति — ^३ Thus emended so as to yield the pranks of vii 21 1, Ch Bu Ku समेत्यः; || श्मयस इत्यः, K P Bī Bh श्मोत्यः — ^४ K P Ch Bī ध्रुवाः — ^५ So Bū Ku Ch नान्युपयच्छते, K P Bī नान्युपयच्छते, Bī नान्युपयच्छते, E नान्युपयच्छते — ^६ Bū पश्चादुत्तरतो वर्चसा — ^७ xviii 3 10, 61-67, cf Kauç || 44, 8; 26 — ^८ xviii 4 41 (et al) — ^९ xii || 13, 40, 19, MSS मृद्म — ^{१०} The passage beginning here, and continued to su 27 occurs also with slight modifications in Kauç 71 16-24 — ^{११} Bu Bī निर्मृज्य — ^{१२} xii || 23 29 — ^{१३} xii 2 29^c — ^{१४} So emended in accordance with xii || 29^c, 30, Ch E Bū लोपयित्वा, Ku लापयित्वा, h P Bī Bh लोपयित्वा, cf Kauç 71 19 — ^{१५} || श्मशानाना, Bu श्मशान, Ch (prim man) श्मशानान्मृ, Ch (sec man) श्मशानामृ, || श्मशानान्नदीभ्यो, Ku श्मशानान् । नदीभ्यो (cf the last word in Kauç 71 19) — ^{१६} xii 2. 30 — ^{१७} xii 2 21 — ^{१८} xii. 2. 48^c, vii || 3, 2 —

तरता सखायं^१ इत्युदीचस्तारयति । २७ । शर्कराद्या समि-
दाधानात्^२ । २८ । वैवस्वतादि समानम्^३ । २९ । प्राप्य
गृहान्तमानः^४ पिरडपितृयज्ञः । ३० । ॥ ७ ॥ ॥ ८६ ॥

अथ पिरडपितृयज्ञः । १ । अमावास्यायां सायं न्यहे
ऽहनि^५ विज्ञायते^६ । २ । मित्रावरुणा परि मामधातामिति^७
पाणी प्रक्षालयते । ३ । वचंसा^८ मामित्याचामति^९ । ४ ।
पुनः सव्येनाचमनादपसव्य^{१०} कृत्वा प्रैषकृतं^{११} समादिशति
। ५ । उलूखलमुसलं शूर्पं चरुं कंसं^{१२} प्रक्षालय^{१३} वहिर्हृ-
दकुम्भमा हरेति । ६ । यज्ञोपवीती^{१४} दक्षिणपूर्वमन्तर्देशम-
भिमुखः शूर्पं एकपविचान्तर्हितान्हविष्यान्निर्वपति । ७ ।
इदमग्नये कव्यवाहनाय^{१५} स्वधा पितृभ्यः पृथिविपद्म^{१६}
इतीदं^{१७} सोमाय पितृमते स्वधा पितृभ्यः सोमवद्मः पि-
तृभ्यो वान्तरिक्षसद्म^{१८} इतीदं यमाय पितृमते स्वधा पि-
तृभ्यश्च दिविधद्म इति^{१९} चीनवाचीनकाशीन्निर्वपति^{२० २१} । ८ ।

^१ xii 2 26 27 — ^२ See Kauç 82 2-19 — ^३ Cf Kauç
८० 30 — ^४ So Ku Bu Bi, ॥ रहान्, Ch (prim man) मुहान् h P
Bh Ch (sec man) महान् — ^५ So Bu P Bh, K सायं न्यहे हनि,
Bi सोय न्यहे हनि, L सायान्हयपराह्णे हनि, Ku साया न्हयपराह्णे
हनि, Ch (prim man) साय न्यन्य हनि Ch (sec man) साय न्यहनि,
Ch (tert man) साय न्हयपराह्णे हनि (cf the reading of Ku E) —
^६ Ch Ku *ति — ^७ xviii 3 12 — ^८ xviii 3 III (11) — ^९ Ch
*चमति — ^{१०} Bu E Bh Ch (sec man) *चमनापसव्य Ch (prim
man) *चमनापसव्य, Ku *चमन्लपसव्य Is the passage to be
emended to सव्येनाचमनापसव्य? — ^{११} Ch *कृते — ^{१२} K
P Bi Bh काङ्ग — ^{१३} E प्रक्षाल्य — ^{१४} Ku Ch E यज्ञोपवीति —
^{१५} Ch कव्यवाहनायेति, xviii 4 71 — ^{१६} Ku E पृथिवी* (cf Gobh
iv 3 10), xviii 4 73 — ^{१७} So only Ch Ku E the rest पृथिविपद्म
इदं — ^{१८} xviii 4 73 73 79. — ^{१९} xviii 4 74 ८० — ^{२०} Ch *वाची,
E *वाचीन् — ॥ Bu E Ch Ku *काशी, K *काशी, Bi *काशीति* —

उलूखल ओष्य चिरवहन्तीदं वः पितरो हविरिति । ९ ।
 यथा हविस्तथा परिचरति । १० । हविर्होव' पितृयज्ञ' । ११ ।
 प्रैषकृत समादिशति चरुं प्रक्षालयाधिश्चयाप' ओष्य त-
 रादुलानावपस्व नेक्षणेन योधयन्नास्व' मा शिरो ग्रही' ।
 १२ । शिरोग्रहं परिचक्षते' । १३ । बाह्येनोपनिष्क्रम्य'
 यज्ञोपवीती दक्षिणपूर्वमन्तर्देशमभिमुख उदीरतामिति'
 कर्षू खनति प्रादेशमाची तिर्यग्ङ्गुरिम्' । १४ । अवाग-
 ङ्गुरि पर्वमाचीमित्येकं' । १५ । अपहता' असुरा रक्षासि
 ये पितृपद इति'' प्राग्दक्षिणं पांसूनुदूहति'' । १६ । कर्षू
 च पाणी' च प्रक्षाल्येतद्वः पितरः पाचमिति कर्षूमुदकेन
 पूरयित्वा । १७ । अन्तरुपातीत्य मस्तुना नवनीतेन वा
 प्रतिनीय दक्षिणाञ्चमुद्धास्य'' । १८ । ये काष्ठे गृहीत्वोशन''
 इत्यादीपयति । १९ । आदीप्रयो रेकं प्रतिनिदधाति । २० ।
 इहैवेधि धनसनिरित्येक'' हत्वा'' । २१ । पांसुष्वाधायोपस-
 मादधाति'' ये निष्ठाताः समिन्यते ये तातृपुये सत्वास

¹ E हविस्तर्होव — ² So K Bu E P Bh Ch (prim man) Ch (sec man) *अपया B *अपयो — ³ So B Bu Ku Ch योधयन्नास्व E योधयन्नास्व K योधयन्नास्व P योधयन्नास्व — ⁴ K P have a colon here — ⁵ K P प्रतिचक्षते B प्रचक्षते — ⁶ E परिष्क्रम्य — ⁷ xviii 1 44 — ⁸ P B *ङ्गुरि E *ङ्गुरि — ⁹ Ch पर्वमाचमि — ¹⁰ E अपहता — ¹¹ Cf VS ii 29, Kāty Cr iv 1 8, Āśv Cr ii 9, Çākh Cr iv 4 2 Āp Cr i 7 13, Gobh iv 3 2 — ¹² K Ch पाशू — ¹³ K Bu B पाणी — ¹⁴ E दक्षिणाच्यमु — ¹⁵ xviii 1 — ¹⁶ xviii 4 38 — ¹⁷ B Ch इत्वा, Ku हत्वा — ¹⁸ K पाशुष्वा —

इति^१ । २२ । संभारानुपसादयति^२ । २३ । पर्युष्णीं बहिर्ह-
 रुदकुम्भं कंसं^३ दर्विमाज्जमायवनं चरुं वासांस्याञ्जनम-
 भ्यञ्जनमिति । २४ । यदचोपसमाहार्यं भवति तदुपसमा-
 हृत्य । २५ । अतो यज्ञोपवीती^४ पिच्युपवीती बहिर्गृहीत्वा^५
 विचृत्य संनहनं दक्षिणापरमष्टमदेशमभ्यवास्येत् । २६ ।
 बहिर्हरुदकेन संप्रोक्ष्य^६ बहिर्षदः पितर उपहूता नः पि-
 तरो ऽग्निष्वाह्नाः पितरो ये नः पितुः पितरो ये ऽस्माक-
 मिति^७ प्रस्तृणाति । २७ । आयापनादीनि चीणि^८ । २८ ।
 उदीरतामिति^९ तिसृभिरुदपाषाण्यन्वृचं निनयेत् । २९ ।
 अतः^{१०} पिच्युपवीती^{११} यज्ञोपवीती ये दम्यव^{१२} इत्युभयत
 आदीप्तमुत्सुक षिः^{१३} प्रसव्यं परिहृत्य निरस्यति । ३० ।
 पर्युष्य । ३१ । ॥ ८ ॥ ॥ ८७ ॥

ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना असुराः सन्तः स्वधया
 चरन्ति ।

त्वं तानये अप सेध दूरान्तत्या^{१४} नः पितॄणां स-
 न्वाशिषः^{१५}

^१ xviii 2 34, 4 ॥ (et al), 3 47, 43 — ^२ Ch *नपसादयति —
^३ K P कास — ^४ Bu *वीति — ^५ Bu बहिर्, Ku बहिर्गृ —
^६ The passage up to this word is wanting in K — ^७ xviii 1 51,
 3 45 44, 46, 4 63 — ^८ See Kauç 83 27 29 — ^९ xviii 1
 44 46 — ^{१०} So Ch, ॥ KuBuEPB (निनयेद)त, cf Kauç 83 29
 अत seems to be a reading contaminated by ॥ 44. 85 26, 86 17 —
^{११} Bu Lu Ch *वीति — ^{१२} xviii 2 23 — ^{१३} Bū Ch Kā विष्णु —
^{१४} K दूरान्त°, Bu दुर, the rest दूरा — ^{१५} Cf VS. ii 30, Katy Çr
 iv 1 9, १५ Çr ii 6 2, Çāṅkh Çr iv 4 5, Ap Çr i 8 7, Gobh
 iv. 4 3. —

स्वाहा स्वधेति हुत्वा कुम्भीपाकमभिघारयति । १ । अग्रये
 कव्यवाहनायेति' जुहोति । २ । यथानिरुप्त' द्वितीयाम् । ३ ।
 यमाय पितृमते स्वधा पितृभ्य इति' तृतीयाम् । ४ । यज्ञो
 अयिरिति' सायवनांस्तरुडुलान्' । ५ । सं बर्हिरेरिति' सद्-
 र्भास्तरुडुलान्पर्युक्ष्य । ६ । अतो यज्ञोपवीती' पित्र्युपवीती
 दर्थोद्धरति । ७ । द्यौर्दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्ता सा
 यथा' द्यौर्दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्तैवा' प्रततामहस्येयं
 दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्ता । ८ । अन्तरिक्षं दर्विरक्षि-
 तापरिमितानुपदस्ता सा यथान्तरिक्षं दर्विरक्षितापरिमि-
 तानुपदस्तैवा' ततामहस्येयं दर्विरक्षितापरिमितानुपद-
 स्ता । ९ । पृथिवी दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्ता सा यथा
 पृथिवी दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्तैवा' ततस्येयं दर्विर-
 क्षितापरिमितानुपदस्तेति । १० । उद्धृत्याज्येन संनीय ची-
 न्पिण्डान्संहतान्निदधात्येतत्ते प्रततामहेति' । ११ । दक्षि-
 णतः पत्नीभ्य इदं वः पत्न्य' इति । १२ । इदमाशंसूना-
 निदमाशंसमानानां' स्त्रीणां पुंसां प्रकीर्णावशीर्णानां'

¹ xviii 4 71 — ² K inserts here on the margin सोमाय पितृ-
 मतेति (¹ xviii 4 72 this is probably a gloss based upon Kauç 87 8) —
³ xviii 4 74 78 — ⁴ xviii 4 64 — ⁵ KBū EPB सायवनस्त — ⁶ vii
 ४४ 1 — ⁷ E *वीति — ⁸ K omits the passage beginning here with
 the word द्यौर् and ending with यथा' in the next sutra — ⁹ E *व,
 B1 *व — ¹⁰ P *व — ¹¹ K Ku Ch *व — ¹² xviii 4 75 — ¹³ So
 emended, MSS यत्वा — ¹⁴ K *शसूनामि. — ¹⁵ E *वकी-
 र्णाना —

येषां वयं दातारो ये चास्माकमुपजीवन्ति । तेभ्यः सर्वेभ्यः
 सपत्नीकेभ्यः स्वधावदक्षय्यमस्त्विति^१ चिः^२ प्रसव्यं तरङ्गलैः
 परिकिरति । १३ । पिञ्जलीराञ्जनं^३ सर्पिषि पर्यस्याङ्गं^४ पितर
 इति न्यस्यति । १४ । वङ्गं^५ पितरो मा वो ऽतो^६ ऽन्यत्पि-
 तरो योयुवतेति^७ सूचाणि । १५ । अञ्जते व्यञ्जतं^८ इत्यभ्य-
 ञ्जनम् । १६ । आज्येनाविच्छिन्नं पिण्डानभिधारयति ये च
 जीवा ये ते पूर्वं परागता इति^९ । १७ । अथ पितरो मा-
 दयध्वं यथाभागं यथालोकमावृषायध्वमिति^{१०} । १८ । अथ
 पत्न्यो मादयध्वं यथाभागं यथालोकमावृषायध्वमिति । १९ ।
 यो ऽसावन्तरिर्भवति तं प्रदक्षिणमवेक्ष्य तिस्रस्तामी-
 स्तामर्याति । २० । प्रतिपर्यावृत्यामीमदन्त पितरो^{११} यथाभागं
 यथालोकमावृषायिषतेति^{१२} । २१ । अमीमदन्त पत्न्यो
 यथाभागं यथालोकमावृषायिषतेति^{१३} । २२ । आपो^{१४} अग्नि-
 मित्यङ्गिरयिमवसिच्य । २३ । पुत्रं^{१५} पौत्रमभितर्पयन्तीरि-

^१ K स्वधावदक्षय्यमस्त्वद्यमस्त्विति — ^२ Bū चिप्र० — ^३ Ch० क्षम. —

^४ K Ch P Bī Ku० स्थाध्व, Bū० स्थाध्व, E० स्थाध्व — ^५ MSS वध्व —

^६ So emended in accordance with Aq Cr 11 7 6, MS०. वोषो —

^७ Bū योयुवतेति, P E योयुवति — ^८ Cf VS 11 32^a, Katy Cr 11

1 16, Aq Cr 11 7 6, Çāṅkh Cr 1v 5 2, Donner, Pindapitr-

yajna p 26 — ^९ xviii 3 18 — ^{१०} xviii 4 57, 3 72 — ^{११} Cf TS

1 8 5 1, VS 11 31^a Mastr S 1 10 3 19, Katy Cr 1v 1 13, Aq Cr 11

7 1, Laty Cr 11 10 4, Çāṅkh Cr 1v 4 11, viii 2 13, Gobh 1v.

3 11 — ^{१२} Bū E Ch (prim man) here insert मादयध्व — ^{१३} K Bū

वृषारपतेति — ^{१४} Cf TS 1 8 5 2, VS n. 31^a, Mastr S 1 10 3,

19, Kath S 1v 6, Kap S viii 9, Katy Cr 1v 1 14, Aq Cr 11

7 2, Laty Cr 11 10 5, Çāṅkh Cr 1v 4 14, Gobh 1v.3 12 — ^{१५} KBū

वृषारपतेति — ^{१६} xviii 4 40. — ^{१७} xviii 4 39 —

त्याचामत मम प्रततामहास्ततामहास्तताः सपत्नीकास्तृ-
 ष्यन्त्वाचामन्विति^१ प्रसव्यं परिषिच्य । २४ । वीरान्मे प्रत-
 तामहा दत्त वीरान्मे ततामहा दत्त वीरान्मे पितरो दत्त
 पितृन्वीरान्याचति^२ । २५ । नमो वः पितरं^३ इत्युपनिष्ठते
 । २६ । अष्टन्नित्युत्तरसिचमवधूय^४ । २७ । परा यातेति^५
 परायापयति । २८ । अतः^६ पित्र्युपवीती^७ यज्ञोपवीती
 यन्न इदं पितृभिः सह मनो ऽभूत्तदुपाह्वयामीति मन
 उपाह्वयति^८ । २९ । ॥ ९ ॥ ॥ ८८ ॥

मनो न्वा ह्यामहे^९ नारणंसेन स्तोमेन ।

पितृणां च मन्मभिः^{१०} ॥

आ न एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे ।

ज्योक्च सूर्ये^{११} दृशे ॥

पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यः^{१२} जनः ।

जीवं व्रातं^{१३} सचेमहि ॥

वयं सोम व्रते तव मनस्तनू-पु^{१४} बिभ्रतः ।

प्रजावन्तः सचेमहि ॥

^१ Cf Åçr Çr = 6 14 — ^२ Ku *रान्वाचयति, Ch *रान्वाचति, Bī *रान्वाचते — ^३ xviii 4 81 etc — ^४ xviii 4 61 — ^५ xviii 4 63 —
^६ So emended, MSS (परायापयत्य)त, cf Kāṇṣ 87 39, also 81 44, 85 26, 86 17 — ^७ Ku पित्र्युपवीती, Bu पित्र्युपवीति — ^८ So we emend the passage beginning with भूत्त°, K P Bī भूत्तमुपाह्वयामीति मन उपाह्वयति, Ch Ku भूरिति तदुपाह्वयामि मन उपाह्वयति, E भूरिति तदुपाह्वयामि(१)मनु उपाह्वयति, Bu भूरिति मन उपाह्वयति, cf Vait Su 38 4 — ^९ K Bu P *महि — ^{१०} Ch E Bū P मन्मभि — ^{११} K P Bī Bu सूर्याय — ^{१२} K दैव्य — ^{१३} Bū व्रात — ^{१४} Ch Bū तनूपु —

ये सजाताः सुमनसो^१ जीवा जीवेषु मामकाः^२ ।

तेषां श्रीर्मयि कल्पतामस्मिन्गोष्ठे शतं समा इति^३ । १ ।
यच्चरुस्थाल्यामोदनावशिष्टं भवति तस्योष्मभक्षं^४ भक्षयि-
त्वा ब्राह्मणाय दद्यात् । २ । यदि ब्राह्मणो न लभ्येताम्स्व-
भ्यवहरेत्^५ । ३ । निजाय दासायेत्येके^६ । ४ । मध्यमपिण्ड^७ पत्न्यै
पुत्रकामायै प्रयच्छति । ५ ।

आ धत्त पितरो गर्भं कुमार पुष्करस्रजम्^८ ।

यथेह पुरुषो ऽसत्^९ ॥

आ त्वारुक्ष्वृषभः^{१०} पृथिरग्नियो^{११} मेधाविनं^{१२} पितरो
आ त्वायं पुरुषो गमेत्पुरुषः पुरुषादधि । [गर्भमा दधुः ।
स ते श्रैष्ठ्याय जायता स सोमे साम गायत्विति । ६ ।
यद्यन्या^{१३} द्वितीया भवत्यपर^{१४} तस्यै । ७ । प्रायतमं श्रीचि-
याय । ८ । अथ यस्य भार्या दासी वा प्रद्राविणी भवति
येऽमी^{१५} तरुणुलाः प्रसव्यं परिकीर्णौ भवन्ति तांस्तस्यै^{१६} प्रय-
च्छति । ९ ।

^१ K समनसो cf VS and Çankh Gr (see note 3) — ^२ E
मामका — ^३ Cf RV x 37 3 6, VS iii 53-56, xix 46 TS i
8 5 2, Tait Br ii 6 3 5, Maitr 2 10 3, Kath. ix 6 Kap S
viii 9 Vait. Sā 20 9, Laty Çr v 2 11, iii 2 10, Açv Çr
ii 7 8, Çankh Gr v 9 4. — ^४ Ch तस्योष्म — ^५ So emended,
Ku °प्सु अभ्यवहरे°, the remaining MSS °प्सुभवहरे° — ^६ Bā
दासायेत्येके, Ch दासालेत्येके — ^७ B₁ मध्यम — ^८ K पुष्कर° —
^९ Cf VS ii 33, Kasy Çr iv 1 32 Çankh Çr iv 5 8, Açv Çr
ii 7 13, Gobh ii 5 27 — ^{१०} Ch E °वृचत् — ^{११} K Ku Bā
°पियो — ^{१२} Ch मेधाविनो — ^{१३} K यद्यन्या — ^{१४} K Bā
भवत्य° — ^{१५} Bū Ch Ku E मी, the rest वै — ^{१६} Ch ता तस्यै,
Bā तास्तस्यै, B₁ तस्तस्यै —

अर्वाच्युपसंक्रमे^१ मा पराच्युप वस्तथा^२ ।

अन्नं प्राणस्य बन्धनं तेन बध्नामि त्वा मयीति । १० ।
पर्युष्णणी समिधश्चादाय मा प्र गामेत्याव्रज्योर्जं विभ्रदि-
ति^३ गृहानुपतिष्ठते । ११ ।

रमध्वं मा विभीतनासिङ्गोष्ठे करीपिणः ।

ऊर्जं दुहानाः^४ शुचयः शुचिप्रतां^५ गृहा जीवन्त उप
ऊर्जं मे देवा अददुर्ऊर्जं मनुष्या उत । [वः सदेम^६ ॥

ऊर्जं पितृभ्य आहार्षमूर्जस्वन्तो गृहा मम ॥

पयो मे देवा अददुः पयो मनुष्या उत ।

पयः पितृभ्य आहार्षं पयस्वन्तो गृहा मम ॥

वीर्यं मे देवा अददुर्वीर्यं मनुष्या उत ।

वीर्यं पितृभ्य आहार्षं वीरस्वन्तो गृहा ममेति । १२ ।

अन्नरूपातीत्य समिधो ऽभ्यादधाति ।

अयं नो अग्निरध्यष्टो ऽयं नो^७ वसुचित्तमः ।

अस्योपसद्ये मा रिषामायं^८ रक्षतु नः^९ प्रजाम्^{१०} ॥

अस्मिन्सहस्रं पुण्यास्मिधमानाः^{११} स्वे गृहे ।

इमं समिन्धिपीमह्यायुष्मन्तः^{१२} सुवर्चसः^{१३} ॥

^१ Ku Ch E Bū *क्राम (= क्रमे?) — ^२ Bū वस्तथा — ^३ xiii 1 59; vii 60 1 — ^४ P दुहाना — ^५ B₁ *व्रता — ^६ B सहेम —
^७ Cf VS iii 41, Çaṅkh Çr ii 12 1, Çaṅkh Gr. iii 7. 2; Lāṭy. Çr
iii 3 1 Aṅg Çr ii 5 17 — ^८ K B₁ *ध्यवयन्तो; P *ध्यवयन्तो;
E *ध्यवायन्तो — ^९ K *या — ^{१०} Ch सचत न; E रचतनुः; B
रच पुन — ^{११} Cf Çaṅkh Gr. iii. 7 3 — ^{१२} So emended; K Ku
Bū Ch E पुण्यास्मिधमाना, P तुष्या*, B₁ पुष्याम सधमाना — ^{१३} Ch
P समिधि*. — ^{१४} Cf Çr Br xiv 9 4. 23. —

त्वमय ईदित आ त्वाग्र इधीमहीति^१ । १३। अभूदूत^२ इत्य-
 मिं प्रत्यानयति । १४ । यदि सर्वः^३ प्रणीतः^४ स्यादृष्टिणा-
 यौ त्वेताहितायेः^५ । १५ । गृह्येष्वनाहितायेः^६ । १६ ।

इदं चिन्मे कृतमस्तीदं^७ चिच्छक्नुवानि^८ ।

पितरश्चिन्मा वेदन्ति । १७ ।

यो ह यजते तं देवा विदुर्यो ददाति तं मनुष्या यः आ-
 दानि कुरुते तं पितरस्तं पितरः । १८ । ॥ १० ॥ ॥ ८९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्र एकादशोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ xviii ९ ४^१, ४ ८९ — ^२ xviii ४ ६५ — ^३ Ch Ka सर्व — ^४ K
 Ch E P B; प्रणीत. — ^५ K त्वेताद — ^६ K P गृह्येष्व. B; गृह्येष्व.
 B; गृह्येष्व. — ^७ So E, the rest कृतमस्तीदं — ^८ K P चिच्छक्नुवा-
 निति, B; B; Ka Ch चिच्छक्नुवानि —

॥ श्रीं ॥

मधुपर्कमाहारयिष्यन्दर्भानाहारयति' ११। अथ विष्टरा-
न्कारयति । २ । स खल्वेकशाखमेव प्रथमं पाद्यं द्विशाख-
मासनं त्रिशाखं मधुपर्काय । ३ । स यावतो मन्येत तावत
उपादाय विविच्य' संपर्याष्य मूलानि च प्रान्तानि च
यथाविस्तीर्णं इव स्यादित्युपोत्कृष्य' मध्यदेशे ऽभिसंनह्य-
ति' । ४ । ऋतेन त्वा सत्येन त्वा तपसा त्वा कर्मणा त्वेति
संनह्यति' । ५ । अथ ह सृजत्यतिसृष्टो द्वेष्टा यो' ऽस्मान्द्वे-
ष्टि यं च वयं द्विष्यः' । ६ । अस्य च दातुरिति दातारमी-

¹ Daç Kar. and Ath. Paddh place the description of the अर्घ्य
ceremony into the middle of the विवाह (Kauç 76 9); cf Jolly,
Das Dharmasûtra des Viṣṇu und das Kathakagrhya. Both paddhatis
introduce it with the words अथ स्थाने मधुपर्कं उच्यते. Then Daç
Kar आचार्यो गृहगतं कर्म करोति । पुन. आचार्यो⁽¹⁾ वेदिकामध्ये स्वस्ति-
वाचनं करोति (cf Kauç. 137 4, note), Ath Paddh आचार्यो गृहागते
इदं कर्म कुर्वीत । वर आगत्य । ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयित्वा । वराय
मधुपर्कं ददाति । मधुपर्कमाहारयिष्यन् । दर्भानाहारयति । पुनर्दाता
वदति । आचार्यो वदति — ² Bū उपादायाधिविविभ्य⁽¹⁾ — ³ Ch
स्यादुपोत्कृष्य — ⁴ K P B₁ पिसनह्यति — ⁵ Ath Paddh ऋतेन
त्वा etc. । इति मध्यादभिसनह्यति । मध्ये यंघीम्करोति, Daç Kar वि-
ष्टरचय कृत्वा । साधु भवानास्त्रामर्चयिष्यामो भवन्मिति दाता वदति ।
विष्टरा भोः प्रतिगृह्यता⁽¹⁾ । प्रतिगृह्णामि । ऋतेन त्वा etc. इति मध्ये देशे
ऽभिसंनह्यति — ⁶ B₁ द्वेष्ट्या; cf ss. 15 — ⁷ Ath Paddh. अति-
सृष्टो द्वेष्टेति भवेण विष्टराङ्करोति; Daç. Kar. वरो वदति । अति-
सृष्टो etc. —

दाते । ७ । अथोदकमाहारयति पाद्यं भो^१ इति^२ । ८ । हिर-
ण्यवर्णाभिः प्रतिमन्त्र्य^३ दक्षिणं पाद प्रथमं प्रकर्षति ।
मयि ब्रह्म च तपश्च धारयाणीति । ९ । दक्षिणे प्रक्षालिते^४
सव्य प्रकर्षति । मयि द्युचं च विशश्च धारयाणीति । १० ।
प्रक्षालितावनुमन्त्रयते ।

उमौ पादाववनिक्तौ ब्राह्मणं यशमावताम् ।

आपः पादावनेजनीर्द्धिपन्तं^५ निर्दहन्तु मे^६ ॥ ११ ।

अस्य च दातुरिति दातारमीक्षते । १२ । अथासनमाहार-
यति । सविष्टरमासनं भो^७ इति^८ । १३ । तस्मिन्प्रत्यङ्मुख
उपविशति । १४ । विमृग्वरीं पृथिवीमित्येतया^९ विष्टरे
पादां प्रतिष्ठाप्याधिष्ठितो द्वेष्टा यो^{१०} ऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं
द्विष्मः^{११} । १५ । अस्य च दातुरिति दातारमीक्षते । १६ ।
अथोदकमाहारयत्यर्थ्यं भो^{१२} इति^{१३} । १७ । तत्रप्रतिमन्त्रयते ।
अन्नानां मुखमसि मुखमहं श्रेष्ठः समानानां भूयासम् ।
आपो ऽमृतं स्यामृतं मा कृणुत^{१४} दासास्माकं^{१५} बहवो

^१ K P भो३ — ^२ Daç Kar पाद्यं भो इति दाता वदति प्रतिगृ-
ह्यता प्रतिगृह्णामि वरी वदति — ^३ Ath Paddh and Daç
K r हिरण्यवर्णा इत्यपुक्तेन (i. 33, उदक वरस्य प्रति अभिमवयते —
^४ Ath Paddh वरस्य पादा यजमान (Cod *n) प्रचालयते — ^५ Bū
Ch 'नेजनीर्द्धि' — ^६ Daç Kar द्विषित — ^७ Daç Kar निर्दहतं तु
मे — ^८ Cf Ath Br १ २७ — ^९ K P भो३ — ^{१०} Ath Paddh
दाता वदति — ^{११} xii 1 २७ — ^{१२} Bū द्वेष्टा; cf sū ॥ — ^{१३} Ath
Paddh विमृग्वरीमिति द्विषाश्च विष्टरमासनं निदधाति । एकशास्त्र पादां
निदधाति । अधिष्ठितो etc. — ^{१४} K P भो३ — ^{१५} Ath, Paddh,
दाता प्रेष ददाति — ^{१६} KChEPKs and Daç Kar कृणुष्व — ^{१७} So
(with double 'andjō) all MSS and Daç Kar ; cf the introduction —

भवन्त्वश्वावज्ञोमन्मयस्तु^१ पुष्टमो^२ भूर्भुवः स्वर्जनदोमि-
ति^३ १८ । तूष्णीमध्यात्मं^४ निनयति^५ १९ । तेजो ऽस्यमृ-
तमसीति ललाटमालभते^६ । २० । अथोदकमाहारयत्या-
चमनीयं भो^७ इति^८ २१ । जीवाभिराचम्य^९ १०० । अथासौ म-
धुपर्कं वेदयन्ते द्यनुचरो मधुपर्को भो^{१०} इति^{११} २३ । द्वाभ्यां
शाखाभ्यामधस्तादेकयोपरिष्ठात्सापिधानम्^{१२} । २४ । मधु
वाता ऋतायत इत्येताभिरेवाभिमन्त्रणम्^{१३} । २५ । तथा
प्रतिमन्त्रणम् । २६ । ॥ १ ॥ ॥ ९० ॥

मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः ।

माधीर्गावो भवन्तु नः^{१४} ॥

मधु नक्तमुतोपसो मधुमत्पार्थिवं रजः ।

माधीर्नः सन्त्वोष्धीः ॥

^१ K Ku B: भवन्त्य — ^२ So emended, MSS पुष्टौ — ^३ P °दो३-
मिति — ^४ Ath Paddh दाता चर्ष्यमभिमन्त्रयति ऋक्ष प्रति —
^५ Ku Bu P °ध्यात्मनि, E °ध्यात्मनि, Ka भात्म — ^६ Ath Paddh
वरश्चाजनि दाता तूष्णीं निनयति (I) — ^७ Daç Kar मुखं विमार्ष्टि —
^८ K P भो३ — ^९ Ath Paddh दाता वदति त्रैष कर्तार (Cod कर्त्ता) प्रति —
^{१०} Ath Paddh and Daç Kar जीवा स्वेति सूक्तेन (xix ॥ १ fg of
Darila to kânç ३ ४, Vait Sû १ १९) चिराचमन करोति वर —
^{११} K P भो३ — ^{१२} Ath Paddh दाता वदति — ^{१३} Ath Paddh and
Daç Kar विशाख मधुपर्काय (cf sū ३) द्वाभ्या etc १९ in Kâuç —
^{१४} Ath Paddh मधु etc इति त्रिभिरेताभिरेव वराभिमन्त्रण Cf RV
१ ९० ६ ८ Mañtr S ११ ७ ॥ (Vol ११ p ९९), VS xiii २७, Çat Br
xiv ९ ३ ११ १३, Kauç ११८ १ These mantras occur also in the
Kashmir çakhā (cf Roth Der Atharvaveda in Kaschmir, p २३) The
verses are given in full at the beginning of the next kṛdika —
^{१५} E interchanges this pada with the third pāda of the next verse
like RV, VS and Mañtr S arrange the pādas still differently —

मधुमाक्षो वनस्पतिर्मधुमाँ अस्तु सूर्यः ।

मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥ १ ।

तत्सूर्यस्य त्वा चष्टुषा प्रतीक्ष^१ इति^२ प्रतीक्षते^३ । २ ।
 अयुतो ऽहं देवस्य त्वा सवितुरिति^४ प्रतिगृह्य पुरोमुखं
 प्राग्दण्डं निदधाति । ३ । पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्य-
 दित्या उपस्य इति^५ भूमौ प्रतिष्ठाप्य । ४ । द्वाभ्यामङ्गु-
 लिभ्यां प्रदक्षिणमाचात्यानामिकगङ्गुल्याङ्गुलेन च
 संगृह्य प्राश्नाति^६ । ५ । ओं भूस्तत्सवितुर्वरेण्य भूः स्वा-
 हेति प्रथमम् । ६ । भर्गो देवस्य धीमहि^७ भुवः स्वाहेति
 द्वितीयम् । ७ । धियो यो नः प्रचोदयात्स्वः^८ स्वाहेति
 तृतीयम् । ८ । वयं देवस्य धीमहि जनत्स्वाहेति चतुर्थम्
 । ९ । तुरं देवस्य भोजन वृधत्स्वाहेति पञ्चमम् । १० ।
 कण्त्स्वाहेति षष्ठम् । ११ । रुहत्स्वाहेति सप्तमम् । १२ ।
 महत्स्वाहेत्यष्टमम् । १३ । तत्स्वाहेति नवमम् । १४ ।
 शं स्वाहेति दशमम् । १५ । ओमित्येकादशम् । १६ ।
 तूष्णीं द्वादशम् । १७ । तस्य भूयोमाचमिव भुक्त्वा वा-

^१ K and Daç Kar प्रतीक्षत — ^२ Cf VS (Kanaçakha II p 38 of Weber's edition) Katy Çr II 2 13, Ity Çr II 11 10, At S2 3 8, Cop B 1 1 — ^३ Ath Paddh मधुपर्कमीचते —
^४ At S2 1 2, Ath. Paddh अयुतो ऽहमिति सूक्तेन देवस्य लेति अक् —
^५ Cf VS (Kanaçakha II p 38 of Weber's edition), Katy Çr II 2 17, Çaukh Çr IV 7 8, Ity Çr IV 11 12, Gop Br II 1 2
 V. at S2 3 10, cf Ind Stud II 307 — ^६ Ath Paddh. भोजनवत
^७ RV III 62 10^a, and in other Samhitās — ^८ RV III 6^a 10^b etc —
^९ RV III 10^c, etc. —

हृणाय थोत्रियाय प्रयच्छेत् । १८ । थोत्रियालाभे^१ वृष-
लाय प्रयच्छेत् । १९ । अथाप्य^२ निगमो भवति ।

सोममेतत्पिवत^३ यत्किं चाग्नीत ब्राह्मणाः ।

माब्राह्मणायोछिष्टं दात मा सोमं पात्वसोमप इति^४

। २० । ॥ २ ॥ ॥ ९१ ॥

दधि च मधु च ब्राह्मो^५ मधुपर्कः । १ । पायस ऐन्द्रो
मधुपर्कः । २ । मधु चाज्यं च सौम्यो मधुपर्कः । ३ । मन्थ-
द्याज्यं च पौष्णो^६ मधुपर्कः । ४ । द्धीरं चाज्यं च सारस्वतो
मधुपर्कः । ५ । सुरा चाज्यं च मौसलो मधुपर्कः । ६ ।
स खल्वेप^७ इये भवति सौत्रामण्यां^८ च राजमूये च । ७ ।
उदकं चाज्यं च वारुणो मधुपर्कः । ८ । तैलं चाज्यं च
श्रावणो मधुपर्कः । ९ । तैलश्च पिण्डश्च पारिव्राजको^९
मधुपर्कः । १० । इति^{१०} खल्वेप नवविधो मधुपर्को भवति
। ११ । अथासौ गां वेदयन्ते गौर्भो^{११} इति^{१२} । १२ । तान्प्र-
तिमन्त्रयते^{१३} ।

भूतमसि भवदस्यन्नं प्राणो बहुर्भव ।

ज्येष्ठं यन्नाम नामत

^१ E थोत्रियस्थानाभा — ^२ Bū अथाप्यनिगमो, K P अथाप्रिय
निगमो, Ku अथाप्यपि निगमो, Ch अथाप्यप्रियगमो, Bī अथाप्यय चि
गमो — ^३ K P Ch पिवति, Bī ते — ^४ K P Bī सोमप
मिति Ch सोममिति — ^५ Cf Laty Cr n 12 17, Ind Stud
x 61-63 — ^६ K E Bī and Ath Paddh ब्राह्म्यो, Bū Ku Ch P
as above — ^७ E पौष्णो — ^८ So E, Bu खल्वेप, K Ku Ch
P Bī खल्वेप — ^९ P सौत्रामण्या — E P परि —
^{१०} Here P inserts स — ^{११} K P मोक्ष — ^{१२} Daç kar दाता
ब्रूयात् — ^{१३} Daç Kar आचार्यो गा (Cod गौ) प्रतिमन्त्रयेत्,

ओं भूर्भुवः स्वर्जनदोमिति^१ । १३ । अतिसृजति^२ ।

मातादित्यानां दुहिता वसूनां स्वसा रुद्राणाममृतस्य
नाभिः ।

प्र णो^३ वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदितिं
वधिष्ट^४ ॥

ओं^५ तृणानि गौरस्त्रित्याह^६ । १४ । मूयवसादिति^७ प्रति-
ष्ठमानामनुमन्त्रयते । १५ । नालोहितो मधुपर्को भवति^८
। १६ । नानुज्ञानमधोमह^९ इति कुरुतेत्येव^{१०} धूयात् । १७ ।
स्वधिते मैत्रं हिंसीरिति शस्त्र प्रयच्छति^{११} । १८ । पाप्मान
मे ऽप जहीति कर्तारमनुमन्त्रयते । १९ । आयेयीं वषा कुर्युः
। २० । अपि वा^{१२} ब्राह्मण एव प्राश्नीयात्तद्देवतं^{१३} हि तद्धविर्भ-
वति । २१ । अथासौ स्नानमनुलेपनं मालाभ्यञ्जनमिति^{१४}
। २२ । यद्वोपसमाहार्यं भवति तदुपसमाहृत्य^{१५} । २३ । अघो-
पासकाः प्रायोपासकाः स्तो^{१६} भो^{१७} इति वेदयन्ते^{१८} । २४ ।

^१ KP *दोमिति — ^२ Ath Paddh या विसर्जयति आहार्यो ब्रूते —
^३ So all MNS (except Ku) and Daç Kar, Ku सु — ^४ RV am 101 10,
Aç Gr 1 24 3^१, Pur Gr 1 3 7, Goth Gr n 10 9 Latv Gr
1 2 13 — ^५ KBû Ch वधिष्टो, LPB Ku वधिष्टो Dn, K, वधिष्ट (?) —
^६ Ath Paddh गौरस्त्रित्यानि (?) ददाति — ^७ am 3 11 — ^८ 11
word is wanting in K Bû Bû P. — ^९ Ch नानुज्ञाम*, Γ नानु-
ज्ञातम् — ^{१०} Cf Çûkh Gr n 10 3; Aç Gr 1 24 31 P r
Gr 1 3 30, Gobh Gr iv 10, 22, Latv Gr 1 2 1^० — ^{११} Ci
Kauç 44 30 — ^{१२} E *वीव — ^{१३} KE *दिवत — ^{१४} E Ku माह्या*
Ch माह्याभ्या* — ^{१५} P B Bû ख — ^{१६} K भोः — ^{१७} Ath
Paddh वस्त्राक्षरादि सर्वं समाहृत्य ददाति । प्रायोपासका स्तो भो
इति दाता वदति —

तान्प्रतिमन्त्रयते^१ । भूयांसो^२ भूयास्स ये च नो भूयसः^३ कार्षापि^४ च नो ऽन्ये^५ भूयांसो जायन्ताम् । २५ । अस्य च दातुरिति दातारमीक्षते^६ । २६ । अथान्नाहाराः प्राथान्नाहाराः सो^७ भो^८ इति वेदयन्ते । २७ । तान्प्रतिमन्त्रयते^९ । अन्नादा भूयास्स ये च नो ऽन्नादा^{१०} कार्षापि^{११} च नो ऽन्ये^{१२} ऽन्नादा भूयांसो जायन्ताम् । २८ । अस्य च दातुरिति दातारमीक्षते । २९ । आहते^{१३} ऽन्ने जुहोति यत्काम कामयमाना इत्येतया^{१४} । ३० ।

यत्काम कामयमाना इदं कृणुमसि ते हविः ।

तन्नः सर्वं समृध्यतामर्घ्यतस्य हविषो वीहि स्वाहेति । ३१ ।
एष आचार्यकल्प एष ऋत्विक्कल्प एष संयुक्तकल्प एष
विवाहकल्प एषो ऽतिथिकल्प एषो ऽतिथिकल्पः । ३२ ।
॥ ३ ॥ ॥ ९२ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे द्वादशोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ Ath Paddh and Daç Kar आचार्य — ^२ So emended, MSS of the text and Paddhatts भूयसो, cf sū 28 — ^३ Daç Kar has a colon here. — ^४ E B: कार्षापि, Daç Kar कार्षापि. Is the passage to be read ये च नो भूयास कार्षापि etc? — ^५ K B: न — ^६ Daç Kar. आचार्य. — ^७ K B: P and Ath Paddh स — ^८ K P भोः — ^९ K दात्वन्त्रयते; Ath Paddh आचार्यो मन्त्रयते; Daç Kar दाता वदति. — ^{१०} So emended; MSS. of the text and Daç Kar न्नादा का; cf the accusative भूमसो in sū 25. — ^{११} E कार्षापि; Daç Kar कार्षापि Is the passage to be read ये च नो ऽन्नादा कार्षापि etc? — ^{१२} K के. — ^{१३} E and Daç Kar. आहते, B आहते — ^{१४} xix 52 5, but note the सकलपाठ in the next sūtra, Ath Paddh यत्काम इत्येकया विवाहे वस्त्राभी अन्यच हस्तहीम. । ... अन्नागते आचार्यो (1) विवाहे वराय मधुपर्कं देयः । अन्येभ्यस्तुर्वर्णकेभ्यो द्रव्यान्नेभ्यश्चतुराश्रमोणेभ्यश्च गृहागते मधुपर्कः देयः । मधुपर्कः समाप्तः. —

॥ ओं ॥

अथाद्भुतानि । १ । वर्षे । २ । यक्षेषु । ३ । गोमायु-
वदने । ४ । कुले कलहिनि । ५ । भूमिचले । ६ । आदि-
त्योपप्रवे । ७ । चन्द्रमसश्च^१ । ८ । अर्षस्यामनुद्यत्याम्^२
। ९ । समायां दारुणायाम् । १० । उपतारकशङ्कायाम्
। ११ । ब्राह्मणेष्वायुधिषु । १२ । दैवतेषु^३ नृत्यत्सु च्योतत्सु
हसत्सु गायत्सु । १३ । लाङ्गलयोः संसर्गे । १४ । रज्ज्वो-
स्तन्त्रोश्च । १५ । अग्निसंसर्गे । १६ । यमवत्सायां गवि
। १७ । वहवागर्दभ्योर्मानुषां च । १८ । यव धेनवो
लोहितं दुहते । १९ । अनदुहि^४ धेनुं धयति । २० ।
धेनौ^५ धेनुं धयन्त्याम्^६ । २१ । आकाशफेने । २२ । पिपी-
लिकानाचारे । २३ । नीलमद्यानाचारे । २४ । मधुमद्या-
नाचारे । २५ । अनाज्ञाते^७ । २६ । अवदीर्णे^८ । २७ । अनु-
दक उदकोन्मीले । २८ । तिलेषु समतिलेषु^९ । २९ । हविः-

^१ So (चन्द्रमसशीघ्रं) K Ka Bb Bi PE, Cf चन्द्रमसाशीघ्रं -- ^२ So emended, KP Ch (prim man) *नृदत्या, Bb *नृदित्या, Ka Ch (sec. man) *नृदित्या, Bb *नृदत्या — ^३ So emended, MSS दैवतेषु, cf Kauc 6 34 105 1 — ^४ E अनदुहे, Ka Bi अनदुहि — ^५ So emended, MSS धेनुर्धे — ^६ So emended. MSS धयन्त्या. Ch on the margin धेनुर्धेनु धयति — ^७ K (*चारे)नाज्ञाते — ^८ E विदीर्णे — ^९ Ch (prim man) *त्रिलेषु सतिलेषु —

ध्वभिमृष्टेषु । ३० । प्रसथेष्वावर्तेषु । ३१ । यूषे^१ विरोह-
ति । ३२ । उल्कायाम् । ३३ । धूमकेतौ^२ सप्तर्षीनुपधू-
पयति । ३४ । नक्षत्रेषु पतापतेषु । ३५ । मांसमुखे^३ नि-
पतति । ३६ । अनयाववभासे^४ । ३७ । अयौ^५ श्वसति^६
। ३८ । सर्पिषि तैले मधुनि च विष्यन्दे^७ । ३९ । याम्ये ऽयौ^८
शाला^९ दहति । ४० । आगन्तौ च । ४१ । वंगे^{१०} स्फोटति
। ४२ । कुम्भोदधाने^{११} विकसत्युखायां सक्तुधान्यां च । ४३ ।
॥ १ ॥ ॥ ९३ ॥

अथ यच्चैतानि वर्षाणि वर्षन्ति घृतं^{१२} मांसं मधु च
यद्विरिण्यं^{१३} यानि चाप्यन्यानि^{१४} योराणि वर्षाणि वर्षन्ति^{१५}
तापराभवति कुलं वा यामो वा जनपदो वा । १ । तच्च
राजा भूमिपतिर्विंशसं ब्रह्माणमिच्छेत्^{१६} । २ । एष ह वै
विद्वान्यद्भृग्वद्भिरोवित् । ३ । एते ह वा अस्य सर्वस्य
शमयितारः^{१७} पालयितारो यद्भृग्वद्भिस्सः^{१८} । ४ । स आ-

^१ So emended, MSS यूषी — ^२ K P E B₁ धूमकेतु — ^३ So
emended, MSS मुखी — ^४ So emended, MSS अनयावभासे Cf
Kāuṣ 120 1 — ^५ Ch ५ । अयौ — ^६ K श्वसति, E चसति —

^७ So Ku P, B₁ विष्यन्दे, Bū Ch E विष्यन्दे, K विष्यन्दे, cf Kāuṣ 152 1 —

^८ So emended, K Ku P B₁ Bū E Ch (sec man) याम्यो ऽयि, Ch
(prim. man) याम्ये ऽयि — ^९ Ch शाला — ^{१०} K P वङ्ग — ^{११} Thus
with double sandhs (for कुम्भोदधाने) all MSS see the introduction —

^{१२} K पक्व, cf the first stanza of the mantra, su 14. — ^{१३} Ch (prim man)
यद्विरिण्य, Ch (sec man) यद्विरिण्य, cf the first stanza of the mantra,
su 14, P Bū have a colon here, as in su 14. — ^{१४} K यान्यन्यानि —

^{१५} The passage beginning with the word घृत and ending here is
wanting in B₁, the first part of it is metrical as in the mantra,
su 14 — ^{१६} Ch (prim man) ब्रह्माणम् — ^{१७} Bū शमयितारः —

^{१८} The passage beginning with एते and ending here is wanting in

होपकल्पयध्वमिति । ५ । तदुपकल्पयन्ते कंसमहते वसने
 शुद्धमाज्यं शान्ता ओषधीर्नवमुदकुम्भम् । ६ । त्रीणि^१
 पर्वाणि कर्मणः^२ पौर्णमास्यमावास्ये पुण्यं नष्टत्रम् । ७ ।
 अपि चेदेव यदा कदा चिदार्ताय कुर्यात् । ८ । स्नातो
 ऽहतवसनः सूरभिर्घृतवान्कर्मण्य^३ उपवसत्येकरात्रं चिरात्रं
 षड्रात्रं द्वादशरात्रं वा । ९ । द्वादश्याः^४ प्रातर्यच्चैवादः पतितं
 भवति तत उत्तरमग्निमुपसमाधाय । १० । परिसमुद्य
 पर्युक्ष्य परित्सीर्ये बर्हिर्दपाचमुपसाद्य परिचरणेनाज्यं
 परिचर्य । ११ । नित्यान्पुरस्ताद्धोमान्हुत्वाज्यभागौ च । १२ ।
 अथ जुहोति । १३ ।

घृतस्य धारा इह^५ या वर्षन्ति पक्वं मांसं मधु च यद्धि-
 रायम्^६ ।

द्विपन्तमेता अनु यन्तु वृष्टयो ऽपां वृष्टयो बहुलाः^७
 सन्तु मद्यम् ॥

लोहितवर्षे मधुपांसुवर्षे यडा वर्षे घोरमनिष्टमन्यत् ।

द्विपन्तमेते अनु यन्तु सर्वे पराज्जो यन्तु निवर्तमानाः ॥

अग्नये स्वाहेति हुत्वा । १४ । दिव्यो गन्धर्व इति^८ मातृनाम-

K P it is probably a gloss. The same passage is interpolated in Bt before उपवसति below, su 9 —

^१ III omits the passage beginning here and continuing through the next three sutras, but reads instead बाह्यतः शान्तवृक्षस्थे प्राधमुपसमाधाय परित्सीर्य etc., as in su. 11 — ^२ Bū कर्मणः — ^३ P कर्मण्युप, I कर्मण्युप — ^४ Bū द्वादश्या — ^५ Pū अग्नि — ^६ Ch (prim man) यद्धिरिष्टम्, Ch (sec man) यद्धिरिष्टम्, cf su. 1 —

^७ So all MSS., Weber Omnia und Portenta, p 249 reads वज्रम् —

^८ ii 2 1. For the मातृनामानि (सूक्तानि) and the मातृगण of the gaṇamālā, Ath. Pari. 34 4, see Kauś. ९ 24, and note —

भिर्जुहुयात् । १५ । वरमनङ्गाहं ब्राह्मणः कर्त्तुं दद्यात् । १६ ।
सीरं वैश्यो ऽश्वं प्रादेशिको यामवरं राजा । १७ । सा
तत्र प्रायश्चित्तिः । १८ । ॥ २ ॥ ॥ ९४ ॥

अथ यज्ञेयानि यज्ञाणि दृश्यन्ते तद्यथेतन्मर्कटः श्वा-
पदो^१ वायसः पुरुषरूपमिति तदेवमाशङ्क्यमेव भवति । १ ।
तत्र जुहुयात् । २ ।

यन्मर्कटः^२ श्वापदो वायसो यदीदं राष्ट्रं^३ जातवेदः प-
पुरुषरक्षसमिषेरं यत्पताति^४ । [ताति

द्विपत्तमेते अनु यन्तु सर्वे पराज्ज्ञो यन्तु निवर्तमानाः॥
अग्रये स्वाहेति हुत्वा । ३ । दिव्यो गन्धर्व इति मातृनाम-
भिर्जुहुयात् । ४ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ५ । ॥ ३ ॥ ॥ ९५ ॥

अथ ह गोमायू नाम मण्डूकी यत्र वदतस्तद्यन्मन्यन्ते^५
मां प्रति वदतो मां प्रति वदत इति तदेवमाशङ्क्यमेव
भवति । १ । तत्र जुहुयात् । २ ।

यज्ञोमायू वदतो जातवेदो ऽन्यया^६ वाचाभि^{१०} जज्ञ-
भातः^{११} ।

^१ B1 E *वर — ^२ E *पदी — ^३ K मर्क — ^४ Ch (prim man) वदीद, the rest, as above, Weber, ibid p 354 emends to यदिद् —
^५ h राष्ट्र — ^६ So emended, MSS य पताति, the pāda disturbs the metre of the stanza, which is without a good tristubh — ^७ u 2 l. For the मातृनामानि (सुज्ञानि) and the मातृयज्ञ of the gaṇamālā, Ath Par १ 34 4 see Kaṇṇ 8 24, and note. — ^८ So emended with Weber, ibid p 306 MSS वदतस्तद्यन्मन्यन्ते — ^९ B1 अथा or न्यथा — ^{१०} Thus emended, MSS. वाचाभिमि. The words are to be read metrically वाचा अभि — ^{११} So emended with Weber, as third person dual subjunctive of the intensive. MSS. जज्ञमान. CL Kaṇṇ. 114 2. —

रथंतरं बृहच्च सामैतद्विषन्तमेतावभि^१ नानदैताम्^२ ॥

रथंतरेण त्वा बृहच्छमयामि बृहता^३ त्वा रथंतरं शम-
यामि ।

इन्द्राग्नी त्वा ब्रह्मणा वावृधानावायुष्मन्तावुत्तमं^४ त्वा
कराद्यः ॥

इन्द्राग्निभ्यां स्वाहेति हुत्वा । ३ । दिव्यो गन्धर्व इति
मातृनामभिर्जुहुयात्^५ । ४ । सा तच्च प्रायश्चित्तिः । ५ ।
॥ ४ ॥ ॥ ९६ ॥

अथ यच्चैतत्कुलं कलहि भवति तन्निर्ऋतिगृहीतमि-
त्याचक्षते । १ । तच्च जुहुयात् । २ । आरादरातिमिति^६
वे^७ । ३ ।

अयाश्वाये ऽस्यनभिश्चिश्च सत्यमिच्चमया^८ असि ।

अयासा मनसा कृतो ऽयास्यं^९ हयमूहिषे^{१०} ।

^१ E *वमो — ^२ Thus emended with Weber, Omina und Portenta p 306 as subjunctive third dual middle with secondary ending of the intensive, K Bū नानदैताम्, Ch P Bī Ku नानदैवताम्, E नानदैवतम् — ^३ K P Bū बृहदा, E बृहता — ^४ E *न्ता उत्तम as in Kāṇḍ 97 6 — ^५ u 2 1 For the मातृनामानि (भूतानि) and the मातृगण of the ganamala, Ath Parā. 34 4, see Kāṇḍ 3 24, and note — ^६ E B *मिति — ^७ vii 2 12 13 — ^८ Thus emended, MSS *त्वमया Cf Kāṇḍ 5 13 — ^९ Thus emended, Ch Bī Bū Bh यास्य (so also in Kāṇḍ 5 13) K यासा (so also in Kāṇḍ 5 13), P reads यासा here, but यासा in kaṇḍika 5, Ka यास्यन्, Antyeṣṣ यासा, Vaitr ७ ऽया सन्, Çankh Çr यास, Weber, Omina und Portenta, p 307 conjectures ऽयास्य — ^{१०} MSS of the text *मूहिष (आ), Antyeṣṣ *मूहिष 1, Ath Paddh *मूहिष 1, cf Kāṇḍ 5 13. —

अथा नो धेहि^१ भेषजं ॥

स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा । ४ । तच्चैवेतान्होमाञ्जुहुयात्^२ । ५ ।

आरादग्निं क्रव्यादे निरूहञ्जीवातवे^३ ते परिधिं द-
धामि^४ ।

इन्द्राग्नी त्वा ब्रह्मणा^५ वावृधानावायुपन्नावृत्तमं^६ त्वा
करायः ॥

इन्द्राग्निभ्यां स्वाहेति हुत्वा । ६ । अपेत एतु निर्घृतिरि-
त्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । ७ ।

अपेत एतु निर्घृतिर्नेहास्या^७ अपि^८ किं चन ।

अपास्याः^{१०} सत्वनः^{११} पाशान्मृत्यूनेकशतं नुदे^{१२} ॥

ये ते यागा एकशतं मृत्यो मर्त्याय हन्तवे ।

तांस्ते यज्ञस्य मायया सर्वा^{१३} अप^{१४} यजामसि ॥

^१ Thus emended, Antyesta अथा धेहि MSS of the text and Ath Paldh अ नो धेहि, Maitr S Kāty Cr and Çankh Cr अथा नो धेहि (cf Kanç, p 13) — ^२ The verse occurs in Kauç 5 13 and with more or less variation at Maitr S 1 4 3, Kath 5 v 4, Kāty Cr xxv 1 11, and Çankh Cr iii 19 3 — ^३ Ch E P Bī Ku होमान्, the rest होमा — ^४ K Bū P Ku निरूह, Ch E Bī निरूह, cf viii 2 9° — ^५ Ch (prim man) परि दधामि, E P B इदामि, the two padas ending here are identical with iii 2 9° — ^६ K ब्रह्मणा — ^७ E ता उत्तम १३ ११ Kanç 96 3, Ch (prim man) धा वायुवाप्यतायुत्तम — ^८ K अस्या P स्या^{१३} — ^९ Thus emended with Weber Omnia and Portenta p 308 MSS अप Possibly the entire pada originally stood as it flows नेहास्या अप किं चन. Cf note II — ^{१०} K अपस्यात्, Bū अपास्यात्, E आपास्या, P अपस्या — ^{११} E सत्वन — ^{१२} The pratika of this stanza occurs at Yait 50 38 1 — ^{१३} Weber, ibid reads सर्वाण्य —

निरितो यन्तु नैर्ऋत्या^१ मृत्यव एकशतं परः^२ ।

सेधामैषां^३ यज्ञमः^४ प्राण ज्योतिश्च दध्महे^५ ॥

ये^६ ते शतं वरुण ये सहस्र यज्ञियाः पाशा वितता
महान्तः ।

तेभ्यो अस्मान्वरुणः सोम इन्द्रो^७ विश्वे मुञ्चन्तु मरुतः^८
स्वर्काः^९ ॥

ब्रह्म भ्राजदुद्गादन्तरिक्ष दिव च^{१०} ब्रह्मावाधूष्टामृतेन^{११}
मृत्युम्^{१२} ।

ब्रह्मोपद्रष्टा सुकृतस्य साक्षाब्रह्मासदप^{१३} हन्तु शमलं
तमश्च^{१४} ॥ ९८ ॥

वरमनङ्गाहमिति समानम्^{१५} । ९८ ॥ ५ ॥ ॥ ९७ ॥

अथ यच्चैतद्भूमिचलो भवति तच्च जुहुयात् । १ ।

अच्युता^{१६} द्यौरच्युतमन्तरिक्षमच्युताभूमिर्दिशो अच्युता
इमाः ।

^१ K E P B₁ नैर्ऋत्या, Bu नैर्ऋता — ^२ This division is according to Ch K Bu & Ku Weber, ibid joins this word to the next pada, cf note 4 —

^३ Thus emended, MSB सेधामैषा — ^४ Weber, ibid having placed the word पर at the head of this pada, emends यत्तम to तम metri causa, cf note 2 & reads य यत्तम, Ku यतम —

^५ K B₁ दध्महे P दध्महे — ^६ E इये — ^७ Bu इन्द्रो — ^८ Cf for the sta 7a Katy Cr xxv 1 II —

^९ The words दिव च, which dist rt the metre appear in all MSS — ^{१०} Thus emended, K Cb ब्रह्मावाधूष्टा° Ku °धूष्टा° Bu °धोष्या° B₁ °धोष्टा°, E °धूष्टवा°, P ब्रह्मावाष्टा° —

^{११} K P B सत्य Bu सत्यु — ^{१२} K °मृतप, by cancelling the syllable मृद and read ng ब्रह्माप good t-stubh metre may be constructed —

^{१३} Ch तपश्च — ^{१४} C₁ Kāṇṇ 94 16 fg —

^{१५} The pratika of this hymn seems to be employed in Kāṇṇ 35 12, a fact not noted there —

अच्युतो ऽयं रोधावरोधाध्रुवो^१ राष्ट्रे प्रप्ति तिष्ठति
जिष्णुः ॥

यथा सूर्यो दिवि रोचते यथान्तरिक्षं मातरिवाभि-
वस्ते^२ ।

यथाग्निः पृथिवीमा विवशैवायं^३ ध्रुवो अच्युतो अस्तु
जिष्णुः ॥

यथा देवो दिवि स्तनयान्व राजति यथा वर्ष वर्ष-
कामाय वर्धति ।

यथापः पृथिवीमा विविशुरेवायं^४ ध्रुवो अच्युतो^५
अस्तु^६ जिष्णुः^७ ॥

यथा पुरीषं^८ नद्यः समुद्रमहोरात्रे अप्रमादं क्षरन्ति ।

एवा विशः संमनसो हवं मे ऽप्रमादमिहोपा यन्तु^९
सर्वाः ॥

^१ Thus Ch (see. man), P B: रोधावरोधाध्रुवो, Bā राधावारा-
क्षाध्रुवा, Ch (prim man) रोधाध्रुवो, Ku रोधाध्रुवो, K L रोधा-
वरोधाध्रुवो Weber, *Omnia und Portenta* p 309, note 1, suggests
hesitatingly रोधादधरोधाध्रुवो in order to fill out the tristubh pāda
Cf also the Pet Lex sub voce 1 रोध — ^२ Ch वास्त, Ku वास्ता —

^३ Thus emended, Ch Bā E •वेशैवाय, K P B: •वेशैवायु, Ku •वेशै-
वाय — ^४ So Bu, Ch B: •वेशुरेवाय, Ku •वेशुरेवायु, K P •वे-
शुरेवायु, E पृथिवीमाविशेशुरेवाय — ^५ This word is wanting in K —

^६ E अस्ति — ^७ Bā जिष्णु — ^८ Thus emended, K Ku Ch P B:
पुरीषा, L परीषा, Bā पुरीषा The sense would be 'As the rivers
pour their sediment into the sea (or Indus) etc, cf Roth in Kuhn's
Zeitschrift, xxvi, p 62fg Weber, *ibid* emends to the adjective पुरीषा,

which may be supported by RV v 53 9, ना व परिष्ठात्सरयु पुरी-
षिणी — ^९ So all MSS Weber, *ibid* reads •होपयान्तु —

दंहतां देवीं सह देवताभिर्ध्रुवा दृढाच्युता^१ मे अस्तु
भूमिः ।

सर्वपाप्मानमपनुद्यास्मदमिचान्मे^२ द्विषतो ऽनु^३ वि-
ध्यतु^४ ॥

पृथिव्यै स्वाहेति हुत्वा । २ । आ त्वाहार्षी ध्रुवा द्यौः
सत्यं बृहदित्येतेनानुवाकेन^५ जुहुयात् । ३ । सा तच्च
प्रायश्चित्तिः । ४ । ॥ ६ ॥ ॥ ९८ ॥

अथ यथेतदादित्य तमो गृह्णाति तच्च जुहुयात् । १ ।
दिव्यं चिचमृतूया^६ कल्पयन्तमृतूनामुय भ्रमयन्नुदेति^७ ।
तदादित्यः प्रतरन्नेतु सर्वत^८ आप इमां^९ लोकाननुसं-
चरन्ति ॥

ओषधीभिः संविदानाविन्द्राणी त्वाभि रक्षताम्^{१०} ।

ऋतेन^{११} सत्यवाकेन तेन सर्वं तमो जहि ॥

आदित्याय स्वाहेति हुत्वा । २ । विषासहि सहमानमि-

^१ So Ku, the rest देवी — ^२ Thus emended MSS दृढा च्युता contrary to sandhi and the demands of the metre — ^३ K P Bu सर्व — ^४ Thus Ch (sec man), E Ch (prim man) *पद्म्या अस्मद*, K P Bu Bt *पनुद्यास्मद*, Ku सर्वपाप्मानमपनुद्यानुद्या अस्मद* —

^५ Thus emended with Weber Omna and Portenta p 359, MSS द्विषते न — ^६ Thus emended, Ch E P Bt Ku विध्यतीति, K Bu विध्यति — ^७ vs 87 1, 88 1, the anuvaka beginning at xii 1 1 —

^८ So K and Bu the latter of which has the word twice दिव्य चिचमृतूया कल्पयन्तमृतूया कल्पयन्तम् (I), Ch E P Bt and Bu once *मृतूया K *मृया, Weber Omna and Portenta, p 361, note 1, emends to *मृतूया — ^९ K भ्रमयन्नुदेति, Weber, ibid. note 2, points out the fact that भ्रमयन्नुदेति is to be expected in accordance with the rules of grammar — ^{१०} Ch सर्वत — ^{११} Read चापेमा — ^{१२} Thus all MSS, Weber, ibid reads रक्षतात्. — ^{१३} Ch ऋतेन —

त्येतेन सूक्तेन^१ जुहुयात् । ३ । रोहितैरुपतिष्ठते^२ । ४ । सा
तत्र प्रायश्चित्तिः । ५ । ॥ ७ ॥ ॥ ९९ ॥

अथ यच्चैतच्चन्द्रमसमुपप्रवति^३ तत्र जुहुयात् । १ ।

राहू राजानं त्सरति स्वरत्नमेनमिह^४ हन्ति पूयः ।

सहस्रमस्य तन्व इह नाग्याः^५ गत तन्वो वि नश्यन्तु ॥
चन्द्राय स्वाहेति हुत्वा । २ । शकधूम नदावाणीत्येतेन^६
सूक्तेन^७ जुहुयात्^८ । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ । ॥ ८ ॥ ॥ १०० ॥

अथ यच्चैतर्दीपसी^९ नोदेति तत्र जुहुयात् । १ ।

उदेतु श्रीरुपसः कल्पयन्ती^{१०} पून्याकृत्वा पलित एत
चारः ।

ऋतून्विभ्रती बह्धा विरूपान्मह्यं भयं विदुषो क-
ल्पयाति ॥

औषस्यै^{११} स्वाहेति हुत्वा । २ । दिव्यो गन्धर्व इति मा-

^१ xvii 1. — ^२ The रोहित hymns (cf AV xix 23 2d) are the hymns of the thirteenth book of the AV (xiii 1 4 — ^३ Bū

प्रवति — ^४ Bū त्सरतमि — ^५ Thus acc. rdin. to a suggestion of Böhtlingk. The reading इह नाग्या has also been thought of. Ch K Bū P B इहानाग्या, E इहनाग्या, Ku इहानाग्या. Weber, Omina and Portenta, p. 262 emends to इहानाग्य and suggests, ibid. note 2 इहानाग्य as another possibility. The last emendation would however render the pada hypercatalectic — ^६ Thus

emended, MSS गच्छतु — ^७ vi 128 1 — ^८ L सूत्रेण —

^९ Ku Bu E here insert the words रोहितैरुपतिष्ठते, Ch has them on the margin apparently erased by a second hand, they seem to be borrowed from the preceding kṛdika, sūtra 4 — ^{१०} So Ku, Ch F दोपसि, K Bū Bū P दोपदी, cf. Kauç 93. 9 — ^{११} K P B कल्पयन्ति —

^{१२} So Ku, the rest औषसी —

तृनामभिर्जुहुयात्^१ । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ ।

॥ ९ ॥ ॥ १०१ ॥

अथ यच्चैतत्समा दारुणा भवति^२ तत्र जुहुयात् । १ ।

या समा रुण्येति प्राजापत्यान्वि धूनुते^३ ।

तृप्तिं यां देवता^४ विदुस्तां त्वा सं कल्पयामसि ॥

प्याधकस्य मातरं हिरण्यकुक्षीं^५ हरिणीम् ।

तां त्वा सं कल्पयामसि ॥

यत्ते घोरं यत्ते विषं तद्विषात्सु नि दध्मस्यमुष्मिन्निति^६

ब्रूयात् । २ । शिवेनास्माकं समे^७ शान्त्या सहायुषां

समायै स्वाहेति हुत्वा । ३ । समास्त्वाम्^८ इत्येतेन सूक्तेन

जुहुयात् । ४ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ५ । ॥ १०० ॥ ॥ १०२ ॥

अथ यच्चैतदुपतारकाः शङ्कुन्ते तत्र जुहुयात् । १ ।

रेवतीः शुभ्रा डधिरा मदन्तीस्त्वचो धूममन्नु ताः सं

विशन्तु ।

परेणापः पृथिवीं सं विशन्त्वाप^९ इमां लोकाननु-

संचरन्तु^{१०} ॥

अथः स्वाहेति हुत्वा । २ । समुत्पतन्तु प्र नभस्वेति^{११} व-

र्षीर्जुहुयात्^{१२} । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ । ॥ १०१ ॥ ॥ १०३ ॥

^१ ॥ २ १ For the मातृगामानि (सुक्राणि) and the मातृगण of the gāṇa mala see Kauç ४ २३, and note — ^२ K P B भवति — ^३ So emended, Ku प्राजापत्य, the rest पत्न्या — ^४ Ku Bū देवता — ^५ Thus the MSS, Weber, Omina und Portenta p 365, reads कृचि — ^६ Ch K Bū दधात्य —

^७ E शमे, Weber, ibid, emends to सा मे — ^८ K P समायुषः —

^९ ॥ ६ १ — ^{१०} K विशन्त्वाप — ^{११} So K P, the rest चरत्य(द्वा) —

^{१२} ॥ १५ १; vii १३ १ — ^{१३} So K B P Bū, एवर्षी, Ku वर्ष्या, Ch वर्षी. —

अथ यच्चैतद्वाहना आयुधिनो भवन्ति तत्र जुहु-
यात् । १ ।

य^१ आसुरा^२ मनुष्या^३ आत्तधन्वः^४ पुरुषमुखाश्चरानिह^५ ।
देवा वयं मनुष्यास्ते देवाः प्र विशामसि^६ ॥

इन्द्रो नो अस्तु पुरोगवः स नो रक्षतु सर्वत ।

इन्द्राय स्वाहेति हुत्वा । २ । मा नो विदत्तमो देववधेभ्य^७
इत्येताभ्यां सूक्ताभ्यां जुहुयात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्ति^८
। ४ । ॥ १२ ॥ ॥ १०४ ॥

अथ यच्चैतद्देवतानि^९ नृत्यन्ति च्योतन्ति हसन्ति गायन्ति
वाग्यानि^{१०} वा^{११} रूपाणि कुर्वन्ति^{१२} य आसुरा^{१३} मनुष्या मा

^१ So Ku Bū E Ch (sec man), KP Bī Ch (prim man) या —

^२ P Bī असुरा, cf. Kāṇḍ 100 1, note 12 — ^३ Ch मनुष्या — ^४ So with KP Bī Bū as Vedic nominative plural masculine, Ch E Ku धन्, wh ch is feminine. The entire pāda may perhaps originally have referred to female demons या आसुरा मनुष्या आत्तधन्, cf. note 1. Weber, *Omina und Portenta*, p. 367, reads य आसुरा मनुष्या आत्तधन् — ^५ So emended, MSS चराणिह Weber ibid, note 3 suggests that पुरुष be read as a dissyllable for the sake of the metre — ^६ E शवित्रीमहि, Ch (prim man) यविशामहि —

^७ 1 B 1, v1 B 1 These pratikas, along with the pratika of the mantra employed in this kṛdika in सकल्पपाठ constitute the second अभयगण of the gaṇamālā (Ath. Pariṣ 34 29) वा असुरा (two MSS, in accordance with the variants in notes 1 and 2 two other MSS सासुरा) मनुष्या मा नो विदत्तमो देववधेभ्य इत्यभयगण ॥ २९ ॥ For the first अभयगण see Kāṇḍ 16 8, note Cf also Kāṇḍ 105 1 —

^८ So emended MSS देवतानि, cf. Kāṇḍ 6 34, 13 — ^९ So Ku Bū E, KP गायत्यन्यानि, Ch गायन्ति दान्यानि, Bī गायन्ति वाग्यानि — ^{१०} This word is wanting in Ch Bī — ^{११} Cf the corresponding passages in the उग्रनसानृतानि and the महानृतानि, Ath. Pariṣ 73 12, 74 4 — ^{१२} KP Bī य असुरा, cf. Kāṇḍ 104 2, notes 1 and 2 —

नो विदन्मो देववधेभ्य^१ इत्यभयैर्जुहुयात् । १ । सा तत्र
प्रायश्चित्तिः । २ ॥ ॥ १३ ॥ ॥ १०५ ॥

अथ यच्चैतल्लाङ्गले संसृजतः पुरोडाशं श्रपयित्वा । १ ।
अरण्यस्यार्धमभिव्रज्य^२ । २ । प्राचीं^३ सीतां स्थापयित्वा
। ३ । सीताया मध्ये प्राञ्चमिधममुपसमाधाय । ४ । परि-
समुह्य पर्युह्य परिस्तीर्य बर्हिः शम्याः परिधीन्कृत्वा । ५ ।
अथ जुहोति । वित्तिरसि पुष्टिरसि श्रीरसि^४ प्राजापत्या-
नां ता^५ त्वाह मयि पुष्टिकामो जुहोमि स्वाहा । ६ ।

कुमुद्वती पुष्करिणी सीता सर्वाङ्गशोभनी ।

कृषिः^६ सहस्रप्रकारा^७ प्रत्यष्टा^८ श्रीरय^९ मयि^{१०} ॥

उर्वी^{११} त्वाहुर्मनुष्याः श्रियं त्वा मनसो^{१२} विदुः ।

आशये ऽन्नस्य नो धेह्यनमीवस्य शुष्मिणः^{१३} ॥

^१ The first pratika refers to the mantra, which is employed in सकलपाठ in Kauç 104 2, the others are of 19 1 and vi 13 1, the entire group makes up the second अभयवज्ज, Ath Paris II 99, cf Kauç 104 3 note — ^२ E *आधर्माभिव्रज्ज, cf Kauç 126 3 — ^३ So all MSS, Weber Omina and Portenta p 368, omits these two words — ^४ Thus with doubtful emendation, the MSS divide themselves into two classes one reading what seems intended for प्राजापत्यास्ता (so Bu, K P प्राजापत्यास्ता B प्राजापत्यास्त) the other what is intended to be प्राजापत्याना (so Ch E Ku प्राजापत्याना) T = reading accepted above is a syncresism of the two Weber ibid reads प्राजापत्याना alone — ^५ h Ku Ch (acc man) अवि, cf p 260 n te 11 — ^६ So Bu alone the rest प्रकारा, cf p 260 note 12 — ^७ Bu प्रत्यष्टा K प्रत्यष्टा P प्रत्यष्टा cf p 260, note 13 — ^८ Ku and Ch on the margin श्रीरय h श्रीरय, cf p 260, note 14. — ^९ Ch E Ku महि cf p 260 note 15 — ^{१०} Ch E Bū B उर्वी, Ku उर्वी — ^{११} So all MSS Weber b d emends to मनसो — ^{१२} For this stanza cf Açv Gr i 16 ॥ Çākh Gr i 7 7 —

पर्जन्यपत्नि^१ हरिण्यभिजितास्यभि^२ नो वद ।

कालनेत्रे^३ हविषो नो जुषस्व तृप्तिं^४ नो धेहि द्विपदे
चतुष्पदे ॥

याभिर्देवा असुरानकल्पयन्त्यातून्मनून्गन्धर्वान्राक्षसांश्च^५ ।
ताभिर्नो अद्य सुमना उपा गहि सहस्रापोषं^६ सुभगे
रराणा^७ ॥

हिरण्यस्रक्पुष्करिणीं^८ श्यामा^९ सर्वाङ्गशोभनी ।

कृषिर्हिरण्यप्रकारा^{१०} ११ प्रत्यष्टा^{१२} श्रीरियं^{१३} मयि^{१४} ॥

अश्विभ्या देवि सह मंविदानां^{१५} इन्द्रेण^{१६} राधेन सह
पुष्ट्या न आ गहि^{१७} ।

विशस्वा रासन्तां^{१८} प्रदिशो ऽनु सर्वा^{१९} अहोरात्रार्धमा-
समासा^{२०} २१ शार्तवा चतुभिः सह^{२२} ॥

^१ K पर्जन्यपत्नि, Ku पर्जन्यपत्ने Ch (prim man) पर्जन्यपत्न्य, Ch (sec man) पर्जन्यपत्नि — ^२ Ch (prim man) *जितस्त्राभि — ^३ K का
लेनेत्रे — ^४ Ch (sec man) तृप्ति — ^५ Ch omits the word मनून्, E reads
मनू, Ku *कल्पयन्त्यातून्गन्धर्वान् etc. — ^६ Bu सहस्र — ^७ E पोष,
II पोषे — ^८ The last two padas of this verse are identical with vii
48 2nd — ^९ K Bu हिरण्यस्रं Ch (sec. man) *सु — ^{१०} So E
Bu, Ch K P Bt Kt श्यामा cf Kanç ॥ 20 note 15 11 4, note 3,
also AV 1 24 4 (श्यामा for श्यामा) — ^{११} K Ch (sec man) अश्वि,
cf p 259, note 5 — ^{१२} Ch K E Ku *प्रकारा, cf p 259, note 6 — ^{१३} K
P प्रत्यष्टा E प्रत्याष्टा cf p 259 note 7 — ^{१४} Ch श्रीरिय, cf ॥ 259
note 5 — ^{१५} Ch E Ku महि, cf p 259 no 29 — ^{१६} So Ku, the rest *वि
दान — ^{१७} Weber ibid p 369 suggests the insertion of the word सह at
this point the result would be one tristubh and two anustubh padas —
^{१८} Ch E नागहि Ku नगहि — ^{१९} Thus emended, MSS रासता —
^{२०} Ch E Ku सर्वाहो — ^{२१} Bu *रात्र चर्ध — ^{२२} K *मासमास, P
*मास (with haplographia), E Bt *मास (with haplographia) — ^{२३} This
line may be considered as consisting of one hypercatalectic tristubh
pāda, ending at सर्वा and two anustubh padas, the first of which is
also an —

भर्त्री देवानामुत मर्त्यानां भर्त्री प्रजानामुत मानु-
हस्तिभिर्गिरासैः^१ क्षेत्रसारथिभिः सह । [पाणाम् ।

हिरण्यैरश्वैरा^२ गोभिः प्रत्यष्टा^३ श्रीरियं^४ मयि^५ ॥ ७ ।

अथ शुनासीराण्यनुयोजयेत्^६ । ८ । वरमनडाहमिति स-
मानम्^७ । ९ । ॥ १४ ॥ ॥ १०६ ॥

अथ यच्चैतत्सृजन्योर्वा कृन्तन्योर्वा^८ नाना तन्तू^९ संसृ-
जतो मनायै तन्तुं प्रथममित्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । १ ।

मनायै तन्तुं प्रथमं पश्येद्व्या^{१०} अतन्वत ।

तच्चारीः प्र ध्रवीमि वः साध्वीर्वः^{११} सन्तूर्वरीः^{१२} ॥

साधुर्वस्तन्तुर्भवतु साधुरेतु^{१३} रथो वृतः^{१४} ।

अथो होर्वरीर्युयं^{१५} प्रातर्वोढवे धावत^{१६} ॥

^१ So all MSS ; Weber, *Omina und Portenta* p 369 emends in *तरारवैः, and translates 'mit bunt rufenden Feldwagenlenkern im Verein' Does it mean 'with elephants having variegated seats ? And is the text perhaps to be emended to इतरासैः which would fill out the metre? — ^२ K Ch E *श्वैरा, Bū Bī *श्रीरा — ^३ K P प्रत्यष्टा; Bū प्रत्यष्टाः, cf p 259 note 7, and p 260, note 13. — ^४ E Ku श्रीरिय, K श्रीरयः; cf p 259, note 8, and p 260, note 14 — ^५ Ch E Ku मयि; cf p 259, note 9, and p 260, note 15 — ^६ Cf Kauç 1 fg — ^७ Cf Kauç 94 16 fg — ^८ So emended; Ch E Bū K P Bī कृतन्योर्वा, Ku कृतन्योर्वा. — ^९ So emended, Ch E P Bū तन्तु, K तन्तु, Bī तन्तु Ku तन्तु Cf Kauç. 93 15 — ^{१०} Ch (prim. man) पश्येद्व्या The Pet Lex. sub मना emends to जज्ञेद्व्या — ^{११} P Bū Bī साध्वीर्व Ku Ch साध्वीर्व — ^{१२} E *र्वरा. The entire stanza is wanting in K — ^{१३} K P Bū *रोतु Is this to be emended to *रोतु (infinitive from वा 'to weave') and to be taken into the text? — ^{१४} Thus emended, Ch E Ku वृताः, E Bū P Bī वृता. — ^{१५} Thus E P Bī Bū, Ch E Ku अथो होर्वरीर्युय, Weber, *Omina und Portenta*, p 373. emends to अथाहोर्वरीर्युय — ^{१६} Ch (prim. man) धावतो. —

खर्गला इव पत्नरीरपामुग्रमिवायनम्^१ ।

पतन्तु^२ पत्नरीरिवोर्वरीः साधुना पथा^३ ॥

अवाच्यौ^४ ते तोतुद्येते^५ तोदेनाश्वतराविव^६ ।

प्र स्तोममुर्वरीणां शश्यानामस्ताविषम्^७ ॥

नारी^८ पञ्चमयूखं सूचवत्कृणुते^९ वसु^{१०} ।

अरिष्टो अस्य वस्ता^{११} प्रेन्द्र^{१२} वास उत्तोदिर^{१३} ॥ २ ।

वासः कर्षे दद्यात् । ३ । सा तप प्रायश्चित्तिः । ४ ।

॥ १५ ॥ ॥ १०७ ॥

अथ यच्चैतदग्निनाभिः संसृज्यते^{१४} भवतं नः समनसौ
समोकसावित्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । १ ।

^१ So KBSPB, EKCh (sec. man) °रपामुग्रमपायन, Ch (prim man) °रपामुग्रमपायने, Weber, *Omina und Portenta* p 374, emends to पत्नरीरपमुग्रमपायने 'beim wegziehen gegen morgenroth', comparing उपमुग्रम् in Pancav Br xxi 3 (cf Katy Cr xxi 3 13). —

^२ Ch पतन्तु, Ku पतन्तु — ^३ Ch (sec man) पाथ, Ku यथा —

^४ KPCh (sec man) अवाच्यो — ^५ So following the emendation of the Pet Lex, Weber, *ibid*, reads ते अगुद्येते and translates 'die beiden einschlag folgsam sind' E तैगुद्येते, the rest तोतुद्येते —

^६ K °देना श्वतराविव — ^७ So E Bū B, Ku, KCh P श्वस्यानाम°, which is accepted by Weber, *ibid*, and translated by 'eilig, prustend' —

^८ Thus all MSS, Weber, *ibid* reads नारीय, which fills out the metre (anushtubh) —

^९ So Bū only, E P B, पञ्चमयूष, K Ch Ku पञ्चमयूष —

^{१०} Thus emended, Ku सूचवत्कृणुते, the rest सूचवत्कृणुत —

^{११} Ch (prim man) वसु (correct reading?), P B, वसु —

Is the whole passage perhaps to be reconstructed in the dual नारी पञ्चमयूष सूचवत्कृणुत वसु (वसु)? Cf the duals सूचवत्कृणुते and कृणुते in sūtra 1 —

^{१२} K वस्त्या — ^{१३} Ch (prim man) प्रेन्द्रा, KP प्रेन्द्र —

^{१४} Thus is the unintelligible reading of Ch E, Ku उत्तोदेरा, P B, उत्तोदिर, Bū उत्तोदे, K उत्तोदि —

^{१५} According to Roth, *Der Atharva Veda in Kaschmir*, § 23 this group of mantras occurs in the *Kashmirian śakha* of the *Atharva-Veda* —

^{१६} Ch E °सृजते —

भवतं नः समनसौ समोकसावरेपसौ ।

मा हिंसिष्टं^१ यज्ञपतिं मा यज्ञं ज्ञातवेदसौ^२

शिवौ भवतमद्य नः^{३ ४} ॥

अग्निनामिः संसृज्यते^५ कविर्वृहस्पतिर्युवा^६ ।

हव्यवाहं जुह्वास्यः^{७ ८} ॥

त्वं ह्यये^९ अपिना^{१०} विप्रो विप्रेण सन्सता ।

सखा सख्या समिध्यसे^{११} ॥

पाहि नो ह्यय एकया पाहि न उत^{१२} द्वितीयया ।

पाहि गीर्भस्तिमृभिर्हूर्जो^{१३} पते पाहि चतसृभिर्वसो^{१४} ॥

समीची माहनो पातामायुष्यत्या^{१५} च्छुचो मा सत्ति^{१६} ।

^१ So Ku, the rest insert the word मा at this point. — ^२ Thus emended, MSS ज्ञातवेदस, cf VS v 3 — ^३ KP B: नो without the colon, Ch Ku also omit the colon — ^४ This stanza occurs

with several variants at VS v 3 xii 60, TS i 3 7 i-2 iv 2 5 1, vi 3 5 4, Maitr. B i 8 8 ii 7 11 iii 2 3, iii 9 5, Kath B iii 4, xvi 11, xxvi 7, Kap S ii 11, xxv 2, xli 5 — ^५ K has a colon here — ^६ So Ch E Ku, K B: P Bū *गृहपतिः, in accordance with the parallel texts cited in note 9 — ^७ Lu सव्यवाह —

^८ Bū B: जुह्वास्यः — ^९ Cf RV i 12 6, SV ii 194 TS i 4 46 3, iii 5 11 5, v 5 6 1, Tait. Br ii 7 13 3, Maitr S iv 10 2 (3), Kath S xv 12 xx 14, xxxiv 19, Kap S vii 6, xlviii 1 — ^{१०} Bū ह्यपि —

^{११} KP Bu B: चविरधिना — ^{१२} Cf RV viii 43 14, TS i 4 46 3, iii 5 11 5, Maitr B iv 10 2 (3) Kath S. xv 12 —

^{१३} Thus all MSS, Weber, Omina and Portenta, p 376 reads पाहि उत for the sake of the metre, and in accordance with the parallel texts cited in note 15 The metre is satisfied by reading नोत with double sandhi —

^{१४} So all MSS Weber, ibid suggests for the sake of the metre गीर्भर्भस्तिमृ, cf however the parallel passages cited in the next note — ^{१५} Cf RV viii 43 14, TS i 4 46 3, iii 5 11 5, Maitr B iv 10 2 (3) Kath S. xv 12 —

^{१६} Bū *युष्यत्या — ^{१७} So P B Ch (see map), K माप सत्ति F ना शित्त (नपा) Bū मा सत्ति Ch (primo map) मा सित्ति, Ku मा हित्ति, K Bu P only have the colon here —

तनूपात्तासौ^१ वसुविदं लोकमनुसंचराणि^२ ॥ २ ।

रुक्मं कर्चं दद्यात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ । ॥ १६ ॥ ॥ १०८ ॥

अथ यच्चैतदयमसूर्यमौ^३ जनयति तां शान्त्युदकेनाभ्युक्ष्य
दीहयित्वा । १ । तस्या एव गोर्दुग्धे^४ स्थालीपाकं श्रपयि-
त्वा । २ । प्राञ्चमिधममुपसमाधाय । ३ । परिसमुक्ष्य पर्युक्ष्य
परिस्तीर्य बर्हिरुदपाचमुपसाद्य । ४ । एकैकयैषा सृष्ट्या^५
सं बभूवेत्येतेन^६ सूक्तेनाज्यं जुह्वन्^७ । ५ । उदपाचे संपाताना-
नयति । ६ । उत्तमं संपातमोदने प्रत्यानयति । ७ । ततो
गां च प्राशयति वत्सौ चोदपाचादेनानाचामयति^{८ १०} च
संप्रोक्षति च । ८ । तां तस्यैव दद्यात् । ९ । सा तत्र प्राय-
श्चित्तिः । १० । ॥ ११ ॥ ॥ १०९ ॥

अथ चेद्गवा वा^{११} गर्दभी^{१२} वा स्यादेवमेव प्राञ्चमिधम-
मुपसमाधाय । १ । एवं परिस्तीर्य । २ । एवमुपसाद्य । ३ ।
एतेनैव सूक्तेनाज्यं^{१३} जुह्वन्^{१४} । ४ । उदपाचे^{१५} संपातानान-

^१ Thus KPBz, Ch EKn तनूपासासौ, Bz तनूपा सासौ, cf the parallel passage from the TS cited in note 3 Weber, Omnia und Portenta p. 376 reads तनूपा — ^२ Bz साकमनुचराणि (I) —

^३ Cf TS III 2 7 1, Çankh Çr vi 8 6, Vait Su 17 4, Açv Çr v 2 14 — ^४ K Ch EKn सूर्यमौ — ^५ E गोर्दुग्धे — ^६ K समृद्ध्या — ^७ in 28 1 — ^८ So (जुह्वसुदपाचे for जुह्वदु?)

all MSS, the same form is repeated in Kāuṣ 71 7, 110 4, 111 5, 126 9 — ^९ Ch prim man) वोदपा — ^{१०} E देना आचा — ^{११} So K Bz, the rest omit the word वा (by haplographia) — ^{१२} E दर्भगर्दभी (I) — ^{१३} in 28 1 — ^{१४} So (जुह्वसुदपाचे for जुह्वदु?)

all MSS, the same form is repeated in Kāuṣ 71 7, 109 5, 111 5, 126 9 — ^{१५} K here inserts सपाचे —

यति । ५ । उदपाचादेनानाचामयति^१ च संप्रोक्षति^२ च । ६ । तां तस्यैव दद्यात् । ७ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ८ । ॥ १८ ॥ ॥ ११० ॥

अथ चेन्मानुषी स्यादेवमेव प्राञ्चमिधममुपसमाधाय । १ । एवं परिस्तीर्य । २ । एवमुपसाद्य । ३ । उपस्ये जातकावाधाय । ४ । एतेनैव सूक्तेनाज्यं जुह्वन्^३ । ५ । अग्नीषां मूर्ध्नि स मातुः पुत्रयोरित्यनुपूर्वं^४ संपातानानयति । ६ । उदपाचं^५ उत्तरान्संपातान् । ७ । उदपाचादेनानाचामयति च संप्रोक्षति^२ च । ८ । तां तस्यैव दद्यात् । ९ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । १० । तस्या निष्कयो^६ यथाहं यथासंपद्धा^७ । ११ । ॥ १९ ॥ ॥ १११ ॥

अथ यच्चैतद्धेनवो लोहितं दुहते यः पौरुषेयेण कविषा समङ्ग^८ इत्येताभिष्यतसृभिर्जुह्यात्^९ । १ । वरा धेनुं कर्त्तुं दद्यात् । २ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ३ । ॥ २० ॥ ॥ ११२ ॥

^१ E 'देना चाच' — ^२ K reads संप्रोक्षति and omits the च following, cf Kauç 111 8, note — ^३ in 23. I — ^४ So (बुद्ध-अग्नीषां) all MSS, the same grammatical peculiarity is repeated at Kauç. 71 7, 109 3, 110 4, 126 9 — ^५ Weber, Omtua und Portenta, p 378, fittingly regards the words मातुः पुत्रयोरित्यनुपूर्वं as a gloss, incorporated into the text — ^६ E 'पात्रेन' — K संप्रोक्षति, cf Kauç. 110 6, note — ^७ Ch त — ^८ B निष्कयो — ^९ With the contents of this and the preceding two chapters cf At. Br vii 9, Çankh Çr iii 4 14, 10 4, Kāty Çr xxv 4 30, Açv Çr iii 13. — ^{१०} K Bū समङ्गत — ^{११} vii 3. 15-18. —

अथ यच्चैतदनङ्गान्धेनुं^१ धयति तत्र जुहुयात् । १ ।

अनङ्गान्धेनुमधयदिन्द्रो^२ गो रूपमाविशत्^३ ।

स मे भूतिं च पुष्टिं च दीर्घमायुश्च धेहि नः ॥

इन्द्राय^४ स्वाहेति हुत्वा । २ । मा नो विदधमो देववधेभ्य^५
इत्येताभ्यां सूक्ताभ्यां जुहुयात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः
। ४ । ॥ २१ ॥ ॥ ११३ ॥

अथ यच्चैतद्वेनुर्धेनुं धयति तत्र जुहुयात् । १ ।

योगक्षेमं धेनुं वाजपत्नीमिन्द्रायिभ्यां^६ प्रेषिते^७ जज्ञ-
भाने^८ ।

तस्मान्नामये परि पाहि घोरात्त्र नो^९ जायन्तां^{१०}

मिथुनानि रूपशः^{११} ॥

इन्द्रायिभ्यां स्वाहेति हुत्वा । २ । दिव्यो गन्धर्व^{१२} इति
मातृनामभिर्जुहुयात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ ।

॥ २२ ॥ ॥ ११४ ॥

^१ Thus emended, MSS अनङ्गा — ^२ Bu धेनुर्धे — ^३ Ch E Bg K PBi अनङ्गा — ^४ E अथयदि Ku अधयदि — ^५ Thus emended, Ku Ch (prim man) वोरूपमा the rest वोरूपमा Weber, Omina und Portenta p 379 adopts the reading वोरूपमा and translates 'den breit trinkenden ; i e ihn der gierig schlürft' — ^६ Bg E Bi Ch (prim man) विश्वन् — ^७ P Bu इन्द्रायिभ्या, cf. Kauç 114 2 — ^८ ; 13 1, vi 13 1, cf Kauç 104 3 note — ^९ B राज्ञ, Bu अपदीरि — ^{१०} K प्रेषति, Ku प्रेषिते, Ch प्रेषिते, P प्रेषति — ^{११} Ku अतमाये, Weber, Omina und Portenta p 379 emends to जज्ञभानि, cf the corresponding emendation in the mantra at Kauç 96 3 — ^{१२} K घोरात्त्र, Ku Ch (prim man) अत्रहो — ^{१३} Thus emended, MSS अयता, cf Kauç 125 2 — ^{१४} K रूपश This line occurs also in the mantra at Kauç 125 2. — ^{१५} ii 2 1 For the मातृनामानि (सूक्तानि) and the शतमण्डल of the gapamala Ath Parç 34. 4, see Kauç 8 24, and note. —

अथ यच्चैतद्गौर्वाश्वो वाश्वतरो^१ वा पुरुषो वाकाशफे-
नमवगन्धयति^२ तत्र जुहुयात् । १ ।

पयो देवेषु पय ओषधीषु पय आशासु पयोऽन्तरिक्षे^३ ।
तन्मे धाता च सविता च धत्तां विश्वे तद्देवा अभि-
संगृणन्तु ॥

पयो यदप्सु पय उस्त्रियासु^४ पय उत्सेषूत^५ पर्वतेषु^६ ।
तन्मे धाता च सविता च धत्तां विश्वे तद्देवा अभिस-
गृणन्तु^७ ॥

यन्मृगेषु पय आविष्टमस्ति यदेजति पतति यत्पत-
तच्चिषु^८ ।
तन्मे धाता च सविता च धत्तां विश्वे तद्देवा अभि-
संगृणन्तु^९ ॥

यानि ययांसि दिव्यार्पितानि^{१०} यान्यन्तरिक्षे^{११} बहुधा
बहूनि ।

^१ K (चो) श्वतरो — ^२ This doubtful reading is based upon the authority of Ku, and is in part supported by E, which reads वाकाशमवगन्धयति, K Bu Ch P Bi read वाकाशमवगन्धयति which is emended by Weber, *Omina und Portenta* p. 380, to वाकाशमवगन्धयति Weber translates 'Wenn ein Rind etc. Schaum in der Luft schnopert' (? 'die Luft als eine Schaum herabsendende riecht') Cf. Kauç. 93. 22 — ^३ K अन्तरिक्षे Cf. VS xviii 36, TS iv 7 12 2, Matr. S. II 1, Kāth. S. xviii 11 — ^४ K उस्त्रियासु, Ku उत्त्रियासु — ^५ Thus emended upon the supposition that the reading उत्से is Prakṛite for उत्से, Bi उत्सेषूत, P Ch (sec. man) उत्सेषूत, K उत्सेषूत E Ch (prim. man) उत्सेषूच, Ku उत्सेषूच, Weber, *ibid.* reads उत्सेषु न — ^६ So P Bi Bū, Ku Ch पूर्वधेषु (Weber's reading), E पूर्वधु K पूर्वधेषु — ^७ This line is omitted in K. — ^८ E तेत्पु — ^९ K E Ch पततुषु — ^{१०} The two lines ending here are omitted in Bū — ^{११} Bi दिव्यार्पितानि — ^{१२} K याश्वतरिचे —

तेषामीशानं^१ वशिनीं^२ नो अद्य प्रदत्तां^३ द्यावापृथिवी
अहणीयमानां^४

इत्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । २ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ३ ।

॥ २३ ॥ ॥ ११५ ॥

अथ यच्चैतत्पिपीलिका अनाचाररूपा^५ दृश्यन्ते तत्र
जुहुयात् । १ । भुवाय स्वाहा भुवनाय स्वाहा भुवनपतये
स्वाहा भुवां पतये स्वाहावोषाय^६ स्वाहा विनताय स्वाहा^७
शतारुणाय^८ स्वाहा । २ ।

यः प्राच्यां दिशि श्वेतपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

यो दक्षिणायां^९ दिशि कृष्णपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

^१ L शानो — ^२ K वशिनी — ^३ P प्रदत्ता; Ku प्रदत्ता. —

^४ Thus Ku Ch, K °माना; Bū °मान; B अहणीयमाना, B आहूय-
माना; B आहूयमान. — ^५ I have taken into the text the best

supported readings of the MSS, without however meaning to imply
that the text does not stand in need of emendation. Weber, *ibid.*

restores as follows: तेषामोशति वशिनी नो अद्य द्यावापृथिवी अह-
णीयमाने, which involves the omission of प्रदत्ता, in accordance with

the demands of the metre. He then translates: 'Ueber die all
herrschen heut als Gebieter bereitwillig Himmel und Erde für uns'.

In a note, *ibid.*, he also suggests the following reading and trans-
lation: तेषामीशान (or °शानान) वशिनी नो अद्य प्रदत्तां द्यावापृ-

थिवी अहणीयमाने, 'als deren Herr mögen uns heut gebietend,
bereitwillig Himmel und Erde setzen'. According to Roth, *Der*

Atharva-Veda in Kaschmir, p. 23, the entire hymn occurs in the
Kashmirian śakha of the Atharvan. — ^६ K अनाचार(दृश्यन्ते) —

^७ K omits the passage beginning with भुवनाय and ending here. —

^८ B शतारुणाय — ^९ K दक्षिणायां. —

यः प्रतीच्यां दिशि रजतपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

य उदीच्यां दिशि रोहितपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

यो ध्रुवायां दिशि बभ्रुपिपीलिकाना राजा तस्मै
स्वाहा ।

यो अर्ध्यायां दिशि हस्तिपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

य ऊर्ध्वायां दिश्यरुणपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा । ३ ।

ताश्चेदेतावता' न शाम्येयुस्तत उत्तरमग्निमुपसमाधाय
। ४ । शरमयं' बर्हिर्भुभयतः परिष्ठिन्न प्रसथ्यं परिस्तीर्य
। ५ । विषावध्वस्तमिङ्गिडमाज्यं' शाकपलाशेनोत्पूत बा-
धकेन सुवेण जुहोति । ६ ।

उत्तिष्ठत निर्द्रवत' न व इहास्त्वित्यञ्चनम्' ।

इन्द्रो वः सर्वासां साकं गर्भानाण्डानि' भेत्स्यति' ।

¹ E ताश्चेदेवता, Ch ताश्चेदेव तावता, Ku ताश्चेदेव तातान —

² Bu शरमय — ³ K E विषावध्वस्त° P विषावद्वस्त°, B₁ विषा-
वध्वस्त° — ⁴ So Ku the rest उत्तिष्ठत निर्द्रवत — ⁵ B₁ न वद्वा-

स्त्वित्यञ्चन Ku नेव इहास्त्वित्यञ्चन Probably the pāda is to be restored

as follows न व इहास्तु व्यञ्चन — ⁶ So Bū alone B₁ P Ch E Ku गर्भा-

नाण्डानि E गर्भानाण्डानि Weber *Daunas and Parvatis*, p. 382 reads

गर्भानाण्डानि on the basis of the reading of the Chambers MS (गर्भा-

नाण्डानि) — ⁷ Thus Ku, K Ch (sec man) भेदति, Ch (prim

man) भिदति, P B₁ भेत्स्यति, E भेदति, Bū भिदति —

फहुताः^१ पिपीलिका इति^२ ॥ ७ ।

इन्द्रो वो यमो वो वरुणो वो ऽपिर्वो^३ वायुर्वः सूर्यो व-
श्चन्द्रो^४ वः प्रजापतिर्व ईशानो^५ व इति^६ । ॥ २४ ॥
॥ ११६ ॥

अथ यच्चैतन्नीलमक्षा अनाचाररूपा दृश्यन्ते^७ तत्र जुहु-
यात् । १ ।

या मत्स्यैः^८ सरथं^९ यान्ति^{१०} घोरा^{११} मृत्योर्दूत्यः^{१२} कविशः^{१३}
सं^{१४} बभूवुः^{१५ १६} ।
शिव चक्षुरुत घोषः^{१७} शिवानां शं नो अस्तु द्विपदे शं
चतुष्पदे ॥

^१ P B₁ Ku Ch Bn फहुता (1 e two ह one being written under the other), K E फहुता — ^२ MSS इतीन्द्रो — ^३ Thus Ku B₁, the rest वो अपिर्वो — ^४ K P E व चन्द्रो — ^५ K ईशानो — ^६ The usual ending, सा तत्र प्रायश्चित्ति, is wanting in all MSS so also in kāndikas 119 122 and 127 — ^७ K दृश्यते — ^८ P मत्स्य, E मत्स्यि, the rest मत्स्य Is the word to be emended to मत्स्यै ? — ^९ E सरथ — ^{१०} So K, the rest यान्ति — ^{११} Thus emended, E घोरान्(1), the rest घोरान् — ^{१२} Thus emended, E मृत्योर्दूत्य, the rest मृत्योर्दूत्य — ^{१३} So KB₁PB₁, E कविश, Ch Ku कविश Is the word to be emended to कविश ? — ^{१४} Wanting in Ch Ku — ^{१५} K बभूव — ^{१६} I have taken into the text the best supported readings of the MSS, emending only where the correction seemed obvious the word कविश and perhaps also मत्स्य are thus left open to correction Weber, Omnia und Portenta, p 383, restores upon the basis of Ch alone (या मत्स्यै सरथं यान्ति घोरा मृत्योर्दूत्य कविश बभूवुः) as follows या मत्स्यै सरथं यान्ति घोरा मृत्योर्दूत्य कविभिः शबभूवुः, 'Die mit dem Wind ein Zug hinziehen, die grausam Tod's Botinnen zählten sich durch die Weisen' In the note, ibid, the observes that मत्स्यै and शबभूवुः would be simpler emendations, which however yield no good sense — ^{१७} K घोष —

शान्त^१ चक्षुःरुत वायसीना या चासा^२ घोरा^३ मनसो
विसृष्टिः ।

मनसस्पते तन्वा^४ मा पाहि घोरान्मा वि रिक्षि^५
तन्वा मा प्रजया

मा^६ पशुभिर्वायवे^७ स्वाहेति हुत्वा । २ । वात आ वातु
भेषजमित्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । ३ ।

वात आ वातु भेषज शभु मयोभु नो हृदे^८ ।

प्र ए आरुंषि तार्येत्^९ ॥

उत वात पितासि न उत धातोत नः सखा ।

स नो जीवातवे कृधि ॥

यददो वात ते गृहे निहितं भेषजं गुहा ।

तस्य नो धेहि जीवस

इत्येतेन सूक्तेन^{१०} जुहुयात् । ४ । सा तव प्रायश्चित्तिः । ५ ।

॥ २५ ॥ ॥ ११७ ॥

^१ Weber, *Omina and Portenta*, § 383, plausibly supplies for the sake of the metre the word च after this word (haplographia), the MSS do not exhibit it — ^२ P Ku वासा — ^३ K घोरा — ^४ Ku तन्वा, the rest as above Weber *ibid* emends to तन्वा — ^५ Thus emended, as first person singular middle of the s aorist of the root रिष्, Ch Ku रोषि, K राष, E रिष्ट, P B₁ B₂ रोष्य Weber, *ibid.*, emends to रषि, as first person singular middle of the s aorist of root रष्, also translating 'Nicht moge Schaden leiden ich — ^६ K Ku omit this word — ^७ The words मा पशुभिर् may perhaps be regarded as a later addition, as the preceding line makes fairly good metre without them (the first pāda hypercatalectic) — ^८ Ch हृदे — ^९ So all MSS The reading of RV x. 186 1, SV L 184, u 1190, TB u 4 1 9, etc is तारिषत्, which suits the metre more directly — ^{१०} Cf RV x 186 1-3, Sv u 1190 2, TB u 4 1 8-9, TA iv 42 2, Nirukta x. 35, Vāit. sū. 38. 1 —

अथ यच्चैतन्मधुमक्षिका^१ अनाचाररूपा दृश्यन्ते मधु
वात चृतायत इत्येतेन सूक्तेन^२ जुहुयात् । १ । सा तत्र
प्रायश्चित्तिः । २ । ॥ २६ ॥ ॥ ११८ ॥

अथ यच्चैतदनाज्ञातमद्भुतं दृश्यते^३ तत्र जुहुयात् । १ ।
यदज्ञातमनाम्नातमर्थस्य^४ कर्मणो^५ मिथः ।
अग्ने त्वं नस्तस्मात्पाहि स हि वेत्थ यथायथम् ॥
अग्नये स्वाहा । २ । वायो^६ सूर्यं चन्द्रेति^७ च । ३ ।
पुरुषसंमितो ऽर्थः^८ कर्मार्थः^९ पुरुषसंमितः^{१०} ।
वायुर्मा तस्मात्पातु स हि वेत्थ यथायथम्^{११} ॥
वायवे स्वाहा । ४ । अपिर्मा सूर्यो मा चन्द्रो मेति च^{१२}
। ५ । ॥ २७ ॥ ॥ ११९ ॥

अथ यच्चैतद्गामे वावसाने वायिशरणे वा समज्याया^{१३}

^१ Ku *मधा, Bū *मधा — ^२ The hymn, whose pratika is cited here, is not written out in full in the text, as it has been previously given in खड्गपाठ at Kaṣ. १० २४, ११ १ Cf also RV : १० ६-८, Mātr S : ११ ७ १६ (Vol २, p ११), Kāth S xxxix ३, TS iv २ १ ३, ४ २ ६ ६, VS xxi १७, Çat Br xiv १ ३ ११-१३ It occurs also in the Kashmir cākha according to Roth, Der Atharva-Veda in Kaschmir, p २३ — ^३ KBū वृक्षते — ^४ Thus emended with Weber Omne und Portenta, p ३८५, Ch यदाघात*, K- यदावात*, the rest यदाघात* — ^५ Bū कर्मिणो — ^६ KP वायो — ^७ KBū चन्द्रेति — ^८ Bū चर्थ, in accordance with the metre — ^९ K कामार्थ, Bū inserts here the word कर्म, B₁ inserts कर्म — ^{१०} B₁ Bū समित, cf the word चर्म inserted by Bū B₁ after कर्मार्थ see the preceding note — ^{११} K यथायथ — ^{१२} The ending usual in this adhyaya सा तत्र प्रायश्चित्तिः, wanting in all MSS, so also in kaṣṭkāṣa ११६ १२२, and १२७. — ^{१३} K P B₁ समज्याया. —

वावदीर्येत^१ चतस्रो धेनव उपकृप्ता^२ भवन्ति श्वेता कृष्णा
 रोहिणी सुरूपा^३ चतुर्थी । १ । तासामेतद्वादशरात्रं संदुग्धं
 नवनीतं निदधाति^४ । २ । द्वादश्याः प्रातर्यज्ञैवादो ऽवदीर्णं
 भवति तत उत्तरमग्निमुपसमाधाय । ३ । परिसमुह्य
 पर्युह्य परिस्तोर्यं बर्हिः^५ श्वेताया आज्येन संनीय
 । ४ । अग्निर्भूम्यामिति^६ तिसृभिरभिमन्त्र्यालभ्य । ५ । अथ
 जुहुयात् । ६ । तथा दक्षिणार्धे^७ । ७ । तथा पश्चार्धे
 । ८ । उत्तरार्धे संस्थाप्य वास्तोष्पत्यैर्जुहुयात्^८ । ९ ।
 अवदीर्णं संपातानानीय संस्थाप्य होमान् । १० । अव-
 दीर्णं^{१०} शान्त्युदकेन संप्रोह्य । ११ । ता एव ब्राह्मणो दद्यात्
 । १२ । सीरं वैश्यो ऽश्वं प्रादेशिको ग्रामवरं राजा । १३ ।
 सा तत्र प्रायश्चित्तिः । १४ । ॥ २८ ॥ ॥ १२० ॥

अथ यज्ञतदनुदक उदकोन्मीलो भवति हिरण्यवर्णो^{११}
 इत्यपां सूक्तैर्जुहुयात्^{१२} । १ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । २ ।
 ॥ २९ ॥ ॥ १२१ ॥

^१ B3 °दीर्येत, B1 °दीर्येत — ^२ E उपकृप्ता — ^३ So all MSs, Weber, *Omnia und Portenta*, p 386, emends to सुरूपा cf also Kauç 126 १ — ^४ A P B1 भवति — ^५ Ch बर्हि Ku बर्हि — ^६ xii 1 19 1 — ^७ K °णार्धे, Ch °दार्धे — ^८ K has १ colon here — ^९ For the वास्तोष्पतीयानि see सूक्तानि and the वास्तुमण see Kauç 8 १३ and note Cf also Kauç 23 4 where the term is also वास्तोष्पतीयै instead of वास्तोष्पत्यै as at Kauç 8 23 — ^{१०} A Ch E Ku °दीर्ण — ^{११} 1 33 1 — ^{१२} For the अपा सूक्तानि see Kauç 7 14, and Dānīa ibid In the list there given the two practices 1 4 1; 5 1 precede 23 1 —

अथ यच्चैतत्तिलाः समतैला भवन्ति तत्र जुहुयात् । १ ।
 अनूनाय^१ स्वाहा । अक्षिताय स्वाहा । अपरिमिताय
 स्वाहा । परिपूर्णाय स्वाहा । २ । स य^२ द्विषात्तस्याशयां
 लोहितं ते प्र सिञ्चामीति दक्षिणामुखः^३ प्रसिञ्चेत्^४ । ३ ।
 ॥ ३० ॥ ॥ १२२ ॥

अथ यच्चैतद्वपां वा हवीं^५पि वा वयांसि^६ द्विपदच-
 तुष्पद^७ वाभिमृश्यावगच्छेयुर्ये^८ अययो नमो देववधेभ्यः^९
 इत्येताभ्या सूक्ताभ्यां जुहुयात् । १ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः
 । २ । ॥ ३१ ॥ ॥ १२३ ॥

अथ यच्चैतत्कुमारस्य कुमार्या वा द्वावावतौ मूर्धन्यौ
 भवतः सव्यावृदेको देशावर्तस्तत्र^{१०} जुहुयात् । १ ।

तथा रूपाणि बहुधा विकुर्वन्नयन्प्रजा बहुधा वि-
 श्वरूपाः ।

स मे करोत्वविपरीतमस्माननुपूर्व^{११} कल्पयतामिहैव ॥
 त्वष्ट्रे स्वाहा । २ ।

^१ Thus K only, E अनुयाय, the rest अनुनाय — ^२ Thus emended Ch E Bu B₁ K P स्वाय Ku च — ^३ ॥ दक्षिणाभिमुख —

^४ The ending usual in this adhyaya, सा तत्र प्रायश्चित्तिः ॥ wanting in all MSS so also at the end of kapdikās 116 119 and 127 —

^५ Ch वपांसि, Ko वयांसि — ^६ E द्विपदचतुष्पद, B₁ द्विपद चतुष्पद —

^७ ॥ चाभिः — ^८ in 21 1, vi 1, cf the second अभयगण at Kauç 104 3 —

^९ Thus with double sandhi for देश आवर्त^{१०} all MSS, cf Kauç. 6 17 (p 19 note a), 6 34 (p 21, note 6) etc See also the introduction, and Weber Omma und Portenta p 370 note 3 Weber, ibid ॥ 391, note 4 characterizes the words सव्यावृदेको देश आवर्त as originally a marginal gloss — ^{११} Ch अपरितम —

अन्तर्गर्भेषु बहुधा स तनोति^१ जनयन्प्रजा बहुधा वि-
श्वरूपाः ।

स मे करोत्वविपरीतमस्नाननुपूर्वं कल्पयतामिहैव ॥

त्वष्ट्रे स्वाहा । ३ ।

यद्युन्मृष्टं यदि वाभिमृष्टं तिरश्चीनर्थं उत मर्मजन्ते^२ ।

शिवं तद्देवः सविता कृणोतु प्रजापतिः प्रजाभिः^३ सं-
त्वष्ट्रे स्वाहा । ४ । [विदानः ॥

सव्यावृक्षान्युत या विश्वरूपा^४ प्रत्यग्वृक्षान्युत या ते
परुषु^५ ।

तान्यस्य^६ देव^७ बहुधा बहूनि स्योनानि शग्मानि शि-
वानि सन्तु ॥

त्वष्ट्रे स्वाहेति हुत्वा । ५ । त्वष्टा मे दैव्यं वच^{१०} इत्येतेन मूक्तेन
जुहुयात् । ६ । सा तच्च प्रायश्चित्तिः । ७ । ॥ ३२ ॥ ॥ १२४ ॥

^१ E सन्नोति, B₁ Ku सनोति, P संनोति — ^२ Ch *मुष्ट, E Ku *मुष्ट — ^३ So Ku alone, K P B₁ Bu अभिमृष्ट, Ch E अभिमृष्ट —

^४ The reading of this pada as taken into the text represents merely the best supported MS authority without emendation (barring the last word), of which it evidently stands much in need, B₁ B₂ read तिरश्चीनर्थं उत ममृजते, E तिरश्चीनर्थं उत ममृजते, P तिरश्चीनर्थं उत ममृजते Ku तिरश्चीनर्थं उत ममृजते E Ch (sec man) तिरश्चीनर्थं उत ममृजते, Ch (prim man) तिरश्चीनर्थं उत ममृजते Weber ibid, emends to तिरश्चीन यदुत ममृज ते translating was seitwärts gebend dir und was oft zu streichen — ^५ Bu प्रजया — ^६ B₁ Ch (prim man) *रूपा —

^७ So Ku, K P B₁ Bu परुषु, E Ch परुषु, Bu परुषु, Ch (prim man) परुषु Ch (sec man) परुषु, Weber, ibid p 291 emends to परुषि — ^८ Ch Ku *स्या — ^९ Thus emended, MS देवी — ^{१०} vi 4 1 —

अथ यच्चैतद्यूपो विरोहति तत्र जुहुयात् । १ ।

यूपो विरोहञ्छतशाखो^१ अध्वरः समावृतो^२ मोहयि-
ष्यत्यजमानस्य^३ लोकान् ।

वेदाभिगुप्तो ब्रह्मणा^४ परिवृतो ऽयर्वभिः शान्तः सुकृ-
तामेतु^५ लोकम् ॥

यूपो ह्यरुक्षद्विपतां वधाय न मे यज्ञो यजमानश्च रि-
ष्यात्^६ ।

सप्तपीणां^७ सुकृतां यच्च लोकस्तत्रैवं यज्ञं यजमानं च
धेहि^८ ॥

वनस्पतये स्वाहेति हुत्वा । २ । वनस्पतिः सह देवेन
आगच्छति^९ जुहुयात्^{१०} । ३ । सा तत्र^{११} प्रायश्चित्तिः । ४ ।

॥ ३३ ॥ ॥ १२५ ॥

अथ यच्चैतद्विवोल्का पतति तदयोगक्षेमाशङ्कं भवत्य-
वृष्ट्याशङ्कं वा । १ । तत्र राजा भूमिपतिर्विद्वांसं ब्रह्माणं
वृणीयात् । २ । स वृतो ऽर्ह्यग्न्यार्धमभिब्रज्य तत्र दाद-
शराचमनुनुष्येत्^{१२} । ३ । स खलु पूर्वं नवरात्रमारण्यशा-

(C) Ka E *रीषु श* — ^१ K P B₁ B₂ समावृतो Possibly this
cr ceu 3 word represents a later gloss obtained by the removal of either — ^२ Ch (etc man, मोहयिष्य —
^३ K F ब्रह्मण — ^४ K *मेतु — ^५ B₂ रिष्यात् — ^६ K सप्तपि-
णां — ^७ The same ardharea occurs in Katv (1) 11 2 8 —
^८ xi 3 13 — ^९ The customary word जुहुयात् is supplied by emen-
dation : 9 wanting in all VSS, cf. K₁ 10 120.3, 131 3 and the next
12 — ^{१०} The words सा तत्र are wanting in K B₁ as in K₂ 10
12 J 131 8 of the preceding note — ^{११} P *रिष्येत् —

कमूलफलभक्षश्चाथोत्तरं चिराचं नान्यदुदकात् । ४ । श्रो
भूते सप्त धेनव उपेकृप्ता^१ भवन्ति श्वेता कृष्णा रोहिणी
नीली पाटला मरूपा^२ बहुरूपा सप्तमी । ५ । तासामेत-
द्वादशराच संदुग्धं नवनीतं निदधाति^३ । ६ । द्वादश्याः
प्रातर्यत्रैवासी पतिता^४ भवति तत उत्तरमग्निमुपसमा-
धाय । ७ । परिसमुह्य पर्युह्य परिस्तीर्य बहिः । ८ ।
अथामुं नवनीतं^५ सौवर्णे पाचे विलाप्य^६ सौवर्णेन
सुवेण रक्षोभिश्च^७ सूक्तैर्यामाहुस्तारकैषा विकेशीत्येतेन^८ सू-
क्तैनाज्यं जुह्वन्^९ । ९ । अवपतिते^{१०} संपातानानीय सं-
स्थाप्य होमान्^{११} । १० । अवपतितं शान्युदकेन संप्रोह्य
। ११ । ता एव ब्राह्मणो दद्यात् । १२ । सीरं वैश्यो ऽश्वं
प्रादेशिको ग्रामवरं राजा । १३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । १४ ।
॥ ३४ ॥ ॥ १२६ ॥

^१ K *भारख्य शाकमूलफलभक्षश्चा*, P *भक्षश्चा* — ^२ Ch *क्रिप्ता* —

^३ Weber, *Omina und Portenta*, p 394 emends this to मरूपा MSS as above Cf Kaoç 120 1, where Weber emends in the same way —

^४ K P भवति — ^५ K P पतित — ^६ K *वामुद्रवनीत, Bu *वामुद्रवनीत, the rest as above अमु with a neuter noun, for सदो Or is the passage to be emended to अजसा or अथामुया (sc. धेनूना) नवनीत? —

^७ Thus Ku alone, K P Ch (sec man) विलाप्यमान, Ch (sec. man) विजाप्य, E विजाप्ये, Bu विलाप्य B: विलाप्य Perhaps विलाप्यमान is to be taken into the text upon the basis of h P Ch (sec. man) — ^८ No gana of hymns corresponding to this is to be found in the *gugamala* (*Atb Paric* 34), or the *AV Anukraman* —

^९ v 17 4 — ^{१०} So (बुद्धवप) all MSS, the same grammatical peculiarity is repeated at Kaoç 71 7, 109 5, 110 4, 111 5 — ^{११} K P B: *पतितं — ^{१२} E होमान् —

अथ यच्चैतद्धूमकेतुः सप्तर्षीनुपधूपयति तदयोगक्षेमा-
 गङ्कमित्युक्तम्^१ । १ । पञ्च पशवस्तायन्ते^२ वारुणः^३ कृष्णो^४
 गौर्वाजो वाविर्वा^५ हरिर्वायव्यो^६ बहुरूपो दिश्यो मा-
 रुती मेष्वाग्नेयः प्राजापत्यश्च^७ क्षीरौदनो^८ ऽपां नप्त उद्रः^९
 । २ । उतेयं भूमिरिति^{१०} त्रिवेरुणमभिष्टुय^{११} । ३ । अप्सु
 ते राजन्निति^{१२} चतसृभिर्वारुणस्य जुहुयात् । ४ ।

वायवा^{१३} रुद्धि^{१४} नो मृगान्समभ्यं मृगयद्वा^{१५} ।

स नो नेदिष्टमा^{१६} कृधि वातो हि रशनाकृत^{१७}

इति वायव्यस्य । ५ । आशानामिति^{१८} दिश्यस्य^{१९} । ६ ।

प्रति त्वं चारुमध्वरं गोपीथाय प्र हूयसे ।

मरुद्भिरस्य आ गहीति^{२०}

मारुतस्य^{२१} । ७ । अपानमिरित्याग्नेयस्य^{२२} । ८ । प्रजापतिः

^१ K Bu B₁ P *शक्व* — ^२ Bu *यते* — ^३ K पशवस्तायन्ते । —
^४ KP कृष्ण — ^५ K वादिर्वा — ^६ Thus the not altogether
 trustworthy reading of E Ku, the remaining MSS read हविर्वायव्यो
 Weber, Omina und Portenta p 396, simply drops the word हविर्
 from the text as reported by the Chambers codex, and it does indeed
 seem possible that it represents another alternative added by a later
 scribe — ^७ KP प्राजापत्यश्च, E प्रजापत्यश्च — ^८ KP *नी, Ku *नी —
^९ Thus emended, Ch P B₁ नप्तद्र (उतेय), K नप्तद्र, Ku नप्तद्र, E
 नप्तद्र, B₁ नप्तद्र — ^{१०} 17 16 3 — ^{११} So B₁ Bu, K भिष्टु-
 तायाप्सु, Ch Ku भिष्टुयाप्सु, E भिष्टुयाप्सु, P भिष्टुयाप्सु The reading
 of P seems to represent भिष्टुयाप्सु and Weber, ibid, also emends
 the reading of the Chambers MS to भिष्टुयाप्सु — ^{१२} 17
 1-4. — ^{१३} Ku वायवी — ^{१४} MSS रुद्धि — ^{१५} Thus
 emended, MSS मृगयद्वा — ^{१६} K Ku B₁ नेदिष्टमा — ^{१७} K
 कृतमिति — ^{१८} Ch Ku *आशानामिति, 1 31 1 — ^{१९} Ch E
 दिश्यस्य, KP दिश्यस्य — ^{२०} Cf RV 1 19 1 — ^{२१} B₁ मा
 रुतस्य — ^{२२} 17 15. 10. —

उलादिति^१ प्राजापत्यस्य । ९ । अयां^२ सूक्तिर्हिरण्य-
लेन सहोद्रमप्सु^३ प्रवेशयेत् । १० । प्र हैव वर्षति । ११ ।
स्वं तच्च दक्षिणा । १२ । तस्य निष्कयो^४ यथार्हं यथा-
दा । १३ । ॥ ३५ ॥ ॥ १२७ ॥

अथ यवैतन्नक्षत्राणि पतापतानीव भवन्ति तच्च जुहु-
त् । १ ।

यन्नक्षत्रं पतति जातवेदः सोमेन राज्ञेधिरं^५ पुरस्तात्^६ ।
तस्मान्मामग्ने^७ परि पाहि घोरात्प्र णो जायन्तां^८ मि-
थुनानि रूपशः ॥

रग्निभ्यां स्वाहेति हुत्वा । २ । सोमो राजा सविता च
त्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । ३ ।

सोमो राजा सविता च राजा भुवो राजा भुवनं च
राजा ।

शर्वो राजा शर्म च राजा त उ नः शर्म यच्छन्तु देवाः^९ ॥

आदित्यैर्नो बृहस्पतिर्भगः सोमेन नः सह ।

iv 1b 11 — ^१ For the अयां सूक्तानि see Kauç 7 14, and
la ibid Cf also note 11 at Kauç 121 1 — ^२ Ch E P सहो-
द्रु, B1 सहोद्रम* — ^३ Ch E Ku निष्कयो — ^४ Thus emended,
P B1 Ch (sec. man) राज्ञा इधिर, in accordance with the de-
tails of the metre, Bū Ch (prim man) राज्ञ इधिर, Ku राजा
र Weber Omina und Portenta, p 299, upon the basis of Ch
(man) has taken राज्ञा इधिर into the text, without noting the
necessity of the sandhi — ^५ So KBū B1 P E (prim man), Ch Ku E
(man) and Weber, ibid, परस्तात् — ^६ K तस्मात्*, Ku तस्मान्माम्* —
emended, Ku अयता, the rest अयतां — ^७ The metre of these
lines is in the style of the ekapada vṛjā: the syllable after the
āra is wanting in each pada, considered from the point of view
tristubh —

विश्वे देवा उर्वन्तरिक्षं त उ नः^१ गर्भं यच्छन्तु देवाः^२ ॥

उताविद्वान्निष्कृदयाथोसघ्नी यथाथयम्^३ ।

मा नो^४ विश्वे देवा मरुतो हेतिमिच्छत^५ ॥ ४ ॥

रुक्मं^६ कर्त्रे दद्यात् । ५ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ६ । ॥ ३६ ॥

॥ १२८ ॥

अथ यचेतन्मांसमुखो निपतति तत्र जुहुयात् । १ ।

घोरो वज्रो देवसृष्टो न आगन्धश्च गृहान्घोरमुता

जगाम^७ ।

तन्निर्जगाम^८ हविषा घृतेन शं नो अस्तु द्विपदे शं

चतुष्पदे ॥

रुद्राय स्वाहेति हुत्वा । २ । भवाश्चर्वो मृडतं माभि यात-

मित्येतेन^{१०} सूक्तेन जुहुयात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ ।

॥ ३७ ॥ ॥ १२९ ॥

^१ P B₁ त उत न — ^२ The metre of this ardharca ॥ in the style of śhapada śraja, cf. note 9 on the preceding page — ^३ I am unable to restore this very corrupt line: the text above represents merely the best supported readings of the MSS. taken collectively K reads 'उताविद्वान्निष्कृतादयाथोसघ्नी यथाथय', B₁ उताविद्वान्निष्कृदयाथोसघ्नी etc, B₂ उताविद्वान्निष्कृदयासघ्नी etc, E उताविद्वान्निष्कृदयाथोसघ्नीया etc, P उताविद्वान्निष्कृतादयाथोसघ्नी etc, Ku उताविद्वान्निष्कृदयाथोसघ्नी etc, Ch (prim. man) उताविद्वान्निष्कृदयाथोसघ्नीया, Ch (sec. man) उताविद्वान्निष्कृदयाथोसघ्नीया etc — ^४ So K P B₁ B₂, the rest मनी — ^५ So (हेतिम्) KB₁ EP B₁ Ch (prim. man); Ku Ch (sec. man) हिति — ^६ Ch Ku E *मर्कतः — ^७ Ku रुचत — ^८ Thus emended, MSS *रमुत आजगाम This pāda and the following ardharca recur at Kāṇḍ 13o 9 — ^९ B₁ त चि-यंजामो, K तं निर्जगाम, Ku त निर्जगातो. — ^{१०} xi 2 1 —

अथ यच्चैतदनयाववभासो^१ भवति तच्च जुहुयात् । १ ।

या ते ऽवदीप्तिरंरूपा^२ जातवेदो ऽपेतो^३ रक्षसां भाग

एषः ।

रक्षांसि तथा दह^४ जातवेदो या नः प्रजां मनुष्या^५ सं

सृजन्ते ॥

अग्नये स्वाहेति हुत्वा । २ । अग्नी रक्षांसि सेधतीति^६ प्रा-

यश्चित्तिः^७ । ३ । ॥ ३८ ॥ ॥ १३० ॥

अथ यच्चैतदग्निः^८ अश्वसतीव^९ तच्च जुहुयात् । १ ।

श्वेता^{१०} कृष्णा रोहिणी^{११} जातवेदो यास्ते तनूस्तिरक्षी-

ना^{१२} निर्दहन्तीः^{१३} अश्वसन्तीः^{१४} ।

रक्षांसि ताभिर्दह जातवेदो या नः प्रजां मनुष्या^{१५} सं

सृजन्ते ॥

अग्नये स्वाहेति हुत्वा । २ । अग्नी रक्षांसि सेधतीति^{१६} प्रा-

यश्चित्तिः^{१७} । ३ । ॥ ३९ ॥ ॥ १३१ ॥

^१ Thus emended assuming haplography, ॥ यच्चैतदपावभासो, the remaining MSS. *नपावभासो Cf Kauç 93 37 — ^२ Cl तैच दीप्ति — ^३ K *रूपो E दीप्तिरंरूपा — ^४ E यतो — ^५ K ह — ^६ So K Bu the rest प्रजान्मनुष्यान्स cf Kauç 131 2 — ^७ viii 3 26 — ^८ This unusual ending of the *kandika* is exhibited by all MSS. cf Kauç 131 3 as also the reading of K Bu in Kauç 125 4 — ^९ Ch E *पि — ^{१०} K here inserts the word भवति — ^{११} Bū श्वेता — ^{१२} Ch Au हरिणी — ^{१३} Ch Au तनू E तस् इतनूस् to be emended to तन्वस्? — ^{१४} K *श्वोना — ^{१५} Ch Ka E P K *हन्ती — ^{१६} So K Bu Ch E P B, K *तो (रचासि) Weber, *Omina and Portenta* p 402, reads निर्दहन्ती अश्वसन्ती — ^{१७} Thus emended K प्रजा मनुष्यान्स, Bu प्रजा मनुष्यात्, the rest प्रजान्मनुष्यान्स, cf Kauç. 130 2 — ^{१८} viii 3 26 — ^{१९} This

अथ यच्चैतत्सर्पिर्वा^१ तैलं वा मधु वा विष्यन्दति^२
यद्यामं चक्रुर्निखनन्^३ इत्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । १ । सा
तत्र प्रायश्चित्तिः । २ । ॥ ४० ॥ ॥ १३२ ॥

अथ यच्चैतद्गाम्यो ऽग्निः शालां दहत्यपमित्यमप्रतीक्ष-
मित्येतैस्त्रिभिः^४ सूक्तैर्मैश्वरान्यस्य^५ पूर्णाञ्जलिं हुत्वा । १ ।
ममोभा मित्रावरुणा मह्यमापो मधुमदेयन्तामित्येता-
भ्यां^६ सूक्ताभ्यां जुहुयात् । २ ।

ममोभा मित्रावरुणा ममोभेन्द्रावृहस्पती^७ ।

मम त्वष्टा च पूषा च ममैव सविता वशे ॥

मम विष्णुश्च^८ सोमश्च ममैव मरुतो भवन्^९ ।

सरस्वांश्च^{१०} भगश्च^{११} विश्वे देवा वशे मम ॥

ममोभा^{१२} द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं स्वर्मम ।

ममेमाः सर्वा ओषधीरापः सर्वा वशे मम^{१३} ॥

मम गावो ममाश्वा ममाजाश्चावयश्च^{१४} ममैव पुरुषा
भवन्^{१५} ।

unusual ending of the *kandika* is sustained by all MSS, cf. Kauç. 130 3, as also the reading of K Bu in Kauç. 1° 4 —

^१ K सर्पि वा — ^२ So Bu K C विष्यदति, E विष्यदयते, B₁ विष्यन्दते Ch (prim man) विष्यदति P Ch (sec man) विष्यदयते —

^३ v₁ 116 1 — ^४ K प्रतीक्षमित्येति — ^५ v₁ 117-119 — ^६ v₁ 61 1 —

^७ So Ku the rest ममोभेन्द्रो — ^८ K विष्णु — ^९ E महत्, Weber, *Omina und Portenta*, p. 403, 16 emends to भवान्, cf. also note 16 —

^{१०} B₁ B₂ सरस्वाञ्च — ^{११} E बृहश्च — ^{१२} Ch E Ku insert हि at this point. —

^{१३} The stanza ending here is wanting in Bu, and is also omitted by Weber, *ibid* — ^{१४} K ममोजा —

^{१५} K has a colon here — ^{१६} Ku पुरुषो भवत्, Weber, *ibid*, emends to भवान्, cf. also note 9 —

ममेदं सर्वमात्मन्वदेजत्प्राणद्वये ममेति । ३ ।

अरणी प्रताप्य स्थण्डिलं परिमृज्य । ४ । अथाग्निं
जनयेत् । ५ ।

इत^१ एव प्रथम^२ जज्ञे^३ अग्निराभ्यो योनिभ्यो अधि
जातवेदाः^४ ।

स गायत्र्या चिष्टुभा जगत्यानुष्टुभा देवो देवेभ्यो हव्यं
बहत्तु प्रजानन्निति जनयित्वा । ६ । भवतं नः^५ समनसौ
समोकसावित्येतेन^६ सूक्तेन जुहुयात् । ७ । सा तत्र प्राय-
श्चित्तिः । ८ । ॥ ४१ ॥ ॥ १३३ ॥

अथ चेदागन्तुर्देहत्येवमेव कुर्यात् । १ । सा तत्र प्राय-
श्चित्तिः । २ । ॥ ४२ ॥ ॥ १३४ ॥

अथ यच्चैतद्वंशं^७ स्फोटयति^८ कपाले ऽङ्गारा भवन्त्युदपाचं
वर्हिंराज्यं तदादाय । १ । शालायाः पृष्ठमुपसर्पति^९ । २ ।
तत्राङ्गारान्वा कपालं^{१०} वोपनिदधात्वा संतपनात् । ३ ।
प्राञ्चमिध्ममुपसमाधाय । ४ । परिसमुत्थ पर्युह्य परि-
स्तीर्य वर्हिंरुदपाचमुपसाद्य । ५ । परिचरणेनाज्यं परिचर्य

^१ So KBūP B₁, K_u इत, Ch जनयेदिति । ता, E जनयेदिति ता —

^२ K प्रथम — ^३ KBū यज्ञे — ^४ K वेद — ^५ E भवतन्न —

^६ The group of mantras given previously in सकलपाठ at Kauç 103 2 —

^७ Bū *श — ^८ K_u स्फोटयति — ^९ P *मुपसर्पति, K *मुपसर्पत —

^{१०} Thus with doubtful emendation, K (सर्पत) चैग वा कपालानि, P B₁ Bū तचैग वा कपालानि, K_u तचैगल वा कपालं, Ch तचग । व कपालं; E तचैग वा कपालं Weber, Omina und Portenta, p 40, emends to तत्राङ्गारान्कपाल —

। ६ । नित्यान्पुरस्ताद्धोमानुत्वाज्यभागी च । ७ । अथ नु
होति । ८ ।

असौ वै नाम ते मातासौ वै नाम ते पिता ।

असौ वै नाम ते दूतः स्ववंशमधि तिष्ठति^१ ॥

उत्तमराची^२ णाम मृत्यो ते माता तस्य ते अन्नकः

समं दधानस्ते दूतः^३ स्ववंशमधि तिष्ठति^४ ॥ [पिता ।

बहवो ऽस्य पाशा वितताः पृथिव्यामसंख्येया^५ अप-

र्यन्ता^६ अनन्ताः^७ ।

याभिर्वैशानभिनिदधाति^८ प्राणिनां यान्कांश्चेमान्प्राण-

भूतां^{९ १० ११} जिघांसन्^{१२} ।

स इमं दूतं नुदतु^{१३} वंशपृष्ठात्^{१४} मे गच्छतु द्विषतो नि-

वेशं मृत्यवे स्वाहा ॥

बृहस्पतिराङ्गिरसो ब्रह्मणः पुत्री विश्वे^{१५} देवाः प्रददु-

र्विश्वमेजत् ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^{१६} मे गच्छतु द्विषतो निवेशं

बृहस्पतय आङ्गिरसाय स्वाहा ॥

^१ Weber, *ibid*, emends to स्व वंशमधितिष्ठतु, cf the end of the next stanza —

^२ So K Bū P B₁ Ku, ■ उत्तरराची, Ch उत्तमराची, upon the basis of which Weber, *ibid*, emends to उत्तमराची —

^३ K दूत — ^४ Weber *ibid* emends to स्व वंशमधितिष्ठतु, cf the preceding stanza. — ^५ K संख्येया — ^६ Ch अपर्यन्ता — ^७ Ch

(sec. man) अनन्ता — ^८ Ku E Ch तामि — ^९ K Ku Bū Ch या (काचि) — ^{१०} K येमा — ^{११} Bū भूत — ^{१२} Ch जिघांस —

^{१३} K नुद — ^{१४} So E Ku, K P B₁ वंशस्युष्ठात्, Ch वंशस्युष्ठात्, Bū वंशपृष्ठात् — ^{१५} K यक्षी — ^{१६} So E Ku, Bū वंशपृष्ठात्, K P B₁ वंशस्युष्ठात्, Ch वंशस्युष्ठात् —

यस्य ते ऽन्नं न^१ क्षीयते भूय एवोपजायते ।

यस्मै भूतं च भव्यं च सर्वमेतत्प्रतिष्ठितम् ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^२ मे गच्छतु द्विषतो निवेश-
मिन्द्राय स्वाहा ॥

मुखं देवानामिह यो बभूव यो जानाति वयुनानां^३
समीपे^४ ।

यस्मै हुतं देवता भक्षयन्ति वायुनेत्रः सुप्रणीतिः सु-
नीतिः ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^५ मे गच्छतु द्विषतो निवे-
शमग्नये स्वाहा ॥

यः^६ पृथिव्यां^७ च्यावयन्नेति^८ वृक्षान्प्रभञ्जनेन^९ रथेन सह
संविदानः ।

रसान्गन्धाभावयन्नेति^{१०} देवो मातरिषा भूतभक्ष्यस्य^{११}
कर्ता ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^{१२} मे गच्छतु द्विषतो नि-
वेशं वायवे स्वाहा ॥

^१ Thus emended, by assuming haplographia, K Ch (prim man) यस्य तेन्न, Bu Ch (sec man) तेन्न, Ku तेन, P ते चन्न B₁ तोन्न, E ते उत्त, cf Par Gr m 15 22 in support of the emendation —

^२ So Ku E Bū वंशपृष्ठात्, B₁ K P वंशसृष्ठात्, Ch वंशसृष्ठात् —

^३ So Bū, the rest वयुनाना — ^४ K समीके, Ku समीपो — ^५ So

E Ku, K P B₁ वंशसृष्ठात्, Bū वंशपृष्ठात्, Ch वंशसृष्ठात् — ^६ E

य — ^७ Ku B₁ पृथिव्या — ^८ E Bū च्यावयन्नेति — ^९ Bu

भुञ्जनेन — ^{१०} E च्यन्नेति — ^{११} Ku भूतस्य भक्ष्यस्य — ^{१२} So

B₁ Ku, K P B₁ वंशसृष्ठात्, Bū वंशपृष्ठा सा, Ch वंशसृष्ठात् —

ब्रह्मचारी चरति ब्रह्मचर्यमृचं^१ गाथां ब्रह्म परं जि-
गांसनं^२ ।

तं विद्या अनुपरियन्ति^३ सर्वे ये अन्तरिक्षे ये च दिवि
श्रितासः^४ ।

तं विशो अनुपर्यन्ति^५ सर्वाः कर्माणि लोके परिमो-
हयन्ति^६ ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्स^७ मे गच्छतु द्विषतो निवे-
शमादित्याय स्वाहा ॥

यो नक्षत्रैः सरथं^{१०} याति देवः^{११} संसिद्धेन^{१२} रथेन सहं
रूपरूपं कृत्वा नक्षत्रिभानुः सुभानुः । [संविदानः ।

स इमं दूतं नुदतु^{१३} वंशपृष्ठात्स^{१४} मे गच्छतु द्विषतो नि-
वेश चन्द्राय स्वाहा ॥

सोषधयः सोमराज्ञीर्यंशस्विनीः ।

ता इमं^{१५} दूतं नुदन्तु^{१६} वंशपृष्ठात्स^{१७} मे गच्छतु

^१ Ko ब्रह्मचारीर्यमृच, E ब्रह्मचर्यमृत — ^२ Thus emended, Ch विघास, the rest विघासन्, cf in support of the emendation Çat Br 1 & 1. 21, in which Weber, *ibid*, p 406, note 4, also proposes to emend विघासन्ति to विघासन्ति — ^३ So P B₁ B₂ the rest पर्यन्ति of the next ardhara — ^४ So B₁ P, B₂ श्रुतास, Ch E Ku श्रुतास The passage is wanting in K — ^५ P B₁ ता, E त — ^६ So F B₁ B₂ the rest पर्यन्ति of the preceding ardhara — ^७ P मोह यती — ^८ K omits the two ardhara ending here — ^९ So E Ku K P B₁ यशस्पृष्ठात्, Ch यशस्पृष्ठात्, B₂ यशपृष्ठात् — ^{१०} B₂ सरथे — ^{११} Ch K देवान् — ^{१२} E सिद्धिना — ^{१३} K नुद — ^{१४} So E Ku, K P B₁ यशस्पृष्ठात्, Ch यशस्पृष्ठात्; B₂ यशपृष्ठात् — ^{१५} K स्विनी ॥ ता इम, Ch (pram man) स्विनीर्यदिम for which compare Kauç 74. 19, note, 20 note the rest स्विनीक्षा — ^{१६} So B₂, the rest नुदतु, cf p 287 note 2 — ^{१७} So E Ku, Ku यशस्पृष्ठात्, K P B₁ यशस्पृष्ठात्, Ch यशस्पृष्ठात् —

द्विपतो निवेशमोषधीभ्यः सोमराज्ञीभ्यः स्वाहा ॥

ओषधयो वरुणराज्ञीर्येणस्विनीः ।

ता^१ इमं दूतं नुदन्तु^२ वंशपृष्ठात्स^३ मे गच्छतु

द्विपतो निवेशमोषधीभ्यो वरुणराज्ञीभ्यः स्वाहा ॥

अष्टस्यूणो दशपक्षो^४ यदृच्छजो^५ वनस्पते ।

पुत्रांश्चैव^६ पशून्श्चाभि रक्ष वनस्पते ॥

यो वनस्पतीनामुपतापो बभूव यद्वा गृहान्धोरमुता
जगाम^७

तन्निर्जगाम^८ हविषा घृतेन शं नो अस्तु द्विपदे शं च-
तुप्पदे ॥

यो वनस्पतीनामुपतापो न आगच्छद्वा यज्ञं नो ऽद्भुतमा
जगाम ।

सर्वं तदग्ने हुतमस्तु भागशः शिवान्वयमुत्तरेणाभि
वाजान्^{१०} ॥

त्वष्ट्रे स्वाहेति हुत्वा । ९ । त्वष्टा मे दैव्यं वच^{११} इत्यचोदपाचं

^१ K *स्विनी ॥ ता, the rest *स्विनीरु — ^२ So Ku the rest नुदतु, cf p 236 note 16 — ^३ So E Ku, Bū वंशपृष्ठात्स K P Bī वंशस्यूतात्स Ch वंशस्यूतात्स — ^४ E *पक्षो — ^५ Thus emended, Ch यदृच्छजो, K यदृच्छजो, P Bī यदृच्छजो, Bu यदृच्छजो, Ku सदृच्छजो, E गादृच्छजो Weber Omnia und Portenta, p 409, note 6, suggests the emendation यदृच्छज (vocative) — ^६ Bu पुत्रायेह — ^७ So K Bī Bu, P गृहा CL E Ku गृह — ^८ So E, K P Bī Bu *त आ जगाम, Ch *तमाजगाम, K *त जगाम This pada and the following ardharca recur at Kaṇṇ 129 ॥ — ^९ K P Bī तन्निर्जगामो, Ku त निर्जगामे, Ch त निर्जगामो, Bū त निर्जगामो, cf Kaṇṇ 129 २ —

^{१०} For this line K substitutes the second line of the preceding stanza. —

^{११} vi 4 1 —

निनयति । १० । कपाले^१ ऽसिं चादायोपसर्पति । ११ । सा
तत्र प्रायश्चित्तिः । १२ । ॥ ४३ । ॥ १३५ ॥

अथ यच्चैतत्कुम्भोदधानः^२ सक्तुधानो वोखा^३ वानिङ्गि-
ता विकसति तत्र जुहुयात् । १ ।

भूमिर्भूमिमवागन्माता^४ मातरमप्यगात् ।

अध्यास पुचैः^५ पशुभिर्यो नो द्वेष्टि स भिद्यतामिति । २ ।
सदसि सन्ने भूयादिति^६ सक्तूनावपेत् । ३ । अथ चेदोदन-
स्यान्नमस्यन्नं मे देह्यन्नं^७ मा मा हिंसीरिति त्रिः प्राश्य^८ । ४ ।
अथ यथाकामं प्राप्नीयात् । ५ । अथ चेदुदधानः^९ स्यात्समुद्रं
वः प्र हिणोमीत्येताभ्यामभिमन्त्य^{१०} । ६ । अन्यं^{११} कृत्वा ध्रु-
वाभ्यां^{१२} दृढयित्वा । ७ । तत्र हिरण्यवर्णां^{१३} इत्युदकमासेचयेत्^{१४}
। ८ । स खल्वेतेषु कर्मसु सर्वत्र शान्त्युदकं कृत्वा सर्वत्र
चातनान्यनुयोजयेन्मातृनामानि^{१५} ^{१६} च । ९ । सर्वत्र वरां
धेनुं कर्त्तुं दद्यात् । १० । सर्वत्र कंसवसनं^{१७} गौर्दक्षिणां^{१८}

^१ K कपाले — ^२ Thus with double sandhi (for कुम्भ उदधान.)
all MSS, cf Kāuṣ 28 43, and the introduction — ^३ Ka वोखा, Ch K E B
वोषा — ^४ Thus emended in accordance with the corresponding passage
in Katy Cr xxv 5 29, MSS भूमिर्भूमिमवागन्माता — ^५ K B अध्यासपुचैः —
^६ Thus emended, Ch भूयानिति, Ka भूयाति, the rest भूयानिति —
^७ K B Bū देह्यन्न — ^८ F प्राश्य — ^९ उधान — ^{१०} x 5 23 21 —
^{११} K अन्य — ^{१२} The ध्रुवे (ac अधो) according to Ath Paddh 10
Kāuṣ 43 11 are in 12 1, 2 — ^{१३} 1 33 1 — ^{१४} K P *सिचयेत् —
^{१५} K चातनान्यनु, E चातानान्यनु — ^{१६} For the चातनगण
see Kāuṣ 8 25 and note, for the मातृगण ३ 24, and note — ^{१७} B
वसना — ^{१८} Ka B गोर्द —

। ११ । ब्राह्मणान्भक्तेनोपेप्सन्ति^१ । १२ । यथोद्दिष्टं चा-
दिष्टास्त्विति^२ प्रायश्चित्तिः प्रायश्चित्तिः^३ । १३ । ॥ ४४ ॥
॥ १३६ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे त्रयोदशोऽध्यायः समाप्तः ॥

---

^१ K *पेक्षति — ^२ So E Ka, Ch *स्त्विति., K *स्त्विति., B, *स्त्विति;
P *स्त्विति, Bū चारिष्टास्त्विति — ^३ Bū has this word but once
(प्रायश्चित्ति). —

॥ ओं ॥

यथावितानं यज्ञवास्त्वध्यवसेत् । १ । वेदिर्यज्ञस्याग्नेरुत्त-
रवेदिः^१ । २ । उभे प्रागायते^२ किञ्चित्प्रथीयस्यौ^३ पश्चादुद्य-
ततरे । ३ । अपृथुसंमितां^४ वेदिं विदध्यात्^५ । ४ । षट्शमीं
प्रागायतां^६ चतुःशमीं श्रोण्याम् । ५ । चीन्मध्ये अर्धच-
तुर्थानयतः । ६ । चयाणां पुरस्तादुत्तरवेदिं विदध्यात् । ७ ।
द्विःशमीं प्रागायतामृज्जीमध्यर्धशमीं^७ श्रोण्याम्^८ । ८ ।

^१ Cf Dārila to Kauç 2 18 — ^२ So emended, MSS प्रा-
हायते — ^३ Ch पृथीयस्वी, E पृथी° — ^४ E प्रपृथु°, Bh Ch (prim.
man) अपृथु° Ch (see man) अपृथु° (?), B5 अपृथु°, K अपृथु° —
^५ The Daç Kar treats the subject of this kanda essentially in the
same manner as the Kauçika, but with a different introduction
अघाज्यतवमारभ्यते । तत्र पदार्थानुक्रमो यथा । पर्वं स्वस्तिवाचन । त्वम्
यु वाजिन etc (vi 85 1) । वातारमिन्द्रम् etc (vi 86 1) । आ मर्द्दि-
रिन्द्र etc (vii 117 1) मर्माणि ते वमणा etc (vii 118 1) । अथचसद्य
(Cod अथसद्य) अथचसद्य etc (xix 68 1) । इति स्वस्तिवाचन । (cf Kauç
25 36, and the स्वस्त्ययनगण ibid) । अथक् पर्मु etc सार्धपादेन (xii
3 31^a) दात्र गृह्णाति । शोषधीर्दान् etc (xii 3 31^b) । अधस्ताच्चेदयति ।
शोप्मसे etc (xii 1 36) । वेदिस्थाने त्रीहियवशमोमिश्रोदकेन उपस्थान
करोति । वि मिमीष्व etc (xiii 1 27) । मिमानं समिधं अनुमन्त्रय
(cf Kauç 1 24 fg, and sutras 9 and 10 of this kanda) । ततो
वेदिं करोति, cf Antyesti full 14 1 7 — ^६ So emended, MSS
of the text and Ath Paddh प्राहायता — ^७ So emended, cf the
preceding note — ^८ Cf ॥ 29f note 9 —

योष्मस्ते भूम' इत्युपस्थाय' । ९ । वि मिमीष्व पयस्वती-
मिति' मिमानमनुमन्वयते' । १० ।

बृहस्पते परि गृहाण वेदिं सुगा वो देवाः सदनानि
सन्तु ।

अस्यां बर्हिः प्रयतां साध्वन्तरहिंसा' एः पृथिवी'
देव्यस्त्विति'

परिगृह्णाति^{११} । ११ । यस्ते भूम इति^{१२} विखनति^{१३} । १२ ।
यस ऊनमिति^{१४} संवपति^{१५} । १३ । त्वमस्यावपनी जना-
नामिति ततः पांसूनन्यतोदाहार्य^{१६ १७} । १४ । बृहस्पते

^१ १३१ । ३६ — ^२ K Ch (prim man) इत्युपस्थापय, cf p 290, note 5, end (उपस्थान करोति) — ^३ xiii 1 27 — ^४ Cf p 290, note ०, end (समिध अनुमचण) — ^५ K साध्वन्तरहिंसा, Bh Antyesti and Daç. Kar *न्तरहिंसा, Mahadeva to Katy Çr ii 2 12 also reports हिंसा as a variant of अहिंसा — ^६ K Bh Bā and Daç. Kar, as also Katy Çr ii 2 12, here insert the word देवी — ^७ The mantra occurs with some variants in Katy Çr ii 2 12, its pratika in Vait Sū. 2 5 — ^८ K P Ch Ku प्रतिगृह्णाति cf su 15. — ^९ Daç. Kar continues after su 2 ईशानकोणादारभ्य रेखा (Cod रेखा) कुर्यात् । सर्वेषु तूष्णी । बृहस्पते परि गृहाण etc । कल्पश्च वा (? Cod कल्पच) परिमार्ष्टि । अज्वो (Cod रज्वो) अर्धवर्गमी ओष्वा (cf sū 5) । चयाणां पुरस्तादुत्तरवेदिं विदध्यात् (cf su 7) । द्विशमी (?) प्राक् एव चतुरस्र (cf su 6) पुन बृहस्पते परि गृहाण इति पुन समाष्टि Ath Paddh and Antye ti ईशानकोणादारभ्य तूष्णीं बालुकाया रेखा (Cod रेखा) कुर्यात्सर्वेषु । बृहस्पते etc कल्पवातेमत्रेण चीनरान् वेदिरेखां परितो अनुमचण — ^{१०} xii 1 35 — ^{११} Antye ti वेदिमध्ये विखनन करोति — ^{१२} xii 1 ७१ — ^{१३} Antyesti अर्धर्चनं खनितं सम करोति, Daç. Kar and Ath Paddh अर्धर्चनं पूरयति — ^{१४} वस पांसूना — ^{१५} सो (न्यतो दाहार्य with double sandhi cf the introduction) Ch P, K Bū Bb *न्यतोदाहार्य Ku *न्यतोषहार्य E B. *न्यतोवाहार्य — ^{१६} Daç. Kar त्वमस्यावपनी etc अर्धर्चनं सम करोति (cf Antyesti in the preceding sūtra), Ath Paddh पांसूपूरयति —

परि गृहाण^१ वेदिमित्युत्तरवेदिमोष्यमानां^२ परिगृह्णाति^३
 । १५ । असवाध बध्यतो मानवानामिति^४ प्रथयति^५ । १६ ।
 यस्याश्चतस्रः प्रदिशः पृथिव्या इति^६ चतुरस्रां करोति^७ । १७ ।
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्वाहुभ्या पूष्णी हस्ता-
 भ्यामा दद इति^८ लेखनमादाय यचाग्निं निधास्यभवति
 तत्र लक्षणं करोति । १८ । इन्द्रः सीतां नि गृह्णात्विति^९
 दक्षिणत आरभ्योत्तरत आलिखति । १९ । प्राचीमावृत्य^{१०}
 दक्षिणतः प्राचीम् । २० । अपरास्त्रिस्रो मध्ये । २१ । तस्यां^{११}
 व्रीहियवावोष्य । २२ । वर्षेण भूमिः पृथिवी वृतावृतेत्यग्निः^{१२}
 संप्रोक्ष्य । २३ । यस्यामन्नं व्रीहियवाविति^{१३} भूमिं नम-
 स्कृत्य^{१४} । २४ । अथाग्निं प्रणयेत् ।

त्वामग्ने भृगवो नयन्तामङ्गिरसः^{१५} सदनं^{१६} श्रेयं^{१७} एहि ।
 विश्वकर्मा पुर एतु प्रजानन्धिष्येय पन्थामनु ते दिशा-
 मेति^{१८} । २५ ।

^१ Cf su. 11 —

^२ K °लुत्तर —

^३ Bu °माष्यमाना —

^४ Antyesti परितः परिगृह्णाति Ath Paddh adds वालुका उत्तरवे
 दिमध्ये निदधाति — xii 1 2 — ^५ Daç Kar पूर्वं क्षव(?) प्रथ-
 यति, Ath Paddh वालुका प्रथयति — ^६ xii 1 4 — ^७ Ath Paddh
 प्रातिकपुष्टिके चतुरस्र परिशिष्टे कुण्डनक्षये उक्त (cf Ath Paric 24 1)
 see also Ath Paric 3 (°ambharalakṣaṇam) — ^८ Cf xix 51 2,
 TS 1 1 4 2 VS 1 10 etc, Maṭr S 1 1 9 etc — ^९ xii 17 4 —
^{१०} Bu प्राच्यामावृत्य, Ch Daç Kar and Antyesti have a colon here —
^{११} Antyesti तासु रेखासु — ^{१२} xii 1 50^६ — ^{१३} xii 1 42 —
^{१४} Daç Kar and Antyesti व्रीहियवशमीमिश्रोदकेन उपस्थान नम-
 स्कारय (?) करोति — ^{१५} Thus emended, MSS °माङ्गिरस —

^{१६} K and Daç Kar सदना — ^{१७} Daç Kar श्रेय — ^{१८} Ch
 दिशामे इति The mantra is not found in any known Samhitā, cf
 however Maṭr S 1 13 7 —

भद्रश्रेयःस्वभ्या^{१ २ ३ ४} वा । २६ । अये प्रेहीति^५ वा । २७ ।
विश्वंभरा वसुधानी प्रतिष्ठेति^६ लक्षणे प्रतिष्ठाप^७ । २८ ।
अयेधममुपसमादधाति । २९ । अग्निभूम्यामोषधीष्वग्नि-
र्दिव आ तपत्यग्निवासाः पृथिव्यसितजूरेतमिध्मं समा-
हितं जुपाणो ऽसौ क्षत्राणि धारयन्तमय इति^८ पञ्चभि^९
स्तरणम्^{१०} । ३० । अत ऊर्ध्वं बर्हिषः । ३१ । त्व भूमिमत्ये-
ष्योजसेति^{११} दर्भान्संप्रोक्ष्य । ३२ । ऋषीणां प्रस्तये ऽसीति^{१२}
दक्षिणतो ऽग्नेर्वेद्यासनं निदधाति^{१३} । ३३ । पुरस्तादग्नेरुद-
कसंस्तृणाति । ३४ । तथा प्रत्यक् । ३५ । अदक्षिणं बर्हिषां

^१ P Ju Bb and Ath Paddh भद्र — ^२ Ch Ku श्रेय — ^३ Ku स्वभ्या — ^४ Dn Kar treat the passage contained in the two sutras ending here as follows. It coincides with the Kauṣṭha as regards the first three pādas of the mantra then continues धिप्प पन्थामनु ते दिशाम । भद्र पन्थामनु ते दिशाम । श्रेय (') पन्थामनु ते दिशाम । स्वस्त्य पन्थामनु ते दिशाम । भद्रो भव श्रेयो भय स्वस्त्यो भय प्रीहिष वावपी प्रचिष्य Ath Paddh त्वामपे भुगवो नयतामिति अपिप्रणयन । भद्र श्रेय स्वस्त्या वा । चकारो ('for वा') निश्चयार्थ । भद्रो भवेति विभि । सर्वत्र — ^५ iv 14 २, Ath Paddh अये प्रेहीति वा विश्व स्पादाज्यतवे । न पाकतव इति पठतिकार — ^६ xii 1 ७ — Du Kar अपि स्थापयति, Ath Paddh अपिप्रतिष्ठापन — ^७ xii 1 1 20 21, x 6 3०, xii 78 २ — ^८ Bū EP B₁ पञ्चभि — ^९ [3 Kar अमुककर्मप्रारम्भनिमित्त पचेधम सकृज्जुहोति Ath Paddh अग्निभूम्यामिति तिसृभिर्द्वयसमादधाति अस्मी क्षत्राण्येतमिध्ममिति वा । वाग्ना द्धात् । आज्यतवे । एतमिध्ममस्मी क्षत्राणि धारयतमिति भवति । पञ्च भिरिध्म जुहोति — ^{११} The mantra of which the pratika is here given occurs in सकलपाठ in Kauṣ 2 1. It occurs also at xiv 33 ० but the सकलपाठ and the scholiast's designation (Kauṣ 2 1) as कल्पद्रा show that it is regarded as not belonging to the AV — ^{१२} xiv 2. 6. — ^{१३} The same passage occurs at Kauṣ 2 15. —

मूलानि छादयन्तोत्तरस्या^१ वेदिश्रोणे^२ पूर्वोत्तरतः सं-
 स्थाप्य । ३६ । अहे दैधिषव्योदतस्तिष्ठान्यस्य सद्ने सीद
 यो ऽस्मत्पाकतर^३ इति ब्रह्मासनमन्वीक्षते^४ । ३७ । निरस्तः
 पराग्वसुः सह पाप्मना निरस्तः सो ऽस्तु यो ऽस्मान्बेष्टि
 यं च वयं द्विष्म^५ इति दक्षिणा तृणं निरस्यति । ३८ ।
 तदन्वालभ्य जपतोदमहमर्वाग्वसोः सद्ने सीदाम्यृतस्य
 सद्ने सीदामि सत्यस्य सद्ने सीदामीष्टस्य सद्ने सीदामि
 पूर्तस्य सद्ने सीदामि मामृषदेव बर्हिः^६ स्वासस्थं त्वा-
 ध्यासदेयमूर्णमदमनभिशोकम्^७ । ३९ । विमृग्वरीमित्यु-
 पविश्यासनीयं^८ १० ब्रह्मजपं जपति बृहस्पतिर्ब्रह्मा^{११} ब्रह्म-
 सदन आसिष्यते^{१२} बृहस्पते यज्ञं गोपाय यदुद्वत^{१३} उन्नि-

^१ So with double sandhi (? for छादयन्तोत्तरस्या) E only, KP Bb छादयन्तोत्तरस्य, Ob छादयनो, P छादयत्तो, Ku छादयतोत्तरस्या, Bū illegible — ^२ So Ku E Ch (sec man), K P Ch (prim man) वेदिश्रोणे, Bu वेदि श्रोणे, Bī वेदि श्रोणे — ^३ Cf TS III 2 4 4, Katy Cr II 1 22, Vait Su 1 20, Kauç 3 5 — ^४ Ch अहम मीक्षते as in Katy Cr The passage beginning with this sūtra and ending with su 40 is identical with Kauç 3 11 see the notes there — ^५ Cf Katy Cr II 1 21, Çat Br 1 5 1 23, Çankh Cr 1 6 6, Lāty Cr II 4 5, iv 9 16 Gobh Gr 1 6 14, Kāuç 3 6 (Çat Br Lāty and Gobh with the variant परावसु) — ^६ K बर्हि — ^७ Bī and Daç Kar *मूर्णमृदम*, Bh Ku *मूर्णमदम* — ^८ Cf Aç Cr 1 4 7 Çankh Cr I 11 9, Lāty Cr II 4 5, Kauç 11 7 — ^९ XII 1 29 — ^{१०} So (*सनीय*) E Bu, and Aśh Paddh, Ks *सने, the rest *सनी — ^{११} The word ब्रह्मा is wanting in K — ^{१२} Thus emended, MSS here as in Kauç 3 8, आसिष्यते — ^{१३} So emended assuming haplography in the reading यदुद्वत (Ch Ku), E reads यदुद्वत, Daç Kar य ऊद्वत, the rest य उदुद्वत, cf also Kauç 3 8 note 9 —

वतः^१ शकेयम्^२ । ४० । पातं मा द्यावापृथिवी अघान्न^३
 इति द्यावापृथिव्यौ समीक्ष्यते । ४१ । सविता प्रसवाना-
 मिति^४ कर्मणिकर्मण्यभितो ऽभ्यातानैराज्यं जुहुयात्^५
 । ४२ । व्याख्यातं सर्वपाकयज्ञियं तन्त्रम् । ४३ । ॥ १ ॥
 ॥ १३७ ॥

अष्टकायामष्टकाहोमाञ्जुहुयात् । १ । तस्या हवींषि
 धानाः कर्मभः शष्कुल्यः^६ पुरोडाश उदीदनः^७ क्षीरीदन-
 स्तिलीदनो यथोपपादिपशुः^८ । २ । सर्वेषां हविषां समु-
 दृत्य । ३ । दर्ष्या जुहुयात्प्रथमा ह व्युवास सेति पञ्चभिः^९
 । ४ । आयमागन्तं वत्सर इति चतसृभिर्विज्ञायते^{१०} । ५ ।
 ऋतुभ्यस्त्वेति^{११} विमाहमष्टौ । ६ । इन्द्रपुत्र^{१२} इत्यष्टादशीम्
 । ७ । अहोरात्राभ्यामित्यूनविशीम्^{१३} । ८ । पशवुपपद्यमाने

^१ Thus emended, Ch Ku K P E उन्नमत, Bū Bī and Daç. Kar उन्नमत, cf for the treatment of this passage the note on p 9 (Kāṇç. 3 8) — ^२ The word इति is wanting in all MSS, perhaps because the text continues with a mantra? — ^३ Cf TS III 2 4 4, Kāṇç 3 8 — ^४ So emended, Bū अघान्न (?) P Bh वा न, Ch घान्न, K Ku घान्न, Bī व न, E घान्न, Daç Kar अघा न Or is वा न to be taken into the text as a separate pratika? — ^५ v 24. 1 — ^६ Daç Kar अभ्यातानानि जुहोति । सविता प्रसवाना etc. । इत्यभ्यातानमिति समाप्तं (I), Ath Paddh सविता प्रसवानामिति । अभ्यातानात् प्राक्तम् । इति पुनस्तुष्टिर्वा समाप्ता (I) । अभ्यातानाद्युत्तरतश्च । अथ उत्तरतश्चमुच्यते etc, see Kāṇç. 5 5, note — ^७ K Bū Bh सुव, cf for this varia lectio Kāṇç. III 24, 60 1 — ^८ P Bī Bh शकुल्य, K E शकुल्य — ^९ E has a colon here — ^{१०} E Ch (sec man) यथोपपादि पशु — ^{११} III 10 1-5 — ^{१२} III 10 8 11 — ^{१३} III 10 10 K reads ऋतुभ्यदेति — ^{१४} III 10. 11 — ^{१५} vi 128 3 —

दक्षिणं बाहुं निर्लोमं सचर्म^१ सखुरं प्रक्षाल्य^२ । ९ । डडा-
यास्पदमिति द्वाभ्यां^३ विंशीम् । १० । अनूपपद्यमानं
आज्यं जुहुयात् । ११ । हविषां दर्विं पूरयित्वा पूर्णं दर्वं
इति^४ सदर्वीमेकविंशीम् । १२ । एकविंशतिसंस्थो यज्ञो
विज्ञायते । १३ । सर्वा एव यज्ञतनूरवरुन्धे^५ सर्वा एवास्य
यज्ञतनूः^६ पितरमुपजीवन्ति य एवमष्टकामुपैति । १४ ।
न दर्विहोमे न हस्तहोमे न पूर्णहोमे तन्त्रं क्रियेतेत्येके
। १५ । अष्टकायां क्रियेतेतीपुफालिमाठरौ । १६ । ॥ २ ॥
॥ १३८ ॥

अभिजिति शिथानुपनीय श्वो भूते संभारान्संभरति
। १ । दधिसक्तून्गालाशं दण्डमहते वसने शुद्धमाज्यं शा-
न्ता श्लोषधीर्नवमुदकुम्भम् । २ । बाधतः शान्तवृक्षस्येध्रं
प्राञ्चमुपसमाधाय । ३ । परिसमुत्थ पयुंस्य परिस्तीर्य व-
र्हिर्दपाधमुपसाद्य परिचरणेनाज्यं परिचर्य । ४ । नि-
त्यान्पुरस्ताद्धोमान्दुत्वाज्यभागौ च^७ । ५ । पश्चादपेदेधिस-
क्तूञ्जुहोत्यग्नये ब्रह्मप्रजापतिभ्यां भृग्वह्निरोभ्य उशनसे
काव्याय । ६ । ततो ऽभयैरपराजितैर्गणकर्मभिर्विश्वकर्म-

^१ E सचर्म, P B सचर्मा, Ku सर्वेम् — ^२ All MSS neglect the sandhi between this and the next word, writing प्रक्षाल्य डडा —

^३ in 10 6-7 — ^४ P Ku E Ch (see man) पश्चावनुपपद्यमान, cf su. 9 — ^५ in 10 7 — ^६ MSS रूधे — ^७ So all MSS, is the word to be emended to 'तन्त्रः' — ^८ For the passage beginning with su. 3 and ending here cf Kauç 135 4-7 —

भिरायुधैः^१ स्वस्त्ययनैराज्यं^२ जुहुयात् । ७ । मा नो देवा
अहिर्वधीदरसस्य शर्कोटस्येन्द्रस्य प्रथमो रथो यस्ते सर्पो
वृश्चिकस्तृष्टदंशमा नमस्ते अस्तु विद्युत आरे ऽसावस्स-
दस्तु यस्ते पृथु स्तनयित्पुरिति^३ संस्थाप्य होमान् । ८ ।
प्रतिष्ठाप्य सुबं दधिसक्तूग्राश्याचम्योदकमुपसमारुहन्ते^४
। ९ । अथ्यचसथेति^५ जपित्वा सावित्रीं^६ ब्रह्म जज्ञानमित्ये-
कां^७ त्रिषप्तीयं^८ च पण्ड्यो वाचयेत् । १० । शेषमनुवाकस्य^९
जपन्ति । ११ । योयो^{१०} भोगः कर्तव्यो भवति तंतं कुर्वते
। १२ । स खल्वेतं^{११} पक्षमपक्षीयमाणः पक्षमनधीयान उप-
धाम्येता दर्शात्^{१२} । १३ । दृष्टे चन्द्रमसि फल्गुनीषु द्वया-
नुसानुपसादयति । १४ । विश्वे देवा अहं रुद्रेभिः सिंहे
व्याघ्रे यशो हविर्यशसं मेन्द्रो गिरावरागरादेषु यथा सोमः
प्रातःसवने यच्च वर्चो अक्षेप्नु येन महानध्या जघनं स्वा-
हेत्यग्नौ^{१३} हुत्वा । १५ । रसेषु संपातानानीय संस्थाप्य हो-

^१ E P B₁ B₂ B₃ शुद्धि — ^२ For the gāṇas of hymns mentioned here cf. the following places the first अभयगण at Kauç 16 8 and note, the second अभयगण at 104 3 and note, the अपराजित गण at 14 7 and note, the गणकर्मगण at 26 33, and note, the विश्वकर्मगण at 7 8, and note, the आयुष्यगण at 41 11, and note, the स्वस्त्ययनगण at 100 36 and note — ^३ vi 56 1, vii 56 5, x 4 1, xii 1 46, i 13 1, iii 1, vii 11 1 — ^४ B₁ *रभते — ^५ xix 63 1 (all MSS in agreement with the MSS of the A^W अथ्यचथेति) — ^६ RV iii 6° 10, also VS TS SV etc — ^७ iv 1 1 — ^८ Ch E P B₁ B₂ B₃ त्रिषप्ती, i 1, cf. Kauç 7 8 — ^९ iv 1 3 — iv 5 7 — ^{१०} iii has an avagraha here — ^{११} Bu खल्वेत — ^{१२} Thus emended, Ch Ku E B₁ B₂ उपधाम्येतादर्शाद्दृष्टे, K P B₃ दृष्टे — ^{१३} i 30 1, iv 30 1, vi 33 1, 39 1, 58 1, 69 1, ix. 1 11, xiv 1 35 36, cf. the two वर्चस्त्वगण, Kauç 12 10, note, and 13 1, note —

मान् । १६ । तत एतान्प्राशयति^१ रसान्मधुघृताञ्छि-
 प्यान्^२ । १७ । योयो भोगः कर्तव्यो भवति तंतं कुर्वते
 । १८ । नान्यत आगताञ्छिप्यान्परिगृह्णीयात्परसंदीक्षि-
 तत्वात्^३ । १९ । चिरात्रोनांश्चतुरो मासाञ्छिष्येभ्यः^४ प्रब्रू-
 यादर्धपञ्चमान्वा । २० । पादं पूर्वरात्रे ऽधीयानः पादम-
 पररात्रे मध्यरात्रे स्वपन् । २१ । अभुक्ता पूर्वरात्रे ऽधीयानं^५
 इत्येके । २२ । यथाशक्त्यपररात्रे दुष्परिमाणो^६ ह पादः
 । २३ । पौषस्यापरपक्षे चिरात् न्नाधीयीत । २४ ।
 तृतीयस्याः प्रातः समासं संदिश्य यस्मात्कोशादि-
 त्यन्तः^७ । २५ ।

यस्मात्कोशादुदभराम वेदं तंसिबन्तरव दध्म एनम् ।

अधीतमिष्टं^८ ब्रह्मणो^९ वीर्येण तेन मा देवास्तपसाव-
 तेहेति । २६ ।

योयो भोगः कर्तव्यो भवति तंतं कुर्वते । २७ । ये परि-
 मोक्षं कामयन्ते ते परिमुच्यन्ते । २८ । ॥ ३ ॥ ॥ १३९ ॥

अथ राज्ञामिन्द्रमहस्योपाचारकल्पं^{१० ११} ध्याख्यास्यामः

^१ E P B एना — ^२ K *ताञ्छिप्यान्; the rest *ता छि —
^३ K *गताञ्छिप्यान्; the rest *गतां छि. — ^४ K मासाञ्छि; the
 rest मासा छि — ^५ Thus E; P *धीयत; B; *धीयात; Ku *धी-
 यीत, the rest धीयत — ^६ Ch दुष्परिमाणो. — ^७ Cf. xix 72 1. —
^८ So all MSS, the vulgate version, xix 72 1°, reads कुतमिष्टं. —
^९ E ब्राह्मणो — ^{१०} Ath. Pariç. 19, which also treats the इन्द्रमहोत्सव,
 largely coincides with this kapdikā; 19. 1 reads राज्ञामिन्द्रमहोत्स-
 वस्तोपचारकल्प — ^{११} E P B; and Ath. Pariç. 19 1, *पचार; cf
 Kāuç. 67 5 —

। १ । प्रोष्टपदे^१ शुक्लपक्षे ऽश्वयुजे वाष्टम्यां प्रवेशः । २ ।
 श्ववणेनोत्थापनम् । ३ । संभृतेषु^२ मभारेषु ब्रह्मा राजा
 चोभौ स्नातावहतवसनौ सुरभिणौ व्रतवन्तौ कर्मण्यावु-
 पवसतः^३ । ४ । श्वो भूते शं नो देव्याः^४ पदैरर्धर्चाभ्यामृचा
 षड्रत्नोदकमाचामतः^५ । ५ । अर्वाञ्चमिन्द्र चातारमिन्द्रः
 सुचामेत्याज्यं^६ हुत्वा । ६ । अथेन्द्रमुत्थापयन्ति । ७ । आ
 त्वाहार्षं ध्रुवा द्यौर्विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्त्विति^७ सर्वतो
 ऽप्रमत्ता धारयेन् । ८ । अद्भुतं हि विमानोत्थितमुपति-
 ष्णन्ते^८ । ९ । अभिभूर्यज्ञ इत्येतेस्त्रिभिः सूक्तैरन्वारब्धे^९ राज-
 नि पूर्णहोमं जुहुयात् । १० । अथ पशूनामुपाचारम्^{१०} । ११ ।
 इन्द्रदेवताः स्युः । १२ । ये राज्ञो भृत्याः^{११} स्युः सर्वे

^१ Ch and Ath Pariç प्रोष्ट°, P Bb प्रोष्ट° — ^२ Bt here inserts
 साधिकेषु — ^३ So Bū Ka, Ch E P Bt and Ath Pariç. III 1,
 °पवसतः, K Bb °पवसत (श्वो) Cf Kāoç 7 17 — ^४ 1 6 1 —
^५ Thus (षड्रत्नो) with double sandhi (षड्रत्नस् च°) all MSS of the
 text, and Ath Pariç 19 1 of the introduction — ^६ Bt °चामतो
 (ऽर्वाञ्च), Ath Pariç 19 1 षड्रत्नोदक परि वाचमाचाती (one MS.
 परिवामाचाती) बर्हिर्दृषकस्ययित्वा राजानमन्वासभ कुरुयात् — ^७ v
 8 11, vii 86 1, vii 91 1, Ath Pariç 19 1 अर्वाचमिन्द्र चातारमिन्द्र
 सुचामेममिन्द्र वर्धय चविय मे हताय वृषेद्रस्त्रो जयातीति च । राष्ट्रस-
 र्गेश्वर्येन्द्रमुत्थापयति The pratikas in addition to those of the Kan-
 çika are iv 1, (?हताय?), vi 86 1, 98 1 — ^८ vi 87 1 87 1^c,
 88 1 — ^९ Bu E Ch (prim man) विनामो°, Ath Pariç 19 1,
 अद्भुत हि सवदानयेत्समुत्थित ('for सवान°?) भवति यदि प्राच्याम
 पिभय । यदि दक्षिणस्या यमभय । यदि प्रतोच्या वषणभय । यद्युदीच्या
 यद्वय (?one MS चुद्वय?) । यदतर्देशेभ्यो भयतो विद्यादपिर्मा पालपि
 ते वसुमतमृत्त्विति (MSS °मिहत्विति, xix 17 1, III 1) — ^{१०} vi
 97-99. — ^{११} Ch E पाशू° — ^{१२} Thus K Bū Bb Ch (prim mat.)
 and Ath Pariç. 19, 3, the rest °पचारम् — ^{१३} Bū भृत्या —

दीक्षिता ब्रह्मचारिणः^१ स्युः । १३ । इन्द्रं चोपसद्य यजेरं-
 स्तिरात्रं पञ्चरात्रं^२ वा । १४ । त्रिरयनमहामुपतिष्ठन्ते^३
 हविषा^४ च यजन्ते । १५ । आवृतं इन्द्रमहमिति^५ । १६ ।
 इन्द्रं क्षत्रमिति^६ हविषो हुत्वा ब्राह्मणान्परिचरेयुः^७ । १७ ।
 न संस्थितहोमाञ्जुहुयादित्याहुराचार्याः । १८ । इन्द्र-
 स्यावभृथादिन्द्रमवभृथाय व्रजन्ति^८ । १९ । अपां सूक्तेरा-
 भृत्य^{१०} प्रदक्षिणमावृत्याप उपस्पृश्यान्वेक्षमाणाः^{११} प्रत्यु-
 दाव्रजन्ति । २० । ब्राह्मणान्भक्तेनोपेप्सन्ति^{१२} । २१ । अ-
 श्वो ऽस्य राष्ट्रं ज्यायो भवत्येको ऽस्यां पृथिव्यां राजा भव-
 ति न पुरा जरत्तः प्रमीयते य एवं वेद यश्चैवं विद्वानि-
 न्द्रमहेण चरति । २२ । ॥ ४ ॥ ॥ १४० ॥

अथ वेदस्याध्ययनविधिं वक्ष्यामः । १ । आवराया
 प्रौष्ठपद्यां^{१३} वोपाकृत्यार्धपञ्चमान्मासानधीयीरन् । २ ।
 एव छन्दासि । ३ । लोम्ना^{१४} चानिवर्तनम्^{१५} । ४ ।

^१ K Bu Ch *चारिण — ^२ Ath Pariç 19 3 सप्तरात्रं — ^३ So with very doubtful emendation, all MSS of the text and Ath Pariç 19 3 त्रिरयनमहम* — ^४ Ch (prim man) हविषा — ^५ MSS of Ath Pariç 19 3 यजने ॥ आवृत (इद्र*) — ^६ in 10 1 — ^७ vii 84 ॥ — ^८ Ath Pariç 19 3 ब्राह्मणान्स्वस्तिवाच्य (1) — ^९ Ath Pariç 19 ॥ has for this sutra simply the words इन्द्रमवभृथाय व्रजन्ति — ^{१०} For the अपा सूक्तानि see Kauç 7 14, and Darila ibid — ^{११} Thus emended, Ch Ku *वेक्षमाणा, the rest *वेक्षमाणा, MSS of Ath Pariç 19 3 *वेक्षमाणा, cf Kauç 7 14 note — ^{१२} Ath Pariç 19 3 ब्राह्मणान् भक्त्या यदीक्षित वरप्रदाने परितोषयेत् — ^{१३} Bu प्रौष्ठ* — ^{१४} Ku लोम्ना — ^{१५} So Ku, Ch चानिवर्तनम्, the rest स्नानिवर्तन (as though स्नानिवर्तन?) —

अर्धमासं चोपाकृत्य क्षपेरंस्त्यहमुत्सृज्य ।

आरम्भः थावण्यामुक्तः पौष्यामुत्सर्ग उच्यते^१ ॥ ५ ।

अथानध्यायान्वक्ष्यामः । ६ । ब्रह्मज्येषु^२ निवर्तते^३ । ७
 आह्वे । ८ । सूतकोत्थानछर्दनेषु^४ त्रिषु चरणम्^५ । ९ । आ-
 चार्यास्तमिते^६ वा येषां च मानुषी योनिः^७ । १० ।
 यथाआह्वं तथैव तेषु । ११ । सर्वं च आह्विकं द्रव्यमद-
 साहव्यपेतं^८ प्रतिगृह्णानध्यायः । १२ । प्राणि चाप्राणि च
 । १३ । दन्तधावने । १४ । ह्युस्संस्पर्शे । १५ । प्रादुष्कृते-
 ष्वग्निषु । १६ । विद्युतार्धरात्रे स्तनिते । १७ । सप्तकृत्वो
 वर्षेण विरत^९ आप्रातराशम् । १८ । वृष्टे^{१०} । १९ । निर्धाते^{११}
 । २० । भूमिचलने । २१ । ज्योतिषोपसर्जने^{१२ १३} क्षृताव-
 प्याकालम्^{१४ १५} । २२ विषमे न प्रवृत्तिः^{१६} । २३ ।

अथ प्रमाणं वक्ष्यामः समानं विद्युदुल्कयोः^{१७} ।

^१ K Ku Bu Ch C have a colon here — ^२ Ku EBh Bh ब्रह्मज्येषु —

^३ B0 निवर्तते The passage beginning with अथ and ending here seems to be an ardhara, Ku Ch have a colon here — ^४ KPBh *त्थान*, Bu the same with a colon after the word, Ku *त्थाने*, L सूतकोत्थाने (!). — ^५ Is the passage, beginning with आह्वे and ending here, an ardhara? —

^६ Thus with double sandhi (for आचार्य अस्तमिते) all MSS, cf the introduction — ^७ The passage beginning with आचार्य and ending here seems to be an ardhara —

^८ So all MSS except Ku which reads द्रव्यमदसाहव्यपेत Is the passage to be emended to द्रव्यमदसाहव्यपेत or द्रव्य मदोत्साहव्यपेत? —

^९ E विरत, B Bh विरता — ^{१०} Ku वृष्टी — ^{११} Ku निर्धाते —

^{१२} So ज्योतिषोप* for ज्योतिष उप* (or ज्योतिषामुप*) with double sandhi, all MSS, cf the introduction — ^{१३} EBh *सर्जने (क्षृता*), Ku *सर्जने — ^{१४} Ch B1 क्षृता*, Ku आता* — ^{१५} Ku Ch (pru man) *वप्याकाल — ^{१६} K प्रवृत्ति ॥ अथ, the rest प्रवृत्तिरथ — ^{१७} The colon is written only in E Bū, the rest read *ह्ययोर्माय* —

मार्गशीर्षपौषमाघापरपक्षेषु तिस्रो ऽष्टकाः^१ ॥ २४ ।
 अमावास्यायां च । २५ । चीणि चानध्यानि^२ । २६ ।
 जनने मरणे चैव दशरात्रो^३ विधीयते^४ ।
 आचार्ये दशरात्रं^५ स्यात्सर्वेषु च स्वयोनिषु^६ ॥ २७ ।
 सूतके त्वेको नाधीयोत चिरात्रमुपाध्यायं वर्जयेत्^७ । २८ ।
 आचार्यपुषभार्याश्च^८ १० । २९ । अथ शिष्यं सहाध्यायिनम-
 प्रधानगुरुं चोपसन्नमहोरात्रं वर्जयेत्^९ । ३० । तथा सत्र-
 क्षचारिणं^{११} राजानं च । ३१ । अपर्तुदेवमाकालम् । ३२ ।
 अविशेषर्तुकालेन^{१२} सर्वे निर्घातादयः स्मृताः^{१३} ।
 यच्चान्यद्देवमद्भुतं सर्वं निर्घातवद्भवेत्^{१४} ॥ ३३ ।
 ऋतावध्यायश्छान्दसः कात्स्य^{१५} आपर्तुकः स्मृतः ।
 ऋतावूर्ध्वं^{१६} प्रातराशाद्यस्तु कश्चिदनध्यायः ।
 संध्यां प्राप्नोति पश्चिमाम्^{१७} ॥ ३४ ।

^१ The colon is written only in KCh, the rest read ष्टका अमा —

^२ E वा°, Bū च° — ^३ Thus (*नध्यानि) all MSS. Is the word to be emended to चानध्यायानि (supposing that haplographia has taken place)? — ^४ Ko *रात्रौ — ^५ The colon is written in K Ka Bū Ch D —

^६ Thus all MSS., cf दशरात्रौ in the preceding line —

^७ The colon is written in K Ku Bū Ch B — ^८ KPB have a colon here, the rest वर्जयेदाचार्य° Is the passage to be regarded as metrical? —

^९ Thus emended Ku E *भार्या च, the rest भार्या च Cf the Vasistha dharmaśāstra xiii 40 — ^{१०} E *वा(च) — ^{११} K Bb B have a colon here, the rest वर्जयेत्तथा —

^{१२} Ch Ku च ब्रह्मचारिण — ^{१३} So emended, Ch Ku अविशेषार्तु° E अविशेषार्तु°, B अविशेषार्तु, Bb अविशेषार्तु, P अविशेषार्तु, Bu अविशेषार्तु —

^{१४} All MSS have a colon here — ^{१५} K Ch Ka E have a colon here — ^{१६} Thus K P Bb, Ku E B Ch (prim man) कात्स्य, Ch (sec man) कस्य, Bū कात्या —

^{१७} Thus emended, Ku ऋतावूर्ध्व, Bu ऋतावार्ध, Ch (prim man) ऋतावार्ध, B चैतावूर्ध्व, the rest ऋतावूर्ध्व —

^{१८} Bū E have a colon here —

सर्वेण प्रदोषो लुप्यते^१ । ३५ । निशि निगदायां^२ च वि-
द्युति शिष्टं नाधीयीत । ३६ ।

अस्तमिते^३ द्विसत्तायां^४ त्रिसत्तायां^५ च पाटवः^६ ।

अथ^७ तावत्कालं भुक्त्वा पदोषं^८ उभे संध्ये^९ ॥ ३७ ।

अप्सु श्मशाने शय्यायामभिशस्ते खिलेषु च^{१०} ।

अन्तःशवे^{११} रथ्यायां^{१२} यामे चाण्डालसंयुते^{१३, १४} ॥ ३८ ।

दुर्गन्धे शूद्रसंख्यावे पैङ्गे^{१५} शब्दे भये स्ते^{१६, १७} ।

वैधृत्ये^{१८} नगरेषु च^{१९} ॥ ३९ ।

अनित्तेन च वाससा^{२०} चरितं येन मैथुनम्^{२१} ।

शयानः^{२२} प्रौढपादो^{२३} चायतोपस्थान्तिके^{२४} गुरोः^{२५} ॥ ४० ॥

विरम्य मारुते शीघ्रे प्रत्यारम्भो विभाषितः^{२६} ।

^१ K लिप्यते — ^२ So all MSS Does the word represent the locative fem sing of an adjective निगद् 'sounding in, or is it to be emended to the loc. sing fem of the participle perfect निगताया having gone into (the earth)? Or निःशब्दाया? — ^३ So (नाधीयीता)-स्तमिते Ku, Bū Bī नाधीयीत स्तमिते, the rest नाधीयीत स्तमिते — ^४ Ku द्विसत्ताया — ^५ Bū नृ०, Ku सत्ताया — ^६ Bū पाटवी(य), the rest पाटवी(य) None of the MSS exhibit a colon — ^७ Wasting in K, Bū reads (पाटवी) य — ^८ Bū प्रदोषो — ^९ Bū संधेय(प्सु), Bī संधे The colon is written in Bī only. — ^{१०} K Bī have a colon here, the rest च(ान्त). — ^{११} K P E शवे, Bī शब्दे — ^{१२} Ch E have a colon here — ^{१३} K Bū चाण्डाल — ^{१४} K Ku P Bū have a colon here — ^{१५} Ch Ku K E पैङ्गे, Bū पैङ्गे — ^{१६} Ku स्ते, Ch कृते — ^{१७} K Ku Bū Ch have a colon here — ^{१८} KB वैधृत्ये — ^{१९} E च । अनित्तेन, the rest चानित्तेन — ^{२०} Ku seems to have a colon here — ^{२१} The colon is written only in E — ^{२२} Bī has a colon here — ^{२३} Thus emended (cf. Manu iv. 112) Bū प्रौढ-पादो, the rest प्रौढपादो — ^{२४} Thus with double sandhi (for अयत उप) all MSS.; cf the introduction — ^{२५} The colon is written in Bū — ^{२६} The colon is written in K Ku Ch E —

सर्वेणापरात्रेण विरम्य प्रत्यारम्भो न विद्यते^१ ॥ ४१ ॥
 पौपी^२ प्रमाणमभ्रेष्वापर्तु चेदधीयानाम्^३ । ४२ । वर्षे^४
 विद्युत्स्तनयित्नुर्वा विपद्यते^५ । ४३ । चिरात्रं स्थानासनं
 ब्रह्मचर्यमरसाशं^६ चोपेयुः^७ । ४४ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः सा
 तत्र प्रायश्चित्तिः । ४५ । ॥ ५ ॥ ॥ १४१ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे चतुर्दशोऽध्यायः समाप्तः ॥

॥ इति कौशिकसूत्रं समाप्तम् ॥

^१ The colon is written in K Ku Ch E Bū — ^२ Bū पौपी —

^३ Ku चेद् — Is this passage an ardhya śloka, and is the last word to be emended to चेदधीयानाम् (with haplography)? — ^४ Bū वर्षे —

^५ Bū विपद्यते, E has a colon here — ^६ K Bh Bū असा-
 य, Ku असाय — ^७ E has a colon here —

APPENDIX.

Extracts from the Paddhati of Keçava.

Keçava has the following introduction with which that of the Atharva paddhati is identical अथर्ववेदस्य सहिताविधिर्विवरणं क्रियते। तत्र अथर्ववेदस्य नव भेदा भवन्ति । तत्र चतसृषु शाखासु शौनकादिषु कोशिको ऽयं सहिताविधिः स च गोपथब्राह्मणादर्थवादादि परित्यज्य विधिमात्रं कल्पयित्वा विधेः कृतसूचयद्योपयोगः⁽¹⁾ टीका क्रियते। सहिता विधिः Cf the author in the Journal of the American Oriental Society vol xi pp 875 7

Kandika 1

su 1 अथशब्द आगत्यर्थः (Cod आगत्यर्थः) सहिताध्ययनानन्तरं विधेरधिकारः सहिताविधिं वक्ष्याम । शान्तिकर्षाष्टिकाभिचारिकाद्भुतादीनि कर्माणि सहिताविधी उक्तानि । त्रिविधानि कर्माणि विधिकर्माणि अविधिकर्माणि उक्त्यकर्माणि त्रिप्रमाणको विधिः प्रत्यक्ष अनुमान शब्द इति — su 2 8 Keçava's comment is essentially the same as that of the Ath Paddh. The following passage occurs in both texts in connection with su 2 उपवर्षाचार्येणोक्तः । मीमामाद्या स्मृतिपादे कल्पसूत्राधिकरणे नक्षत्रकल्पो वितानकल्पस्तुतोयः सहिताकल्पस्तुतोयः अगिरसा 1th Paddh अगिरसः⁽²⁾ कल्पः शान्तिकल्पस्तु पञ्चमः । एते कल्पा वेदतुल्या हि इति भगवानुपवर्षाचार्येण⁽³⁾ प्रतिपादितः । अन्ये कल्पा स्मृतितुल्या Cf J A O S vol xi p 377 — su 1 14 Keçava's comment is essentially the same as that of the Ath Paddh — su 1 16 प्रागुदस्वा कर्मसमाप्तिर्देवकर्मसु दक्षिणा प्रत्यस्वा समाप्तिः पितृकर्मसु केचित्प्रागुदयनंतरानि समाप्तिः — su 16. Key is

identical with Ath Paddh — su 17 Keç illustrates यथा परि
त्वाप्ते पुर वयमिति चि पर्यपि करोति See Kauç 2 10 — su 26
अपि पृष्ठतो नावसेत — su 29 30 शाखायनीये (C 1 साख्यायनीये
cf Lü dner Das Kausitaki Brahmar a p ix) ब्राह्मणे उक्त द्वे पौर्ण
मास्या द्वे अमावास्या इति पाणमास्या प्रतिपदिति अमावास्याया प्रति-
पदिति पूर्वा उपोष्या उत्तरा याज्या Cf Kauç Br 3 1 — su 31
तिथिभेदे मुख्यपौर्णमासीभेदे वा पूर्वा सा उपोष्या । उपवास करोति —

Kandika 2

Introductory सायप्रातर्होमैस्वदेवपिण्डपितृयज्ञादि (!) उच्यते ऽप्रां
कार्याणि — su 17 (note 10) Keç also reads ऊर्णं अद् — su 18
(note 12) भूपत इति ब्रह्मवरण । तथा च गोभिलब्राह्मण (!) प्रत्यक्ष वा
दर्भमद्य वा आसन वा उदकमण्डलु वा ब्रह्मस्थापने वा कुर्यात् —

Kandika 3

su 1 (note 9) Keç like Daudā places the matter of this sūtra
at the end of the preceding kandika युनज्जि स्तेष्वभि पचभिरि-
धमुपसमादधाति । द्वितीया कण्डिका — su 2 (note 11) जग्मा-
यनमुदपाच कात्यायनमुपसाध — su 4 (note 9) जीवा स्तेति सूक्तैः
चिराधामति सत्य बृहदिति नवभि शतित्वेत्युचा उदायुवेति द्वाभ्या
उत्तिष्ठति (cf Kauç 24 31) —

Kandika 4

su 9 (note 9) उदेनमुत्तर नयेति विभिर्चर्चिभि (!) प्रजापते न त्वदिति
(vi 80 3) च चतस्रश्चर्वाहुतोर्जुहोति (cf Kauç 5 9) । त्वामप्र इत्युचा
(xix 59 1) चतस्र आज्याहुतोर्जुहोति —

Kandika 5

su 13 स्वाहिष्टेभ्य इत्येवमादिभिरिकादशभि सर्वप्रायश्चित्तीयाधु
होति यन्मे स्तुन्न पुनर्मैत्विद्रियमिति च द्वाभ्यामृग्भ्या Cf also the be-
ginning of the next kapdikā —

Kandika 6

su 10 (note 1) Keç reads *निसित — su 16 (note 13)
यगन्त्य स्वरिति पर्यायद्वयेन, cf Ath Paddh ibid — su 17 (note 5)

Kec as the text पत्न्याजली — su 27 तस्मान्नादचिण हवि शब्दे नाज्यतन्त्र पाकतन्त्र चोच्यते कर्ममात्रमभिवचनादचिण न कुर्यात् पाकतन्त्रे पूणपात्र माणक सेतिकाप्रखट्टोणाढकादि । पूणपात्र यज्ञमान शतयपेच शक्त्या वा दचिणा दवान्नातिशक्तिर्विधीयते इत्युक्त नवमे । आज्यतन्त्रे धेनु — su 26 fig Kec introduces the passage with तथा च ब्राह्मण — su 30 आज्यतन्त्रे पाकतन्त्रे दर्शपूणमासधर्मा भवन्ति पूवतन्त्र च उत्तरतन्त्र च सर्वेषु पाकतन्त्रेषु सर्वमार्थवर्ण कर्म पाकयज्ञशब्देनोच्यते — su 34 (note 2) अद्यापि गोपयब्राह्मणपठितौ प्रोक्ता भवत — su 34 note 6) Kec also reads देवतेति — su 37 त्वमपे व्रतपात्रमि तृच सूक्त कामस्तदय इति पञ्च सूक्त एते चारणवेद्याना पद्यन्ते तस्मिन्नेव तन्त्रे आज्य जुहोति शान्तसमिधो वा आदधाति मृत्योर्विकल्प । दर्शपूणमासव्यतिक्रमे प्रार्थयित्त । सर्वत्र क्रमव्यतिक्रमे सर्वप्रायश्चित्तीयाहोमाजुहोति तस्मिन्नेव तन्त्रे अन्यस्मिन्तन्त्रे (?) वा तन्त्रमध्ये सवे होमा इति भद्रमतम् — The sixth kandika winds up with the following additional statement अथ सर्वाद्या परिभाषा विधिकर्माद्या अविधि कर्माद्या उच्छ्रयकर्माद्या उच्यन्ते । मेधाजननादि पिण्डपितृयज्ञान्त याव द्विधिकर्माणि । मधुपर्कादि इन्द्रमहान्त यावदविधिकर्माणि । पाकयज्ञविधिकर्म सूक्तेन विनियोग कृत्वा पद्यादृष्टा विनियोगस्तान्युच्छ्रयकर्माणि । अविधानि कर्माणि । उपदधातीत्यनादेशे आज्य समित् पुरोडाश पय उदीदन पायस पशु ब्रीहि यव तिल धाना करम्भ शङ्कुच्छ एतानि त्रयोदश हवी पि जानीयात् । सर्वत्र इय पैठिनमिपरिभाषा सवच हविषा विकल्प । यत्र गणसक्च सर्वत्र सूक्ताना विकल्प यत्रौषधिगणसक्चीपधीना विकल्प । हविषा त्वा जृष्ट प्रोक्षामीति सर्वद्रव्येषु प्रोक्षण । सर्वत्र उत्पवन हविषामिति सुवा कौशिक आचार्यो मन्यते । अर्वाष्टिष्टाना परिभाषा पुनरुच्यन्ते सर्वकर्माद्या । आज्यतन्त्रादिर्वेदिकेषु कर्मसु सवच वृद्ध्यादम (cf J 1 O 5 vol xi p 36 line 11) । यत्र उदकेन प्रयोजन तत्र सवच शान्युदक कुर्यात् चतुर्भिर्गणैरेकेन वा गणेन । सूक्ता दियहणे सूक्त जानीयात् । सर्वत्र सुवहोमे नित्य तन्त्र हस्तहोमे विकल्पेन तन्त्र । आज्यतन्त्रे सर्वत्र धेनुर्दचिणा हविरुच्छिष्ट च अधिकरण च — Fleckenstein text the system an, as follows आज्यतन्त्र मुच्यते अव्ययस्य (अव्ययस्य १२ १) बर्हिर्लवन वेदि उत्तरवेदि अग्निप्रणयन अग्निप्रतिष्ठापन व्रतयहण पवित्रकरण पवित्रेतिधप्रोक्षण इधोपसमाधान बर्हि प्रोक्षण ब्रह्मामन ब्रह्मस्थापन स्तरण स्तोत्रप्रोक्षण आत्मासन उदपाचस्थापन आज्यसंस्कार सुवयहण यहयहण पुरस्तादोमा

आन्तर्भागौ अभ्यातानान्त पर्वतन्त्र । अथ उत्तरतन्त्रमुच्यते अभ्यातानादि-
पार्वणहोम समृद्धिहोमा स्विष्टकृद्धोम सर्वप्रायश्चित्तीयहोमा स्कन्धहोम
पुनर्मैत्रिन्द्रियहोम स्कन्धास्तुतिहोमौ सस्वितहोमा चतुर्गृहोतहोम वर्हि-
होम सप्तावहोम विष्णुकर्मा व्रतचिसर्जन दक्षिणादान ब्रह्मोत्थापन
यस्मात्कोशादित्येतद् (via 72 1) उत्तरतन्त्र । उत्तरतन्त्र समाप्त —

Kandika 7

Introduct ry परिभाषायाख्यायान क्रियते — su 9 यथा
पिङ्गलोभिराज्ञावयति । घट वा काष्ठपात्र वा — su 11 दूराद्दे-
शाद्दृष्टमभारा आहर्तव्या — su 13 नित्यनैमित्तिककाम्यानां कर्मणा
प्रयोग । अरण्य शान्तिकल्पे उक्त । यत्र ग्रामशब्दो न श्रूयते तच्चारण्या (!) —
su 14 (note 1) Keç also reads 'पेषमाणा' — su 14 सर्वहो-
मकर्म समाप्यते ततो ऽवभृथ कुर्यात् । सर्वत्र पुनवनादियु सस्कारेषु गृहे
प्रयोग नावभृथ इति इदं भाष्यमत — su 15 आग्नादिषु सर्वत्र सप्ता-
ताभिमन्त्रण भवति — su 16 सर्वे पदार्था अभिमन्त्र्य कर्तव्या —
su 17 त पुरुष अग्ने कृत्वा गृहे प्रविश्य ततो मन्त्रीदक्षौ प्रयच्छति (Kauç 7 7) ।
यथा उतामुतासु शिवास्त इत्यभ्याख्याताय प्रयच्छति (Kauç 46 1) मन्त्रेण —
su 19 यत्र वासित वध्नाति तत्र सर्वत्र चयोदस्नादि भवति । यथा युग्म-
कृष्णल वासित वध्नाति (Kauç 11 19, 20 20) — su 20 मणि वज्रा
तद्दधिमधु आश्रयति — su 21 अन्वारन्ध्रे यजमाने च कर्तव्या ।
अभिमन्त्रण । यजमान उत्तरतो भूत्वा दर्भैरन्वारभते — su 24 समर्थ
वृषभघ्नम् — su 26 यत्र आज्ञावन अवसेचन च तत्र आचमन च
भवति — su 28 समित्पुरोडाशचरुग्रीहियवतिष्ठादीन्यभ्याधेयादीनि (!)
यजमान धूम भक्षयति — su 29 कर्मममाप्तां शुचिना कर्मप्रयोग
नित्यनैमित्तिककाम्यानि कर्माणि स्नान कृत्वा प्रयुञ्जीत —

Kandika 8

su 1 सर्वकर्मार्था परिभाषा । अथ निशाकर्मपरिभाषा उच्यन्ते ।
येषु निशाकर्मसु तत्र तेषु अथ धर्म । केचित्ज्ञातो ऽहतवसन प्रयुक्ते
इति सर्वार्था परिभाषा मन्वन्ते — su 2 अथ स्वस्त्ययनपरिभाषा
उच्यन्ते । स्वस्त्ययनेषु चेज्याना दिश्वान्वलोन्हरति प्रतिदिशमुपतिष्ठते । ये
ऽस्या स्वेति सूक्तेन (iu 26) प्रतिदिश प्रत्यृच बलिहरण करोति । प्राची
दिगिति (iii. 27) प्रतिदिशमुपतिष्ठते । यथा उत्तमेन सारूपवत्सस्य इद्राय

त्रिर्जुहोति (Kauç 50 14) तत्र हविर्वह्निष्टेन बलिहरणं कुर्यात् । समाप्ता
 स्वस्थयनपरिभाषा — su 5 पुनः सर्वार्था परिभाषा उच्यते । सर्वत्राधि-
 करणं कर्तुं दक्षिणा । हविर्वह्निष्ट आज्यधानी उद्रपात्रं चर्मं मण्डपदर्भसमि-
 धं शान्त्युदकभाजनं सुक्सुवादीनि देयानि । नित्येषु नाधिकरणमस्ति
 परद्रव्येषु नाधिकरणमस्ति यथा नापितस्य चुर (cf Kauç 31 1fg) —
 su 6 प्रोक्षणाचमनपर्युचणादि चि कर्तव्य — su 8 सर्वत्र शान्ति-
 केषु शान्तं सभारं दर्भसमिदादि । अभिचारे रौद्र आङ्गिरस सभारं cf
 Kauç 47 ? — su 9 सुक्सुवससमिधं काष्ठादि मणिद्रव्यकाष्ठा कर्त-
 व्यानि (?) । प्रतीकं च द्रव्यं च । यथा कथं मह इति मादानकगृत् जीराद-
 नमश्नाति । चमसे सङ्कपवत्माया दुग्धे (Kauç 17 1 and 2) चमसो
 ऽपि मादानक एव । कथं मह इति उत्तरमपि अनेन सूक्तं नमः कुर्यात् —
 su 10 विषये (?) यथान्तरः । मन्त्रद्रव्यसंश्लेषे सनिधानं गृहीतव्यं (?) यथा
 लोमानि हस्तिरोमाणि यथा विद्या शरस्येति प्रमेहणं वध्नाति (Kauç 30
 10) — su 2 उलूखलमुसलकाष्ठं । अन्यायं इधनार्थं काष्ठतत्त्वं करोति —
 su 1) अथ शान्त्युद्रा उच्यते । स्वमानवके प्रसिद्धं वधं कथ्यकुर्वन्
 प्रसिद्धं शिरीषो भोजपुरे वाटिकायां प्रसिद्धं सत्तयस्त्रिणकं प्रसिद्धं
 वरुणो वरुणक इति आनन्दपुरे प्रसिद्धं बङ्गिडो वाराणस्यां प्रसिद्धं
 कुडकं (?) मालवके गङ्गा हिमवति गन्धर्वलक्ष्मणैव प्रसिद्धं
 स्वन्दनं (?) हिमवति नर्मदायां प्रसिद्धं अरुणिका नर्मदातटे प्रसिद्धं
 अरुणयोक्तं अरुणस्तोत्रो भृगुकच्छे प्रसिद्धं तुल्युनीन्दुकी (Cod तुल्यु ती?)
 पूतदाक्षदेवदार्वचके प्रसिद्धं । समाप्ता शान्त्युद्रा — su 16
 अथ शान्त्युपधय (?) उच्यते । चित्ति (?) प्रसिद्धा प्राचींचित्तिं पूर्वणिपवणि
 तस्यां चीणि पचाणि भवन्ति । शमका नदपुरे विश्वामिषी (f r वै)
 वाण्यां समीपे ऽस्ति (Cod वाण्यां समीपो न्ति मवशां समीपिका सा
 न्यवाका (?) काकजघासदृशा तलाशा वेतसो वात्सक) आटडूपक
 (cf Kauç 39 6 note) सीसपात्रं (for शिशपा) प्रसिद्धा शास्त्रालि प्रसिद्ध
 सिपुनाकरी (for सिपुन अङ्कुरी?) आकृतिनोष्टं शेषमृत्तिका वल्मी
 कमृत्तिका एतां सर्वां शान्तिं ओषधयः शान्त्युदकादां प्रयोक्तव्या
 एतासां समुच्चयः । एतासामन्त्राभे यवप्रतिनिधि कार्यं इति पैठोर्नसि ।
 शान्त्याधिकृत्य (?) समाप्त — su 17 प्रमदोशीरश्लक्ष्म्युप-
 धानं (?) शकधूमा चरत (cf text note 9) उपधानं विद्यागन्धुकं (?)
 शकधूमं ब्राह्मणं । एतां जरन्त जीर्णां याह्या — su 18 यव
 सीसोनि तत्र एतानि सर्वाणि प्रत्येतव्यानि । नदीसीस नदीफेन —
 su 19 रसकर्मणि एते रसाः प्रत्येतव्या समुच्चयेन — su 20 हेः

also reads *पवाकस्मि*, and glosses it by इन्द्रयवः । . . . प्रियङ्गुः कागु
 शिका (cf. Pet Lex sub कङ्कु and कङ्कुनी) .. — su. 21. यद्वहणं प्रतीक-
 यद्वहणं यद्वहणमनुयद्वहणं तावदनुवर्तते यावत्प्रतीकयद्वहणं द्वितीय — su 22
 अनुपङ्ग (Cod *सम) यद्यर्थं सर्वेषु कर्तव्यः । यथा विद्या शरस्य पितर
 पत्न्यश्च शतवृष्णमिति (1 3. 1; cf Kāuṣ 25 10) वैदिकं । लौकिकमिति
 भवति कृत्याम ककतमवसृजामीति (1 Kāuṣ. 76 3, 6) । अनुषंग पुनश्च-
 क्तमित्यर्थः — su. 24 fg Keç introduces with अथ चतुर्गणीमहा-
 शान्त्या गण्यः पद्यन्ते — su. 25. . . . अरायस्यणमिति तिस्रः
 (1 18 2-5) .. —

Kandikā 9.

su 1 . ये अपय इति सप्त ब्रह्म अज्ञानमित्येका (!) अपेक्षन्व
 (1v 23 1) इति सप्त भुगारसूक्तानि यहीतव्यानि; cf. text p. III, note 3 —
 su 2 Keç presents the matter of this sūtra as follows प्रथमे द्वे
 उत्तम वर्जयित्वा श च नो मयश्च न इत्येका पुनर्मैत्रिन्द्रियमित्येका
 श्चिवा न इत्येका श नो वातो वातु इत्येका शेषाणि सूक्तानि । अनेन शा-
 न्तिगणेन शान्त्युदकं कुर्यात्. — su. 3 यच्च शान्त्युदकं क्रियते तच्च पृथिव्यै
 श्रोत्रायेति त्रिभिर्बुधैः शान्त्युदकं शान्त्युदकमध्ये प्रक्षिपेत् । अनेनैव कार-
 यिता प्रोक्षणाचमनादीनि प्रवृत्तं करोति — su. 4 एष शतातीथो
 गण । यच्च शतातीथेन प्रयोजनं तत्राय सर्वेषु प्रयोज्य इति । यथा
 शतातीथेन तिलाज्जुहीति — su 6. शान्त्युत्तानि । इह शान्त्युदके
 सर्वेषां सूक्तानां समुच्चयः अन्यच्च सर्वेषु यद्योक्तेन न्यायेन विकल्पः न
 सूक्तविकल्पः. — su 7 उभयतः शान्तिगणस्य प्रारम्भे समाप्ता च. . —
 su 8 fg Keç. introduces with अथ शान्त्युदकविधानमुच्यते. —
 su 8 (note 6) अवकरं विसर्जयति — su 9 (note 3, page 30)
 अनुष्ठात शान्त्युदकं करोति श नो देवीत्युवा सावित्री च अस्वयो यन्ति
 गणेन च शान्त्युदकं करोति लघुगणेन बृहद्गणेन वा चतुर्गणैर्वा (cf p 28,
 note 7) सावित्री श नो देवी । तच्च पृथिव्यै श्रोत्रायेति त्रिः प्रत्यासिचति
 शान्त्युदके शान्त्युदकं प्रक्षिपति — su 10 एते चतुर्गणेन बृहद्गणेनेकेन
 वा शान्त्युदकं कुर्यात् — Keç. finishes the adhyaya as follows:
 शान्त्युदककर्मपरिभाषा समाप्ता । नवमी कण्डिका । तच्च भद्रं लोकः ।

प्रमाणं पार्वणि चैव प्रकृतित्वात्परोचिते ।

परिभाषा च सर्वार्था प्रथमे ऽध्याये सहितान्विधी ॥

इति प्रथमो ऽध्यायः. —

Adhyaya II

Kāṇḍika 10

su 2 (note 2) सारिकाविह्वला वधाति सारिका कटारिका
 प्रसिद्धा — su 3 (note 3) कृशी भारदाम — su 4 ककम्बु ( )
 बृहद्वदरी — su 6 ये चिषता (1 1) इति सूक्तेन सीरोदन
 सपात्याभिमुख्य भवति पुरोडाश भवति रसाम्भवति ।
 रसमाशन सर्वत्र स्वे क्रतुमित्युक्ता (v 3) कर्तव्य Cf Kauç 21 91 — su 7
 ये चिषता इति (1 1) सूक्तेन उपनयनानन्तर द्वादशरात्रम् ब्रह्मे
 यमेकत्र कृत्वाभिमुख्य उपाध्यायाद्य इति — su 8 सुप्तस्योपाध्या
 यस्य कणमभुमन्त्रयते ब्रह्मचारी — su 9 यदायदा उपाध्यायगृह
 याति तदायदा जयति ब्रह्मचारी — su 15 उपाध्यायाद्य — u 16
 मुक्तपुष्पहरितपुष्पे इति श्वपुष्पिका अश्वपुष्पिका प्रसिद्धे — su 17
 मन्त्रक वचस्तामो मेधाकामश्च प्रथमप्रवदस्य — su 19 अह वद्रे
 भिरिति मुक्तपुष्पेत्यादि पक्ष कर्माणि आयुष्कामोऽपि करोति वायशतिक
 कर्मेति वचनात् — su 23 आदित्यमुपतिष्ठते मेधाकाम —
 su 24 निद्रा त्यक्त्वा मुखप्रक्षालन वचस्तामोऽपि करोति ।
 मेधाकर्माणि समाप्तानि —

Kāṇḍika 11

su 1 पौर्णमास्या निर्वृत्तिकर्म (h uç 18 1fg) कृत्वा सकृच्छ्रो भूते
 सापद कुर्वते — su 3 ब्रह्मचारिगृहात् तृणान्याहधाति —
 su 4 (note 4) आरक्ष्यपिपीलिकादिद्वे — su 5 सगृह्य स्थाप्या
 कृत्वा यामे आगत्य स्थाप्या सकृच्छ्रोति — su 6 (e d) समा
 प्तानि ब्रह्मचारिसापदानि शिष्यसपत्तिर्भवति — su 7 पूर्वेषु
 निर्वृत्तिकर्म कृत्वा (Kauç 12 1fg) यामसापदानामधिकार — su 10
 (v d) समाप्तानि यामसापदानि यामकामो यदा भवति तदा याम
 सापद कुर्वते — su 13 16 ये चिषता इति सूक्तेन पृथिमन्यो जि
 ह्वाया उत्साद्यमघो (परिस्तरणमन्विह ( ) हृदय दूरिश् ( ) उपनह्य etc —
 su 18 पृथिमन्य मैश्रधान्य च दधिभुमिश्च कृत्वा अश्नाति । समाप्त
 पृथिमन्य — u 19 युग्मकृष्णल सुवर्णमणि — su 20 साह
 पवत्ते ओदने (Cod तुदने) पुरुषाकृतिमालिख्य —

Kandika 19

sū 1 (note 9) मादानककाष्ठशृतम् — su 4 Keç gives the मन्थान्तानि (sc कर्माणि) in full repeating the proceedings described in Kauç 10 4 6, 11 1² 18 — su 5 सामनस्याधिकार आ वर्चस्विभ्य कर्मभ्यो यावत् आतपुचस्य सामनस्य क्रियते यावज्जीव सजाताना समो वाणा सामनस्य भवति — su 6 उदकुक्ष सपातवन्त कृत्वा ग्रामपात्रे भ्रामयित्वा — su 8 h c also reads शुक्त्यानि scs rat t n c d, and gl sees आस्त्रेण रसेन सिक्तानि मासानि — sū 9 सहृदयमिति etc (see su 5) भक्त सपात्याभिमन्याशयति सुरा प्रयच्छति पुह्विभ्य चैवर्णिकेभ्य प्रपोदक प्रयच्छति । सामनस्यानि समाधानानि — sū 10 अथ वर्चस्वविधि वक्ष्याम । ये विषयज्ञा इति मृत्तेन श्रीदुम्बरम-मिध आदधाति । सर्वत्र वर्चस्वामी ऽनुवर्तते आ राजकर्मभ्यो यावत् (Kauç 14 1) — sū 12 अथ कुमारीवर्चस्वमुच्यते । कुमारी रूपवती वर्चस्विनी भर्तृगृहे प्रधाना भवति — su 16 (note 16) वैष्णवगूढानु-लोमजा —

Kandika 19

sūs 1 2 हस्तिवर्चसमिति हस्तिदन्त दृष्ट्वा उपतिष्ठते । हस्तिद-न्तमणि वध्नाति — su 3 हस्तिनीमानि लाघाहिरयेन वेष्टयित्वा वध्नाति — su 4 (note 6) The emendation of the word कृष्ण in the text to वृष्णि, as suggested in the note is rendered certain by Keçava's gloss सूक्ताभ्या मेघनाभिरोममणि लाघाहिरयेन वेष्ट-यित्वा वध्नाति — sū 6 आतकादिसप्तमर्माणि स्थालीपाकेन दत्त्वा — su 7 इदं कर्म चविद्यादीनां च्छात्राण्यस्य — su 11 चन्दनादिगन्धानासाद्य तस्मिन्मध्ये आकाशोदक प्रक्षिप्य चतुरङ्ग-स्त्रेण दर्भतृणेनालोढ्य — su 19 यस्ये गन्ध इति विभि राक्षा समासभते —

Kandika II

Keç has the following introduction अथ राजकर्माण्युच्यन्ते । सा ग्रामिकाणां कर्मणां तन्त्रं वक्ष्याम । अथत्यस्य वधकस्य वा अरण्योरप्री (!) मन्यति इन्द्रो मन्वत्वित्यूचा (viii 8 1) मथ्यमानमनुमन्त्रयते । पूतिरज्जु-रित्यधर्चेनाविपतनस्त्राणि (viii 8 2^a) रज्जु निदधाति । धूम परादृश्येत्तधर्चेन (viii 8. 2^c in a modified form) धूममनुमन्त्रयते । अग्नि परादृश्येत्तधर्चेन

(su 9 2^e in a modified form) जातमयिमनुमज्जयते । एष सेनापि ।
 अय्यसस्य (Cod अय्यसस्य, xix 6-1) बहिर्लवनादि समान सेनापि-
 णयन ग्रहण पचगृहीतमाज्य । अभ्यातानान् कृत्वा लोहिताद्यत्यस्य शाखा
 रोपयति उत्तरत । तत प्रधानकर्म कुर्यात् । तत उत्तरतत्रे विशेष ।
 सनतिहोमात् कृत्वा इमे अयतु स्वाह्वेभ्य (cf Kauç 16 1^e) इत्येतेन मन्त्रे-
 णाज्य जुहोति । ततो बधककाष्ठप्रज्वालिते ऽग्नी वामेन हस्तेन दक्षिण जुहोति
 (cf Kauç 47 3) पराभिजयन्ता (1) दुराहामोथ्य (cf Kauç 16 19) अग्नीं
 स्वाह्वेति । तत शाखाया दक्षिणत प्रचिपति नोललोहितेनामूनिनि मन्त्रेण
 स्विष्टकृदाद्युत्तरतन्त । एतत्सायामिक तन्त । सायामिकेषु सर्वेषु उर्ध्वम-
 न्नाणा प्रयोग तन्त्रमध्ये ये प्रधानमन्त्रास्ते उर्ध्वमवन्ति — su 1 शची
 हस्तिचासनाना कर्मणा विधि वक्ष्याम — su 2 त हस्ति(ज) सम्प्रति
 प्रतिमुख रथमावर्तयति — su 6 ये विपन्ना इति सूक्तेन विमुक्तान-
 भिमञ्च यत्र हस्तिनस्तथाभिमुखी याति । समाप्तानि हस्तिचासनानि —
 su 7 जयकमाण्यनुवर्तन्ते आ राष्ट्रप्रवेशकर्मभ्यो यावत् — su 8
 रथसमाधानस्थाने धनुरिध्म(1) आदधाति धनु समिध आदधाति —
 su 9 शरधोपसमाधान शरसमिध प्रदेष्टनाचीरादधाति —
 su 11 विजयकर्माणि सायामिकाणि सप्ताप्तानि सयामे अपुथ्य-
 माने जयो भवति । एभिः कर्मभिः दृष्टमाचत शश्व पसायन्ते —
 su 1⁷ इषुनिवारणानि कर्माण्युच्यन्ते अनेन कर्मणा पुष्यशरीरे
 हव्यो न पतन्ति पार्श्वतो गच्छन्ति — su 14 सर्वशस्त्रनिवारणाना
 कर्मणा विधि वक्ष्याम — su 15 जुहोति सेनाग्नी — su 16
 आरे ऽसाविति सूक्तेन शत्रु दृष्टा जपति — su 17 अथ मोहनकर्मणा
 विधि वक्ष्याम मरुसेनामोहनादि — su 18 ओदनेन फलीकरण
 पिण्डोक्त्य — su 19 ओदनेन सह क्षणिका पिण्डोक्त्य —
 su 20 शर्करा सूर्ये कृत्वा निप्युमाति — su 21 अष्टादेवताच
 हतव्य (Cod अथा⁹ here, and everywhere else throughout this passage)
 आज्यभागान् कृत्वाभिर्न शत्रुनभिर्नो दूत इति सूक्ताभ्या (cf su 17) चरु
 जुहुयात् । निर्वापे प्रोक्षणे बहिर्होमे विशेष । अष्टाये (त्वा) जुष्ट निर्वापा
 मि । अष्टाये त्वा जुष्ट प्रोक्षामि अष्टा गच्छतु हविः — sus 22 23
 उद्देगकरकर्म उच्यते अजा सितपदा (1) शत्रुसेना प्रति विसर्जयति ।
 श्वेतेन पादेन अजा वा अविर्वा एणी वा । इत्युद्देगकर समाप्त .
 समाप्तानि परस्परौद्देगकरणानि मोहनस्तथ्यनमित्यर्थ — su 24 पुन
 र्यजकर्मोच्यते — su 25 स्वसेनारक्षणार्थं कर्मोच्यते स्वसेना प्रति-
 दिशमुपतिष्ठते — su 26 अथ स्वसेनाया उत्साहकरण वक्ष्याम —

su 27 सेनयोर्मध्ये स्थितो जपति निरीक्षमाण — su 28 परसेनाया
प्रक्षिपति उच्छ्वसन् कुड — su 30 अथ जयपराजयविज्ञा
नमुच्यते। शरतृणानि आङ्गिरसेनादीपयति आङ्गिरसो ऽपि
चाण्डालापि स्तनिकापि — su 31 सेनयोर्मध्ये कृत्वा घान् धूमो
ऽवतनोति ते जयन्ति यत्र धूमो गच्छति तत्र न जय —

Kandika 15

su 1 अथ सायामिक विधिं वक्ष्याम जयकर्माद्युच्यते। सूक्ता
भ्यामाद्यन्त्या पात्र्या विवृति नोमयपरिचये ऽपि प्रज्वाल्य हस्तिपृष्ठे शत्रु-
भिमुखो गच्छन्नाञ्च जुहोति पुण्यशिरसि तत्पात्रं प्रक्षिपति भूम्या —
su 4 धृति मृतस्य पुण्यस्थेधमपसमाधाथ उपरि चक्रं धारयित्वा दो
घटपट्टेन मुच्यते — su 5 युद्धं योजयेत् — su 7 वैश्याय
मयामविधिं वक्ष्याम — su 8 सेनापतिजयकर्म दृष्टव्यम्
कजयकम् — su 9 स्वसेनाजयपराजयपुण्यवधशङ्काया विज्ञा-
नमुच्यते। उदपाचमभिमञ्च्य ततो दोहो योऽरारो ध्वजयेद्भ्राजा —
su 10 यत्र पश्येत्तत्र युध्यते योधयेत् — su 11 अथ नवरथे
घटिते सङ्कार उच्यते — su 12 अघारोऽप्यविधानमुच्यते ब्रह्म जज्ञा-
नमनाप्नोति (१६) — su 13 अथ सायामिकविधानमुच्यते एका
आत्मनेना रज्जुर्द्वितीया मध्ये मृत्यु तृतीया रज्जु परसेना। एव सकल्पः।
तत आङ्गारेषु निधाय इत्येते यस्त उपरि मृत्युर्गच्छति तस्य सेनाया जयो
भवति — su 18 आरोग्यविज्ञानकर्म जयविजयपराजयविज्ञा
नकर्म। एकरज्जुमुख्यमध्यमाधरविज्ञानकर्म। एतानि चोष्टि कर्माणि
भवन्ति। इयोका शरमया वा वीरिणमया वा कर्तव्या —

Kandika 16

su 1 अथ चास्य परसेनाविद्वेषणमुच्यते — su 3 सोमाङ्कुर
मणिं वध्नाति — su 4 राजा त्रि कटकं धामयति — su 6
जयकाम इदं कर्म कुर्यात्। जयकर्माणि अनुवर्तन्ते अस्तिन्वस्ति
राष्ट्रावगमनं यावत् (su 27) — su 7 fg अभयकर्म उच्यते —
su 9 अभयं वावापृथिवी इति सूक्तेन (१४ 40) सप्तक्षपीन्वज्रते प्रति
दिश सेनाया प्रतिदिश सेनाया उपतिष्ठते वा। श्वेनो ऽपि गायवेति
सूक्तेन (१४ 48) सप्तक्षपीन्वज्रते उपतिष्ठते वा सेनाया प्रतिदिश —
su 9 fg उत्तमप्रिमन्यनमादौ इन्द्रो मन्वत्वित्यादि अपि मन्वति —
su 14 अथ सप्तक्षपीन्वज्रकर्म उच्यते। अरस्ते न ग्राममध्ये कुर्यात्।

(वधक) कृमिमालक (आह) तिर्षिसमिध — su 16 (note 1a)
 भागानि ज्वालानि (1) सेनाक्रमेषु वपति — su 17 सेना
 क्रमेषु वपति — su 18 (note 2) स्वाहैभ्य इत्वमिचेभ्य — su 21
 आवत्तानि (1) जयकमाण्युच्यन्ते । ये बाहव इत्यनुवाक शुद्धकाले जपति
 कर्ता — su 2 संवत् पाशेषु आश्वत्थेषु कूटेषु भाद्रपदेषु जालेषु वा
 धकदण्डेषु वज्ररूपेषु पात्रेषु चाङ्गिडालङ्कारेषु कुडानुमन्त्रेण कुर्यात् —
 su 24 चिपन्थीनि लोहमयानि वज्ररूपाणि लाहमयानि श्रवद्विह
 पाणि पृषदाज्येन सपात्याभिमन्त्र्य निवपति — su 25 ये बाहव
 (x ४ 1) इत्यनुवाकेन श्रितपदी आश्व पृषदाज्येन सपात्याभिमन्त्र्य राज्ञो
 Cod राज्ञा राज्ञा) दण्डे वध्नाति — su 26 द्वितीया श्रिति
 पदी शत्रुसेना प्रचिपति । श्रितपदोद्वयोरररखे कर्म — su 7
 अथावश्य राष्ट्रप्रवेशकर्मविधि वक्ष्याम । स्वराष्ट्रे (यो निष्कान्त
 शत्रुणा पुन प्रवेशमिच्छति तस्येदं कर्म — su 28 आनुमुष्का !)
 लूना ब्रीहय पुनवत्यिता हिनानि कायानि (for सखानि?) पुनवत्यि
 तानि सवस्थामर्दिताया भूमौ पादानिष्कान्तो ( ) राजा तदा इदं करो
 ति — su 30 सेनाकार ( ) पुरोडाश — su 31 ततो लोष्टेन
 पूरयेत् शीरीद्वेन स्वालोपाक राजानमाश्रयति —

Kand kA 17

su 1 अथ सद्य अभियेककमोच्यते (cf the term महाभियेक below
 in connection with sutras 11 fg) माण्डलिकस्य सामन्तस्य पुत्रराजस्य
 सेनापतेरन्यस्य कस्य चिदभियेक । शत्रुमुदक करोति महानया उदकेन
 च पुष्कराणामुदकं देववृक्षमुदकं दिव्यमुदकं च । उदकानां विकल्पं समु
 च्योक्ता — su 2 (note 5) दक्षिणतो वेद्या — su 3
 (note 7) खट्वाया आर्यम कर्म आसीद्य तत्र राजानमारोहयति —
 su 4 उदपाचमुभावप्यासिचति ( ) — su 11 (note 11) राजा
 ब्रूते — su 7 (note 13) ब्रह्मा ब्रूयात् — su 10 hec adds
 the following statement अभियेकादनन्तरं धृतावेचनमारात्रिक (cf
 Ath Paric 6 and 7) राजकर्मणि पिष्टराज्यादीनि कर्माणि (cf Ath
 Paric 5) प्रत्यहं कर्तव्यानि — su 11 महाभियेकविधि
 वक्ष्याम स सार्वभौमस्य भवति — su 16 राजकीयो महाशूद्र
 पचालनं ददाति — su 17 राजा द्यूतक्रीडां करोति — su 18
 वैद्य राजानमुपतिष्ठते उत्सृज्यायुष्मन्निति मन्त्रेण — su 19 ततो

राजा व्रूते — su 21 राजानमाश्रयति — su 25 राजान-
माश्रयति — su 26 स्त्रीणां गृहे याति — su 27 तत्र मधुपर्को
देयः । महाभिषेकः समाप्तः । अतो भूषभृतिराजकर्मधिकारः । घृतावे-
क्षण (1th Paric 6) पुरोहितकर्म (Ath Paric 3) आराचिक (Ath
Paric 7) नक्षत्रपूजा ग्रहपूजादिकं कर्तव्यं — su 30 शूद्रेण
आहुता समिध आदधाति — su 34 अथ वाचयेदिति विकल्प
मन्यन्ते आचार्या — Keç adds here समाप्तानि राजकर्माणि । तत्र
श्लोकः । मेधासापदकर्माणि सामनस्य च वर्षसापद क्रमाच्च राजकर्माणि
द्वितीये ऽध्याये महर्षिणा —

Adhyāya III

Kandika 18

su 1 अथ निर्धृतिकर्मणां विधिं वक्ष्यामः । आ पुष्टिकर्मभ्यो यावत्
(su 19) — su 11 प्रदक्षिणं भूत्वा निर्धृतदिशमभिमुखो भूत्वा
ये विपश्ना इति सूक्तेनाथ सकृज्जुहोति — su 12 अपो हवीपानर्हो
जुहोति — su 14 धानां शकरामित्रान्सकृज्जुहोति ( ) — su 15
सह पिष्टकेन तृतीयामाहुतिं जुहोति — su 16 काकजहाया लो
हकटकं बद्ध्वा कटके पुरोडाशं बध्नाति तथा निर्धृत्यभिमुखो भूत्वा प्र
पतेत् इत्युक्त्वा काकं विसर्जयति — su 17 नील वस्त्रमधो परिधत्ते
रक्तवर्णमुपरि आच्छाद्य शुक्लवस्त्रोष्णीपं कृत्वा या मा लक्ष्मीरित्युक्त्वा
लोहखण्डेन (Cod १५६८) सह उष्णीपमुदके प्रक्षिपति — su 18
एकशतं लक्ष्म (!) इत्युक्त्वा रक्तवस्त्रं लोहखण्डेन सहस्रं क्षिपति । एता एना
इत्युक्त्वा नील वस्त्रं लोहखण्डेन सहस्रं क्षिपति गृहे आगच्छति । ततः
कर्माणि कुर्यात्पौष्टिकानि सापदानि च । समाप्तानि निर्धृतिकर्माणि —
su 19 पूर्वस्य चित्राकर्मादीनि पौष्टिकानि तान्युच्यन्त आ भिषज्येभ्यः कर्मभ्यो
यावत् (Ka = 25 1 fg) । एतत्कर्म चैत्र्या पौर्णमास्यां कुर्यात् । अथवा
चित्रानवमे कुर्यात् । निर्धृत्यैत्रीकर्म — su 22 धरन्मुमुक्षुर्नाश्रान्तिं न
हस्तेन — su 26 Keç. describes the सन्धानानि कर्माणि by the rites
detailed at 11 11 fg — su 27 अध्वानं गच्छता पुष्टिकर्माण्युच्यन्ते —
sus 28 29 यदा गच्छति तदा एतत्कर्म । यदा यामं गच्छति तदा एतत्कर्म
कुर्यात् । समाप्तं प्रस्थानकर्म — sus 30 31 यद्यर्थं याचते तदा द्रव्यकाम
एतत्कर्म कुर्यात् । अथवा निष्कामो ऽपि करोति — sus 32 34 अथ
समुद्रकर्म सर्वफलकर्म व्याख्यास्यामः । अध्यातानान्तं कृत्वा ततश्चत्वार
पूला पलाशसमिन्धनं चत्वारो दर्भपूनका व्यतिपद्मेन जुहोति । एक

समिद्धारक द्वितीय तस्योपरि दर्भमारक । पुनरपि तथैव च चट्टी उपर्यु
परि कृत्वा ततो ब्रह्मजज्ञानेन सहस्रधारेणान्य जुहोति — ३०३ ३७ ३८
सात्तिकस्यापि प्रथयन । अथवा सत्तस्थाने (Cod शत्रु^०) एतत्कर्म करोति
धनधान्यपुत्रलक्ष्मीयशोमेधाधर्मकाम । आयुर्वलप्रजासपद्मानकृपादि ..
सपद्यते समुद्र इत्याचरते कर्मेति वचनात् —

Kandika 19

३०३ १ २ अथ गवा रोगेषु गवा पुष्टिमजननेषु शान्तिरुच्यते ।
बहुदुग्धा गावो भवन्ति ज्वरगण्डमासादिरोगे एतत्कर्म गर्भग्रहणार्थमे
तत्कर्म भवति — ३० ३ तडागमवस्थ ततो गा पाययति । समा
प्तानि गवा पुष्टिकर्माणि — ३० ४ सर्वाद्यानि पुष्टिकर्माण्युच्यन्ते । द्वाभ्या
महानदीभ्यामुदकमाहृत्य सर्वत उपसिध्य — ३० ७ अथ लक्ष्मीकर्म
व्याख्यास्याम । यस्य गृहे लक्ष्मी नास्ति तस्य गृहात् — ३० ८
श्रीमतो गृहान्नोत्पन्नामाहाय — ३० ९ अथ समुद्रे इदं कर्म क्रियते
पुष्टिकर्म । अलक्ष्मीविनाशकर्मण्युच्यन्ते । शपेटमालित्यासु निविध्य
तत्रापि प्रणीय । शिरभेकेति सूक्तेन भक्त सपात्याभिमन्त्र्याग्राति पुष्ट्यर्थी —
३० १० (note 14) कडितयवाना — ३० १४ गोष्ठकर्मणा विधि
वक्ष्याम — ३० १९ गोवाटे पासुकूटं कृत्वा अर्धं दक्षिणेन निक्षिपति —
३० २० चतुर्थे उत्थाय अग्राति — ३० २१ २३ अथ सर्वकामम-
णिशान्तिरुच्यते (Cod सर्वकामा^०) पलाशमणिं विवासितं कृत्वा
सपात्याभिमन्त्र्य वध्नाति चयोदशादयस्त्रिंशो दधिमधुनि वासधित्वा
वध्नाति परिभाषावचनात् (K up. ७ १९) । पलाशादिचतुर्षु मणिषु सध-
ध्यते पुष्टिकाम । तिलकमणिं वरणमणिं खदिरपलाशमणिं
वध्नाति — ३० २६ तलाशमणिं वध्नाति — ३० २७ समाप्ता
गणिवन्धनशान्ति — ३० २८ अथ अष्टकाकर्म पुष्टिकामो वा नित्य
वा कुर्यात् । माघाष्टकाया पूर्वाह्ने घञोपवीती शालानिवेशनं समू-
हयति । उपवत्सहस्रकमशित्वा स्नातो ऽहृतवसन प्रयुङ्क्ते रात्रौ वशातनव
पाकयज्ञविधानं धानादीनां यपणं कृत्वा । तत आन्यभाशान् कृत्वा तत
पुरस्तादपि प्रतीचीं गा धारयन्ति । पश्चादपि प्राङ्मुख उपविश्य अन्वा
रब्धाय शान्त्युदकं करोति । प्रथमा ह व्युवास सेति सर्वेण सूक्तेन घृत
जुहोति । वि सूक्तावृत्ति । ततो मासहोमे प्रथमा ह व्युवास सेति सर्वेण
तिस्र पश्चादाहुतीर्जुहोति — ३० ३० तत प्रथमा ह व्युवास सेति
सूक्तेन सर्वेण स्थास्त्रीपाकं जुहोति Then follows a passage corre-
sponding to hav. 13S 1 fig —

Kandika 20

su 1 कृपिनिष्पत्तिकर्म वक्ष्याम । चेत्वे गत्वा — su 4 हालिको
 अन्याश्चतुरो वृषभान्यनक्ति षडङ्गव हनमिति वर्चनात् — su 5 हो
 हफालमभिमन्त्र्य हने प्रतिकर्षति — su 6 अपूपानभिमन्त्र्य हने
 फालमुखे ददाति । तत कर्ता एनेन कृषति — su 8 (note 9)
 हालिकाय — 9 तिस्र सोता प्राचोहालिक कृषति — sus 14.
 10 उदपात्रे निदधाति । तेनादकेन हल मधमनक्ति — su 16 19
 यत्र सीता सपातिता तस्मात्स्थानात् मृत्तिका पत्नी गृह्णाति हस्तेन । अतो
 अन्यो मनुष्य पृच्छति किमाहार्यो । तत पत्नी ब्रूते विंशति भूतिमिति —
 s 10 मृत्तिका निदधाति पत्नी — u 21 ततो लोहफाल घृते
 नाभ्यज्य तच्चैव चेत्वे निदधाति — c 27 सीताशिर सूत्रेषु —
 su 23 एकैकस्मा सीताया दक्षिणे चमसे रसान्प्रक्षिप्य मध्यमेषु विच्छेद
 निदधाति पुरोडासमुत्तरेषु निदधाति — su 24 चमसोपरि दभा-
 यास्निदधाति ततचमसान्पासुना प्रच्छादयति मृत्तिका ददाति तत्र । तत
 प्रभाते अवश्य तस्मिन् चेत्वे द्वितीये ऽहनि क्षयितव्य । एतत्सर्व एक कर्म ।
 कृपिभ्य निष्पत्तिकर्म समाप्त — su 24 अथ वृषभलाभकर्म उच्यते —
 su 25 आनङ्गुहसापद कर्म समाप्त —

Kandika 21

su 1 अथ स्फातिकरणकर्म उच्यते — sus 3 6 यदायदा भक्त
 राध्यते तदातदा अभिमन्त्रयते । यदा दीयते कडेन निष्पवने रधने
 परीक्षणे (°C ७ °पणे) दाने च सवचाभिमन्त्रण — su 7 स्थिरधान्यमन्त्रय
 भवति । समाप्तानि स्फातिकरणानि पुष्टिकमाख्येव वर्तन्ते — su 9
 सध्याकाले — su 9 यदा प्रथम होममिच्छति तदा इदं कर्म
 करोति — su 11 सूर्यस्य रश्मीनन्विति तिसृभिर्द्वादशनाम्न्या (1)
 वध्नाति । इह वत्सा नि वध्नीम इति पादेन वत्सा वध्नाति । अथ
 घास इति पादेन घास ददाति गोभ्यो वा वत्सेभ्यश्च (1) । समाप्ता गो
 शान्ति — su 1 वत्ससापदानि (Cod वत्स०) कर्माण्युच्यन्ते —
 su 13 सूत्रेण परिवेष्ट्य घृतेनाक्ता आदधाति — su 14 इषीका
 तिस्रो मधुना चिकसेन) प्रलिप्ता आदधाति — sus 15 16 ज्येष्ठेन
 पुत्रेण सह भागविधि वक्ष्याम । वत पुत्र इत्युक्ता गृहकारणकाला अभिमन्त्र्य
 ततो गृह कारयेत्पुष्टिकाम पुत्रो वा सापद करोति पिता वा करोति —
 su 17 आर्द्रपार्णि (1) भूत्वा शान्तशाखया च्च चपित्वा पुत्र पिता
 पुत्रभाग प्रयच्छति — sus 18 III प्राग्भागमपाकृत्य पुत्रस्य गृहे गोधन

वधाति । अग्निसमस्य कुरुते । पुत्रस्य भागं क्रियते — ६० III आपेया
अमावास्या भविष्यति तस्या पुत्राय धातारो ऽपि अग्नेन विधानेन भागं
कुर्वन्ति । समाप्त विभागकर्म — ६० 1-23 त्वे क्रतुमिच्छा सर्वत्र रस
प्राशन परिभाषा सर्वस्मिन्नथर्ववेदे रसकर्मसु पाकयज्ञविधानेन प्रजापतये
चरुं यपयित्वा । सुष्य वर्ष्मन्निति च्छा जुहोति पुष्टिकाम । अमावा
स्यायामसमिते रात्रौ वस्त्रोक्तं दमोनास्तोर्यं तत्र दीपं ददाति —

Kāndika 22

६० 1 पुनः पुष्टिकर्माख्युच्यते — ६० 1 (note 5) Keç.
also reads अष्टपिष्ट(सक्तु) — ६० 6 चेचकामस्य कर्म उच्यते । यत्र चेन
कामयते तस्मिन्नेवे हृदं कर्म कुर्यात् — ६० 7 सप्तयामलाभकर्म —
६० 10 अथ समुद्रकर्म उच्यते — ६० 10 (note 7) उदक्या — ६० 14
अथ समुद्रकर्म उच्यते । श्रवदेशे गत्वा गार्हपत्यदक्षिणाग्न्याहवनीयेषु
कर्म कुर्यात् । ततो गार्हपत्ये अभ्यातानान्तं कृत्वा समाप्ते चर्वं इति सारूप्य
वत्स गार्हपत्यमृतं गार्हपत्ये प्रथमं सपात्य ततो दक्षिणापितम् (Cod. *पि)
कृत्वा पूतीके स्तरण । ततः अभ्यातानान्तं कृत्वा तस्मैव सारूप्यवत्स सपा
तत आहवनीयभागस्तरण । ततस्त्वमेव सारूप्यवत्स सपात्यानेनैव सूत्रे
ततः पश्चात्सकृदभिमन्त्रणं कृत्वा ततो ऽद्याति । गार्हपत्यप्रभृति उत्तरं
कुर्यात् । आशनं गार्हपत्यदेशे करोति । उत्तरतन्त्रं । व्रतयहणादि करोति ।
दक्षिणाग्न्याहवनीयगार्हपत्येषु यथाक्रमं व्रतयहणादि । गार्हपत्यस्य
दर्भे स्तरण । दक्षिणापि पूतीके । आहवनीयस्य भाङ्गाभिः । समाप्त
समुद्रकर्म —

Kāndika 23

६० 1 अथ नवे गृहे अग्निशालाया गोशालाया वा यामे वा पुरे वा
अन्यत्राभितेपु वा कर्माणि पाषाणमध्ये वा काष्ठमध्ये वा तृणमध्ये वा
इष्टकामये वा सर्वत्र नवे वासिने हृदं कर्म — ६० 6 तूष्णीमादौ
वाग्यमनं कृतमिहैव स्तेति वाम्बिसर्यं — ६० 7 अपा रविका (?)
श्रीदुस्वरं दत्त्वा आज्यं जुहोति । धूमं नियच्छति । नेपं प्राप्नोयात् —
६० 9 दद्यादेषु विभागकर्मं वक्ष्याम — ६० 12 अथ चित्राकर्म चित्रानस्य
उच्यते । समाराण्यपातयति । वृक्षशायी । उदकं । करस्वकं । श्रीदुस्व-
रश्चकन । ताम्रकुरिका — ६० 14 वत्सकर्णं क्षिपति — ६० 15
कर्णलोहितं (emend कर्माभ्यां in Darila's comment to कर्णाभ्यां)
रसमिश्रितं अन्नापयति (?) पुष्टिकाम — ६० 17 अथ कूपिकर्म
उच्यते —

Kand ka 24

॥०३ १ २ बीजवापन कर्म करोति केदारे वा चेत्ते निवपति ।
 चीन्मुष्टीम्बीजस्य । तत पशुभिराह्वादयति — ॥०३ ३ ६ उच्यन्ते
 गत्वा ततो अभ्यातानान्त कृत्वाभि त्वमिति चतुर्ध्वेन सूक्तनोदपाच
 सपात्य तदुदपाच सोमरसमिध साख्यवत्त ओदन सपात्याभि
 त्वाध्याति । तत उत्तरतन्त्र । प्राग्द्वारप्रत्यग्द्वारे मण्डपे एतत्कर्म । पश्चा
 ऋण्डपमयिना दहति — ॥०३ ७ एकवारप्रसूता गौर्गृष्टि । गो
 दाममणि वध्नाति पुण्यर्घी — ॥०३ ८ अग्राति पुण्यर्घी —
 ॥०३ ९ इत्युवा वपया वृषभस्तेन्द्र यज्ञे वशाविधानेन (Kauc.
 44 1 fg) — ॥०३ १० अथ प्रवस्यत एकापिकस्य इदं कर्म कथ्यते । इहैव
 स्तेति गृह मानुष्याद्यावेक्षते — ॥०३ ११ अथ प्रवेशो याजमान (१) यदा
 आगच्छति तदा इदं कर्मोच्यते । मौनं कृत्वा समिधमादाय गृहं दृष्ट्वा
 ऊर्ध्वं विभ्रदिति षड्वर्चं सूक्तं जपति । वामेन हस्तेन समिधं कृत्वा दक्षिणेन
 शस्त्रावलीकं सप्तभि जपति ऊर्ध्वं विभ्रदिति । तत समिधं आदधाति
 अग्नी । सुमङ्गलीति (१) कल्पजेन स्थूणे गृह्णात्युपतिष्ठते । यद्ददामीत्युवा वा
 म्विसर्गं करोति । गृहपाण्यामाद उपविश्योदपाचं निनयति सूष्णीं दूर्वा-
 याणि अञ्जुलिकाया (१) कृत्वा पूर्वापरमिति (the words दूर्वापरिमिति
 in Darila are a corruption of this pratika) षड्वर्चं सूक्तं (॥०३ ११) जपति । अना
 वास्यायाकेष्विष्टमसं दृष्ट्वा जप कुर्वन्ति पुष्टिकामाः — ॥०३ १९ अथ वृषो
 त्सर्गविधिं वक्ष्याम । अथम सपात्य विवाहवदपिपरिणयनं कृत्वा सप्त
 वात्सतरीभिः विसर्जयति — ॥०३ २२ अत एकादशाहे वृषभं करोति
 तदा ग्रान्थुदकं कृत्वा ततो वृषोत्सर्गं करोति । वृषोत्सर्गं समाप्तं । वृष
 भपुच्छं गृहीत्वा देवपितृपिभ्यो ऽहं ददे अथभमुच्चारयति — ॥०३ २४ २०
 अथादहायणीकर्म उच्यते । रात्रौ अभ्यातानान्त कृत्वा चयसरव अपयि
 तव्या । सत्यं पृष्टदित्यनुवाकेन पश्चादपेदभेधु खदाद्या भूमौ एकं चदं
 सकृत्सर्वद्वजं जुहोति — ॥०३ ३१ सत्यं बृहदिति नवभिः शान्तिवेति
 दशम्या (x 1 1—9 and 39) — ॥०३ ३६ सत्यं बृहदित्यनुवाकेन कृपि
 कर्म आयोजनं कर्म भवति — ॥०३ ३७ यस्या सदोहविधाने इति
 तिसृभिराग्न्यं जुहोति । तत उत्तरतन्त्र । वरो भ अगमिष्यतीति वरस्य
 प्रायितोऽभिनाय उत्कृष्टपुत्रधनादि वा सर्वफलकाम — ॥०३ ३८
 उपतिष्ठते पृथिवी पुष्टिकाम — ॥०३ ३९ निधिं विभ्रतीति द्वाभ्या
 मुपतिष्ठते । यवो मर्गाहरणद्वयानधिरत्नकाम — ॥०३ ४१ वृष्टि-
 काले यस्या वृष्णमिति त्रयोदशमभिः शान्तिं करोति पुष्टिकाम ।
 यस्या कृष्णमित्युवा त्रयोदशमभिः शान्तिं करोति पुष्टिकाम । नवो

दकस्य कर्म समाप्त — ॥ 4७ सर्वे मन्वा पुष्टिकर्मसु पठिता ततोये
 ॥ ४८ ॥ अध्याये तेषामुपधानमुपस्थान भवति । एते मन्वा पोष्टिका पोष्टि
 काना संवेपा मन्वाणा हविरुपधानमुपस्थान वा करोति विकल्पेन —
 ॥ ४९ ॥ At the end of the adhyaya Keç has the follow ng तत
 श्लोकः ।

पूर्वं निश्चितिकर्माणि सर्वपापापनुत्तये ।

पोष्टिकानि तत पश्चात्तृतीये सहिताविधौ ॥

सप्तमी ऋष्टिका । इति कौशिकपद्धतौ तृतीयोऽध्यायः —

Adhyaya iv

Kandika 25

॥ १—४ ॥ भेषजशान्तिर्भेषजशब्देनोच्यते । तत्र द्विविधा व्याधयः ।
 आहारनिमित्ता अन्यजननपापनिमित्ताश्च । तथाहारनिमित्तेषु चरकजा
 हृत्सुसुतेषु व्याध्युपशमन भवति । अगुभनिमित्तेषु अथववेदविहितेषु
 शान्तिकेषु व्याध्युपशमन भवति । तथा चाये वक्ष्यति । अनूक्तान्यप्रति
 विद्वान् ( ) भेषजानामहोर्लिङ्गाभि (cf Kauç 3 6) सर्वाणि कर्त
 व्यानि । क्लृप्तान्यनूक्तानि ( ) च कृतव्यानि । अन्यनपायगादीनि च कार्याणि —
 ॥ ५ ॥ मुखवलीविमार्ष्टि अङ्गवमोद्य तद्वयस्य यदि बलयस्तदा
 एतत्कर्म — ॥ ६ ॥ अथ ज्वरातिसारभेषजान्युच्यन्ते । मुञ्जपु
 प्यमणि मुञ्जरञ्जना दध्मति — ॥ ७ ॥ अतिसारे चातिमूत्रे च
 भेषज — ॥ ८ ॥ अपान स्रवति — ॥ ९ ॥ अपान शिथ्य वा
 नाडी वा प्रणमुख धमति अतिसारे । समाप्ताणि ज्वरातिसारे अतिमूत्रे
 अङ्गनाडीप्रवाहे च भेषजानि — ॥ १० ॥ अतिदुष्कर्मूत्रं दुष्कर्मपु
 म्कारणं च शमनभेषजान्युच्यन्ते । विज्ञा शरस्त्रेति द्वितीयेन इति
 तको दर्पूर वा सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति — ॥ ११ ॥ विषयते वस्त्रिबिल
 मिति द्वाभ्यामृग्भ्या मूत्रिकमृत्तिकोपरि उपविश्य अपति । तृणोपरि
 उपविश्याभिमन्त्रयते । वस्त्रिबिलमुद्यमभिमन्त्रयते । दाहनाशश्च
 लान्दधिमथितोपरि उपविश्य ततोऽभिमन्त्रयते । अरप्रमन्दोपरि
 उपविश्याभिमन्त्रयते । दाहनाशश्च कलानामुपरि उपविश्य व्याधित
 ततोऽभिमन्त्रयते मूत्रादिप्रतिबन्धे मूत्रं मुच्यतामिति ३ (—९) लिङ्गान् —
 ॥ १२ ॥ व्याधितमारोहयति — ॥ १३ ॥ व्याधित ऊरु प्रक्षिपति —
 ॥ १४ ॥ शरशिथ्यमभिमन्त्र्य लिप्फोटति ( ) शिथ्य चर्मणो नि सारय
 तीत्यर्थः — ॥ १५ ॥ लोहशलाकामभिमन्त्र्य शिथ्ये प्रविशयति । मूत्र
 प्रवाहं विदारयति — ॥ १६ ॥ विज्ञा शरस्त्रेति द्वितीयेन दुष्प्रो व्या

धनुष (for ल्याः) अघने शिशुदेशे कर्ध्वं कृत्वा गोदोहन्त्यामुदकं कृत्वा
यवानेकविंशतीन् (1) प्रचिष्य तेन उदकेन धनुषमुपरिफलं सिञ्चति सूक्तं
जपित्वा । यथा उदकं शिशुं पतति तथा कार्यं — su 18 यदगो-
धूमवह्नीपद्ममूलं पाविका एतानि क्वाचयित्वाभिमन्त्र्य व्याधितं पाययति ।
समाप्तानि सूत्रप्रतिबन्धे दुःखसूचकरणे दुःखपुरीषकरणे उदरपू-
र्यनिरोधकरणे च एतानि भेषज्यानि कार्याश्चारोग्यकाम (2) — su 20
अथ सर्वरोगभेषज्यान्मुच्यन्ते । अश्वातानान्तं कृत्वा अम्वयो यन्तीति वायो
पूत इति सूक्तेनाज्यं जुहोति । पलाशोदुम्बराद्याः समिध आदधाति
सर्वव्याधिभेषज्यकाम — su 21 अथ सोमभषणे भेषज्यमुच्यते ।
सोमपवने सोमरसायने सोमपाने सोमाभिषवे च सोमविषये व्याधि (1)
उत्पन्ने भेषज्यं समाप्त — su 22 अथ ४० तन्त्रकर्माण्युच्यन्ते । भूतपि-
शाचशङ्काया शान्तिश्च्यते । कुङ्कुमाजुहोति । तुषाजुहोति । दुस
जुहोति । काष्ठशकलानि जुहोति (cf Kauṣ 14 15) । अम्या-
धियानां धूमं निधहति । पिशाचगृहीतं पुरुषं धूमं पाययति । गृहे यामे
वा पत्न्ये चैवे वा दिवगृहे वा यत्र क्वाचित्पिशाचशङ्कास्ति तत्र होमं
कृत्वा धूमं निधत्तुं कुर्यादित्यर्थः । पिशाचगृहीतं पुरुषमन्वाह
आक्रोशं ददाति — su 23 कर्कटिकासमिध आदधाति ।
मुसलकाष्ठशकलानि जुहोति । खदिरसमिध आदधाति । सर्वं
पसमिध आदधाति — su 24 खदिरवितस्तिमात्रशङ्कुस्तप्तं वा
जव वा अभिमन्त्र्य पद्यादपेर्निखनति । भूमिं समा करोति । अक्षीं नि-
विध्य हत्युवा निखननमस्तं पिशाचोपद्रवे — su 25 शर्करानं
भिमन्त्र्य (1) शयनं वा अतराणि वा गृहं वा परिकिरेत् रक्षो
भये — su 27-29 अमावास्यायामश्वातानान्तं कृत्वा शरमयं बर्हिं
कृणाति सर्वपेध्मानामुपसमाधानं । सकृद्गृहीतान्यवस्तुजुहोति ।
एतस्मिन्नान्ते (1) यवराशिभध्यात् सुष्टिमैका गृहीत्वा एलुखलेन अग्रद-
धिणं पिप्यते ततो व्याधितं सपात्य शण्मुखेण विद्धामात्रेण करोति । ततो
ग्रहणमुक्तो (for मुक्तः) न करोति शण्डेन (Cod शणे) जिह्वामार्जने ततो न
गतो ग्रह इति विजानीयात् — su 30 अथ ग्रहाभिचार उच्यते इदं कर्म
अवश्यमस्य ग्रहस्य वशीकरणमुच्यते — su 30 (note 1 p 70) पला-
शपुटेन जुहोति — su 31-33 अथास्मिन्गृहे पिशाचोऽस्ति वा न
वास्ति सगृहे इदं कर्म उच्यते । सर्वपेध्मं शरमयं बर्हिर्भिमन्त्र्य शा-
लाया उपरि निदधाति । तत्र प्रभाते निरीचय । विकृते पिशाच-
शङ्का । तदा उक्ती होमं वीरिणतुलमित्यादि (su 30) — su 34
(note 7) पिशाचगृहीतं पुरुषं — su 35-36 रात्रिकर्माण्यु-

च्यते । रचो . चक्षुके अभिमत्र्य परस्पर सघृण्यति⁽¹⁾ । तत प्रभाते
स्वसिदा इति सूक्तेन⁽²⁾ 21) प्रक्रामति पदानि ददाति । रचोभेषज्य समा
प्तानि रात्रिकर्माणि — su 37 अथ जलोदरभेषज्यमुच्यते । घटे
दर्भपिञ्जली प्रचिथैकविंशति गृहतृणानि च प्रचिथ्य त घटमभिमत्र्य ततो
व्याधित सिद्धति । ततो मार्जनं च । दर्भचयमेकत्र बद्ध पिञ्जलीमुच्यते ।
समाप्त जलोदरभेषज्य । अभ्यासेन कर्मसिद्धिं दिनेदिने कुर्यात् । जलो
दरनाशनार्थ —

Kandika 26

su 1 . अथ वातापत्तस्येष्वाणि (, भेषज्यानुच्यते । मामभेदो
ऽभिमत्र्य पाययति वातविकारे । मधु अभिमत्र्य पाययति त्रैष्ण-
विकारे । घृतमभिमत्र्य पाययति वातपित्तसहविकारे । तैलम
भिमत्र्य पाययति वातस्येष्वाविकारे — su 3 6 अतिकासे शीर्षं
क्षिप्रिरोवेदनाया च कर्माण्युच्यते । व्याधित शिरो मीज्जवेष्टित कृत्वा
वामेन हस्तेन वपनं जालसहित (Cod जाला), गृहीत्वा जरायुज इति
सूक्तेन जात्राभ्रकिरभ्रजति व्याधिदेशं चायत् । तत्रैव मुञ्जप्रश्न लाजा⁽¹⁾
च वपनानां प्रक्षेप । वामेन हस्तेन वपनं मीज्जह्मुक⁽²⁾ च गृहीत्वा दक्षिणेन
हस्तेन ज्ञा द्रुघ्नी गृहीत्वा व्याधितमये कृत्वा यत्र व्याधिरुपपत्ता तत्र
स्थाने गत्वा जरायुज इति जपित्वा मीज्जप्रश्न वपनं क्षिपति व्याधुत्प-
त्तिस्थाने । ज्ञा तूष्णीं मक्षिपति । वातज्वरे कटिभङ्गे शिरोरोगे च वा
तगुल्मे वातविकारे च सर्वरोगे च भेषज्य । धनुर्वान्ति अङ्गकम्पने वाते
शरीरभङ्गे (C : शरीरे) सर्ववातविकारे भेषज्य — u 5 घृतम
भिमत्र्य नासिकां) नक्त दद्यात् — 1 1 जरायुज इति सूक्तेन पञ्च-
पर्ववेणुदण्डं ललाटे संस्थभ्य जपति । शिरोरोगकटिभङ्गे वा वातगुल्मे
विकारे च । लिङ्गुपतापं समाप्त — su 10 अथ लोहितं वहति
शरीरमध्ये वहिष्य कर्माण्युच्यते । पञ्चपर्ववेणुदण्डं रुधिरवहनस्थाने
दत्त्वा अमूर्या इति सूक्तं जपति । रथ्यायां पामूग्मृहीत्वाभिमत्र्य
रुधिरव्रणे विकिरति — su 11 अर्मकपालिकां वध्नाति ।
केदारमृत्तिका इति — su 1 अर्मकपालिकामभिमत्र्य
पाययति । अर्मकपालिका शुष्क⁽¹⁾ पङ्कमृत्तिका । स्त्रीरजसोऽतिप्रवर्तने
भेषज्य रुधिरप्रवाहे च — su 14 अथ हृद्रोगे कामले चेत्यादिभेष
ज्यानुच्यते — su 16 17 अनु सूर्यमिति सूक्तेन गो रक्तचर्मं
क्षिद्रमाणं गोदुग्धं (Cod गध) त दत्त्वा सपात्याभिमत्र्य वध्नाति दुग्धं च
पाययति । अभ्यातानाशुत्तरतन्त्र । कामले हृद्रोगे चेत्यादिनिङ्गुपताप —

su 18 हरिद्रौदन व्याधितस्य भोजनं कृत्वा तस्योच्छिष्टं चानुच्छिष्टं चैकत्र कृत्वा तेन च उद्वर्तनं कृत्वा शिरःप्रमृत्त्यारम्भं यावत्पादौ उद्वर्त्य ततो व्याधितं च खट्वायामुपवेश्य । खट्वाधस्तात् शुक्ला कौष्ठमुसुकः⁽¹⁾ च गोपीति लका च एते चयं पचिष्यं सव्यत्रह्याया हरितभूवेण वज्रा खट्वाधस्ताद् भ्राति अपस्यारे भेषज्यः । उदकमभिमन्त्र्य व्याधितं स्नापयति —

su 19 मन्त्रमभिमन्त्र्य प्रपाद्य प्रयच्छति भक्षार्घं । सर्वत्र गृहद्वारे अथ व्याधितं कृत्वा तमग्रे प्रवेश्य स्वयं प्रविश्य ततो भस्ममभिमन्त्र्य व्याधिताय प्रयच्छति । सर्वत्र यत्रयत्र प्रयच्छतिशब्दः तत्रतत्रैव बोद्धव्यः, cf Kauç 7 18 — su 20 अनु सूयमिति सूतेन मुष्कं चन्दनमभिमन्त्रयेत् ।

काष्ठमुष्कचन्दनमभिमन्त्रयेत्⁽¹⁾ गोपीतिलकाः । यस्मिन्कस्मिन् वृद्धा वदन्ती तत्राभिमन्त्रयते व्याधितः — su 21 पुष्पमहदयलोमभिः सुवर्णवैष्टितमणिः कृत्वा सपात्याभिमन्त्र्य व्याधिताय बभ्राति । समाप्तानि अपस्यारविष्णयहृद्गोमकामलकरोहिण्यकानि⁽¹⁾ भेषज्यानि — su 22

अथ श्वेतकुष्ठभेषज्यानुच्यन्ते । श्वेतकुष्ठं गोमयेन प्रधृत्य यावन्नोहितं वृद्धा भृङ्गराजहरिद्राभ्यां इद्रवारुणौ नीलिका पुष्पा एता पञ्च पिष्ट्वाभिमन्त्र्य कुष्ठं प्रलिम्पति — su 23 पक्षितानि कृत्वा घृष्ट्वा अवलिम्पति — su 24 अथ मादन्तामुच्यन्ते । Then follow the rites described at Kauç 41

1-7 but with the substitution of the pratikas : 23 1, 24 1, instead of iv 15 1, vii 18 1. The entire performance winds up with the following समाप्तानि कुष्ठभेषज्यानि श्वेतपलितनाशनं दुर्भिन्ननाशनं च —

su 25 अथ ज्वरभेषज्यमुच्यते । नित्यज्वरे वेलाज्वरे सततज्वरे एकान्तरितज्वरे चातुर्थिकज्वरे च ऋतुज्वरे च — su 26 अथोद्वेगविनाशनभेषज्यानुच्यन्ते — su 27 उप प्राणादिति सूतेन उल्मुकद्वयमभिमन्त्र्य घृणीयत⁽¹⁾ । रात्री उपाकास्ते एतत्कर्म । ततः प्रभाते स्वस्तिदा

इति मूलेन दक्षिणेन पादेन प्रक्रामतीति (Kauç 50 1) स्वस्त्ययनं । वृद्धं बालयुवस्त्रीपुरुषाणामकन्यादुद्वेगं प्रक्षायो वा भवेत्तदा एतत्कर्म कुर्यात् — su 28 गन्धर्वराक्षसे आप्सरसे भूतग्रहादिषु भेषज्यानुच्यन्ते . — su 30 चतुष्पथे व्याधितं कृत्वा तस्य शिरसि दर्भहृदुल⁽¹⁾ कृत्वा तस्योपरि कपालमग्निपूर्णं प्रज्वालितं कृत्वा ततः प्रज्वालितापी घृताक्ता सर्षपधीर्जुहोति — su 31 व्याधितस्य वज्रश्लिका⁽¹⁾ सर्वोषधिसहिता हस्तेन कृत्वा नदीमुखसमुखां प्रविश्य⁽¹⁾ नदीमध्ये वज्रश्लिकायां सर्वोषधिघृताक्ता कृत्वा ततः प्रक्रामति । उदकमध्ये सर्वोषधीर्जुहोति घृताक्ता पश्चात्स्थितो व्याधितं सिद्धति — su 32 ततो मूत्रधे

आमपात्रे होमशेषा⁽¹⁾ सर्वोषधीः कृत्वा पचिष्यो यस्मिन्नुचे वसन्ति तत्र

विपादे कृत्वा बध्नाति — sus 33—40. अथ लौकिके शपि वैदिके शपि च स्त्रोतामाक्रोशे च पुरुषाणां च भेषज्यमुच्यते । सर्वस्मिन्सहिताविधिकर्मणि प्रधानकर्ममध्ये नव घट यत्प्रथममाभ्यापितमुत्तरतस्तेनोदकेन हिरण्यवर्णा इति सूत्रेण (। 33) अभिमन्त्रितेन कारयिताभिषेचयेत् । सर्वत्र मधाजननादिकर्मसु । ततः पद्यान्त्राण्यवन्धनादिकर्म कुर्यात् । भेषजेष्वभिषेक न कुर्यात् । अभ्यातानान्तं कृत्वा अघद्विष्टा इति सूत्रेण यवमणि सपात्या भिमञ्च पुनः सूत्रं जपित्वा बध्नाति । लौकिके आक्रोशे वैदिके च ब्राह्मणस्य शपि चाक्रोशे च क्रूरपशुर्वृष्टिनिपाते च पिशाचरक्षादिषु भेषज्य समाप्त । अथ रक्षोघहे भेषज्यमुच्यते । चाग्न्यतन्त्रं कृत्वा श्रुत्वा नो देवीति सूत्रेण पृश्निपर्णोमोषधि पिष्ट्वा सपात्याभिमञ्च पुनः सूत्रं जपित्वा शरीरे प्रलिम्पति । अभ्यातानाद्युत्तरतन्त्रं । पापगृहीति च स्त्रीगर्भस्त्रावे च मृतापत्याद्या च कब्धादगृहीति च पिशाचगृहीति च रक्षोभयभेषज्य समाप्त । अथ राजयक्षादिभेषज्यमुच्यते । तन्त्रं कृत्वा वरणी वारयाता इति तुचेन वरणवृक्षमणिं बध्नाति । राजयक्षादिपूज्याधिषु श्वेतोदुम्बरकुशाद्यष्टादशजातिषु ज्वरादिसर्वरोगेषु भेषज्य समाप्त । अथ वातविकारे भेषज्यमुच्यते । पिप्पली चित्तभेषजीमिति सूत्रेण पिप्पलद्रव्यं आघयति । वातविकारे धनुषातगुले वातगूले चित्तवातप्रदोषे कमलते वाते उत्पन्ने सर्वव्याधिविकारे भेषज्य समाप्त । जलोदरे भेषज्यमुच्यते । विद्रुधस्य बलामस्येति तुचेन सूत्रेण व्याधितस्य मूर्ध्नि सपातानानपति । सर्वव्याधिविसर्पणे प्रकोपे च बलासे च अन्नविसर्पणे च अग्निविसर्पणे च विद्रुविसर्पणे (१) च हृदयामये च अज्ञातराजयक्षाणि च एतेषां भेषज्य समाप्त । या वधव इति सूत्रेण दशवृक्षकलानि क्षाषाहिरण्येन वेष्टितमणिं कृत्वा बध्नाति । सर्वव्याधिभेषज्य समाप्त —

su 41 अघ चेत्त्रियव्याधिभेषज्यमुच्यते । चेत्त्रियो व्याधिर्निद्रो पितृपर्दा गतः चेत्त्रिरोग वृक्षचरोग ग्रहगोदीय सर्वशरीरविस्फोटकारः —

su 42 बभ्रोरर्जुन काण्डस्थेत्युचा अर्जुनकाष्ठं यववुस तिलपिप्पिका च एकाच त्रीणि बद्धा बध्नाति । आकृतिलोष्ट जीवकोषणा बद्धा बध्नाति । वल्लीकमृत्तिका जीवकोषणा बद्धा बध्नाति । श्वेवत पशोश्चर्म जीवकोषणोत्पद्यते —

su 3 4 शालातृणानि गते प्रचिप्य तस्मिन्गते व्याधितमपवेश्य ततः आचामयति अवसिञ्चति । समाप्तं चेत्त्रियस्य भेषज्य — su 5 अथ ब्रह्मघहे भेषज्यमुच्यते । दशवृक्षेति सूत्रेण वृक्षविकल्पेन पदा-

शादिदशवृक्षशकलानि गृहीत्वा चावाहिरस्त्रवेष्टित मणि कृत्वा
 वध्नाति — su 11 दश ब्राह्मणा अथर्वाङ्गिरस सुहृदो दशवृक्षेति
 सूक्तं जपन्तो व्याधित शरीरमभिमृशन्ति — su 7 पुन चित्रियमैष
 ज्ञान्युच्यन्ते — su 9 उदकतृपाक्रान्तमैषज्यमुच्यते — su 13
 सवामिनाविति सूक्तेन मन्वघटमभिमज्ज पाययति व्याधिताव्याधितौ
 एकवस्त्रपरिहितौ सन्तौ — su 14 17 अरयोउदरगण्डुलक
 भेषज्यानुच्यन्ते । इन्द्रस्य या महीति सूक्तेन कृष्णचणकान्घृतमित्राज्जुहोति ।

गोवालचित्रित शरसध्व परिवेष्ट्य (cf su 26) पापाणेन चूर्णयति ।

अग्नीं प्रतपति । तत सूक्तान्ते ऽपी आदधाति — su 19 सद्ये हस्ते
 पासून् (Cod पाश) कृत्वा दक्षिणेन विमृज्य दक्षिणामुख स्थित सूक्तं
 जपित्वा व्याधितस्योपरि किरति । अरुपोगण्डुलकानां भेषज्य — su 19
 पासून् (Cod पाश) मर्दयति हस्ताभ्या व्याधित — su 20 पक्षा
 शोद्युम्यराद्या समिध आदधाति । समाप्ता उदरकुम्भय उदरगण्डुलकाद्य
 दृष्टजुमयद्य तेषां सर्वेषां भेषज्य — su 21 अथ गोकुनिभेषज्यानु
 च्यन्ते — su 26 उद्यन्नादित्य इति सूक्तेन घृतमित्राङ्कृष्णचण-
 काज्जुहोति । उद्यन्नादित्य इति सूक्तेन शर गोवालवेष्टित धारयति

पापाणेन etc essentially as in the comment upon su 14 11 —
 su 27—28 सर्वव्याधिभेषज्यमुच्यते । आश्रयतन्त्र कृत्वा व्याधित पर्वसु

बद्धा । अचोभ्या त इति सूक्तेनोदपाच सपात्य तत पुन सूक्तं जपित्वाव-
 सिध्य व्याधितस्य पर्वसन्निविष्टमुच्यते । तत उत्तरतन्त्र । समाप्तमक्षिरोगना-
 सिकाकर्णशरीरजिह्वायोवाराज्यक्षादिसर्वभेषज्य — su 29 हरिण-
 स्येति सूक्तेन हरिणगृद्धमणि वध्नाति । हरिणगृद्धेन सहोदक

आचमयति । अयोपाकाले एतत्कर्म । हरिणवर्मशङ्कुधान प्रज्वा
 लोदकेन प्रविष्य ततो व्याधितमवसिञ्चति — su 32 बालरो-
 गगृहोते च मैथुनदीपभेषज्यानुच्यन्ते । पूतिगन्धमत्स्यसहितमोदन

व्याधिताय प्रयच्छति मवचार्थ — su 33 अरण्यातिर्ले प्रज्वालित
 मुदपाचमभिमज्ज प्रक्षिपति उपाकाले । अवमिञ्चति व्याधित । मैथुनग-
 ज्यक्षणि भेषज्य । अरण्याश्रणेन अरण्यागोमयेनावज्वालितमु
 दकमभिमज्ज्यावसिञ्चति उपाकाले । मार्जनाचमन । चित्यादिभि

(Cod चित्याद्या c K 14 8 16) प्रज्वालितमुदकमभिमज्ज व्याधित
 मवमिञ्चति । मार्जनमाचमन च । केचित्तिन्नशणादिचतुर्षु कर्मसु अरये
 अवसेकमिच्छन्ति केचिद्गृहे अवसेकमिच्छन्ति — su 34 अथ
 सर्वभेषज्यानुच्यन्ते । अर नाव इति दशभिः सूक्ति (ir 21—30) मद्य
 शोधितया इत्युक्त्वा घटमुदकपूर्णं सपात्याभिमज्ज व्याधितमवसिञ्चति —

Kandika 28

su 1 स्कन्दविषमये भेषज्यानुच्यन्ते । तच्छदेवतायै नमस्कारं कृत्वा
ततो ब्राह्मणो जज्ञे वारिदमिति सूक्ताभ्या (14, 6, 11 7) उदकमभिमन्त्र्य
आचामयति संप्रोक्षति विषदुष्ट — su 2 कृमुकवृचशकन
सहोदकमभिमन्त्र्य तत आचामयति अभ्युचयति दूर्शावज्वालित
तमुदकमभिमन्त्र्य व्याधितमवसिञ्चति । जीर्णहरिणचर्मावज्वालित
मुदके प्रक्षिप्य तमभिमन्त्र्य ततो ऽवसिञ्चति । मार्जनिकावक्रतुणैरव
ज्वालितमुदकमभिमन्त्र्यावसिञ्चति — su 3 उदपात्रं सपात्य तत
आप्लावयति विषदुष्ट । विषलिप्राग्वा सक्तमन्यमुपमध्य ततो ऽभिमन्त्र्य
पाययति । मदनफलानि प्रत्यूषमभिमन्त्र्य प्रत्यूषं भक्षयति यथा च
हृदयति तथा च कर्तव्य — su 4 अथ शस्त्रावभिधाति हृदिरप्रवाहे
भेषज्यानुच्यन्ते । रोहणसीति सूक्तेन लाचीदकं कृदितमभिमन्त्र्य व्याधि
दिशमर्षासिञ्चति । उपाकाले कर्म । अस्थिभङ्गे हृदिरप्रवाहे शस्त्राभिधातादौ
भेषज्य — su 7 रक्षेभेषज्यमुच्यते । सदपुण्या सध्या प्रतिष्ठा —
su 8 अथ सर्वव्याधिभेषज्यमुच्यते । भवाशूर्वा मन्त्रे वामिति सूक्तेन
(14 28) — su 9 सर्वभूतयहभेषज्यमुच्यते । शमीपर्णधूणं शमीफले
कृत्वाभिमन्त्र्य सक्तमध्ये दृढाति भक्षार्थं रक्षोयहभेषज्य — su 10
शमीधूर्णं शमीफले कृत्वाभिमन्त्र्यालकारे ददाति — su 11
शमीधूर्णं शमीफले कृत्वाभिमन्त्र्य व्याधितस्य शान्ता धूर्णे परि-
किरति — u 12 अमतिगृहीते पुद्गे भेषज्यमुच्यते । प्रक्षान्ते
अक्षानगृहीते अधर्मगृहीते त्रिविधे च विनष्टे द्यूतकीडायतिप्रवृत्ति कुबुद्धि-
भेषज्य — u 13 राजयत्नाणि शिरीरीगे कुष्ठमये सर्वशापवेदनाया
भेषज्यमुच्यते । यो गिरिष्वजायत इति सूक्तेन । 4) अश्वत्यो देवसदनं
इति द्वे (1 4 3 4) गर्भो अमीति तृचेन च 5 20 7 9) कुष्ठमये नवमीत
मिश्रमभिमन्त्र्य अप्रतिहारं व्याधितशरीरे प्रक्षिपति — su 14
अथ शस्त्राभिधाते भेषज्यमुच्यते । राक्षी मारति सूक्तेन (1 ० दुग्ध
लावा क्लाययित्वाभिमन्त्र्य पाययति । शस्त्राभिधाते काष्ठरभिधाते पापा
पपतनाभिधाते अग्निदाघे सर्वशरीराभिधाते भेषज्यं समाप्त su 15
सूतिका स्त्री अरिष्टकस्य भेषज्यमुच्यन्ते । ब्रह्म ज्ञानमनाप्ता ये सह
संधार एव ते इति सूक्तेन (1 6) भक्तमभिमन्त्र्य ददाति भक्षार्थं —
su 16 समाप्त स्त्रीप्रसवदोषे सूतिका रोगे च भेषज्य । अहुतदग्ने
दोषनाशनभेषज्यं समाप्त । सर्वोद्भूतेषु भक्तकर्म वा मन्यकर्म वा
आचमनकर्म वा कुर्यात् । यानि चरकादिवैद्यकेषु अज्ञतानि पठ्यन्ते
तेषां सर्वेषामपि शान्तिभेषज्यं भवति — su 17 अथ

सर्वथाधिभेदज्ञानमुच्यते . — su. 19 द्वौ सणाती भूमी दत्त्वा
ततः सपातिता भूमिगृत्तिका गृह्य(1) ततः उदपाचे प्रविष्य . व्याधित-
माज्ञावयति —

Kandika 29

su. 1 सर्वविषभेदज्ञानमुच्यते — su. 2-4 यत्ने अपोदकमि-
त्तया (१ 13 2) अपदक्षिण परिक्रामति व्याधित (1) । विषस्तम्भभेदज्ञ .
शिरसि शिखा बध्नाति । श्वेतवस्त्रेण यन्त्रि बध्नाति । शण-
हन्त्रे यन्त्रि बध्नाति । विष न विसर्पति देशस्थित भवति शरीरे न सर्पति
विषस्तम्भ भवति — su. 5 वृषा मे एव इत्युवा (१ 13 3) यस्मिंस्थाने
गृह्य(1) त स्नान न पोडयति । अथ अपित्वा दशाद्विपमन्य च गच्छति । विष-
शास्त्रे भेदज्ञ — su. 6 चक्षुषा ते चक्षुरित्युवा (१ 13 4) आचार्य
स्ततः प्रदक्षिण परिक्रामति । अपिह्यरिरसीत्युच (su. 85 1) अपित्वा
तृणानि प्रक्षाल्य रतो अह्नभिमुख प्रविपति — su. 7 अपिह्यरिरित्युच
(१ 13 1) अपित्वा यतो दृष्टस्ततो (1) ज्वलिततृणानि विपति दर्शनेन —
su. 8 किरात पृथ इत्युवा (१ 13 2) उदक गृह्यतृणावत्कालितमभिमन्य
व्याधित पाययति प्रोचति च — su. 9 अक्षितश्च तैमातस्येति (१ 13 6)
अथा आर्त्तज्ञापाश सपात्याभिमन्य बध्नाति — su. 10 आशिनी
च विशिनी च उदगूलाया इति च द्वाभ्या (१ 13 7, 8) मधुमक्षिका
मधुवृक्षमुत्तिकामभिमन्य पाययति — su. 14 अक्षामुवृत्त सपा-
त्याभिमन्य बध्नाति — su. 15 अथ दुष्टवक्त्रा मुखस्तम्भमुच्यते । एका
च मे यथेकवृषी ऽमीति सूक्ताभ्या (१ 13, १ 16) कलापपच्छुवा (1) मधूदक
च एकच कृत्वा व्याधित पाययति । दुष्टवक्त्रामुखस्तम्भभेदज्ञ (1) ।
दुष्टपुष्टवन्धन । परोक्षेण वदति — su. 16 यथेकवृष इति सूक्तेन (१ 16)
भोजनमभिमन्य भक्षयति । श्वपभेदज्ञ — su. 17 यथेकवृष इति
सूक्तेन (१ 16) गृहद्वारमभिमन्य ददाति अपिद्धातीत्यर्थ — su. 18
अथ स्वरभेदज्ञमुच्यते . — su. 19 अपिस्तम्भानमिति सूक्तेन (१ 22 1)
रायसृवेण मूर्ध्नि सपातानानयति । ततः उत्तरतन्त्र । एकस्मिन्नन्ते दावा-
पिप्रणयन — su. 20 अथ कृमिभेदज्ञमुच्यते । करीरमूल सपा-
त्याभिमन्य बध्नाति । १ गोवर्ष करीरनाष्ट वेष्टयित्वा सूक्त जपित्वा
पाषाणेन चूर्णयति । ततः सूक्तेनापी प्रनयति । ततः सूक्तेनादधाति —
su. 24 एवविश्वसुशोराणां मूलाभिमन्य ततः पाषाणेन कदयति(1)
ततः सूक्त जपित्वा उशोराण्यपिना दहति — su. 26 . एकविश्व
सुशोरेपिञ्जलीसहित सपात्याभिमन्य ततो व्याधितमाज्ञावयति — su. 27.

अथ रात्रिसमयश्चमुच्यते । यद्योनिवेशनकाष्ठश्रुत — su 28
 अथ सर्पविषभेषज्यमुच्यते सर्पविषलिङ्गपताप — su 29 द्वेष्म-
 भेषज्यमुच्यते । उदकेन इदं क्रियते । अस्त्रिंशद् कृत्वा तत्रापि प्रज्वालय ।
 अस्त्रिंशत्समिति सूक्तेन वाष्ठकल सप्तत्य तत्र शकलेन सपातयताम-
 सिञ्चति व्याधित —

Kandika 30

su 1 2 अथाचिरोगे भेषज्यमुच्यते । सर्पपक्षाष्टमणि सपाता-
 भिमञ्च बध्नाति सर्वपतलेन सपातवन्त करोति । आग्नेन प्रधान ।
 अङ्गानि सर्वपतलेनाभ्यञ्ज्य मणिं वा ततो बध्नाति — su 3
 सर्वपक्षाक सर्वपतलेनाभ्यञ्ज्य भिमञ्च व्याधिताय प्रचञ्चति —
 su 5 मूलचोरे मुखेन प्राञ्च्य ततो भिमञ्च शङ्के अनयो व्याधितस्य ।
 मूलचोरे चोरेपाटिकाग्रं तदुच्यते — su 6 मूलचोरे
 भेषयति — su 7 पित्तज्वरभेषज्यमुच्यते । ताम्रसुषेण मूर्ध्नि सपाता
 नागयति । अस्त्रिंशत्तले (1) दावाधिप्रपयनं कुर्यात् — su 8 अथ
 केयवृत्तिकारणे क्षिपतने भेषज्यमुच्यते । पुचभूमिजातीवधीभिरव-
 ज्वालितमुदकमभिस्रज्यावगच्छे वसिञ्चति — su 9 मधु क्वाथ-
 यित्वा विभीतका क्वाथयित्वाभिमञ्च व्याधितमवसिञ्चति —
 su 10 दाहहरिद्राहरिद्रे (1) च द्वाभ्यां क्वाथयित्वाभिमञ्च्य-
 णिञ्चति — su 11 अथ चक्षुरनुषङ्गभेषज्यमुच्यते । कृष्ण निधानं सप्त
 योरिति सूक्ताभ्यां (1) 2° 11 13) चित्वाकोषध्या सहितमुदकमभि-
 मञ्च्य ततो व्याधितमवसिञ्चति — su 12 कृष्ण निधानं सप्तयो-
 रिति सूक्ताभ्यां (1) 2° 11 23) मरुतो यजते पाक्षयध्विधानेन यथा
 वरुण (cf Kauṣ 41 3) । मरुतं चोरीदं मरुतश्रुतं etc a 10 Kauṣ.
 40 । Then follow the practices described at Kauṣ 41 4 7 also 8
 with which are employed the pratikas mentioned at the beginning
 of this sūtra — su 13 अथ हृदयटाघे जलोदरे कामसे च भेषज्या-
 नुच्यते । मरुद्वमनुलोममाहार्यं तत्र वनोक्तश्रुतानि प्रचिष्य
 व्याधितमवसिञ्चति — su 14 अथ गण्डमालाभेषज्यमुच्यते । पञ्च च यथा
 इति सूक्तेन गोपागूलिफा यथाज्ञत्य (1) चार्धका त्रयो प्रज्वालय अप्सराद-
 यसमिध आदधाति — At this point there is a lacuna in the MS
 involving the omission of the comment upon the remaining sūtras
 of this kandika as well as of the first three sūtras of the next one
 Sūtra 16 is commented upon by Keśava at length in connection

with Ka 10 III 16 The comment upon sū 14 of this kaṇḍika is followed directly by the treatment of 31 4 —

Kandika 31

sū 4 पुरोडाश पयो etc जुहोति । गोही etc आव-
यति । शान्तवृचसमिध आदधाति । रघोयहभेषज — su 5
अथ सर्वभेषजमुच्यते । वैश्वानरो न कृतये ऋतावान वैश्वानरमिति
सूक्ताभ्या (v) 35 (v) 36) उदपाचमभिमन्त्र्य पाचयति । सलुमन्त्र
पाचयति । हरिद्रा सर्पिणि पाचयति । अप्सु धृतमुदकम
भिमन्त्र्य पाचयति — su 6 अपवादे भेषजमुच्यते यज्ञभाषणमधर्मे
च प्रवर्तने तस्यापवादः (1) । अभ्यातानान्त कृत्वा अग्न्यादे र्धारिति पूर्वेण
(v) 44 1) स्वययति गोमूत्रे उदक कृत्वाभिमन्त्र्याचमयति अभ्युचति
च — su 7 अथ उदरे वा हृदये वाङ्गे वा सर्वाङ्गे वा शूले उत्पन्ने
भेषजमुच्यते । या ते रुद्र इति सूक्तेन शूलमपि सपात्त्राभिमन्त्र्य वध्नाति ।
शूल लोहमणि पाषाणी वा दारिलरुद्रमत । या ते रुद्र इति व्याधित
मभिमन्त्रयते रुद्रभाष्यमत । शूलभेषज समाप्त — su 8 रघोयहं भेष
जमुच्यते । उमूर्ध्व इति चित्पाद्योषधीभि सहोदकघटमभिमन्त्र्य व्याधि
तमवसिद्धति । शम्बुदकेन सह अवगिद्धति । शमीबिम्ब-
मुदकसहित अवगिद्धति । शीर्षपर्णीमुदके ( ) दत्त्वा अव-
गिद्धति — su 9 दुष्टगण्डविरिष्टभेषजमुच्यते । तैलमभिमन्त्र्य
व्याधित गण्ड समाष्टि — su 10 सूक्ष्माया निक्षपति घृण्यति
व्रण । रुधिरकृने दुष्टव्रणे दुष्टगण्डव्याधिभेषज समाप्त — su 11
अक्षित (1) व्रणभेषजमुच्यते । गोमूत्रमभिमन्त्र्य तेन व्रणमर्दयति ।
यस्य व्रणस्य मुख नास्ति । अक्षतदुष्टव्रणे भेषज — su 15 तृणरजस्य
तैलमभिमन्त्र्य व्रण प्रलिम्पति । यस्य गण्डदुष्टस्य रुधिर न च वहति तस्य ।
समाप्तमक्षतव्रणभेषज su 16 गण्डमालाभेषजमुच्यते । शङ्ख घृहाभि
मन्त्र्य गण्डमाला प्रलिम्पति । शानलाला कुकुटलाला (for कुर्कुर²)
प्रलिम्पति । जलकामभिमन्त्र्य गण्डमालाया ससर्जयति रुधिरप्रवा
हनार्थ । गृहगोधिकामभिमन्त्र्य गण्डमालाया ससर्जयति — su 17
सैन्धवलवण चूर्णदित्वाभिमन्त्र्य गण्डमालाया उपरि प्रक्षिरति । तत
स्तस्योपरि निष्ठेवति मुखलाला प्रक्षिपति — su 18 अथ पचिणी
ऽभिधाते भेषजमुच्यते । शानपदस्थानमृत्तिकाभिमन्त्र्य (Cod ० वा
भि०) पचाहति (1) देश प्रलिम्पति । पचहतभेषज — su 19 शुनो
मक्षिकामभिमन्त्र्यापी प्रचिष्य ततो धूपयति व्याधिप्रदेश । काकगृध्रकपो

तश्चेनादोनि षचिणाभिघाति (१) भैषज्य समाप्त — ६० २० अथ गण्ड
 भैषज्यमुच्यते । स्नीरितं प्र पतित्यतीति (५१ ३३ ३९) चर्ध्वेन गोमूत्रम-
 धिमज्ज्य गण्डमर्दयति । प्रचालयति । दन्तमलं प्रलिम्पति ।
 नृणरजफेनं प्रलिम्पति । समाप्तं गण्डभैषज्यं गण्डस्फोटिका (१) इत्यर्थः —
 ६० २१ गर्दभायुग्गण्डभैषज्यमुच्यते (१) । शान्त्युदकमभिमज्ज्य चतः प्रो-
 चति । आज्यं जुहोति । ततो मनसा सकल्ययति सपातान्ददाति ।
 समाप्तं गर्दभदशजातिपिकादिचतुर्गण्डभैषज्यं — ६० २१ पापगृहीते
 जलोदरे च भैषज्यमुच्यते — ६० २६ विषे उपविषे स्थावरजङ्गमे च
 भैषज्यमुच्यते । मरिकाया च भैषज्यं — ६० २७ अथ कासे दोष-
 पतने च भैषज्यमुच्यते । भोजनमभिमज्ज्य ददाति । सप्तगन्धम-
 भिमज्ज्य भक्षयति । उपस्थानमादित्यस्य । उदकमभिमज्ज्याचमयति —
 ६० २८ केशवृद्धिकरणे भैषज्यमुच्यते । काचोमाधीफलमणिं च ध्रा-
 ति । जीवन्तीफलं च ध्राति । भृङ्गराजं च ध्राति । केशवृद्धिकरणे
 केशजगने हस्तकेशेषु वृद्धकरणभैषज्यं । मायतिक्तादिकृष्णमग्नं भक्ष-
 यित्वा । काचोमाधीफलं भृङ्गराजाभ्यां सहोदकमभिमज्ज्यं रात्रौ
 ब्राह्मे मूर्तते ऽवसिञ्चति —

Kandika 32

६० १ जन्मगृहीते भैषज्यमुच्यते । स्नानमभिमज्ज्य बालकाय प्रयक्ष-
 ति पानार्थं पतिं करोति कर्ता करोति । दुःखनाशने भैषज्यं —
 ६० २ पाययति बालकं पिता वा माता वा पाययति तपोपरि दुह्यते
 अश्वबद्धुग्धा — ६० ३ सर्वज्ञाधिभैषज्यमुच्यते — ६० ४ वृश्चिकभैष-
 ज्यमुच्यते । तिरश्चिराजैरित्यष्टचेन (५१ ३६ १ ४) ज्येष्ठीमधु । १ र्चाष्ट० पि-
 द्वाभिमज्ज्य पाययति — ६० ५ चैत्रमूर्तिका जीवकोषणीचर्मवेष्टिता मणि-
 घृत्वा सपात्याभिमज्ज्यं च ध्राति । वृश्चिकमशकभैषज्यं । जीवतं पशुचर्मं
 जीवकोषणीत्युच्यते — ६० ७ दानिद्यानि पायनान्मुक्तानि तानि
 तिरश्चिराजैरित्यस्य सूत्रस्य भवति । समाप्तं वृश्चिकपिपीलिकामशकद-
 शशार्कोटजलूकाभैषज्यं (१) — ६० ८ अथ गण्डमालाभैषज्यमुच्यते । अप-
 चितां लोहिनीनामिति द्वाभ्यां (५१ ७४ १—२) आ मुस्रस इत्येका (५१
 ७६ १) एताभिस्तिसृभिर्वशधनुष कृष्णोर्णमयी ज्या कृत्वा चित्रितेन शरेण
 गण्डमालां विध्यति प्रयुच । चयं शरा (C d शिरा) भवन्ति —
 ६० ९ या यस्या अपचित इति चतुर्थ्या अत्रा चतुर्थेन शरेण गण्डमाला-
 मभिनिधाय विध्यति — ६० १० कृष्णोर्णज्यावज्जालितोदकम-
 भिमज्ज्य उपाकासे अवसिञ्चति व्याधित — ६० ११ अथ राजय

क्षभेपज्यमुच्यते । तृचेन वीणातन्त्रीखण्ड सपात्याभिमत्य वध्ना-
ति — su 12 वायव्योऽस्य तस्या गम्वर विष्णोवाद्यवीणाकठ (?) शि-
खड वीणातन्त्री वद्धा सपात्याभिमत्य वध्नाति(?) — su 13 स्वय-
पतितवीरिणसख्यमेकत्र वद्धा सपात्याभिमत्य वध्नाति — su 14
जलोदरे वरुणगृहीते भेषज्यमुच्यते — su 17 अथ ज्वरभेषज्यमु-
च्यते । नमो रुरादंति सूक्तद्वयेन (su 16, vii 117) खट्वाया व्याधित
कृत्वा वद्धा तत अध खट्वाया व्याधितमुपवेश्य तत उदकमभिमत्य
व्याधितमधक्षिपति । व्याधित सिच्यमान यथा मण्डुकमभि सिच्यते तथा
क्षुर्यम् — su 19 अथ सर्वभेषज्यमुच्यते । अथसूक्तेन व्याधित
अभिमृशति — su 20 सर्वावधभेषज्यमुच्यते — su 21 इत्यस्य
प्रथम इत्यर्थसूक्तिन पैद्व कोट्य तासिधोति लोचप्रसिद्धा त (Cod ते) पि
द्वाभिमत्य भज ददाति दक्षिणनासिकापुटे — su 22 अथ सर्पभये
भेषज्यमुच्यते । पैद्व श्वेतदलवेष्टितमभिमत्य यथ सर्पभय तत्र निखन-
ति । पैद्व हिरण्यवर्णसदृश कोट्यचित्तो वामपैद्व इत्युच्यते —
su 24 आरे अभूद्विद्युच्चालेन (ix 4 26) उल्लूक प्रताप्याभिमत्य ततो
विषत्रय वृद्धा तत्समुच्च क्षिपति — su 2 सर्पादग्ने यतो दृष्टस्तत (for
दृष्टन्तो) गच्छिष्यत्युल्लूक — su 26 27 अथानुक्तेषु कीशकीयेषु सवस्थाधि-
भेषज्येषु उक्तेषु चानुक्तेषु वापठितेषु तत्र सर्वभेषज्यमुच्यते । सर्वव्याधिभेषज्येषु
गन्ध औषधिवनस्पतीनामनुक्तान्यप्रतिषिद्धानि भेषज्याना अहोलिङ्गाभि
क्षपति अहोलिङ्गेन गन्धेन तानि कर्तव्यानि । आशानामाशापालेभ्य इत्येका
etc. Here follows the list of pratikas given as the अहोलिङ्गगण
by the gāṇḍīmāla Ath Pariv. 34 31 and quoted above p 39 note 2
then the ext continues as follows यानि च वै प्रतीकान्युच्यन्ते तान्य
भिमन्त्रयेन सर्वव्याधिभेषज्यानि भवन्ति तान्युच्यन्ते । अचिभ्या ते (39 1)
मुद्यामि त्वा (i 10 4) उत देवा (iv 13 1) आवतन् (v 30 1) शीर्षंति
(v 8 1) अहोलिङ्गगण । एते पञ्चप्रतीकैः अभ्यतमेर्नकेनाभिमन्त्रण
क्षुर्यादित्यर्थः । Then follows a list of many of the commoner pra-
tices described in the preceding kandikas of this adhyāya, all of which
if performed while reciting the अहोलिङ्गगण, are accounted effi-
cacious against all diseases (सर्वव्याधियु भेषज्यानि) as though they
were performed with their own proper mantras (अथवा ते सूक्ते
कर्तव्यानि । अथवा अहोलिङ्गेन कर्तव्यानि) Then follows a catalogue
of the diseases many of which are treated in the preceding kandika
the others are known in the later medical treatise as उक्तव्याधीना परि

गणन क्रियते — su 78 अथ स्त्रीकर्मणो विधिं वक्ष्याम । पुष्-
कामार्थं स्त्रीकामार्थं स्त्रिये मृतापत्यायै रजोनाशे च शान्तिश्च्यते —

Kandika 33

su. 1 अथ प्रसवकाले इदं कर्म क्रियते यथा सुखेनैव प्रसवो भव
तीत्यर्थः । अथ प्रसूतिकरणमुच्यते — su 3 द्विदमानासु मुञ्जे-
यीकासु गर्भसंहरणं भवेत् । एकं कर्म — su 2 शालाग्रभ्यान्दि-
शृतति । द्वितीयं कर्म — su 6 कटिप्रदेशे बध्नाति तृतीयं
कर्म । केचिद्वदन्ति ते पूषन्निति सूक्तं तैलमभिमन्त्र्य प्रसवकाले अमृज्जन
कुर्वन्ति — su 5 अस्या चो अस्यामवेति (1) ओषध्या एव एकत्र
बध्नाति — su 9 सर्वचीपधिखननमेतेन विधानेन कर्तव्यं । यत्र छात्रि-
दोषधिखननं तत्र सर्वजनेन विधानेन कर्तव्यं — su 18 यदि तान्ये-
कत्र भवन्ति तदा पुत्रो जायते । विज्ञानकर्मेदं — su 20 यदि पुत्रा
संधेयं सृष्टं तदा कुमारो जायते —

Kandika 34

su. 1 अथ दन्धाप्रजननकरणमुच्यते — su 2 ततो गृहे
पुरोडाशं प्रमन्द्य कटुपा अलकारान्तपात्य प्रयच्छति — su 3 अथ
मृतापत्याया स्त्रियकाया शान्तिश्च्यते । गर्भसाधे जातमात्रे मृते वा
स्त्रिया वा पुत्रे वा बाले वा युवाने (1) वा मृते इदं कर्म । श्रीणि नण्ड
पाणि प्राग्द्वाराणि कृत्वा एकस्मिन्पण्डपे दन्धातानान् कृत्वा —
su 4 पालाशपत्रे — su 5 सीमेपपरि स्त्रीमधिष्ठाय तेनोदपा
त्रेयाह्नावयति — su 10 प्राक्पश्चिमद्वारेयीक (1) द्वारोत्परि बद्ध्वा ततो
निःशालामिति (2) 14) सूक्तेयीदुम्बरी समिधं मृतापत्यायै प्रादधाति —
su 12 पतिलाभकर्मण्युच्यते — su 13 आश्रयति कुमारी —
su 14 मृगापरगृत्तिकाया वेदिं कृत्वा हिरण्यालकारागुग्गुलमीष
श्च यथेष्टान्तपात्य बन्धनं धूपनं प्रलेपनं कुर्यात् । पूर्वस्य सहिताविधि
श्लोकः (cf Ath Paddi and Keçava at Kauç 79 9) ।

आवपेत्पुरभिगन्वा चरि सर्पिस्तथोदके ।

एतदायनमित्याहरीच तु मधुना सह ॥ —

su 15 दक्षिणामुखी कुमारी प्रकामति — su 16 नास
सपात्य भग्नं नावमित्युक्ता उत्तारयति — su 17 सप्तदानतत्रा
वत्सान्वन्धयित्वा सपात्याभिमन्त्र्य कुमारी मोचयति । स्वयं न कर्ता ।
यदि प्रदक्षिणं मोचयति तदा पतिलाभ — su 18 वृषभ

विमर्जयति — su 21 आगमकृशर आश्रयति आश्रयतन्त्रे
भगिनीक (!) — su 23 तत अर्यम्ण इत्यर्धचित्रे गृहाभ्यन्तरे कोणे
बलिहरण करोति — su 24 यत आगच्छति काकस्तत आगच्छति
वर । समाप्तानि पतिलाभकर्माणि —

Kandika 35

su 1 पुसवनामुच्यते — su 2 नचत्रकल्ये उक्तानि पुनश्च
चाणि — su 3 बाण विवृहति । शरमणि सपात्याभिमन्त्र्य
बध्नाति — su 4 अथष्टे वृहतिपाणाश्रविदार्यो (!) वा एकत्र पि-
डाभिमन्त्र्य दक्षिणेनाङ्गुष्ठेन दक्षिणस्या नासिकाया नक्ष ददाति । पुनार्ध
कर्म पुसवनमित्युच्यते — su 5 6 keçava's expl ration is essentially
the same as that of titi I addi and Day Kar — su 7 के (!) लनाद्य
यलायत्सर्वनिर्वर्ते (!) निष्ठूय शिश्रे आधाय ततो मैथुन करोति ।
समाप्त गर्भाधान — su 8 9 पुन पुसवनमुच्यते । मधुमन्त्रे
ऽपि निक्षिप्याभिमन्त्र्य पाचयति स्त्री — su 10 शमीगर्भाश्रयस्यापि
कृष्णोर्यया वेष्टयित्वा सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति आश्रयतन्त्रे । समाप्त पुन
पुसवन — su 11 अथ गर्भाधानमुच्यते । हस्तावर्तक कर्णादिक (C 1
कणा) सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति आश्रयतन्त्रे । समाप्त गर्भाधान — su 12
अथ गर्भवृहणमुच्यते । अच्युता वीरिति (see kau, 98 2 where the
has na is given in सकलपाठ) — su 16 धाता दधात्वाति चतसृभिर्भ
भिष्या (vi 17 1 4) उदरमभिमन्त्रयति । वीरकर्म समाप्त — su 17
अथ प्रजननकर्म : प्रजापतिर्जनयतीति सूक्तेन (su 19) — su 19
उदकुलिज सपातवन्त कृत्वा गर्भिणी परिहृत्य मर्ध्य निनयति । मुरा
कुलिज etc भक्त (, मुरा प्रया सपात्याभिमन्त्र्य प्रजाकामार्थं प्रय-
च्छति । समाप्त प्रजागर्भकम बन्धाया — su 20 अथ सीमन्त
कर्म उच्यते । श्वेतपीतसर्पपात्सपात्याभिमन्त्र्य पुष्पाहान्ते बध्नाति —
su 21 अथ स्त्रीवशीकरणमुच्यते । वृक्षत्वक । तगर । शरवण्ड (Cod
सरावण्ड) । अज्जन । कुष्ठ । ज्येष्ठीमधु । वातसधमतृणानि । एतानि द्रव्याणि
आज्येनालोढ्य अद्भ्र समालमेत् इत्यर्थ — su 22 अद्भ्रुल्या तुदति
भार्यामुदरे पृष्ठी इत्यर्थो — su 23 एकविंशतिवदरीकण्टकानाद-
धाति — su 24 एकविंशतिददरीग्रान्तानि सूत्रेण वेष्टयित्वा —
su 26 खट्वा अधोमुखपट्टिका गृहीत्वा स्वपिति । शिराच कर्म —
su 27 (note 4) अर्धय छेत्ते — su 28 समाप्तानि सवननानि
वशीकरणानि कामविषये स्त्रियामुत्साहो भवति —

Kandika 36.

su. 1 2 स्थापनविघ्नशमन (Cod स्थापन) । स्त्रीस्थापनकर्म उच्यते ।

अभ्यन्तरद्वारे श्रेयमुदकं न्युज्याति — su. 4 स्त्रिया खट्वाया दक्षिणपादमभिमन्त्रयते । खट्वाया रज्जुमभिमन्त्रयते । स्त्री-

स्थापन पुरुषस्य विषये काम उत्पद्यते कामविषये स्त्रीस्थापन समाप्त । लज्जाप्रकादनं लज्जा भवतीत्यर्थः । स्थापन सर्वेषां मानुषाणां निद्राका-

मानाः । मैथुनमाप्तरन्तो विघ्नः न भवति — su. 5 1 अथ पला-

यिन्या स्त्रिया घन्धनकर्म तत्त्वक्रमेण क्रियते । रज्जु⁽¹⁾ कल्पते तद्रज्जुवेष्टन-

मुच्यते । अस्यादधीरस्यादिति द्वितीयेन सूत्रेण (1) 77) रज्जुवेष्टनमभि-

मन्त्र्य वशाद्ये वज्रा मध्यमस्थले (Cod सूरले) वध्नाति — su. 7 शय-

नपादमभिमन्त्र्य उत्पले वध्नाति — su. 9 अङ्गुशेन तिलाङ्गुही-

ति — su. 10 आधापत्योरकोधकरणमुच्यते — su. 12 सी-

र्भाग्यकरणमुच्यते । शङ्खपुष्पोमूलमोषधिः स्त्रिया वध्नाति ।

सीवर्चलपुष्पमभिमन्त्र्य यस्या सीर्भाग्यमिच्छति तस्य पुष्पमभिमन्त्र्य तस्य

शिरसि वज्रा । सीवर्चलं सूयवेलेति प्रसिद्धा — su. 13 14 दुष्ट-

स्त्रीवशीकरणमुच्यते । रथजितामिति मूर्तिस्त्रिभिर्मापानमभिमन्त्र्य स्त्रिया

क्रमेण वपति । चणकान् वपति । खट्वाख्याने वा गृहे शयनदेशे

वा शरभूषोरादौष्ठा अभिमन्त्र्य प्रतिदिशमभ्यस्यति । एषु पतिप्रति-

कृतिं कृत्वा हृदये विध्यति दार्भृषेण भाङ्गयेन । समाप्तानि पति

द्वेषिणोक्तमाणि । पुरुषो वा स्त्रीणां देयं करोति । अनेन कर्मणा शान्ति

र्भवति — su. 1) अथ स्त्रियो वा पुरुषस्य वा दीर्भाग्यकरणमुच्यते ।

दहनघातिता गौ अनृसरणीत्युच्यते । ईशानहता ज्वरहतेत्युच्यते ।

ततः उलूखलदरणे त्रिशूले निखनति ततः उलूखले ददाति । उपरि यस्या

दीर्भाग्यं क्रियते तस्य एतानि गृह्णीयात् — su. 16 स्त्रीपुष्पमाला

पिष्टा अन्वाह — su. 17 कृष्णसूत्रेण वेष्टयित्वा अभिमन्त्र्य व्यत्यास

अश्मान् (Cod आश्रम) शालाया उपरि ददाति । व्यत्यासेन निखनति

दीर्भाग्यकर्म — su. 18 अथ तस्या सीर्भाग्यकरणमुच्यते । यत्ते भग

निचसूरिति शिला उत्खनति उत्पादयति । भगमस्या इत्यनेन सूत्रेण

यत्कृतं तदनया विनश्यति । समाप्तं यस्या दीर्भाग्यं कृतं तस्या सीर्भाग्य-

करण — su. 19 अथ सपत्नीजयकर्मोक्तमुच्यते । सपत्नीविद्वेषेण

वाणपर्णो मांसिका लोके प्रसिद्धा . — su. 22 अथ स्त्रीविषये काम

उत्पन्ने कामविनाशकान्युच्यते । यस्मिन्देशे काम उत्पन्नस्तस्यान

यावत् स्त्री वा पुरुषो वा व्रजति — su. 2) स्त्रीविषये ईर्या

विनाशकान्युच्यते । ईर्यालु दृष्ट्वा जपति । सक्तमन्त्रमभिमन्त्र्य ईर्या-

सुकाय ददाति भक्षार्थं — su 96 ईर्यालुक्ख कटिप्रदेशे
 खल्लामभिमज्ज (1) धमति — su 98 अथ मन्युविनाशकान्यु-
 च्यन्ते स्त्रीविषये पुरुषस्य । मन्युमन्त पुरुष दृष्टारमानमभिमज्ज हस्तेन
 गृह्णाति — su 99 अरमान भूमौ निदधाति — su 31
 मन्युमत पुरुषस्य क्षायाया धनुरभिमज्ज सज्ज करोति —
 su 31 अथ सर्वविषये मन्युविनाशकान्युच्यन्ते । दर्भमूलभो-
 पधिवत्खात्वा सपात्याभिमज्ज बध्नाति मन्युके — su 33 अवीर-
 जननमुच्यते । अपुत्रजननमित्यर्थः । अपि जातानित्युक्त्वा अद्यतरीमूत्रेण
 पापाय निघृष्य ततो ऽभिमज्ज भस्तेन सह ददाति । अलकार समा-
 भते । विद्वेषण परस्य । अथ बन्धाकरणमुच्यते । प्रान्द्यानिति तृचेन अथ
 तरीमूत्रेण etc — su 31 समाप्तानि विद्वेषणानि परस्त्रीबन्धा-
 करणानि — su 35 आरोह्याटनमुच्यते — su 37 पापा-
 यमभिमज्ज जारमैथुनस्थाने प्रक्षिपति उच्चाटनार्थं — su 38 पुरुषस्यै-
 स्त्रिया मह परस्पर विद्वेषणकरणान्युच्यन्ते । बाष्पापर्षी लोहिताजाया
 द्रव्येण सनीयाभिमज्ज शयनमुपरि किरति (cf su 19) । स्त्रीपुरुषस्य
 उभयक्षिपिनाशकरण — su 39 अथ दीर्भास्यकरणमुच्यते ।
 हृदय मुञ्च चाभिमन्त्रयति परस्त्रिये — Keçava ends the adhyaya as
 follows समाप्तानि स्त्रीकर्मकरणानि । तत्र भद्रस्त्रीम् ।

भैषज्यकर्माणि प्रोक्तानि सर्वव्याध्युपशान्तये ।

स्त्रीकर्माणि तत पश्चाच्चतुर्थं सहिताविधी ॥ —

Adhyaya v

Kāṇḍika 37

Introduction अथ विज्ञानकर्मणा विधि वक्ष्याम । लाभाभाभवश्च
 पराजयमुत्पदु स्त्रीत्कर्षापकर्षमुभिसदुर्भिक्षेभावेमभयाभयरीशारोगा ।
 वसो ऽस्तीति न वेति । धनाधनधर्माधर्मं मरणामरण । धान्य
 भविष्यति न वेति । ज्ञेय भविष्यति न वेति । गृहे वासो भविष्यति न
 वेति । धान्यपुत्रपगुहिरण्यसखस्वाण च । विद्याशास्त्रादिजामो भवि-
 ष्यति न वेति । जीवितमरणे गमनागमने वलावले । सदसद्योगाध्याधितस्य
 जीवितमरणाभ्या । प्रमवे पुत्रयोगात् पुत्रे जाते धर्माधर्मसयोगात् मि-
 त्रामित्रसयोगात् । यामो ऽस्ति वा न वेति । पुरुषस्य विवाहो ऽस्ति वा
 न वेति । सवत्सर मासे वा भविष्यति मुभगा वा दुर्भगा वा । गृहे यामादि
 भविष्यति न वा । आधान भवेन्न वेति । इत्यादि मनसा वाचा वा स-
 चिन्त्य तत्कर्म कुर्यात् — su 1 राध्यमान चीरीदनमभिमज्ज तत

आमिञ्चेत् । मनसा चिन्तयेत् । वाचा चिन्तयेत् । ओदन शृत भवेदशृत
वा भवेत् । यदि यथाचिन्तितं भवति तदा तस्य कमसिद्धिर्भविष्यतीति
जातीयत् । इधमप्यममाध्यायमभिमञ्च आयाचेत् उक्तुर्वेनाथ ।

दक्षस्वमभिमञ्च आयाचेत् यत्र समं विषमं नानार्थमिति । पृथक्
पाठमभिमञ्च आयाचेत् । पत्राणां पत्राणां सकीर्त्तनेनाथमिति —

अथ यो यन्तीति सूक्तेन सयामे पूर्वबुवेदि कृत्वा अभिमञ्च द्वितीये ऽहनि
समविषमेण भावेन सिद्धिः — u 3 पञ्चयधिवेणदण्डमभिमञ्च

आयाच्य समे धारयति । अभीष्टदिशि पतनेनाथमिति । इयं सधाया
भिमञ्चायाचेत् चिन्तित (Coo चिन्तित) प्रविषण्णाय । कुम्भं उदकपूर्णं

दुग्धं प्रविष्यायाचेत् जनाधिकेनाथमिति यथा चिन्तितं तथा सिद्धिः ।
कमण्डलुमुदकपूर्णं दुग्धमाविष्याभिमञ्चायाचेत् जनाधिकेनार्थमिति ।

दर्भस्वमभिमञ्चायाचेत् । काम्पीलशाखा मूर्ध्नि धारयित्वाभिम
ञ्चायाचेत् इष्टदिक्पतनेनाथं । युगमभिमञ्चायाचेत् । धा

न्यमभिमञ्चायाचेदपीं प्रविषेत् प्रदक्षिणज्वलेनार्थं । हस्तयोर
कुलिङ्गमभिमञ्चायाचेत् । अज्ञातस्य वेनस्तदिति सूक्तेन एकविंश

त्या ( ) शर्करा अभिमञ्चायाचेत् धनेनाथं समविषमभावेन यथाव
तार्थं ( ) — su 4 अथ नष्टद्रव्यपरीक्षणे क्रियमाणे रदं कम ।

वेनस्तदिति सूक्तेन — u 6 वेनस्तदिति सूक्तेनाहतेन
वस्त्रेण वेष्टितं हन्य सपात्याभिमञ्च येन हरेता ततो नष्टं । अथा (

कुम्भवत्कृत्वा सपात्य येन हरेता ततो नष्टं । समाप्तं नष्टद्रव्यप
रीक्षणे दिशान् — su 7 अथ कुमारीविज्ञानमुच्यते । वेनस्त

दिति सूक्तेन — su 11 वेनस्तदिति सूक्तेन कुमारीमुदकाञ्जलिं पूर
यित्वाभिमञ्च — su 1 समाप्तं कुमारी ( ) विवाहकाले

विज्ञानं —

ka d ka 3

Introduction अथ वैमिक्तिकाशुच्यन्ते — 1 1 दर्दिनविना
शक्तमणा विधिं वक्ष्याम । दर्दिनमभिमुखमुपतिष्ठते सवचं दुर्दिनवि

नाशकानि — " प्रत्युचमुदकं प्रविषति — 1 2
गृहीत्वोपतिष्ठते अभिमञ्च उल्लेखं गृहीत्वोपतिष्ठते सूर्यस्याभिमुखं ।

लकटं गृहीत्वोपतिष्ठते उच्यते अकमुखा भूत्वापतिष्ठत
u 6 पट्टेरवसामिध (अकसमिध आधधाति स्थण्डिले —

खदा खत्वा खदा चि परिक्रम्याकान्मुञ्चति कृत्वा खदायां प्रति
पतिं सूक्तान् । ततः पासुना खदा पूरयति । वृष्टिनिवारणं समाप्तं —

su 5 अशनिनिवारणं कर्म वक्ष्याम । अशन्यभिमुखमुपतिष्ठते —

su. 9 एतत्कर्म चेत्ते । अशनिनिवारणं ।

अतिवृष्टिरवावृष्टिं शस्त्रमा मूयका शुका ।

सचक्रं परचक्रं वा सप्तैता ईतयः स्मृताः । —

su 11 अवदीर्यमाणे ग्रामे वावसाने वाग्निशरणे वा सभाया (Cod समया) वा गुहे वा प्राकारे वा वातरचार्यं कर्म वक्ष्याम — su. 12 पत्तने रक्षार्थान्युच्यन्ते — sus 13-16 The rites described in these sūtras

are valid for the वृहणानि as well as the वृत्तिकर्माणि Is वृत्तिकर्माणि at Kap. 33 12 to be emended to वृद्धिकर्माणि? In describing the latter Keçava ends as follows समाप्तानि वृद्धिकर्माणि गुह्यपत्तने ग्रामपत्तने कार्यवृद्धकरणे चषहरणरक्षार्थं — su 17 विवादे जयकर्मणा विधिं व्याख्यास्याम । व्येष्टोमधुमभिमन्त्र्य (!) भक्षयति । ततः सभां प्रविशति अपराजितादेशात् । पर्यञ्जयकर्म सभाजयकर्म समाप्त —

su 18 विवादे जयकर्मोऽप्युच्यते । पाटामूलं मुखे प्रक्षिप्य तदनन्तरमपराजितादेशादानच्छति — su 19 पाटामूलं मुखे प्रक्षिप्यान्वाह —

su. 20 पाटामूलं बध्नाति — su. 21 पाटापुष्पमालामभिमन्त्र्य शिरसि धारयति । पाटापालाशी सप्तपलाशी (!) सप्तपर्ण्यो (!) मालामभिमन्त्र्य धारयति —

su 22 वृष्टिनिवारणं भक्षभोजने कर्म उच्यते । भक्तमभिमन्त्र्य भक्तं शाकादि (Cod भक्तं) ततो भुञ्जीत । वृष्टिनिवारणं समाप्त —

su 23 ब्रह्म ज्ञानमिति सूक्तेन प्रथमेन काण्डादिना सूक्तेन वेदं वा अनुवाकं वा सूक्तं वा कल्पं वा ब्राह्मणं वाप्यधनं कर्तुमिच्छति तदा तदा सूक्तं जपित्वा ततः अध्ययनं कुर्यात् । कलहशमनं समाप्त — su. 24

ब्रह्म ज्ञानमिति सूक्तं जपति विवादे जयार्थं — su 25 ब्रह्म ज्ञानमिति सूक्तं जपित्वा मीमांसव्याकरणादिशास्त्रवादं करोति तदा जपित्वा करोति प्रतिवादिनं जयति —

su 26 विवादकर्म उच्यते । चाक्रिकस्य रज्जुमभिमन्त्र्य धारयति हस्तेन इति विवादकर्मं कर्तुर्बदने कलहो न भवति —

su. 27 सभाजयकर्मोऽप्युच्यते । सभास्तथैव कर्म जयकर्मं तदा सभासदधर्माधिकरणादि वायते । चोरोदन etc. भक्षयति —

su. 29 यद्वदामोति अथ जपित्वा सभां वदेत् । निरीक्षते ।

अन्वाह । यद्वदति तच्च तथैव वदति यच्चक्षुषा पश्यति तद्वदन् विघातो न भवति —

Kapdikā 39

su I तिस्रकमणिं सपात्याभिमन्त्र्य पुष्पाहानं बध्नाति । आत्मरक्षार्थमणिं । सर्वत्र प्रत्यभिचरणार्थं मणिं बध्नाति । —

८०३ 5—12 तत शान्त्युदक करोति महाशान्तिधान मातलीवर्ब कृत्वा
 दूष्या दूषिरसीति कृत्वा प्रतिहरणे गण । ततो वासोप्यत्यमातृनामचा
 तनशान्तिगणे (१) एते पञ्च गणा (cf Kauç 8 १३—१६) शान्त्युदकेन
 आवाप्यन्ते । ततो मातली कृत्वा शान्त्युदकभाजने चित्वाद्या (cf Kauç
 8 16) आदधाति । मन्त्रोक्ताया दर्भापामार्गसहदेवीआटक्षककाम्योल
 शितोवारसदपुष्या एता मन्त्रोक्ता भाजने एता ओषधी शान्त्युदके
 अवधाय तत शान्त्युदक करोति (Kauç 9 8) । तेन शान्त्युदकेन प्रोच
 ण्नजति अतो रावी इह कम प्रमाणक करोति । उपागर्हा परिधाय
 उष्णोप कृत्वा अये भूत्वा कता शान्त्युदकेन प्रोचति कृत्याख्यान यावत्
 बालागमपात्रेषु कृत्यादिषु च सर्वेष्विदं कर्म भवति । अमित्रवचसु (१)
 यदि कृत्या बुद्धा भवति ततो वक्ष्यमाणं कर्म करोति अथ न भवति तदा
 कुर्यात् । एव बालागमपात्रेषु कृत्यादिषु सर्वेष्विदं कर्म भवति । अमित्रवचसु
 इत्यनेन मन्त्रेण कृत्या (Cod कृत्या) निरीचते । स च निरीचते । कृतव्यधमि
 इत्युक्ता कृत्याख्यान अवेचते । कृतव्यधमि इत्युक्ता कता काण्डेन विध्यति आ
 द्विरसकल्पविधानधनुषा । अथवा दभ्युषेण (१) काण्डेन विध्यति —
 ८०४ 1० मासानि शकले निधाय कर्ता सदश गृहीत्वा चमणि बद्धा प्रपकृत्य
 रिक्तम्य वन्याभ्युक्षति — ८०४ 18 नवमोतेनाभ्युक्षति वा अङ्ग —
 ८०५ १० अरणे गच्छति — ८०५ ११ वासोप्यत्यादयत्यतारो
 गणा (cf onder su* 5 1१) उच्च पठति — ८०५ १२ कता अभिचा
 रकृतपुरुषस्य शान्त्युदकेन मर्माणि (C 1 क०) समोचते । गार्हपत्यसभा-
 ग्रामपात्रकूपकुट्टइत्यादीनि cf १ १ 1—4) मर्माणि (Cod क०)
 समोचति — su ११ कृत्याख्यान कृष्णपृथ्वीलेन कर्षति —

Kand ka 40

८०६ 1 अथ नदीप्रवाहविधि वक्ष्याम । नदीप्रवाहं स्वात्वा प्रसिद्ध
 ण्नजति — ८०६ २ काशमभिमन्त्र्य तत्र पाते रोपयति । द्विविसे
 बालपर्णमभिमन्त्र्य (१) रोपयति नदीप्रवाहे । वैधूकपाटरक
 (10 १ पाटरक) अभिमन्त्र्य नदीमार्गे निष्पतति । वेतसशातामभिमन्त्र्य
 नदीप्रवाहने (१) निष्पतति — su 6 उदकं मण्डूकस्थोपरि निनयति —
 su 7 पूर्वप्रवाहो न भवति अथ नवधा प्रवाहे इह कर्म कुर्यात् । वरुणदे
 यतापाकपञ्चविधमन्त्र आश्रमभारगन्ध कृत्वा यददं सप्तयत्तीरिणि सूत्रेण
 चिविमन्त्रं जुहोति । तत उत्तरतन्त्रं । कृष्णवीति कृष्णाया गो पय घृत
 च वेतसकाशसु च इन्धन । वेतसपत्रे सरणं पट्टेरकेण वा अक्षिन्तन्त्रे (१)
 सव मासत कर्तव्य । उदकप्रवाहे उदकप्रवाहमध्ये नदीमध्ये ग्रामे नगरे

वा । यच्च उदकनदीभ्य भवति तच्च सर्वत्र वाङ्मो होम कर्तव्य —
 su 9 वलि हरेत् तत अति धनवानोति द्वाभ्या न भवति मन्त्रोदक
 नदीप्रवाहे प्रमिष्ट-व्रजति । समाप्त नदीदूरगमनकर्म — su 10 यदि
 न वहति नदी तदा वत्समाणाभिर्द कर्म । यद्द सप्रयतीरिति नदी हन्ति ।
 चेतसशाखामभिमन्त्र्य नदीमवसिञ्चति । यदि दूर गता पुन निवर्तते
 तदा इद कर्म एके आचार्या । यद्द सप्रयतीरित्यादि सर्वमेक कर्म
 मन्यन्ते । अन्ये भिन्नानि कर्माणि मन्यन्ते । अन्ये प्रमिष्टनक्रमं हिरण्यमण्ड
 ककर्म योगकर्म मन्थनकर्म पाणिकर्म एतेषा विद्वन् मन्यन्ते । समुच्चयो
 वा इति दारिद्र्यमत समुच्चय । समाप्त अन्यप्रवाहे नदीकर्म — su 11 12
 अथ अरणिस्मारोपणकर्म । अरणिद्वय प्रतापयति पाणी वा प्रता
 पयति । उत्थाय वा गृह्णाति । ततो ज्ञेन विधानेन पथि गच्छता दोषो
 न भवति — su 13 अथावरीहणमुच्यते. — sus 14 15 पुरुषस्य
 वीर्यकरणे विधिं वक्ष्याम । कपिककुमूलमोपधिवत्खात्वा सुरवाल
 कर्मोपधिवत्खात्वा . दुग्धे उपविष्ट उपविष्ट धनुस्तद्वे कृत्वा .
 दुग्धमभिमन्त्र्य पाथयति — su 16 हरिश्चा divides this sutra in
 his treatment so as to join the words मयूखे मुसले वासीनो to the
 preceding practice, so wit या स्वेत्युवा सुरवालक दुग्धे ज्ञाथयति
 पीत्वा कोनके उपविष्ट पिवति कपिककु मुसले उपविष्ट .
 पिवति । मूकरवालक मुसले उपविष्ट . पिवति Then a
 new practice is introduced with the words शिद्यस्व स्त्रूलकरणमुच्यते,
 as follows यथासित इति सूक्तेन एकशाखाकर्मणि सपात्याभिमन्त्र्य अर्क
 सूत्रेण वध्नाति — su 17 18 यावदङ्गीनमित्युवा कृष्णमृगच
 ममणि वध्नाति । आ वृषायस्वेति सूक्तेन हरिणस्त्यधममणि
 कृत्वा कृष्णवानिज वध्नाति । . वीर्यकरण उत्थापन स्त्रूलकरण च भवति
 रितोनाशे च —

handika 41

su 1 अथ वृष्टिकर्मविधि वक्ष्याम — su 2 3 अयोदशे
 इहनि पाकयज्ञिक तन्त्र प्रतोयायनान्त कृत्वा ततो देवस्य त्वा सवितुरि
 त्यादि मन्त्रो जुष्ट निर्वपामि मन्त्रस्त्या जुष्ट प्रोचामीति अनेन यजुषा
 तावत्प्रमान यावदाश्वभागी तत घोरोदन जुहोति । समुत्पत्तिर्भवति
 सूक्तेन पञ्चभिर्हविर्भरेकामाहुति तत पञ्चभिर्हविर्भवेतीया षड्भिमृती-
 यामाहुति जुहोति तत पार्वणावृत्तरतन्त्र । पाकयज्ञिक तन्त्रमाज्यभागान्त
 कृत्वा तत प्र सप्तमेति घोरोदन एकामाहुति जुहोति । न घृतापेत्युवा

(vi) 18 2) द्वितीयामाहुति । युक्ताभ्या तृतीयामाहुति । पार्वणाद्युत्तरतन्त्र
 वह्निर्होमं भवतो गच्छतु हवि स्वाहेति । सर्वेषु वृष्टिकर्मसु कृष्णाया गोराज्य
 कृष्णाया गो पय कृष्णा ब्रीहिशालय वेतससुवू वेतसी समिदिन्धन च —
 ५० ० ४ काशदिविधुवकवेतसामेकव⁽¹⁾ कृत्वा तत उदकमध्ये पाच
 अधोमुख निनयति । उदके विस्त्रावयति — su 6 कुङ्कुरशिरमभिमन्त्र्य
 उदके विस्त्रावयति । मेघशिरमभिमन्त्र्य उदके प्रक्षिपति । मानुषकेशजर
 दुपानहौ⁽²⁾ वशाये प्रचध्य धोध्यति अपम् — ५० 8 अर्घ्योत्थापने विघ्नशम
 नविधि वक्ष्याम । अर्घ्यकामोद्यम यदा करोति तदा इद करोति ।
 द्रव्यहस्त्यश्वरक्षहिरण्यधनधान्यादि एषकामो यदीद्यम वणिक्वादि करोति
 तदा इद कर्म करोति । यस्मिन्नारभ्या गृहादि न सिध्यति तदा इद
 कर्म — ५० 10 अथ घृतजयकर्म उच्यते — su 11 उत्त-
 राधाहनवचे समिनोति (Cud समि०) पूरयति — su 1६ यद्यो
 दृक्षाद्यस्त्रिलो दधिमधुनि वासयित्वा (hauc 7 1०) अश्वान्वा कप-
 र्दकान्वा घृत क्रीडा कुर्यात् — ५० 1६ अर्घ्योत्थापनोद्यमकर
 विघ्नशमनकर्म उच्यते । भवतो यजते पाकयज्ञविधानेन यथा वरुण
 मासत घोरीद्व मासतमृतमिषादि भवति (cf su 3 fg These per-
 formances as well as those following now are performed with each of
 the pratikas mentioned in su 14) । एवमाद्या ओषधी सपात्य अभिन्नु-
 ज्जन । विस्त्रावयति । अशिर एडकशिर केशजरदुपानहौ युदषदपाचकर्म
 (cf su 6) एतानि अभिवर्षणानि कर्माणि भवन्ति एकैकस्य सूक्तस्य । एके
 आचार्या मासतस्थाने मन्त्रोक्तदेवतायाग कुर्यात् यथा वरुण । अर्घ्यो
 धिहोमसमान वर्षकर्मणाम् । उदकधट सपात्याभिमन्त्र्य तत आस्त्राव-
 यति । अवसिञ्चति (both performances are again prescribed with
 all the pratikas of su 14) विघ्नशमनकाम । सम्राप्तानि अभिवर्ष
 यावसेवनानि कर्माणि — su 1१ वैश्वानरो रश्मिभिरिति सृष्टेन
 उद्देहि वाजिनिति विशत्या अग्निभ्य (xiii 1 1—20) उद्यन्तमादित्य
 ज्ञान कृन्वोपतिष्ठति अर्घ्यमुत्थापनकाम — ५० 17 वस्त्र ददा
 ति । विद्रावणादिविषये शमनकाम । सम्राप्तानि विघ्नशमनकर्माणि —
 su 18 अथ गोवत्सद्वेषोविरोधसामनस्यमुच्यते — su 19 ततो
 वत्स च परिश्रामयित्वा पानार्थं मुञ्चति — su 20 गवा
 वत्सेन मह विरोधि वत्सगोविरोधिसामनस्यकर्म⁽¹⁾ । सम्राप्त गोवत्सस्य
 विरोधि सीमनस्य । अकरणे गा पूर्वा विनश्यति अथ गोवत्स तदा
 राजा प्रजा — ५० 21 अश्वशान्तिविधि वक्ष्याम । अथा
 शान्ताक्षेजस्त्रिनो निरुपद्रवा वेगवन्त आरोग्या भवन्ति —

Kandika 42

80. 1 अथ प्रवासनद्रव्योत्थापनमुच्यते । प्रवासे गत्वा चौरभय उदकभय गमनविघ्न न भवति । हवियामुपधानं कुर्यात् — 80. 3 यदि यानेन याति तदा इदं कर्म — 80. 4 वाणिजद्रव्य वस्त्राश्चादि सर्वद्रव्यं विवच्यार्थं नयति । यदा द्रव्यं गृह्णाति तदा इदं कर्म — 80. 6 अस्माभ्यागतपुरुषाणां सामनस्यं क्रियते । यदा विशिष्टो गृहे आगच्छति तदा इदं मित्रिकर्म क्रियते । मित्रं त्वेषां दर्शने आगताणां । यदा गृहे आगच्छति तदा इदं कुर्यात् — 80. 7 । हस्त्यादियानं सथात्याभिमन्त्र्य तस्मिन् याने यस्य सामनस्यं क्रियते उपरि उपविशति । सर्वे यानस्थोपरि चटन्ति ततः पश्चिमदिशि गत्वा पुनर्गृहे आगच्छति । ततः ओदनमभिमन्त्र्य सह भुञ्जति मन्त्रं वा । समाप्तं सामनस्यं । एकस्मिन् युद्धे क्रियमाणे सहागतस्य कर्म इदं कर्म अन्यस्य च साधारणमित्यर्थः । यो युद्धे साहाय्यत्वं करोति तस्मै इदं कर्म । प्रथमं पार्श्वं प्रक्षाल्य ततः कर्म चेति । चविचयोरिदं कर्म मन्यन्ते केचित् — 80. 8 अथ गृहे विरुद्धे सति सामनस्यमुच्यते । कर्तारस्ये गत्वा समिधो गृहीत्वा तूष्णीं गृहमागत्य गृहमगुप्ताणां सामनस्यं भवति कृत्स्ननिवारणं — 80. 9 अथ मन्त्रब्राह्मणयोर्द्रव्यमिच्छति तस्मै इदं कर्म प्रतिगृहादि उच्यते । वेदपाठेन शास्त्रपाठेन अर्घ्योत्थापनमिच्छति इदं करोति । समाप्तं वेदेन अर्घ्योत्थापने विघ्नशमनं — 80. 12-17 अथ परिमोक्षविधिं वक्ष्यामः । गोदानिकतन्त्रमाज्यभागान् कृत्वा ततः शान्त्युदकं कृत्वा भिमन्त्रयते । अथो दिव्या इति वतसुभिः । ततो भ्यातानादि परिदानार्त्तं कृत्वा केचित्परिदानान्ते ततो भ्यातान् ऊत्वा । तत इदावत्तरायेति कल्पविद्यतसुभिर्हृग्भिराज्यं कुड्यात् । समिधं आदधाति । . पेद्व्रतं कल्पव्रतं भृगुरव्रतं विषासहिब्रतं यमव्रतं शिरोव्रतं अङ्गुरोव्रतं इत्येवमादिषु (cf Kaṇṇ 37 32 note) . इदावत्तरायेति व्रतविसर्जनं व्रतथावपं च करोति । यत्र कृत्स्नव्रतं वैदिकं स्त्रीकिकं च तत्र सर्वत्र व्रतादानं वतविसर्जनं च भवति विधानेन । शिरोव्रतादीनि निष्ठाणि , कृच्छ्रचान्द्रायणादीनि काम्यानि स्मृतिपुराणशास्त्रवेदविहितानि . . तानि सवाणीत्येतेन विधानेन कर्तव्यानि — 80. 18. परिमोक्षानन्तरं चिराच्च स्नानव्रतं चरेत् . — 80. 19 अथ पापनक्षणां स्त्री तस्याः शान्तिरुच्यते । स्त्रीमुखं प्रत्यृचं प्रचारयति तस्या मुखं हस्तयोर्मध्यं शकशिकुशकिरकी(?) अस्नानतिलकं हस्तकेशादिपापनक्षणं सामुद्रिके स्त्रीलक्षणं व्याख्यातः . स्त्रियं पापनक्षणमभिप्रेक्षति दक्षिणात्वेनादाराभ्यं यावदुत्तरपार्श्वं ततः पापनक्षणं विनश्यति — 80. 22 अथ पापदर्शने शा-

निरुच्यते दर्शनदीपो न भवति । पुरुषस्य भाग्यकाले हरिणा यान्ति
प्रदक्षिणा अप्रदक्षिणेषु हरिणेषु अयं जपः पचिषु च । श्वानरुदिते
काकरुदिते काकमैथुनेषु पुरुषस्य मैथुनेषु श्वेनमैथुनदर्शने नानस्त्रीदर्शने
नगरपुरुषस्य जपसकस्य दर्शने यच्च कञ्चिदपशुकुना पतिता तत्र
मर्वचाय जपः । शुचौ स्मृतौ पतिता अद्रष्टव्यास्तेषां सर्वेषां दर्शने अद्रु-
तानां दर्शनेष्वयं जपः कर्तव्यः । लोके यदिरुद्धं अन्वीक्ष्य अयं जपः ।
अपशुकुनजपः समाप्तः — सू. 23 अयं पुरुषहवे अकार्यकरणेन विघ्नश्च
मनकर्म उच्यते —

Kāṇḍika 43

su 1 पुनर्विघ्नश्चमनमुच्यते । पिशङ्गवर्णसूत्रे गङ्गा चरन्
मणिं सपात्याभिमन्त्र्य यज्जाति । विस्लान्धविघ्नश्चमनो मणिः । स्पर्ध-
मानस्य स्पर्धा विनश्यतीत्यर्थः । वेणुदण्डादीन्सपात्य ततः सूक्तेन
विमृज्य धारयति । पिचदण्डे ध्वजदण्डे चिह्नदण्डे लकुटा-
दिदण्डं सर्वं सपात्य धारयति तस्य सर्पमृद्दिदण्डादिविघ्नः न भवति ।

। आयुधं सपात्याभिमन्त्र्य विमृज्य सूक्तेन धारयति । सर्वशस्त्रं
सपातिते मायादिकं मायाजालयुद्धे निवारणं सयामे इन्द्रजालनिवारण-
युद्धे विघ्नः न भवति शत्रुहव निवारयति । शत्रवो गच्छन्ति । स्पर्धमानं शत्रु-
जयति हव विनाशयति — सू. 2

विघ्नगृहीतं पुरुषं धूपयति
यस्य आरम्भा न सिद्ध्यन्ति — सू. 3 अयं भूमिशुद्धिं गृहं करिष्यमा-

णस्तस्यैव करोति । Then Kaṇḍika exhibits a second time the same text
as the Ath Paddh ending with the full wing अथवा नवे गृहे श्विन-
यागं कर्तव्यं विकल्प इति भाष्यकारः । प्रथमतो वा श्विनयागो नवे वा
गृहे — सू. 4 अथ गृहप्रवेश उच्यते । वास्तुसंस्कार उच्यते —

सू. 5 ततः शान्त्युदकं करोति । मातङ्गीं पूर्वं कृत्वा वास्तोष्पत्यादीनि च
तुर्गण्यो महाशान्तिं शान्त्युदके आचपते । ततो मातङ्गः कृत्वा ततः शान्त्युदकं
समाचपते (cf. Kauṣ. 8. 13 fig.) । तेन भूमिं प्रोचयेत् — सू. 7 अन्त्येषु मूला-

गतेषु पार्श्वे स्थितेषु प्राचिपति — सू. ८ नीयमाना (!) शालामनुम-
चयते — सू. 11 दृढां कारयति शालाम्भूमि — सू. 13 द्वाभ्यां

चक्रं ब्रूहीति । केचिदस्मिन्तन्त्रे (!) यज्यं यज्ञ इति etc. as at Kauṣ.
23. 1 fig — सू. 15 नृदस्त्रियो गीतमङ्गल्यादि कुर्वन्ति ब्राह्मणा पुण्या-
हानि पठन्ति ग्राहं च केचित्पञ्चात्कुर्वन्ति । यच्च गृहं मण्डपं वा कुटो-

वा चित्रशाला वा मठस्थानं वा देवगृहं वा अन्यं वा तृणमयं वा काष्ठ-
मयं वा इष्टकामयं वा पाषाणमयं वा गृहादिकं करोति तत्रान्नेन विधा-
नेन वास्तुयागं कर्तव्यः — सू. 16 अथ कच्चादोपहतगृहे चैवे वा न्यत्र गोष्ठे वा

यत्र क्वचित्तत्र शान्तिरुच्यते कव्यादा प्रविष्टे गृहे कुमारो म्रियते वत्मान्
 (!) वा किशोरान् (!) वा धननाशो यत्र भवति तद्गृहं शाम नगरं वा
 कव्यादोपहतं जानीयात् — su 18 पाञ्चाशत्समिध आदधा
 ति — su 19 कुमारवत्सगोमरणादि धनधान्यविनाशादि चि
 न्तितोद्देशादि कव्यादचिह्नानि । कव्यादोपहतशान्तिः समाप्ता — su 20
 अथ कव्याच्छमनविधानमुच्यते । सौमिके वार्या गृहे वावसथ्ये वा
 शान्तिकपौष्टिकार्थं मन्यन्ते वा यत्र वा कव्यादोपहतदृश्यते तत्र सर्वत्र
 कुर्यात् — su 21 अथ वशाशमनविधानमुच्यते । ये अग्नय इति
 दश्वेन मृत्तेन वशाशमभिमुख्य ततो ब्राह्मणाय ददाति । यस्य गृहे वशा
 भवति जायते तद्गृहं देवहतं विजानीयात् —

Kāṇḍika 44

su 1 अथ वशाशमनविधानमुच्यते — su 3 शान्त्युदकं करोति
 चत्वारव्यार्धं वशास्ये कण्ठेन मृत्तेन वा — su 5 मातृव्यन्तेन (su 23) शान्
 त्युदकेनाचामयति च समोचति च — su 6 वशा कर्ता कर्ध्वस्थितं वासो
 पत्यादिचतुर्गणे महाशान्तिं (cf Kau. 8 43 f.) उद्धृतृतीयसवने उपति
 वशाशमिमुखं स्थितं — su 14 समस्येति (!) मन्त्रेण भूमौ कृत्वा तत उपरि
 वशा पातयति — su 15 निरुच्छ्रासं करोति मारयतीति — su 17
 यद्विशेषा कथ्यन्त्या आग्न्य जुहोति — su 18 इति कथा ब्रूयात् —
 su 19 शेषमुदकं पार्श्वदेशे निक्षिप्य ततोऽभ्यन्तरे प्रविश्य — su 36
 द्विदन्स्थानमभिधाय —

Kāṇḍika 45

su 3 अवदानानि पशोरेकादश गृह्णाति — su 4 तत स्निष्ट
 कृदवदानानि गृह्णाति तानि त्रीणि दक्षिणे बाहुं वामजहा च अन्न
 विभागः । एतानि त्रीणि भागानि — su 6 ततो यद्देवतं पशुसंज्ञे-
 वत्यचरं अर्पयत्य — su 12 वपायपर्णा द्वे सह जुहोति —
 su 13 अथ पित्र्येषु काम्येषु विज्ञेय — su 16 सप्तार्धितं मन्त्रे
 णाग्न्य जुहोति । सर्ववीरायेत्यादि चतस्र आहुतोर्जुहोति । समाप्त
 वशाशमनविधानः । देवहतं तस्य गृहं यस्य गृहे वशा जायते तस्य धना
 दिनाशा भवति तस्माच्छान्तिं कतव्या — su 17 अथ दुष्टे प्रतिग्रहे
 सौम्ये वा कृते वाजने वा दक्षिणामृत्तिग्रहे वेन कर्मणः शमं विनश्यति
 तदुच्यते । प्रतिग्रहः प्रतिगृह्णाति । प्रतिग्रहदोषो न भवति —
 su 18 सर्वाणि कर्माणि कृत्वा पुनर्मन्त्रिन्द्रियमित्यूचा कर्म समाप्य तत
 आत्मानमनुमन्त्रयते । सर्वकर्मसु भवति । इत्याद्यशान्तिः । सध्यावन्दने

आज्यतेनै पावतन्ने अस्मिन्कर्मणि नित्यनैमित्तिककाम्येषु पुनर्नैमित्तिक-
मित्युक्त्वा आत्महृदयमनुमन्त्रयते — su 19 एतेन विधानेन पशवो
आख्याता नित्यनैमित्तिककाम्या . घंठीनसिना काम्या पठिता —

Kāṇḍika 46

su 1 अथ अकृते पापे लोके पापवचनमुत्पद्यते तत्र शान्तिरुच्यते ।
सक्तमन्य भक्तमभिमन्य ददाति । प्रथमस्ये कृत्वा अभ्याख्यात
गृहे प्रवेश्य कर्त्ता पश्चात्प्रविशति — su 2 द्रुघणमणि सपात्या
भिमन् बध्नाति — su 3 घालाशकाष्ठमणि द्रुघणप्रतिरूप कृत्वा
अभिगृह्ये बध्नाति । कृष्णरोहमणि ताम्रमयद्रुघणप्रतिरूपमणि
हिरण्यमणि द्रुघणप्रतिरूप बध्नाति । सर्वे च कौशिके कर्मणा
विकल्प । एकस्मिन्विषये यत्र बहूनि कर्माणि पठितानि तर्ह्ये कुर्यात्स-
र्वाणि वा तत्त्वविकल्प — su 4 अथ यागे क्रियमाणे घन कर्मणा
विघ्नशमन भवति तदुच्यते । अतिजो यजमानश्चाश्रयन्ति (') अविघ्न
यज्ञसिद्धिर्भवति — su 5 यागसमाप्ती विघ्नशमनमुच्यते । सोमदेवत्य
चह जुहोति — su 6 अथ धनधान्यादिप्रतियहादिवाचना-
मिच्छन्निदं कृत्वा याचितविघातो न भवति । याचित न पतिपेध
यति । साहस्यवत्स पायस सपात्याभिमन्याश्नाति — su 7 अथ कपोते
उलूके वा गृहे प्रविष्टे अन्यत्राभ्युददेशे ऽपि तत्र शान्तिरुच्यते । शाश्वदके
आवपते ततो मातलो (su 8) कृत्वा शाश्वदक समाप्यते राजा तेन शा-
श्वदकेन तत्स्थान मोक्षति यतार्थ इत्येतेर्मन्त्रे ।। 1. 10 ।। कपोतोलूक
स्थान यावत् — su 8 वि शाला परिणयति कपोतस्थान वा परिभ्रा-
मयेत् । आरण्यके पक्षिणि प्रविष्टे इदं कर्म वुच्यते । कपोतोलूके वा
प्रविष्टे द्विपदचतुष्पदविनाशी वेदे श्रूयते तस्य दोषशमन — su 9
अथ स्वप्राध्यायपठिते ऽग्रे स्वप्नदर्शने शान्तिरुच्यते । स्वप्राध्यायपठितदु-
ष्वप्य रुद्रभायकारमतेन गृहीतव्य (') । पञ्चमानेप्रेतदर्शने परिष्वङ्गमकंटे (')
दृष्ट्वा तैज्जाम्बदे नम्रपुरुषदर्शने नमस्त्रीदर्शने कालसूचेत्यादि (स्वप्राध्याय-
पठिता अनेकश । इति दु स्वप्नदर्शने शान्तिरुच्यते । स्वप्न दुस्तिन
दृष्ट्वा मुख प्रक्षालयति — su 10 अथ पुनर्घोरदु स्वप्नाशनकर्म
उच्यते । विद्या ते स्वप्नल्लेकेन पर्यायेण दु स्वप्न दृष्ट्वा मुख विमार्ष्टि । .
पाथ्येन द्वितीयेन भूयते । अन्न स्वप्ने दृष्ट्वा निरीचते । मयधान्य
पुरोडाश जुहोति — su 11 अथ आचार्ये मृते ब्रह्मचारी इदं करोति
श्रेयस्काम आचार्यदहने । अपिभूम्यामित्यादि (su 12) पञ्च सामिधे
नीर्जत्वा ततो दहनं त्रिर्धामयित्वा तत नहि ते अग्ने तन्न इति सूक्तानि

पुरोडाश जुहोति तस्मिन्दहने — su 16 कौशिकसूत्रे शयन न मन्यते
 च प्रेतादिभयात् तद्विघातश्चमनं — su 17 अपो दिव्या इति घतसृ
 भिक्षुं ग्भि स्नान कृत्वा विराच गृहे आगत्य तत शयति इति कौशि
 कमत । मृते आचार्ये इदं कर्म प्रायश्चित्त कृत्वा तत समावर्तन कुर्यादि
 त्तर्य । अन्य गुरुमुपासीत — su 18 अथ ब्रह्मचारी स्त्रिया मेघुन-
 सयोगे इदं करोति । स अवकोर्णोत्थयते (Cod साव०) तस्य प्रायश्चित्तमि
 दमुच्यते । ब्रह्मचारिण दर्भरज्जा कण्ठे बद्धा — su 22 अथ
 स्वयमज्वालिते ऽपौ प्रायश्चित्तमुच्यते — su 23 अथ अपिशब्द-
 करणे शान्तिरुच्यते । अपिमुपतिष्ठते — su 24 अथ सदेशे वि-
 स्मृते अपिमुपतिष्ठते । यदि ग्रामे वा गृहे वा सदेश न कथयति तदा
 इदं प्रायश्चित्त — su 25 अथ पापनषचे जाति स्त्री वा पुत्रपो वा
 यो जातस्तस्य शान्तिरुच्यते । तस्य मुञ्जरज्जा कण्ठे पादे बद्धा
 तत प्रत्नो हीति सूक्तेन उदकघट सपात्वाभिमन्त्र्य दर्भपिङ्गुलीर्घटे प्रचिर्ष्य
 ततो ऽभिषिञ्चति । योवापाश नदीकेनेषु निदधाति । नदीना केना-
 नित्यर्धेन (॥ 113 2^०) कटिपाश उदकमध्ये प्रविपति । मातृपितृधातृषु दोष
 श्रवणात् । तस्मात्पापनषचेण शान्तिं कर्तव्या । मूलनषचे इदं कर्म
 निश्चयते । यो नषचकल्पोक्तं कर्म कुर्यात् तदुच्यते । . . प्रत्नो हीति सूक्तेन
 चीरोदन सपात्वाभिमन्त्र्याग्राति । . . एतस्मिन्नन्ते (!) समूलं बहि
 भृण्णाति समूलेभ्यानुपसमाधाय एष विशेष । नषचकल्पोक्त । एषा नष-
 चकल्पोक्ता शान्ति । आश्रवनावसेचने च चीरोदनप्राशनं च एतानि
 चीणि । अथवा प्रत्नो हीति सूक्तेन उदकमभिमन्त्र्य पापनषचजातमवसि
 क्षति शिरसि । एतानि चीणि कर्माणि भवन्ति — su 26 अथ ऋषे
 आतरि जीवति विवाह आधानदीक्षा च करोति तस्य शान्तिरुच्यते . —
 su 28 उत्तरपाश नदीना केनानित्यर्धेन नदीकेने निदधाति । अधर-
 पाश नदीमध्ये प्रविपति । ततो बन्धन कृत्वा ततो ऽवसिञ्चति — su 29
 अथा सूक्तेर्घट सपात्वाभिमन्त्र्य तत आश्रावयति । . अवसिञ्चति ।
 परिवित्तिपरिवेत्तुप्रायश्चित्त — su 30 अथ मृते आचार्ये इदं कर्म —
 su 33 अथ देवपितृवर्जितखदाशयनिहितस्य अन्नस्य याज्ञाकेन (for या-
 जकेन) येन कर्मणा भवति तदुच्यते । . अनुवाकेन खदाश्रयादन्नाद्बुद्ध्य
 सेतिकामेका जुहोति — su 34 प्रायश्चित्त — su 35 खदा-
 श्रयाप्तसंस्कारशान्तिं समाप्ता — su 36 अथ मृते धनिके चणकस्य
 चणदानशान्तिरुच्यते । अपमित्यमप्रतीत्तमिति त्रिभिः सूक्तेर्द्रव्यमभिमन्त्र्य
 (॥ 117-119) पुत्राय ददाति । अनृणो भवति — su 41 आकाशो-
 दकेन शरोराश्रवने दीपो भवति तस्य शान्तिरुच्यते — su 41

दिवो नु मा बृहत् इति सूक्तेन एकतेन सर्वोपधिगन्ध हिरण्य वा एतान्य-
 भिमन्त्र्य शरीरमुद्धर्तयेत् । आकाशविन्दुदोषोपशान्ति समाप्ता —
 su 43 अथ कुमारस्य कुमार्या वा यस्योत्तमदन्ता पूर्वीं जार्तां तत्र मा-
 तापिचोमंरणशङ्का भवति तत्र शान्तिरुच्यते — su 44 व्री-
 हियवतिलमापानेकीकृत्याभिमन्त्र्य उत्तमजातदन्ताभ्यां दृश्यति — su 47
 अथ शिरसि चङ्गे वा काकोपविष्टदोष शृयते तस्य शान्तिरुच्यते —
 su 49 अस्फुर्लमभिमन्त्र्य काकमुखेन अपमृष्ट पुरुष पर्यापि करोति ।
 उपरि भ्रामयित्वा दूरे निक्षिपति — su 49 अथ ससर्गदोषशान्ति
 रुच्यते । सर्वेषु रोगेषु श्रावदन्तादि कुनखिना वण्डेन ज्वरेणापामार्गा-
 दिरोगेषु ससर्गेषु सर्वदोषाश्च्यते — su 50 अनृतमुक्त्वा आचमन
 करोति । वणिज्जि अनृत कृत्वा दोषो न भवति — su 51 यत्र
 क्षाचित्स्वनति तत्र सर्वत्र यत्ने भूम इति खननदोषो न भवति —
 su 53 अथ शकुनशान्तिरुच्यते । अपशब्दं श्रुत्वा क्षपिञ्जलवा-
 शितं श्रुत्वा यामि अरुणे पश्चिवाशितं श्रुत्वा वा स्वयं वा कुडभाषणं कृत्वा
 अन्यस्य वचनं श्रुत्वा उलूकवाशने कणोतवाशने पुषतो वा उत्तरतो
 वा लोके निन्दितः । यत्किञ्चलोके विवशं दृष्ट्वा श्रुत्वा सर्वत्र जपने स्वस्थ
 यम भवति — su 55 आकाशे यदि स्वपिति अरुणे वा मूमे गृहे
 वा पर्वते वा तदातदा यो अभ्य वभूणा ( ) इत्युच जपित्वा स्वपिति —
 Kec has the following at the end of the adhyaṣa समाप्तानि निमि-
 त्तिकानि सर्वज्ञानप्रबोधाद्य दुष्टदोषविनाशनिमित्तिकानि ।
 निमित्तिकान्यवज्ञ कर्तव्यानि । अकरुणे धनधान्यपद्यादिविनाश
 जरायुज इति दुर्दिनमायन्त्रित्यादीनि (kauc 3^c 1 f_g) 1 अयाहुतानि
 यदं यथेष्वादिनिमित्तिकानि (kauc 3^c 1 f_g) तान्यवज्ञ कार्याणि —

Adhyāya vi

Kandikā 47

Introduction अथ क्रमप्राप्ते अथर्ववेदविहितो ऽभिचार उच्यते ।
 भीमासायामभिचारो निषिद्धः मनुस्मृतौ च विहितो ऽभिचार —
 su 11 आङ्गिरसकल्पीक्ताः सभाराः प्रथितव्याः । दक्षिणस्यां दिशि मण्डप-
 कारयेत्तत्र यथोक्तविधिना गुरुः । पताकातोऽर्णोर्जुक्तं द्वारं स्मृतं —
 su 9 तथा तदप इत्यादि स्मर्तव्यं सर्वत्र । अभातानां क्ते दृष्ट्या दूरि-
 सोति सूक्तेन तिलकमणि सपात्याभिमन्त्र्य चध्नाति कारयिता कर्ता
 सदस्वयं (cf Kāuc. 29 1 f_g) आत्मरचार्य — su 12 अधुना
 दोषा उच्यते शुक्लपक्षे त्रयोदशा पूर्वाह्ने अभातानां क्ते कृत्वा द्वावाप-

थिवो उर्वन्तरिचमिति सूक्तं कर्ता कनकरजतेति सूक्त(?) द्वाभ्या सूक्ताभ्या
 वेणुदण्डं क्षिपन्ति — su 14 16 य इसा देवो मेखलामिति पञ्च
 चेति सूक्तेन (1) 133 (2) मेखला सपात्य । अयं वज्र इति सूक्तेन दण्ड
 सपात्य । य इसागित्यूचेन मेखला वध्नाति । वज्रो ऽसीति तृचेन सूक्तेन
 दण्डं गृह्णाति । नमो नमस्कृज्य इति सप्तयिभ्य उपस्थानं करोति शालाया
 यद्धि । ततः शालां प्रविश्य व्रतादागोयां समिधं आदधाति शान्ता ।
 व्रतयाजं तस्मिन् करोति । अग्न्यातानान्युत्तरतन्त्र । हीचिचस्त्रिराचमन
 श्न । चिराचे निवृत्ते कृष्णपत्रे प्रतिपादि कर्म भविष्यति — su 17
 आङ्गिरसदण्डवृक्षसूक्तं प्रतिपादनं उक्तं गृहीत्वा मेखलायां यन्निमा-
 लिम्यति आङ्गितास्यभिङ्गता इत्युक्ता (1) 133 (2) — sus 18 20 अथ
 वज्र इति तिसृभिः शब्दभिर्ब्रह्मं दद्यामि यङ्गिरामि इति द्वाभ्यामृग्भ्यां भोजनं
 करोति यत्पिबामीत्युक्ता उदकं पिबति । अमुष्यस्थाने शत्रुनामसङ्घं —
 su 21 फड्डतो मङ्गमद इत्येतेन मन्त्रेण भोजनपात्रं भिनन्ति —
 su 22 इदमहं मङ्गमदस्य तुल्यं सूतकर्णपुत्रस्य प्राणपानावपय
 ष्णामीत्यनेन मन्त्रेण मेखलां यग्या वध्नाति गाढं करोति — sus 23 27
 दावापृथिवी उर्विति सूक्तेन पशुवृक्षपत्रं च गृहीत्वा शचीर्दक्षिणां धावत
 पदं ऋगु क्षिपति । तिरचीनचिकोणे एकैक एवमष्टावरान् सूक्तावृ-
 त्ति — su 28 तस्माद्विदात्पासु च गृहीत्वा वधपत्रे (for वधक*) बद्ध्वा
 भग्नं न्यस्यति — su 30 अथवा एतत् . अभिचारतन्त्रमुच्यते ।
 पश्चादग्नें करिष्या (1) कृषुपस्त्रीणां च etc — su 31 . उदकं
 हवीं कृत्वा दक्षिणामुखं प्रचिपति — su 32 *hec has nothing*
corresponding to this sūtra, but seems to connect directly with su 33
Later, however after su 38, a passage corresponding to this sūtra
appears which contains nothing additional to the statement of Kauṣika
 su 33 इदं च उष्णोदकं मध्ये अक्षितसक्तून् (1) प्रचिप्य पिबेत् अनालो-
 ढितानिकोष्ठासिन् (अनालोढिता*, as though अनुपमक्षिता* stood in
 the text) — sus 34-36 क्षीस्त्रीक्षुष्टोस्त्रिराच क्षीक्षी चिरा-
 चमेकैकं पद्मात्रे भुङ्क्ते आङ्गितास्यभिङ्गतेत्येवमादि (1) 133 (2) स्मर्तव्य (cf
 s 17) — su 37 ब्राह्मणान्परिचारकाश्च भोजयित्वा
 पात्रस्यमुच्छिष्टमेकधा कृत्वा वज्रमत्ये गते प्रचिपेत् — su 38
 यदि ते धावन्तो दृष्टान्ते ततो देव्यो मृतो जानीयान्. — sus 39-42 दावा-
 पृथिवी इति सूक्तेन लोहितशिरसं शकशमाश्चिष्य । (for शकश*) प्रेतव
 त्कृत्वाभिमन्य दहति (C) ददाति । ततः अग्ने यजेत तप इति पद्यभि
 (u 11-21) सूक्तीरुपतिष्ठते (cf su 9) । अन्यं कर्ता अग्न्यातानान् कृत्वा

कूकलासमष्ट्या कृत्वा प्रत्युच जुहोति — su 44 निवृत्य वेदामुपवेश्य
 खेदाक्ता शरभृष्टो प्रत्युच जुहोति — su 45 शत्रुपदात्प्राप्तु
 गृहीत्वा पश्चादपेर्निधाय उदग्रजत्वा खेदजननात् । निवृत्य खेदासकृता-
 न्वासून् जुहोति — su 46-47 कूकलामशरीरे शर्करानवधाय
 विषमवधाय बध्नाति पाशे स इति पादेन । आमुमित्यादत्ते ।
 मर्मणि खादिरेण सुवेण गतं खनति अतोय य इति तत्र निदधाति —
 su 48 सचित्य मूर्त्तिकोपरि निदधाति वावापृथिवी इति सूक्तेन जुहो-
 ति — su 49 वावापृथिवी इति सूक्तेन आवसेष्वनी हृदये विध्यति —
 su 50 . शत्रुमारणकाम

Kandika 49

su 1 अद्यत्य कूकलास एरण्ड द्वेष्मान्तक खदिर
 शरसन्निध आदधाति — su 2 सुवाये दण्ड बध्नाति —
 su 3 शत्रुमर्मणि निखनति — su 4 ती अद्यत्यशस्त्राद्या
 प्रणुदति — su 5 घातक सपत्न्यात्तावन्त (1) पाशान् उदके
 लावयति — su 6 शत्रु क्रोशन्तमन्वाह । मरण भवति —
 su 7 उपसमाधान । कृष्यग्रहण । जुहोति — su 8 कूक
 लासकर्म शरभृष्टकर्म सपत्न्यचण्डोयकर्मणि पट घाममेत्य च कर्मणि
 षट् मणिकर्म पाशकर्मणि श्रीणि विकटतसुवकर्म एकीनविश्वि तन्त्रा-
 णि भवन्ति — su 9 सर्पह्व चूर्णयति — su 10 गोहरणे
 अभिचार — su 11 चौरागन्वाह (And चौरगन्वाह) — su 12 13 22 नीता
 तेति मूलाभ्या अमेण तपसेत्यनुवाक सदा गोहरणमारणेषु क्रियमाणेषु
 ब्रह्मचारी जपति । इमशाने जपति । ऊर्ध्वे इमशानमवधाय (1) ततो परि-
 स्थित अमेण तपसेत्यनुवाक जपति । द्वादशरात्र यावत् अहरह तत
 मृतो देव्य इति जानीयात् — su 23 श्वेतमूर्त्तिकामभि-
 मन्त्र्य शुभे प्रयच्छति — su 24 पलाशमणि सपात्ताभिमन्त्र्य बध्नाति —
 su 25 इङ्किड जुहोति — su 26 इदं अणुज इति चित्ताभ्यभि-
 चार — su 27 इदं तण्डुल इति सूक्तेन मध्यमपरिभवापर्येण (1) फली
 करणाज्जुहोति । यत्किं चासायति सूक्तेन पञ्चर्चेन (su 28) मध्यमप
 लाशेन फलीकरणाज्जुहोति — su 29-31 बर्हिर्लेयनादिप्रतिष्ठाप-
 नान्त कृत्वा तमपि स्फोटयति शर अन्यमपि प्रणयति । निरमुमिति
 सूक्तेन क्षरण कृत्वा पुनर्मन्त्रेण सृणाति । निरमुमिति सूक्तेनाभ्यतानान्त
 कृत्वा इङ्किड जुहोति — su 32 अतलकपाप कृत्वा तल कृष्यैर-
 पिधाप्य बाधकेन कोष्ठेन हन्यात् — su 33 शत्रु दृष्ट्वा जपति —
 su 34 . विबुद्धतवृषस समिध आदधाति — su 35 . ऊर्ध्वगु-

पक्ववृत्तसमिध आदधाति — su 41-43 असदभ्याव इति चारुक्तो-
 शालिशकुनी (!) चोरोदन पक्ताभिमन्त्र्य द्वेष्टाय प्रयच्छति भवार्थ ।
 आमपात्रस्योपरि हस्तप्रधानन करोति. —

Kandika 49

॥ १ ॥ द्वेष्टाभिमुख विसृजति वृषोत्सर्गवत् (cf Kāu 24 19 fg) —

॥ २ ॥ आश्वत्थी स्वयंपतिता समिध आदधाति ~ su 3-27

The treatment of the remaining sutras of this kind kã by Kçr is
 differs so much from K uka's, especially in the arrangement of
 the sūtras as to render it impossible to present extracts sutra by
 sutra. The entire passage, containing irrelevant matter, is here given

उदवसाया विधानमुच्यते । इन्द्रस्त्रीज इति दूर्वाभविर्घट प्रणालयति ।
 जिष्णवे योगायेत्युक्तत्वाभवे यदुदकासघटानुदकसमीपे निदधाति ।।
 इदमह यो मा प्राच्या दिश इति अष्टचैन कल्पजेन सूक्तेन उदकमध्ये
 निदधाति घट । इदमहमिति घटेभोदके इदमहमिति सूक्तेन घटमध्ये
 मुख करोति । इदमह यो मा प्राच्या दिश इति सूक्तेन घटमुदकपूर्णं
 कृत्वा अपक्वमिति । इदमहमिति सूक्तेन उदकपूर्णं घट मण्डपे स्थापयति
 एतदभिचारे उदकाहरणम् । येन विधानेन वज्रप्रहरणं क्रियते तदुच्यते ।
 इन्द्रस्त्रीज इत्यादि सर्वं कृत्वा । इदमहमिति स्थापनान्तं कृत्वा अपेर्भाग
 इत्याद्यष्टाभिर्हविर्भिधाकरणं (७ 71h) । अर्धं (Cod अर्धं) घटे कृत्वा
 अर्धं भाजने करोति भाजनमर्थं तापयति । घटमन्वस्य पुरुषाय प्रदाय
 अपेर्भाग इत्याद्यष्टाभिर्हविर्भिधापने मन्त्रः । वहिर्दक्षिणामुख उपविश्य भाजनमप्ये
 कृत्वा वातस्य रहितस्य इति मन्त्रेण उदकं गृह्य । समपय इति सूक्तेन
 कल्पजेन सर्वेभ्यो भूतेभ्यो अभयवदन (cf sū 12) । यो व आपो ऽपामिति
 etc वज्रप्रक्षेपः । एतामगाधराच (!) घराच इति कल्पज्यो अचरा (cf
 su 6) भाजनमुदकं भूमौ गिनयति । य वयमिति सूक्तेनैव अपामप्ये वज्र-
 मित्येकया एवमेव । इन्द्रस्त्रीज इत्यादि कर्तव्य । तत्र रुद्रकृता श्लोकाः ।

प्रवानन तथा योगो अप्पुपात् (!) निधापन ।

अपोहनमनेनैव तन्निवेद्य पात्रपूरण ॥ १ ॥

Here two more ślokas are given which are however too cor-
 rupt for reproduction. Then the text continues as follows
 विष्णो क्रमो ऽसोति द्वादशभिः प्रत्युच विष्णुक्रमाक्रमते (cf sū 14)
 शचोरभिमुख । स्वविधानेन (cf Kāu 60 1 fg) बृहस्पतिशिर
 ओदनं द्वेष्टाय ददाति । ममापि सर्वं इति (cf su 15) सूक्तेन तं पृषातके

नीपसिच्य तस्यौदनस्यैतथसूक्तेनाभिमन्त्र्य (x) 3 1) ददाति । सूक्तेनाभि
मृते सति सूक्तेन सपातवन्त करोति । उदेहि etc नाव द्वेयत्सु
(1) अन्नाह (cf su 18) । समिद्धो etc. (cf su 19) शङ्खसहितान्पाशा
नाभिमन्त्र्य अरये निदधाति । द्वेयस्य पद वृथति (cf su 20) । पा
शान् धष्ट्रे ऽभ्यस्यति (cf su 21) । आमपाचस्योपरि द्वेयस्य हस्त-
प्रचालन करोति (cf kauṣ 48 43) । वृषभ सपात्य उत्सृजति शत्रु
गृहानभिसृजति (cf su 1) । रक्तशालिबीरीदन सपात्याभिमन्त्र्य द्वेयाय
ददाति (cf su 22) । शत्रुप्रकृति च मृगभया कृत्वा वेदिमध्ये ऊर्ध्व स्थायी
निबध्य मुग्धि सपातानामयति (cf su 23) घृतेन पाचयति ।
यस्मिन् पशुर्वो पश्व इति उदवचान्महरति उक्तेन विधानेन (u 21) ।
घो ऽन्नादो ऽन्नपतिरित्युवा द्वेय मनसा आचामति स्य द्वेयस्य
मरण भवति (su 25) । यद्य गा पदा स्फुरति अश्वद्वयाधिकार तुचेन
द्वेय कृष्टा अन्वाह (su 26) । अवभृष्टे स्नात्वा निर्हुर्मण इति सर्वोप
धिभिरात्मानमभिमृशति । अभिचार कृत्वा इमा कर्ता शान्ति करोति —
The toll ring is an extract from a longer statement like was at
the end of this śhyāya समाप्ता अभिचारपठति । मरण बन्धन वा
प्रणिपातो वा उन्नतभावो वा भवति । भद्रमतेन भाष्यकारदारिलमतेन
च एभि विभिर्भाष्यकारै (1) कौशिको विचारित तस्य तस्य एते पदार्था
भवन्ति । तत स्त्रोका । मरण व्यसन चैव बन्धन च विशेषत । प्रणि-
पातोन्नत वा द्वितीयोपहृतिरेव च । उपाध्यायकवीश्वरेण नाम्नातो ऽभि-
चार कृत । तुल्यकमङ्गमदस्योपरि (C । हृष्यक) कारित । पृथिव्या दुष्ट
उत्पन्न सर्वदा च विनाशयितुं । अधर्मसम्भवो दुष्ट प्रजाहिंसनतत्पर ।
तुल्यकनाम्ना (Cod हृष्यक) पादिष्टा देवब्राह्मणाहसका । पृथिव्या श्री
भोजदेवधर्मसरण्याय च । देशे तु मानवके दृष्ट्यन्त श्रीराज्ञगृहेषु च । —

Aḥyāya vii

Kāṇḍika 50

su 1 स्तस्ययनकमणा विधि वक्ष्याम । यदा यामि गच्छति तदा
आचमन कृत्वा प्रथम दक्षिणेन पादेन प्रकामति अध्वान — su 2
गृहे वा चेत्ते वान्यत्र वा प्रचिपति । यत्र चिपति तत्राविनाशो भवति
द्विपदचतुष्पदादीनां स्तस्ययन भवति — su 3 दर्भादीनि
तृणानि गृहे वा चेत्ते प्रचिपति । इन्द्रमुण्तिष्ठते — su 4
खड्गादिशस्त्र सपात्य हस्तेन विमृज्याभिमन्त्र्य धारयति । . राक्षे

प्रयच्छति । मुखं भवतीत्यर्थः — su 5 दिव्या मुखं मीला स्वपिति रात्री स्वस्थयनकाम । मध्यमाङ्गुल्याङ्गुल्याभ्यां प्रदेशयद्गङ्गाभ्यां । प्रादेशी दिष्टीरित्युच्यते (for दिष्टिरि?) — su 6 प्रभाते निद्रा त्यक्ता यदा उत्तिष्ठति तदा सूक्तं जपित्वा चीणि पदानि प्रक्रम्य तदा प्रयोजनार्थं गच्छति । गच्छता स्वस्तिर्भवति — su 7 सुप्तोत्थाय भूमी तिस्रो दिष्टीर्मोला ततो गच्छति प्रयोजनार्थं स्वस्थयनकाम । दिष्टी प्रादेशमाची — sus 8—9 अद्याध्वाने (!) गच्छता कर्म उच्यते । पथि गच्छन्त सवल (for श्रवन्त?) सङ्कादि प्रेत पादावितृचाभिमन्त्र्य ब्राह्मणाय ददाति स्वस्थयनकाम — su 10 उपस्थासु इत्युचा ओदनं सक्तुं वटकादीनि चीणि द्रव्याभिमन्त्र्य भूमी निक्षिपति । चीणिचीणि प्रमृतिषां (!) अङ्गुलीषां मुष्टीषां । पथि ततो गच्छति । स्वस्तिर्भवति सर्वस्य अग्नेन विधानेन । एतदध्वानकर्म (!) समाप्त — su 11 अथ सर्वार्थं स्वस्थयनकर्म उच्यते । गृहे वा अथवा अरक्षे वा भये समुपस्थिते स्वस्थयनं नित्यं कुर्वीत — su 12 वयिष्कर्म लाभार्थमुच्यते । उत्थापयति विक्रययोग्यत्वात् । लाभो भवति स्वस्तिर्भवति — su 13 ये ऽस्या प्राची दिगिति सूक्ताभ्यां etc आभ्यादि चयोदश द्रव्याणि भवन्ति (cf the extract from Keçava at the end of the sixth kandika) पासाश्चादयो दाविशति वृक्षाणां समिध आदधाति (cf Kauç 8 15) । यत्र समिध आदधाति तत्र सर्वत्र एते समुक्षिता वा विकल्पिता वा भवन्ति — su 14 भवाश्वर्षी मुढतमिति सूक्तेन (x 2) च च सुहोति । चद्रभूतप्रेतराक्षसलोकपालगृहदेवमहादेवगणायुपहताभिघाते (Cod 'देवगृह') स्वस्थयनं समाप्त महादेवाभिघाते स्वस्थयनं — su 15 अथ ग्रीष्मेण पुष्कलमद्रव्यकर्मकरणे स्वस्थयनमुच्यते । .. ब्राह्मणस्य शक्त्यपिष्ठाभ्यर्चनं स्नायश्च अये भूत्याभिमन्त्र्य ततः प्रयच्छति . किमद्याहरिति पृच्छति — su 16 स च शोभनमद्याहः मङ्गलमद्याहरिति ब्राह्मणो वदति । यदा ग्रीष्मे प्रयोजने कार्यं कर्तुमिच्छति तदा इदं कर्म कृत्वा ततः शान्तिकर्म करोति — su 17 अथ सर्पादिसंस्थयनमुच्यते । सर्पवृश्चिकदिदशकमशकधमरभूमिकीटकमयः । एतेषां भयं न भवति । ये ऽस्यां स्थितिं सूक्तेन . प्राची दिगिति सूक्तेन (iii 26, iii 27 Keçava evidently construes the word युक्तयो as दिग्युक्तयो, contrary to the reading of all MSS, cf Kauç 14 25, 50 18) मा नो देवा इति सूक्तेन etc सिकताभिमन्त्र्य शाखां परितः किरति । शर्कराभिमन्त्र्य शयने वा शाखाया वा चर्वराणां वा गृहे वा वने वा ग्रामे वा तत्र परिकिरति (the emendation suggested in note 6, p 146

is thus rendered unnecessary, as Keçaras version of the passage seems a plausible one) — च १३ ये ऽस्या खति etc. cf. Ke at su 17) तणमाला यगकिट्ठेण सपात्ताभिमुख्यं दारे वधाति

सस्त्ययनकाम । महानवस्था दीपोत्सवे च शिष्टाचार । गज
मार्गे वध्नाति महानवस्थामिदं वयकर्म । तृणमाला युगशिद्धेण
सपात्य पथि वा पत्तनद्वारे वा गृहद्वारे वा वध्नाति । अहिभये
चन्द्रिकभये मशकभये अमरसद्ये कृमिभये — ॥ १० ॥ येऽस्या

स्थिति etc (cf <i>hec</i> to <i>su</i> 17)	मुष्कगोमयमभिमन्त्र्य गृहे विमृजति
मृषाति — <i>su</i> 20	गोमयमभिमन्त्र्य पतनद्वारे गृह
द्वारे द्वेष्टे वा निवृणति — <i>su</i> 21	गोमय अघ्नी —
<i>su</i> 22 ये ह्यथा स्थिति etc (cf <i>hec</i> to <i>su</i> 17)	अघ्नामार्गमध्वरो-

मभिमञ्च्य सभिनक्ति गृहे सृणोति । अपामार्गप्रभून्मभिमञ्च्य
 द्वारे निव्वनति । अपामार्गमञ्जरी निव्वनति याममध्ये । गृह-
 चीमभिमञ्च्य नामा करोति गृहे सृणोति । गृह्णीषादान्मभिमञ्च्य
 निव्वनति । गृह्णीषादान्मयी जहोति (10 2 11 13 1) ।

anything corresponding to the पराचीनमूलान् of the sutra) । समा-
प्तानि मशकादीनां स्वस्वयनानि —

Kenjika 51

७ १ अथ व्याघ्रचीरवृक्षचरकसिंहारणकादीनां भये स्वस्त्ययना
 व्युत्थने । गा पृष्ठतो गच्छति । बोलक निखनमृहादथन् गृहादरण्य
 गच्छति व्याघ्रादिस्वस्त्ययनकाम — ५० १ उदकघटमभिमन्त्र्य गो
 मचारे ( ) निनयति । तत पाशुकूटं तन्त्र कृत्वा अर्धं दक्षिणेन हस्तेन
 विक्षिपति । इन्द्राय पाकयज्ञविधानिना — ५० ४ ये ऽह्नामिति
 सूक्तेन (॥ १६) प्रवृक्षमुपातिष्ठते — ५० ५ मध्ये पक्ष ( ) बलिहरण —
 ५० ७ पर्वतदेवतायै अरण्ये पाकयज्ञविधानिनाश्रयभागान् कृत्वा ब्रह्म
 जज्ञानमनाप्ता ये सहस्रधारंति सूक्तेन (१ ६) जुहोति । हिमवन्ते त्वा जुष्ट
 निर्वपामि हिमवन्ते त्वा जुष्ट प्रोक्षामि हिमवन्तं गच्छतु हवि स्वाहेति
 निकटं पर्वतं यजते । भवाश्रवो मृडतमित्यर्थं सूक्तेन चरु जुहोति भवाय
 जुष्टं निर्वपामीत्यादि — ५० ८ भवाश्रवादिभ्यो देवताभ्यो निर्वपं
 कृत्वा बृहद्वापडके अण्डे । एते सप्त पर्वतदेवता । व्याघ्रचीरवृक्ष-
 कहस्पारण्यर्कगवित्यादिभये स्वस्त्ययन — ५० ९ गोष्ठकर्म व्याख्या
 स्यात् । गोश्रान्ते पाकयज्ञं तन्त्र कृत्वा इन्द्रदेवतायै ब्रह्म जज्ञानमनाप्ता
 ये सहस्रधार इति सूक्तेन भवाश्रवो मृडतमिति सूक्तेन चरु जुहा

ति । रुद्रदेवस्य चरो हविरुच्छिष्ट यजमानो ऽध्याति — 80. 11
 प्रथमप्रसवे गवा शान्तिरुच्यते । ब्रह्म अज्ञान etc वत्सस्य वा वत्स
 काया वा मुखं स्रवति स्वस्थयनकाम — 80. 13 शाखामुदकम-
 भिमन्त्र्य गोभ्यो बहिरुदकधारा निनयति — 80. 14 अथ पत्तन
 यामस्य गृहस्य शान्तिरुच्यते । गृहकोणेषु निखनति चतुर एक मध्ये
 एक गृहोपरि निदधाति — 80. 15 अथात्र स्वस्थयनमुच्यते —
 80. 16 श्रीणि सस्यवल्ली (1) अभिमन्त्र्य चेचमध्ये निखनति । समाप्त
 मन्त्रव्याधिरचास्त्रस्थयन — 80. 17 अथ मूषकपतङ्गश्लभहरिणरुक्षशस्या
 दीनि (Cod ०रोक्ष) सस्यविनाशकानि तेषां शान्तिरुच्यते । अभिक्ता
 मति मूषकादिस्थाने — 80. 19 मूषकादिमुख केशेन बन्धयित्वा चेच-
 मध्ये निखनति — 80. 22 तस्मिन्नहनि मीनं कुर्यादक्षमघनं पावत् ।
 समाप्त मूषकश्लभपतङ्गटिट्टिभकीटककीटिकाहरिणरुक्षशस्यकगोसेधा
 गोकुल्यादिसंस्थयन (Cod ०रोक्ष) —

Kandika 32

80. 1 आश्वं शुहोति । समिधं आदधाति । पुरोडाशादि योज्य
 सर्वत्र — 80. 2 अन्यमभिमन्त्र्य पथिकाय प्रयच्छति स्वस्थयनकाम ।
 भक्तमभिमन्त्र्य भक्षयति । समाप्ता यामदूरगमनस्य शान्ति । कल
 हृदोपो न भवति — 80. 3 पुष्टयन्धने मोचनशान्तिरुच्यते । यस्यास्त
 इति चतुश्चक्षेत्रं सूक्तेन येन बद्धं तत्सदृशं सपातवन्तं कृत्वा मूक्तसदृशं
 (for मूक्तं) द्वितीयं च सपातवन्तं करोति । यत्ते देवीति तृचेन सूक्तेन
 निगडयुगलद्वयं च सपातवन्तं करोति । विषाणां पाशानिति चतु
 र्क्षेत्रेण निगडयुगलद्वयं सपातय एकमुक्तं (1) निगडं चर्ममयं वा लोहमयं वा
 येन बद्धं लम्बय कृत्वा अभ्यातानायुत्तरतन्त्र । समाप्त बन्धनमोचन —
 80. 4 वाचा बन्धनस्य मोचनमुच्यते । भूमिलिखा सपातय तत उपा-
 रतन्त्र । समाप्त बन्धनस्वस्थयन बद्धो अनेन कर्मणा कृतेन मुच्यते बन्ध-
 नात् — 80. 5 अग्निदावरचार्यमुच्यते । उदकमभिमन्त्र्य गते
 प्रक्षिपति उदकपूरणं करोति — 80. 6 . शालामध्ये द्वयो (1)
 उदकमभिमन्त्र्य गते प्रक्षिपति । अपिरचा भवति — 80. 7 अग्न्युप
 सर्गे एतत्कर्म — 80. 8 आचन इति सूक्तेन दिव्यमभिमन्त्र्य गृह्णाति दिव्ये
 शुध्यति तप्तमापके (for मोषके) दिव्ये — 80. 9 अद्भुतगन्ध उदकमभि-
 मन्त्र्य प्रजालयति । अद्भुमारोग्यं भवति अद्भुतं अपिरचा । समाप्तानि
 अग्निदाहरचाणि — 80. 10 नावा (1) पेटकपट्टिकादि स्वस्थयनार्थो-

दक्तरणार्थरक्षा उच्यते । नावादि अभिमन्त्र्य ततश्चटनि उपविश-
न्ति । न कदा चिन्मज्जाति क्वचित् । उदकरचार्ये दूरदेशगमने — su 11.
Kauṣa's treatment of the following passage renders it probable that
it contains two sutras the division being after सपातवर्तो as follows—

तृचेन नाव सपात्य । तत उत्तरतन्त्र । समाप्त दूरदेशगमने एतत्कर्म ।
तृचेन नोमणि सपात्याभिमन्त्र्य नाविकेभ्यो वध्नाति । ये नाव चटनि
तेषां वन्धन — su 12 अथ नष्टे द्रव्ये लाभकम उच्यते । उत्थापयति
नष्टनिरोधणार्थ — su 13 समाप्त नष्टलाभकर्म — su 14
नमस्तुत्य द्यावापृथिवीभ्यामित्येका अपित्वार्थसूक्त कुर्वीत स्वस्त्ययनकाम ।
केचित्स्वस्त्ययनकामोपस्थान — su 15 सप्तप्रतीको अहोनिद्र-
गण । एकैकस्य प्रतीकस्य होम । अथोदशहविर्भिः प्रतीकविकल्पः । भी-
जनमभिमन्त्र्य पादयति स्वस्त्ययनकाम । भक्ष भक्षयति । हवि-
राज्यसमिधादि जुहोति । आश्रवनावसेचनाचमनादीनि यथामभव
कर्तव्यानि । पापससर्गे व्याधिससर्गे वर्षससर्गे अन्यस्मिन्प्रापे स्वस्त्ययन ।

अहोनिद्रौ च विकल्पेन हृदयमालभ्य जप कृत्वा उपस्थानमादि-
त्यस्य कुर्यात् । तैर्नैव सूक्तेन अभिमर्शनं पुरुषस्य अग्न्यस्य वा
वृषगृहस्त्रीपुरुषादीनां स्वस्त्ययनं क्रियते । अभिमर्शनं कृत्वा उपस्था-
नमादित्यस्य कुर्यात् — su 16 हविरभिमन्त्र्य भक्षयति ।

स्वयमभिमन्त्र्य करोति स्वयं हविषा भोजनमिति वचनात् । यत्र
क्षाधिच्छान्तिं क्रियते तत्र सर्वत्र स्वस्त्ययनहोमं कुर्यात् । गृहे नगरे वा
बहिर्वा पत्तने वा ग्रामे पुरे वा सर्वत्र । समाप्तानि स्वस्त्ययनानि —
su 17 आयुष्यकर्मणा विधिं वक्ष्याम — su 18 स्थालीपाकेन
घृतपिण्डव्य कृत्वा सपात्याभिमन्त्र्य घृतमग्राति स्थालीपाकमग्राति —
su 19 हिरण्यमणि युग्मकृष्णस्य त्रिगुणं कृत्वा सपात्याभि-
मन्त्र्य वध्नाति । स्थालीपाके स्थापयित्वा स्थालीपाकमग्राति । केचि-
त्स्थालीपाके सपातं न कुर्वन्ति । अथ क्रमेण यथा दीरित्वादि गोदानमध्ये
पठितं प्रथमं व्याख्यायते । Here follows an extended list of offerings
indicated at Kauṣ. 4. 11—12 —

Kandika 53

१० । अथ गोदानं सवत्सरे यथा कुलधर्मेण वा कुर्यात् —
su २ मातृस्वर्गं शास्त्रद्वयेन विरेवापि — su ३ मातृ-
वक्त्रं — su ४ उत्तरसपातान्दक्षिणतः सुहृदो हस्ते शक्यत्पण्डे
आनयति — su ५ १ २ उदपात्रे पोथिका (१) पोथिका गुडूची च

प्रविष्य तत सपात । शकृत्पण्डे दूर्वा कृत्वा तत सपात । शान्त्युदकमु
 णोदक चिकधाराभि (1) समासिच्य — su 11 अदिति इमंशु इति
 ओदन (in this form the word occurs several times in the expanded
 treatment of the following sutras)

Kandikā 54.

Introductory अथ ब्राह्मणवाचनं वृद्धस्त्रीभिर्गोतं च कारापयेत् (1) —
 su 1 अथ नापिताय प्रिय ददाति — su 3 चुर मार्वाधित्वा
 नापिताय प्रयच्छति पुनर्वपनार्थं — su 5 वेदुपरि प्रदक्षिणम-
 भिमनुपरिणीय — su 9 उपरितत वस्त्रं गुह्णाति कर्ता —
 su 10 परिधानवस्त्रेण उपरि आच्छादयति माणवक — su 11
 घटा etc इत्यादि प्रथमतो व्याख्यानं कृत्वा (cf Keç at Kauç 52,
 20, 21 where the subject matter of this sūtra is treated expansively)
 ततो गोदानं प्रारब्ध । आयुष्यमन्वा आयुष्यकर्ममध्ये पठिता (cf Keç at
 Kauç 52 18fg) -- su 12 आज्ञं जुहोति । समिधं आदधाति । पा
 लाशादयः । पुरोडाशं पयः । ओदनं पायसं यमं जुहोति ।
 आवपति — su 13 पितुर्मन्त्रं न मातुः — su 14
 Keç has at the end of this sūtra the परिदानानि, described in the
 same words as the Ath Paddh at Kauç. 58 17, note 1 then गोदानं
 समाप्त । मग्नमे पञ्चमी कण्डिका (1) — su 15 अथ चूडाकरणमुच्यते ।
 सवत्सरे द्विसवत्सरे वा गोदाने कृते पञ्चाचूडाकरणं कार्यं पूर्वतन्त्रं । शा
 न्त्युदके तुभ्यमेवेति सूक्तमनुयोजयेत् । यत्र वपनं पठ्यते तत्र सर्वत्र गोदा-
 नविधानेन वपनं कुर्यादिति दारिद्र्यमत —

Kandikā 55

su 1 गर्भपञ्चमे गर्भाष्टमे । वर्षे कुर्यादिति पैठीनसि । वृद्धन्ते ब्रा-
 ह्मणमुपनयोति च मोमासाय । शान्त्युदके आ यातु मित्र इति
 सूक्तमनुयोजयेत् । ततो ऽभ्यातानानि । तत आ यातु मित्र इति (1) 16)
 आयुर्दा इति (1) 13) केचित् सूक्तेन मूर्ध्नि सपातानानयन्ति । दक्षिणे पाणौ
 अश्वमेधलवर्जं शान्त्युदकमुणोदकं कृत्वा तस्मिन्नुदपात्रे सपातानानय-
 ति । उत्तरसपातान् स्थालरूपे आनयति — su 4 वपनं करोति
 सकृद्विष्णे पिङ्गुलीवर्जं । एवमुत्तरे शिरःपात्रे — su 8 ब्रह्म
 चारी (1) ब्रवीति । आह ब्रूहि — su 10 तत आचार्यो ब्रवीति को

नामासि किमोचमिति (?) । पुनर्ब्रह्मचारी ब्रवीति सोमदेवदत्तशर्मनामाह
 अमुकसगोचो ऽह यथासूत्रप्रवरो ऽह — su 11 पुनर्ब्रह्मचारी ब्रवी
 ति — su 12 पुनराचार्यं चाह — su 13 उदकाज्जलिमा-
 दित्याय ददाति ब्रह्मचारी — su 14 दक्षिण पाणि गृह्णाति
 आचार्य — su 14 आदित्य निरोचते — su 16 पूर्वामिमुख
 ब्रह्मचारिणमुपवेश्य नाभिदेशं ससूत्रं ससूत्रं — su 17 गण
 वपति आचार्यं —

Kandika 56

su 1 मेषला प्रवरा चतुप्रवरा वा बध्नाति — su 2
 मित्रावरुणयोस्त्वेति श्रेणो ऽसीति च सूत्रेण ब्रह्मचारिणि प्रपद्यति —
 su 4 ब्रह्मचारी दण्डं गृह्णाति । पुनर्मेखिन्द्रियमिति (su 67 1)
 यज्ञोपवीतमभिमन्त्र्य परिधत्ते मन्त्रादिवहित । अह रुद्रेभिरिति सूक्त
 (1 31) प्रयुज्य ब्रह्मचारिणं वाचयति — su 5 7 अथ व्रतग्रहणं
 करोति । ब्रह्मचारिव्रतं द्वादशवार्षिकं etc (as in the other paddhatis)
 यथाकार्यमायुधर्मक इत्याहुक्तं आङ्गिरसकल्पी व्रतग्राहण । अपये
 गुरवे च ब्रह्मचारिव्रतं निवेदयेत् । अपये व्रतपते इति प्रयुज्य ब्रह्मचारी
 षष्ठीं समिधं आदधाति — su 12 अथाचार्य आचारं कथयति ।
 The treatment of this sūtra is identical with that of the Daç Kar
 ending मा यज्ञाय कुक्ष इत्येवमादि आचारान्कथयति — su 13
 अथैनं भूतेभ्य इत्यादिभिर्मीहियवशमीमभिमन्त्र्य मूर्ध्नि दद्यात् — su 16
 ब्रह्मचारिणमात्मसमुद्धं करोत्याचार्यं — su 17 समिधं आद-
 धाति । अम्नातानानि ऊत्सा वाताज्वात इति सूत्रेण (1 10) गृह्णम-
 णि सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति । उपनयनं समाप्तं —

Kandika 57

su 21 मय्यय इति पञ्चभिः पक्षं समिधं आदधाति । उपनयनाग्री
 नष्टे इदं प्रायश्चित्तं । अनेने विधिना पुनराधानं ब्रह्मचारी करोति । इति
 ब्रह्मचारी (?) अप्रिपरिग्रहः । द्वादशरात्रं सावित्रीव्रतं न ग्रहणं
 नो दीक्षणे भवति द्वादशरात्रं पयाशी (?) भवति । त्रयोदशे ऽहनि वेदव्रतं
 ददाति व्रतग्रहणं व्रतादानोपया भवति — su 22 सायमातरपि-
 कार्यमुच्यते etc as in Daç Kar — su 31 अथ ब्रह्मचार्युपनयनानन्तरं
 मेधाजननमर्त्तवरायुषमर्त्तवराज्यं वृज्यात् । ये विपश्ना अह रुद्रेभिस्त्य नो
 मेधे दोष म इति (cf Jhuc. 10 1 ff 70) । मेधा सपयते . —

Kandika 58

su 1 2 कर्णं क्रोशन्तमगुमन्त्वयते। अचि स्फुरन्तमगुमन्त्वयते (1)। दु
स्वप्नदर्शने स्विस्ति अग्निष्टदर्शने च अद्भुतदर्शने च — su 3 पुष्पशरीर-
मगुमन्त्वयते आयुष्काम — su 4 ब्राह्मणोक्तमुच्यते। सप्त ब्राह्मणानभीष्टा-
न्नभोजन कारापयित्वा (1) एकं प्राङ्मुख एको दक्षिणामुख चत्वार उद-
ङ्मुखान् सर्वे उत देवा इति सूक्तेनाभिमृशन्ति पुष्पस्य शरीर । समाप्त
ब्राह्मणोक्तमायुष्कामस्य । अग्निहस्त उच्यते । अन्तकाय मृत्यव इति सूक्तेन
नाभेरूर्ध्वमधस्तादभिमन्त्वयते । द्वि सूक्तावृत्ति । आ रभसीति हृदयमभि-
मन्त्वयते । आवतसे ब्राह्मणाय नम इति सूक्ताभ्या दक्षिणकर्णमगुमन्त्वयते ।
समाप्त अग्निहस्त For the mantras of sutra 3 — su 5 आयुष्कामस्य
कर्मणि वामिति हस्तौ प्रक्षाल्य वि देवा इति etc (cf su 3) अभिमन्त्वयते —
su 6 7 आत्मानमगुमन्त्वयते आयुष्काम — su 8 आयु-
ष्काम । रक्षार्थं धुडे । नाशन नैन प्राप्नोति न शपथो न कृत्या नाभिर्गो-
घ्न — su 9 आयुष्काम रक्षार्थं उपनयने निष्य वन्धन —
su 10 सूक्तेन सुवर्णरजतलोह त्र्योणि शकनान्येकच कृत्वा नवशलाक
मणि विधुत कृत्वा सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति — su 11 आयुष्काम
आरोग्यकाम रक्षकाम बालशरीरमगुमन्त्वयते — su 12
अनुलोमं प्रलिम्पति (the reading इप्रतीहार in the text of the sutra
is therefore correct) । धौ विकर्षन्दिशस्येद कर्म — su 13
The introduction is in essential agreement with that of the Ath
Paddh and Daç Kar — su 14 पाययति । ततः पिता नाम
करोति । अथ आचार्यो वा दक्षिणे कर्णे आवयति । . नक्षत्रकन्योक्त
नाम द्वाचर चतुरचरमित्यादि — su 15 प्रष्टादयति । शिवे ते
स्त्वामित्यादि परिदानानि मिहावलीकनन्यायेन गोदानमध्ये उक्तानि ।
अभ्यातानाद्युत्तरतन्त्र । तत आह । नामकरणं समाप्त — su 16
चतुर्थे मासि पुण्याहान्ते निष्क्रमयति । तत पूर्वोक्तानि परि-
दानानि ददाति आह च — su 17 अथाज्ञप्राशन । पष्ठे मासि
प्राशनं कुर्यादिति पैठीनसि सर्वस्या स्मृतौ । पञ्चमे कुमार्या इति Then
essentially in the same strain as the other paddhatis — su 18 19
गोदानवत्परिदानानि ददाति । नामकरणे निष्क्रमणे अत्रप्राशने
च गोदानिकानि परिदानानि भवन्ति । इत्यत्रप्राशनं समाप्त । कनो
वार्तिरिक्तो वा य स्वशाखोदितो विधि तेनैव सर्वं परिपूर्णं न कुर्या
त्पारतन्त्रिकं पश्चाच्छाह सर्वेषु सङ्कारेषु कुर्यादिति दारिलभाष्यकार-
स्याभिप्रायेण व्याख्यायत इति । आह कृत्वा पश्चात्कर्मणि इद्रमद्री . —

su 27 पुनरायुष्यकर्म उच्यते — su 28 विषासहिमित्यनुवाकेना-
दित्यमुपतिष्ठते त्रिष्कालमायुष्काम — su 29 अपि ब्रूम इति
सूक्तस्य यन्मातलो रथकीर्तमिति सर्वाभा द्वितीया व्यातिषङ्गेन यन्मातलो
कर्तव्या (1) —

Kandika 59

Introduction अथ काम्यानां कर्मणां विधिं वक्ष्याम । सभारलघुणे
(Ath Parī, 1) मण्डपविधानमुक्तं । गृहे वा कुर्यात् — su 1
अथ जुहोति । इतवर्षपरिमितमायुर्भवति — su 2 उप
तिष्ठते विश्वान्देवान् — su 3 पुष्टिकामो द्रव्यवृद्धिकाम — su 4
सपञ्चन्द उदयश्चन्द उच्यते — su 5 पुष्टपादिवलकामो राजा
नित्यं कुर्यात् — su 7 जुहोति इन्द्राय ग्रामकाम । इन्द्रमुपतिष्ठते —
su 8 पालाशसमिधं etc आदधाति । सभानामुपसंख्यानं जुहो-
ति Cf Kauṣ, 11 8 — su 9 अथ जुहुयात् । भृशमिन्द्रमुप
तिष्ठते — su 10 इन्द्रं यजते कूपतडागवापीपुष्करिणोऽदक-
मर्षी (2) सेतवन्धादि उदकमर्षी एवकाम । अथवा उपतिष्ठते —
su 11 इन्द्रं यजते । उपतिष्ठते — su 12 इन्द्रं यजते ।
उपतिष्ठते । एको ऽह्ना पृथिव्या राजा भवति एकाधिपत्य-
काम — su 13 इन्द्रं यज उपतिष्ठते । निजिलं राग्यं
भवतीत्यर्थं — su 14 इन्द्रं यजते । उपतिष्ठते । द्विपदं
तुष्पदानामविनाशमित्यर्थं — su 15 अपि यजते । उप
तिष्ठते — su 16 पृथिवीमग्निमन्तरिक्षं वायुं द्यौं आदित्यं
दिशं चन्द्रमा । एता अष्टौ देवता । अष्टौ वरव । उपतिष्ठते
सर्वकाम — su 17 यजते वा उपतिष्ठते वा सर्वकाम —
su 18 इन्द्रं अथवाणं अदितिं देवान् बृहस्पतिं यजते
वा उपतिष्ठते वा सर्वकाम । बृहस्पते सवितरित्येकया सुप्तं ब्रह्मचारिण-
मुत्थापयति । आदित्यं उदिते सति प्रायश्चित्तमेतत् — su 19 Ke-
rec unts the various deities mentioned in the hymns of which the
pratikas are the given मन्वोक्ता देवता यजते उपतिष्ठते च
सर्वकाम — su 20 सर्वलोकाधिपत्यकाम — su 21 अभीष्ट-
मन्नमभिमन्त्र्य भिक्षुकैश्च करोति — su 22 अथवाणं यजते उप
तिष्ठते वा सर्वलोकाधिपत्यकाम । परिमोच । गोदानिकं तन्त्रं परिधाप-
नान् कृत्वा ततो इदावत्तरयेति (cf Kauṣ, 47 1-2) ततो ऽभ्याताना
नि। अच मानेति (cf Kauṣ, 42 9) । ततो ऽभ्यातानान् ऊत्वा दीपो गार्थेति

मूक्तेन (1) 1) भक्त सपात्ताभिभवाद्याति — su 26 व्रत समाप्य व्रतविसर्जनं कृत्वा अभय वावापृथिवी इति etc । यस्य यामस्य नगरस्य वा अभयमिच्छति तस्य प्रतिदिशु — su. 27 ज्योतिष्टोमे दीविताय दण्डप्रदानं करोति ब्रह्मा — su 78 वावापृथिवी यजते उपतिष्ठते वा विरिष्यति यदि विनाशोपस्थित तदा इदं कर्म कुर्यात् —

Adhyāya vii.

Kandika 60

Keçava's treatment of this adhyāya deviates materially in arrangement and subject matter from that of Kāuṣika. kandikās 60-63 are closely interwoven with 67-68 so that a passage of one division alternates with a passage of the other. For the introduction, given in this kandika (sus 1-7) it substitutes that of kandika 67 (sus 1-18), as follows. अथ सवयच्छाना विधानं व्याख्यास्यामः । सभूतेषु साविकेषु सभारेषु देवयजनमुक्तं । उदगयने । अयिमार्येयं गुणयुक्तानृत्विजो वृणीते । एष अस्विह्वलः । उक्तो मधुपर्कः । एकादश्या वरणं कृत्वा गोदानिकेन विधानेन केशश्मश्रुरीमनखानि वापयित्वा । केशवर्कं पत्नीं नखानि कारयेत् । स्नातावहतवाससी भवतः । सुरभिणी भूत्वा दाता उपनयनवहणमेखलायज्ञोपवीते । विराज्य दीपायहणं सह पत्न्या । अपये ब्रह्मये गुरवे व्रतयावणं कृत्वा ततो व्रतादानीया अष्टौ समिध आदधाति । ततः कर्ता अभ्यातानाद्युत्तरतन्त्रं करोति । हविष्यभक्षणादि कर्ता कारयिता पत्नी च करोति । अथ चतुर्दश्या प्रातर्यज्ञोपवीतो शाश्वदकं कृत्वा देवयजनं समीच्याकृतिनीष्टवल्मीकेनाक्षीर्यं दध्ने च गोधन्याजाविलोममभि । पलाशमयीश्वरणीद्वयेनाग्निं (1) मन्त्रयेत्यजमानः । अप्रे जायस्तेति etc (su 19) — sus 20-21 पत्नीनामयजमाननामयहणं प्रथमे अर्धचे — su 23 अप्रे इजनिष्ठा इति त्रिभिः पादैर्ज्ञातः । अस्तीरयिमिति पादेन पत्नीमनुमन्त्रयते — su 24 उत्तमं नाकमिति (su 1 4°) दातारं पादेन वाचयति । Here in K. su 19 treatment the account given in kandika 67 is resumed. एव ब्रह्मादनिकमपि सपित्वा स्विष्टके ऽग्निं कृत्वा यद्देवा (su 67 19) पूर्णहोमं जुहुयात् । पूर्णहोमस्य विधानं शान्तिकल्पे उक्तं । यद्देवा देवहेडनमित्यनुवाकेनाज्यं जुहुयात्समिधो ऽभ्यादधात् । शकनान्वा दध्यात् । एव ब्रह्मादनिकमपि सवत्सरं दीपयत्यहोरात्री वा यथाकामी वा । सवत्सरं तु प्रशस्तं (60

1-4) — su 1 2) अयामावास्याया प्रातरुदकाहरणं करोति । ब्राह्म-
णीमलकृता साधुवादिनो उदकघटं हस्ते गृहीता (1) पेषयति —
su 28 गृहद्वारे — sus 31 32 तत पुमान्पुंस इति पादेन यजमान
आरोहयति । तत्र ह्रयस्तेति पादेन (su 3 1^b) पत्नी आहूयते —
su 33 यावन्नावये प्रथममिति पादेन (su 3 1^c) अथत्यानि चन्वाहूयते —
su 34 उदकघटमनुनिपद्यते —

Kandika 61

su 1 प्रतिदिशमुपतिष्ठते मन्त्रोक्त — su 4 भूमौ स्था
पयति । सर्वाणि कर्माणि तेभ्योदक्षेण कुर्यात् — su 5 पुनन्तु मा
वाधो पूतो विश्वानरो रश्मिभिरिति पवित्रगण (xi 19 1, 5^a 1 62 1
cf Kāuc 9 2) एतेन दाता पत्नीमपत्यानि च पवित्रेण प्रीक्षयेत् —
su 6 अथ निर्वापकरण — sus 7 6 ततो ऽननुहि त्रोहि चोणि
विभागानि करोति । ततो देवपितृमनुष्यत्रयं पत्नी अगजानत्यि प्रयच्छति ।
कर्ता प्रियं ददाति । प्रीहोन्विभागेषु निधाय कर्ता चेधा भागो निहित
इति विभि पादैः अनुमन्त्रयते — su 9 यः पितृभागस्तेनावभूथान्ते
(Cod. ०भृताते) वृद्धिश्चाठ करोति — su 19 निवृत्तान् अभिमृशत —
sus 15-17 चोन्विरान्वृणीष्वेति दातृप्रियं दत्त्वा एव पत्ये ददाति । तौ
वृणन्तौ चयो वरा इत्यर्धेन प्रतिपत्यनुमन्त्रयते (1) । दाता सर्वकर्मणा
समृद्धिभिः प्रथमं वृणीते — su 21 ऊर्ध्वो नक्षत्रेत्यर्धेन (xi 1 7^a)
मुसलमुच्छ्रयन्तीमनुमन्त्रयते — su 24 (note 5) ह्ये read, उदूहन्ती —
su 26 अस्मि रयिमिति पादेन (xi 1 11^d) अवचिपन्ती (1) —

Kandika 62

su 1 पत्या दर्विं याहयति — su 3 hec reads दर्श्या
कुर्या, in accordance with the reading accepted in the text —
su 4 तस्मिन्दर्विकृते श्वम् — su 15 ओदनस्योपरि गतं
करोति — su 20 21 अत्यासरत् इत्यर्धेन नाभिसरन्ती गामनु
मन्त्रयते । उप वत्स इति पादेन वत्सं सर्जयति । याज्ञते गौरिति
वाञ्छमानामनुमन्त्रयते । व्यसृष्टं सुमना हिकृष्यतीति हिकुर्वन्ती (1) ।
बधान् इति वत्सं बन्धयति । भुञ्जती निज्येति नियोजयति । गोधुमुप
सीदेति ब्राह्मणं दोहायोपसादयति । दुग्धीत्यादिपदसहितेनार्धेन दो
हयति । सा धावत्यत्यर्धेन विमुच्यमाना गामनुमन्त्रयते । अतूर्णदत्ते-
त्यर्धेन पुनः वत्सेन संसर्जयति — su 22 एव दोहयित्वा दुग्धेनो
दनमर्वास्य । इदं मे श्रोतिरिति पादं दातारं वाचयति हिरण्यमधि

दधाति । दाता सूक्तेन सर्वं सपातवन्त करोति । आस्यत इतिप्रभृति-
भिर्वा दातृपत्न्यपत्न्यानि अन्वारम्भ करोति (cf Kauç 63 20) । Then
the description passes over to 68 23 fg as follows रसैरुपसिच्य
प्रतिगृहीते (1) दातोपवइति etc , essentially as in sus 24-34 —

Kandika 63

su 8 अथायर्ववेदे ब्राह्मणागमाह्वानकाल । दाता सीम राजन्निति
(xi 1 2c) अथा चतुर आपेयान्भृगवङ्करोविद् आह्वय । गृत त्वा etc =
essentially as in sus 8-9 Then the description turns again to
Kauç 63 35 fg अथ दाता व्रत निषेध साविकव्रत चिरात् यथाशा-
स्त्रविहितमित्यादिव्रतयावण । इदावत्तरायेति etc , essentially as
the rest of the kandika Then follows इति ब्रह्मीदनप्रकृतिसर्वसव-
विधान समाप्त । अथर्ववेदविहिता यागा एते । आपसय्याधाने सर्व-
यज्ञाभूत्वा (Cod सर्वं) ततो ऽग्न्याधानं कुर्यात् । ब्रह्मीदन वा कुर्यात् ।
• आधाने नित्य सवदान . —

Kandika 64—66

Kec disposes of the matter treated in these kandikas as follows
द्वाविंशति सवा । . सवयज्ञाया परियणन क्रियते । अपे जायस्वेत्य-
र्थसूक्तेन ब्रह्मीदनं ददाति (cf 60 19 fg) । १ । पुमांषुन इत्यनुवाकेन
स्वर्गोदनं ददाति (cf 60 31 fg) । २ । आशानामिति चतु शरावसव
(cf 64 1) । ३ । यद्वाजान इति सूक्तेन अविषव (cf 64 2) । ४ । अजो
ह्यपेरजनिष्टेति (Cod द्वाप्ते) सूक्तेन (ii 14) अर्जोदनसव । ५ । आ नयता
मित्यर्थसूक्तेन पञ्चोदनसव (cf 64 6) । ६ । अघायतामित्यर्थसूक्तेन शशीदन
सव (cf 65 1) । ७ । ब्रह्मास्य शीर्षमिति सूक्तेन ब्रह्मास्यादन सव (cf
66 6) । ८ । यमोदनमिति सूक्तेनातिमृत्यु सव (cf 66 11) । ९ । अम-
ङ्गान्धधारेति सूक्तेनानङ्गाह सव (cf ■ 17) । १० । सूर्यस्य रुग्मीनिति
तिसृभिर्ऋग्भि कक् (Cod कक्) सव (cf 66 13) । ११ । आय गीरिति
तिसृभिर्ऋग्भि पृश्निमव (cf (14) । १२ । अय सहस्रमिति द्वाभ्यामृ-
ग्वा पृश्निगा सव (cf ibid) । १३ । देवा इममित्यूचा पीनशिल सव
(cf 66 17) । १४ । पुनस्तु मेति सूक्तेन पवित्र सव (cf 66 16) । १५ । क
पृश्निमित्यूचा उर्वरा सव (cf 66 17) । १६ । साहस्र त्वेप इति सूक्तेन
अपभ सव (cf 66 18) । १७ । प्रजापतिश्चेति सूक्तेनानङ्गाह सव (cf 66
17) । १८ । नमस्ते ज्ञायमानायै इत्यर्थसूक्तेन वज्रासव (cf 66 20) । १९ ।

ददामीत्यनुवाकेन वशासव (cf *ibid*) । २० । उपमितामित्यर्थमूक्तेन शा-
लासव (cf 66 22) । २१ । तस्योदनस्वेत्यर्थमूक्तेन (xi 3 1) बृहस्पतिमव
। २२ । अभिचारकामस्य । २३ । द्वाविंशतिः सवयक्षा सहितायाः पद्यान्ते
स्वर्गोदनतन्वेण सर्वे कर्तव्या ब्रह्मोदनतन्वेण वा स्वर्गब्रह्मोदनी तन्त्रमिति
वचनात् (cf 68 4) — The remaining two *kandikas* (67 68) are
treated along with the first four *kandikas* (60 63) of this *adhyaya*
see the introduction to 61 —

Adhyāya ix.

Kandika 69

६९ १ अथ क्रव्यादश्मनेन सह आवसध्याधानं व्याख्यास्याम ।
। दक्षिणतः पक्षो अधरारणि गृह्णाति । उत्तरतो यजमान उत्तरारणि ।
अरणिलक्षणे (Cnd लक्षण see Ati Parç 22) अरणिदत्ता । यो
ऽयस्य इति द्वाभ्यां यजमानं वाचयति । अर्चयित्वा । देहाद्रूपं चन्द्रेण
समालभते । उभयोर्वाग्यतलावत्पूर्णाङ्गतिविसर्जन — su 17 f. अर-
णिलक्षणे (Ati Parç 22) उक्तं मन्यन्विधानं — su 10 21 उर्वर्यस्येति
मन्त्रेणोत्तरारणिमूलमधरारणिना संयोज्य । पक्षो पद्यामुच्यते मन्यं धा-
रयति पूर्वाभिमुखो यजमानो मन्ययति — su 92 वैश्वानरमाह्वयति —

Kandika 70

७० ८ ९ सत्यं बृहदिति नवभिः (xi 1 1—9) शक्तिवेति द्वाभ्यां
(vi 1 59) उदायुवेति द्वाभ्यां (iii ६१ १० ११, cf Kauç 24 31) । अपि गृहपत-
इति धैतानादिमुपतिष्ठते —

Kandika 71

७१ १ क्रव्यादं विभजति — su 3 नदीं वस — ७१ ४
अपावृत्तेति पञ्चिभर्त्तुभिः क्रव्यादं गृहीत्वा एकापि प्रदक्षिणं कृत्वा दक्षि-
णस्यां दिशि निष्क्रम्य ततो गृहद्वारे भूमौ निदधाति — su 11

अन्यभ्यस्तां पुरुषेभ्य इति तिस्रः हिरण्यपाणिमिति तिसृभिः यथा
शमयति तथा होतव्यः । भस्मनि होमः — su 9—11 श्रीर्णपिटके
क्रव्यादं भस्मकृत्वा (1) शान्त्युदकेन सुशान्तं कृत्वा भूमिस्थानं कृत्वा दग्ध-
त्वात् पाटके प्रक्षिप्य ततः परं मृत्यो इत्युक्त्वा पाटकं यजमानश्चिरमि-
ददाति — su 13 (note 1a) The surmise that the *sutra* refers

to Kauç 39 20 27 is correct. Keçava quotes the passage in full —

७१ १० सोमं नदीकेन चोहमृत्तिका एतानि चीशि द्रव्याणि यजमान

- हस्ताञ्जली दत्त्वा — sū 16 अस्मिन्वयमिति द्वे . सोसे मृद्वमि
 ति द्वे उदकसहितेन सोसेन हस्तप्रचालन करोति — sū 18.
 प्रादमुखा आगच्छन्ति — su 19 लोपयति — su 20.
 . द्वितीयया कृष्या पदानि लोपयति सप्तनदी आ नाव (1) — su. 21
 . प्रादक्षिणस्या दिशि कूदी प्रचिपति —

Kandika 72

- sū 1 तस्मिन् (sc. गर्ते) अकर्णमश्मानमुदकमध्ये निदधाति —
 sū 5 सर्वे शाला प्रविशन्ति । कचिद्बहुद्वारे महाशान्ति चतुर्गणोमुत्तर-
 भिनिगदन्ति (cf Kāṇḍ 39 27 etc) — sū 7 वृषभमनुमन्त्रयते अगद्वाह
 वा (Kāṇḍ does not therefore regard the word अगद्वाह in sūtra 8 as
 the pratika of xii 2 48 but joins it to sūtra 7 I nevertheless adhere
 to the division of the sūtras as given in the text) — sū 10 शयने
 उपविशानुमन्त्रयते — su. 11 चोणि दर्भपत्रिणाणि एकव वज्रा
 पिङ्गलीत्युच्यते । केचिदेक — su 12 इमे जीवा अविधवा मुजामय
 आजनेन सापयेति (the quotation in the sūtra therefore refers to xii.
 2 51, the persons and epithets being changed from feminine to mas-
 culine : correct accordingly note 1 on page 191) पिङ्गली उदक-
 घटोपरि भ्रामयित्वा घनमानादिपुरुषेभ्यः प्रयच्छति । एकैकस्य पुरुषाय
 तिस्राश्च (1) — sus 13 14 एतैर्मन्त्रैराग्न जुहोति —
 sū 16 शर्कराभक्षयकिद्रितान् वज्रा अपेक्षपनिदधाति —
 sū 20 यजमनो ऽशित्वा दद्यात् । इति आवसथ्याधान समाप्त —
 After a description of the दक्षिणा Kāṇḍ passes over to adhyaya x
 no mention being made of the matter treated in the remainder of
 adhyāya ix —

Adhyāya x.

Kandika 73

- su 14 अर्धर्चेनापगाह्य — sū 5 उग्रतीरिति सप्तभिर्ध्वग्भि
 रूपोदकपात्र सपात्र्य —

Kandika 76

- sū 3 तद्वामस्तुभ्ररदण्डेन गृहीत्वा गोवाटे प्रचिपति — sū 5
 (notes 22 23) शतदन्तोपोकन — su. 6 Cf Kāṇḍ at Kāṇḍ
 8. 22 — su 10 उपाध्याय कोतुकगृहे प्रविश्य कुमारी हस्ते गृहीत्वा

निर्ययति — su 18 विरविच्छिन्नती (!) — su 19 (note 5)
 . वृषाकपिमाश्रया सूर्यं पठन्ति The emendation of सूर्यपाठ in
 Daç Kar and Ata Paddh to सूर्या^{१३} is to be cancelled — su 21
 (note 13) heç also read प्राच्य — su 22 लेखासूपरि कुमारो
 पदानि ददाति — su 23 कुमारीकटिवेष्टित धोक्त — su 29
 (note 6) heç reads अयस्त्रिभू^{१४} Haa^{१५} Ind Stud v 394 plausibly
 emends to अयास्त्रिभू^{१६} — su 32 इति विवाहः समाप्त —

Kandika 77

Introduction उद्गाह उच्यते — su 2 पथि गच्छतोर्वरव
 धोरपि कर्ता व्रजति — su 3 मा विद्वन्नृचरा इति द्वाभ्यामभ्यान
 दक्षिणैः प्रक्रामति, cf Kāoç 50 1 — su 4 तदा इदं प्राप्यचित्तं —
 su 6 heç reads समुच्छत शपथो (!) नवयन्ता मुग्धो^{१७} — su 9 लोष्ट
 प्रविष्य तत उत्तरान्ति — su 11 ग्रीह्यवादिष्वेव इहा वर्गे वृषान्
 नद्यादिषु च — su 13 यदि पथि स्वपिति — su 19 वधू
 मास्यापयति — su 20 गृहे प्रवेशयति — su 23 गृहदे-
 वतानमस्कारं कुर्वती —

Kandika 78

su 5 इच्छजन्तुते धर्मणि वधूमारीहयति — su 9 कुमा
 राय फलमीदृकादि दत्त्वा तत उत्पद्यति — su 10 11 अष्टर्चं
 कल्पयन् सूक्तं । आ गच्छत इति तूच सूक्तं (v 92 therefore a very different
 construction from that implied in the text as divided above by the
 editor and by Haa^{१८}-Weber Ind Stud v 397 399) सविता प्रसवाना-
 मिति सूक्तं । एतौ सूक्तराश्च जुह्वद्वरवध्वो क्रमेण सपातानामयति —

Kandika 79

su 10 मनुष्यमणि पिहा औचि प्रविष्य अभिमन्त्र्य परस्परं वरवधू
 समालभते । आह पठेनसिद्धोक्त (cf Kr. at Kāoç 34 14) ।

आवपित्सुरभिमन्त्र्यान् धोरैः सर्पिष्यघोदके ।

एतदेव नमिष्याद्वा (!) औचं तु मधुना सह ॥ —

su 11 वर . प्रजननदेशं स्पृशति — su 12 खट्वाया उत्पा-
 पयति — su 16 यदि चतुर्विंशकर्ममध्ये रजस्वला वधूर्भवति
 तदेदं प्राप्यचित्तं — su 21 कर्ता — su 25 क्षामं सर्वे

कुर्वन्ति — १० 30 पितृगृहे यदि रोदनं भवति तदा इदं प्रायश्चित्तं —
 १० ३० आवृता (१) प्राञ्जल्य इति शूद्रस्य विवाहे तुष्णी सर्वं कार्यं —

Adhyāya xi

Kandik ५०

१० १ अथान्धेष्टिपितृमेध व्याख्यास्याम — su ८ वृषद्वज्रिते
 देशे दहनं कर्तव्यमिति ब्राह्मणोक्तं । आहिताग्रेकाप्येष्टोयं संस्कारः —
 १० २ समूर्पन्तमपिहीचशालाया आवसथ्यशालाया वा शालातृणानि
 आसीयं तेषूपरि दर्भनृणानि — १० ३ अथ यदि वाकपिपोलिका-
 संप्रत्याघ्नशृङ्गिषापदादिषु दद्यादशदोषान्मिष्यते तदा इदं प्रायश्चित्तमु-
 च्यते । यत्ते कृष्णं शकुनीत्युवा तस्य दष्टवणमपिना दहति — १० १०
 सप्तगोविणं स्पर्शं न कुर्वन्ति — १० १२ अथ शान्त्युदकं करोतीति
 कर्ता न सकलप्रतीकचयेण औषधीचयेण च मातृनामप्रतीकचयं शान-
 त्युदके आवपति cf Kauç 8 24 25 — su १६ हेच reads कञ्जो
 पिहरन्ति — १० १५ एकाग्रौ च उपा (१) कुर्वन्ति — १० २३
 अथ देशान्तरमृते आहिताग्रेयं कर्म उच्यते — su २६ दर्शपूर्णमास-
 योर्विधानमुच्यते — su २८ तिलपिञ्जाना इध्मा सहण — १० ३०
 देशान्तरमृतस्य दर्भाज्यापिहीच वा समारोपणं समाप्तं — su ३१
 अथ प्रकृतमुच्यते उत्थापन — १० ३४ वृषर्भा अभिमन्त्र्य शकटे
 युनक्ति अन्यं शयने पुरुषान्वा — su ३७ अति द्रवेत्यष्टौ अचो
 हरिणीत्युच्यते । दहनदेशे नीयमानं हरिणीभिरभिमन्त्रयते — १० ३९
 कर्ता अप्रथ (१) प्रेतस्त्रायै कृत्वाभिमन्त्रयते — su ४१ ४२ ४३ ४४
 as the other paddhatis — su ४९ वदत्यष्टिं प्रेतहस्ताद्ब्रूणाति
 पुनः — १० ४९ धनुर्हस्तादिति चित्रहस्तात् — su ५० अग्रा
 हस्तादिति मन्त्रविकारं कृत्वा — su ५३ केचित्प्रतिदिशं शिर-
 कुर्वन्ति — su ५५ आचार्योऽनुमन्त्रयते —

Kandika 81

१० २१ गा निर्वर्तितदेशे जघनप्रदेशे लकुटेन घातयित्वा हन्यमाना
 गामुपवेश्य — १० ४७ उपतिष्ठते — १० ४८ समाप्तं दह-
 नकर्म —

Kandika 82

Introductory अथ प्रथमे दिवसे पुचगोविणं शान्तिरुच्यते —
 su. १ सर्वे बन्धवाः . — su १ एकविंशतिं दर्भपिञ्जलीर्नवा द्रुदे

वा आवपति — su 17 यवानालभते — su 19 अप न शो
 मुचदिति सूक्ताभ्या (su 33, su 34) ग्राम्याको समिध आदधाति — su 20
 . बान्धवा — su 21 अथ द्वितीये ऽहनि कर्मोच्यते । दिवो नम इत्यृ
 चायि प्रजाव्य स्थानोपाक सकृत्सर्वङ्गत करोति — su 22 समाप्त
 द्यहकर्म — su 23 तृतीये नास्ति कर्म । चतुर्थे ऽहनि कर्मोच्यते —
 su 26 (note 16) Keç reads प्रत्तिक as the last of the list of
 plants perhaps for मुत्तिक — su 29 तत सचयन करोति —
 su 33 समाप्त सचयन चतुर्थे ऽहनि केचिद्यवीच प्रथमानि कर्मणि
 (cf su 1fg) कुर्वन्ति । तथा च माहिक (essentially the same state-
 ment) —

Kandika 53

Introductory अथ पितृमेध उच्यते । सवत्सरे कुर्यादिति श्रुति ।
 अथवा सवत्सरमध्ये — su 3 शतद्विद्व सहस्रद्विद्व द्वितीय
 मुक्तये द्वे कुर्यात् — su 4 द्वे जीर्णवाससी नीललोहितसूत्रे
 प्रसिद्धे प्रसथ रज्जु । इति पितृनिधानसभारा — su 5 अप
 पितृनिधानकाल उच्यते — su 7 अथावसानमस्त्रिगृह्यमुच्यते)
 तत्स्थानमुच्यते — su 11 अथ चतुर्दश्यामिदं कर्म — u 1
 For the समोषणी (sc कृषी) see Kauç 40 9 note 16 — u 1
 अस्थिनाशे प्रायश्चित्तकर्मोच्यते । अस्थिनाशे तद्देशात्यासू-गृहीत्वावसान
 समोष्य तत उत्थापयति — su 34 अथवा चोणि शतानि षष्टिश्च ( )
 पलाशस्तद्वप्राप्तौ पुनश्च कल्पयित्वा तत उत्थापनीभिस्तथाप्य हरिणोभि
 र्हरिषु । शरीरनाशे दग्धे वैतत्प्रायश्चित्तं भवति — su 35 मण्डप
 तत्स्रोत्तरद्वार दक्षिणद्वार कुर्यात् — su 37 अस्थीनि
 मण्डपे प्रवेशयति —

Kandika 54

su 6 सयवस्थ चरो सर्वे स्वगोत्रजा भोजनं कुर्वन्ति — su 9 अथ
 प्रिय इदानीं गोत्रिणा । गोणा वादयेत् । वात्सानि वादयेत् — u 1 14
 अथमावास्याया प्रभाते कर्मोच्यते । तान्यस्थीनि मण्डपादुत्थाप्य हरि
 णोभिर्हरिषु । तत पाद्वे निधाय । अथ विधानमुच्यते । पश्चात्पूर्वकृतेभ्य
 पितृभ्यः । — su 15 प्राग्दक्षिणा दिशमग्निमुत्वात्यारभ्याणि
 उत्तरस्या दिशि समाप्यन्ते —

Kandika 55

su 1 अथ प्रमाणमुच्यते — su 4 एवविध मण्डप मिमोते —

su 8 अयुग्मानि कुर्यात् । परिमण्डलानि वर्तुलानि । चतुरस्राणि वा
 त्र्यश्रणानि कार्याणि विकल्पेन त्रीनक्षिना — su 20 जीर्णवस्त्र-
 मास्तृणाति — su 22 जीर्णवस्त्र स्तृणाति ततो द्वितीय परिचे-
 तवस्त्र — su 23 तत्रैव बहिर्धारयित्वा अपेक्ष्यते भविष्यति ।
 तेन वस्त्रेण चक्रो होम स्वरूप च — su 24 सर्वाण्यस्त्रीनि तस्मि
 न्नोर्ते निवर्पति — su 25 कुले ज्येष्ठो अस्त्रीनि यथापह —
 su 27 यास्ते धाना इति द्वे (cf xiii 3 69, 4 26 43) धाना धेनु-
 रित्येका (xiii 4 32) एतास्ते असी धेनव इत्येका (xviii 4 33) यास्ते
 धान्य अस्त्रित्येका (?) एताभिस्तिस्रमियधाना .. अस्त्रिषूपरि आ
 दधाति —

Kandika 86

su 1 ताम्यस्त्रीनि गर्तस्थितानि — su 2 (note 3) द्वी चक्र —
 अष्टौ चरव प्रतिदिश दधाति — su 4 एक मध्ये निधाय ततो
 भिमन्त्रयते प्रतिमन्त्र चोरादिपूर्णा मनोक्ता अपूपापिधाना सर्वे कर्तव्या
 प्रसव्या दातव्या — su 5 अस्त्रीनि — su 6 मध्यमपला
 श्यत्ने (Cod °पात्रे) शतकिद्रसहस्रकिद्रादिचरवस्य (1) सर्व आह्लादय-
 न्ति — su 10 शिवाभिर्विषमाभिरिष्टकाभिर्वा प्रसव्य चिद्वन्ति
 त्र्यश्रण — su 14 श्रस्तम्वस्त्र अन्तर्हितमध्यमिति मन्त्रेण कटिकाम
 भिमन्त्र्य पामत्र्यश्रणमन्त्रध्यान करोति — su 15 अष्टाङ्गुला कटिका
 प्रसव्य कुक्षेण चि परिषिच्य धामयित्वा सिद्धति पश्चिमाया दिशि स्काट
 यन्ति — su 16 समेत दिश इत्यनया अत्रा (vii 21 1) सर्वे बान्धवा
 परिषिच्यन्ति ध्रुवनान्युपपक्ष्ते (1) । चि प्रसव्य परिकीर्णकेश्य परिषन्ति
 दक्षिणानूकनाश्राना (cf Kanç 84 10) इति ध्रुवनानि (1) — su 17
 . इन्द्र क्रतुमित्यन्त । एतै पञ्चास्त्रिता उपतिष्ठन्ते कर्ता गोविण्य —
 su 18 समाप्त त्र्यश्रणे चित्तस्य कर्म — su 19 शुभकर्म ।
 सीधे मृदङ्गमित्यादि कव्याच्छमनेन (71 16fg) व्याख्यात — su 22 (note 14)
 पदानि क्षोषयति — su 23 सप्त शर्करा पामिष्वावपते
 इत्यादि तासा धूम भक्षयन्ति इत्येवमन्त सर्व (Kanç 82 2 20)
 कुर्वन्ति गोविण्य — su 29 वैवस्वत स्त्रालीपाक अपयित्वा इत्यादि
 यमव्रतान्त सर्व भवति (Kanç 82 36—42)

Kandika 87

su 8 चीनधोमुष्टीनिर्वर्पति — su 14 तिर्यगङ्गुलि —
 su 15 अवागङ्गुलि — su 27 एताभिर्वर्हि स्तृणाति वर्हिषि

आयवन करोति — sū 20 आ यात पितर इत्युवा आथ आन्वि
तृधा स विशन्वितृचा एतैस्त्रिस्तान्विकीर्य (cf Kāṇṣ 83 IT 29) —

Kandika 88

sū 1 चरुमभिघारयति — su. 6 स बर्हिर्लामिति सदर्भात्तण्डु-
लाञ्जुहोति । तत पर्युषण (Kec. therefore divides no doubt correctly a
sūtra after तण्डुलान्). — sū 14 पिङ्गुलीघृताक्ता पिण्डेषु निदधाति —
sū. 19 अथ पितर इति प्रतिपिण्ड अपति — sū 20 बीस्त्री
भ्रायायामाङ्कुचात् — sū 21 पिण्डेषूपतिष्ठन्ते — sū 22 यत्न
इदमिति मनो वा ह्यामहेति (!) सूक्त इदये अन्वात्तभ्य अपेत् —

Kandika 89

sū 16 गृह्येयमाहितापेर्होम Cf note 6 — sū 17 इदं मे (!)
कृतमस्तीति मन्त्रेणाग्निमुपतिष्ठते अस्मात्कीशादिति (x x 72 1) । इति पि
ण्डपितृयज्ञ समाप्त —

Adhyaya xii

Kandika 90

sū 1 अथ मधुपर्क उच्यते । आचार्ये गृहमागते इदं कर्म करोति —
su. 9 सूक्तं अपित्वा पुनराचार्य उद्वमभिमन्त्रयते —

Kandika 92

sū 14 आचार्यो ब्रूते तृणानि गीरत्विति । तृणानि ददाति
गवे — sū. 25 भूयसो (!) भूयसेति मन्त्रेण —

Adhyaya xiii

Kandika 93

Introductory अद्भुतकर्मपरिभाषा उच्यन्ते । लोकविरुद्धं दृश्यते
यत्तदद्भुतमित्युच्यते । अद्भुतशान्तिवच न क्रियते तत्र दोषो भवति ।
अद्भुत यच्च भवति तत्परामर्शवति विनश्यति । विनाशार्थं अद्भुत दद्या
सृजन्ति — su. 9 यथैषस्यामनुदित्या उषामनुदित्या — su. 10
दारुणसवतसरे दुभिर्धे मरके वा — sū 13 देवतेषु (!) — sū 21
धेनुर्धेनु धयत्या — sū 2 आकाशफेन पिबति — sū 26
अनाज्ञातमद्भुतं दृश्यते । यदद्भुते न पठितं तदनाज्ञातमद्भुतमयथा धी
किं जुगुप्सितं वा अदृष्टं वा — sū 37 यूपो — sū 34 धूम

केतु सप्तचयोन्... — सू. 36 मासमुखो (1)... — सू. 37. दन-
भावभासे (1) — सू. 38. .यसति (1) — सू. 40. यास्यो ऽपि... —
सू. 43. कुम्भोदधाने... —

Kapdikas 94—120.

100 3 शकधूममिति भूतेनाय्य कुड्यात् । विषासहिमित्यनुवा-
केन । रोहितैरुपतिष्ठते (cf note 9, p 256, and *Īśaṇ.* 99 3, 4) —
103 अवर्यणे सहनचवाणा समापेचे शान्तिः. — 104. 2 या असुरा
इति द्वाभ्या — 105. 1 (note 12) या असुरा — 106. . सीतामध्ये
लाङ्गलसर्गे पुच्छसर्गे च. — 115 1' .. पुरुषो वाकायकेन भवय-
ति . — 116. 3, 4 पिपीलिकाया शान्तिः समाप्ता । अथ पिपीलि-
काभिचार उच्यते — 118 अथ मधुजालके गृहे खपे शान्तिश्च्यते. —
119 अथ सर्वाङ्गुतेषु शान्तिश्च्यते । Here follows a long list of omen^s
and portents, similar to that contained in the last parīṣṭas of the
Atharva Veda, the भार्गव्याणि । गार्ग्याणि । बार्हस्पत्याङ्गुतानि । महाङ्गु-
तानि औशनसाङ्गुतानि, cf the following statement: यद्वाद्ये न पद्यते
तत्सर्वमनाद्यातमित्युच्यते यद्यपि परिशिष्टेषु पद्यते The chapter contains
also the following इतिहासपुराणश्रौति शास्त्रे अश्ववैद्यके नरवैद्यकेषु
पठितेषु अङ्गुतेषु सर्वाङ्गुतेषु एषा शान्तिः । अथवा महाशान्तिरमृता घृत-
कम्बलकोटिहोमसर्वाङ्गुतेषु (cf. *Ath Parīṣṭas* 33 and 35) कौशिक अपठितेषु
एषा शान्तिः । महाशान्तिर्वा विकल्पात् इति भाष्यकारः — The MS.
ends abruptly, after a passage corresponding to kapdika 120, with the
short colophon mentioned in the introduction, p xvi. —

INDEXES.

A.

Proper Names and Kindred Subjects.

L. Names of divinities and personifications.

अथ 71 1	अक्षिरत् (?) 27 9 Cf	10, 73 7 15, 90 18,
अदित 122 2	आक्षिरत् भुम्भक्षिरत्	20 92 14, 97 8.
अपि 2 1 2 15, 87, 4 1 ³	अद्यर्चन् 59 25, 73 12,	अराति 3 9 ²
5 1 1 ² , 13 11 ² , 10	12, 2	अरिष्टनेमि 73 7
■ 12 14 2 ² 9 42 17,	अदिति 70 6, 91 4,	अर्यम्न 34 22
44 1 ² 45 11 49 12	97 14 Cf आदित्य	अर्वागवसु 3 7 137 39
56 6 12 18 65 14	अधर्म 74 5 Cf धर्म	अथीष 116 2
15 68 31, 70 1 9 ² ,	अग्निष्ट 5 13 Cf इष्ट	अश्विन 2 1 20 5 11,
71 1 6 72 14 ² 72	अनुमति 1 29 45 16 ²	51 21 53 1 ² , 106 7,
25 20 37 23 32, 73	74 2 Cf आनुमत	137 18
7 4 74 2 15, 78	अनुज 192 2	असु 47 16
10 ² 31 31 88. 1 ■	अन्तक 135 9	असुर 67 16, 88 1 106. 7,
18, 94 14 95 3 97	अन्तरिक्ष 6 5 10, 49	Cf आसुर
4 6 98 2, 108 2 ³ ,	12 99 9 ² 97 8, 98	अहन् 58 90.
114 2 118 8 110	9 ² 115 1 ² 178 4,	अहोरात्रि 42 17, 58 20
1 ² , 5 1 8 9 130 9,	133 3	आकृति 5 7 ²
131 2 133 6 135	अपरिमित 100 2	आपेय 2 4 6, 4. 1, 73.
9 ² 137 9 25 135 6	अपरिमितपीथ 5 11	11, 92 20, 137 2 8.
Cf आपेय	74 18 ०पीथ 24 20	आक्षिरत् 14. 30, 47
अपीथोमी 2 2, 5 1 ² ,	अपात 3 15 72 42	2 12, 135 9 ² Cf
77 6 73 11	अपा नपात् 17 2	अक्षिरत्
अपीथोमीय 4 11	अप्सरस् 49 12	आदित्य 6. 16, 10 21,
अपीर 56 13	अभय 56 13 Cf अय	24 42, 29 16; 32. 19;
अक्षिरत् 70 6, 137 25.	अमृत 2 38, 49 5, 63.	42 17, 53. 15, 68. 2,

* This index includes the entire text of the Kāṇḍika, with the exception of the mantras quoted by prātika from the Atharva-saṃhitā. The numbers above the line indicate the number of occurrences of a word in a given sūtra or passage.

70 ॥ 73 2 1०, 92
 14 93 7 99 1, १^२
 128 4 13० 9 Cf
 अदिति
 आनुमत 23 4 4^२ 11,
 4० 10 73 12 8^२ 38
 Cf अनुमति
 आप (देवी) 3 3^२,
 56 7 93 2 103 2^३,
 107 2, 133 ॥
 आर्तव 106 7 Cf अतु
 आर्येय २२ 11, 12, 63
 8 67 2 3, 27 Cf
 अरि
 आशा 51 21, 74. 9,
 115 2
 आशापति 51 21
 आशापालीय 38 1
 आसुर 104 2, 106 1
 Cf असुर
 इन्द्र 74 20
 इन्द्र 3 3^२, 6 17, 20
 10 21 9, 24 9 22
 47 16, ०1 2, 58. 5,
 6० 14, 78 10^२, 97 8
 104 2^३, 106 7, 107
 2, 118 2^३, 115 7, 8,
 13० 9, 140 7 14 19^२
 Cf ऐन्द्र
 इन्द्रापी 2 3, 5 2^४,
 59 17 21 72 2०, ४
 11, 74 2 1० 96 3^२
 97 6^२, 99 2 114 2^२
 128 2 Cf ऐन्द्राय
 इन्द्रावृहस्पति 133 3
 इष्ट 3 7 5 13, 137 39
 Cf अनिष्ट
 ईशान 36 15, 51 8,
 11० 2 116 8
 उय 51 8

उत्तमरात्री 13० 9
 उदङ्गा ०6 13
 उदान 3 1० 7^२ 42
 उपतच 74 8
 उर्वशी 69 20
 उशन काव्य 139 ॥
 उपस 101 2 Cf श्री
 यसो
 अत ३ 4 7 6 20, 90
 5 99 2 137 39
 अतु 74 15^२, 9० 2, 101
 9 106 7 Cf आर्तव
 अरि 2 1, 58 4, 67
 9, 3 27, 68 १६ Cf
 आर्येय एकविं
 एकविं 67 27 Cf अरि
 ऐन्द्र 2 40, 93 2 Cf
 इन्द्र
 ऐन्द्राय 5 8 6 36 Cf
 इन्द्रापी
 ओषधि 73 5, 74 6,
 133 3
 ओषधी 93 9, 101 1,
 2, 135 १^४ Cf उपस
 कवि 10२ 2
 काम 5 7^२ 45 16^३, 78
 18, 31 31
 कुह 1 20
 क्रवाद् 22 9, 43 1०,
 70 10 12, 71 1, 3, 6,
 82 21^२, 97 6
 चात्राय 56 1॥
 चित्रपति 51 21
 गन्धर्व 40 14, 49 12,
 ०6 13 106 7
 गृह्या 74 10
 चन्द्र 49 12 100 2,
 116 8, 119 3 13० 9
 चन्द्रमस 4^२ 17, 56 7,
 93 8, 100 1

चित्राय 74 8
 चित्रसेन 74 8
 जामि 34 1० Cf देव
 जामि
 जातवेदस् 3 1 4, 6,
 1 11, 40 13 43 11,
 14, 70 1^३, 72 14,
 84 1, 9० 3, 96 3,
 108 2, 128 2 130
 2^३, 131 2^२, 133 6
 तच 74 8
 तचक 28 1, 29 1, 42
 20 56 13
 तत 88 10 ॥
 ततानह 88 9 24 १०
 तपन् १0 5 9
 तार्क्ष्य 73 7
 त्वष्ट 124 2^२ 3 4 5,
 133 3, 135 9
 कुरिष्टि 5 13
 देव 1 9 11 13 1०, 17,
 19 20 23, 3 10, 5
 12, 6 9 11 26^२, 40.
 13 47 11, 49 6^३ 56
 7, 61 11, 70 6, 73
 18^३, 74 1^२ 1१, 82
 18, 80 12^३ 18 104
 2^२, 106 7^२, 115 2,
 124 4, 5, 128 4^२,
 129 2, 133 6^२, 135
 9^३, 137 11, 139 26
 Cf the following
 words
 देवी 2^२ 9, 33 9
 देवजन 73 5
 देवजामि 74 10 Cf
 जामि
 देवलोका 13 Cf लोक
 दिधिष्य 3 5, 137 37
 देव 141 32 33

दीवीभस्तनूभः 5. 13. द्वय 3. 1; 89. 1.	पितृदेवत्या (sc. चाङ्- ति) 4 12.	137 11, 15, 40. Cf. इन्द्राबृहस्पती.
द्यावापृथिवी 44. 34; 59. 2, 28; 74 6, 15, 115 2, 133. 3; 137. 4 ¹ .	पितृमेध 80 1.	बृहस्पतिशिरस् (sc. चो दन) 4 ⁿ 15.
द्यौ 3. 3 ² ; 6. 5, 10, 24. 42; 49. 12, 70. 6; 68 8 ² , 91. 1, 97. 8, 98. 2 ³ , 115. 2	पित्र्यपवोतिन् 87. 26, 30, 68. 7, 29.	ब्रह्मण्यसि 3. 2.
धन्वन्तरि 74. 6.	पिशाच 25 32	ब्रह्मन् m. 6. 17; 56 13; 74. 3; 135 9; 139 26.
धर्म 74. 5. Cf. अधर्म.	पुण्यजन 73 5	ब्रह्मन् n. 3. 1; 6. 11; 46. 55, 49. 7, 40. 9; 96 3, 97 6, 8 ⁴ ; 125. 2, 135 11
धातु 58. 17; 115. 2 ¹ .	पुरुपरचस 93. 3.	ब्रह्मप्रजापती 139. 6.
नक्षत्र 49. 12, 82. 11 ² , 93 35; 94. 7, 128 1, 2; 135. 9.	पुष्टि 3 12 ² , 51 11, 74. 18, 106 6 7.	ब्रह्मवर्चसिन् 4. 18.
नारदस 69. 1.	पूर्णक 20 3.	ब्राह्म 92 1
निर्घृति 18 1, 47 16 ² , 57 1, 7, 8. Cf. निर्घृत, निर्घृत्य	पूर्त 3. 7, 137. 39.	ब्राह्म 79 32
नुमणस् 65 15.	पुण्य 2. 1; 3. 10; 45. 16, 78 10 ² ; 133 3; 137 18. Cf. घीष्ण	भग 128. 4, 133. 8.
निर्घृत 81. 21. Cf. नि- र्घृति.	पृथिवी 2. 16, 6 5, 10, 49. 12, 68. 10 ⁴ , 91 4; 98. 2 ³ , 103. 2, 137 11.	भद्रा 39 9
निर्घृत्य 97. 8. Cf. नि- र्घृति.	पद् 32. 21; 35 4, 8	भय 36. 13 Cf. अभय.
परारवसु 3. 6, 137. 38.	घीष्ण 92 4. Cf. पुण्य	भरत 71 6.
परिपूर्ण 122. 2.	प्रजा 106 7; 124. 2, 3, 4.	भव 51. 8.
पर्यवपत्नी 106. 7.	प्रजापति 33. 9, 49 6; 59. 19; 72 1 ⁿ , 27, 2 ⁿ , 32, 73 2 ⁴ , 73 11; 74 11, 13, 116 8 124 4. Cf. प्राजापत्य, ब्रह्मप्र- जापती.	भरता 47. 12.
पर्वत 51. 7	प्रजापति 73. 6.	भाव 74 12.
पशुपति 51. 11	प्राण 3 15; 47. 16, 72. 42, 74. 20; 92. 13.	भुव 116 2, 128 4.
पावक 73. 1 ³ .	प्राजापत्य 79 33; 102. 2; 106. 6, 127. 2, 9.	भुवन 116 2, 128. 4.
पितरः 1. 9, 12, 14, 16, 17, 19, 21, 22; 45 14, 49 6; 61. 9; 73. 6, 83. 1, 26, 35; 84. 1, 12; 86. 30; 87. 1, 9, 11, 16, 17, 88. 1, 14, 15 ³ , 18, 21, 25 ² , 29; 89. 1 ¹ , 6, 12 ³ , 17, 18 ² ; 138. 14	Cf. प्रजापति.	भुवनपति 116. 2.
पितामह 73. 11	बृहस्पति 3. 8 ² , 10; 9. 9; 20. 5; 47. 16; 65. 14; 103 2; 123 4;	भुवा पति 116 12.
		भुत 36 13
		भूति 1. 11 ² 51. 11; 74. 18
		भूमि 70. 6; 98 2 ² ; 136 2, 137. 24 Cf. भीम.
		भूमिपति 126. 2.
		भृगु 137. 25.
		भृशङ्गिरस 94 4; 139. 6. Cf. भृशङ्गिरोवित् under 11
		भीम 38. 12. 16.
		मनस् 83. 29; 89. 1 ⁴ .
		मनसस्पति 117. 2.
		मना 107. 1, 2.

मनु 106 7	रुद्र 50 14, 51 8, 129 2,	128 4 ² , 133 3, 135 9
मरुत् 41 3, 97 8, 127	रुद्रा 42 17, 59 29,	Cf वैश्वदेवी
7, 128 4, 133 3 Cf	68 2, 92 11	विष्णु 1 37, 2 32, 3
मासुत्	रूप 72 42	10, 6 14, 49 14,
महादेव 51 8	सौख्य 81 31	133 3
महाभूतानि 19 31	वनस्यति 73 5, 74 6,	वीरधू 73 5
मांसमुख 36, 129 1	91 1, 125 2 135 9 ⁶	वृत्र 5 2, 47 16
मातरिश्वन् 98 2, 135 9	वक्ष्य 3 3 ³ , 6 17, 26	वेद 56 7, 67 8, 125 2
मातृनामन् 8 24, 26	39, 37 7 ³ , 41 3, 46	वेवस्त 46 84, 89 36,
29, 94 15, 95 4, 96	55, 65 14, 97 8 ³ ,	86 29
3, 101 3, 114 3,	116 8, 127 3, 135	वैशालेय 56 18
136 9	9 ⁷ Cf वाक्ष्य नि-	वैश्ववण 34, 74 3
मासुत् 45 12, 127 2,	चाक्ष्य	वैश्वदेवी 62 21, 73 13,
7, 141 41 Cf मरुत्	वसव 4 ⁹ 17 63 1,	14, 16, 17 Cf विश्वे
मार्त्यव 56 13 Cf मृत्यु	9 ⁹ 14, 108 2	देवा
मार्त्यव्य 56 13	वाचस्यति 41 15	विद्यानर 31 5
मित्र 6 17	वात 90 25, 91 1, 117	व्याधक 102 2
मित्रावरणा 56 2 3,	3 4 ³ , 118 1, 127 5	व्यान 3 15, 72 42
57 4, 133 3	वानस्यत्य 73 5	व्रत 56 7 ³
मृत्यु 74 5 97 8 ⁴ , 117	वायव्य 127 2, 5	व्रतपति 6 19, 42 17 ² ,
2, 135 9 ⁷ Cf मार्त्यव	वायु 49 12, 56 7, 116	56 6 ³ , 7 ⁷ .
मेधा 74 9	8, 117 2 119 3, 4 ³	व्रतपत्नी 56 7
यव 93 3 95 1	5, 127 5, 135 9	व्रातपत 73 7
यता 39 9 ⁷	वारण 92 8, 127 2, 4	शरमा 39. 5
यम 62 21, 82 42, 84	वासुकि 74 8	शताक्ष्य 116 2
2, 116 8 Cf याम	वासीप्यति 43 13 ³ , 74 2	शत्रुजय 13
यातु 106 7	वासीप्यतीथ 8 23, 43 4	शम 128 4
याम 81 34, 83 16	वासीप्यत्य 43 5, 120 9	शर्व 51 8, 128 4.
Cf यम	विद्या 74 9	शान्तिवा 39 9
योगक्षेम 13 114 2	वित्ति 106 6	शान्ता 33 9
रचस् 3 9 ² 44 38,	विधा 74 15 ²	श्रिवा 39 5
47 16, 68 26, 57 16,	विनत 116 2	मुनासीर 105 8.
130 2 ³ 131 2 ³ Cf	विप्र 108 2 ³	मुस्ताण 56 11
राचस	विश्वकर्मन् 137. 25	श्रद्धा 74. 9
रचोदेवत्या (ec. आङ्ग	विद्यानि भूतानि 56 13,	श्री 74 9 18, 106 6, 7 ⁴
ति) 4 12	74 3	सत्य 3 4, 7, 6 20, 90.
राका 1 29	विश्वे देवा 6 9, 56. 13,	5, 99 2, 137 39
राचस 106 7 Cf रचस्	59 1, 68 2, 73. 15,	समर्पय 59 26, 73 8,
राध 106 7	74. 3, 15, 115 2 ³ ,	34, 125 2, 127 1
राङ्ग 100 L		समद्धान 135 9

समा 102 1 2, 3 ²	4, 128 3, 4 133 3,	15 78 10 ² , 89 1 6,
समान 3 15, 72 42	137 15 Cf सावित्री	91 8 128 2 3 4 ² ,
समुद्र 3 3 ² , 18 38,	सहस्रपोष 3 13 74 11	133 3 135 9 ² Cf
74 6 Cf सामुद्र	*पोषा 11 20	सौम्य
समुद्र 5 7 ¹	सहस्राच 30 18	सौम्य 74 16, 92 3 Cf
सरस्वती 45 16	सामुद्र 19 9 Cf समुद्र	सोम
सरस्वन् 133 3	सारस्वत 81 38, 83 16	सौर्य 79 31 Cf सूर्य
सर्प 49 12	97 5 Cf सरस्वती	सीविष्टकृत 4 8, 45 7,
सर्वकाम 11 16	सरस्वन्	73 12 Cf सिष्टकृत.
सर्वगण 45 16	सावित्री 9 7 17 32 56	सोना 11 5
सर्वपुरुष 45 16	8 139 10 Cf सवितर	स्वर 135 3
सर्वदोर 40 16	सिनीवाली 1 30	स्वस्ति 56 14
सर्वाणि भूतानि 56 13,	सिन्धु 1 5	सिष्टकृत 5 4 12, 11
74 8	सीता 106 7	34 ² , 45 4 Cf सी-
सर्वे देवा 56 13, 73	सूर्य 42 17 49 19, 56	विष्टकृत
5, 74 8	7, 72 28, 59 1, 91	सिष्टि 5 13.
सवितर 2 1, 83, 3 2,	1 2 98 2, 116 6,	हविष्कृत 2 6
9 9, 44 89, 67 27,	119 3 5 Cf सौर्य	हव्यपाह 71 1
91 8, 6, 110 2 ³ , 124.	सोम 4 2 ³ , 5 1 33 7 ²	हाहास्य 56 13
	68 10 ² , 78 8, 74	हो 74 9, 18

2. Names and designations of priests, teachers, and other persons.

अनध्वर्यु 62 16	उपाध्याय 10 7, 141 23	आङ्गायन 9 10, 22 13.
अत्राक्षय 74 12, 91 20	अस्त्रिज 67 1 72 44	कारयमाण 53 9
Cf ब्राह्मण	73 4, 13, 99 39	कीनाय 20 4
अमन्त्रविद् 73 17	अग्नि see under 1 Cf	कीरपथि 9 10, 11 27
अविपश्चित् 73 17	अर्षेय एकर्षि	कीशिक 9 10 11, 46
अश्वोविद्य 73 17 Cf	एकराज 17 11	16 68 37 Cf युवन्
अश्विद्य	एकर्षि 67 27	कीशिक.
आचार्य 46 14 31, 56	एके 63 2 26, 67 4, 10	चविय 12 16, 16 3 7
17 63-24, 22 22	14 72 27 11 32,	20, 17 19 28 31 37
140 11 (plur.), 141	82 24, 34, 86 13,	57 2 5, 11 17, 19,
10 27 29	87 15, 89 4, 133	80 49, 82 27
आयुधियामयी 15 8.	15, 139 22	गार्ग्य 9 10, 13 7,
आर्षेय see under 1	कर्तर 67 13, 70 15,	17 27
रघुपालि 138 11	87 49, 92 19, 94	गुह 141 30 40
उद्धत 60 16, 25.	16, 108 3, 112 2	गृहपति 24 13, 70 11
उदाहार 75 13	128 5, 136 10.	गृहपत्नी 23 5, 11 15.
उपरिदधव 9 10; 80 54	कवि 108. 2	यामोय 11 9

चाण्डाल 141 ■
 चाटिकायन 9 10
 तदाङ्ग 17 31
 दर्भाहार I 24, 61 38
 दातृ 60 11 13 15,
 63 22 28 45 110 66
 20, 77 67 13 15²,
 19 68 1 2 23 24,
 90 7² 12², 16², 92
 26² 29²
 दास 84 7, 89 4, 90 18
 दासो 81 ■
 दोचित 59 27
 देवदग्नि 35 7
 धार्तराष्ट्र 20 6
 नापित 54 1
 पत्नी 6 17 18, 20 16
 44 18, 60 15 20 2
 37 61 17 67 118
 100 4 5 77 16 80
 44 83 12² 19, 22
 24 89 5
 पारिव्राजक 92 10
 पार्थश्रवस 9 10 17 27
 पिप्पलाद 9 7 note
 पुरोहित 4² 16
 पीरीहित्य 17 30
 प्रादेशिक 34 17, 120
 13, 126 13
 प्रियकृत् 96 4, 89 15,
 21 87 5 12
 ब्रह्मचारिन् 46 14 55
 14 56 12 14, 17 59
 18 27 67 71 92 46
 135 9, 140 13, 141
 31
 ब्रह्मन् 2 18, 3 5 8³,

17 6, 34 7 54 21,
 60 1, 67 18, 69 4
 5 7, 75 13 18, 77
 2 6 82 5 9 12 33
 37 94 2 126 2, 137
 33 37 40⁸, 140 4
 141 7
 ब्रह्मविद् 73 18
 ब्राह्मण 6 23 26, 13 7
 17 19 24 24 10, 43
 14, 50 15, 53 10, 54
 22, 57 1, 4 10 16,
 19, 61 10, 65 15, 67
 1, 68 26 40, 73 18,
 74 11 12, 75 9, 80
 48 82 27, 83 31, 35,
 89 2 3 11, 91 15,
 20, 92 21, 93 12,
 94 16 104 1, 120
 12 126 12, 136 12,
 140 17 21
 ब्राह्मणायन 33 19 78 8
 भागलि 9 10 17 27
 भृशङ्किरीविद् 63 3
 94 3 Cf भृशङ्किरस
 under 1
 मनुष्य 61 10 87 13
 85 17² 18 104 2,
 105 1 106 7 130 2
 131 2
 मनुष्याधम 63 2
 मर्त्य 106 7
 महामूढ 17 16 Cf
 मूढ
 माठर 138 16
 मानुष 106 7
 मानुषी 93 18, 111 1

यजमान 4 14 15 16²,
 17, 60 21 68 7, 73
 15, 74 16, 125 2³
 यज्ञपति 108 2
 युवन् कीशिक 9 11
 Cf कीशिक
 राजन् 3 15, 13 4, 15
 2 9 11 16 4, 17 1,
 71 1 94 11 17, 100
 1 116 3², 120 18,
 126 11 13, 128 2 3³,
 4⁴, 135 9⁴, 140 1, 4
 10 13 22, 141 31
 राजपुत्र 17 14
 वक्षाम 1 1, 141 1, 24
 विज्ञायते 60 6, 75 5,
 87 2, 138 5 13
 युयल 91 19
 व्याख्यास्याम 67 5, 80
 1 140 1
 वीर्य 15 7, 17 18 19,
 57 3 6 12 18 19,
 80 50 82 27, 94 17,
 120 13, 126 18
 शकधूम 8. 17, 50 15
 मूढ 73 18, 141 39
 Cf महामूढ
 शीनकिन् 85 8
 शोचिय 89 8, 91 18
 19 Cf चशोचिय
 सभल 75 8
 सारथि 15 17
 सार्वधेदिक 67 7
 स्नातक 13 4
 होतृ 45 11.

E. Solemn words in sacrificial formulas.

श्री 3 4, 11 12 13, 14, 5 13 ² , 9 9 ² ; 13 13 ² , 69 23 ² , 70 6 ² , 90 18 ² , 91 6, 16, 92 13	बहत् 91 12 वषट् 1 20, 5 13 वृधत् 91 10 शम् 3 11 12, 13 14, 49 12 ¹⁰ , 85 14, 91 15, 117 2 ² , 129 2 ² , 135 9 स्व 3 4 13, 5 13 ² 55 13, 69 23, 70 6, 90 18, 91 3, 92 13 स्वधा 1 21, 45 14, 73 6 ² , 92 21, 84 1 83 1 13 साहा 1 20, 4. 1, 2 11, 5 7 ² , 12 13 ¹² , 6 1 9 11, 16 18,	2 ² 9, 45 11, 14 56 6 7 17, 72 18 27 28 ² 42 ² , 74 15 ² , 78 10 ⁴ , 81 30, 31 ² , 84 1, 88 1, 91 6, 7, 8 9 10 11 12 13 14 15, 9 ² 31, 94 14, 95 3, 98 3, 97 4 6, 99 2, 100 2, 101 2, 102 3, 103 2, 105 6, 113 2, 114 2, 116 2 ² , 3 ² , 117 2, 124 2, 3, 4, 5 125 2, 17 ² 2, 129 2, 130 2, 131 2, 135 9 ¹⁰
करत् 91 11 जनत् 3 4, 14, 55 13, 69 23, 70 6, 90 18, 91 9, 92 13 कुराहा 16 19 भुवस् 3 4, 12, 5 13 ² , 55 13, 69 23, 70 6, 90 18, 91 7, 92 13 भूर 3 4 11 5 13 ² , 55 13, 13 23 ² , 70 6, 90 18, 91 6 ² , 92 13 महत् 91 13		

4. Astronomical, chronological, and geographical terms.

अक्षरिच see under 1 अक्षदेश 49 9 74 7 अभिविक्त 139 1 अमावास्या 1 30, 2 4, 5 3 6, 21 20 23, 13 8 ² , 25 27, 31 23, 90 2, 93 8, 18, 87 2, 94 7 अवनच 27 30 33, 28 5, 31 23. अद्युज 140 2 अष्टका 138 1 ² , 14 16 अष्टका 19 13 अहोरात्रि 42 17 58 20 आचयण 74 13 आचहायणी 10 22, 24 24 आमावास्या 6 35 आर्तव 106.7 Cf चतु	अषाढा 41 10 (पूर्वा), 41 11 (उत्तरा). रदावत्सर 42 15, 17, 68 35 उद्गमय 67 4 चतु 5 12, 74 13, cf also under 1 कार्तिकी 75 2 कृत्तिका 47 11 पीयूष 74 2 ² चन्द्र see under 1 चन्द्रमस् see under 1 चित्रा 18 19, 23 12, 75 4 विहायणी 1 ² 8. दर्श 24 1 ² दर्शपूर्णमासी 6 29 30, 60 26 दार्श 24 18. दिग् 3, 49 7, 9;	51 4, 61 3, 68 38, 74 7 80 53, 135 15 ² 16, 86 3 98 2, 116. 3 ² दिग् 3, 51 3, 98 8, 127 2 6 मक्ष see under 1 Cf पाप पु*, and पुना- मध्य निदाघ 93 7 परिवत्सर 42 17 पापनच 46 25 Cf नक्षत्र पार्वण 4. पुनच 35 2 Cf. नक्षत्र पुनामध्य (ac नक्षत्र) 33 20 पौर्णमासी 1 29, 5 5,
---	--	---

18 1, 21 25, 24 23, 72 26, 94 7	फलगुनी 75 5, 139 14	शरद 58 21, 74 10, 21, 6
पीप 141 24	मघा 75 5	श्रवण 140 3
पीषी 141 5 42	माघ 33 5, 141 24	श्रावण 92 9
पीप्य 139 24	मार्गशीर्ष 141 24	श्रावणी 141 2, 5
प्रदिम 106 7	मूल 46 25	सवत्सर 4' 17, 72 21
प्रोष्ठपद 140 2	वार्षशतिका 10 19	सवत्सरतमी 72 5.
प्रोष्ठपदी 141 2	वैशाखी 75 2	

8 Designations of literary works, and sections, chapters, verses
of the same.

अध्याय 39 11	मन्त्र 1 2 3, 6, 39 31, 63 12 Cf समन्त- विद् under 2	यजुस् 28 37 ²
अनुवाक 8 25, 68 21 22 69 7, 79 16, 99 8 139 11	मन्त्रोक्त 8 14, 19 22 26, 21 11, 23 14, 24 14, 26 14 13 22, 26 30 36 37 43, 27 13, 29 24, 31 18 22, 28, 32 5 8, 34 14, 30 8 11, 20, 36 26 39, 38 29, 39 5 18, 47 23, 43 9, 46 7 21 30, 42, 44, 47 20, 48 3 5 8, 52 15, 55 2, 58 10, 59 16 20 81 1 14, 62 1, 11, 63 4, 64 18, 25, 65 3, 66 1, 10, 23 29, 71 4 18, 77 11 23, 80 4, 48, 82 26, 84 6, 86 3, 21.	रघुतर 5 7, 96 3 ² लोक 6 34, 68 31, 74 12 सप्रदाय 1 7 सामन् 89 6, 96 3, 108 11 सूक्त 7 14, 9 1, 10 13, 19 28, 20 8, 27 22, 53 7, 13, 54 5, 63 19, 20, 27, 60 9, 66 26 67 19, 83 20, 97 7, 99 3 100 3 102 4 104 3, 107 1, 108 1, 109 1, 110 4, 111 5, 112 3, 115 2, 117 3 4, 118 1, 123 1, 124 6, 125 9 ² , 123 3, 129 9 132 1, 133 1, 4 7.
अध्याय 39 11		
अनुवाक 8 25, 68 21 22 69 7, 79 16, 99 8 139 11		
अध्याय 39 11		
अध्याय 1 1 2		
अध्याय 0 7 72 13, 76 31 ² , 77 5, 135 9		
काण्ड 141 34		
गाथा 135 9		
छन्दस् 3 10, 68 1, 2 ³ , 69 23		
छान्दस 141 34		
निगम 11 20		
पञ्च 56 0 92 29		
पर्याय 58 23		
प्राश्न 39 74		
प्राश्न 1 2, 3 6, 6 2' 38 4 80 2 Also 6 26 note		
ब्रह्मोक्त 39 25		

B

Technical Designations of Verses, Hymns, Anuvakas, and Groups of the Same

प्रहोलिङ्गा (sc. चक्षुः) and चहो लिङ्गगण 3 ^o 27 5 16 53 24.	आशापलीय (sc. सूक्त) 38 11 Cf Va t Sū 36 20
अनुष्ठान्य (sc. चक्षुः) 8 42 43	आसनीय (sc. ब्रह्मचर्य) 3 8 137 40.
अपमोदनानि (sc. सूक्तानि) 14 14 25 72 4 2 ^o	उत्तरा (sc. शास्त्रि) 9 11 (impl ed) cf 9 6 note
अपराजितानि and अपराजितगण see under सामामिकाणि	उत्थापनगण 41 8 note Cf Ath Pa c 34 25
अपा सूक्तानि 7 14 1 ^o 3 46 29 88 99 121 1 127 10 140 90 Cf Va t Sū 24 3	उत्थापन्य (sc. चक्षुः) 8 31 3 20 3 34 13 Cf Va Sū 37 23
अपाद्य (sc. सूक्त) 36 22 42 2 ^o 62 4	एकपदी (sc. चक्षुः) 47 41.
अभयानि (sc. सूक्तानि) and अभ यगण 16 8 104 3 note 105 1 note Cf Ath Par c 34 12 and 9 ^o	कर्मोपवादा (sc. चक्षुः) 21 11 cf. 66 13
अभिवेकगण 17 1 Cf Ath Par c 34 30 ~	कापिञ्जलानि (sc. स्वस्थयनानि) 46 53 54.
अभोवर्तोत्तमे (sc. चक्षुः) 16 29	कामसूक्त 9 28 no e
आनुमती (c. चक्षुः) 23 4 42 11 45 10 9 38	कुवलिङ्गा (sc. चक्षुः) 23 13
आयुष्याणि (sc. सूक्तानि) and आ युष्यगण 52 18 54 11 note 55- 17 note 57 31 58. 3 note 58- 11, note 139 7 Cf Ath. Par c 34 4.	कृत्याप्रतिहरणानि (sc. सूक्तानि) and कृत्यागण 39 7 no Cf Ath Par ~ 34 2
	गणकर्मणि (sc. सूक्तानि) and गण कमाण्यो भिद्यन्त्ये 26 53 note 139 7 Cf Ath Pa c. 74 24
	मन्त्रप्रवादा (sc. चक्षुः) 13 12 54.5 Cf Va t Sū. 10. 5
	यह्यो (sc. चक्षुः) 29 11
	घातनानि (sc. सूक्तानि) and

चातनगण 8 20 20 ■ 80 12 136 9
 Cf Vat Sū 5 10 Ath Parī 34 3
 चिन्वागण Ath Par 34 18
 जीवा (sc अक्ष) ■ 4, 58 7, 90
 22 Cf Vat Sū 1 ■
 तक्षनाश्रनगण 26 1, note Cf
 Ath Parī 34 7
 चिषप्रोय (sc सूक्त) 7 ■, 129 10
 दाश (sc अक्ष) 24 18
 दिग्युक्ते (sc अक्ष) 14 25 50 ■
 Cf the चद्रगण ib d in the notes
 and Ath Parī 34 16
 दुस्त्रमनाश्रनानि (sc सूक्तानि) and
 दुस्त्रमनाश्रनगण 46 9 note Cf
 Ath Parī 34 8
 द्वेषपरीयगण Ath Parī 34 15
 देवदेहन (sc अनुवाक) 46 80, 60 7
 Cf Vat Sū 23 12
 धातर्वा (sc अक्ष ?) 35 16
 धानालिङ्गा (sc अक्ष) impl ed in
 सलिङ्गा 85 27
 ध्रुवे (sc अक्ष) 43 11 136 7
 निधनानि (sc सूक्तानि) 80 90, 41
 निर्घत (sc सूक्त ?) 81 21
 पद्यापत्यानि (sc सूक्तानि) and पद्या
 पत्यगण 47 8 note Cf Ath
 Par 34 21
 पत्नीवन्तगण 59 18 note Cf Ath
 Parī 34 19
 परिधापनीये (sc अक्ष) 79 ■
 पिप्पलादिशान्तिगण 9 7 note Cf
 Ath Parī 34 20
 पाप्महन् and पाप्मगण 30 17 note
 Cf Ath Parī 34 6
 पुष्टिका मन्त्रा 19 1 note
 पूर्व (sc सूक्त) 7 8 10 1, 11 1,
 12 ■ 14 1 16 5 18 1 19, 32 28.
 पूर्वा (sc शान्ति) 9 10 cf 9 6 note
 पूर्वापर (sc सूक्त) 79 28.
 प्रसर्जनी (sc अक्ष) 20 5

बृहच्छान्तिगण 9 2 note Cf Ath
 Parī 34 26
 ब्रह्मगवी 48 13
 भरद्वाजप्रवृत्त (sc सूक्त) 47 12
 भीम (sc सूक्त) 36 1 16
 मधुनालिङ्गा (sc अक्ष) 29 15
 महाशान्ति 9 5 note 39 7, 27, 43
 3 44 6 46 47, 67 7
 मातली 55 1 note
 मातृनामानि (sc सूक्तानि) and
 मातृगण ■ 24 26 23, 94 15,
 90 4 96 3 101 8, 114 3, 136
 9 Cf Vat Sū 5 10 and Ath
 Parī 34 4
 मास्तानि (sc सूक्तानि) 26 24,
 30 12 40 7 41 1
 मृगारसूक्तानि and मृगाराणि 9 1,
 27 34
 मोहनानि (sc सूक्तानि) 14 17
 रघोद्याणि (sc सूक्तानि) 176 9
 रघोहण (sc अनुवाक) 8 20 44 16
 रसप्राशनी (sc अक्ष) 21 21 Cf
 Vat S 31 20 30 6
 चद्रगण see under दिग्युक्ते
 रोहितानि (sc सूक्तानि) 90 4 Cf
 AV xix 23 23
 रीद्रगण 50 14 note Cf Ath
 Parī 34 17
 लघुशान्तिगण 9 2 note ■ 4 note
 Cf Ath Parī 34 27
 लावालिङ्गा (sc अक्ष) 28 ■
 वचस्थानि and वर्चस्थगण 10 24
 note 11 19 note 12 10 13 1
 note, 52 20 note 139 15 note
 Cf Ath Par 34 10 and 99
 वस्त्रसापदी (sc अक्ष) 21 12
 वाचस्थानिलिङ्गा (sc अक्ष) 41 15
 वासोष्पतीयानि and वासोष्पत्या
 नि (sc सूक्तानि) also वासगण
 8 23, 43 4 5 120 9 Cf Vat

Su 5 10 and Ath Pariç 34 5	राजितानि (sc सूक्तानि) and अपरानितयण 14 7 26 note, 16 4 note, 139 7 Cf Ath Pariç 34 13
विश्वकर्म and विश्वकर्माभय 7 3 note, 139 7 Cf Ath Pariç 34 23	सनतय 5 5, 68 37 37
वृषलिङ्गा (sc ऋच) 29 13	सप्तोच्यौ (sc ऋचौ) 40 9, 80 42 83 17
वदप्रपद् 3 4 Cf Gṛhyasamgraha 1 96	सलिनानि (sc सूक्तानि and सलि समय 18 25, 24 46 Cf Ath Pariç 34 27
विद्यानरीये (sc ऋचौ) 31 5	सामनस्यानि (sc सूक्तानि) 12 5
व्याहृतय 72 37, 73 4	सारसता (sc ऋच ?) 81 38
शततोय (sc सूक्त) 9 4 and note	साविचो (sc ऋच) 9 7 17 82, 26 8, 139 10
श नो देवी 9 26 23, 140 5	सानीया (sc ऋच) 46 17
शभुमयोभू (sc सूक्ते) 1 4 18 23, 19 1, 41 14, 43 12 Cf Vait Su 10 13	स्वस्वयनानि (sc सूक्तानि) and स्वस्वयनयण 8 2 23 36 26 28, 62 17, 139 7 Cf Ath Pariç 34 11
शर्मवर्मण Ath Pariç 34 14	हरिण (sc ऋच) 80 35, 82 31, 83 20 23 84 18 Cf Vait Su. 37 24
शान्तिगण 9 4 note 9 4 note cf Ath Pariç, 34 26 and 27 Still another शान्तिगण 9 7 note, cf Ath Pariç 34 1	हिरण्यवर्णा (sc ऋच) 90 9
शान्तिपुक्तानि 9 6	
शुक्लो 78 13 79 7	
सरस्वयानि (sc सूक्तानि) 14 26	
सयामिकाणि (sc सूक्तानि) अप-	

C.

List of Mantras, Gāthās, Ālokas, Prāśas, and Other Formulas *

अग्नौ राजा विभजति 71 1	2, 3, Kath S xv 12, xx. 14,
अवस्वन्वप केशवमयुरोम 54 1 cf	xxxiv 19, Ksp S vii 6, XLVIII 1
Par Gr ii 1 21, Aqv Gr i 17 17	
अविधिषु वृ ऋष्य 58 1	अभिर्जनविश्वस्य वापामिनामद्वान्
अकुचत 20 16	etc 78 10
अकुचाम 20 17	अपीयोमा य आहुति 5 1, RV
अपय इन्द्राभिन्ना वासोप्यतये etc	i 93 3, TB ii. 8 7 10
74 2	अपीयोमाभा (ac वृष्टिर्निर्वापामि)
अपये च प्रजापतये च रात्री 73 2	2 2.
अपये वृष्टिर्निर्वापामि 2 1	अपीयोमाभा द्युनि 73 11
अपये त्वा वृष्टिर्निर्वापामि 2 15, cf	अपीयोमा सवेदसा सद्गती 5 1,
Katy Cr ii 2 11	RV i 93 9, TS ii 3 14 1,
अपये त्वा परिददामि ब्रह्मणे त्वा	TB iii 5 7 2 VS i 5 1, iv
परिददामि e 56 13, cf Cat Br	10 1, Kath S iv 16
xi 5 4 3 Aqv Gr i 20 8,	अपये गृहपते सुगृहपतिरहन् 70 9,
Çankh Gr ii 18 2	cf RV vi 15 19, VS ii 27(also
अपये स्वाहा कामाय स्वाहा सो-	Kanvaçakha, p 59 of Weber's
म्य स्वाहा 31 31, cf Aqv Gr	ed), TS i 5 6 4, MS i. 4 2
iv 3 26	i 15 14, Çankh Cr iv 12 14,
अपये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा 72 27	Cat Br i 9 11 19
अपिनापि समृज्यते 108 2, cf	अपये आतवेद यत ते सहस्र त
RV i 12 6 SV ii 194 TS	उपावृत् 72 13 14, cf VS xii
i 4 46 3 iii 5 11 5 v 5 6 1	8, TS iv 2 1 2, MS i 7 1,
TB ii 7 12 3, MS iv 10	ii 7 8, Kath S xvi 8, xix 11,
	xxii 12, Lāty Cr iii 5 11

* This list includes every passage quoted in the text of the Kauçika, excepting the mantras of the AV. quoted by their pratikas. For these see index D

अये स्व गो अन्तम 68 31, RV =
24 1, SV = 448, II 457 VS
III 20 26 XV 48 XXV 47,
TS = 5 6 2, IV 4 4 8 MS
= 5 3 10, II 13 8 Kath S
VII 1 8 Kap S v 1

अये ध्यावर्तिज्ञमि न चा ववास्
72 13 14 cf VS XII 7 TS
IV 2 1 2, MS = 7 1, II 7 8,
Kath S XVI 8, XIX 11, XXII
10 Laty Cr III 5 11.

अये व्रतपते व्रत चरिष्यामि तच्छ-
क्षेयम् 56 = cf VS = 5 II 28
TS = 10 10 3, MS IV 9 24
IA IX 41 3 6 Çankh Cr IV
8 6 12 8

अयेद्यासि ब्रह्मचारिणम् चापो
श्याम 26 17 cf Açv Gr = 22
2 Çankh Gr II 4 5 Gobh
Gr II 10 34 Par Gr II 3 2,
Çat Br x 3 4.

अयेद्वाक्सीन् प्राश्नामि बहुसतेमुखिन
65 14, VS (Kanva colla,
Weber's ed p 5) Katy Cr
II 2 20 Kauç Br VI 14

अद्विरथा त्वा देवभामादिह्वाता
70 6, cf VS III 5, IS = 10
3 1, MS = 6 1 2

अद्युता धीरद्युतमन्तरिक्षम् 98 2,
cf Kauç = 12 (the pratika)

अक्षिद्रेण त्वा पवित्रेण शतधारेण
9 34 cf VS = 3

अतिवृष्टो देष्टा यो ऽस्मान्नेहि 90 6
अत्यासरत्तमयमा धीक्षमाणा 62 21
अच पत्न्यो मादयध्व यथाभागम्
etc. 88. 19 (cf under अच पितरो
for parallel passages)

अच पितरो मादयध्व यथाभाग
etc. 88 18, cf TS = 8. 5 1
VS II 31*, MS = 10 3, 19

Katy Cr IV 1 13, Açv Cr II
7 1 Laty = 10 4 Çankh Cr
IV 4 11, VII 2 13, Gobh Gr
IV 3 11

अद्य प्रमाणं वक्ष्याम 141 24

अद्योपवसथ 1 31

अधराच पराचो ऽवाचक्षपक्ष
मुत्रयत देवा 49 =

अधिहितो देष्टा यो ऽस्मान्नेहि
90. 15

अधिवी शमोध्वम् । सुधमि शमी
ध्वम् 69 6, TB III 6 6 4 At
Br II 7, Açv Cr II 3 1,
Nirukta = 11 cf VS = 5, IS
= 1 1 2 MS = 1 6

अनूदान्धेनुमधयन् 113 2

अनमो वो वासोपते 48 18 cf
TV VII 55 1 MS = 5 18
Par Gr III 4 1 Çankh Gr
II 4 7, Nirukta 10 17

अनशनं ब्रह्मचर्यं च भूमौ 73 10

अनितेन च वाससा 141 40

अनूनाय स्वाहा । अचिताय स्वाहा
127 2

अनेन कर्मणा धुवान् 61 16

अन्तरिक्षं दूर्वारचितापरिमितानु
पदका etc. 88 9

अन्तरिक्षाय त्वा sc अन्तर्जि) 65

अन्तर्गमेषु वज्रधा स तमोति 124 3

अन्तर्हितमघम् 86 14

अवमस्रत मे देहि 136 4

अन्नादा भूयाक ये च ना ऽन्नादा-
न्काष्टे 92 28

अन्नाना मुखमसि मुखमह श्रेष्ठ
90 18

अन्नाहारा ऋतो भो 97 27

अन्या वो यथासमवत्तन्यान्वस्य उपा
यत 33 8 RV = 97 14, TS
IV 2 = 3 TB II 8 4 8, VS
XII 68, MS II 7 13, IV 14 6,
25*

- Kath S xvi 13, Kap S
xxi 4
- अथ यो नोऽनुमतिं पूषा सरस्वती
मही 40 16 cf AV vi 20 1,
MS iii 16 4 5 iv 9 10,
12 6 Kap S xxxvi 2
- अपराहस्य तेजसा सर्वमन्नस्य प्रा
शियम् 2' 4
- अपहता असुरा रचांसि येऽपनुषद्
87 16 cf VS i 29° Katy Cr
ii 1 8, 4c Cr ii 6 9 Çankh
Cr iv 4 2 Ap Cr i 7 13,
Gobh Gr ii 3 2
- अपा योनिमदाध 82 21
- अपेत एतु निर्वर्ति 97 8 cf Vait
Su 39 1
- अप्रतिभुक्ती मुषिकायी च नित्य
78 1
- अप्स इमशाने ग्रय्यायाम् 141 89
- अभि गावो अनूपत 47 16, cf RV
iv 3' 5°
- अभुवृत्तो जतो ऽपि 73 4
- अमीमदन्त पत्न्यो यथाभागम् 88
24 (cf under अमीमदन्त पितरो
for parallel passages)
- अमीमदन्त पितरो यथाभागम् 88
21 TS i 8 5 2 VS ii 31°,
MS i 10 3 19 Kath S ix 6,
Kap S viii 9, Katy Cr iv
1 14 Açv Gr ii 7 2 Lāt
Cr ii 10 5 Çankh Cr iv 4
14 Gobh iv 3 12
- अमुमुक्षीपम् 47 54
- अमुष्मी त्वा जुष्ट 2 5, cf TS i 1
5 1
- अमुष्मी त्वा (sc. अधिचिपामि)
44 10
- अमुय त्वा प्राणाय मृद्धे ऽपानाय
etc. 15
- अमु ते ददामि 63 28
- अमृन्हन्स्व 48 18 (कल्पजा)
- अमृन्हन्मि 47 39
- अमृतमस्यमृतत्वायामृतमन्मिनेहि
50 36
- अमो ऽसि प्राणं तदृतं ब्रवीमि 74
20, cf Açv Gr ii 9 10, Çankh
Gr iii 8 4
- अय सुवो वि दधाति 3 10
- अय नो अपिरध्व 89 13, cf
Çankh Gr iii 7 3
- अयायावे ऽस्यनभिग्रसि 5 18,
87 4, VS i 4 3, Kath S i
4, Katy Cr xxi 1 11, Çankh
Cr iii 19 3
- अर्घ्यं भी 90 14
- अर्धाङ्गतिस्तु सीविष्टकृती 73 12
- अर्वाच्युपसक्रमे 89 10
- अवाच्यो ते तोतुयेते (emend to तु
तुयेते) 107 2
- अविशेषर्तुकालेन 141 33
- अश्विना फाल अक्षयतामुपावत्
बुहस्यति 20 3
- अश्विभ्या दीव सह सविदाना
106 7
- अष्टस्थानी दशपथ 130 9
- असी 83 22
- असो वै नाम ते माता 135 9
- असमिते द्विसत्तायाम् 141 87
- अन्नादि त्वमजायया अथ त्वदधि
etc 81 3), cf TA vi 2 1, 4
2 Açv Gr iv 3 27
- अस्मिन्सहस्रं पुण्यान् 89 13
- अस्तु च दातु 90 7, 12 16, 92 28, 29
- अष्ट दैधिवन्वोदतक्षिष्ठ 3 5, 187
37, TS iii 2 4 4, Katy Cr ii
1 22 Vait Su 1 20
- अष्ट्रे च त्वा (sc. परिददामि) 58 20
- आकूले त्वा स्वाहा । कामाय त्वा
स्वाहा etc 5 7

आचामस मम प्रततामहासताम-
हासता etc 88 24 cf Agv Cr
11 6 14

आधमनोय भो 90 21

आज्यभागान् प्राक्तन्ते 6 34 (लोक)
also Gop Br

आत्वाश्चद्वयम पश्चिरयि 89 6

आदित्यैर्नो वृहसति 178 4

आ देवानामपि पश्यामन्म ० 12
cf AV 11 9 3 RV 1 2 3
Tb 1 1 14 3 MS 1 10 2,
11 11 4 Kail b 11 12 xam
21 xxxi 9

आयु पितर 88 14

आ धत्त पितरो गर्भे 89 6 cf
1 1 32 Kail Cr 11 1 32
Cankh Cr 11 5 8 Agv Cr
1 13 Gobh Gr 11 3 27

आ धावतु यमराज्ञ सवता 62 21

आ न एतु सन पुन ० 1 cf
1 V 1 17 4 1 1 1 1 1 1
1 6 2 MS 1 10 3 Kath S
1 6 Kap S 1 11 9

आपो ऽमुत स्यामुत मा कृणुत ० 12

आ पायस्व समेतु ते 65 10 RV
1 91 16 11 31 4 1 1 11 2
5 3 1 1 1 4 1 1 11 1 12
11 13 4, TA 11 6 3 1 1 11
112 MS 11 7 14 Kath S
1 1 14 Kap S 1 1 5 Tand
Br 1 1 6

आयुर्दाम धनदावा वलदावा etc
1 15

आरादपि जन्वाद निरुहन् 97 6

आर्षेय त्वा कृत्वा वन्धुमन्तमुपनय-
मि ० 17

आर्षेय मा कृत्वा वन्धुमन्तमुपनय
० 11

आयदस्व शकुने भद्रमा वद 46
० 4 RV 1 43 11 (also in the

खिनिक सूक्त verse 6

आशाय यदायि मेधाय etc 74 9
(स्व प्रज्ञायै वयवशाय for parallel
passages)

इत एव प्रथम जज्ञे अपि 133 6

इद व पान्य ० 17

इद व पितरो हवि ० 7

इदमह यो मा दिशामन्देशेभ्य
49 9 cf AV 11 40 8 1 10 7

इदमह यो मा प्राच्या दक्षिणाया
etc) दिश 49 7 8 Kail Cr
अष्टर्वेन कल्पजेन मूर्तेन) cf AV
1 10 1 11 11 40 1 7

इदमहमर्वावभो सदेने सोदामि
3 137 34 cf 1 1 1 1 1 1
7 Cankh Cr 1 6 3 Latv Cr
1 4 5 Kail Cr 1 1 13

इदमहमामुषाययन्मामुषा पुषस
44 31 33 4 7 cf AV 1 5
6 cf

इदमाशमनामिदमाशसमानाना
etc 11 13

इद विन्ने कुतमन्ति 89 17

इदावत्तराय परिवत्तराय सव
त्तराय 4 17 (कन्दार) cf AV
1 5 3 Tb 1 1 4 Weber
Nakara 97 te 1 The
11 11 11 11 11 11 11 11

इदम्व वषसा वय मिषस्य ० 1
cf AV 1 1 1 1 1 1

इद्रापी अयानुषताम 5 2 cf
RV 1 103 3 1 1 1 1 1 1 1 1 1

इद्रापीभ्या जुष्ट निर्वयामि 2 3

इद्रापी रोचना दिव ० 9 RV
11 12 9 Tb 11 2 11 1 3
13 8 11 11 5 7 3, S 11
1043 MS 11 10 4, 11 1,
Kail 1 11 11

इद्रो नो अय पुरोदव 104 2

इमा मावा मिसीमहे 80 3, 12
 इमौ पादावधनिहौ 90 11, cf
 Ait Br iii 27
 इमौ पादौ सुभगी सुशेदी 76 27
 इरावानमि धांतराष्ट्रे 20 6
 इये त्वा सुमङ्गलि प्रजावन्ति सुसोमि
 76 23
 इहेत देवीरमृत वसाना 3 3
 (कलाजा) cf AV iv 27 4^a
 इहिवंधि धनसनि 70 1
 उत वात पितारि 117 4, cf RV
 x 186 2
 उताविद्वानिष्कृदयाधोवधौ (?)
 128 4
 उत्तमराची णाम मुथी ते माता
 130 11
 उत्तरो ऽसानि ब्रह्मचारिभ्य 55 14
 उत्तिष्ठत निर्द्रवत 116 7
 उत्तृजामि ब्राह्मणाद्योत्तृजामि च-
 न्वियाय 17 10
 उत्तृजायुष्मन् 11 18
 उदकाज्जलि निनय 37 11
 उद्देतु योऽपस कल्पयन्ती 100 2
 उद्दीप्यस्व जातवेद 0 1
 उद्दामयापि गृतमकर्म हव्यम् 2 37
 उपकल्पयध्वम् 94 0
 उपावरोह जातवेद 40 13, TB
 ii 0 8 8 cf Carth Cr ii 17
 7 Carth Cr v 1 7
 उपासका सो भो 9^a 24
 उभा च सधिजी यौ 73 18
 उर्वरसि 60 20 1b v 2^a, TS
 i 3 7 1, Katy Cr v 1 30, Cat
 Br iii 4 1 1
 उर्वो त्वाङ्गमनुष्या 106 7, cf Agr
 Gr i 10 0, Carth Gr i 27 7
 उनूखनमुसल सूर्य प्रचालय etc
 87 6
 कार्यमद प्रयस्य स्वासस्य देवेभ्य 2

17; cf VS ii 2^a, 5^a, TS i 1 11.
 1; FB iii 3 6 7, MS i 1 12.
 उज्ज मे देवा चददु 89 12
 उज्ज त्वा रायसोपाय त्वा etc.
 76 24
 ऊर्ध्व नभस मासुत गङ्गतम् 40 12
 ऊचा खोम समर्धय 5 7, VS xi
 8^b, TS iii 10 1, iv 1 1 2,
 v 1 1 3, MS ii 7 1, Kath 8
 xv 11, Kap 8 xxix 7
 ऊत त्वा सत्येन परिपिबामि 3 4,
 TB ii 1 11 1, cf Vait Su
 7 4, Ap Cr vi 5 4, Çankh
 Cr ii 10, 11
 ऊतावधायम्हान्दस 141 24
 ऊतेन त्वा सत्येन त्वा तपसा त्वा
 कर्मणा त्वा 90 5
 एतद् पितर पाचम् 87 17
 एव म आदित्यपुत्रस्य गोपायस्य
 50 10
 एहि पूर्वक 20 3 (कल्पज)
 यौ 91 16
 यौ वगच्छ त्वा गृहे ऽपरिमितपो-
 पाय 3 14
 यौ तुषानि गीरन्तु 92 14
 यौ प्रपद्ये भू प्रपद्ये 2 4, cf Çankh
 Cr vi 2 2, Gobh Gr iv 5 7,
 Grhyas i 96
 यौ बृहस्पतिप्रभूत करवाणि 11 9
 यौ भुव य पुष्य त्वा गृहे पुष्टये
 3 12
 यौ भूर्गायच हन्दी ऽनुप्रजास्य 69
 23 cf VS v 2, etc., TS i 3
 7 1, Kath 5 iii 4, Laty Cr
 iii 0 5, Katy Cr v 1 15,
 Cat Br iii 4 1 23
 यौ भू य भूत्यै त्वा गृहे भूतये 3 11
 यौ भूतस्यवितुर्वरेणम् 91 6, cf
 RV iii 10 and other sam-
 hitās

सौ भूर्भुव स्वर्जनदोम् 55 13, 70
6, 92 13

सौ सवितुप्रसत भवान् 9 9

सौ स्व श त्वा गृहे सहस्रपोषाय
3 13

सोषधय सोमराक्षीर्यश्लिनी
130 9

सोषधयो वक्षसाक्षीर्यश्लिनी
130 9

सोषधिभि सविदाशो 99 2

सोषधे चापल्लव स्थधिते मैन हिं

सो 44 30, 92 18 cf VS iv

1 r 42 MS m 9 3 Katy

Cr v 2 15 At Gr 1 17 8

Çankh Gr 1 28 12 Par Gr

ii 1 10 Gobh Gr ii 9 14,

Mantrasbr 1 6 5

करसाहा 91 11

कर्मणे वा वेयाय वा सुकृताय वा

1 36 38 5 47 VS 1 6 TS 1

1 4 1 TB m 2 4 1, MS 1 1 4

कामो ऽसि कामाय त्वा सर्ववीराय

40 15

किमथाह 50 15

किमाह्वार्यो 20 18

कुमुदती पुष्करिणी 106 7

कुपत 92 17, cf Çankh Gr ii

10 0 4cr Gr 1 24 31, Par

Gr 1 3 30 Gobh Gr ii 10

20 1 r 1 Cr 1 2 12

कृतयोधम् 6 6

कृत्यानिचवचुषा समीचन् 39 11

को नामासि किमोच 50 10

क्रव्याद् नाडो प्र विदेशाग्निम् 32 9

खर्गला इव पत्वारो 107 2

खल्लकासि 57 18

भयस्कानो अमीवहा 68 31, RV

1 31 12, MS ii 10 4 Kath ii

ii 14, TS ii 3 13 0

गृह्याभ्यो देवजामिभ्य 74 10 (see

ब्रह्मणे विश्ववषाय for parallel
passages)

गोमद्विरण्वद्वसु 5 2, RV vii

94 9

गोमो 92 12

घृतस्व धारा इह या वर्धन्ति 91 14

घृताहुतिर्नो भवाप्ते अकथाहुति

74 3'

घोरो वज्रो देवसुष्टो न आगन्

129 2

चक्ष प्रचानयाधिरूपयाय 67 12

खनने मरणे चैव 141 27

जातवेदो वषया गच्छ देवान् 45 11,

cf TS iii 1 4 4

जातो ऽजनिहा वक्षसा सहाप्ते 70 1,

cf Çankh Cr ii 17 8

तस्माहा 91 14

तयोदयाच धारय 3 2 (कल्पजा)

तास्याधारिष्टनेमये ऽमृत मद्यम्

73 7

तुर देवस्य भोजनम् 91 10

तेजो ऽस्त्रमृतमसि 90 2

ते सम्यश्च इह मादयन्ताम् 73 15

त्रीन्वरान्वृणीष्व 61 10

त्व सोम दिव्यो नृपचा 4 2

त्व ह्यपि अपिना 103 2 cf RV

iii 43 14, TS 1 4 46 3 m

0 11 0, MS ii 10 2 4 Kath

5 27 12

त्वमस्त्रावपनी जनानाम् 132 14

त्व भूमिमथिषीयसा 2 1 (vishva

tan (tha) 137 3 (prathka) cf

44 xiv 33 3

त्वयि महिमान् सादयामि 04 3

त्वष्टा रूपानि ब्रह्मा विकुर्वन्

174 2

त्वामपे भुगवो नयन्ताम् 107 20

दक्षिण कपिलसाट 45 4

दिग्भ्यो ऽन्तर्देशेभ्य 79 7 (see under

ब्रह्मणे वैश्वणाय for parallel passages)

दिवे त्वा (ac अनजिम्) 6 5

दिव्य चित्रमृतया कल्पयन्तम् 99 2

दुराहामोभ्य 16 19

दुर्गन्धे गूढसग्रावे 141 39

देवस्त्वा सविता अपयतु 44 39

देवस्त्वा सवितोऽपुनातु 2 00 Gobh

1 7 20 cf VS 1 12 MS 1 2

1 11 6 3 Kath S 1 2 Kap S 1 18

देवस्य त्वा सवितु 91 3

देवस्य त्वा सवितु प्रसवे ऋषिभ्य-
स्त्वाप्येभ्यः 67 27

देवस्य त्वा सवितु प्रसवे ऽग्निर्नो

वीज्जन्तम् 2 1 2, 137 18 cf

AV xiv 51 2 TS 1 14 2, VS

1 10 etc, MS 1 9 10 etc,

Kath S 1 2 etc Kap S 1

9 etc

देहि भिक्षा भवति 57 18

द्यौर्दिविरचितापरिमितानुपदस्ता
etc 8² 8

ब्रह्मचरो मधुपर्को भो 90 23

धन्वन्तरये समुद्राद्यौपधिवनसति
भ्य etc 74 6 (see under ब्रह्मणे
वैश्वणाय for parallel passages)

धियो यो न प्रचोदयात् 91 8,
cf RV iii 62 10^c and other
sanhitas

मवचाणा मा सकाश 82 11, cf
Vait Su 11 13

मारी पद्ममयूख 107 2

मि शीयतामघम् 80 20 86 9

निरस्त परावसु सह पाप्मना 3
6, 137 38, cf Katy Cr ii 1

23 Cat Br 1 1 23, Cankh

Cr 1 6 6, Lāty Cr ii 4 5,

iv 11 16, Gobh Gr 1 6 14

निर्गितो यन्तु नैर्ऋत्या 97 8

निर्दह्यतामघम् 83 7

निष्टप्र रचो निष्टप्रा अरातय 3

9, cf VS 1 7th, Katy Cr 1

14 7, TS 1 1 2 1, 4 1, etc,

TB iii 2 2 2 MS 1 1 2, etc,

Vait Su 7 6

पयो देवेषु पय ओषधीषु 115 2,

cf VS xviii 36 TS iv 7 12 2,

MS ii 12 1, Kath S xviii 11

पयो मे देवा अददु 89 12

पयो यदसु पय उत्तियामु 115 2

परिमृष्टे परिनिष्ठे च पर्वणि 73 9

पर्जन्यपति हरिणि 106 7

पाकयज्ञान्समासायिकाज्ञानैकवर्हि

प 6 34 (श्लोक) Agv Gr 1 2

10 (गाथा), also Gop Br

पात मा यावापुषिषी 187 41

पाव भो 90 8

पाप्मान मे ऽप कहि 92 19

पाहि नो अप एकया 108 2, cf

RV viii 60 9, SV 1 36, ii

894 VS xxvii 43

पितुभि सविदान प्रजापति 43 6

पुनर्ऋषी ववृत्स 72 18 14, cf

SV ii 118² VS xu 9 40 TS

1 5 3 3 ii 2 1 3 3 3, v

2 2 5 TA iv 20 2, MS 1

7 1, 4 ii 7 10, iii 2 1, 2,

iv 9 11, 12 Kath S viii 14,

ix. 1, xvi 8, Kap S viii 2, 4

पुनर्न पितरो मघ 80 1, cf

RV x 57 5, VS iii-55, TS

1 8 5 3, MS 1 10 3, Kath S

ix 6, Kap S viii 11

पुरुषसमितो ऽर्घ्य 119 4

पुरोदयादस्तमयाद्य पाषकम् 73 1

पूर्वाह्णस्य तेजसायमन्नस्य पाणिपम्
22 2

पृथिवी दर्विरचितापरिमितानुप-
दस्ता etc 10

पुथिवास्त्वा नाभीमादयामि 91 4
cf Vā (havra ṣāḥa n p 58
of Weber's edition) Kāty Cr
n 2 17 Çankh Cr iv 7 6
Laty Cr iv 11 12 Gop Br
n 1 2 Vā : Sā. 3 10
पुथिवा स्वा (sc अनाजि) 6 5
पुथिवा (sc स्वा जुष्ट प्रोचामि) 2
16 cf Kāty Cr n 2 11
प्रजापतेहा यद्गृह्णामि। मद्वा भूमी
etc 74 18 cf Çankh Gr n 8 2
प्रति त्व वादमध्वर 127 7 cf RV
1 19 1
प्रष्टुष्ट रच 44 38 Vā : 7 29
S : 1 2 1 etc MS : 1 11
प्राण प्राण वायस्य 4 16 cf AV
x. 44 4
प्राणापाचाम्ना स्वाहा समानव्या
नाम्ना स्वाहा 72 42
मेहि प्र हर वा दावान् 46 54
फहहतो ऽसी 4 21
वधाम वत्समभि धेहि भुजती 69 21
बहुवोऽस्य पाशा वितता पुथिवा
130 9
वीभत्सव शुचिकामा हि देवा
73 18
बृहस्पतिराङ्गिरसो ब्रह्मण पुत्र
135 9
बृहस्पतिर्ब्रह्मा ब्रह्मरदन आशिष्यते
(MSS आशिष्यते) 3 8 13 40
cf TS : 2 4 4 Kāus Br
vi 13 4
बृहस्पते परि गुहाण वेदि 137 11
15 cf Kāty Cr n 2 12 Vait
Su 2 5
ब्रह्मचर्यमागमुप मा नयस्य 5 9
ब्रह्मचारी चरति ब्रह्मचर्यम् 135 9
ब्रह्मणे विश्वयाय विश्वभ्यो देवेभ्य
etc 74 3 cf Çankh Gr n 14
4, Par Gr : 12 3 4, n 9,

Açv Gr : 2 Gobh Gr : 4 4
9 Kāth Gr xlv 2 ff Visva
67 3 Mān Gr n 12
ब्रह्म वायदुदगादन्तरिक्षम् 97 8
बृहि 35 8
भर्गो देवस्य धीमहि 91 7 cf RV
62 10^b and other samh tas
भद्र वद दक्षिणतो शतपथ 46 54
cf RV : 1 1 (खैलिक सूक्त)
Nirukta 9 7
भद्र वद पुत्रे 46 54 RV n 43. 2
(खैलिक सूक्त)
भद्र सुमङ्गलम् 50 16
भद्रास्य त्रेधा समनेष्ट देवा 74 19,
cf TS v 7 2 4 TB n 4 8
7 Açv Cr : 9 10 Çankh Gr
n 8 3 Par Gr iii 1 4 Gobh
Gr : 8 16
भद्राय कर्णं कोशतु 8 1
भर्षो देवानामुत मत्मानाम् 106 7
भवत न समनसी समोक्तसी 108
1 2 133 7 cf VS v 3 xii
80 TS : 3 7 1 2 : 2 5 1
vi 3 5 4 MS 8 8 n 7 11
1 2 3 9 5 Kāh S iii 4
xvi 11 xvii 7 Kap S ii 11
xxv 2 xii 3
भवति भिषा देहि 5 16
भिषा भवती ददातु 5 17
भुवाय स्वाहा भुवनाय स्वाहा 116 2
भुवमसि भवदसि 9 13
भूमे व पुथी व 51 11
भूमिर्भूमिमवागात् 136 2 cf Kāty
Cr xxi 5 29
भूयासो भूयास ये च नो भूयस
कार्ष्ण (?) 92 25
मघासु हन्यन्ते गाव 75 5 cf AV
xlv 1 13^{ac}
मधु नक्तमुतोयस III 1, 118 1 cf
RV. : 40 7, VS xiii 28 TS

१८ ॥ ९ ३, TA x ॥ ५, MS. ॥
 7 16, Çat Br xiv 9 3 12, also
 in the Kashmir çākḥā of the AV
 मधुमातो वनस्यति 91 1, 118 1,
 cf RV 1 90 9, VS xiii 29,
 TS १८ २ ९ ३ MS ॥ 7 16,
 Kath S xxxix 3, Çat Br xiv
 9 3 13, also in the Kashmir
 çākḥā of the AV
 मधु वाता च्छतायते 91 1, 118 1,
 cf RV 1 90 6, VS xiii 27,
 TS १८ २ ९ ३, ८ २ ८ ६, VS
 ॥ 7 16 Kath ॥ xxxix 3, Çat
 Br xiv 9 3 11, also in the
 Kashmir çākḥā of the AV
 मध्यदिनस्य तेजसा मध्यमस्य प्रा-
 शिषम् 22 ३
 मध्वा समल्लभ्युतवत्कराय 2 ३६,
 cf AV v 12 २^b
 मनायै तन्तु प्रथमम् 107 2
 मनो न्वा द्वाभे 89 1 cf RV x
 57 ३, VS iii 53, TS 1 ८ ५ 2,
 MS 1 10 ३ Kath ॥ ix ६,
 Kap S viii 9, Vait Su 20 9,
 Āçv Çr ॥ 7 ८, Ant. Br iii
 11, Laty Çr 1 2 12
 मय्यामि त्वा जातवेद 70 1
 मम गावो ममाश्वा 133 ३
 मम विष्णुश्च सोमश्च 133 ३
 ममोभा यावापृथिवी 133 ३
 ममोभा मिवावक्ष्या 133 ३
 मयि च च विश्व धारयाणि 90 10
 मयि ब्रह्म तपश्च धारयाणि 90 9
 मयि रमन्ता ब्रह्मचारिण 56 14
 महत्स्वाहा ॥ 13
 माघ भूत् ६३ ५
 मातादित्याना दुहिता वसना 92
 14, cf RV viii 101 15, Āçv
 Çr 1 24 32, Par Çr 1 3 27,

Gobh Çr १८ १० ९; Laty Çr
 1 2 13
 मा ते रिचम्बमिता यक्षी च स्वा
 खनामसि 33 ९, cf RV. x 97
 20, TS १८ २ ॥ ५, VS xii 95
 मा नो हरो (?) सुवदितः 71 ६
 मा ब्राह्मणायत कृतमग्नोयात् 74 ॥
 मिवावक्ष्योस्त्वा हस्ताभ्या प्रसूत
 प्रशिषा प्रतिगृह्णामि 56 ३
 मिवावक्ष्योस्त्वा हस्ताभ्या प्रसूत
 प्रशिषा प्रयक्षामि 56 2, 57 4
 मुख देवानामिह यो बभूव 135 9
 मुख (प्राणान्, चक्षुः, श्रोत्रम्, etc.)
 गुन्धस्व देवयज्याये 44 19-22
 मुख्ये धर्माधर्माभ्याम् 74 ५ (see
 under ब्रह्मणे वैश्वयाय for par-
 allel passages)
 य चासुरा मनुष्या भ्रातृधन्वः 104
 २, 105 ५
 य उदोषा दिशि रोहितपिपीलि-
 कानाम् 116 ३
 य ऊर्ध्वाद्या दिशश्चणपिपीलिका-
 नाम् 116 ३
 य ऊर्ध्वाक्षमशीशमम् 71 ३, cf
 AV iii 21 9
 य पुथिव्या व्यावयवेति वृषान्
 135 9
 य प्रतीष्या दिशि रजतपिपीलि-
 कानाम् 116 ३
 य प्राच्या दिशि श्वेतपिपीलिका-
 नाम् 116 ३
 यजुषा मयिते अग्नौ ८३ 37
 यतार्य यताये शान्तार्य शान्तिवार्ये
 ॥ ९
 यत्काम कामयमाना 92 30 ३१, cf
 AV xix 52 ५
 यत्ते कूर यदास्थितम् 44 23, 28,
 cf VS vi 15 f
 यत्ते घोर यत्ते विष 102 ॥
 यत्पार्थीदुरसो मे 58. 1

यथाप प्रवता यन्ति 56 17 cf TA
vii 3 3, TUp 1 4 3
यथाशक्ति यथावत् 73 1w, cf TS
v 4 5 1, 5 10 3, MS 1 4 6
Ant Br vii 19 Gop Br ii 1 6
यथा सूर्यो दिवि रोचते 58 2
यदज्ञातमनाश्चातम 119 2
यदतिष्ठो दिवस्पृष्टे 18 26
यददो वात ते गृहे 11 4, cf RV
x 156 3 Sv ii 119 2 1B ii
4 1 9 T4 ii 42 2
यदि सोमस्यासि राक्ष सोमात्वा
राक्षो अधिक्रीणस्मि 33 7, cf
Gobh Gr ii 6 6, Apastamba
in Sayana's comment on RV x
140 (Müller's edition vi p 27)
यदुत्तर तदुत्तरमोदन एवोदन 1
62 5 cf AV xi 8 31
यद्गोमायू वदतो जातवेद 96 4
यद्यत्प्रत्याहुष्येयदि (?) 17 21
यद्युमृष्ट यदि वाभिमुष्टम् 124 4
यद्वतमतिपिदि चित्या मनसा हृदा
4 17 (कल्पजा)
यदद्या नायुमक्रत 4 17 cf TS
iii 1 4 3 Katy Cr xiv 2 17
Çankh Cr iv 17 10 Gobh Gr
iii 10 28 Vantrabr ii 2 9
य ते भग निचमुस्त्रिशिने 36 18
यत्र हृद पितुभि सह मनो भूत
58 99 cf Vāt Su 38 4
यत्रध्व प्रतति जातवेद 128 2
यन्मर्कट व्यापटो वायस 5 3
यद्युगेषु पय आविष्टमस्ति 115 2
यन्ने व्रत व्रतपते मुन्नेम 4 17 (क-
ल्पजा)
यन्ने मूत्र मनसो जातवेद 6 1,
cf TB 3 6 2 2 Vb (Kapsa
Çakha Weber's ed p 55) Katy
Cr iii 7 19, Vāt Su 16 17

यमिहसि तमादत्स 37 8
यवो ऽसि यवयास्मद्देय 8 17 cf
VS v 26, vi 1 MS 1 2 11 Gobh
Çraddhākālpan 9, Yajnas 1 220
यन्तु विवादाज्यभागी 1 19
यस्मात्कीशादुदभराम वेदम् 139
5 26 cf AV xix 2 1
यस्य ते ऽन्न न चीयते 100 9
यस्य यथा गतमनुमयस्ति 82 15
या ते ऽवदीप्तिरवरूपा जातवेद
130 2
यानि ययासि दिव्यापिंतानि 110 9
या त्वा गन्धर्वो अखनते 40 14
(कल्पजा) Cf AV iv 4 1
याभिर्देवा असुरानकल्पयन् 106 7,
cf AV vii 48 2^{cd}
या मत्तौ सरय यान्ति घोरा 117 2
या ममा वश्यति 102 2
युनक्ति त्वा ब्रह्मणा देवेन 8 1,
cf AV vii 8 2^b TB 1 6 2
1 10 1 MS 1 4 1 5 1
Kath S iv 14 xxxi 13
युवनेतानि दिदि रोचनानि 5 1,
RV 1 93 2 TS ii 3 14 1,
TB iii 5 7 2 MS iv 10 1
14 M Kath S iv 19
यूपो विरोहञ्जतशाखो अम्बर
125 2
यूपो ह्यवचक्षियता वधाव 100 2,
cf Katy Cr ii 2 8
ये ते पाशा एकव्रतम् 9 1
ये ते शत वरुण ये महस 37 8, cf
Katy Cr xiv 1 11
ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना 85 1,
cf VS ii 30, Katy Cr iv 1
9 Agr Cr ii 2, Çankh Cr
iv 4 5, Ap Cr 1 8. 7, Gobh
Gr iv 4. 3
ये सजाता सुमनस 89 1, cf VS.
xix 46, MS iii 11 10 Kath S

xxxiii 2 TB ii 6 3 5, Çāṅkh
Gr v 9 4, Latv Cr iii 2 10
यो अभ्य बभूवयसि 46 55, Na
ksatralakṣa 36
योगचेम धेनु वाजपत्नीम् 114 2,
cf 128 2
यो ऽपिर्नृमणा नाम 60 15
यो दक्षिणाया दिशि कृष्णपिपी-
लिकानाम् 116 3
यो दुष्कृत करवत्तस्य दुष्कृतम् 17 7
यो भुवाया दिशि बभूवपिपीलिका
नाम् 116 3
यो नक्षत्रे सरय याति देव 135 9
यो वनस्पतीनामुपतापो न आगत
135 9
यो वनस्पतीनामुपतापो बभूव 130 9
यो बध्वाया दिशि हरितपिपीलि
कानाम् 116 3
यो ऽस्मान्द्विष्टि य च वय द्विष्म III 12,
frequent in AV and other texts
यो ते पञ्चावजरी पतञ्जलि 68 26,
TS iv 7 13 1 Vb xviii 02,
Mv ii 12 3, kāth xviii 15,
Kap 8 xxix 4
यौवनानि महयसि जिम्ययामिव
46 54 RV ii 43 0 (द्विलिङ्ग सूक्त)
रघतरेण त्वा बृहच्छमयामि 96 3
रमध्व मा विभीतम् 80 17 cf VS
iii 41 Çāṅkh Cr ii 12 1,
Çāṅkh Cr iii 7 2 Iaty Cr
iii 11 1, Aqv Cr ii 0 17
राह राजानत्सरति स्वरन्तम् 100 1
रद्रास्त्वा त्रिष्टुभेन हृन्दसा । आदि-
त्यास्त्वा etc 68 2 cf Mv iii
12 19, VS xxiii 8 also i 27,
v 2
रहृत्स्वाहा 91 12
रितो धार्य त्वा तिसृजामि वयो धार्य
24 20 (पट्टन्यजा मन्त्रा)
रेवती शुभा इषिरा मदन्ती 103 2

लोहित ते प्र सिञ्चामि 122 4
लोहितवर्ष मधुपासुवर्षम् 94 14
वज्रो ऽस्मि सपत्न्या 47 16
वद्ध पितरो मा वो ऽतो ऽन्यत्पितरो
यो युवत 88 10, cf Vb ii 33^b,
Katy Cr iv 1 16, Aqv Cr ii
7 6, Çāṅkh Cr iv 5 2
वनस्पतिभ्यो वानस्पत्येभ्य ओपधिभ्य
73 5
वपया शावापृथिवी प्रोयुंवाधाम्
44 34, cf Vb vi 16^d
वय देवस्य धीमहि 91 9
वय सोम व्रते तव 89 1, cf RV x
57 6, Vb iii 56, TB ii 4 2
7, iii 7 14 3
वसवस्त्वा गायत्रेण निर्वपन्ति 68 1
cf Mv iii 12 19, VS xxiii 8,
also i 27, v 2
वह वपा जातवेद पितृभ्य 45 14,
84 1 cf VS xxxi 20, Aqv.
Gr ii 4 13, Çāṅkh Gr iii 13
3, Par Gr iii 3 9, Gobh Gr
iv 4 22, Mantrabr ii 3 16
वार्चायत्वा सवाप्तवान् 68 3
वात आ वात भेषजम् 117 3 4,
cf RV x 196 1 SV i 184, ii
1190 1B ii 4 1 8, 7A iv
42 2 Nirukta x 30
वातस्य रहितस्यामृतस्य योजि 49 5
वायवा रुद्धि नो मृगान् 127 5
वायवे स्तोकागाम् 44 37
वायो व्रतपते । सूर्य व्रतपते । चन्द्र
व्रतपते etc 06 7
वारयतामघम् 80 13
वासुकये चित्रसेनाय चित्ररथाय
etc 71 8 (see under ब्रह्मणे वय-
वसाय for parallel passages)
वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान् 43
13, RV vii 04 1, TS iii 4
10. 1, MS i 5 13, Çāṅkh Cr

॥ 16 1, Çāṅkī Gr ॥ 14 5
 ॥ 4 8, Par Gr ॥ 4 7 A₁v
 Gr ॥ 9 9, Gobh Gr iv 7
 ११ Mantrabr ॥ 6 1

वित्ति भूति पुष्टि प्रजा पशूनक्षम-
 न्नायम् (sc आहार्य) २० 19

वित्तिरसि पुष्टिरसि श्रीरसि 106 6
 वि मुद्यामि ब्रह्मणा जातवेदसम् 6
 11 (कल्पजा), cf Vait Su 24 7

विरम्य मारुते शीघ्रे 141 41

विनुम्यतामधम् 80 २३

विष्णोर्मनसा पुतमसि १३३, Gobh
 १ 7 23, cf VS १ 12

विष्णोर्मनसा पुते स्य १ ११, MS
 १ 1 6 Kāth S १ 5, xxxi 4
 Kap S १ 5 xLvi 4, Gobh १
 7 3 cf VS १ 1१

विष्णोर्हृत्तो ऽसि दक्षिण ३ 10, cf
 Çāṅkh Gr १ 9 3

वीणा वदन् 84 8

वीरपत्न्यह भूयासम् 6 18 (कल्पजा)

वीरास्ते प्रततामहा दत्त 89 25

वीर्य मे देवा अददु 89 12

वृषणी स्य 89 7 VS v २^b, TS
 १ ३ 7 1, Katy Cr १ 1 29
 Çat Br ॥ 4 1 21

वृष्यो बृहते स्तर्विदे अपये 4 1
 (कल्पजा)

वैश्वदेवस्य हविष 73 16

व्याधकस्य भातरम् १४ 2

व्रतानि व्रतपतये ॥ 19, (pratika),
 42 16 (śabalaśaila), Vait Su
 4 22

श खाहा 91 15

शशमुत्तदेन विह्वा निर्मुजान् शा
 खाया प्र क्खन्द 25 23

शमपये श पुपिषे शमभारिषाण
 49 12

शमेभ्यो ऽस्त्वधम् ॥ 14

शरदे त्वा (sc परिददामि) 53 21

शान्तमधम् 80 16

शान्त चक्षुषत वायसोनाम् 117 2

शाम्यत्वधम् 83 6 80 1०

शिवेनाभ्राक समे शान्त्या 102 3

शुन वद दक्षिणत 46 २4

शुनि किनासमजे पक्षित तृणे ज्वर
 13 1१

शृणात्वधम् 86 12

अथद्रुचमुत सनोति वाजम् 5 2,
 RV vi 60 1 TS iv 2 11 1

3 13 c TB ॥ 8 ३ 1 ॥ ३

१ 3 MS iv 10 ३ 13 5 14

8 Kāth S iv 15 xxi 1०,

xxiii 11

श्वेता कृष्णा रोहिणी वातवेद
 131 2

श्वो ऽमावास्या 83 13

सत्तावभागास्तविषा बृहन्त 6 9
 cf V १ 13 TS १ 1 13 2 3

TB ॥ ३ 9 7, MS १ 1 13,

Kāth S १ 12 Kap S १ 12,

Katy Cr ॥ 6 18, Vait Su 4 7

सखा सप्तपदी भव 76 24

सज्जर्षतुभि सज्जर्विधाभि सज्जरपये
 etc. 74 15

सत्य त्वर्तेन (sc परिषिद्धामि जा
 तवेद) 6 20, TB ॥ 1 11 1,
 Çāṅkh Cr ॥ 6 11

सदसि सन्ने भूयात् 136 3

स न इन्द्र पुरोहित 47 16

स ते पयात्रि समु यन्तु वाजा 68
 10, RV १ 91 18, TS iv 2 7

4, VS xii 113, MS ॥ 7 14,

Kāth S xvi 14, xxvi 13,

xxviii 5, Kap S xxv ३

समस्ये तन्वा भव 44 14

समीची महनी दाताम् 103 2,
 cf TS iii 2 7 ३, १, ३ kh Cr

vi 8 6 Vait Su 1१ 4, A₁v

Cr v 2 11

समृद्धत स्वपथो ऽनवयना 77 6
 सम्राडस्यधियययं नाम 45 16
 सर्वा (ac आप जीवधय) 9 9
 सर्वा इमा आप जीवधय 9 9
 सविष्टरमासन भो 90 13
 सव्यावृत्तान्युत या विन्दुरूपा 124 5
 सह रथ्या नि वर्तस्व 72 13 14,
 SV ॥ 1183 VB ॥ 10 41,
 TS ॥ 5 3 8 ॥ 2 1 3 3 4
 ॥ 2 ॥ 5, TA ॥ 20 2, MS
 ॥ 7 1 4 ॥ 7 10 ॥ 9 11 12
 Kath S ॥ 14, ix 1, xvi 8 10
 xix 11, 12, xxv 12 Kap 8
 viii 2 4
 सहैव भी मुकृत सह दुष्कृतम् 17 6
 साधुर्वसन्नुभवंतु 107 2
 मुमन्त्राणि प्रजावति मुसीमे ऽह वा
 गृहपतिर्जीव्यासम् 24 13, cf 39
 9 16 23
 मुयव मुयवस मा कुल 56 3, cf
 Pār Gr ॥ 4 2 Aq Gr ॥
 22 21 Gobh Gr ॥ 10 41
 सूर्यस्य त्वा चतुष्वा प्रतीषे 91 2
 cf VS (Kanya-çakha p 58
 of Weber's edition) Katy Cr
 ॥ 2 15 Lāty Cr ॥ 11 10
 Vait Su 3 8, Gop Br ॥ 1 2

सूर्याय स्वाहां प्रजापतये स्वाहा
 72 28
 स्रजो नासासि प्रजापतिहामखनत्
 33 9
 स्रुवो ऽसि घृणादनिशित 6 10,
 cf VS ॥ 29
 स्वधा प्रपितामहेभ्य स्वधा पिता
 महेभ्य 73 ॥
 स्वधा द्याद्यकृषे जीवन् ॥ 21, cf
 AV xiii 2 20
 स्वस्ति चरतादिह 56 14
 स्वाहिम् 16 18
 सो षष्ठममशु परमे सोमन् 65 1a
 सोममेतत्पिबत 91 20, cf Lāty
 Cr ॥ 12 17
 सोमाय सप्रयिम्भ 73 8
 सोमो राजा सविता च राजा 128
 3 4
 हविषा त्वा कुष्ट प्रोचामि 2 24,
 cf TS ॥ 1 5 1 etc
 हविष्कृदा द्रवेहि 2 6, cf VS ॥
 15^{cd} MS ॥ 4 10 Vait Su 2
 2 Gop Br ॥ 1 1, Katy Cr
 ॥ 4 4 Ap Cr ॥ 19 4, etc
 हिरण्यसकपुष्करिणी 106 7
 ऊते रमस्व ऊतभाग एधि 72 34
 हृदय विज्ञा ज्ञेय 40 3
 होम्यं समिद्धि पयसा 72 3

D.

Index of Citations.*

Atharva-Veda.

Kāṇḍa :

1°	7 8, 10 1, 11	5 1	6 1°, 7 14°, 9	16 1	8 25°, 47
	1, 11, 12, 12		1° 4° 18 3°		15° 23
	10, 14 1, 18		25°, 19 1°, 41	17 1	26 9
	1, 19, 25 4,	6 1	14 43 1°	18 1	42 19
	32 28, 41 15,		7 14°, 9 1°,	19 1	14 1, 104 8,
	139 10		4°, 7, 18 3°,		105 1, 113 3.
1 1°	13 1, 19 1		25° 19 1°,	20 1	2 39, 14 7
1 9	41. 15°		41 14, 43 12°,	21 1	8 2°, 14 7,
2 1	14 7 12°,	7 1	140 15		16 8°, 50 1
	25. 6	8 1	8 25	22 1	26 14
2 4	25. 6°	8 1	8 25	22 4	26 20
3 1-5°	14. 7, 12.	9 1	21 19, 19 1°,	23 1	26 22
3 1	25 10		16 27, 17 31°,	24 1	26 22
3 7	25. 16°.		52 20 50	24 4	106 °
3 8	25. 12°		17	25 1	26 1° 25
3 9	25 12°	10 1	25 37	26 1	14 14, 25 22°,
4 1	7 14°, 9 1, 4,	10 4	54 11°		42 21°, 50 4,
	18. 3°, 25°,	11 1	33 1		139 8
	19 1, 25 20,	12. 1	26 1, 23 1	27 1	25 36° 50 4
	37 1, 2°, 41	12 3	27 34	27 4	50 8
	9°, 14, 46 29°	13	38. 9°	28. 1	8 25°, 26 26
4 5	50 8°	13 1	38 8, 139 8	29 1	16 29
5 1-4	42 13°	14 1	36 15	29 5	16 29°
		15 1	19 1°, 4	29 6	16 29°

* The citations which are accompanied by an asterisk are not directly quoted in the text of the Kāṇḍika, but occur in the notes to the text.

30 1	52 18, 55 17	12 1	47 25, 32 ^o ,	31 2	27 14 ^o
	59 1 139 15		36 ^o	31 3	27 14 ^o
31	38 16 ^o	12 2	47 12 ^o	32 1	27 21
31 1	8 23 ^o 38 11 ^o ,	12 2 ^o	47 49	32 5 ^d	27 22
	64 1 127 6	12 3	47 12 ^o	33 1	27 27, 54 11 ^o
31 2	32 27	12 4 ^d	47 50	34 1	44 7 ^o , 59 21
31 3	38 1 ^o	12 6	47 52	34 3	44 15, 81 33
31 4	50 11	13	50 1 ^o	35 1	38 22, 59 21,
32 1	3 17, 34 1,	13 1	53 1, 13		68 30
	59 3	13 2	5 ^o 7	35 5	3 16
33 1	7 14 ^o , 9 1, 4,	13 3	54 7	36 1	34 13
	18 3 ^o , 41 14,	13 4	54 8	36 5	34 16
	54 5 90 9 ^o ,	13 5	54 9	36 7	34 14 ^o
	121 1, 136 8	14 1	8 25, 9 1,		
34 1	38 17, 76 8,		34 3, 44 11,		Kapda m
	79 10		72 4 82 14	1 1	14 7
35 1	11 19 52 20	15 1	41 13 ^o 54	2 1	14 17
			II	3 1	16 30
	Kapda m	16 1	54 12	4 1	16 30
1 1	37 3	17 1	54 11 ^o 12	5 1	19 1 ^o , 22
2 1	8 24 94 15,	18 1	48 1	6 1	48 3 60 31 ^o
	95 4, 96 4,	18 3	8 2 ^o	6 7	48 6
	101 3 114 3	19-23	47 8 ^o	6 8	48 5
3 1	25 6	19 1	3 19 ^o 47 3	7 1	26 1 ^o , 27 29
3 2	25 6 ^o	24 1	19 1 ^o , 9	7 2	7 29 ^o
4 1	42 23	25 1	3 25, 9 7 ^o ,	8 1	10 19 ^o , 55 1 ^o ,
5 1	59 5		18 25 ^o , 26		17, 18
6 1	59 15 102 4		33, 36 ^o , 43 5 ^o	8 5	12 5 ^o
7 1	26 33 35 ^o	26 1	13 14	9 1	43 1
8 1	26 1 ^o 41	27 1	38 18	10 1-5	138 4
8 2	26 4 ^o	27 3	38 21 ^o	10 1	19 1 ^o , 28
8 3	26 43	27 6	50 13 ^o	10 6-7	138, 10
8 4	27 1	28 1	3 11 ^o 13	10 7 ^o	138 12
8 5	27 2		16 ^o	10 8-11	138 5
9 1	26 1 ^o 27 5	29 1	27 9 42 14 ^o ,	10 10	133 6
10 1	26 1 27 7		54 13, 58 17 ^o	10 13	139 7
11 1	38 21 ^o 39 1,	29 2	58 17 ^o .	11 1	26 1 ^o 27 32
	7 13 14 ^o	29 6 ^o	27 13		54 11 ^o , 58 1
12	47 12 ^o , 57 ^o	30 1	35 21	12 1	3 23 43 2 8,
12 1-3	47 44 ^o	31 1	27 14.		11 ^o , 136 7 ^o

11 2	43 11° 136 7°	27 1	14 25° 50 13°	14 6	64. 17
12 6	43 9	28 1	109 5 110 4°	14 7	11 18.
12 8	43 10		111 5°	14 9	64 32.
13. 1	40 1, 41 14	29 1	64 2	15	41 7°
13 7 ^a	40 3	29 7	45 17	15 1	26. 24°, 41 1,
13 7 ^b	40 4	29 8	45 17 65 21		3°, 14°, 103 8
13 7 ^c	40 5	30 1	12 5	15 10	127 8
13 7 ^d	40 6.	31 1	30 17° 58. 3.	15 11	127 9
14 1	19 14	31 10	3 4°, 24 31	16 1	48 7
15 1	50 18 59 6,			16 3	127 8.
	140 16		Kapda iv	17 1	39 7
15 7	70 13	1 1	9 1, 15 2,	17 5	46 9°
15 8	70 14		18 25°, 19	18 1	39 7
16 1	10 24 12 10°,		1, 28 15°,	19 1	39 7
	15, 11 1° 6		38 23 51 7	19 2	16 8°
17 1	19 1° 20 1, 3°		79 11, 139 10	20 1	8 24°, 28. 7.
17 1 ^a	20 3°	1 2-5	139 11°	20 2	8 25
17 3 fg	20 7°	1 7	139 11°	21 1	19 1, 21 8.
17 4	137 19	2. 1	44 1 4°, 45 1	21 1°	19 14°, 21 10.
17 8	20 10	3 1	50 13°, 51 1	21 4	16 8°
18 1	36 19	5 1	36 1	21 7	19 1°, 14,
18 6	36 20	6	28 4°		21 10°
18 6 ^b	36 21	6 1	28 1, 29 1°,	22 1	14 24, 17 28,
19 1	14 7° 22		32 20°		140 6°
20 1	11 13, 40 11,	7	28 1°, 4°	23-29	27.34° 32 27°
	41 8.	7 7	18. 25°	24 1	9 2°, 14 24.
21 1	9 1 43 16,	8 1	17 1 12°	24 1	7 14°
	20, 72 11 82	8 5	17 1°	27 4°	3 3°
	25, 123. 1	9 1	58 8.	28 1	11 1°, 28 8,
21 8-10	82 26°	10 1	1 4 56. 17,		50 13 14°, 17°,
21 8	71 8		58 9		51 7
21 9	71 3°	11 1	66 12	30	55 18°
22 1	12 10° 13 1	12 1	28 5 14°	30 1	9 2° 10 13,
22 1	35 3	13 1	9 4°, 54 11°,		19° 139 15
24 1	19 1°, 21 1		58 3 11	31 1	14 7° 26
25 1	35 22	14 1	64. 23	32 1	14 7° 26
25 3	35 23°	14 2	68 27	33 1	9 30 17°,
25 4	35 22°	14. 3	68 27		42 21°, 82 4°,
25 5 ^d	35 26.	14. 4	68. 27		36 22°
26. 1	14 25°, 50 13°	14. 5	63 9, 137 27	34 1	66. 6.

Kāṇḍa vi		24 1	9 2 18 3*	49. 1	56 4 59 26,
1 1	23 2 4* 11*		30 III 41 14		27*
	50 13 59 25	25 1	30 14	49 1	46 14
2 2	29 27	26 1	26 1* 30 17	50 1	16 8* 51 17
3 7	50 13	27 1	46 7	51 1	9 2 25 30
3 1	25 36* 50 4	28 1	46 "		21* 41 14
4 1	19 1* 23 9	28 2	46 8	52 1	31 8
	12* 25 36*	29 1	46 7	53 1	31 III 59 28
	124 6 135 10	30 1	66 15		66 2
5 1	4 9, 5 1*	30 2	31 1	53 2	54 2
	59 7	31 1	66 14	53 2*	5 29*
6 1	59 7	32 1	6 25 31 3	53 3	55 20
7 1	25 36* 46 4	32 3	16 8*	54 1	48 27
8 1	35 21 53 17	33 1	19 1* 23 1	54 2	4. 19 = 1*
9 1	35 21		59 18	55 1	52 1
10 1	8 23* 9 3	34 1	8 25* 31 4	55 2	50 13*
	5 12 3	35	31 5*	55 3	49 14*
11 1	35 8	35 2	32 7*	56 1	50 17 139 8.
11. 3	19 14 35 17	36	III 5*	57 1	7 14* 13 3*
L. 1	29 29	37 1	25 36* 43 23		31 11
13 1	14 25, 15 6	37 3	48. 37	57 3	9 2 41 14
	25 36* 72	38 1	17 10* 13	58 1	13 1* 59 9
	13 104 3 105		1* 4 6* 139		139 15
	1 113. 3,		15	59 1	9 41 14
	123. 1	39 1	12 10* 13		50 13
14 1	29 30		1* 4 6*	60 1	34 2
15 1	19 1*, 26.		159 15	61	59 10
16 1	30 1	40 1	16. 8* 59 26	61 1	9 2 50 13*
16 4	51 15* 16	40 2	16 8*		41 14 135 9
17 1-4	35 12	40 3	25 35*	62 1	9 2 41 13*
18 1	96 25 26*	41 1	54 11		14 15* 50. 13*
19 1	9 2 41 14	42 1	26 1* 36 23	63 1	46 15 5 3
	66 16	42 2	36 25*	64 1*	46 1*
20 1	26 1* 30 7	43 III	36 56*	63 4	46 12
21 1	30 5	43 1	36 3	64 1	17 5
1	14* 18 3*	43 3*	36 3 *	65 1	16. 7
	30 11	44 1	31 6 36. 5*	66 1	14 7
23 1	7 14* 9 2,	45 1	46 9	67 1	14 15 4
	10 3* 30. 11*,	46 1	46 9	68. 1	53. 18, 55. 2.
	41 14.	46 2	46 9* 13.	68. 1*	55. 3*

68 1 ^{ed}	55 3*	89 1	36 10	122 1	63 29
68 2	53 3*	90 1	31 7 50 13*	123 1	63 29
68 3	53 17* 20,	91 1	26 1*, 28 1*,	124 1	46. 41
	55 4		20*	125 2	10 24.
69 1	10 24 12 10*,	92 1	41 21	126 1	16 1, III 29*
	15 13 1* 6,	93 1	8 23, 9 2, 20	127 1	26 1*, 36
	139 15		36*, 50 13		34*, 39*
69 3	68 7	94 1	12 5	128 1	50 15 15*
70 1	41 18	96 1	31 22		17*, 100 8
71 1-3	57 III	96 2	32 27*	128 3	103 8
71 1	45 17	97-99	140 10	129 1	36 12.
71 3 ^{ed}	57 29*	97 1	14 7	130-132	36. 13*.
72 1	40 16	98 1	14 7, 16 4,	130 1	36 13.
72 3	40 17		140 6*	133 1-3	47 15*
73 1	8 23 12 3	99 1	14 7	133 1	47 14
	19 1*	100 1	31 26	133 3	47 18.
73. 3	24 16*	101 1	40 18	133 4	56 1
74 1	12 5	102 1	35 31	133 5	56 1
75 1	3 19*, 47 10	102 3	19 1*	133 4	57 1
	48 29 31*	103 1	16 6	133 5	57 1
76 1	50 4	104 1	III 6	134. 1	47 14, 18
77 1	36 5	105 1	31 27	135 1	47 20
78 1	78 10, 14.	106 1	52 5	136. 1	31. 28
79 1	19 1*, 21 7	107 1	9 2, 50 13	137 1	31. 28
80 1	31 III	108 1	10 19, 57 28.	138 1	III 32
81 1	35 11, 26*	109 1	26 33, 38*	139 1	36 12
82 1	59 11	110 1	46 25	140 1	46 43
83 1	31 16	111 1	8 24	141 1	19 1*, 23
83 3*	31 20	112 1	46 26		12, 13
83 4	31 21	113 1	46 26.	141 2	23 14 24. 19*.
84 1	52 3	113 2*	46 28	141 3	23. 15
85 1	26 1*, 33, 36*	114. 1	46 30*, 60 7*,	142 1	19 1*, 24 1
85 2 ^{ab}	6 17*		67 III	142 3	19 27.
86 1	59 12 140 6*	114. 3	46 30*		
87 1	59 13, 98 3,	115 1	67 III		
	140 8	116 1	132 1		
87 1*	140 8.	117-119	133 1		
88. 1	59 13, 98. 3,	117 1	67 19		
	140 8	120 1	46 30*.		
		121 1	52 3.		

Kapda vii

1 1	41. 8, 59 17
2 1	30. 11*, 59 18
3 1	13 11, 30 11*
4 1	41. 26.

5. 1	59. 18.	36. 1	79. 2.	64. 1	46. 47.
6. 2	52 10; 71.23;	37. 1	79. 7.	65. 1	39. 7°; 46. 49.
	79 3, 86. 26.	38. 1	36. 12	65. 2	39. 7°.
6. 3	71. 23; 86. 26.	39. 1	19. 1°; 24. 9.	66. 1	9. 2, 4
7. 1	59. 18.	41. 1	8.23°, 40. 9°;	67. 1	6. 2°; 9 2,
8. 1	42. 1.		43 3		4; 45 17.18°;
9 1	52 12.	41. 2	40. 9°.		54. 2; 56 1°;
9. 2	16 8°.	42. 1	32 3.		57. 8; 66. 2.
10. 1	82 1.	43 1	1. 5°; 46. 1.	68. 1	81. 39
11 1	38. 8, 139. 8.	44 1	42 6.	68 II	81. 29
12. 1	38. 27.	45. 1	36. 25.	III 3	II 2, 4.
13 1	48 35; 58.11.	45. 2	36 25°, 27	69. 1	9. 2, 4, 7°.
13. 2	48. 36°.	46. 1	32 3, 59. 18°,	70. 1	48. 27.
14. 1	19. 1°; 24. 3.		19.	71. 1	2 10.
14. 3	24 5°.	47. 1	59 18°.	72 1-3	2. 40.
15 1	24. 7.	48. 2 ^{cd}	106 7°.	73 11	24.17, 92 15.
16. 1	59. 18.	50. 1	41 13.	74. 1	32. 8.
17. 1-4	III 16°.	51. 1	25.36°; 59 19.	74 3	36 25
17. 1	59 19	52. 1	9 2; 12 5.	74 4	1 34, 32. 8°.
18	40. 7°	53. 1	55. 17.	75. 1	19. 14°.
18. 1	26 24°; 41. 1;	53. 7	24. 32; 55.	76. 1	31 16.
	103. 3.		15°; 58. 18°.	76. 3	32 11.
19. 1	35. 17, 59. 19.	54. 1	42. 9.	77. 1	31. 6°; 48. 38.
20 1	45.16°, 59. 19.	55 1	8 2°, 50. 1	78. 1	32. 3.
20. 6	23.4°; 42.11°;	56. 1	32. 5	78. 2	2. 41; 187. 80.
	45. 10°.	56. 2	76 8°.	78. 2 ^b	3. 1°.
21 1	66. 16.	56 III	139. 8.	79. 1	5. 6, 59. 19.
22 1	66 14.	57. 1	46. III	80. 1	5. 5; 59 19.
24 1	59 19.	57. 2	48. 6.	80 III	1. 8°; 5 9;
25. 1	59. 19.	59. 1	43. 37.		56. 2°; 50 19.
26 1	59. 19	60. 1	8.23°; 19. 1°;	81 1-6	24. 18°.
29 1	32. 3, 59. 19		24. 11; 42 8;	82. 1	39. 13, 19.
30. 1	54. 6.		72 5; 82. 15;	82. 2	57 21.
31. 1	48 37.		89. 11	83. 1	32 14.
32. 1	54. 11°; 58. 3,	60. 7	23. 6; 24 16.	83. 1-4	127 4.
	11.	61. 1	10. 23, 53. 4°;	84 2	17.31; 140.17.
33. 1	24. 8; 53. 4°;		57. 23.	84. 3	17. 31°.
	57. 22, 25.	61. 2	53 4°; 57.23.	85. 1	25 36°; 59.14;
34. 1	36. 53; 48 37.	62. 1	69 7.		137. 4°.
35. 1	36. 33.	63. 1	69 22.	86. 1	25. 36°; 39.

	14; 137. 4°;	115. 3	18 18°.	6. 18	35. 20.
	140. 6.	115. 4	18 18°.	7. 1	26. 33, 40°
87. 1	50. 13°; 59. 29.	116. 1	26. 1°; 32. 17.	7. 27	33 6°
88. 1	29. III	117. 1	25 36°; 59. 14;	8. 1	16. 9
89. 1	42 13; 46 17°.		137. 4°.	8. 2	16. 10.
89. 2	42 14°.	118. 1	16. 7; 25. 36°;	8. 2°	16. 12.
89. 4	42 14°, 6. 12;		39 28°; 137. 4°.	8. 14	79. 5°.
	57. 27.			8. 22	15. 11.
89. 4°	6. 18.	Kāṇḍa viii.		8. 24°	16. 18, 19,
90. 1	36 35.	1. 1	54. 11°; 55.	8. 24 ^d	16. 20.
91. 1	16 8°; 25. 36°;		17; 58. 3. 11.	10. 23	56. 13°.
	59. 7; 140 6.	1. 10	16 8°.		
92. 1	25. 36°.	2	58. 14°.	Kāṇḍa ix.	
95. 1	48 40	2. 1	54. 11°; 55.	1. 1	10. 24°; 12.
96. 1	48. 41.		17; 58. 3. 11. 14.		10°, 15; 18 6.
97. 1	8 19°; 6 3;	2. 9°	97. 6°.	1. 11	18. 1°; 189. 15
97. 2	55. 20.	2. 9 ^d	97. 6°.	2. 1	49. 1.
97. 8	6. 4.	2. 12	97 3.	2. 2	46. 9°.
98. 1	6. 7; 88. 6.	2. 18	97. 3.	2. 3	46. 9°.
98. 3	57. 24.	2. 14	54 17; 58.	2. 4	48. 5.
99. 1	2 20.		17°, 18.	2. 23	24. 29.
100. 1	46. 9°, 11.	2. 15	58 17°.	3. 1	66. 22, 29.
101. 1	46. 9°, 12.	2. 16	58 17.	3. 15	66. 28
102. 1	52. 15.	2. 17	53 17°, 19;	3. 18	66. 24.
103. 1	53. 19.		55. 3	3. 22	66. 25
104. 1	66. 17.	2. 18	58 17°, 19.	3. 24	66. 30.
105. 1	55. 16; 56. 16.	2. 19	58 17°, 19.	4. 1	19. 1°, 24. 19;
106. 1	6 2; 46. 24.	2. 20	58 17°, 20.		66. 18.
107. 1	31. 27.	2. 22	58. 17°, 21.	4. 11	24 19
108. 1	46. 9°; 48. 37	3. 1	8. 25; 44. 15.	4. III	24 21; 25. 24°.
108. 2	46 9°.	3. 18-18	112. 1.	5. 1	64. 6, 27.
109. 1	41 13.	3. 21	2. 10°	5. 2	64. 7.
110. 1	15. 11; 59 20.	3. 26	46. 23; 130.	5. 2°	64. 8.
111. 1	19 1, 24. 19.		3; 131. 3	5. 3	64. 9
112. 1	32. 3, 27°.	5. 1	19. 1°, 22;	5. 4	64. 10
113. 1	36. 33.		39. 7.	5. 5	64. 11.
114. 1	36. 39.	5. 15	25. 36°.	5. 5 ^b	64 12, 13.
114. 2	31. 4.	5. 19	25. 36°.	5. 5°	64. 74.
115. 1	18. 16.	5. 22	16. 8°.	5. 5 ^d	64. 15
115. 2	18. 17°.	6. 1	8. 24; 35. 20.	5. 6	64. 16.

5. 13	HA 23°.	5 50	38. 2°, 49. II	1. 11°	61. 25
5. 23	66 31	6 1	8 12, III 1°.	1 12	61 29.
5. 23 ^c	66. 32		22, 23°	1 13	60. 25
II 25	64 25	6. 2 ^b	19 23°	1 14	60. 26.
5 26	64 25.	6 3	8 13	1. 14 ^b	60 27
7. 1	66 II	6 4 ^c	19 23.	1 14 ^d	60 28°.
8 1	32 13	6 6 ^b	19 23°	1 15	60 29
8 III	32 19°	6. 29	19. 25	1 15 ^b	60 34; III 33.
8 22	33 19°	6 29 ^b	19 22°.	1 16	2. 7; 61 31
9 1	18. 25°.	6. 30	19 25, 26 40°	1. 17	2. 8; 61 34.
IO 20	24 17°	6. 31°	19 23°.	1 18	2 9; 61 36
		6. 32°	19. 25°.	1. 19	61 37; 63 27
		6. 35	2. 41, 19. 24;	1. 21	61 41
			137 30.	1. 22	61 42
		9. 1	63. 1.	1. 23°	61 44.
		9. 1 ^b	65. 2.	1 24	61. 1.
		9. 2	65. 3.	1. 25	III 3.
		9. 2 ^d	65 2	1. 25°	65. 13
		9. 3	65. 3.	1 27	63. 4.
		9 4	66. 5°	1 28	62 22; 63. 27.
		9. 26	63. 29	1 23 ^b	63 5
		9 27	65 8	1 29	63. 6
		IO 1	66. 20.	1. 29 ^b	63 7.
				1 30	63 20
				1 31	62 15, 16
				1 31 ^c	62 17.
				1. 31 ^d	65 13
				1 36	63 9
				2. 1	28 8°, 50. 13°.
					14°, 51 7°;
					129 3
				2 31	16. 8°
				3. 31	62 7°
				4. 1	54 11°; 55
					17; 59 3, 11
				5 3	55 18°
				6	32 27°.
				6. 1	1 5°; 9. 2, 4.
				6 9	50. 13°, 14°;
					51. 7°.

Kanda x.

1. 1	39 7.
1 20 ^b	39 19
1 21 ^{cd}	5. 2
1. 25	39 18
1. 32	39. 26.
3. 1	19 22
3 6	46. 9°.
3 11	10. 2°
4. 1	32 20; 139 8
4 25	32 24
4 26	32. 24°
5 1	47 31°, 49 3.
5 1 ^b	49 4
5 6	49. 24°.
5 7	49 25°
5 13	38. 2°; 47. 31°,
	40. 13.
5 42	47 31°.
5 50	47 31°
5 22	32. 27°, 46 50
5 III	6 17, 136. 6
5. 24	136. 6.
5 25 ^{fg}	6 14; III 14
5 36	44. 33, 47 22°.
5 37.	6. 15
5 42	38 2°; 49 13
5 46	42 13°.

Kanda xi.

1. 1-37	63. 19°.
1 1	60 19.
1 2	60 22
1 3	60. 23.
1 4	60 24.
1 5	61. 8
1. 6	61 11
1. 7	61 20
1. 8	60 30
1 9	61. 13
1 9 ^b	61. 22
1 9 ^d	61 24.
1 10	III 19.
1. 10 ^c	61 15
1. 11	61. 23.

6. 23	9 2°, 42 13°	1 44	24 39	2 30	*71 19° 20 22,
	53 8° 55 1°,	1 46	50 13°, 17,		86 III
	58 25		139 8	2 30°	72 10
7 3	42 13°	1 47	50 1°	2 31	72 11
9 1	16 21	1 52	24 41	2 31 ^a	72 1°*
3. 24	73 5°	1 52°	13 23.	2 32	61 40 70 10;
10 1	16 21	1 53	10 19		72 13
		1 54	38 30	2-33	70 15
	Kāṇḍa xii	1 58	24 14 38 29	2 34	71 4
1	88 16°	1 59	3 4°, 24 81	2 40	71 16, 86 19
1 1-7	24 27°	1 61	137 14	2 41	72 3
1 1-9	24 31°	1 61°	46 52 137 13	2 42	69 8 71 8
1 1	8 III 19 1°,	1 62	50 10	2 43	71 8
	24 III 35 38	1 63	24 27, 58	2 44	72 13
	12° 98 8		19, 43 5°	2 45°	71 2
1 2	137 16	2 1 4	71 8	2 47	72 7
1 4	137 17	2 1	69 7, VI 5	2 48	72 8 13
1 6	137 28	2 4	71 6	2 48°	71 23 III 28
1 11	25 36°	2 5	70, 6	2 49	72 8
1 12	25 36°	2 7	71 6	2 52	71 14
1 19 21 2	41, 120 5	2 8-10	71 12, 81 33°	2 53	71 6
1 19	137 30	2 11	71 5	2 54	71 5 80 28°
1 20	137 30	2 13	71 16, 40 19,	2 55	71 5 72 13
1 21	137 30		86 19	3 1	60 31
1 25 25	13 12 24 24°,	2 15	71 8	3 3	60 32
	54 6°	2 16	71 8	3 4	60, 35
1 III	12 10°	2 19	71 16 86 19	3 7 10	61 2°
1 28	24 33	2 21	7 11 21, 72	3 7	61 1
1 29	III 8, 24 28,		13 86 24	3 11	61 8
	90 10 137 40	2 22	71 18, 72 12°;	3 12	61 4.
1 30	24 24°, 58 7		86 21	3 13	2 6°, 8 14,
1 31	III 36°	2 23	72 17	3 14	61 13.
1 III	20 36°	2 23 ^d	72 2	3 15	61 21 125 3
1 33	III 33	2 24	72 13	3 16	61 13
1 34	24 30	2 26	71 24, 86 27	3 17°	61 14
1 35	46 51 137 12	2 27	71 24, 86 27	3 18	61 22
1 36	137 4° 9	2 28	72 6	3 19	61 24
1. 38	19 1°, 24.	2 III	71 18, 72 3°,	3 19°	61 23 25
	24°, 37		86 21	3 19 ^d	61 25
1 42	24 38, 137 24	2 29°	71 19°, 86 22	3 20	61 27

3 20 ^d	61 28	1 5	11 6*	1 36	13 1* 139 15
3 21	61 26	1 16 20	54 40	1 37	75 14
3 22	61 30	1 17	41 15*	1 38*	75 15
3 24	61 32	1 21 26	24 43*	1 39*	75 16
3 25	61 34	1 21	19 1* 24 42	1 39*	75 17
3 26	61 36	1 21 ^{ab}	24 42*	1 39*	76 20
3 27	61 37	1 25	18 25*	1 40	76 12, 20*
3 31	1 24, 8 11,	1 26	18 25	1 41	76 12*
	61 38	1 27	187 4* 10	1 42	76 7
3 31*	1 25*, 137 4*	1 29	49 19	1 43	75 27
3 31 ^b	1 25 61 39,	1 33	12 4	1 45	76 4 79 13*
	137 4*	1 56	49 26	1 46	79 30
3 32	61 40	1 59	58 1* 42	1 47	77 17
3 33	15 11, 61 43		14*, 54 16,	1 47*	76 15
3 34	62 9		82 6, 89 11	1 47*	76 16, 77 19
3 35	61 41	1 60	58 1*	1 48	76 19
3 36	62 1	2 1	19 25* 58 22	1 51	76 10*
3 37	61 45	3 1 60	63 21*	1 53	76 4 79 13*
3 38	61 46	3 1	49 19	1 55	79 14
3 39	62 11			1 56	79 14*
3 41	62 18	Kanda xiv		1 57 58 76	77
3 42	62 10	1 1-2	79 16*	1 59	76 77
3 42	62 14	1 1-16	75 6*	1 60	76 25, 82
3 44	62 8	1 1	75 6 79 16*	1 61	77 1
3 45	62 15	1 13*	75 5	1 62	76 82
3 45*	62 17	1 17	75 27	1 63	77 20
3 46-48	63 27	1 19	75 23	1 64	77 2 20, 79,
3 49	62 19	1 20	76 10		78 32
3 50	62 22, 65 27	1 21	77 20	2 1	78 10
3 51	62 23	1 23	75 6 79 28	2 6	77 8
3 52	63 1	1 24	75 6	2 7	77 11.
3 53	63 5	1 25	79 20	2 8	77 2
3 54	63 8	1 31*	75 8	2 9	77 9
3 55	63 22	1 31*	75 9	2 11	77 3
4 1	66 20	1 32 33	79 17*	2 12	77 14.
5 1	48 13*.	1 32	79 11	2 13	76 33
		1 34	77 3	2 14	77 15
		1 34*	57 12	2 17	77 22
		1 35	13 1*, 75 27;	2 19	77 16.
			139 15	2 20	77 23
Kanda xiii.					
1-4	99 4				
1. 1*	49 18				

2 21	78 1		Kāṇḍa xv	2 4-18	81 44
2 22	78 3	5 1	50 13*	2 4	81 33
2 22 ^b	78 2			■ ■	81 29
2 22 ^c	78 5		Kāṇḍa xvi	2 10	81 44, 82 28
■ 23	78 4.	1 1	9 9	2 11 18	80 35, 82
2 23 ^c	78 6, 78 5	2 1	49 27, 58 6		31*
2 24 ^d	78 8		12	■ 11	81 22
2 25	78 9	2 ■	2 18 137 33	2 19	80 3, 38, 82.
2 26	77 20	3 1	■ 25, 58 22		33
2 28	77 10	4 1	18 25*	2 20*	■ 21*
2 30	77 1	5 1-3	46 9*	2 22	81 29
■ 31	76 25, 79 4	5 1	46 13*	2 24	82 29, 85.26
2 32 36	75 11	6 1	49 19	2 25	82 32
2 32	79 6	9 3	6 16	2 26	82.29, 85 26.
2 37	79 8	9 4	6 IV	2 27	80 18
2 41	79 21			2 28	87 30
2 43	79 12		Kāṇḍa xvii	2 29	82 29
2 44	79 27	1	7 21*, 18 25*,	2 31	82 10
2 45	82 27*, 78		54 11* 55	2 34	87 22
	10, 13*, 79 25		17, 58 3 11,	2 36	81 33
2 46	77 5, 88		22, 99 3	2 37	80 42, 85.
2 47	57 7, 77 7			■	
2 48	79 22		Kāṇḍa xviii	2 38	85 3 ■
2 49	79 23	1 40	85 19	2 43	85 17
2 50	79 24	1 41	81 39	2 48	80 80 82 31*
2 51	79 26	1 42	81 39	■ 49	81 37
2 52 58	75 25*	1 43	81 39	2 50	86 10
2 52	75 24	1 44 46	87 29	■ 53	80 35, 87 31*
2 53	76 31	1 44	80 43, 87 14	2 56	80 34.
2 59	79 30	1 46	80. 51	2 57	80 52*, 81.
2 63	76 17	1 49	81 51		29*
2 64	79 9	1 50	81 35	2 57*	80 17
2 65	75 26	1 51	87 27	2 58	81 25
2 66	76 1	1 55	83 28	2 59	80. 43
2 68	76 ■	1 55	80 42	2 60	80 49
2 69	76 14	1 56	87 19	3 1	80 44
2 70	76 7	1 58	81 36	3 2	80 45
2 71	79 10	1 60	45 14*, 84 2	3 3	81 20
2 73	77 12	1 61	80 35, 82	3 4	80 37, 81 20;
2 74	77 4.		31*		81 33*
2 75	77 12	2 4-7	81 33*.	3 5	82 26*

3 6	8 ² 26	4 6	81 7	4 78	87 8 88 4
3 7	80 36	4 14 ^a	90 52	4 79	87 8
3 8	80 31 35 8 ²	4 16	96 3	4 80	87 8
	31 ^a	4 26	85 27 ^a	4 81	88 26
3 9	90 31, 3 ²	4 31	80 17 52 ^a	4 88	89 13
	82 31 ^a	4 32	85 27 ^a		
3 10	81 47 86 17,	4 35	82 72	Kapda xix	
	87 4	4 36	86 5	1 1	19 1 ^a 4 ^a
3 11	81 47 ^a , 87 4	4 37	96 1	1 9	9 7 ^a
3 12	81 46, 87 8	4 38	87 21	1 10	9 7 ^a
3 13	81 37	4 39	88 94	3. 1	III 24 ^a
3 17	84 10.	4 40	88 23	9 1	9 7 ^a
3 18	III 16	4 41	86 18 87 22	10 1	9 7 ^a
3 25 37	85 26	4 42	84 6	12 1	9 7 ^a
3 25	81 III 85 26 ^a	4 43	85 27 ^a	14 1	16 8 ^a
3 30	80 53	4 44	80 35, 82 31 ^a	15 1	16 8 ^a
3 4 ^a	III 13	4 49	82 40.	17 1	140. 9 ^a
3 44	87. 97	4 50	82 41	18 1	140 9 ^a
3 45	87 27	4 51	80 51 ^a	20 4	25 36 ^a
3 46	87 27	4 52	85 25	23 23	99 4 ^a
3 47	87 22	4 53	86 6	23 3	2 1 ^a 187 32 ^a
3 48	87 22.	4 54	86 7	44 4	47 16 ^a
3 49	86 10	4 55	86 11	51 1	91 3
3 52	86 8	4 56	80 46	51 2	2 1 ^a , 2 21 ^a
3 53	81 9	4 56 ^a	80 47		91 3 187 18 ^a
3 55	80 5, 83 20	4 57	80 48 ^a 86 2,	52	79 98 ^a
3 56	82 9		88 17	52 1	6. 37 45 17,
3 60	8 ^a 26	4 61	88 27		III 29
3 61 67	86 17	4 62	83 27	52 5	III 30 ^a
3 61	81 48 82 36	4 63	88 28	58. 5	3 16 ^a
3 62	82 37 ^a	4 64	88 5	59 1	6 37
3 69	85 27 ^a	4 65	89 14	59 3	5 12 ^a
3 70	83 19	4 66	86 10.	60. 1	III 1
3 71	81 33	4 68	87 27	63 1	6 21 ^a
3 72	86 2, 83. 17	4 69	82 8	64 1 4	57 26 ^a
3 73	85 24	4 71	87 8 88 2	64 1	57 96
4 1-15	81 45	4 72	87 8, 88. 3 ^a	68. 1	25 36 ^a , 35
4 1	80 23	4 73	87 8.		20 ^a , 53 2 ^a ,
4. 2	81 10	4 74	87 8, 88 4		57 22 ^a , 32 ^a ,
4. 5	81. 7.	4 75	88 11		58. 19 ^a , 75. 1 ^a ,

137 4* 139	72 1	42 18*, 139	Kāṇḍa xx
10		25 *	107. 11 34 21*
69 1-4 3 4* 58 7*	72 1°	139 25*, 26*	
69 1 90 22*			
Rig-Veda.			
I 12 6 108 2	III 12 9 5 2	VII 94 9 5 2	
49 1 127 7	62 10 9 7*	VIII 43 14 108 III	
90 III 8 90 25,	139 10*	" 60 II 108 2	
118 1	62 10* 91 6	101 15 92 14	
91 12 68 31	62 10 ^b 91 7	IX 32 5* 47 III	
91 16 68 9	62 10* 91 8	X. 2 3 5 12	
91 18 68 9	V 24 1 ^{ab} 68 31	57 3 6 89 1	
93 3 5 1	24. 2 ^{cd} 68 31	97 14 ^{ab} 33. 8.	
93 3 ^{cd} 5 1	53 9 98 2	97 20 33 9	
93 5 5 1	54 1 43 13	145 33 7	
93 9 5 1	VI 15 19 70 9	186 1-3 117 4.	
II 1 16 46 54	60. 1 5 2	186 1 117 4.	
43 8 46 54	VII 50 1 43 13		

Sama-Veda.

I 36 108 2	II 194 108 2	II 1190 117 4.
184 117 4.	457 68. 31	1192 117 4
448 III 31	894 108 2	

Taittiriya Samhitā.

I. 1 2 1 3 9 44 38	I 5 3 1 70 6	III 2 4 4 3 5, 8 137
1 4 1 1 36, 3 9,	5 6 2 68 31	37 40
58 5	5 6 4 70 9	2 5 3 68 9
1 4 2 2 1, 137	5 10 3 56 6	2 7 1 108 2
18	6 2 1 3 1	4 10 1 43 13
1 5 1 2 5 24	6 2 2 6 1	5 11 5 108 2
1 5 2 69 6	6 6 3 56 7	IV 1 1 2 5 7
1 11 1 2 17	6 10 1 3 1	2 1 2 72 13.
1 13 2-3 III 9	8 5 1 88 18	2 1 3 72 13
1 14 3 4 5 12	8 5 2 88 21,	2 5 1 108 2
3 7 1-2 108 2	89 1	2 6 3 33 8.
3 7 1 69 17 20	II 3 14 1 5 1	III 6. 5 33 9
22	III 1 4 3 44. 17	2 7 4 68 9
4 45 3 6 13	1 4. 4 45 11	2 9 3 118 L.
4 46 3 108 2	1 10 1 5. 7.	2 11 1 5 2

iv 3 II 5 68 31	v 1 1 3 5 7	v II 10 5 73 14
4 4 8 68 31	2 8 6 118 1	7 2 4 42 14 74
7 12 2 115 2	4 3 1 7 14	19
7 13 1 68 31	5 6 1 108 2	vi 3 5 4 108 2

Nairayana-Samhitā.

i 1 2 3 9	i 5 10 68 31	ii 12 1 115 2
1 4 1 III 58 5	6 1 70 6	13 7 137 25
1-6 69 6	6 2 0 6	14 8 68 31
1 9 2 1 137 18	7 1 70 6 72 13	iii 2 3 108 2
1 12 2 17	8 8 108 2	9 5 108 2
3 39 8 13	10 3 III 18 21	12 19 68 2
4 1 8 1	89 1	iv 9 24 56 6
4 2 70 9	10 19 88 18 21	10 1 5 1
4 3 5 13, 97 4	15 14 70 9	10 2 108 2
4 6 73 14	ii 7 8 72 13	10 3 108 2
4 10 2 6	7 11 108 2	10 4 III 81
5 1 5 1	7 14 68 9	12 4 68 31
5 3 68 31	7 16 90 95 118.1	

Kathaka-Samhitā.

iv 14 III 31.	xv 12 108 2.	xx. 14 108 2.
iu 4 69 92 108 2	xvi 8 72 13	xxi 12 72 13
v 4 5 13, 97 4	11 108 2	xxvi 7 108 2
vii 16 68 31	14 68 9	xxx v 19 108 2
viii 13 6 26	xviii 13 115 2	xxxix 3 118 1
ix 6 88 21, 89 1	xix 11 2 13	

Kapisthala-Samhitā.

ii 11 108 2	viii 9 88 91 89 1	xi. 5 108 2
v 1 68 31	xxv 2 108 2	xlvi 1 108 2
vii 6 108 2	5 68 9	

Vajasaneyi-Samhitā.

i 3 2 34	i 15 ^d 2 6	ii 28 56 6
5 56 6	27 69 2	29 ^c 87 III
6 1 III 58 5	29 6 10	III 88 1
7 44 38	ii 2 ^c 2 17	31 ^a 83 18
7 ^{ab} 3 9	5 ^d 2 17	31 ^b 88 21
10 2 1 137 18	18 6 9	32 ^b 83 30; 88. 15
12 1 57 2 32 33	20 6 1	33 89. III
15 69 6.	27 70 9	iii. 5 70. 6.

iii 25 ^a	68 51	vi 15	44 23 28	xv 48 ^c	59 31
26 ^a	68 31	16 ^d	44 31	xviii 36	115 2
41	89 12	xi 8 ^b	5 7		52 68 26
53-56	89 1	xii 7 10	72 13	xix 46	89 1
iv 1	44 30	60	108 2	xx 23	6 13
v 2	68 2	88 ^{ab}	33 8	xxii 8	68 2
2 ^b	69 17	95	33 9		57 3 10
2 ^{cd}	69 20	117	68 9	xxv 47 ^a	68 31
2 ^t	69 23	113	68 9		47 ^b 68 31
8	108 2	xiii 17	118 1	xxvii 4	108 2
20	82 17	2	90 25	xxxv 20	45 14 84.1.
42	44 30	xv 48 ^a	68 31	xxxviii 25	11 18

Taittiriya-Brahmana.

i 1 11 1	3 4 6 20	ii 7 12 3	108 2	iii 5 7 3	5 2
4 1 8	117 4	iii 2 2 2	3 9	5 12 1	68 9
4 1 9	117 4	2 4 1	136 58.5	6 6 4	69 6
4 8 7	74 19	3 6 7	2 17	7 13 4	68 9
5 8 8	40 13	3 9 7	6 9		
6 3 5	89 1	5 7 2	5 1		

Çatapatha-Brahmana.

i 4 1 21	135 9	iii 4 1 11	117 17	xi 5 4 5	58 12
5 1 23	3 6 137	4 1 22	69 20	xiv 9 3 11fg	90 25,
	38	4 1 23	69 22		121 1
9 3 19	70 9	xi 5 4 3	56 13	11 4 23	29 13

Āitareya Brāhmaṇa

2 7	69 6	7 19	73 14.	11 27	90 11
7 9	111 1				

Tandya Brāhmaṇa.

i 2 1	3 1	xi 5 23	33 9	xxi 3	107 2
5 8	68 9				

Gopatha Brahmana.

i 1 1	1 3 1 6	ii 1 1	2 6	xi 1 6	73 14.
2 18	8 16	1 2	91 2 4	1 10	1 29

Taittiriya Āraṇyaka.

iv 41 3 6	55 6	vi 2 1	81 30	vi 6 3	68 9
42 2	117 4	4 2	81 30.	vii 3 3	56 17

Kātyāyana-Çrāutasūtra.

h 1 21 137 88	iii 7 19 6 1	v 4 17 13 4
1 22 3 5, 137 37	iv 1 8 87 16	vi 7 6 45 3
1 23 3 6	1 9 88 1	xxi 3 13 107 2
2 8 125 2	1 III 88 18	3 27 66 14
2 11 2 15	1 14 88 21	xxv 1 11 5 13 97
2 12 137 11.	1 16 88 15	4, 8
2 15 91 3	1 32 89 6	4. 35 111 11
2 17 III 4	14 7 3 9	5 29 136 2
2 20 65 15	v 1 28 69 29	8 15 III 24
4 1 2 6	1 29 69 17	9 21 44 17
4 4 2 6	1 30 69 90	
iii 6 18 6 9	2 15 44 30	

Çāṅkhāyana-Çrāutasūtra.

r 6 6 3 6 137 38	iii 10 4 111 11	iv 8 6 56 6
6 9 3 7, 137 39	19 3 5 13, 97 4	12 8 50 6
41 6 10 3 4	iv 4 2 87 16	12 14 70 9
6 11 3 4, 6 20	4 5 88 1	15 9 83 24
12 11 89 12	4 11 88 18	17 10 44 17
16 1 43 18	4 14 88 21	vi 2 2 3 4
17 7 40 13	5 2 88 15	8 6 108 2
17 8 70 1	5 8 89 6	viii 2 13 88 18
iii 4 14 111 11	7 8 III 4	

Āṇvalayana Çrāutasūtra.

1 4 7 3 7, 137 39	ii 6 III 88 24	ii 7 13 89 6
ii 3 1 69 6	7 1 88 18.	9 10 74 19 20
5 17 89 19	7 2 88 21	iii 13 111 11
6 2 88 1	7 6 88 15	v 2 14 108 9
6 9 87 16	7 8 89 1	

Āpastamba-Çrāutasūtra.

i 7 13 87 16	i 19 8 2 6	vi 5 4 3 4
8 7 88 1		

Lātyāyana-Çrāutasūtra

1 2 12 97 17	ii 10 5 88 21	iv 9 16 3 6 137 38
2 13 97 14	12 17 90 70	11 10 91
9 11 3 1	iii 2 III 89 1	11, 12 77 42 91.4
ii 4 5 3 6 7, 137	3 1 89 12	v 2 11 89 1
38 39	5 5 69 72	
III 4 88 18	5 11 72 13.	

Vārtāna-Sūtra.

1. 3	1. 4; 1. 6.	3. 10	91. 4.	16. 17	6. 1.
1. 18	59. 18.	4. 7	6. 9.	17. 4	108. 2.
1. 18	2. 18.	4. 22	6. 19; 42. 17	20. 9	89. 1.
1. 19	3. 4; 90. 22.	5. 10	8. 8, 16.	24. 7	6. 11.
1. 20	3. 5; 137. 37.	7. 4	3. 4.	38. 1	97. 8; 117. 4.
2. 2	2. 6.	7. 6	3. 9.	38. 4	88. 29.
2. 5	137. 11.	11. 13	82. 11.		
3. 8	91. 2.	11. 24	7. 19.		

Ācvalāyana-Gr̥hyasūtra.

i. 2. 1	74. 3.	i. 22. 2	56. 12.	iv. 3. 11	81. 5.
8. 10	6. 34.	22. 21	56. 3.	3. 18	81. 19.
16. 6	106. 7	24. 31	92. 17.	3. 26	81. 51
17. 8	53. 2.	24. 32	92. 14.	3. 27	81. 30.
17. 8	44. 30	ii. 2. 4	74. 15	4. 8	40. 5; 52. 7.
17. 17	54. 1.	4. 13	45. 14; 84. 1.		
20. 8	56. 1°	9. 9	43. 13.		

Çāṅkhāyana-Gr̥hyasūtra.

i. 9. 3	3. 10	ii. 15. 3	92. 17.	iii. 8. 3	74. 19.
27. 7	106. 7.	iii. 4. 7	43. 13.	8. 4	74. 20.
28. 12	44. 30.	4. 8	43. 13.	13. 3	45. 14; 84. 1
ii. 4. 5	56. 12.	7. 2	89. 12.	iv. 13. 2	56. 12.
14. 4	74. 3.	7. 3	89. 13.	v. 1. 7	40. 13.
14. 5	43. 13.	8. 2	74. 13	9. 4	89. 1.

Gobhila-Gr̥hyasūtra.

i. 4. 4	74. 3.	ii. 10. 41	56. 3.	iv. 3. 27	89. 6.
4. 9	74. 3.	iii. 3. 16	74. 19.	4. 3	88. 1.
6. 11	ii. 6, 137. 38.	10. 28	44. 17.	4. 22	45. 14; 84. 1
7. 23	1. 37; 2. 32.	iv. 1. 6	2. 11.	5. 7	3. 4.
7. 25	2. 33.	3. 2	87. 16.	7. 32	43. 13.
ii. 6. 6	33. 7.	3. 10	87. 8.	10. 9	92. 14.
9. 14	44. 30.	3. 11	88. 13.	10. 22	92. 17.
10. 34	56. 12.	3. 12	88. 21.		

Pāraskara-Gr̥hyasūtra.

i. 3. 29	92. 14.	ii. 1. 21	54. 1.	iii. 1. 4	74. 16.
3. 30	92. 17.	3. 2	56. 12.	3. 9	45. 14; 84. 1.
12. 3	74. 3.	4. 2	56. 3	4. 7	43. 13.
ii. 1. 10	44. 30.	9. 2	74. 3.	15. 22	135. 9.

Maitrabrāhmaṇa

i. 6. 5	44 30.	ii 3. 16	45 14, 84 1	ii 6. 1	43 13.
ii 2. 8	44 17				

Nirukta.

5 1	69 6	10 17	43 III	10 35	117. 4
9. 23	46. 3.				

Atharva-pariçista.

19 1	140 1. 4, 5, 6	34 7	26 1.	34 25	41. 8, 82 31.
19 8	140. 11 14, 15,	34 8	46 9	34 26	9 1, 2
	16, 17 19 20,	34 10	13 1	34 27	9 4, 10 24,
	21	34 11	8. 2, 25 36		17 10
22 8	137 17	34 12	16 8	34 29	16 8, 25 36,
24 1	137 17	34. 13	14 7		104 3, 105 1
34 1	9 7	34 16	50. 13	34 30	17 1
34 3	8 25	34 17	14 25, 50 13	34 31	32 27
34 4	8 24, 54 11,	34 19	59 18.	39 9	79 28
	94 15, 95 4;	34 20	9 7	73 12	105 1
	III 4, 114 3	34 21	47 8	74. 4	105. 1.
34 5	8 23	34 22	18 25		
34 6	80 17	34 24	26. 33		

Miscellaneous Texts.

Karmapradīpa	1. 8	1 5.
Kāthaka-gr̥hyasūtra	xiii 2	74. 3.
Gr̥hyasamgraha	i 96	3 4
Taittirīya-upanīṣad	i 4 3	56. 17
Gobhila-ṣrāddhakalpa	ii 9	82 17.
Nakṣatrakalpa	36	46 55
Mānava-gr̥hyasūtra	ii. 12	74 3
Mānava dharmasāstra	iv 112	141 40
Yajñavalkya	i 230	82 17
	iii 146	83 2
Yasistha dharmasāstra	xiii. 40	141 29
Viṣṇusmṛiti	67. 3	74 3
Çāntikalpa	21	25 23.
	22	76 2

Cross-references from the Kāuṣika.

1. III	8 11, 61 38;	2 1	137 32	9 17	3 7
	137 4.	2 7	6 33.	2 18	137 1, 33
1 26	II 15	2 9	III 36	3 1	III 17
1. 36	47. 1, 58 5	2 10	6 33	3 2	6 17, 47 1.

3 4	58 7, 78 18		121 1, 127 10,	9 9	53 8
3 5-8	137 37		140 20	10 1	57 31
3 6	137 35	7 15	10 2, 30 2	10 2	73 13
3 7	137 39	7 16	10 7, 40 1	10 4	11 2, 11, 12
3 8	137 40	7 17	25 37		11, 18 ■
3 9	44 38	7 18	26 19, 28 15	10 7	7 16
3 14	49 11	7 19	16 29, 41 18	10 9	6 22
3 15	14 1	7 23	53 2	10 16	29 12
3 19	47 8, 9, 10	7 25	53 2	10 17	58 13
3 20	47 1	8 2	25 36	10 18	58 13
4 1	3 19	8 10	46 7	10 24	18 10
4 9	5 1	8 11	61 38	11 1	18 6
4 19	5 1	8 13	71 15	11 4	106 7
5 5	6 35 137 42	8 15	39 3, 58 15,	11 7	58 8
5 7	3 19		83 4	11 12	12 4, 18 "
5 8	72 37	8 16	39 5, 39 6,	11 19	13 1, 52 20.
5 13	97 4		41 4, 83 4	12 1	8 9
6 3	3 19	8 17	10 1, 18 10,	12 2	8 9
6 17	17 6 124 1		50 15, 76 19	12 4	18 25
6 19	47 17, 47 20	8 18	47 23, 39,	12 9	35 10
6 29	73 4, 13		82 26	12 10	10 24, 13 1,
6 23	5 5	8 19	19 9		12, 139 15
6 30	42 12, 73 13	8 20	106 7	12 15	10 24.
6 34	17 6, 93 18,	8 21	46 4	13 1	11 19, 52 20,
	104 3, 123 1	8 22	44 20		59 9 26, 139
6 37	25 20	8 23	43 3, 4, 5,		15
7 1	17 6, 18 8,		120 9	13 5	26 40, 27 5
	51 9	8 24	26 29, 94 15,	13 12	24 24, 54 6
7 2	18 10 20; 22		95 4, 96 4,	14 1	3 15
	12		101 3, 114 3,	14 7	14 26, 16 4,
7 4	38 6		136 9		130 7
7 5	10 6, 46 19,	8 25	25 22 34, 44	14 8-10 15 7	
	48 5		15, 136 9	14 8-11 16 21	
7 6	10 6	9 1	7 14, 27 34,	14 14	25 22, 42 21.
7 7	46 1		41 14, 43 18	14 22	16 26
7 8	10 1, 11 1,	9 2	25 20	14 24	15 3
	129 7 10	9 4	22 20	14 25	50 13
7. 14	18 3 5, 25,	9 6	39 7, 27, 43	14 23	16 6 15, 23
	19 1, 41 14,		5, 44 5	14 29	16 23
	46 29, 63 39,	9 7	43 5	15 1	11 12

15 4	72 16.	24 22	18 25; 19 1	28 10	36 33
15. 13	37. 1.	25 2	26 1.	28 13	29 22; 53. 12.
15. 14	37. 1.	25 10	8. 9; 36 27.	28. 15	7 18, 31 27.
16 1	8. 18.	25. 11	8. 18; 36. 27	29 1	32 20.
16. 4	14. 7.	25. 13	8. 9.	29 6	32 21, 24
16. 6	6. 28	25 18	51 15.	29 7	32. 25
16. 8	104. 3; 139. 7.	25 26	6. 37	29 10	32 5.
16 12	8. 22	25 35	26. 28	29. 13	31 6
16 14	48. 1	25 36	8 2; 26 28.	29 19	30 7
16 27	17 34.		50 4, 59 14,	29 22	58 12.
17. 10	8. 18.		29; 82 47;	30 1	31 6, 8
17 34	3 15.		137 4, 139 7	30 12	26 24, 41. 3.
18. 3	7 14	25 37	31 1	30 16	81 16.
18 7	19 9	26 1	27. 5, 7, 29, 32	31 26	28 15
18 11	39 22		28 8, 13, 17,	32 5	35 23, 39 11;
18 16	39 22		29 18, 30 7,		47 55
18 19	7. 2		17; 32 17	32 17	40 4, 41. 40
18 19	24 45	26 4	75 13; 82 5	32 21	35 4, 8
18 25	19 1, 24 46	26 16	27 29	32 24	29 6.
18 32	23 7	26 19	7 18	32 25	29 7
19 22	10 2	26 22	35 7, 36 33	32 27	52. 16, 53.
20. 1	23 17, 24 36;	26 24	30 12, 41 1, 3		24, 25
	106 6	26 33	159 7	32 29	34 2, 11
21 2	86 6	26 40	27 5	33 13	36 12; 36 32.
21 11	66 13	26 43	32 6	34 2	34 11
21 13	35 24	27 3	32 10	34 3	24 3
21. 14	48 41	27 5	13 5, 26 40	34. 12	75 7.
23 4	19 23, 42 11	27 10	40 6.	35 4	37. 21; 35 8.
23. 5	24 15	27 15	29 20	35 7	26. 22; 36 33
23 6	43 3	27 18	29 21.	35 12	98. 2
23 9	38 26	27. 19	36 24	35 19	12. 9.
23 11	43 1, 50 4.	27 29	29 8, 30. 8,	35 28	32. 3, 36. 14,
23 13	51 13		16; 32. 10		39 11, 12, 47
23. 17	24 36	27 34	26 1; 29 8,		54, 55, 49 23.
24. 3	34 3		30. 8	36 12	36 32
24 10	81 28	28. 1	29 1; 31. 6;	36. 22	50. 2
24 13	76 23.		32 20	36. 33	26 22, 55 7
24 14	38 29; 39. 9	28. 4	32 7.	38. 2	47. 31, 49 13
24 15	23 5.	28. 7	39 6.	38. 7	16. 16
24 21	25 24	28 9	36. 33	38. 18	33 16.

38 26	23 9	47 1	3. 15 19, 25	53. 2	7 95 54 19
39 1	38 21		27, 48. 30.	53 3	67 20
39 6	8 16, 24 13,	47 7	3 19	53 6	44 3 54 16,
	23 7	47. 8	3 19		55 1
39 7	9 6, 69 7	47 9	3 19	53 15	54 19
39 8	46 7 8	47 14	49 20	53 16	55 2 54 19
39 9	46 7 8, 76 23.	47 22	44 33	53 17	55. 2 3
39 90-27	71 13	47 25 28	43 11	53 20	55 4
39 22	18 11	47 25	30 14, 49 20	54 1-7	55 5
39 27	9 6 43 5	47 28	49 21, 69 8	54 5	13 12
	44 5	47 29	48 21	54 11	59 18, 139 7
40 4	39 17 41 40	47 31	38 2 49 13 23	54 14	58 17
40 5	52 7	47 32	7 25 48 20	54 17	58 17
40 7	30 12, 41 3	47 37	26 18	54 19	53. 16
41 1	26 94	47 38	43 91	55 1	49 13
41 2	49 90	47 39	8 18	55 17	10 19, 17 31
41 6	8 18	47 39	48 9	56 1	57 32
41 8	42 1 89 31	47 51	48 4 32	56 5	57 32
41 14	7 14	47 54	35 28 49 23	56 17	57 16
42 1	57 32	47 55	35 28	57 16	56 17
42 12	59 25	48 3	48 9	57 23	53 4
42 15	68 35	48 4	47 52 43 32	57 31	54 11
42 16	6 19 47 20,	48 11	47 28, 49 21	58. 1	6 22
	68 35	49 20	41 2 47 32	58 7	24 24
42 92	14 14 89 4.	48 39	32 17 40 4	58 9	56 17
43 3	23 6	48 42	49 29	58 11	53 1
43 4	120 9	49 2	47 31	58 12	29 22
43 5	9 6, 89 27,	49 11	38 2, 47 31	58 16	54 14
	44 5, 69 7	49 20	48 43	58 17	54 14
43 11	136 8	49 21	69 8	58. 18	54 14, 17
44 1	24 9	49 23	35. 28, 47 54.	58 22	52 16
44 2	42 7	50 1	8 2, 77 3	59 1	6 22, 8 5,
44 3	53 6	50 2	36 22		53 18.
44 6	39 27, 43 5,	50 12	59 6	59 24	137 43
44 30	92 18	50 13	14 25 51 7	59 25	42 11
44 31	47 22	50 15	76 19	59 28	72 30
45 14	84 1	50 16	8 18.	60 1	55 6, 137 43.
46 7	39 9 69 7	52 15	58 14 24 59 1	60 7	46 30
46. 8	39 8	52 18	54 11	61 11	67 26
46 30	60 7	52 20	11 19	61 39	8 11

62 3	62, 19	76 10	81 30	85. 19	71 16
62 14	66 7.	76. 18	8 18	86 22	71 19
62 18	64. 26.	76 19	50 15	86. 27	82 10.
62 22	64 24.	76 23	77 6	87 8	88 3
64. 10	85 25.	76 24	24 13	87 29	81 44
64 22	24 10, 81 93	76 33	39 9, 79 1	87 30	81 44, 88 29
66 2	68 33.	78 13	79 25	83 29	87 30
66 3	68 33	79 1	76 33	90-93	76 9
66 7	62 14.	79 25	78 13.	90 1	83 12
66 13	21 11	80 25	82 22	90 24	118 1
66 16	84 3	80 35	82 31, 83 20,	91 1	118 1
67 5	140 1		84 13	92 18	44 30
67 6	55 6	80 37	81 20.	93. 9	101 1
67 17	140 4	81 20	80 37	93 13	104 3
67 22	53 4	81 23	24 10	93 15	107 1
67 26	61 11	81 44	85 26, 86 17,	93 22	115 1
68 2-6	68. 18		87 30, 88 25	93 37	130 1
68 13-23	62 2	82 2-13	86. 28	93. 48	136 1
68 19	62 3	82 5	75 13	94 11	53 4
68 23	62 2	82 22	80 25	94 16	97 9, 106 3.
68 34	66 2	82 29	85 25	96 3	97 6
71 7	108 5, 110. 4,	82 31,	41 8, 80 35,	97 4	5 13
	111 5, 126 9		83 20 84 13	97 6	96 3
71 8	82 26.	82 36	86 99	104 2	105 1
71 12	81 33	83 3	85. 17	104 3	16. 8, 23. 36,
71 16 24	86 19	83. 20	80 35, 82 31,		105 1, 113 3,
71 19	86. 27		84 13		123. 1, 139 7.
72 30	59 23.	83 23	84 13	105 1	93 3, 104 2 &
72 44	73. 4 13	83 25	84 6	108. 2	133 7
73 4	6 22, 30.	83 27 29	87 28	109 5	71 7, 110 4,
73. 13	6 22 30.	84 1	45 14		111 5, 126 9
74	34 12	84. 9	8 18	110. 4	71 7, 109 5,
74 13	10 2	84 13	80. 35, 82. 31,		111 5, 126. 9
74 19	82 13, 135 9		83 20.	110 6	111 8.
74 23	6 22	85 19	83 3.	111 3	71 7, 109 5,
75 6	79 23	85 26	81 44, 86 17,		110 4, 126 3
75. 13	87 5		87 30, 88	111 8	110 6
76 1	79 20.		29	114 2	96 3, 113. 2.
76 4	79 20.	86. 17	81 44, 85 26,	116 3	49 8.
76 9	90 1		87 30, 88. 23	116 4	47 1.

118 1	90 25	130 2	131 2	137 4	25. 36, 80 1
120 1	126 5	130 3	125 3, 4,	137 41	5 5
121 1	127 10		131 3	138 2	19 28.
125 4	130 3, 131 3	131 2	130 2	138 5	19 28
126 3	106 2	131 3	125 34 130 3	139 5	82 13
126 5	120 1	132 1	93 37	139 22	6 23
126 9	71 7 109 5,	135 4 7	139 5	140 1	67 5
	110 4 111 5	135 4	53 4	140 4	67 17
128 2	114 2	135 9	74 20, 129 2	140 5	78 13
129 2	135 9	137 1	47 2	140 18	68. 39
130 1	93 37	137 3	3 8		

72129
